İ. METİN AYÇİÇEK

Felsefe ve Bilimde
IRKÇI DÜŞÜNCE

pencere
yayınları

İ. Metin Ayçiçek

Felsefe ve Bilimde Irkçı Düşünce

İsmail Metin Ayçiçek

Felsefe ve Bilimde
IRKÇI DÜŞÜNCE

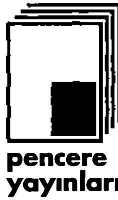

Pencere Yayınları

Birinci Baskı: Nisan 1996
Baskı: Emre Matbaacılık

ISBN 975-7814-38-5

PENCERE YAYINLARI: 54

Salkımsöğüt Sok. 2/4 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: (0212) 513 27 17

*Analara ve anam **Günnaz**'a,*
*babalara ve babam **İlyas**'a,*

onursal anam ve babam
***Ayten** ve **Galip Metin**'e,*

Çok şey borçluyum size.

ve insan üzerine kurulmuş bütün güzelliklere
yani bütün gülücüklere insana yönelik
yani bahar kokan insan sıcağına,
ve insan terine, insan emeğine,
yani insana yakılmış türkülere
insana özgü bütün renklere
yani insan onuruna
yani sevdalı yüreğe
yani insana
yani sana
bana
ona
ve insan üzerine kurulmuş bütün güzelliklere.

"Bütün insanlar aynı cinse, homo sapiens'e ait olmalarına rağmen, doğadan bu ortak çizgi, insanın insanı reddetmekten vazgeçmediği bir özellik olmuş ve insan, benzerini, yabancı görüntüsü altında tanımamış veya yabancının da insana ait özelliklerin tamamına sahip olduğunu kabul etmemiştir.

Yunan felsefesi bile, Persliyi bir barbar, köleyi de konuşan bir alet olarak görüyordu.

Eğer, bugün, bütün insanların insan olduklarını kabul etmek zorunda kaldıysak, gene de "insanlık dışı" adını verdiğimiz bir kategoriyi dıştalamaktayız."

(Edgar Molin, *Kaybolmuş Paradigma, İnsan Doğası*)

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

On binlerce yılda kazanabildik elimizin özgürlüğünü. Arka ayaklarımızın üstüne dikilişle birlikte insansı gelişimin ilk komutunu verdi eller. Ve ne zaman ki el özgür oldu, o zaman değişti kaderi insanın atasının. Madde alet oldu, araç oldu. Ve iş oldu.

Ve hayvan, insan oldu.

Özgürlük, insan doğasının bir başka tanımı değil miydi?

Hangisi önce, hangisi sonra bilinmez, ama insanoğlu (sözcüğün tam anlamıyla, öncelikle insanOĞLU) kendini her şeyin merkezine yerleştirdi; ya üzerinde yaşadığı dünyayı ya içinde yer aldığı toplumu ya da canlılar dünyası içinde doğrudan kendini perspektifin odağına koydu.

"İnsanı, bütün âlemin efendisi olarak yarattık ve bütün nimetleri o faydalansın diye sunduk" diye buyurdu tanrıların ağzından. İnsanı, canlı varlığın en üstüne çıkardık. Ve doğanın katline fetva verdik. Ve sonra, dinler insanın sesini insana yansıttı. Bütün evrenin insanın kullanımı için yaratıldığını, bazı kavimlerin seçkin kılındığını, arzın evrene merkez edildiğini; yani bilinen insansı böbürlenmeyi dinler yinelediler.

Bulunduğumuz nokta evrenin merkeziydi. Çinliler, Zhong Guo (Orta Krallık) diyorlardı bu nedenle Çin Krallığı'na. Onlara göre Çin, dünyanın merkezinde bulunuyordu.

Batlamyus, dünyanın, evrenin merkezi olduğunu söyler. Tanrının yarattığı şaheser olan dünya, bütün evrenin merkezine yerleşmiştir. Ve bütün yıldız ve gezegenler dünyanın çevresinde döner dururlar. Bu geosantrik düşüncenin karşısına bir gün Kopernik (1473-1543) dikilecektir. Geosantrik düşüncenin yerine heliosantrik (güneş merkezli) evren düşüncesi yerleştirilmeye çalışılacaktır. Reformcu din lideri Luther bile hazmedemez bu tezleri de, Kopernik ve önerdiği sistem ile alay eder. Diğer reformcu din lideri Calvin'in hoşgörü sınırı da bundan öte değildir. "Kopernik'i kim kutsal ruhun üstünde tutabilir" diye sorar. Ama Kopernik'i izleyen bilimciler, zaman zaman dinsel bir inanmışlık düzeyinde söylemlerle güneşin, evrenin merkezi olduğu tezini savunmaya devam ederler. Kepler'de bu düşünce neredeyse iman noktasına ulaşır ve dinsel bir söylemle güneşe övgüler yağdırır: "Evrendeki tüm cisimler içinde en yücesi, en büyüğü özü salt ışık olan güneştir. Güneş, tek başına her şeyi yaratan, koruyan ve ısıtan kaynaktır. Evrenin zengin, tükenmez ve katıksız ışık çeşmesi olan güneş... Hareketi ile gezegenlerin padişahı, gücüyle dünyanın kalbi, güzelliğiyle gözü, en yüce tanrı katında meleklerle konaklamaya lâyık bir varlıktır." [1]

Dünya merkezli evren düşüncesine karşı, güneş merkezli evren düşüncesinin yarattığı kıyametin bir benzerini de; insanın, maddî evrenin bir parçası olduğu biçiminde ifade edilen düşünce biçimi yaratmıştır. Demokritos'tan Marx'a; Kopernikus'tan Galileo ve daha da ötesi Einstein'e, Max Planck'a; Tekvin'den Darwin'e uzanan kısacık ömründe ne büyük heyecanlar yaşadı insan düşüncesi.

Oysa Hoca Nasreddin dalga geçmiş olayla. Bilinemeyenin yarattığı cehalet tapınmasına ödün vermemiş. Hoca'ya sormuşlar: "Hoca, hoca! Dünyanın merkezi neresidir, bilir misin?" Hoca filozof. Hoca akıllı yaratık, gelir mi kündeye hiç? Hemen yanıtını yapıştırmış: "Bre cahil, bunu bilmeyecek ne var? Eşeğimin sol arka ayağının bastığı nokta dünyanın merkezidir!" Adam şaşkın, inanmaz ama cahil, aksini de bilmez. Ve de üstüne üstelik bir de şüpheci. Sorar yeniden: "Doğru söylediğin ne malûm Hocam?" Hoca

akıllı. Olabileceğin sınırlarını biliyor, yanıtı dünden hazır: "İnanmazsan ölç de bak!"

Hoca ölçmeden söylemiş. Ama o insanı tanıyor; insanın merkeze yönelik merakının nedenini biliyor. Ölçüm, yanlış olduğunu da söylese ne yazar? İnanmak isteyene söz yeter. İnsanoğlunun merkezci serüveni, ölçüm yetersizliğinden çok, inanma gereksiniminin sonucu değil miydi? Özgüven sağlamanın bir yolu, zayıflığının bilincindeki insanın dopingi değil miydi bu?

Bugün mü vardık bu gerçeğe, yoksa dün de biliyorduk da itiraf etmekten mi korkuyorduk? Hep mi korkuyorduk? Oysa, ayrımcılığın korkuyla ilişkisini söyleyenler bizi hep uyarmışlardı. Bugün de uyarmaya devam ediyorlar ya; "Korkudan ve endişeden kaynaklanan güçlü iç grup duyguları, insanları içinde bulundukları çevrenin insanlarının yeteneklerini abartmaya itmiş; dışında kalanların yeteneklerine karşı nefret besleyip, onların yeteneklerini olduklarından daha aşağı görmek yolunda baştan çıkarmıştır. Böyle bir iç grup elbette bir aile, bir klan ya da bir sınıf olabilir; ama, çağımızda siyasal ve askerî olguların gittikçe fazla önem kazanmasından dolayı, bu iç grup daha büyük bir olasılıkla, bir ulus olarak görülür." [2]

Günümüzden 2500 yıl önce, insanın doğasını yasaklayan yasalara karşı doğal insanın sesini yükseltiyordu filozof Antiphon: "Gözlerin neleri görüp neleri görmemesi, kulakların neleri duyup neleri duymaması, dillerin neleri söyleyip neleri söylememesi, ellerin neleri yapıp neleri yapmaması, ayakların nerelere gidip nerelere gitmemesi için yasalar konulmuştur. Yaşamak mıdır bu ya da ölmek mi? Oysa yaşamak ve ölmek doğasal olgulardır ve insanların koyduğu bu kösteklere karşın son derece özgürdürler."

Ah, niçin uymadık Antiphon'un özgürlükçü sözlerine !

Dizimizi dövmemek için dövdük kızımızı. İtaati öğrettik önce; otorite karşısında boyun eğmeyi. Babaydık, kocaydık, ağabeydik, devlettik. Yani boyun eğilmesi gerekendik, kayıtsız şartsız.

Bilmiyorduk kızımızı dövdüğümüz için dizimizi dövdüğümüzü.

Zaman olarak, sistematize edilmiş (kuramsallaştırılmış) ırkçı düşünce son bir iki yüzyılın (18. yüzyılın) icadı olsa da, ırk ayrımcılığının sınıflı toplumların bütününe özgü bir olay olduğunu söyleyebiliriz. Bunun yanı sıra, sınıflı toplumlar tarihinin aynı zamanda cinsiyet ayrımcılığı tarihini de içerdiğini biliyoruz. Irkçı düşünceyle cinsiyet ayrımcılığının böylesine yan yana gelmesi elbette bir rastlantı değildir. Zira, sınıflı toplumlar tarihinde (ya da hiç olmazsa, toplumlar tarihinin, tanığı olduğumuz son 6000 yıllık kesitinde) yer alan cinsiyet ayrımcılığı, her türlü ayrımcılığın ve elbette ırkçılığın da en önemli kaynağını oluşturmuştur.

Biraz, sesli düşünelim: Sınıflı toplumların bütünü için şöyle bir soru yöneltebiliriz: Neden, binlerce yıldır etnosantrizm ya da onun özel bir biçimi olan ırkçı düşünce devam ediyor? Çünkü binlerce yıldır cins ayrımcılığı var. Tek başına neden değilse bile:

1- Çocuk, insandaki bedensel görünür farklılığı ilk kez cinsiyet farklılığı üzerinden algılıyor. "O bana benzemiyor; onun pipisi yok" ya da "onun pipisi var" diyor.

2- Sonra, sosyal rollerde bu bedensel farklılığa (cinsiyet) bağlanan statü farklılığıyla karşılaşıyor. Bunun, toplumsal bir sonuç olduğunu gizleyen ideoloji, gördüğü ilişkiyi teorize ediyor. Ezelden ebede var olan ve var olacak bir ilişki olarak sunuyor. Dinler destek oluyor buna. Ve tanrılar, Adem'i yarattığı balçığı bile çok görüyor kadına. Onu, Adem'in kaburga kemiğinden yaratıyor. Yani erkeğin mütemmim cüz'ü olarak var oluyor kadın.

3- Egemen olan, kendi farklılığını öne çıkarıp, egemenliğinin nedeni olarak sunmaya çalışıyor. Kendinde var olup diğerinde ol-

mayanı "üstünlük" olarak tanımlıyor. Ya da kendisi gibi olmayanların farklılığının olumsuz tanımlamasını üretiyor.

4- Egemenlik hakkı üstünlük üzerine oturtuluyor. Eskisi yenisi farketmez; egemenle birlik olan, 2000 yıl arayla da yaşasa aynı şeyleri söylüyor. Aristo'nun çıkıp, erkeğin doğuştan güçlü, kadının ise beden olarak zayıflığını söylemesi; hatta hızını alamayıp diş sayısının bile eksik olduğunu iddia etmesi ile Freud'un, bedensel farklılığından dolayı kadında eksiklik duygusu olduğunu ve bu nedenden dolayı da kadının, örneğin yöneticilikten uzak durmayı tercih etmek gibi psikolojik biçimlenişler içine girdiğini savunması; yani kadının yönetici olmamasını doğal nedene bağlaması, sonuçta aynı amaca hizmet etmekteydi: Egemen olan cinsiyetin egemenliğinin meşruiyetini yığınlara benimsetmek.

5- İnsanın deri rengi vb. gibi görünür biyolojik-fizyolojik farklılıklarına göre sınıflandırılmasında da benzer kriterlere başvurularak aynı sonuçlara ulaşılmaktadır; "Siyah derili isen zekâ düzeyin düşüktür, beyaz isen uygarsın, sarı isen cimrisin, kibirlisin." Oysa günümüze kadar kimse, parayı harcama alışkanlığı ile deri rengini veren genler arasındaki doğrudan ya da dolaylı bağlantıyı kuramamış olmasına karşın bu kara inanç, insanlığı parçalara bölmeyi başarmıştır. Ve binlerce yıldır beyaz derili cimri ile sarı derili cimri birbirini ve siyah derili cimriyi horlamaktan geri durmamışlar.

Aynı tarih idi akıp gelen. Sonra, gemilerle getirildik yeşil ormanlarımızdan sökülüp. Topraklarımızdan söküldükten sonra hiçbir yerde yeniden toprağa dikilmedik. Dünya üzerinde kök saldık ama kökümüz kurutulmak isteniyordu Afrika'da.

Sonra, trenlerle götürüldük ölümlere. Kendileri koydular ölçülerini ve kendileri saptadılar ırk ve ulus özelliklerini ve uluslara göre ayırdıklarını cinsiyete göre ayırdılar yeniden. Sonra yaşa göre ayırdılar ve sağlığa göre ayırdılar. Onlardan olmayanlar; Yahudiler, komünistler, sosyalistler, demokratlar, hümanistler. İnançlarımız farklıydı, dillerimiz ve dinlerimiz farklıydı, uluslarımız fark-

lıydı. Ve tek ortak yanımız, onlardan olmamaktı. Çürümeye bırakıldık kamplara, gazdan, fırından kurtulanlarımız.

Ve ölüm güzeldi, yaşamaktan.

Önce ışığı gördük, sonra güneş altında kalan karlar gibi eridi bedenimiz. Sonra ses'i duyduk, kara haber verir gibiydi ve anlamadan daha neler olduğunu, (belki de anlamak istemiyorduk) binalar tutuştu birden ve binalar yıkıldı üst üste ve üstümüze.

Özgürlük adına kurtarıcılarımız, atomu parçalamışlardı ilk kez. Bilim bize ölüm kustu Hiroşima'da.

Özgürlüğün bedeli miydi gerçekten Hiroşima, Nagazaki?

Ya sonra?

Biraz sesli düşünelim. "En büyük Türkiye" diye bağırırken avaz avaz, hangi küçüklere kusuyorduk kinimizi ve hangi büyüklere öfkeli bir kıskançlık duygusunu yaşıyorduk? Gerçekten düşman mıydık? Niye düşmandık? Niye en büyük biziz ve neydi büyük olmanın kriterleri? Ya damarlarımızdaki asil kan, mutlu olmamıza yetti mi? Ulus olmamızı sağlayan ortaklık neredeydi, mozaik dünyamız içinde?

Sahi, böylesine ortaklıklara sahip miydik gerçekten?

Çok da gerekiyorsa eğer (ki sanmıyorum), hiç değilse bir başlangıç olarak, kimlik tanımlarımızı yeniden gözden geçirmek zorundayız. Bize verilmiş olan ulus kimliğimizi, cinsiyet kimliğimizi; birey ve toplum olarak sorgulamalıyız. Neyiz? Nasıl bir dönüşüm yaşadık ve yaşıyoruz? Nedir bizi niteleyen, sosyalizasyon süreçlerimize damgasını vuran temel karakterler? Nasıl bir sosyalizasyon? Nerelerde bütünleştik milletimizle? Başkalarıyla benzerliklerimiz nelerdir ve nerelerde ayrılmaktayız başkalarından kesin çizgilerle? Ve ne kadar ayrılabilmekteyiz? Gerçekten ayrılmakta

mıyız başkalarından, yoksa ayrı olduğumuz düşüncesine mi inanmaktayız sadece? Kim uydurdu bu kuyruklu yalanı? Ve tarihi yargılamadan kimliğimizi sorgulamanın olanaklı olmadığını bilmeliyiz. Çarpıtılmış bir tarih toplumsal kimliğin hammaddesi olursa, ortaya çıkan kimliğin sağlam değerler üzerine oturmuş olması olanaklı mıdır?

"Barış Çıkartması"nda, Kıbrıs'tan getirilen Rum kulakları, gazi evimizin duvarlarının en güzel süsü olabiliyorsa hâlâ; öldürdüğümüz Kürt gerillanın cesedini zırhlı araçlarımızın ardına takıp sürüklemek toplumumuza ulusal bir gururu yaşatabiliyorsa hâlâ; çıkarlarımız çatıştığında ya da kızdığımızda "Ermeni tohumu" diye adlandırdığımız insanı aşağıladığımızı düşünerek rahatlıyorsak hâlâ; Arap'ı "pis", Yahudi'yi "sahtekâr" yargılarıyla tanıyorsak hâlâ, toplum olarak, birey olarak, insanî olan bir şeylerden kopmuşuz demektir.

İnsanlığın bir bölümünden ayırıyorsak kendimizi, insanlığın bütününden kopmuşuz demektir.

Hangi biçimiyle olursa olsun, ayrımcı düşünce, insanlığın el birliğiyle lânetlemesi gereken bir düşüncedir. Zira ayrımcılık, insan özgürlüğünün önündeki en temel engeldir. Öyle ki, ayrımcılığın zerresinin bulunduğu bir toplumda özgür düşünceden, özgür insandan, özgür toplumdan söz edebilmek bütünüyle olanaksızdır. Ayrımcılığa ödün vermek şöyle dursun, onun yanında suskun kalmak dahi bütün insanlığa karşı işlenmiş bir suç olarak kabul edilmelidir.

Stoacı Seneca (MS. 1.yy.) şöyle diyordu 30'lu dönemlerle 60 kuşak öncesi:

-Bu adamlar köle!

-Hayır, onlar insan!

-Bu adamlar köle!

-Hayır! Kader'in (Fortuna) her ikiniz üzerinde yaptığı etkiyi düşünürsek, onlar senin köledaşların."

Doğru değil mi?

Öldürdüklerimizle birlikte ölmedik mi?

Yüreğimizin en kuytu yerlerinde çöreklenmiş olan ve her gün, ayrımcılık besiniyle palazlanan içimizdeki Hitlercikler'i bulup yok edemezsek; eğer bunu başaramazsak, Hitlerler'in yüreğimizi yok edeceğini öğrenmek için yeni savaşlara gereksinimimiz var mı hâlâ?

Bu kitabın ve yazarının biricik amacı, böylesi bir görevin yerine getirilmesi sorumluluğudur.

Ve bu sorumluluğun yerine getirilmesinde katkılarını önemsediğim isimlere teşekkür etmeden geçmek, emeğe karşı büyük bir sorumsuzluk olacaktır.

Başta eşim Sevinç'e teşekkür etmeliyim. Her zamanki gibi, olağanüstü bir özveriyle hazırladı çalışma ortamımı. Bu çalışmayı büyük oranda ona borçluyum dersem, bu sözümde ne bir alçakgönüllülük ne de en küçük bir abartı aranmamalıdır. En yüksek değerlere sahip olması gereken insanın en çirkin düşüncelerini sergilemeye çalışırken, zaman oldu insan olarak tükendiğim duygusuna kapıldım. Moralim bozuldu, duygularım isyan etti. Ve direncimi yeniden o alevlendirdi. Hayır! Dünya sadece Hitlerler'le, Türkeşler'le dolu değildi. Homo homunu lopus sözü insan gerçeğini dile getirmiyordu. İnsan güzelliğinin sımsıcak örnekleri vardı yanıbaşımda. Işıklı sevgiler saçan insanlar vardı çevremde. Yani insan vardı. Sevinç gibi.

Ve Mehmet Kaptan! Gerek içeriğe ilişkin olumlu öneri ve eleştirileriyle, gerekse yazının bütününü birkaç kez gözden geçirerek yaptığı düzeltmelerle beni okuyucu için eksiksiz hazırlamaya

çalıştı. Elbette buna karşın doğan eksiklik ve yetersizliklerin tek sorumlusu benim.

Ve genç arkadaşım Umut Kaptan'ın çabalarını da burada anmalıyım. Büyük bir enerjiyle çalışıp kitabın oluşturulmasına göz nurunu kattı. Akıl yaşta değil baştaymış.

Dilerim böylesi güzel dostlukların böylesi güzel emeklerine değer bir çalışma üretilebilmiş olsun.

SUNUŞ BÖLÜMÜ NOTLARI

1 Aktaran: Yıldırım, Cemal. *Bilim Tarihi*, Remzi Kitabevi, s.99.

2 Burns, Edward McNall, *Çağdaş Siyasal Düşünceler*, Çev: Alâeddin Şenel, Birey Ve Toplum Yay. s.462.

1. BÖLÜM

IRK VE IRKÇILIK KAVRAMLARI ÜZERİNE

A - GİRİŞ

1991'de gerçekleşen birleşmeden sonra Federal Almanya'da Türkiyeli ve diğer uluslardan göçmen işçilere yönelik olarak hızla tırmanan ırkçı şiddet olayları, Avrupa toplumlarının neredeyse bütününü ırkçılık karşıtı aksiyonlar çevresinde hızla bir araya getirdi. Gece gösterilerinden rock konserlerine, kilise törenlerinden otonom yürüyüşlerine kadar birçok değişik eylem türünde farklı uluslardan yüzbinlerce insan el ele tutuştular.

Oysa birçok aydın, uzun zamandır, ırkçılığın bütün Avrupa'da gelişmekte olduğuna dikkatleri çekmeye çalışıyordu. Mevcut politikaların eleştirisini de içeren bu uyarıları umursamayan, ilgisiz kalan sokaktakiler, ırkçı terörün, daha ilk adımlarındayken ulaştığı kitleselliği ve tırmanışı gördüğünde, geçmişte yaşadığı geleceği görerek bu gelişmelerden kendisi de ürktü. Milyonlarca insan sokaklara taşıp, bu kez "kadere teslim olmamak gerektiğini" etkisiz, ama görkemli bir biçimde vurguladı.

Milyonlarca insan sokaklara taşıp ırkçılığı protesto ederken, politikacıların öteden beri sürdürdükleri politikalarda radikal de-

ğişiklikler bekleyenler bir kez daha hayal kırıklığına uğradılar. Çünkü böylesi önemli gelişmelere karşın, Almanya'da ne sağ partilerin, ne de solun, güncel temel politik konulardaki görüşlerinde ciddi sayılabilecek bir değişme olmadı. Aslında, bunu beklemek ırkçı saldırılarda katledilenlere karşı haksızlık sayılmaz mıydı?

Neler oluyor? Niçin oluyor? Daha neler olabilir? Bunlar ve benzeri soruları yanıtlayabilmek için bir parça tarih bilmemiz gerekiyor. Bir parça felsefe ile birlikte. Belli ki ırkçı şiddet devam edecek. Irkçılık kaynağında kurutulmadıkça bu bela, yeniden hortlamak için hep puslu havayı bekleyecektir. Ve Batı dünyası ne zaman yeni bir ekonomik-sosyal krize girse, kitleler üzerindeki baskının sürdürülebilmesinin en uygun ideolojik / politik araçlarından biri olarak ırkçılık yeniden gündeme gelecektir. Bu, elbette insanlığın buna sessiz kalması halinde gerçekleşebilecektir.

Avrupa'da ırkçılığın yeniden atağa geçmesinin nedenleri üzerinde ciddi olarak durmak gerekir. Her toplumsal kesim bu konuda üzerine düşen sorumlulukları yeniden düşünmelidir. Irkçılık, kendi karşıtlarına yönelttiği yok etme saldırılarını kendi yandaşı olmayanlara kadar sürdürmektedir. Çünkü bu ideoloji, iç ve dış düşmansız bir dünyada yaşayamaz. Barış, ırkçılığın antivirüsüdür. Eşitlik, ırkçılığın nefret ettiği bir düşünce ya da uygulamadır.

Ve ırkçı için tarafsızlık diye bir şey olamaz. "Ya onlarla olacaksın ya benimle! Ve benimle değilsen bana düşmansın demektir."

Bugün Avrupa'da, Avrupa Birliği gibi oluşumların gerçekleşmesi ve giderek gelişme eğilimi göstermesi; sınırların, ulusal para birimlerinin kaldırılmasına yönelik girişimler ve atılan adımlar ulusal devlet ideolojisinin giderek zayıflayacağı ve zayıflamakta olduğu bir süreci de başlatmıştır. Oysa, yüzyıllardır Avrupa'da ulusal devletlerin toplumsal birliğin gerçekleştirilmesinde işledikleri en önemli ideolojik motif ulus kavramı idi. Birleşik bir Avrupa ülküsünün gerçekleştirilmesinin arifesinde ulus kavramının zayıflaması elbette kaçınılmazdır.

O halde, ulusal sınırlar, ulusal devlet ya da ulus kavramıyla daraltılmayan, birleşik Avrupa düşüncesine denk düşen yeni bir

kimliğin oluşturulması gerekecektir. Böylesi bir kimlik, elbette tarihsel, kültürel ortaklıklar üzerinden oluşturulabilir. Avrupa'nın ortak tarihi ise, ancak Haçlı Seferleri ile somutlanan, sömürgecilik ile gelişen, kapitalist emperyalizm ile kader birlikleri pekiştiren bir zeminde kurulabilir. Yeni kimliği oluşturacak olan yeni kültür Avrupa şovenizminden başka bir şey olamaz. Gelişmiş kapitalizminin olanaklarıyla dünyanın diğer kıta halklarına kıyasla daha yüksek refah düzeyinde yaşayan Avrupalının, kendini (ABD ile birlikte) *Dünyanın Efendisi* olarak kabul ettiğini bilmekteyiz. Bu düşünce, Avrupalının bilincine öylesine işlenmiştir ki, en hümanist ya da demokrat yaklaşım içerisinde bulunmaya çalışan Avrupalı çoğunluğunda (en azından Avrupa merkezli bir bakışın etkileri) hemen ortaya çıkarılabilir.

Ulusal devlet ideolojisinin giderek zayıflaması, geleceğe kuşkuyla yaklaşan Avrupalıların bir kısmını, ulusal devlet düşüncesine yeniden dört elle sarılmaya ve klasik kana dayalı ırkçılığı savunmaya iterken, çoğunluk olan diğer bir kısmını, Avrupa şovenizmini geliştirmeye ve kültür ırkçılığını öne çıkarmaya zorlamaktadır. Sanırım bu ikinci yönelişin temel motifi (klasik anlamda ırkçılık kavramları içinde yer alıp almadığı ayrıca tartışma konusu olarak bırakılmak üzere) Avrupalılık (teknolojik ve kültürel üstünlük iddiaları) ve Hıristiyanlık (sosyal ve politik-demokratik üstünlük iddiaları) motifleriyle işlenecektir.

Irkçılık sorununun bizim için anlamı ve önemi tartışılırken, ilk ağızda söylenen şey Almanya'da yaşanan "Türklere karşı yabancı düşmanlığı ya da ırkçılık kaynaklı saldırı olayları" olmaktadır. Federal Almanya'da, Möln ya da Solingen'de neonaziler tarafından uygulanan ve ölümle sonuçlanan kundaklama olayları elbette ırkçı terörün lanetlenmesi gereken sonuçlarındandır. Fakat bütün bunların da ötesinde; ırkçılık sorununun sadece Türkler için özel bir anlam ifade ettiğini kabul etmemek gerekir.

Bunun bir nedeni, ırkçılığın, salt Türklere yönelik bir tehlike olduğunu kabullenmenin iki yönde tehlikeli sonuçlar üreteceğine yönelik kaygılarımdır. Böyle bir düşünce, bir yandan Türkler dışındaki halkları bu tehlikenin dışındaymış gibi konumlandırmak-

tadır. Oysa bu doğru değildir. Irkçılık, hangi halkı kendine kurban seçerse seçsin, belirlediği ilk halk ismi ilk kurbanın ismi olmaktan öteye bir anlam ifade etmeyecektir. Irkçılık, kendinden olmayan, kendine benzemeyen bütün düşünce grupları, sosyal sınıflar ya da halkları kendine bağımlı kılarak hizmeti altına almayı ve eğer bu gerçekleşmeyecekse yok etmeyi ideolojik temeli olarak alır. Sosyaldarwinizm'in formüle ettiği "güçlünün, yaşama hak kazanması" anlayışı, kapitalizmin ahlâkını oluşturan "büyük balık küçük balığı yutar" anlayışından farklı ve yeni bir anlayış değildir.

Diğer yandan, ırkçılığın kurbanlarından birisi de doğrudan doğruya, ırkçılık politikası uygulayan devletin kendi halkıdır. Irkçılık, bir halkın düşünce yeteneklerini ve bunu geliştirebilecek özgürlük ortamını bütünüyle yok eden olağanüstü boyutlarda tutucu bir ideolojik akımdır. Bu da, tarafımızdan keyfi olarak belirlenmiş bir "sol" saptama değildir. Irkçı felsefenin temel mantığıdır. İleride uzunca inceleyeceğimiz bu anlayış, "toplumun en akıllısı toplumu tek başına yönetmelidir" anlayışı (Duçe, Führer ya da Başbuğ adıyla) bu düşünce sisteminin doğası gereği bir zorunluluktur.

Irkçı politikaların egemen olduğu ülkelerde kaba gücün iktidarının ekonomik ya da askeri alanlarda geçici başarılar elde edebildikleri doğrudur. Savaş ekonomisi, halkın bütünü için, yarattığı olağanüstü düşük toplumsal yaşam düzeyine karşı işsizliği büyük oranda ortadan kaldırmaktadır. Çünkü, karın tokluğunun da altında bir yaşam standardına katlanmayı bütün işçi ve emekçiler itirazsız kabul etmektedirler.

İkincisi; ne kanlı bir NAZİ dönemi yaşayan Almanlar, ne de Osmanlı'nın tarihsel mirası üzerine oturmuş olan Cumhuriyet'in Türkleri, geçmişlerine yönelik ciddi bir tarih muhasebesi yapmışlar, kendi tarihleriyle hesaplaşmışlardır. Hem geçmişte yaşanmış olan Ermeni Katliamı, hem de Kürtlere yönelik olarak bütün Cumhuriyet boyunca sürdürülmüş olan soykırım ve asimilasyon uygulaması halen Cumhuriyet Türkiyesi'nin resmi ideolojisi içinde savunulagelmekte, devlet politikalarının temelini oluşturmaktadır. "Yunan gavuru" fobisi Türk halkının üzerinde sürekli

olarak yaşatılmak istenmektedir. Sovyetler Birliği'nin ortadan kalkmasına karşın, "Moskof tehlikesi" hâlâ her an kapıyı çalacak şekilde hazır beklemektedir. "Hain Araplar" Osmanlıya nankörlük etmekle kalmamış, bugün de gözlerini topraklarımıza dikmiş, fırsat kollamaktadırlar. Dört tarafımız canavarlarla çevrilmiş. Türke Türkten başka dost yoktur. Asil kanımız ve Türk olmanın gururu (hatta Avrupa sokaklarını süpürürken dahi) bizi diğerlerinden üstün yapan özellikler olarak her zaman damarlarımızda ve ruhumuzdadır.

Bu bilinçle işlenen Türk kimliği her türden ırkçı akım için bulunmaz bir potansiyel kaynağı da oluşturmaktadır.

Bugünkü neonazi saldırılarını kendilerine yönelik olarak kabul edip karşı koyarken, TC devleti tarafından yönlendirilen, Türk ırkçılığını körükleyen bir propaganda da bilinçli olarak geliştirilmektedir. Kürtler üzerinde soykırımının tırmandırılarak sürdürüldüğü günümüzde, neredeyse her neonazi saldırısı, Türk milliyetçiliğini körüklemek isteyen TC devletinin ekmeğine yağ sürmektedir. TC devleti, vatandaşının hayatıyla ilgili güvenceler aramak, oluşturmak yerine, Kürdistan'da sürmekte olan savaşı, geliştirmeyi düşündüğü Türk milliyetçiliği eliyle Avrupa'ya taşımak istemektedir. Türkiyeli işçilerin artık 30 yılı aşkın yaşam deneyiyle de saptadığı gibi, Avrupa'da yaşamak zorunda bırakılan Türkiyeli göçmen işçi, TC devleti açısından sadece lojistik ve mali bir kaynak olarak değerlendirilmektedir. İnsan ya da vatandaş olarak bunun ötesinde hiçbir anlamı yoktur.

Avrupa'da kimlik sıkıntısı içinde bocalayan göçmenler için ise, neonazilerden kendisine yönelen "kara kafalı" aşağılamasından daha etkileyici bir kimlik yönlendirmesi yapılamazdı sanırım. Hatta (hiç tanımadığı) sosyal, kültürel değerlerine saldırılan göçmen Türkler, böylesi aşağılayıcı propaganda ya da saldırılar karşısında yeniden ve daha güçlü bir imanla Türk kimliğine sarılmaya yönelmektedir. Bu yönelişte ve kimliğin oluşturulmasında abartı çok büyük bir oranda artarak yeni ulusal kimliğin fanatizmini ırkçılık düzeyine yükseltmektedir.

1980'lerden sonraki ve özellikle son on yılda, Avrupa'daki Türkiyeli göçmenler arasında milliyetçi akımların hızla artmasının bir nedeni olarak (Kürt savaşının etkisi ve Sovyet sisteminin çöküşünden sonra Türki devletlerin TC devleti ve Türk milliyetçiliğine yeni umutlar veren yapay dopingi gibi etkenlerin yanı sıra) esas olarak bu nedeni görmek gerekir.

O halde, neonazi ırkçılarına yönelik savunma çabası içerisinde olan Türklerin ırkçılığa karşı tutumlarını çoğunlukla anti-ırkçı bir tutum olarak ele alamayız. Zira, aynı Türk'ü bu kez, Kürtlere karşı, çifte standartlı, saldırgan ve ırkçı bir tutum içinde görebilmekteyiz.

İşte, böylesi tutumlar ortaya çıkarılmalı, eleştirilmeli ve yok edilebilmesi için yoğun bir çaba harcanmalıdır.

B - YÖNTEM ÜZERİNE

Elinizdeki kitap, doğrudan ırkçılığın potansiyel kurbanları durumunda olan sokaktakiler için kaleme alındı. Bunun için ırkçılığa ilişkin bilgileri derleyip sunmayı amaçlayan bir başvuru kaynağı olmayı hedeflemektedir. Bunu yeterince başarabilirse, hedefine ulaşmış olacaktır.[3]

İnsanlar arası eşitsizlikçi düşünüşün tarihi bilinmeden ırkçılık konusunun kavranabilmesi olanaksızdı. Bir diğer deyişle *ırkçılığın tarihi insanlar arası ayrımcılık tarihinin özel bir görünümünden başka bir şey değildir.* MÖ 540-480 arasında yaşamış bir Herakleitos'un çağdaş "üstün insan" teorisyeni Nietzsche'nin düşüncelerine temel teşkil etmesini başka nasıl açıklayabilirdik? Bu nedenle bu çalışma, eski toplumsal şekillenmelere ait düşünce sistemlerinden başlayarak insanlararası eşitsizliğin felsefi kaynaklarını derlemeye özen gösterdi. Böylece, dünden bugüne gelişimi izlenerek konunun bütünlüğü içinde kavranabilmesi mümkün olabilecektir.

Bu kitabın içeriğine ve izlediği yönteme ilişkin olarak da şunları söyleyebiliriz:

1, Bu kitap, ırkçı düşünceyi bütünüyle araştıran bir *tarih kitabı* değildir. Bunun, başlı başına bir çalışma konusu olduğu açıktır.

Oysa bu kitapta yapılmak istenen şey; ırkçılığın düşünsel köklerine ve bilim çevrelerinin ırkçı düşüncelere destek olan tezlerine bir gönderme yapmaktan öte bir iddiayı taşımamaktadır. Üstelik bu da, ancak belli başlı örneklerle sınırlandırılmıştır. Eşitsizlikçi düşüncenin bütünü içinden sadece, etnosantrizm ya da ırkçılıkla doğrudan bağlantılı olarak düşündüğümüz örnekleri, konuyla bağlantılı sınırlar içinde ele aldık.

2, Kitapta, doğal olarak, felsefe ya da bilimde yer alan bütün ırkçı düşünceleri ele almak gibi bir yola gidilmemiştir. Bu hem gereksiz, hem de kitabın kapsamı bakımından olanaksızdır. Burada, sadece, ırkçı düşüncenin kaynaklarını görebilmemize yardımcı olabilecek; yaşadıkları dönemi ya da sonraki zamanların düşünce süreçlerini temelde etkilemiş belli başlı düşünür ve bilim insanları ele alınıp incelenmeye ve aktarılmaya çalışıldı.

3, "Irkçı düşünce" kavramı kabaca, İnsan türünün doğal fizyolojik farklılıklarının insanlararası (sosyal, kültürel, ahlaki, zihinsel, vb.) eşitsizliklerin de kaynağı olduğunu ileri süren bütün düşünceleri içermektedir. Klasik anlamda genetik yapıya bağlı olarak tariflenen ırkçılığın hem kavramın içeriğini yeterince doldurmadığı, hem de özellikle günümüzde inceltilmiş haliyle sunulan ırkçılığı bütünüyle dıştaladığı için yeterli olmadığı açıktır. Örneğin, cinsiyetlerin anatomik yapı farklılığının, kadın ve erkek arasında zihin ve yetenek farklılıklarının kanıtlanmasına yönelik argüman olarak kullanıldığı bir durumda, cinsiyet ayırımcılığının ırkçılıktan farklı bir şey gibi ele alınmasının geçerli hangi nedeni olabilir ki?

4, Bir inanç biçimi olarak bireyde görülen ırkçılık ile bir politik uygulama olarak devletin sürdürdüğü ırkçılık, nedenleri ve sonuçları itibariyle farklılık gösterdiği için, ele alınıp incelenmesinde de farklı metotlara, farklı bilim dallarına başvurmamız gerekecektir. Tekil bireyde ırkçı düşünüşün kaynağını psikolojik, pedagojik, etik vb. faktörler oluştururken; duygusal bir varlık olmayan devlet, doğrudan doğruya ekonomik-politik çıkarları tarafından yönlendirilecektir. Irkçı politikanın iktidar olduğu konumlanışın, ırkçı bireyin üreteceği sonuçlardan farklı boyutta sonuçlar ürete-

ceğini anlatmak ise herhalde, son yüzyılın bilgisini almış herhangi bir okuyucu ile dalga geçmek anlamına gelir.

Irkçılığı, tamamen ya da kısmen psikolojik nedenlere dayandırarak açıklamaya çalışan birçok tez vardır. Bunlardan birkaç tanesine değinerek geçeceğim.

Wilhelm Reich, "orta sınıf insanının bastırılmış cinselliğinin ürünü" olarak değerlendirdiği ırkçı düşünceyi "orgazm sıkıntısı çeken insanın kişiliğinde dışavuran biyolojik bir hastalık" olarak tanımlarken, tarihçi-gazeteci William L. Shirer, Reich'ın savını Hitler'le somutlamaya çalışır: "Hitler'in Yahudiler üzerine söylediği şiddetli sözlerde birtakım cinsiyet arzularının büyük bir payı vardır. Bu nitelik o sıralarda Viyana'nın Yahudi düşmanı basınında da görülüyordu... Hitler'deki Yahudi düşmanlığının kökleri onun baskı altındaki cinsel kıskançlığında aranabilir. Nitekim, yirmi yaşlarında Viyana'da kaldığı yıllar içinde, bilindiği kadar, herhangi bir kadınla teması olmamıştır." [4]

Erik H. Erikson insandaki ırkçı düşüncenin kökenlerini düşünürken, bireyin sosyalizasyon süreci ve özellikle gençlikte ortaya çıkan kimlik arayışının, (ulusal toplumlar içinde ulaşmış olduğu) kavmiyetçi niteliğine dikkatleri çeker.[5] Erikson, "beceri ve aletler dünyası ile iyi bir başlangıç ilişkisi kurulması ve ergenliğin boy göstermesiyle birlikte" çocukluk döneminden çıkan insanın, önündeki psikolojik sorunların konusunun da değişeceğini söyler. "Yeni bir süreklilik ve aynılık duygusu arayışı" içinde olan bu dönem insanının (yani gençlerin) psikolojik yönelişleri içinde ırkçılık da önemli ve tehlikeli olarak yer alır. Bu dönem insanını anlatırken Erikson şöyle der: "Gençler aynı zamanda, ileri derecede klancı olabilir ve 'değişik' olanların tümünü dışlarken acımasız davranabilirler. Deri rengi ya da kültürel kökeni, beğenileri ve yetenekleri, hatta... giyiniş ve davranışlarındaki küçük özellikleri bakımından 'değişik' olanların tümünü dışlarken katı olabilirler. Bu hoşgörüsüzlüğün kimlik kargaşası duygusuna karşı bir savunma olduğunu anlamak (bu, ona göz yummak ya da katılmak demek değildir) önemlidir".

Adorno Okulu'nun genel değerlendirmesinde ırkçılık, etnosantrizmin yetkeci (otoriteryan) kimlikle buluşmasıdır. Otoriteryan eğitime dayanan sosyalizasyon sürecinin ırkçı düşüncelere zemin hazırladığı doğrultudadır. Örneğin Serol Teber Nazi Partisi'nin kısa zaman içindeki hızlı büyümesini yorumlarken çok da doğru olarak şöyle düşünür: "Bu büyümeyi, ne Dimitrof'un faşizm tanımlamasıyla, ne terörle ve ne de işçi sınıfının satın alınması ya da kandırılması gibi naif savlarla açıklamak olasıdır. Naziler, 1933 yılında yapılan -görece özgür- seçimlerde, Alman halkı tarafından seçimle yönetime getirilmişlerdir. Ancak Naziler, 1933 yılında, her şeyden önce, çok yoğun bir politik toplumsallaştırma üzerinden hazırlanmış özgün bir politik-psikoloji içindeki bireylerin oluşturduğu toplumda yönetime gelmişlerdir. Naziler, 1933 yılında yönetime seçildiklerinde, birey ve toplum (doğal kitle) önceden tarihsel rolünü üstlenmeye hazırlanmıştı. Ve bu nedenle de, gerçekte, -görece- büyük bir sürtüşme çıkmamıştır yönetim ile yönetilenler arasında." [6]

Kişisel olarak, Reich'ın ya da daha geniş bir genellemeye giden örneğin Krech-Crutchfield gibilerin ırkçılığı "psikolojik bir hastalıktır" biçiminde tanımlamalarını yetersiz ve tek başına kullanıldığında ise yanıltıcı bulmaktayım. Fakat, burada bireyin psikolojik yapısında ırkçı düşüncelere zemin oluşturan özellikler üzerinde durmayacağız. Yine de, geçerken şu noktanın belirtilmesinde yarar görmekteyim:

Psikolojik dünya, insanın dış dünyasıyla kurduğu ilişkilerden farklı bir dünya değildir. Bireyin sosyalizasyon (toplumsallaşma) süreci, bu dış dünyanın bütün maddi ilişkilerinin bir bileşkesi olarak ortaya çıkacaktır. Irkçı düşünce de insanın doğasında var olan bir düşünce, yani doğuştan gelen bir düşünce değildir. Sonradan kazanılan bir düşünce biçimidir. Birbirinden farklılığı var sayılmış; birbirine farklılığı kabul ettirilmiş, kısaca parçalanmış, bölünmüş insanın sonradan oluşturduğu bir düşünce biçimidir. Tek başına genel psikolojinin açıklamalarıyla ırkçılık düşüncesini tanımlamak olanaklı değildir. Bu düşüncenin birey-toplum ilişkisi için-

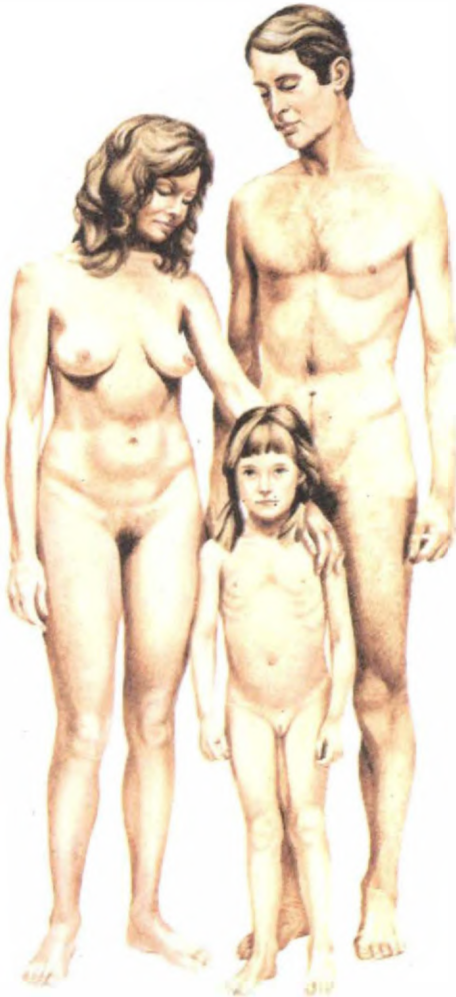
de açıklanabilmesi sanırım bütünüyle politik-psikolojinin alanı içindedir ve ona başvurmak gerekir.

5, Irkçılık, salt bir düşünce akımı olarak kalamaz ve kalmamıştır da. Irkçılık teorisi, ırkçılık pratiğinden koparılamaz ve elbette söylem, eylem ile birlikte ele alınarak değerlendirilmelidir. Irkçı düşüncenin pratiği kanaatimce, doğrudan ırkçı düşüncenin özünde var olan; hangi metotla olursa olsun üstün kalma, üstünlüğünü fiziksel güç gösterimiyle yani hayvansal doğanın güdüleriyle kanıtlama, kendinden olmayanı düşman olarak tanımlama, karşıt olanı yok etme, şiddetin gücüne tapınma gibi düşüncelerle bir zorunluluk haline gelmektedir.

Pratiğin teoriyi (ya da sosyal gereksinimin sosyal bilinci) böylesine büyük boyutta etkilediği düşünce akımı sanırım çok azdır. Bir bakıma, ırkçılığın, tezlerinin pratikte denenip sınanmasına gereksinim duymayan tek düşünce akımı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü ırkçılık için önemli olan, hangi nedene dayanırsa dayansın, bir inanç sisteminin pratik uygulamasıdır. Bu nedenle, teorinin (ve hiçbir teorinin) ırkçı düşünce için hiçbir önemi yoktur. Irkçının sürdürmekte olduğu pratik, onun açısından teorinin de kendisidir.

Irkçı uygulamaların ırkçı düşünceyle bağlantısı, başka bir ifadeyle, söylem-eylem bütünlüğü, düşünürler tarafından farklı farklı değerlendirilmiştir. Bu konuya bir örnek olacağı düşüncesiyle, Hitler iktidarının sivil halka yönelik yaptığı kitle katliamlarına ilişkin olarak François de Fontette'in *Irkçılık* isimli eserinden bir bölüm aktarmak istiyorum: "Sivil halkın savaşçı askeri güçler tarafından katledilmesi kuşku yok ki iğrenç ve haklı gösterilemez bir eylemdir; ancak bunlar önceden, soğukkanlılıkla tasarlanıp uzun süre olgunlaştırıldıktan sonra gerçekleştirilen uygulamalar olmayıp, savaşın genel şiddeti içinde vukubulan olaylardır. Roger Ikor Hitler'in uygulamaları içinde insanı en çok bu mekanizmanın hayvansılığının etkilediğini belirtir. François Mauriac'a göre ise bu 'en yaygın, en iyi yürütülen, en iyi hazırlanan katliamdır; idari, bilimsel, bilinçli bir katliam, ancak Almanların yapabileceği bir katliam'."

AVRUPALILAR (KAFKASYALILAR)

Vücut özellikleri: Saf ırk Avrupalı yoktur. Bu grubun farklı varyantları söz konusudur. Örneğin bu Kuzeyli aile, bundan dolayı yalnızca birkaç Avrupalı özellik göstermektedir.

Saç: Bütün renkler, biçimler temsil edilir; siyah, kahverengiden sarıya kadar.

Kafa biçimi: Geniş, Kuzey'de ve Akdeniz havzasında ayrıca uzun. Yüksek alın, küçük kaş kemeri.

Gözler: Maviden koyu kahverengiye kadar.

Burun: Uzun, yüksek kemerli, çeşitli biçimlerde.

Dudak: İnce.

Çene: İyice belirgin.

Yüz biçimi: Erkekte, yüz ve vücutta, çok kıllı. Bu özelliği sadece Australid'lerle paylaşır.

Vücut yapısı: Farklı, uzun boyutlarda.

Deri: Açık renk (soluk), beyazdan kahverengiye kadar çeşitli tonlar. Avrupalılar ince derili, az renk hücresine sahip. Kan damarları derilerine pembe renk veriyor.

Boy: Dikkat edilmezse, Avrupalıların uzunlukları, çok çeşitli olmasına rağmen, genelde aynıdır. Akdeniz tiplerinde 1.60 m. Alp tipinde 5-10 cm. daha uzun, Kuzeyli'lerde ise 1.43 m. ölçülüyor.

BEYAZ İNSAN TİPLERİ

1) Lappe
Kuzey İskandinavya'da bulunan Lappeler, Moğol göz biçimine ve sarı derilerine rağmen, Avrupalılara aittirler. Kökenlerinin, Batı Sibirya olduğu sanılıyor.

2) Lette
Diğer Doğu Baltık ırklarının çoğu gibi, Letteler, Volga-Tuna bölgesinden geldiler ve bugünkü oturdukları bölgeye 1000 yıl önce ulaştılar. Sarışın ve mavi gözlü Kuzey Avrupalıların temsilcisidirler.

3) Kuzeybatı Avrupalı
Kuzeyliler, "beyaz ırk"ın tipik temsilcisidirler.Birçok tipin erimesiyle oluştular.

4) Basklı
Basklılar; dil, kan grubu ve RH faktörü olarak diğer Avrupalılardan farklılık gösteriyor. Geniş alın, sivri çene ve uzun burun karakteristik özellikleridir.

5) Kuzey Arnavut
Bu tip Kuzey Arnavutluk'tan, iri yapılı. Düz burun, kafa arkası çıkıntısız. Dinarik tipleri temsil eder.

6) Güney Arnavut
Bu Arnavut tipi, yuvarlak kafalı. Fransa'dan Küçük Asya ve Rusya'ya kadar yayılmışlardır. 1000 yıldan beri, kafanın yuvarlaklaşması artış gösterdi.

7) Sicilyalı
Sicilyalılar ve Güney İtalyalıların kökenleri, Akdeniz tipi olarak, Yakın Doğu'ya dayanıyor. Arap ve İspanyollarla yakın akrabalığa sahip. Yunan ve Ermeni özelliklerini korumuşlardır. Bu resim; ince, tipik kafa yapısı ve kartal burnunu göstermektedir.

8) Berberi
Sahra'nın bu gururlu göçebeleri, yüzyıllar boyu, Kara Afrika'nın sınırında kendi özelliklerini korumuşlardır. Bu resim; ince, tipik kafa yapısı ve kartal burnunu göstermektedir.

9) Arap
Araplar, Akdeniz havzasının tipik Avrupalısıdır. Bu grubun önceki temsilcileri, bugünkü İsrail'de bulunan, Orta Taş Çağı halklarıydı. Su ırkın şimdi ağırlık merkezi Yemen'dir.

10) Ermeni
Ermenilerin kökeni, muhtemelen Hititler, Sümerler ve Babillilere dayanıyor. Van Gölü bölgesinden bu adam, Ermenilerin tipik burnunu ve çıkıntısız kafa arkasını gösteriyor.

11) Tamil
Drawid dili konuşan bu grup, Güney Hindistan'dan Seylan ve Malezya'ya kadar yayılmıştır. Derilerin koyu renginden dolayı, Wedda'larla akrabaymış gibi görünseler de, bunlar Avrupalılara aittirler.

12) Hintli
Yeryüzünün en yaygın halklarından biridir, ince yapılı Akdeniz tipini temsil ederler. Kast sistemi ve hem de din, ırksal altgrupları kesin bir biçimde düzenliyor.

13) Tacik
Bu İran-Afgan grubu, Kuzeyli ve Akdenizli Avrupalıların karışımıdır. Yuvarlak yüz biçimleri, Ermeni ve Türklerle akrabalığı gösterir.

MOĞOLLAR

Vücut özellikleri: Moğol tipi birçok özellik içerir, ancak bu özelliklerin tümü tek bir bireyde gözlenebilir durumda değildir. Bu Japon ailesi, bu özelliklerden bazılarını simgeliyor.

Saç: Her zaman siyah, düz ve ince.

Kafa biçimi: Geniş, çıkık alın, çıkık olmayan kaş kemeri.

Göz biçimi: Moğol kıvrımlı, çekik.

Elmacık kemiği: Keskin hatlı.

Burun: Geniş, basık.

Dudak: Hafif önde.

Çene: Çok gelişmiş.

Vücut kılları: Vücut ve yüzde seyrek. Buna rağmen, tipik bazı Orta Asya Moğolları, seyrek sakal ve bıyığa sahip.

Vücut yapısı: İnce yapılı.

Deri: "Sarı" kızılımsı tonlarla Eskimolar ve bakır rengiyle Kızılderililer gibi; az renk hücresi ve damarların bulunuşundan dolayı, derinin Pergament (Parşönen) renkte görünümü.

Boy: Yetişkin Moğol erkeklerinde 1.57 m. ile 1.73 m. arasında Eskimolar daha kısa, Çinliler orta uzunlukta ve Kuzey Amerikalı Kızılderililer de en uzun.

SARI İNSAN TİPLERİ

1) Eskimo
Muhtemelen Sibirya kökenli ve çok sert soğuğa alışık Moğollardan. Eskimoların, üç bin yıl önce Bering yolundan Sibirya ile Alaska arasında geçiş yaptıkları sanılıyor.

2) Hupa Kızılderilisi
Moğollardan sonra Eskimolardan önce, Henüz Moğolların yüz biçiminin tam olarak oluşmadığı bir dönemde; muhtemelen 23.000 yıl önce Yeni Dünya'ya göç ettiler. Kaliforniya'da yaşıyorlar.

3) Pueblo Kızılderilisi
Üst tür bakır renklilere kıyasla "kızılderili" olan Pueblolar, Arizona'dan New Meksiko'ya kadar yerleşik Moğollardan. Sarımtırak deri rengine sahip. Bugün de kendi kültürlerini özenle koruyorlar.

4)Wai Wai
Amerika'nın son ırk karışımlarından biri olarak; Güney Guyana'nın ve Kuzey Brezilya'nın vahşi ormanlarında yaşıyorlar. Bu bölge ilkel Karyiplilerin ellerinde bulundurdukları bölgelerden biriydi.

5) Ketschua
İspanya'nın bölgeyi fethinden 400 yıl önce Ketschua'lar, İnka uygarlığının görkemli halkıydı. Dilleri, Güney Amerika'nın uygarlık diliydi. Ketschualar, saf bir ırk olarak, bugün de And Dağları'nda yaşıyorlar.

6) Wai Wai
Kuzey Brezilya'da yaşayan ikinci Wai Wai grubunun yüz hatları, bu grubun kökünün Moğollardan geldiğini göstermektedir. Bir teoriye göre, bunlar ilk Asyalı göçmenler olup, en güneye kadar inenlerdir.

7) Ona
Yukarıdaki varsayımlar doğruysa, Ona'lar küçük Yahgan'larla birlikte Amerika'ya ilk gidenlerdendir. Yurtları, Güney Amerika'nın güney ucunda ve belirsiz, fırtınalı bir iklime sahip olan Patagonya'dır.

8) Kırgız
Bu Türk-Moğol halkı, 12. yüzyılda korkudan, Cengiz Han'ın önünden kaçtı. O zamandan beri, Çin ve eski Sovyetler Birliği sınırındaki Pamir ve Tiyenşan dağlarında yaşıyorlar. Yüz hatlarında, gözlerin üzerindeki Moğol kıvrımı yoktur.

9) Samojede
Samojedeler, yani klasik Moğollar, Batı Sibirya'nın arktik kıyılarında yaşıyor. Kısmen Avrupalı özellikler gösteriyorlar; sarı saçlar, mavi gözler gibi. Yüzleri çıkık elmacık kemikleriyle geniş, vücutları tıknaz ve kaslı.

10) Tibetli
Tibetli, Moğolların ve arkaik beyaz unsurların bir karışımıdır. O, Moğol olmayan ince bir yüz yapısına ve öne çıkık buruna sahip, deniz seviyesinden 3300 metre yüksekte yaşayabilmesini, Moğol ırkına bulaşmış olmasına borçlu.

11) Burmalı
Burma'da farklı ırklar yaşıyor. Çoğunluk Endonezya-Malezyalı ırka ait ve politik etkiye sahip değiller. Endonezyalılar Malezyalı'lara kıyasla daha ince yapılı.

12) Filipinliler
Filipinlilerin yerleşikleri Malezya kökenli. Ancak bu köken günümüz Malezya halkına dayanıyor. Bu adam tipik özelliklerini gösteriyor: Uzun kafa, geniş burun, kuvvetli vücut yapısı.

13) Japon
Japonlar Endonezya-Malezya ırkı ya da Koreliler gibi Moğoldur. Köken olarak kısa ve güçlü iken, bugün ortalama 1.63 m.'ye ulaşmaktalar.

SİYAHLAR

Vücut özellikleri: Bantu ailesi, Siyahların bazı karakteristik özelliklerini göstermektedir.

Saç: Siyah-kahverengiden siyaha kadar. Kısa, kıvırcık (özellikle sık kıvırcık) yün yumağı gibi.

Kafa biçimi: Uzun, arkası çıkık, küçük ya da hiç olmayan kaş kemeri.

Gözler: Koyu kahverengi, aynı zamanda göz akı da gri ve kahverengimsi.

Burun: Geniş, basık, alçak.

Dudak: Etli ve dolgun (kapalı ağızlarda pembemsi ve iç tarafı gözükmekte).

Çene kemiği: Çene kemiği öne çıkık, çene ise azgelişmiş.

Vücut kılları: Vücut ve yüzde seyrek.

Vücut yapısı: Güçlü (Buşman erkekleri hariç). Buşman erkekleri baldır ve kalçada belirgin yağ tabakalarına sahip.

Deri: Koyu renk hücresine sahip (Buşman erkekleri ve Papuas'lar hariç). Derileri, beyazlara kıyasla, daha belirgin biçimde ışınları emiyor. Ama buna rağmen, ultraviyole ışınlarını dışarıda bırakıyor. Ancak az güneş ışınında, çocuklar D vitamininden yoksun kalıyor.

Boy: Siyahlar çok çeşitli boy uzunluklarına sahipler: Ortalama uzunluk, yetişkin pigmelerde 1.42 m., Asyalı Siyahlarda 1.47 m., Buşman erkeklerinde 1.57m., Avustralya'nın ilkel yerlilerinde (Aboriginer) 1.65 m. ve nilotisch ırklarda 1.78 m.

1) Schilluk
Sudan'da, Nilotenlerin Kuzeyli grubu. Aşağı yukarı 1.82 m. uzunluğunda, uzun kafa biçimi ve ince bacaklara sahip. Avrupalı yüz hatlarına sahip olmasına rağmen, yüksek burun kemeri ve ince dudaklara sahip.

2) Amhara
Etiyopya'da, Doğu-Akdenizliler Siyahlarla karıştı; bu geçişi kanıtlayan saç ve deri rengidir.

3) İturi
Pigmelerin İturi dalı Maun rengi deriye ve öne çıkık üst dudağa sahip. Diğer Pigmeler Kongo'da yaşıyorlar.

4) Dodoth
Ugandalı bu Dodoth, bir Siyahın profilini gösteriyor. Bantu dili konuşan bu Siyahlar, Batı Afrikalılara benziyorlar

5) Bamburu
Nilo-Hamit Siyahlar, hamit kanla birlikte Samburu-savaşçıları, Kuzey Kenya'daki Massailerle akrabadır. Nilo-Hamitler Sudan ve Tanzanya'da yaşamaktalar.

6) Somali
Hamit-Avrupalı olmalarına rağmen, İslam misyonerlerin Somali soyudur. Çok az Siyah özelliklere sahip; düz saç, inca bacak, narin el ve ayaklar söz konusu.

7) Wedda
Avrupalılar ve Avustralyalılar arasındaki halkayı oluşturan Wedda, iki ırkın özelliklerini de miras almıştır. Hindistan'ın'nın en eski yerleşiklerinden.

8) Ainu
Kökenleri aydınlığa kavuşmamıştır. Kafa biçimleri Avustralyalıları andırmaktadır. Buna rağmen, kökenlerinin muhtemelen "arkaik beyazlar" olduğu sanılmaktadır.

Australiden

Onlar da "arkaik beyaz" olarak nitelendirilir. Muhtemelen birinci Homo Sapiens'in arkasından direkt gelen Avustraloidik tiplerdir. Ara sıra Avrupalı ırk çevrelerinde görülmektedir.

9) Aboriginer
Avustralya'nın en eski yerleşiği Solo ve Rodezya insanını gösteriyor ve geç buzul çağının diğer insan tiplerini andırıyor.

10) Fijili
Papualı'larla birlikte Asya'dan Malezya'ya geldiler. Koyu deri rengi ve kıvırcık saç, siyah görünüm veriyor.

Khoisaniden

Buşmanlar ve Hotantular'ler için kullanılan genel isim. İlk önce Güney Afrika'da yaşamaktaydılar ve terkedilmiş bölgelere geri itildiler. Diğer Siyahlardan çok kere farklılık göstermektedirler.

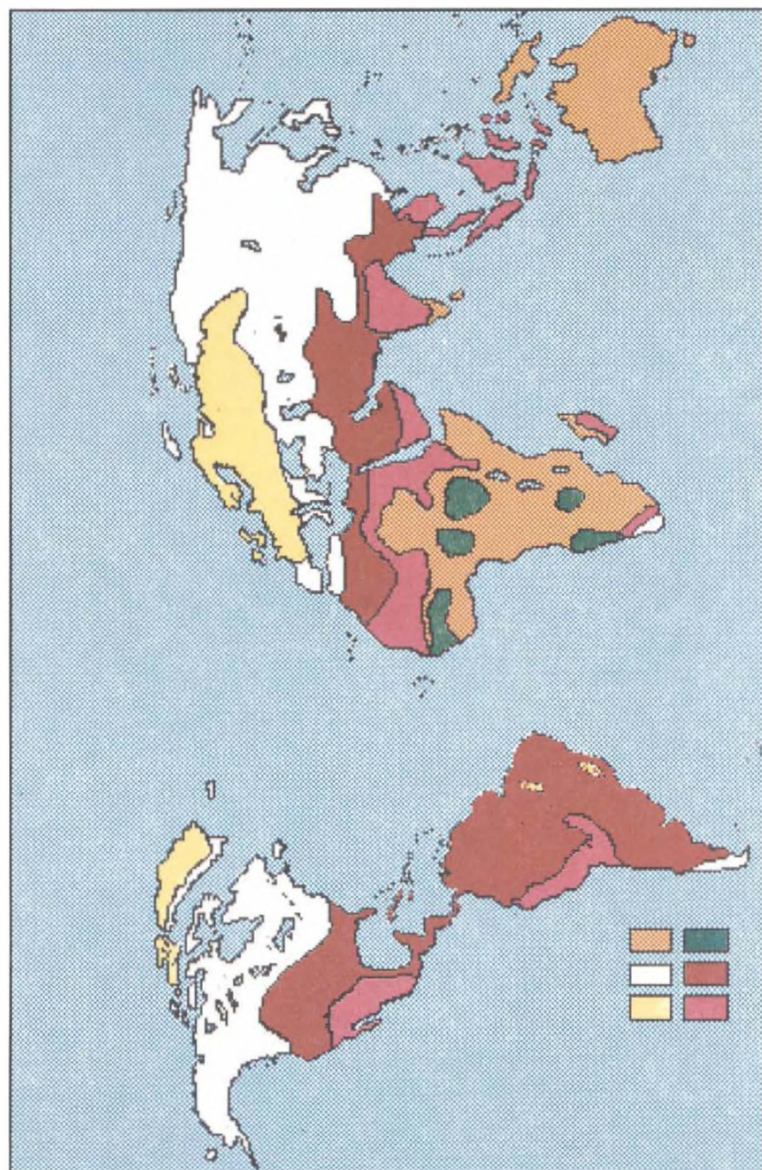

11) Kalahari-Buşman
Hotantularla akraba olan Buşmanlar bütün Güney Afrika'nın ilk halkını oluşturuyor. Bugün sayıları 30 bin civarındadır.

12) Hotantu
Buşmanlardan biraz kısa (1.57m.). Dillerinde çok fazla şaklatmalı ses kullanılıyor. Kafatası Avrupalı etkiler taşıyor.

Ben, son cümlesi dışında, François Mauriac'ın yukarıdaki düşüncelerine aynen katılmaktayım. Aşağılık ırkların dünya üzerinden silinip yok edilmesini isteyen ve öneren bir düşüncenin, iktidar olup güç'ü ele geçirdikten sonra, aşağılık, tehlikeli ve düşman olarak tanımladığı halklara yönelik olarak gerçekleştirdiği soykırımını "savaşın genel şiddeti içinde vukubulan olaylar" olarak adlandırmak, ırkçılığı fazlasıyla hafife almaktan başka bir anlam ifade etmez. Böylesi bir düşünce hoşgörü sınırları içinde ele alınamaz. Savaş, savaşan güçlerin birbirini tüketme eylemidir. Bu doğrudur fakat, savaşan güçler dışında kalan bütün bir halkın da yok etme uygulaması içine sokulması, salt ırkçı düşünceye özgü bir tutum olabilir. Ve ırkçılıkla malül bütün uluslar; Alman, Fransız ya da Türk oluşu hiçbir şeyi değiştirmeksizin Hitler iktidarının uygulamalarını aynen tekrarlamakta hiçbir sıkıntı duymazlar ve duymamışlardır da.

Fakat, bu kitabın kapsamında, ırkçılık uygulaması konusu içine girmeyeceğim. Sorunu sadece düşünce düzleminde tanıtmak amacına bağlı kalmaya çalışacağım.

Hangi biçimiyle olursa olsun, politik anlamda ırkçı düşünce ve uygulama, son tahlilde, arkasında ekonomik çıkarlar yatan politik araç olmaktan öte bir anlama sahip değildir. Başka bir söylemle, bu araç, her çağda ve her toplumsal sistemde, ırkçı programda, ideolojik söylemin gerisinde saklanan ekonomik çıkarların elde edilmesi ve korunmasını hedeflemektedir. Yani, eşitsizlikçi-ayırımcı sistemlerin tamamında olduğu gibi ırkçılık da; her zaman, sömürü sisteminin araçlarından birisi olmuştur.

Kitabın yukarıda belirtilen amaçları içinde kalışını sağlayabilmek için, zaman zaman kopukluk hissi verse bile, kısa değinmeler dışında doğrudan ırkçı uygulamanın tarihine girmeyip, kendimi ırkçı düşüncelerin aktarımı ile sınırlayacağım.

6, Kitapta uzunca sayılacak bir Darwin eleştirisi yer almaktadır. Okuyucunun bunu yadırgayacağını sanıyorum: Oysa bunun, belki de bu kitap için özel bir anlamı vardır.

Darwin, dinsel yaratılış düşüncelerine bilimin yüzyıllar boyunca vurduğu küçük küçük darbelerin sonuncusu, ama bütün parçaların bir toplamıdır. Elbette onun büyük gözlem gücü, o gü-

ne kadar ölümcül darbeyi vurabilecek güçlü argümanların toparlanabilmesinde başlıca etkendir. Ve bu boyutuyla Darwin, bilim tarihinde hakettiği yeri almıştır.

Fakat, dinsel bağnazlığa karşı çıkan bilim ya da düşünce çevreleri Darwin'in bu yanını vurgulu bir şekilde (hatta çoğu zaman bu düşüncenin öncüllerini anmayarak onlara büyük haksızlık da yapma pahasına) öne çıkarırlarken ve belki de din karşısında Darwin'in zayıf düşmesini engellemeye yönelik iyi niyetli bir dayanışma duygusu içinde kalırlarken, erkek-kadın ayırımında erkekler lehine var olan sosyo-politik eşitsizliğin bilimdışı argümanları sayılabilecek tezlerini; sonradan edinilen yetenek ya da psikolojik-sosyal davranışların da kalıtımsal olarak kuşaklara aktarılabildiği gibi çağında üremiş (Darwin'in Marx, Engels [7] gibi büyük düşünürlerle çağdaş olduğu unutulmamalıdır) sosyal bilimler alanına ilişkin teori ve düşüncelerin ulaşmış olduğu gelişkinlik düzeyinin çok gerisinde bir ilkelliği savunmasını; ve bu ilkel düşüncenin daha sonra ırkçılığın da bilimsel kanıtları olarak sürekli kullanılmış olduğunu göz ardı etmişlerdir. Bazı yazarların, Darwin'in, daha sonra Darwin'in adıyla anılacak olan ırkçı hareketle bir ilişkisinin olmadığını bastıra bastıra kanıtlama çabaları da vardır. Fakat, böylesi çabalar, Darwin'in niyetlerinin iyi olduğunun ya da hümanist bir kişiliğe sahip olduğunun ileri sürülmesinden öte bir kanıt sunmamaktadırlar.

Kanaatimce, Darwin'in niyetlerini tartışmak gereksizdir. Onun, insanlığın önüne koyduğu düşünceler kişiliğinin tartışılmasından çok daha somut ve üreticidir. Ve bu düşünceler, politik olarak ırkçı sistemler öneren bir ırkçı düşünce ileri sürmemekle birlikte, biyolojik olarak ırkçılığın doğrudan savunusunu içermektedir.[8] Onun sunduğu malzeme üzerine kurulan sosyaldarwinizm'in, bütün çağdaş ırkçı düşüncelerin en gelişmişi olarak kabul edilmesi gerekir.

Bu nedenle, Darwin'in bilim tarihindeki yeri ile (kendisi yer almak istemese bile) düşünce tarihindeki yeri birbirinin kontrastı bir konumlanış sergiler. Ve bu açıkça ortaya konulabilmelidir.

Benzeri bir olguyu Sigmund Freud'a ilişkin düşünce ve tutum alışlarda da görmekteyiz. Örneğin, kadınların yöneticilik gibi sosyal konumlardan uzak kalışını "eksiklik duygusu" ile açıklamaya kalkan Freud da bir başka alanda; erkek-kadın eşitsizliği alanında psikanalizmi devreye sokarak, kadınlar aleyhine olan konumlanışı meşrulaştırma çabası içine girmiştir. Psikanalizmin kurucusu sayılan Freud, böylece erkeklerin bütünüyle destekledikleri bir akımın da ilahı durumuna getirilmiştir. Cinsiyet ayırımcılığının bilimsellik iddialarıyla kuramsallaştırılmasının asli sorumlularından birisi olan Freud'un da başlı başına bir bölüm olarak ele alınması düşünülmekteydi. Fakat böylesi bir tutumun, zaten kontrol altında tutulması çok zor olan bu kitabın konusunun dağılmasına neden olabileceği kuşkusuyla Freud kitaba girmemiştir.

7, Alıntıları bulduğum gibi verdim; sadeleştirme, günümüz Türkçesine çevirme ya da imlâda düzeltme gibi uygulamalara genellikle başvurmadım. Çok seyrek olarak, günümüzde artık anlaşılması olanaksız olan eski sözcüklerin yanına köşeli parántez içinde günümüz Türkçesiyle karşılıklarını koymakla yetindim. Mürettip hatası olarak beliren yanlışları farkedebildikçe düzelterek verdim.

C- IRK VE IRKÇILIK KAVRAMLARI ÜZERİNE

1 - IRK VE IRKÇILIK KAVRAMLARININ KULLANIMINDAN KAYNAKLANAN SORUNLAR

Günümüzde, bilim insanları arasında ırk tanımı üzerine geçen tartışmalar olağanüstü öneme sahiptirler. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında, savaş boyunca yaşanılan korkunç ve iğrenç ırkçı pratiğin etkisiyle, soruna yönelik olarak çok daha fazla duyarlılaşmış olan dünya kamuoyu önünde yapılan yanlış bir tanım (bilim adına ve art niyetsiz olarak yapılmış da olsa) bilim insanının, ağır eleştirilerle yüz yüze kalmasına neden olmaktaydı. Irkçılık, savaş boyunca, insanlığa öylesine unutulmaz acılar ve anılar bıraktı ki,

böylesine bir çılgınlığın yeniden yaşanmasına sağduyunun izin verebileceğini düşünmek bile akıldışı bir yaklaşım olarak değerlendirilebiliyordu.

Irk kavramının böylesine hassas tartışmaların konusunu oluşturması, sorunun ele alınışında birtakım yanlışları da beraberinde getiriyordu. Irk kavramı lanetli bir kavram olarak ele alınınca bir yandan ırk sözcüğünün ve türevlerinin bütünüyle yadsınması; öte yandan, (özellikle sosyal-politik bir içeriğe sahip olan ve bu nedenle de iyi bir tartışma konusunu da oluşturan) ırkçılık kavramının olağanüstü boyutta abartılı olarak ele alınması kavram kargaşasını hızla geliştirdi.

Kimi bilim insanları ise II. Dünya Savaşı'nın etkisiyle ırk kavramını biyolojik-sosyolojik tanımlar içine sokmamaya özen gösterdiler. Böylece, insanlığın anlağından ırk kavramını silerek ırkçılığa karşı bir önlem geliştirdiklerini düşünmekteydiler. Bu da, bilimsel analizlerin güdük ifadelendirilmesine ve yeni kavram kargaşalarına yol açmaktaydı. Irk kavramının bilimsel tanımı yapılmalıydı ki, ırkçılığın saçmalığı belirgin olarak ortaya çıkabilsin.

Sorun, sadece ırk ve ırka ilişkin sözcüklerin kullanımında ölçü (doz) sorunu olarak kalmamaktadır. Biyolojik bir anlama sahip olan ırk kavramının, tamamen sosyolojik ya da politik karakterli bazı kavramlarla karıştırılması da yaygınca görülen bir diğer kargaşanın kaynağını oluşturmaktadır. Irk kavramı, bazı bilim insanlarının tanıma yüklediği içeriğe bağlı olarak, biyolojik öğelerin dışında sosyal, psikolojik, kültürel ve politik alanlardan da belirleyiciler alarak oluşturulmaya çalışılmıştır. Millet, toplum, kültür, soy gibi kalıtımsal biyolojik belirleyicilerle bir ilişkisi olmayan bu içeriklendirme girişimleri doğal olarak, kavramın bilimselliğini bütünüyle ortadan kaldırmış ve kavramın şekilsizleşmesine neden olmuştur. Lancelot Hogben, bilim insanlarının ırk kavramının tartışılmasında içine düştükleri bu şaşkınlığı şöyle tanımlarlar:

"Genetikçiler, ırkın ne olduğunu antropologların bildiğini sanır; etnologlar, kendi ırk sınıflamalarını genetikçilerin desteklediklerini varsayarlar ve politikacılar, önyargılarını hem antropologların hem de genetikçilerin onayladıklarına inanırlar." [9]

Kavramın kullanımında doza yönelik tartışmaları bir yana bırakırsak, kavramın tanımlanması üzerine esas olarak iki başlıkta toparlayabileceğimiz iki ana nokta vardır. Bunlardan birisi, ırkçılık kavramının tarihi, diğeri ise içeriği üzerinedir.

1, Zaman olarak ırkçılığın ortaya çıkışına ilişkin tartışmalar iki temel yaklaşım üzerinden sürdürülür.

a, Irkçılığı, esas olarak politik bir eğilim diye değerlendiren görüşlere göre, ırkçılık, kapitalizmin ürünüdür. Aydınlanmacı düşünürler tarafından biçimlendirilmiştir. Kapitalizm öncesinde de halkların ya da soyların birbirini dışlama politikaları vardır. Ama bunlar, genel olarak etnosantrizm olarak adlandırılır.

b, Irkçılığı ideolojik bir eğilim olarak değerlendiren görüşler, kapitalizm öncesinde de ırkçılığın var olduğunu savunurlar.

Her iki görüşün de birbirine yönelik önemli soruları vardır. Ve bu sorulara verilen yanıtlar da ne yazık ki fazla açıklayıcı olamamaktadırlar. Kavram kargaşası başarısızlığın temel nedenlerinden birisidir.

Irkçılık tarihini kapitalizmin tarihiyle sınırlayan görüş, kapitalizm öncesi toplumlarda var olan ayırımcılığın ırk esasına oturtulmamış olduğunu ileri sürmekteydi. Antik Çağ toplumlarında ve Ortaçağ'da yaşayan kölelik, kast gibi kurumların bir sosyal-politik ayırım olduğu; ayrımın, genetiksel-biyolojik özelliklere dayandırılmadığı; ayrıştırılmış kategorilerden birinde yer alan bir kişinin diğerine geçebildiği; zaten eşit olmayan insanlararası ilişkilerin sosyolojik olarak hiyerarşik statüler içine sokulmasının (o dönemler için) doğal olduğu ve ırkçılık olarak değerlendirilemeyeceği gibi görüşleri yanıt beklemekteydi.

Buna karşılık ileri sürülen iddialar da Aydınlanmacı gelenekler tarafından yeterince doyurucu olarak yanıtlanamadılar. Hatta, belki de hiç yanıtlanamadılar. Zira kölelik kurumu üzerine geliştirilen düşünceler, örneğin, Aristoteles'in düşünceleri (ki daha sonraki çağları ciddi olarak etkilemiştir) ya da bütün tek tanrılı dinlere kaynaklık eden Platon'un düşünceleri çağdaş ırkçılıktan çok az farklılıklar taşımaktadır. Özellikle Platon'da dölün arıtılması (eu-

genizm) gibi tezler çağdaş ırkçılığın da alıp kullandığı tezler olmuşlardır. Bu düşünce, salt bir düşünce akımı olarak da kalmamış, farklı tarih çağlarında farklı toplumsal yapılar içinde uygulamalarıyla birlikte görülmüştür. Örneğin Romalı tarihçi ve imparator sekreteri Tranquillus Suetonius (MS. 70-121), imparator Augustus'un dönemi ve düşüncelerine ilişkin şu kayıtları tutmuştur: "O aynı zamanda, halkın safkan olarak korunmasına ve yabancı ya da köle kanı ile kirlenmemesine çok önem veriyordu. Bu yüzden, kişilere Roma vatandaşlığı verme konusunda çok cimri davranıyordu." [10]

Bu düşünce Roma'dan çağımız toplumlarına kadar ulaşmaktadır. Yine, Antik Çağ filozoflarından Herakleitos'tan Platon'a birçok düşünürün düşlerini süsleyen üstün insan tezleri de Nietzsche'ye ve ondan Hitler'e devredilen miraslardı.

2, Kavramın anlamının sınırları üzerine yapılan tartışmalarda ise, taraflar böyle rahatça ayrıştırılamamaktadır. Irkçılığı kan (gen) ırkçılığıyla başlatıp kültür ırkçılığına kadar genişleten birbirinden farklı tanımlar söz konusudur. Ama bunu ayrı bir başlık altında ve örnekleriyle vereceğiz. Burada esas olarak kamuoyunda kavramın yanlış kavranış ve kullanımı üzerine de birkaç şey söylemek istiyorum.

Bu olumsuz kavrayışlardan kavram kargaşasına yönelik olan birincisi günümüzde hayli sıkça yapılan bir yanlıştır. Bazen "insan ırkı" gibi olabildiğince genellenen kavram bazen "Türk ırkı" diye bir halkın ya da ulusun adıyla sınırlanabiliyor. Hatta kültürler bile bu kültürün taşıyıcısı halkların ırk kavramı içinde ele alınmasına neden olabilmektedir.

Bilimde tanımlanmaya çalışılan ırk kavramı ile ırkçılık öğretilerinde tanımlanmaya çalışılan ırk kavramları birbirinden tamamen farklı içeriklere sahip kavramlardır. Bu anlamda ırkçılık öğretileri, antropoloji ya da etnoloji gibi bilimlerle kurduğu dostluğa karşın, çağdaş biyoloji ve genetik bilimleriyle pek dost değildir.

Ama buna karşın, ırkçılık kavramının, kendine dayanak yaptığı verileri bilimden aldığını ve imanla yoğurduğunu unutmamak

gerekir. Bu anlamda, bilimlerin de günahsız oldukları düşünülmemelidir. Tersine, bütün boyutlarıyla toplumsal yaşamın ürettiği soruların yanıtlanması elbette bilimin üzerinde kalmıştır. Irk kavramı da, kendilerine benzemeyen değişik görünümlere sahip olan diğer halklarla karşılaşan Avrupalının, bu yeni halklarla olan ilişkinin belirlenmesine yönelik tartışmaların ürettiği sorularla içerik kazanmıştır. Biyolojinin atılımı ya da genetik ve antropolojinin ortaya çıkışını bu zorunluluğun ürettiğini söyleyebiliriz. Sürekli olarak "objektif" olduğu savlanan bilimlerin geniş tanımları içinde ırkçı motif ya da teorilerin örtülü ya da çıplak haliyle sıkça görülebilmesinin nedeni ancak bu amaçtan yaklaşarak kavranabilinir. "Antropolojinin ilk günahı salt biyolojik olan ırk kavramı ile kültürlerin sosyolojik ve psikolojik oluşumlarını birbirine karıştırmakta yatar." [11]

Bazı bilimciler ise ırka dayandırılarak yapılan açıklamalar ile ırkçılık kavramlarını birbirinden ayırarak tartışmalara katılmaktadırlar. Örneğin Güvenç bir dipnotla soruna böyle yaklaştığını ifade eder:

" 'Irksal açıklama' ile 'ırkçılık' arasında içerik ve önemli bir derece farkı vardır. Birincisi, kültürel farkların nedenini biyolojiye (fiziksel farklara) indirger; ikincisi, bazı ırkların üstünlüğünü savunup bu üstünlüğü 'saflığa' bağlar. Birincisi, bilimsel yetersizlik, ikincisi, düpedüz bağnazlıktır." [12]

Aslında bu yaklaşımda da tanımlar arasındaki sınır çizgileri belirsizdir. Üstelik, yukarıdaki iki tanım da klasik ırkçılık tanımından farklı bir içeriğe sahip değildir.

O halde etnosantrizm nedir, ırkçılık nedir? Bu iki kavram bugün dahi günlük yaşamda, hatta bilimsel alanlarda öylesine yaygınca yanlış olarak kullanılabilmektedir ki.

İnsan grupları, ya da toplulukları, kabile olsun, ulus olsun hep kendileriyle diğerlerini kıyaslarlar. Bu, doğrudan doğruya, toplumsal kimliğin belirlenmesi ve kendi kimliğine sahip çıkarak aidiyet bilinç ve duygusunun geliştirilmesi, pekiştirilmesi sorunudur.

1, Kabilecilik: (Kavmiyetçilik; kavimcilik) Çoğu yazar, etnosantrizm kavramıyla kabilecilik kavramlarını aynı anlamda kullanırlar. Bunun iki nedeni vardır: Birincisi, toplumlar tarihinin başlarında, büyük olasılıkla, her kabile aynı kökten (ırktan) gelen bireyler topluluğundan oluşmaktaydı. Bu nedenle, kabilelerarası etnosantrik düşünceler neredeyse ırksal farklılıkların da ifadelendirilmesi anlamlarını üstleniyordu. Ayrıca, kabile farklılıkları, kültür farklılıkları anlamına da gelmekteydi. Bu nedenle, etnosantrizmin bir türü olan kabilecilik, etnosantrizmin bütünü yerine konuldu.

Julian Huxley gibi düşünürleri, ırkçılığın kökeninde kabileciliği aramaya iten bu durum, örneğin, Garret Hardin'de etnosantrizm ile kabileciliği birleştirme biçiminde ifadeleniyordu. "Kendini ayrı ve farklı bir topluluk olarak algılayan ve dışarıdan öyle algılanan herhangi bir gruba kabile denebilir. Bu grup genellikle ileri sürüldüğü gibi bir ırk olabilir, ama mutlaka ırk olması gerekmez; pekala bir mezhep grubu, bir siyasal grup ya da meslek grubu olabilir."

Kavimcilik, ırk kavramından beslenmez elbette. Aynı kavim içinde farklı ırklardan bireyler de yer alabilmektedirler. Bununla birlikte, doğrudan etnosantrizm ile özdeşleştirilerek adlandırılabilir.

2, Farklı uygarlıkların birbirine üstünlüğünü ya da birbirinden gelişkinliğini ileri süren düşünceler; (bu düşünce, "uygarlıkçılık; kültür ırkçılığı" gibi kavramlarla adlandırılmaktadır). Tek başına ırkçılık olarak sunulması elbette doğru değildir. Zira aynı uygarlık çatısı altında farklı kavim ya da ırktan birey ve toplulukların yer aldığını tarihten ve toplumbilimden biliyoruz.

3, Ümmetçilik midir? Din kardeşliği anlamına gelen bu kavram, (Yahudilik hariç olmak üzere) ırk ve kavim kavramlarını reddeder. Yerine din kardeşliğini koyar. Bu anlamda, özel bir etnosantrizm durumudur.

4, Soyculuk mudur? Genel olarak tür-ırk-soy kavramları hep birbirine karıştırıldığı için, soyculuk hemen ırkçılık olarak değerlendirilir. Oysa, soyculuk ve ırkçılık (dar anlamda) kesinlikle aynı

anlama gelmemektedir. Örneğin, Avrupa soyluları arasında, daha sonra nazist ırkçıların da uygulamaya çalışacağı Eugenique (dölün sağaltılması; saf ya da iyi döl elde etme düşüncesi) uygulaması yaygındı.

Soyculuk, geniş anlamda etnosantrizmin içinde yer alır; onun bir biçimidir.

5, Çevre etkilerinin karakter üzerindeki etkilerinin kabul edilip savunulması da elbette ırkçı düşünce ya da ırkçılık olarak kabul edilemez. Çünkü, aynı çevre ortamında farklı halklar ya da ırklar bir arada yaşamaktadırlar. Ve çevre etkileri, hepsini aynı doğrultuda etkilemektedir. İlk düşünürlerden çağdaş biyologlara kadar birçok düşünür/bilim insanı çevre koşullarının birey karakteri ve tipi üzerinde etkili olduğunu söylemiştir. Bu bugünün de bilimsel bir gerçeğidir. Bu nedenle, örneğin, Akdeniz insanı olmak, belli bir karakter kümesinin içinde olmak anlamına da gelmektedir. Fakat, bu özellikler, genetik sistem ile aktarılan değil, yaşamla kazanılan özelliklerdir.

6, Cins ayırımcılığı (sexismus) mıdır? Irkçılığın, insan farklılıklarını biyolojik farklılıklara dayandırmasına benzer bir yaklaşım da cinsiyet ayırımcılığında kurulmamış mıdır? Erkek ve dişi cinsler arasındaki anatomik yapı farklılıkları onların sosyolojik konumlanışlarının temel nedeni olarak gösterildiğine göre (ırkçılıkta da gerçeğin ne olduğu değil, iddianın ne üzerine dayandırıldığı önemlidir), klasik ırkçılığa en yakın ayırımcılık biçimi değil midir cinsiyet ayırımcılığı? Bir tür ırkçılık demek doğru olmaz mı? Bu nedenle de ırk ayırımcılığının bulunduğu her kafatasının içinde cinsiyet ayırımcılığının da ikamet ediyor olması şaşılacak bir şey değil elbette. Fakat, cinsiyet ayırımcılığı da kan ırkçılığı gibi, olsa olsa etnosantrizm genel kavramı içerisinde özel bir biçimi oluşturabilir.

Ya da, ırkçılık kavramını, yukarıda sayılanların toplamı üzerinden mi ele almak gerekir. Ya da, bütün bunların birer faktör olduğunu düşünmek mi daha doğrudur?

Kavramın içeriğinin netçe saptanmasında birtakım problemler olsa da, ırkçılığın, bir ayırımcılık biçimi olduğu bütün tartışmaların dışındadır. Irkçı kuramcılar da bu ayırımcılığı açıkça temel alarak sistemlerini kurmaktadırlar zaten. Aynı zamanda, ırkçılık, ırk kavramına doğrudan doğruya yüklenen anlamla tanımlanmaktadır. O halde, genel olarak ayırımcı tutum ve davranışlar için kullanabildiğimiz etnosantrizmin özel bir türü olduğunu söyleyebiliriz.

Tanımın irdelenmesine yönelik çalışmamıza başlarken, ırkçılığın, ayırımcı tutum ve davranışlar için kullanabildiğimiz etnosantrizmin özel bir türü olduğunu söyleyebiliriz.

2 - IRK VE IRKÇILIK KAVRAMLARI ÜZERİNE

Kutsal kitaplardan Tevrat'ta Nuh'un üç oğlunun adıyla anılan üç soydan sözedilir. Ham, Sam ve Yafes'in oğulları. Bütün insanların bu üçünden birine bağlı bir soy içinde olması gerekir. Dinler, yüzyıllar boyunca, bu sınıflandırmayı bütün insanlığı kapsar bir durumda açıklayabilmek amacıyla hayli zorlandılar. Öyle ki, artık saçma boyutlara ulaşan açıklamaların son bulması amacıyla Papalık tartışmalara müdahale etmek zorunda bile kalmış ve bu tartışmayı yasaklamıştır.

Irk ya da ırkçılık kavramlarının, tarihte ilk kez ne zaman kullanıldığına yönelik tezler, ortak bir saptamaya ulaşmaktan şimdilik uzak bir tartışma içindedir. Kavramın ilk kullanımına yönelik bir belirsizlik söz konusudur. Fakat, böyle de olsa, insanların fiziksel özelliklerine göre gruplandırılması olayı elbette salt modern çağa özgü bir olay olarak kalmamaktadır. Tarihsel olarak en eski toplumlara kadar ulaşmaktadır.

Eski Mısır, Çin ya da Yunan toplumlarında, insanların derilerinin renkleri ya da saç rengi ve özelliği ya da burun biçimlerine göre gruplandırıldıklarını görmekteyiz. "Çinliler, kendinden olmayan, bilhassa Kuzeyli kavimleri küçük ve hakir görürlerdi" diyor B. Öngel, yazılı Çin kaynaklarını araştırarak ulaştığı belgelere dayanarak. Çinlilerin, Moğollar için "Juan-juan" dediklerini; ve bu

sözün, Çin dilinde "küçük böcek, kötü kurtçuk" anlamına geldiğini aktarır.[13]

Böylesi bir ayırım, bu eski toplumsal şekillenmeler içinde sadece halklar arasındaki farklılıklarla sınırlandırılarak kalmaz. Bir süre sonra, aynı toplum içinde birlikte yaşayan insanların toplumsal konumlarının ve bu konumun gerekçesi olan yeteneklerinin doğumla gelen özelliklerden kaynaklandığına yönelik düşünce üretimine dönüşür. Üst yöneticilerin altın soylu, toprakla uğraşan çiftçinin tunç soylu, kölelerin araç sayıldıkları; ve bireyin bu özelliklerinin dölden döle aktarıldığını ve soyların bozulmaması için bu gruplararası evliliklerin olmaması gerektiğini savunan eski Yunan düşünüşü bunun tipik bir örneğidir.

İnsanların fiziksel özelliklerine ve bazen sosyal konumlanışlarına göre bu gruplandırma olayı yine de bugün kullanılan ırk ve ırkçılık tanımlarından farklılıklar içermekteydi. Kavram, biyolojik özellikler üzerinden yola çıkarak insanları gruplandırmak ve bu düşünce sistemi üzerinde politik düşünceler biçimlemekten çok, genellikle yönetici bir aile ya da soyun yönetilenlerden üstünlüğünü göstermeye ve böylece yönetme erkinin yönetenler adına gerekçelendirilmesi yapılmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle bu düşünce, önceleri bir aile ya da aile soyu için temellendirilmeye çalışılırken, giderek yöneticiler sınıfının bütününü (aristokrasi'yi) kucaklayabilecek bir içerik genişlemesine uğramıştır.

Milton, 1667'de *Paradise Lost* (Kayıp Cennet) isimli eserinde ırk kavramını (race) bugünkü anlamda ilk kullananlardan birisi oluyor. Fransız gezgini doktor Bernier ise 1684'de yayınladığı *Dünyada Yaşayan Çeşitli İnsan Irk Veya Türlerine Göre Dünyanın Yeni Bir Taksimi* isimli eserinde, bilinen ilk bilimsel ırk tasnifi ve tanımlaması girişiminde bulunuyor.

François Bernier, gezilerinde gördüğü ve öğrendiği bilgi ve birikimlerine dayandırarak insanları; siyahlar, beyazlar, sarılar ve kap siyahları (Buşmanlar) diye dört gruba ayırıyor ve her birini ayrı ayrı tanımlıyordu. Fakat bu tanımlama girişimi, üstün ırk aşağı ırk ayırımlarını da içererek ırkçılığın ilk tanımlarını da üretmiş oluyor.

Bernier'den sonraki süreçte ise artık ırkçılık kavramının da bilinçli üretiminin yapıldığı tarih dönemine girilmiştir.

Irk kavramı birçok bilim dalının ortak konusunu oluşturmaktadır. Fakat biyoloji, fizyoloji, anatomi ve antropoloji ile doğrudan bağlantılı olarak ele alınır. Konuyu, bu bilimlerin söyledikleriyle incelemeden önce, sözlük ya da ansiklopedilerde ırk ve ırkçılık kavramlarının nasıl ele alındığını özet olarak göreceğiz. Özellikle, bir hayli kalabalık yazar kadrosuna sahip olan ciddi ansiklopedilerin düşüncelerinin bu açıdan önemi büyüktür.

Türk Dil Kurumu'nun çıkarttığı Türkçe Sözlük[14] ırkla ilgili olarak şu tanımları vermektedir:

"**Irk**, 1, Soy. 2, İnsan türünün belli başlı ve sürekli çeşitlerinden her biri: Beyaz ırk, Sarı ırk.

"**Irkçı**, Kendi ırkını arı, doğuştan üstün sayarak başka ırklarla karışmaktan çekinen ve ulusal birliği dil, gelenek, ülkü gibi ilkelere değil de, ırk temeline bağlamak isteyen (topluluk, kimse, bilim), kafatasçı.

"**Irkçılık**, Irkçı görüşü, kafatasçılık."

Görüldüğü gibi TDK'nın sözlüğünde hem ırk kavramı hem de ırkçılık kavramı yetersizdir. Özellikle ırkçı ya da ırkçılık terimine kafatasçı ve kafatasçılık olarak karşılık verilmesi yanlış olmaktan da öte yanıltıcıdır. Kafatasçılık ırkçılığın özel bir biçimidir, fakat kafatasçı olmayan ırkçı düşünceler kafatasçı düşüncelerden daha da yaygındır. Örneğin "kan" üstünlüğünün savunulması da ırkçı bir görüştür ve yaygındır. Üstelik sözlükte sunulan haliyle; ırkçı tanımının temel özelliklerinden biri olan saldırganlık, tanımda hiç içerilmemektedir. Oysa bütün ciddi araştırmacılar ve bizzat ırkçı ideologların kendileri, ırkçı düşünceyi başkalarına yaşam hakkı tanımayan bir düşünce biçimi olarak tanımlarlar. İleride ayrıntıyla göreceğimiz gibi; kendi ırkından olmayan ırk ya da halklara yaşam hakkı tanımayan ya da onların varlığının nedenini kendine hizmet etmeleri gerekliliğinde arayan ırkçı düşünüş doğası gereği saldırgandır.

Türkiye'nin en kapsamlı sözlüğü sayılan TDK'nın yayınladığı Türkçe Sözlük'ün bu tanımlama yanlışının soruna ilişkin bilgi yetersizliği olarak değerlendirilmesi elbette olası değildir. Zira, sözlük, örneğin Türkiye'de yaşayan halklarla ilgili tanımlamalarda da benzeri bir yola başvurmakta ve hazırlayıcılarının ideolojik-politik perspektiflerine göre bilimdışı bir içerik kazanmaktadır.[15]

Prof. Özer Ozankaya'nın hazırladığı *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*'nde ırk ve ırkçılık kavramları şöyle tanımlanıyor :

"**ırk**: Kalıtsal yolla kuşaktan kuşağa geçen kimi fiziksel özellikleri bulunan, zekâ ve yetenek açısından aralarında herhangi bir doğuştan eşitsizlik bulunmayan, arı örnekleri pek kalmamış olmakla birlikte başlıcaları Kafkas, Zenci ve Moğol türlerinden oluşan nüfus toplulukları.

"**ırkçılık**: İnsanların toplumsal özelliklerini dirimbilimsel, ırksal özelliklerine indirgeyerek bir ırkın başka ırklara üstün olduğunu öne süren öğreti.

"**ırk ayırımı**: Bireylerin, toplumsal kümelerin ya da toplumların ırksal özelliklerinden dolayı eşitsiz işlem karşısında bırakılmaları, ayrı tutulmaları, dışlanmaları, sınırlandırılmaları ya da yeğlenmeleri." [16]

Orhan Hançerlioğlu'nun *Toplumbilim Sözlüğü*'nde ise ırk ve ırkçılık kavramları şöyle tanımlanmaktadır.

"**Irk**, İnsan türünün soydangelimle gerçekleşmiş yaşambilimsel çeşitlenmelerinden her biri... Bitki, hayvan ve insan türlerinde çeşitli ırk ayırımları yapılmıştır. İnsanlardaki ırk ayırımı deri rengi, saç, kafatası, burun ve boy ölçülerine göredir. Terim olarak *halk ve ulus* kavramlarıyla karıştırılmamalıdır. Bilimsel açıdan dünyada karışıksız bir ırk yoktur, soydangelimle kuşaklardan kuşaklara geçen ırksal özelliklerin de çevre ve yaşama koşullarından oluştuğu kesindir. Klasik ayırım, Ak ırk (Avrupalı), Kara ırk (Afrikalı), Sarı ırk (Asyalı ve Kızılderili Amerikalı) olarak saptanmıştır. Bu ırkların birbirlerinden hiçbir üstünlükleri bulunmadığı da bilimsel açıdan kesindir." [17]

Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları arasında çıkan *Etnoloji Sözlüğü*'nde, ırk maddesinde şöyle söylenmektedir.[18]

"**Irk**: Kalıtsal karakterleriyle birlik gösteren insanların oluşturduğu doğal gruplar. Irk tanımı için, kalıtsal olmak şartıyla başlıca dört karakter esas alınır: Anatomik, fizyolojik, *psikolojik ve patolojik* karakterler. Irklar birbirlerinden deri, göz ve saç rengi (biçimi de); boy; baş biçimi ve kan grubu gibi özelliklerle ayırdedilirler. Bugünkü insanlık ırk bakımından genel olarak üç ana dala ayrılır: Sarı ırk (mongolide), Beyaz ırk (europide) ve Kara ırk (negride). Bugün yaşayan insanların tümü zoolojik sınıflamada homo sapiens denilen türe girerler. Homo sapiens her yerde bulunan, her yerde yaşayabilen bir türdür. Irk terimini millet ve devlet gibi sosyal ve politik organizasyonlarla karıştırmamak gerekir. Çünkü bir 'Alman ırkı', bir 'Fransız ırkı' yoktur. Bu çeşit terimler antropolojik bakımdan yanlıştır."

***Türk Ansiklopedisi*,**[19] ırk kavramını şöyle tanımlar: "Irsi yol ile atalarından kendilerine geçen jenetik, biyolojik vasıf ve karakterleri özellik ve birlik gösteren insanların teşkil ettikleri tabii gruplar. Irk kelimesi, biyolojik bir anlam taşır. Irk, insan türü içinde, müşterek biyolojik karakterlere sahib ferdlerin teşkil ettikleri ayrı bir özel gruptur. Irk kavramı jenetik, anatomik, fizyolojik ve patolojik kriterlere dayanır."

Irk ve ırkçılık kavramlarına hayli uzunca yer veren Türk Ansiklopedisi, insanların ırklara göre ayırımının güçlüklerine değinerek bu güçlükleri şöyle sıralar:

"İnsanların ırklara göre ayırımı şu güçlüklerle karşılaşır: 1, kriterlerin seçimi; 2, şimdiye kadar olagelen kan karışımları sonucu, nispeten katıksız, saf sayılacak ırkın çok az bulunması; 3, insanın ve ırkların daima gelişme halinde bulunmalarına göre, bir ırkın tarifinin de ancak geçici olabileceği hususu."

Millet ve ırk kavramlarının farklılığına dikkat çeken ansiklopedi, iki kavram arasındaki farklılıkları şöyle belirler: "İnsan ırkları tasnifçileri, ırk ile 'millet' ve kabîle, aşiret (tribü) ve 'dil grupu', etni (ethnie) kavramlarını sık sık karıştırırlar. Irk bir zoolojik, biyolo-

jik varlıktır; millet, kavim, dil ise daha çok târih, kültür ve toplum ile ilgili varlıklardır. Kavim ve millet, insan denen organik varlıklardan teşekkül ettiğine göre, onun esas temeli ırka veyâ ırklara dayanır. Fakat millet yalnız bir ırk realitesi demek olmadığı gibi, bir ırkın çeşitli dallarının ve müesseselerinin ayrı milletlerde ve kavimlerde temel unsuru teşkil etmeleri de rastlanılan bir gerçektir. Milletin teşekkülünde soy, ırk, esaslı bir malzeme, bir temel taşıdır. Fakat bu temel üzerine inşâ olunarak meydana çıkan yapı, bambaşka bir realitedir. Bu gerçek, bilhassa vatan, dil, din, târih ve kültürden meydana gelmiştir. Bir milleti teşkil eden fertlerin bütünü, büyük, ana bir ırka ve onun tâli ırklarına mensub olabildikleri gibi; bu topluluğun içine diğer büyük bir ırkın ferdleri de karışabilir."

Türk Ansiklopedisi insan ırklarını dörtlü ayırıma göre gruplandırır. Ayrıca her ana grubun içinde de birçok altgrup yer alır. Fakat bunu yaparken sonuncu grubun tanımlanmasında, bilimsel literatürde yer almaması gereken bir adlandırmayla, tamamen belirsiz farklı bir kavram da üretir: "Şimdi ancak bir tek insan türü vardır ve buna Homo sapiens denir. Bu tür, başlıca dört büyük ırk grubuna ayrılır: 1, Siyah grup veyâ melanoderm (siyah derili) grup; 2, Sarı grup veyâ ksanthoderm (sarı derili) grup; 3, Beyaz grup veyâ leukoderm (beyaz derili) grup; 4, İptidaî (ilkel) ırkları içinde toplayan sun'î grup."

Türk Ansiklopedisi, ırkçılık kavramı için de şunları yazar: "Bir ırkı diğer ırklardan üstün görerek ve bu ırkın mensuplarına diğer ırklardaki insanlardan fazla ve üstün haklar tanınmasını gerekli sayarak güdülen bir çeşit siyasi cereyan." Ansiklopedi, ırkçılık düşüncesini ahlâki açıdan "insanlık, adalet, kardeşlik, insan sevgisi (chareté), eşitlik ve insan vakarı fikir ve kavramlarıyla bağdaşamaz; insan şahsiyetine saygı prensibine uymaz" olarak değerlendirir.

Ansiklopedi'nin görüşlerinin eleştirilecek birçok yanı olduğu açıktır. Millet kavramını oluşturan faktörler arasına din faktörünü de sokmasından, ırk gruplarını sınıflandırırken ilkel ırklar gibi ırkçılık çağrıştıran terimlere başvurmasına kadar birçok yanlış ve çe-

lişkili görüşe yer verilmiştir. Bir yandan ırk ve millet kavramlarını birbirinden ayırırken, öte yandan: "Bir milletin yapısında ırk kaba, aslî ve statik unsuru; kültür, millî değerler ise mânevî ve dinamik unsuru teşkil etmektedir" diyerek, ırk kavramını milleti oluşturan aslî unsurlar arasına sokmaktadır. Bununla da kalmayarak, Sovyetler Birliği'nde uygulanan politikaları Çarlık Rusyası'nın panslavizm politikasının devamı ve özdeşi tutmakta; "yalnız Yahûdilere karşı değil, Rus olmayan bütün kavim ve milletlere karşı" diye niteleyerek, neredeyse Alman NAZİ ırkçılığını 'Sovyet ırkçılığı'na kıyasla daha az zararlı gibi gösterme eğilimine girmesi kabul edilebilir bir tutum olamaz. ABD'de Kızılderili ve siyahlara yönelik ırkçılık konusunda ansiklopedinin takındığı tutum ise doğrudan ABD ırkçılığını hasıraltı etmeye yönelik bir yöntem sergilemektedir. Irkçılık teorisini esas bilen görüşlerin Amerika Birleşik Devletleri'nde de "zenci problemleri dolayısı ile" büyük bir önem kazandığını söyleyen Türk Ansiklopedisi, gerçeği tersyüz etmekte, ırkçı düşüncelerin yoğunlaşmasının nedeninin siyah problemleri değil, tersine siyah problemlerinin varlığının nedeninin Amerikan beyaz ırkçılığı olduğu gerçeğini gizlemeye çalışmaktadır. Siyah-beyaz çatışması ya da Kuzey-Güney Savaşı'ndan söz edilirken ise ırkçılıktan hiç söz edilmemektedir. "Fakat Amerika Birleşik Devletleri'nde insan haklarına ve eşitliğine inanan Beyazların mücadelesi, 1861-1864 yıllarında Güney-Kuzey iç savaşının Beyazlar tarafından kazanılması ile sonuçlanmıştır" diyen ansiklopedi, tarihi de altüst etmeyi başarmıştır. İki tarafını da Beyazların oluşturduğu; köleci sistemin devamından yana olan Beyazlar ile ücretlilik sisteminin egemenliğini savunan Beyazlar arasında bir savaş olan Güney-Kuzey savaşının sadece kazanan tarafının "insan haklarına ve eşitliğine inanan Beyazlar" olarak sunulması, kaybeden tarafın da beyazlar olduğunun ifade edilmemesi ansiklopedinin Amerikancı tutumunu oldukça açık sergilemektedir.

Türk Ansiklopedisi ırk ve ırkçılık kavramlarını zaman zaman yanlış, belirsiz ya da çelişkili olarak da olsa uzunca açıklarken, maddenin yazarının Türkiye'deki ırkçılığı gizleyebilmek için giriştiği tahrifata da yer vererek yeniden çifte standartlı bir tutum içine girmektedir. Milliyetçilik ile ırkçılık arasındaki kılpayı sınırı ken-

dince belirleyen madde yazarı Türkiye'deki (1944 yılında, göstermelik olarak yargılanan ve başını Nihal Atsız[20], Alparslan Türkeş gibi tescilli ırkçıların çektiği) ırkçı hareketi, nedenlerini göstermeksizin milliyetçilik olarak yorumlayarak Türk tarihindeki (bugün de devam eden) bir ayıbı, ırkçılık olgusunu örtmeye çalışmıştır.[21] Oysa, 40'lı yılların başında bir büyük bilim insanı, Muzaffer Şerif, ansiklopedinin aklamaya çalıştığı hareket hakkında şunları yazmaktaydı: "Avrupa'da, siyasi rüzgârlara kapılarak, ırk üstünlüğünü, bilhassa bir millet olarak bizim mensup olmadığımız nordik ırkın üstünlüğünü müdafaa eden bazı ilim mensupları hiç de yok değildir. Hakikî ilim adamları arasında bunlar bir azlık teşkil eder." [22] Sonuncu tümcenin sadece bir istek, bir dilek ifade ettiğini, Türkiye gerçekliğine doğru bir yaklaşım getirmediğini bu satırların yazıldığı tarihten tam 50 yıl sonra endişeyle izliyoruz. Tümceyi tersine çevirerek şöyle demek, gerçekliği daha doğru ifade eder sanırım. "Hakikî ilim adamları, bunların -ırkçıların- arasında bir azlık teşkil eder." Kanaatimce bu saptama, Muzaffer Şerif'in yukarıdaki satırları yazdığı tarihlerin de, bugünün de gerçeğidir.

Büyük Larousse [23], ırk kavramını "insan türünün altbölümü" olarak tanımlar. Deri renklerine göre yapılan bir ayırımla Beyaz, Siyah ve Sarı olmak üzere üç temel ırk grubunun bulunduğunu ileri süren Larousse, bu sınıflandırmada baz alınan tiplerin "dünyanın keşfi ve ve sömürge fetihleri sırasında Batı Afrika ve Uzakdoğu halklarının görülmesi ve bunların sınıflandırmayı yapanların mensup olduğu Avrupa halklarıyla karşılaştırılması sonucunda ortaya çıkan aykırılıklara dayanılarak" belirlenmiş olduğu görüşünü savunur.

İnsanların genetik özelliklerine dayandırılarak, gruplandırılarak sınıflandırılmasını eleştiren Larousse, gruplandırmanın nasıl yapılması gerektiğine ilişkin düşüncelerini de şöyle belirtir: "İnsanların ırk olarak sınıflandırılması, açıkça ya da üstü kapalı olarak, genetik bakımdan insanları çeşitlendiren özellikleri sınıflandırmaya dayanır. Oysa genetik bakımdan değişik olan her şeyi ırk özelliği saymak, kendine özgü genlerin toplamı olan her insanı başlıbaşına bir ırk saymak sonucunu doğurur. Bu bakımdan, doğ-

ru sayılabilecek tek yaklaşım, insan topluluklarını, genetik benzerlik derecesine dayalı gruplaşma mantığına göre ve bireylerin birbiriyle evlenme eğilimlerine bakarak sınıflandırmaya çalışmak olabilir. Buna, birtakım karakterler açısından, topluluklar arasındaki farklılığın (ya da biyolojik uzaklığın) ölçülüp hesaplanmasına dayanan sayısal sınıflandırma yöntemi denir; bu yöntemde ele alınan karakterler tamamen ya da kısmen genetiğe dayanır ve topluluk 'küme'lerini sınırlandırmada esas alınır. Henüz pek çok eksikleri bulunan bu yöntemin insan türüne uygulanması, insan topluluklarının yeryüzüne biyolojik uzaklıklar içinde hemen hemen homojen dağıldığını varsayar ki, böyle bir görünüş her türlü sınıflandırmayı olanaksız kılar. Bu yüzden günümüzde antropobiyolojistlerin pek çoğu her türlü ırk sınıflandırmasını reddetmektedir."

Büyük Larousse, ırkçılığı ise şöyle tanımlar: "Irkçılık: İnsan grupları arasında değer bakımından bir hiyerarşi olduğu inancı; bu inançtan esinlenen davranış... Irkçı ideoloji, genellikle bir grup insanın bir başka grup insan üzerindeki egemenliğini haklı göstermek yönünde gelişti. Örneğin, sömürge fetihleri sömürgecilerde biyolojik bakımdan üstün oldukları inancını doğurdu ve bu inanç sömürge halklarıyla yurtlarından alınıp götürülen kölelerden türeyen halkların aleyhine kullanıldı. Bir aşama sırasına göre düzenlenmiş toplumlarda da, çoğu kez, yönetici sınıf yararına olmak üzere böyle bir ideoloji ortaya çıkar."

Görüldüğü gibi, Büyük Larousse, ırk ve ırkçılık konusunda Türk Ansiklopedisi'nden çok daha ileride ve tamamen objektif bilgiler sunmaktadır.

Irkların ortaya çıkışını Darwin'in Doğal Ayıklanma tezine dayandırarak açıklayan ***Temel Britannica*** [24] ise ırk kavramına diğer iki ansiklopediden daha farklı bir içerikle yaklaşmaktadır. Britannica'da ırk maddesi şöyle başlar: "İnsanlar deri ve saç rengi, boy uzunluğu, vücut biçimi gibi fiziksel özelliklerine ve genetik olarak incelenebilen kan grubu gibi biyolojik öğelere göre belli gruplara ya da ırklara ayrılır. Günümüzde biyologlar fiziksel farklılıklardan çok, ırklar arasındaki genetik farklılıkların incelenmesiyle

ilgilenirler." Diğer ansiklopedilerde yapılmış sınıflandırmalardan farklı olarak Temel Britannica, ırkları önce coğrafi ve yerel olmak üzere iki grup içinde ele alıyor. "Coğrafî ırk belli bir alanda yaşayan insanları kapsar... Bu alanlarda komşularından yalıtılmış olarak yaşayan insanlar kuşaklar boyunca hemen hemen tümüyle kendi aralarında evlendi ve çoğaldılar... Coğrafî ırklar, yerel ırk olarak adlandırılan daha küçük altgruplara bölünebilir."

Britannica, coğrafi ırk olarak dokuz tanım yapar: Amerika Yerlisi; Polinezyalı; Mikronezyalı; Melanezya-Papualı; Avustralyalı; Asyalı; Hintli; Avrupalı ve Afrikalı. Ayrıca her coğrafi ırkın altbölümleri (yerel ırklar) de söz konusudur. Yerel ırkların sınıflandırılmasında 30'dan başlayarak yükselen ırk tanımı yapılabilmiştir.

Aynı kökten türeyen insanların sonradan farklılaşmalarının ve giderek ırkları oluşturmalarının nedenini Darwin'in evrim teziyle açıklayan Britannica; insanların, göçler nedeniyle farklı alanlara taşındığını, ve birbirinden farklı bu yeni koşullara uyabilme savaşında başarılı olabilen genetik özelliklerin yaygınlaşarak insan grubu üzerinde belirleyici olmaya başladığını; böylece, farklı yaşam koşullarının farklı genetik özelliklere sahip ırkları yarattığını aktarmaktadır.

"Genetik araştırmaların ilerlemesiyle, bazı genetik özelliklerin bir ırk grubu içinde başka gruplara göre daha yaygın olabileceği, ama hiçbir genetik özelliğin bir tek ırk grubu ile sınırlı bulunmadığı kesin olarak belirlendi" diye devam eden Britannica, ırklar arasında açık ve kesin olarak tanımlanabilmiş farklılıkların bulunamadığı düşüncesini savunmaktadır.

Irkçılığı, "ırklar arasındaki fiziksel farklılıkların insanların yeteneklerinde farklılıklar yarattığını ve bazı ırkların ötekilerden üstün olduğunu savunan görüş ya da önyargıdır" diye tanımlayan Britannica, Büyük Larousse'un da savunduğu sömürgecilik-ırkçılık ilişkisini özenle vurgular: "Avrupalılar kendileri gibi beyaz olmayan insanlarla ilk kez keşifler sırasında karşı karşıya geldiler. Beyaz ırkın üstünlüğü düşüncesi sömürge savaşları ve köle ticaretine paralel olarak gelişti ve zamanımıza kadar geldi."

Birleşmiş Milletler, 10 Aralık 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'yle "Tüm insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar" (1. madde) ve "herkes ırk, renk, cins, dil, din, siyasal ya da diğer herhangi bir inanç, ulusal ya da toplumsal köken, servet, doğuş ya da herhangi başka bir durumdan dolayı ayırım yapılmaksızın işbu bildiride ilân olunan haklardan ve özgürlüklerden yararlanabilirler" diyerek (2. madde) ırkçılığa karşı uluslararası bir tutumu ilan ederken, ne yazık ki pratikte ırkçılığa karşı ciddi hiçbir tutum alış içine girmemiştir.

Irkçılığın, uluslararası boyutta kabul gören ve en yaygın kullanılan bir tanımını UNESCO yaptı. Irkçılığın ya da ırkçı politikaların insanlık için yaratacağı sonuçlar II. Savaş sonrası bütün çıplaklığıyla gözler önüne serilmiş oldu. Biyolojistlerin ırkçı tezleri bilim karşısında bütünüyle çökertilmiş olmakla birlikte, bilimle denklik sağlamak gereksinimi ve zorunluluğu duymayan ırkçılık ve ırkçı politika uluslararası platformlarda da geriletilmeye, yanlış ve tehlikeli bir düşünce olarak mahkum edilmeye çalışılıyordu.

Bu nedenle, uluslararası kuruluşların ırkçılığa karşı tutum alışları savaş sonrası bir hayli yoğunlaştı. Özellikle UNESCO, üst üste ırkçılığa karşı bildiriler yayınlamaya başladı. Temmuz 1950'de, *Irk Ayrımı Üzerine Açıklama*; Haziran 1951'de, *Irk ve Irk Farklılıkları Üzerine Bildiri*; Ağustos 1964'de, *Moskova'da, Irk Sorununa İlişkin Biyolojik Bakışlar Üzerine Önerge*; ve Eylül 1967'de, *Irk ve Irka İlişkin Önyargılar Üzerine, Paris Bildirisi* yayınlandı. Bu bildirilerin ortak özelliği; bilimlerin ırklara ilişkin ulaştığı bilgiler ile ırkçıların tezleri arasındaki büyük zıtlığı ortaya koymakla kalmayıp, sorunun politik ve ahlâki boyutlarını da ele alıp işlemesinde görülmekteydi.

Uluslararası platformda ırk sorunu, 1951 yılında UNESCO tarafından düzenlenen uluslararası bir konferansta ilk kez bilimsel olarak ele alındı. Paris'te gerçekleştirilen Konferans, değişik uluslardan biyoloji, antropoloji ve ilgili diğer bilim alanlarından birçok bilim insanı tarafından oluşturulmuş bir bilim kurulu tarafından hazırlanmış ve UNESCO tarafından yayınlanmış olan bir bildiriyle ırkçılık sorununa ilişkin görüşlerini dünya kamuoyuna

açıklamıştır.[25] 1951 yılının 4-8 Haziran tarihleri arasında gerçekleştirilen Konferans'ın sonuç bildirisi 26 Mayıs 1952'de Prof. Julian Huxley ve Prof. Theodosius Dobzhansky tarafından yeniden gözden geçirilerek tekrar yayınlanmıştır.

1951 bildirisi, ırkçılığın yıkıcı etkilerinin pratikte de yaşandığı II. Savaş sonrasının bütün duyarlılığını yansıtmaktaydı. Özet olarak şu tezleri işlemekte ve savunmaktaydı:

1, Tüm insanlar aynı kökten gelmektedir. İnsan soyunun kök (orijin) birliği tartışılamayacak kanıtlara sahip bilimsel bir gerçektir.

2, Siyasi, dini, kültürel yetenekler ve gruplar, ırk ve ırk gruplarıyla hiçbir ilişkiye sahip değildir.

3, Kesin tanımlarla birbirinden ayrılabilen ırk gruplarından söz etmek olanaklı değildir.

Irkların kalıtımsal özellikler olduğunu, bedensel farklılıklarla belirlendiğini kabul eden bu bildiriden sonra yine UNESCO tarafından yayınlanan üçüncü bir bildiri ise (1964) ırksal tanımlama ve sınıflamaların geçersizliğini özellikle vurgular ve ırk terimi yerine toplum terimini kullanmayı tercih eder. UNESCO Bildirisi şöyledir:

"1, İlim adamları genellikle, günümüzde yaşayan bütün insanların aynı tek türe, **homo sapiens**'e ait olduklarını ve aynı ortak kaynaktan geldiklerini kabul ederler.

2, İnsan grupları arasındaki fiziki farkların bazıları kalıtımsal yapı farklarından, bazıları ise yetiştikleri çevre farklarından ileri gelir. Birçok durumda iki etki de beraber görülebilir.

3, Ulusal, dini, coğrafi, dil ve kültür grupları zorunlu olarak ırk gruplarına eşit değildirler. Bu gruplardaki kültür vasıflarının ırk vasıflarıyla hiçbir ilgisi yoktur... Bu gruplardan söz ederken ırk teriminin kullanılması, genellikle çok yapılan önemli bir hatadır.

4, İnsan ırkları çeşitli antropologlar tarafından değişik şekillerde sınıflanabilir ve bu sınıflamalar da yapılmıştır. Antropologların çoğu, yaşayan insanoğlunun büyük bir kısmını, en az üç geniş

grupta sınıflamaktadır... Şimdiye kadar bunların incelenmesi mümkün olmuş ve belirli bir grubu diğer bir gruptan ayıran fiziki farkların, bu gruplardan bahsedilirken kullanılan bazı yaygın 'üstünlük', 'aşağılık' kavramlarını hiçbir şekilde desteklemediği görülmüştür.

5, Antropologların çoğu, zihni özellikleri insan ırkı sınıflamalarına katmazlar... Çoğunlukla bir ulusal grup, özel bir psikolojik vasıfla belirleniyormuş gibi görülebilir. Ancak bu, yüzeysel bir görüşle ırka bağlanabilir. Fakat ilmi olarak, bizler, ortak psikolojik vasfın, ortak toplumsal ve tarihi nedenlerden edinilebileceğini düşünmekteyiz. Bu yüzeyden görüşler, birçok insan tiplerinden meydana gelmiş değişik toplumlarda hemen hemen aynı zekâ, mizaç seviyesi bulunduğu olgusunu gölgeleyebilir.

6, Elimizdeki veriler, kalıtımla geçen genetik farklarının değişik kültürlerin doğmasında önemli bir faktör olmadığını göstermektedir.

7, 'Arı' ırklar denilen ırkların varlığını doğrulayacak hiçbir delil yoktur... Kişiler ve ırklar arası evliliğin yasaklanmasını doğrulayacak hiçbir biyolojik veri de yoktur.

8, İnsanlar doğuştan eşit olarak dünyaya gelmezler. Ancak ahlâk kuralı olarak, bütün insanlara imkân eşitliğinin ve kanun önünde eşitliğin tanınması gerektiğine inanmaktayız.

9, Günümüzde ilmi yönden yerleşmiş, kişisel ve grup farklarını resmi şekilde sıralamakta fayda görmekteyiz:

a) Irk konusunda, sınıflamaya girebilecek özellikler ancak fiziksel olabilir.

b) Zihin ve heyecan gelişimi yönünden, insan gruplarının doğuştan değişik yetenekte olduklarına inanmak için bir temel yoktur.

c) Aynı ırktan insanlar arasındaki bazı biyolojik farklar, ırklar arasındaki aynı biyolojik farklar kadar, hatta daha fazla olabilir.

d) Irk tipindeki değişmelere hiçbir şekilde bağlı olmadan, büyük toplumsal değişimler meydana gelmiştir.

e) Biyolojik yönden, ırk kavramının kötü sonuçlar verdiğini ispatlayan hiçbir delil yoktur. İyi yahut kötü, ırk karışımının toplumsal sonuçları, genellikle toplumsal etkenlere bağlanabilir." [26]

Elbette bilim ile ırk kavramı arasındaki bu zıtlık, sokaktakiler için de aynı anlamı taşımamaktaydı. "Reel olan, ırk kavramının sokaktaki adamın alışılagelen düşüncesinde var olan biçimidir; ne kadar muğlak ve bilimdışı olsa da toplumsal bir gerçeklik olan ve olayların örgüsü içinde önemi giderek artacağa benzeyen sonuçları üreten de zaten budur." [27]

Bütün bu birikimler, giderek birkaç ülkenin ortak tutumu olmaktan çıkarak dünya üzerinde çok yaygınlaşan bir boyuta yükseldi. 28 Mayıs 1978'de Paris'te toplanan yüzden fazla ülkenin uzmanı, *Irk ve Irka İlişkin Önyargılar Üzerine* yeni bir bildiri yayınladı. Bu bildiri de daha önceki görüşlerin üzerine oturmaktaydı.

3 - GÜNÜMÜZDE IRKÇILIK KAVRAMININ KAPSAMI ÜZERİNE

Önceleri, değişik coğrafi mekanlarda yaşayan insanların görünür fiziksel özelliklerine, anatomik / biyolojik farklılıklarına bakarak yapılan ırkçı ayırımcılık, bilimin gelişmesi ve insanlar arasındaki bu türden farklılıkların sonuç itibariyle herhangi bir halkın diğerinden üstünlüğünü kanıtlamaya yetmediğinin görülmesi üzerine farklı içeriklerle tanımlanmaya başlandı. İtalya'nın faşist lideri Benito Mussolini'nin dediği gibi, artık "ırk bir gerçek değil bir duygudur". İnsanların üretim süreci içindeki yerlerinden kültürel farklılıklara kadar birçok sosyolojik/psikolojik faktör artık biyolojik faktörlerin yerini almaya başladı. Diğer bir deyişle, ırkçılık, insanların üretim sürecindeki konumlarına, üretim araçlarıyla olan ilişkilerine göre şekillenmeye başladı.

Bugün klasik ırkçılık öğretilerini, ortak özelliklerine dayanarak şöyle tanımlayabiliriz.

"a) Fizik nitelikler yanı sıra psikolojik, düşünsel, hatta kültürel niteliklerin de kalıtımla geçtikleri,

b) bu, sözde kalıtımsal niteliklerin bazı topluluklarda bulunup, bazılarında bulunmadıkları, bazılarında az, bazılarında çok bulunabildikleri,

c) bunlarla bağlantılı olarak, bazı ırkların üstün bazılarının aşağı fizik, psikolojik, düşünsel ve kültürel yeteneklere sahip oldukları,

d) sonuç olarak, üstün ırkların aşağı ırklar üzerinde, onları yok etmekten yönetmeye, çalıştırmaktan sömürmeye dek doğal hakları olduğu düşüncelerinden oluşur."

1994 yılında ABD'de, ***Charles Murray ve Richard Herrnstein*** isimli yazarların yayınladığı bir kitap (The Bell Curve-Çan Eğrisi) ırkçılık tanımına yönelik tartışmaları canlı bir biçimde yeniden gündeme getirdi. Amerikan kamuoyunun Başkan Clinton'dan bilim kurullarına kadar bütününü tartışma içine çeken bu kitapta Murray; toplumda düşük hayat seviyesi içinde yaşamakta olan Siyah nüfusun bu sosyal konumlanışının nedeni olarak **IQ** değerlerinin Beyazlara kıyasla düşük olmasına bağlı olduğunu savunmaktaydı. Irk ile zeka düzeyi arasında bir ilişki olduğunu savunan Murray, sosyal-statünün zekayla belirlenen bir konumlanış olduğu savıyla yola çıkıyor. Bu savın üzerine, zekanın genetik bir miras olduğu, döle aktarılabildiği, oluşumunda sosyal çevre ya da yaşam düzeylerinin bir etkisi bulunmadığı bilgisi bindirilerek varılan sonuç; "O halde, siyahların toplumsal yaşamda ikinci sınıf konumlanışları genetiksel bir olaydır", olmaktadır.

Stanford Üniversitesi araştırmacılarından Luca Cavalli Sforza, Murray ve Herrnstein'ı Siyahlara karşı önyargılı olarak değerlendirirken şöyle bir soruyla da onları çıkmaza sokuyor: "ABD'de Zenciler Beyazlardan 15 puan daha düşük IQ'ya sahip [deniliyor.] Bu fark genlere bağlanıyor. Ancak Japonların, Amerikalılardan 11 puan daha yüksek IQ'ya sahip olmaları neden eğitim sisteminin daha iyi olmasına bağlanıyor? Bunu anlayamıyorum." [28]

Artık deri rengi, saç biçimi, burun biçimi gibi ayırımlarla ortaya çıkmayan ırkçılık tanımlarının kapsamının ne olması gerektiği konusunda bir hayli farklı düşünceler söz konusudur. Bunların bir

kısmı, ırkçılık tanımını biyolojik ya da fizyolojik farklılıklara dayandırılarak yapılan ayırımcılık diye sınırlarken, diğer bazı düşünürler; artık bu tanımın yetmezliğini ileri sürerek, insanlar arasındaki farklara değerler yüklenilerek yapılan her türden ayrımcılığın ırkçılık olarak değerlendirilmesinden yanadırlar.

Tanımı geniş tutan düşünürlerin başında düşüncelerinin etkisinin yaygınlığı bakımından ***Albert Memmi***'ye öncelik vermek gerekir sanırım.

Günlük yaşamda, ırkçılığa karşı direndiğini söyleyen birçok kişinin, farkında olmadan ırkçılık yaptığını örneklerle belirten Memmi'de dar ve geniş anlamlı iki ırkçılık tanımı var. Dar anlamıyla ırkçılık tanımında fizyolojik ya da biyolojik farklılıkları tanım içine sokuyor: "Irkçılık, uydurulmuş veya var olan biyolojik farklara değer yüklenmesidir." Geniş anlamda ise tanımdan biyolojik ve fizyolojik faktörleri kaldırıyor: "Uydurulmuş veya var olan farklara değer yüklenmesidir" diye formüle ediyor.

Bireysel bir duygu olarak yorumladığı ırkçılığı, yabancıdan korkma dürtüsünün öne çıkarılışı olarak nedenlendiriyor Memmi. Yabancı olanın yorumlanışı, yabancı olana anlam yüklenmesi ırkçılık için düşünsel biçimlenişin başlangıcını oluşturuyor. Yabancıdan korku, farklı olana yönelik güvensizlik duygusu ya da kuşku gibi düşünceler bireysel düşünceler olsa da, bu farklılıklara yüklenen anlamlar toplumsal bir karaktere sahiptir. Yani ırkçılık, kolektif bir yaşam biçimidir. Tarihsel ve toplumsal bir olgudur.

Memmi, ırkçılığın oluşum sürecinin üç aşamadan geçmesi gerektiğini söyler: Birinci aşamada, farklılık vurgulanır, öne çıkarılır. İkinci aşamada, saptanan bu farklılığa birtakım değerler yüklenir. Elbette yüklenen değerlerin genel bir teze dönüşmesi için, savın evrenselleştirilmesi, genelleştirilmesi gerekecektir. Ve nihayet üçüncü aşamada ise, yüklenen bu değerler bir taraf lehine kullanılır. İlk iki aşamanın tamamlanmış olması ırkçılık eyleminin doğması için yetmez. Sorunun sonuncu basamağı eylemin tamamlanmasını sağlayan temel faktördür. Yani, yaratılan (ya da bulunan) farklılıklara yüklenen değerler, bizden olmayanlara karşı kullanılmalıdır. Farklılık, ya da farklı olmak kavramını ırkçılığın oluşu-

munda hareket noktası olarak alan Memmi, herhangi bir cinsiyet, ulus, ırk ya da topluluktan olmaktan gurur duymak gibi anlayışların da tersten bir ırkçılık olduğunu savunuyor. Bu türden düşünceleri bir sarkaca benzeterek, ileri doğru itilen sarkacın geriye doğru da yöneleceğine dikkat çekmekte. Dışlanmaya karşı bir savunma hareketi olarak da olsa, bireyin ya da toplumun kendini övmeye başlamasını "ırkçılığa tersten kapı açılması olarak" yorumlamaktadır.

Albert Memmi'nin ırkçılık tanımı içinde temel fonksiyonlardan birini de "iktidar" kavramı oluşturuyor. Irkçılık, iktidarın korunması amacıyla bir anlama kavuşmaktadır. Irkçılığın amacı iktidardır. Ve kendini öne çıkaran her düşüncenin ulaşacağı mantıksal sonuç ırkçılığı da karakterize etmektedir. Irkçılık, bir baskı, hegemonya aracıdır.

Ve nihayet, ırkçılığı bir çıkara bağlı olmaksızın değerlendirmenin olanaksızlığını; yani, kesinlikle, ekonomik sınırlarla sınırlanmamış bir çıkarla, bir fayda ya da kazançla temellendirilmesi gerektiğini önemle vurgular.

Stuart Hall da ırkçılık kavramını geniş anlamda tanımlayan düşünürlerdendir. Irkçılığı bir sosyal dışlama pratiği, bir ideolojik söylem olarak yorumlayan Hall, Memmi gibi ırkçılık ile iktidar kavramı arasında doğrudan bir bağlantı kuruyor. İktidar sorunu üzerinden yola çıkan herhangi bir anlam üretme olayının bir ideolojik söylem olduğunu vurgulayan Hall, ırkçılık kavramı ile cinsiyet ayırımcılığı (sexismus) arasında da herhangi bir fark gözetmeme noktasına kadar tanımını genişletmektedir. Onun dışlama praksisi olarak tanımladığı çerçeveyi kültürel ve sembolik kurumlardan belli grupların, bir iktidar stratejisinin gereği olarak uzaklaştırılması amacı belirlemektedir. Irkçılık da cins ayırımcılığı da kültürel ve sosyal gerçeklerin doğal özellikler olarak sunulması, doğallaştırılması durumudur.

"Irkçılığı bulduğumuz her yerde, onun belli dönemlere, belli kültürlere, belli toplumsal biçimlere bağlı olarak tarihsel bir özellik taşıdığını keşfederiz" diyen Hall, her tarihsel özgül durumda ayrı bir inceleme ve tanımlamaya gereksinim olacağını belirtiyor.

Bu anlamda, her dönemde geçerli olan bir ırkçılıktan değil, değişik tarihsel dönemlerde farklı toplumsal gelişkinliklere denk düşen ırkçılıklardan söz etmek ırkçılık sorununun çözümlenmesinde doğru bir yöntem olacaktır.

Hall gibi, bir ırkçılıktan değil ırkçılıklardan söz etmek gerekliliğini vurgulayan ***Robert Miles***, ırk ve ırkçılık kavramlarını bütünüyle birbirinden koparır. Irkçılık kavramının ırk kavramıyla bir ilişkisinin olmadığını önemle vurgulayan Miles, bu iki kavram arasında bağıntı kurmanın NAZİ ırkçılığının analizi üzerinden edinilmiş yanlış bir alışkanlık olduğunu söyler. Nazilerin, ırk kavramını vurgulamaya gösterdikleri özenin, daha sonraki anti-ırkçı düşünceleri hep bu noktada tuttuğunu ileri süren Miles, "ırkçılıktan söz edebilmek için ırk söyleminin var olması gerektiği düşüncesi yanlıştır" der.

Miles, ırkçılığı; farklılık uydurma, farklılıklara anlam yükleme ve bu anlamları yapısallaştırarak dışlama pratiğinin kurumsallaştırılması olarak tanımlar.

Irkçılığı modern bir olgu olarak ele alan ***Paliakov***, bu olgunun köklerinin tarihin en eski toplumlarına kadar uzandığını söylemektedir. Paliakov etnosantrizm ile ırkçılık arasında bir ayırımın varlığını kabul eder. Fakat, onda da tek ırkçılıktan değil, ırkçılıklardan söz edildiğini görmekteyiz.

Etnosantrizmi, belli bir etnik grubun, kendi kültür dünyasını, yaşam tarzını üst biçim olarak görmesi, öne çıkarması olarak yorumlayan Paliakov ırkçılığı etnosantrizmden ayırıcı özelliğin; ırkçılığın, farklılığın üretilmesini, ideolojik mit yaratılmasını zorunlu kılmasında görmektedir.

Günümüzde ırkçılık üzerine tartışmalar, ırkçılığın ne olduğu, nasıl tanımlandığı sorusunun araştırılmasından uzaklaşarak, ırkçılığın nasıl üredigi, kaynaklarının ne olduğu gibi sorular üzerinde yoğunlaşmaktadır. Biyolojik-fizyolojik temellere dayandırılarak tanımlanan klasik ırkçılık anlayışının giderek azaldığı günümüz toplumlarında düşünürler, sorunu, ayırımcılığın (ve bu ayırımcılıkta, ayrılanlardan birine diğerlerine kıyasla üstünlük tanıma an-

layışının) kaynaklarını ortaya çıkarma doğrultusunda ele almaya özen göstermektedirler. Böylece sorun neredeyse bütünüyle (ve çok haklı olarak) sosyal-psikolojinin alanı içerisine sokulmuş durumdadır.

Bu türden çalışmaların bir kısmı bireyin (ben) yabancı (farklı) olan ile ilişkisinin toplumsal olarak nasıl biçimlendiği, bu ilişkinin tarihsel ve kültürel evriminin nasıl geliştiğini incelemeye yoğunluk vermektedir. Diğer bir kısmı ise, ırkçılık ve anti-ırkçılık ilişkisinden yola çıkarak, her iki düşüncenin birbiriyle ilişkisini, farklılık ve özellikle benzerliklerinin ne olduğunu, birbiri üzerindeki etkilerini incelemektedirler. Sorunu böyle ele alan yazarların başında ***Taguieff***'ten söz etmek gerekir.

Taguieff, ırkçılıkla ilgili çalışmasını anti-ırkçılığın eleştirisi üzerine oturtuyor. Birey, kendisini aklamak ya da farklılaştırmak için, bireysel olarak (elbette toplumun verdiği değerler içinde) olumsuzladığı bütün değerleri başkalarının ayırımcılığı ya da ırkçılık olarak tanımlama alışkanlığında. Anti-ırkçıların tutumu böyle olmaktadır. Ve anti-ırkçılar, özellikle dün ile uğraştıkları için bugünü anlamakta güçlük çekiyorlar ya da anlamıyorlar. Oysa, günümüzde biyolojik ırkçılık kalmamıştır. Irkçılar, bugün insanlararası eşitsizliği konu yapmıyorlar. Artık kültür ırkçılığından söz etmek gerekir. Kendilerine kültür üstünlüğü vehmeden halklar yeni ırkçı düşüncelerini bu üstünlük savı üzerine kurmaktadırlar. Fransa'da Nasyonal Cephe hareketinde olduğu gibi, farklı olma isteği yeni ırkçılığın temel dayanağı olmaktadır.

Taguieff, anti-ırkçı tavırların genel olarak iki kategoride toplanabileceğini savunarak, bu iki tavır arasında bir zıtlığın varlığına işaret ediyor. Bireysel ve evrensel mantığa oturtulan anti-ırkçılıkta insan hakları, evrensel boyutta savunulmaktadır. Yerel, özgül geleneklerin varlığına olumsuz yaklaşan bu anlayış, geleneklerin ortadan kaldırılmasından yana bir tutum içine girmektedir. Geleneksel-toplumcu anti-ırkçı yaklaşım ise, etnik ve kültürel hakların özgürlüğünü temel almaktadır. Elbette Taguieff, bu iki tür anti-ırkçılığın da kendi içinde ırkçılığı olduğunu söylemeyi de ihmal etmiyor.

Buraya kadar aktardıklarımızdan sonra ırk ve ırkçılık kavramına yönelik tanımlamaları nasıl yapmak gerekir?

Irk kavramı, bütünüyle biyolojik bir kavramdır. İnsanların, kalıtımsal olarak, taşıdıkları fizyolojik, anatomik farklılıklara göre gruplandırılmaları sonucu ortaya çıkan her bir grubu (sınıfı) tanımlar. Ya da bir tekrar da olsa, Calvin Wells'e başvurarak şöyle açıklayabiliriz: "Irk, biyolojik kalıtımın sonucu olarak, belli ya da ayırıcı fizik özellikleri kazanmış bulunan bir insan kümesidir. Irk kavramının bu tanımı, insanlara uygulandığı zaman, evcil hayvanlarla ilgili olarak kullandığımız 'cins' sözcüğünün anlamı ile eşdeğerlidir. Ancak, insan ırkı, cinsten farklıdır. Kuşaklar boyunca uygulanacak doğru eş seçimleriyle, safkan kanarya ya da sığır cinsleri elde edilmesine karşılık, insan ırkları son derecede birbiriyle karışmış ve melezleşmiştir." [29]

Bu tanımdan da görüleceği gibi: 1, Irk kavramı için belirlenen sınırlar, sınıflandırmayı yapan kişinin aldığı ölçütlere göre daralıp genişleyecektir. 2, Kavramın belirginliği (netliği) de esas olarak kullanılan kriterin netliği ve sayısıyla belirlenecektir.

Doğada hiçbir oluşumu kesin ayırım çizgileriyle birbirinden ayrılmış olarak göremeyiz. Canlı-cansız bütün evrenin bir evrim sürecinin ürünü olduğu düşünülürse, veri olarak ele alınan her iki farklılık arasında bir ya da birkaç geçiş örneğinin bulunması gerekir. 1 ile 2 sayıları arasında ondalıkla ifade edilen sayıların yer alması gibi (ki matematikte bu iki sayı arasında yer alan farklı sayılar sonsuz farklılığa sahiptir) kıvırcık saç ile düz saç arasında da dalgalı saçlar vardır. Daha ötesi, kıvırcıklığın 'az ya da çok'la ifade edilebilen dereceleri vardır. Söz konusu deri rengi olunca siyah renk kavramı birçok derecede siyahlığı içermektedir. İnsana özgü bütün ırk ölçütlerinde aynı çeşitliliği görmek olanaklıdır.

Tek bir ölçüt ile yetindiğimiz zaman, örneğin burun kemerinin yüksekliği ölçüt olarak alındığında, aynı burun kemerine sahip düz ya da dalgalı saçlıları aynı sınıf içinde göstermemiz gerekecektir.

Bu durumda, sınıflandırmanın netlik kazanabilmesi için ayrıntıları tanımlayabilecek kadar fazla sayıda ölçütü birlikte ele almak gerekecektir. Oysa böyle bir yöntemle, belki de binlerce, onbinlerce ırk tanımına ulaşmak söz konusu olabilecektir ki, bilim açısından böylesi bir sınıflandırmanın çok da yararı olmayacaktır.

Günümüzde, milyonlarca yılın yaşattığı ilişkiler ve karışımlar nedeniyle (belki de Afrika ve Avustralya'da yaşayan örneğin Buşmanlar ya da Pigmeler gibi soyutlanmış küçük topluluklar dışında) kendine özgü bir ırk tanımı yapabilmek olanaklı değildir. Saf ırk arayışları bu nedenle ancak ilk insan topluluklarının yaşadığı zamanlar içinde olanaklı olabilir. Bugün, bin yıllardır bütün ırkların birbirine karışmaları sonucunda, olsa olsa sadece geniş ırk gruplarından söz edilebilir.

Irkçılık ise, bilimlerin konusu dışında, tamamen inançlarla ve bu inançları kanıtlamaya yönelik bilimsel olmayan tezlerle ifadelendirilen bir kavramdır. İleride ele alacağımız konularda da görüleceği gibi, etnosantrizmden farklı olarak ırkçılık, başka sosyal ya da politik düşüncelerle birlikte ortaya çıkmaktadır.

Buraya kadar yapılan tanımları ayrıştırarak inceleyecek olursak:

1, Sosyal, kültürel, zihinsel, psikolojik farklılıkların doğuştan kazanılan, kalıtımsal farklılıklar olduğunu ve dolayısıyla döle aktarılarak kuşaklara geçirilebildiğini

2, ve bu farklılıkların birbiri karşısındaki üstünlük-aşağılık konumlanışlarına göre insanların da birbiri karşısında üstün ya da aşağı olduklarını savunan;

3, bu aşağılık-üstünlük konumlanışının insanlar arasında egemenlik-bağımlılık ilişkilerinin de belirleyicisi olduğu ve olması gerektiği inancına dayanan;

4, insanlığın gelişiminde (doğuştan yetenekli, zeki, kültürlü, iyi karakterli, uygar vb. olan) üstün insan ırkının büyük misyonu nedeniyle bütün insanlığın efendisi, diğer ırkların ise ona bağımlı ve onun hizmetinde olması gerektiği inancıyla hegemonyacı-sal-

dırgan özelliklere sahip düşünceler toplamını içerir. Dolayısıyla bu düşünce;

a, hiyerarşik olarak biçimlendirilmiş

b, sınıflı toplumlara özgü bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır.

c, böylesi bir toplum anlayışı, insanlararası eşitsizliği veri olarak alıp kabullenir.

d, ve, nerede ve hangi çağda görülürse görülsün, ırkçılık daima demokrasi karşıtı düşünce ve ilkeleri de birlikte taşımak zorundadır.

Bu genel tanımlamalarla düşünüldüğünde, ben de ırkçılık terimini geniş anlamda ele almak yanlısıyım. Kavramın günümüzde ayırımcılık (discrimination) kavramının içeriğiyle anılmasında bir sakınca görmemekteyim. Bilimlerin gelişimi ve özellikle biyokimya, mikrobiyoloji gibi biyoloji dallarının insanın biyolojik yapısına ilişkin alanlarda, herhangi bir spekülatif tartışmaya olanak sağlayacak sır bırakmadığı çağımızda, ayırımcılık (discrimination) ile ırk ayırımcılığı (discrimination raciale) arasındaki farklılıkların giderek ortadan kalkmakta olduğunu düşünüyorum.

Bütün bu açıklamalardan sonra, ırkçılığı şöyle tanımlayabiliriz: ***Irkçılık, insanlararası genetiksel (biyolojik) yapı farklılıklarına, sosyal, kültürel, politik, ahlâki, zihinsel, artistik nitelikler ve bunlara dayalı hiyerarşik özellikler, misyonlar yükleyen politik, ideolojik düşünce ve tavır alıştır.***

Biyolojik yapı farklılıklarına göre gruplandırılan insan, bir ırklar hiyerarşisi içerisine sokulur. "Irklar hiyerarşisine ilişkin düşünce çok önceden ele alınmış olabilir; bu, bir ırkçı açısından temel bir veridir; ırklardan kimisi üstün kimisi ise aşağıdır; ne zamanın akışı, ne coğrafya değişikliği, hiçbir şey bunu değiştiremez. Birey, herhangi bir ırka mensup olduğu andan itibaren dar bir determinizmin nesnesi konumundadır. Kendileri birey olarak hiçbir sorumluluk taşımadıkları halde, düşmanlarını yalnızca istenmeyen bir gruba mensup oldukları için çıkışsız bir konuma hapseden ırk-

çı doktrinlerin bu kötümserliği faşist tavrın da temel bileşenlerinden birini oluşturur.

Özellikle, hâlâ insanlararasında bedensel farklılıklara dayandırılarak sürdürülmekte olan cinsiyet ayırımcılığının (sexismus) bütün ayırımcılık/ırkçılık çeşitlerinin de ana kaynağını oluşturduğuna kesinlikle inanmaktayım. Elbette buradan şöyle bir sonuca ulaşmak mümkündür ve ben de bu sonuca ulaşmak için can atıyorum: Cinsiyet ayırımcılığının bütünüyle yok edilmediği bir dünyada ırkçılık her zaman yeniden hortlayabilecek potansiyel bir tehlike olarak kalacaktır.

4 - IRKLARIN SINIFLANDIRILMASINDA UYGULANAN YÖNTEMLER

İnsanın fizyonomik özelliklerine göre sınıflandırılmasında temel alınan ölçüler öylesine çeşitlidir ki, bunların hepsini bir kitabın boyutları içerisinde anlatabilmek olanaklı değildir. Elbette en eski ve en yaygın kullanılan ölçüt olarak deri rengini saymak olanaklıdır. Deri rengine göre sınıflandırma tarihin bildiği en eski sınıflandırmadır. Deri rengi insanın insan üzerinde, görme organı aracılığıyla ilk farkettiği farklılık olmaktadır. Ve eski Mısır kaynaklarından da öğrendiğimiz gibi, insan gruplarını ilk sınıflandırma girişimleri bu ölçüt üzerinden olmuştur.

Deri rengine göre sınıflandırmada en yaygın olarak dörtlü gruplandırmaya rastlamaktayız. Beyaz, sarı, kırmızı ve siyah derili insanlar. Bu sınıflandırma zamanla artarak (kahverengi derili vb.) ya da azalarak günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Renk pigmentlerinin yoğunluğuna bağlı olarak beliren deri rengi farkı, sınıflandırmanın sıkça yanlış sonuçlar üretmesine de neden olmuştur. Örneğin kırmızı derili olarak ayrı bir ırk adıyla gruplandırılan Amerika yerlilerinin deri renklerinin kırmızı değil beyaz olduğu sonradan öğrenilebilmiştir. Beyaz ırka mensup olan Kuzey Afrikalı Araplar ise yanlış bir tanımlamayla günümüze kadar siyah olarak değerlendirilmiştir.

Coğrafi olarak ortak bir alanda yaşamakta olan insan topluluklarının kendi içlerinde bile birbirinden büyük farklılıklar gösteren alt-grupların yer alması da kesin bir sınıflandırma yapılamayacağına ilişkin yargılara güç vermektedir.

Fakat, hiç olmazsa ırk saptamalarında başvurulan genel geçer yöntemlerin bazılarına, teknik ayrıntılarına girmeden değinebiliriz.

Dudak, burun, kafa, yüz tipleri, çene kemiğinin öne çıkıklığı, sağrı lekesi (Mongoloid lekesi), parmak ve el ayası izleri, kan grubu, RH faktörü gibi birçok özellik insanların ırksal özellikleri olarak ele alınmış ve gruplandırmalarda ölçü olarak kullanılmıştır.30 Bunların birkaçını örnek olarak açıklayacağız. Ama gerek ölçümlerin, gerekse ölçüm sonrası ortaya çıkan değerlerin sınıflandırılmasının kolay olduğu sanılmamalıdır. Örneğin, Metin Özbek'in değerli araştırmasında verdiği bir örnek zorluğu kavrayabilmemiz için yeterli bir kanıt olabilmektedir: "Bilindiği gibi endeks, iki ölçü arasındaki oranın ifadesidir. Bazı durumlarda iki antropometrik değişken (kafa uzunluğu ve kafa genişliği) farklı değerlere sahip oldukları halde aynı endeksi verebilirler... Alpin ve Dinarik ırklarında kafa endeksi aynı olduğu halde, kafa yapısında farklılık gözlemlenir... İlkinde, brakisefalliğin ortaya çıkışında kafanın genişliğine gösterdiği belirgin artış rol oynarken, ikincisinde kafanın ön–arka yönde çok az gelişmesi brakisefal biçimin ortaya çıkmasına neden olur. Dolayısıyla alpin tipi kafalar 'yuvarlak', Dinarik tipi kafalar ise 'kısa' olarak tanımlanır." [31]

BURUN TİPLERİ

Burnun, genişlik ve uzunluğunun birbirine oranı ırklara göre farklılıklar göstermektedir.[32] Bu oranın insanlar arasındaki dağılımında ortaya çıkan değerler üç ana grupta toplanabilmektedir.

$$\text{Burun endeksi} = \frac{\text{burun genişliği}}{\text{burun yüksekliği}} \times 100$$

Çeşitli burun tipleri (alttan görünüş).

Çeşitli burun tipleri (yandan görünüş).

Değişik burun tipleri.
Kaynak: Özbek, Metin. *İnsan ve Irk*. s.95.

Dar burunlular (leptoriniyen)	69,9 ve daha küçük
Orta genişlikte burunlular (mezoriniyen)	70 - 84,9
Geniş burunlular (platiriniyen)	85 ve daha büyük.
Hiperplatiriniyen	100'den büyük.

Yapılan araştırmalarda beyaz ırkın genel olarak leptoriniyen ya da mezoriniyen, sarı ırk mensuplarının genellikle mezoriniyen ve siyahların ise genellikle platiriniyen burna sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca, siyah ırkın bir bölümünde (örnek, Gineliler), burun endeksi 100'ü aşan hiperplatiriiyenler yer alır.

DUDAK TİPLERİ

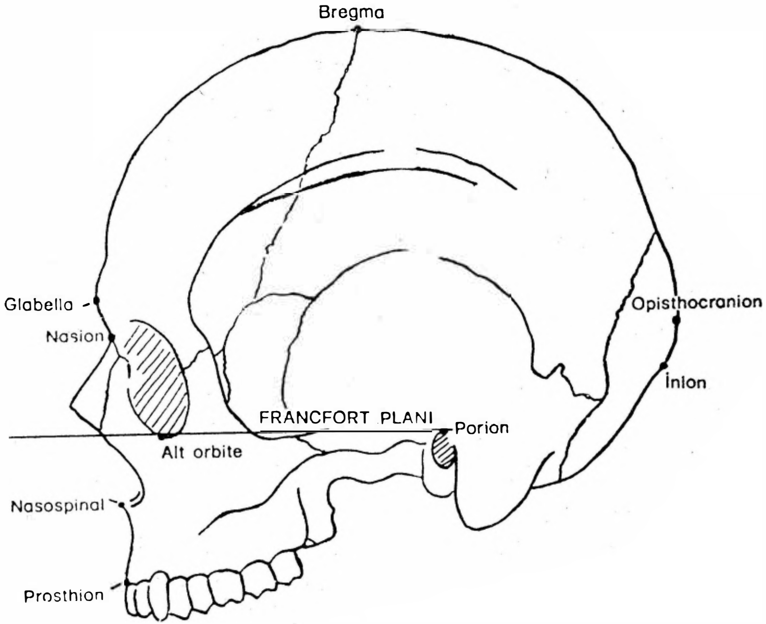
Üstdudak mukozasının üst sınırıyla altdudak mukozasının alt-orta noktasının ölçümü dudak yüksekliğini verir. Dudak mukozasının ağız kenarlarında deriyle birleştiği noktalar arası uzaklık ise ağız genişliğini verir. Dudak yüksekliği ile ağız genişliği arasındaki endekse göre dudak tipleri ince, normal ve kalın olmak üzere üç gruba ayrılır.

$$\text{Dudak kalınlığı indeksi} = \frac{\text{dudak yüksekliği}}{\text{ağız genişliği}} \times 100$$

Bu endekse göre dudak tipleri ölçümleri şöyle bir ortalama verir:

İnce dudaklılar	34,9 ve daha küçük
Normal kalınlıktaki dudaklar:	35 - 44,9
Kalın dudaklar:	45 ve daha büyük.

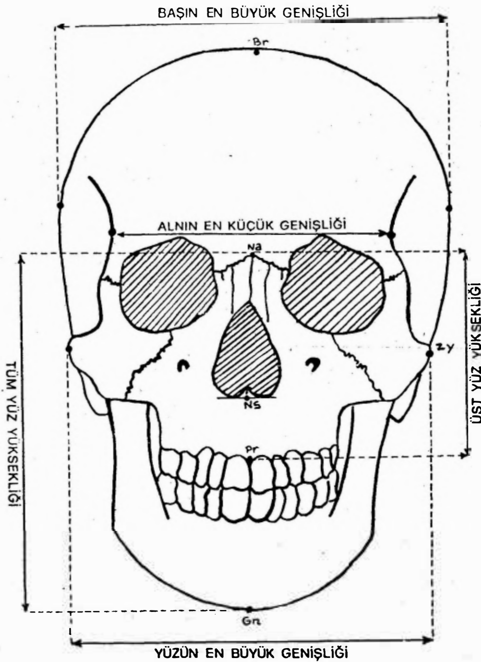
Yapılan ölçümler, bu endeksin Beyazlarda düşük, Sarılarda ve bazı Siyahlarda orta ve Siyahlarda yüksek değere sahip olduğunu göstermektedir.

İnsan kafatasının yandan görünüşü.
Kaynak: Özbek, Metin. *İnsan ve Irk.* s.94

YÜZÜN ÖNE DOĞRU ÇIKINTISI (PROGNATİZMA)

Yüzün öne doğru çıkıntısının ölçümü bir hayli zorluklar taşıyan bir ölçümdür. Fakat, röntgen çekimi sayesinde bu ölçümler artık doğru olarak saptanabilmektedir. Bu ölçümde değişik noktalardan hareket ederek görünümler ve ölçüler almak mümkündür. Alt ve üstçeneyi birlikte kapsayan tüm prognatizma; altçeneden bağımsız olarak sadece üstçene için alınan üstçene prognatizması; ve sadece altçenenin çıkıntı ölçümlerine dayanan altçene prognatizması (ya da Habsburg prognatizması) çıkarılabilir. Genel bir yöntem olarak, önce, kulak deliği ve göz çukurunun alt kenarının en alt noktasını birleştiren bir yatay eksen elde edilir. Başın ön kısmından indirilen dikey çizginin bu ekseni kestiğinde ön tarafta kalan açı prognatizma büyüklüğünü verir.

Kafatasının önden görünüşü.
Kaynak: Özbek, Metin. *İnsan ve Irk,* s.107

18. yüzyıl sonlarında Hollandalı anatomist, Petrus Camper tarafından ortaya atılan bu ölçüm tekniğinde ortaya çıkan açının değeri ne kadar küçükse yüz de üstçene hizasından o kadar öne çıkık demektir. Camper'in ölçümlerinde bu değer, maymunlarda 58, genç bir siyahta 70 ve bir Avrupalı'da ise 80 derecedir. Burada verilen açı değerleriyle zencilerin yeri de belirlenmektedir elbette.

Fransız araştırmacı Lefrou'nun geliştirdiği hesaplama tekniğiyle yapılan ölçümlere bağlı kalınarak çıkarılan sonuçlarda Beyazlarda ortalama açı değeri 160 derece, Siyahlarda ise 148 derece olarak saptanmıştır.

KAFATASI ÖLÇÜMLERİ

Fransız bilgini Broca tarafından ortaya atılan ve daha sonra geliştirilerek kraniyometri adıyla bir bilim olma iddiasıyla ortaya çıkan kafatası ölçümlerine dayalı araştırmalar fizik antropologların önemli başvuru kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Böylece, insan toplumlarının morfolojik-biyolojik ilişkilerinin daha kesine yakın ölçülerle saptanabildiği iddia edilmektedir.

Deformasyona uğramamış herhangi bir kafa üzerinde, değişik ölçüm metotları ile binlerce ölçü elde edilebilir. Başın en büyük uzunluğu ve başın en büyük genişliği ölçümlerinden elde edilen endeks, ırklara göre kafatası yapısında farklılıklar olduğunu göstermektedir. Ölçümler sefalometre, kompas ya da çap pergeli ile yapılmaktadır.

$$\text{Baş endeksi} = \frac{\text{başın en büyük genişliği}}{\text{başın en büyük uzunluğu}} \times 100$$

Bu endeksin sonucunda elde edilen değerlere göre kafa tipleri canlı insan üzerinde ya da iskelet üzerinde ayrı ayrı gruplandırılabilir.

Hiperdolikosefal (çok uzun kafa): 70,9 ve daha küçük

Dolikosefal (uzun kafa): 71 - 75,9

Mezosefal (orta yuvarlaklıkta kafa): 76 - 80,9

Brakisefal (yuvarlak kafa): 81 - 85.9 86'dan büyük.

Ölçümler, baş yüksekliğinin baş uzunluğuna endekslenmesiyle elde edilen Yükseklik-Uzunluk Endeksi; ya da baş yüksekliğinin baş genişliğine endekslenmesiyle elde edilen Yükseklik-Genişlik Endeksi; baş çevresinin boy ile endekslenmesinden elde edilen Baş Çevresi Endeksi; minimum alın genişliğinin başın en büyük genişliğine endekslenmesinden elde edilen Alın-Duvar Ke-

miği Endeksi; ve yüze ilişkin yükseklik, genişlik endeksleri gibi ölçüm metotlarının birden fazlasının birlikte ele alınmasıyla gerçekleştirilir.

DİĞER ÖLÇÜM METOTLARINDAN ÖRNEKLER

İnsanın, anatomik-fizyolojik özellikleri temel alınarak yapılan sınıflandırma yöntemlerine örnek olması amacıyla birkaç tanesini anlattık. Yukarıda verilen örneklerin dışında, parmak izi, saç kıvrımlarının (dalgasının) yoğunluğu, el ayasındaki çizgilerin konumu ve benzeri birçok hareket noktasından yola çıkarak yapılan yüzlerce ölçüm metodu daha vardır. Bu ölçüm tekniklerinin bir de birbirine endekslenmesi durumunda (örneğin kafa büyüklüğünün boya endekslenmesi gibi) ölçüm tekniği sayısı binlere ulaşır.

Örneklemek amacıyla birkaç tekniği daha belirterek geçeceğiz.

İnsanlar, saç tiplerine göre düz saçtan en kıvırcık (yapağı) saça doğru 5 grup altında sınıflandırılır. Düz saç grubu, kendi içinde ayrıca farklılıklara sahip olarak, bu tür saç ya Beyazlarda olduğu gibi düz, ince ve yumuşak ya da Sarılarda olduğu gibi düz, kalın ve serttir. Yapağı saç grubu ise Siyahların bir bölümü için geçerlidir. Bu ikisinin arasında ise dalgalı, bukleli ve kıvırcık saç grupları vardır.

Bir başka ölçüm noktası ise kandır. Kan grubu (ABO Sistemi); kandaki RH (Rhesus) faktörü; kanda bulunan protein (Haptoglobin, Transferrin, Hemoglobin vb.) ya da hücre enzimlerinin miktarı vb. ölçümler de ırk tasniflerinde kullanılmaya çalışılmıştır.

Yapılan ölçümlerde örneğin RH faktörünün negatif olanı (yani kanında RH faktörü taşımayanlar) Beyazlar içinde ancak yüzde 12 ile 18 arasında bir yaygınlığa sahiptir. Fakat bazı halklarda (örneğin Basklılar'da) bu oran yüzde 50'ye kadar tırmanır.

Kan gruplarının dağılımı da coğrafi bölgeler ya da insan toplumları arasında farklılık göstermektedir. Örneğin B Grubu dünya coğrafyasında doğu toplumlarında daha yüksektir, batıya doğru

azalır. Avrupa toplumlarında B Grubu kan dağılım oranı yüzde 9-25 arasındadır.

Kadın göğüslerinin biçimi de ırk tasnifinde ölçüm aracı olmaktan kurtulamamış. Örneğin, göğüs ucunun yukarıya doğru küçük ya da orta derecede bir kıvrım oluşturduğu; keçi memesine benzetildiği için de "keçi memesi" adı verilen göğüs biçimi sadece siyah kadınlarda görülür.

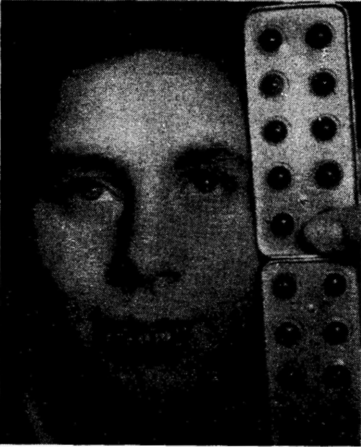
Başta da söylediğimiz gibi, bütün bu ölçüm tekniklerini daha artırabiliriz. Fakat hangi ölçüm tekniği uygulanırsa uygulansın, ölçüm sonuçlarının kesin bir geçerliliğinden söz edemeyiz. Bu çeşitlilik ve belirsizlik öylesine fazladır ki, her ölçüm metodu ve tekniği, ürettiği sonuçları ancak kendisiyle açıklayabilir durumdadır. Bu anlamda, her ölçüm tekniğinin ürettiği bir sonucun bir başka ırkçının ölçüm sonuçlaryla çelişebilme olasılığı, çelişmeme olasılığına kıyasla çok yüksektir. Örneğin, burun tipine göre yapılan bir sınıflandırma, yüz çıkıntısı ya da kafa ölçümleri ile çıkartılan sonuçlarla birlikte ele alındığında birbirini yadsıyan sonuçlar vermektedir.

Ölçüm sonuçları sadece en yaygın olan bilgilere ilişkin bir anlam ifade edebilmektedir. "Irk sınıflamalarında tipolojik görüşü benimseyenler, her ırk grubu için belirli makroskopik özellikleri dikkate alırlar. Örneğin Nordik ırka girenler uzun boylu, dolikosefal, sarı saçlı ve mavi gözlü olarak tanımlanır. Halbuki Retzius ve Fürst, İsveç'te yeni askere gidenler arasından alınmış büyük bir örneklem üzerinden yapmış oldukları incelemede ancak yüzde 10,1 gibi çok az bir grubun Nordik ırkı tanımlamada kullanılan ölçütlere eksiksiz sahip olduklarını farketmişlerdir. Görülüyor ki şu kişi şu ırkın salt tipik temsilcisidir demek sakıncalıdır." [33]

5 - IRK SINIFLANDIRMALARINA İLİŞKİN BİRKAÇ ÖRNEK

Bu bölümde, belli başlı ırk sınıflandırmalarına ilişkin birkaç örnek vereceğim. Örneklerden de anlaşılacağı gibi, sınıflandırma işlemini yapan araştırmacının baz aldığı kriterler sınıflandırmanın niteliğini bütünüyle değiştirmektedir. "İnsan grupları arasında ge-

Irksal özelliklerin ölçümleri.
Kaynak: *Information zur politischen Bildung. 123/126/127* Neudruck, *1991.*

Kıvırcık saç, Yassı burun	Sarı ten	Bushmen
	Koyu ten	Negrito Zenci, Malenezyalı.
Kıvırcık veya dalgalı saç	Koyu ten	Habeş, Avustralyalı, Dravidyen.
	Sarımsı beyaz ten	Assiroit (Suriyeli)
Dalgalı kahverengi veya siyah saç, koyu renkli göz	Açık kahverengi ten	İndo-Afgan
	Koyu beyaz ten	Arap veya Sami, Berberî, Avrupa kıyıları halkı, İberya yarımadası halkı
	Düz beyaz ten	Batı Avrupalı, Adriyatikliler
Sarı, düz veya dalgalı saç	Kırmızı beyaz ten	Kuzey Avrupalı , Doğu Avrupalı.
Düz veya dalgalı saç, koyu renk gözler	Çok açık kahverengi ten	Ainu (Aynu)
	Sarı ten	Polinezyalı, Endonezyalı, Güney Amerikalı.
Düz saç	Koyu sarı ten	Kuzey Amerikalı, Orta Amerikalı, Patagonyalı
	Kahverengimsi sarı ten	Eskimo
	Buğday ten	Laponyalı, Türk veya Türko-Tatar
	Uçuk sarı ten	Moğol

Tablo 1.

netik anlamda kesin sınırlar oluşturmanın bugün artık gerçekle bağdaşmadığı ortadadır" diyen Metin Özbek bu savında tamamen haklıdır. Sınıflandırmada tek veriyle yetinmek belki de sınıflandırmanın en kesin çizgilerle tanımlanmış bilgileri içermesine olanak sağlamaktadır. Örneğin deri rengine göre bir sınıflandırma, işleme kolaylık sağlamaktadır. Fakat böylesi bir sınıflandırma, insanların biyolojik-fizyonomik farklılıklarını saptamaya yeten, bu farklılıkları anlaşılır kılabilen bir düzeyden haylice uzak olacaktır. Örne-

ğin Siyah ırk tanımı içine, deri renginin dışında, birbirinden bir hayli farklı özelliklere sahip olan Kuzey Afrika Siyahlarını da, Orta Afrika Siyahlarını da, Habeşleri de koyacağız. Böyle bir sınıflandırma ise tamamen yanlış bir bilgilendirmeye neden olacaktır.

Sınıflandırmaya diğer ölçüm değerlerini de (dudak şekli, kafa ölçümleri, yüzün öne çıkıklığı vb.) katmaya başlayınca, ortaya çıkan tabloların anlaşılabilir olmasına yardım edebilecek tek çözüm ırk sayısını yüksek tutmakta görülüyor. Bu nedenle, ırk sınıflandırmalarında değişik bilim insanlarının ortaya sürdükleri sayılar birbirinden çok farklı olagelmiştir. Örneğin, Linaeus'un dörtlü, Fransız evrimcisi Cuvier'in üçlü, Blumenbach'ın beşli ayırımının hemen arkasından, Desmouilin 16 ırk saptarken, sayıyı altmışlara kadar tırmandıran bilimciler çıkmıştır. 1900'lerden sonra, dünya üzerindeki insan topluluklarının neredeyse bütününün tanınmasıyla ırk sınıflandırmaları daha karmaşık hale gelmeye başlamıştı. Joseph Deniker'in yaptığı sınıflama 29 alt-gruplu altı ana grup ayırımına dayanıyordu. Bu sınıflandırma bugün de (üzerinde yapılan küçük değişikliklerle birlikte) yaygınca kullanılmaktadır.

Egon von Eickstedt, yine sayısı 29 olan üç ana grupta topladı ırk sınıflandırmasını. Europiform, Negriform veya Mongoliform (veya Leucoderm, Melanoderm ve Xantoderm) adıyla adlandırdığı bu ana gruplara bağlı olan alt-grupların sayısı Deniker'inki gibi 29 olmakla birlikte, büyük farklılıklar içerir.[34]

Geçerliliğini bugün de koruyan bazı sınıflandırma örneklerini (Linnaeus, Blumenbach vb.) ileride ayrı bir konu içinde incelemek zorunda olduğumuz için, tekrar olmaması amacıyla atlayarak, bu bölümde, günümüzde kabul gören diğer birkaç sınıflandırma örneği vererek yetineceğiz.

Henri V. Vallois'nın ırk sınıflandırması başlıca dört grupta toplanmış 27 ırk tanımlamasına dayanır. Dört ana grubu Vallois şöyle tanımlar:

"**1**, *İlkel ırklar.* Bunların genel karakter ve durumları diğerlerinden az ileri gitmiş morfolojik bir gelişme gösterir; sayıları ikidir.

Irklar	Avrupa	Afrika	Asya	Okyanusya	Amerika
İlkel ırklar			Vedda	Avustralya- lılar	
Siyahlar		Habeş Afrika siyahları Negril Khoisan	Melano- Hindu	Negrito Melanezya- lılar	
Beyazlar	Nordik Doğu Avrupa Dinarik Alpli Ak Deniz		Aynu Anadolu Turan Güneydoğu Asya İndo-Afgan		
Sarılar			Siberya Kuzey-Asya Mongolları Orta-Asya Mongolları Güney-Asya Mongolları Endonezyalılar	Polinez yalılar	Eskimo Amerika yerlileri

Tablo 2.

2, *Siyah ırklar veya Negroid'ler.* Bunlarda deri koyu renkli, saçlar yapağı veya çok sık dalgalı, burun genel olarak geniştir; sayıları yedidir.

3, *Beyaz ırklar.* Deri rengi açık veya esmer, saçlar bukle veya dalgalı, burun genel olarak ince olup sayıları ondur.

4, *Sarı ırklar.* Bunlarda deri renginin sarımsı bir temel tonu vardır, saçları düz veya pek az kıvırcık, burun genişliği değişiktir; sayıları sekizdir.

Vallois, bu ırk grupları ve ırkları, yaşadıkları coğrafi alanlara göre bir tablo halinde bir araya getirir.

Irk gruplarının incelenmesinde önemli etkiye sahip olan araştırmacılardan biri de S. M. Garn'dır. Garn, ırkları coğrafi, yerel ve

mikro olarak üç kategoride inceliyor. Coğrafi ırklar bu kategorik ayırımlar içinde en geniş alanlı olanıdır. Coğrafi ırk, doğal sınırlarla çevrili alanlarda, birbirinden yalıtılmış olarak yaşanan süreçler sonucu oluşan morfolojik özelliklerle tanımlanmakta. Bu tanımlama içinde yer alan dokuz coğrafi ırk altında 32 yerel ırk tanımlaması yapar. Mikro ırklar ise, coğrafi sınırlar ya da kültürel yasaklamalarla birbirinden izole edilemeyen, yani her zaman gen alışverişi içinde olan ırklardır.

I. Amerika yerlileri
II. Polinezyalılar
III. Mikronezyalılar
VI. Melanezya-Popular
V.. Avustralyalılar
VI. Asyalılar
VII. Hindistanlılar
VIII. Avrupalılar
IX. Afrikalılar

Garn'ın saptadığı 32 ırk ise şunlardır:

1, Kuzey-batı Avrupa ırkı; 2, Kuzey-doğu Avrupa ırkı; 3, Alpin ırkı; 4, Akdeniz ırkı; 5, İran ırkı; 6, Doğu Afrika ırkı; 7, Sudan ırkı; 8, Ormanlık bölge zenci ırkı; 9, Bantu ırkı; 10, Türk ırkı; 11, Tibet ırkı; 12, Kuzey Çin ırkı; 13, Tipik Moğol ırkı; 14, Güney-doğu Asya ırkı; 15, Hint ırkı; 16, Dravidyen ırkı; 17, Kuzey Amerika ırkı; 18, Orta Amerika ırkı; 19, Güney Amerika ırkı; 20, Füejyen ırkı; 21, Lapon ırkı; 22, Pasifik Negrito ırkı; 23, Pigme ırkı; 24, Eskimo ırkı; 25, Aynu ırkı; 26, Müravyen ırkı; 27, Karpenteryen ırkı; 28, Buşmen ve Hotanto ırkı; 29, Amerika zenci ırkı; 30, Güney Afrika siyah ırkı; 31, Ladino ırkı; 32, Hawai ırkı.

6 - BEYİN, ZEKA VE IRKLAR ÜZERİNE

Irkçı düşünürlerin pek çoğu, insan beyni ile ırklar arasında bir ilişki kurmaya çalışarak; üstün ırkların beyinlerinin ilkel ırklarınkine oranla daha büyük ya da gelişkin ve zekalarının daha gelişkin olduğunu ileri sürerler. R. W. Shufeldt, "Zencilerin beyni yaklaşık olarak 1000 gram olup, 1350 gram olan beyazların beyninden

küçüktür. Aynı zamanda kafatası kemiklerinin yoğunluğu ve az rastlanan kalınlığı, zencilerin başını gerçek bir demir gülleye çevirir" demektedir.

Oysa tıptaki gelişmeler, beyin üzerine geçmişte daracık olan bilgilerimizin sınırlarını bir hayli genişletmiştir. Böylesi bir gelişimin sonunda ulaşılan sonuç ise, ırkçı düşünürlerin bu türden savlarının önyargıdan ileri bir anlam taşımadığını kesinlikle kanıtlamaktaydı.

Darwin'in evrim teorisi ve Mendel'in genetiğe ilişkin buluşları ırkçı düşünürlerin beklediği tartışılmaz argümanları (kanıtları) vermiyordu. Antropoloji ve özellikle antropometri, frenoloji gibi salt ırkçı düşünceye sağlam kanıtlar üretme amacıyla kurulmuş olan bilimler de birkaç savunucusuyla birlikte ortada kaldı. Bu alanda hiçbir başarı sağlayamadılar.

Bu koşullarda, doğa bilimlerinden kanıt bulamayan ırkçılar, daha spekülatif bir alana, psikoloji alanına yöneldiler. Zeka ve bireysel davranış farklılıklarının ırksal farklılıklarla paralelliği oluşturulmaya çalışıldı. Günümüzde de birçok alanda kullanılan zeka testleri ya da zeka ölçüm uygulamaları, geçmişte tamamen bu ırkçı amaca yönelik üretilmiş araştırma metodlarıydı.

1890'lardan beri zeka testlerinin yapıldığı ABD'de, testlerin temel amacının, Siyahlar aleyhine sonuçlar üreterek, ırkçı teorilere güya bilimsel temel arama girişimi olduğu, daha ilk oluşum amaçlarından anlaşılmaktadır. Beyaz, siyah ve kırmızı derili insanlar arasında yapılan testlerde, istenen sonuçlar elde edilemiyorsa, aklı ve bilimi zorlayan yorumlarla aynı sonuca ulaşılmaya çalışılıyordu. Bu tutuma örnek olarak, Alman R. M. Bache'nin yaptığı bir araştırmayı verebiliriz. İki elin parmakları kadar az sayıda insan üzerinde yapılan testlerde, çevre uyarılarını algılama ve karşı tepki üretme yeteneğini araştıran Bache, kırmızı derililerin Beyazlardan daha yetenekli olduğu sonucuna ulaşınca, beyaz ırkçı kuramların temelini sarsabilecek olan bu sonucu hemen tersten yorumlayarak işin içinden sıyrılmayı dener. Bache, gelişmemiş ırkların hayvansal güdülerinin daha gelişkin olduğunu,; Beyazların ise, daha gelişkin insan türünü oluşturdukları için hay-

vansal güdü ve reflekslerle değil, düşünerek tepki ürettiklerini ve bu nedenle Beyazların algılama ve tepki üretme yeteneklerinin diğerlerine oranla daha yavaş olduğunu söylemektedir.

Fransız Alfred Binet ve Théodore Simon, 1905'den beri zeka düzeyini ölçebilecek metotları geliştirme çabası içindeydiler. 1908 yılında, daha sonraki bu türden çalışmaların temelini oluşturacak olan *Binet-Simon Metodu*'nu üreterek ortaya sürdüler. Aslında hayli ilkelce bir mantığa dayanan bu metot, belirlenmiş yaş grupları için düzenlenmiş bir dizi soruya verilen doğru yanıtların büyüklüğünü baz almakta idi. Her yaş insanı, kendi yaşı için düzenlenmiş soruların yüzde 75'ini doğru yanıtlamak zorundadır. Daha azını doğru olarak yanıtlayanlar daha geri, daha çoğunu doğru yanıtlayanlar daha ileri bir zeka düzeyine sahip olarak kabul edilmekteydi. Elbette bu metotta, çevre koşullarının, yaşam düzeyi standartlarının, eğitim olanaklarının vb. zeka üzerindeki etkileri bütünüyle yadsınmaktaydı.

Binet-Simon Metodu, daha sonra Kaliforniya'nın ünlü Stanford Üniversitesi'nden Lewis Termann önderliğinde bir ekip tarafından geliştirilerek, zekanın sayılarla ölçüldüğü *Stanford-Binet Zekâ Skalası* elde edildi. Termann, ırklar arasında büyük zeka farklılıklarının olduğunu savunuyordu. Bu farklılıkların herhangi bir eğitim programıyla ortadan kaldırılamayacağını; Güneybatı'nın İspanyol-Kızılderili melezleri ve Meksikalı ailelerden "birçok çocuğun akıllı bir seçmen olabilecek kadar eğitilmeye bile elverişli olmadığını" söylemektedir. Doğal olarak, böylesi çocukların (Melezlerin ve Kızılderililerin) gelecekteki toplumsal işlevlerini belirleme hakkını da kendince böylece elde edecektir. Ona göre bu çocuklar, gelecekte Amerika toplumunun "odun ve su taşıyıcıları" olacaklardır.

Alman filozof ve ruhbilimcilerinden olan William Stern, 1912'de yaptığı çalışmalar sonucunda, yaygınca "zeka yaşı" olarak adlandırılan I.Q (Intelligent Quotient) zeka katsayısı denilen formülü ileri sürdü. I.Q, zeka yaşı olarak saptanmış yaş ile doğal yaşın birbirine oranlanmasından elde edilmekteydi.

1917'de, Amerika'da Robert M. Yerkes tarafından, ordu için düzenlenen ünlü Army alpha ve Army beta testleri ile birlikte zeka katsayısı (I.Q) kavramı bütünüyle ırkçı düşünürlerin hizmetine geçmiş oldu. Toplumda zeka ölçüm sendromu başladı. Bilim çevreleri tarafından eksikleri; metot ve perspektif sapkınlıkları nedeniyle ciddi eleştirilere muhatap olan I.Q. kavramı, tersine, halk kitleleri arasında daha fazla benimsenmişti. Amerikan beyazları arasında "siyah geri zekalılığına" dair inanç giderek pekişmekteydi. Elbette bilim çevrelerinden de destek alabilmekteydi bu düşünceler. Örneğin E. L. Thorndike şöyle söylemekteydi: "Irk, dolaysız ve dolaylı olarak o kadar büyük farklılıklar yaratır ki, hükümet, iş çevreleri, evlilik, dostluk ile insan güdülerinin ve uygar yaşamın hemen her yönünde, bir insanın ırkının göz önüne alınması gerekir." [35]

Irkçı düşüncenin, özellikle çağımızda sıkça başvurduğu yöntemlerden birisinin I.Q. testleri (zeka katsayısı ya da zeka yaşı'nın saptanması) olduğunu söyledik. Özellikle ABD'de, 1. Dünya Savaşı yıllarında, (yukarıda da sözünü ettiğimiz) orduya kayıtlarda veri olarak kullanılmak için 1.726.000 genç Amerikalı üzerinde yapılan anket türü araştırmalar ve zeka testleri, sosyolojik bir temele oturtulmadan salt politik amaçlı olarak değerlendirilmiş ve Beyazların zeka düzeyi olarak Siyahlardan daha yukarıda oldukları gibi bir sonuca ulaşılmıştır. Böylece, beyaz ırkçılık, Siyahların ordudaki konumlanışının yeniden belirlenmesinde, güya bilimsel olarak saptanan bu iddiaları gerekçe olarak kullanabilmiştir. ABD ordusunda, testler sonucunda en yüksek dereceyi tutturan yüzde 5 içinden subay seçimi yapılacağı için, beyaz olmayan ırkların yüzde 5 dışında kalması bu testlerin yardımıyla sağlanabilmiştir.

Oysa I.Q testlerinin niteliği ve değerlendirmede başvurulan yöntemler bilimsel metotlarla yeniden yapıldığında, ilk saptamaların tersi sonuçlar elde edilmiştir. Olayı incelemeden önce I.Q. testleri üzerine bilgilenmek gerekmektedir.

Bilinen tüm I.Q. testlerinde ölçülen şeyin, aslında, bireyin sonradan kazandığı yeteneklerin bazıları olduğu; ve ölçüm yöntemine de ölçümü yapan kişinin psikolojik, kültürel, politik, sosyal,

dini, ahlaki bütün değerlerinin ve önyargılarının doğrudan etkide bulunduğu artık bütün ciddi araştırmacılar tarafından tartışmasız olarak ileri sürülmektedir. Bir kere, bireyin zeka katsayısı (I.Q.), kişinin içinde yaşadığı koşullardan ayrı olarak ele alınamaz. Doğuştan normal olan herhangi bir bireyin zeka katsayısının gelişkinliği, doğrudan doğruya, onun içinde yer aldığı toplumsal birimlerin niteliği (aile, okul, yakın çevre vb.) ve içinde yer aldığı yaşam koşulları (geçim standardı; konut olanağı; eğitim-öğretim alanında kullanılabilir gerçek olanaklar vb.) tarafından belirlenir. Bu tartışmalar içinde yer alan birçok psikolog, üstelik, zaten zekanın kendisinin ölçülebilir bir şey olmadığı noktasında birleşirler. "zeka, oralarda bir yerde var olan bir şey değildir... zeka, kütle ya da temparatür gibi bir kavramdır."

Zekanın ne olduğuna yönelik tartışmalar aslında bir anlamda zeka testlerine yönelik tepkilerin ifadesi olarak gelişir. Bir yandan zekanın ölçülebilirliği ve doğuştan getirilen bazı genetiksel özellikler üzerine inşa edilmişliği kanıtlanmaya çalışılırken, öte yandan bunun, bütünüyle reddedildiği tezler yavaş yavaş yaygınlık kazanmaya başlar. Ama buna karşın, örneğin ABD gibi ülkelerde, resmi kurumlar eliyle gerçekleştirilen yaygın zeka testleri, devlet kurumlarının siyah ırktan korunmasının temel araçları olma konumunu korumuştur.

Konuya girişte verdiğimiz ABD ordusuna kayıt yaptıran Amerikalı genç erkeklerle ilgili sonuç değerlendirmesinde, Güneylilerin (Siyah ve Melezler) Kuzeylilere (Beyazlar) kıyasla daha az zeki oldukları saptamasına ulaşılmıştır. Oysa, aynı anketlerin ürettiği şöylesi sonuçlar dikkate alınmamıştır: Öncelikle, genel olarak Güneyli Siyah ve Melez ırk mensuplarının Kuzeylilerden daha az zeki oldukları ortaya çıkmıştır. Elbette bu yansıma, Güney'in yoksulluğuyla Kuzey'in zenginliği dikkate alınmadan değerlendirilemez. Örneğin Güney'in varlıklı sınıflarının mensuplarıyla Kuzey'in yoksul ya da orta varlıklı sınıfları birbiriyle kıyaslanacak olursa, durum Güneyliler lehine görünüm kazanmaktadır. Ya da, Kuzeylileri ve Güneylileri birbirinden bağımsız olarak ve kendi içlerinde varlıklı ve yoksul sınıflar olarak gruplandırdığımızda da,

deri rengi ne olursa olsun, sosyal refah düzeyinin yüksekliği ile zeka gelişkinliği ölçüleri arasında doğru bir orantı bulunduğu kanıtlanmıştır. Bu durum, zekanın (bir temel yapının oluşumu anlamında ve bireysel düzeyde) kalıtımla ilgisi ne olursa olsun, toplum düzeyinde bakıldığında, esas olarak çevre ilişkileri, eğitim olanakları, sağlık koşulları gibi faktörlerin belirleyici olduğunu açıkça göstermektedir.

Büyük Larousse'da: "Kavramsal ve akılsal bilgi edinmeye yönelik zihinsel işlevlerin tümü anlık" ve "bir insanın belli bir duruma uyma, koşullara göre etkinlik araçları seçme yatkınlığı; kavrama gücü; ayırt etme yetisi" olarak tanımlanan zeka, tanımından da hemen anlaşılacağı gibi, esas olarak bireyin çevre koşulları ve yaşam, eğitim, öğrenim, ekonomik-politik olanaklar tarafından belirlenir. Irkçı düşünürler işte bu temel belirleyiciyi atlayarak, bireysel zeka düzeylerini genetik farklılıklara, ırksal yeteneklere bağlayarak açıklamaya çalışmaktadırlar. Böylesi açıklamalar, genellikle düşük yaşam standartları içinde, olumsuz eğitim olanakları ya da olanaksızlıkları nedeniyle bilgi ve becerisini geliştirememiş olan sınıf ve etnik grupların "geri" olarak tanımlanmasına olanak veren sonuçlar üretmekteydi.

Beyin ağırlığıyla zeka arasında bir ilişkinin olmadığı bugün artık bilinen bir şeydir. Çok bilinen bir örnekle, ilki Rus, ikincisi Fransız olan, dünyaca tanınan iki büyük yazarın beyin ağırlıklarıyla ilgili kıyaslama bunun tipik bir kanıtı sayılabilir: İvan Turgenyev ve Anatole France. Bilindiği gibi, birincinin beyni ikincinin beyninin iki katı ağırlığa sahiptir. Avrupalı erkeğin beyin büyüklüğü, ortalama olarak 1450 cm küptür. Erkeğinkinden ortalama yüzde 10 daha küçük olan kadın beyni ise 1300 cm küp büyüklüğündedir. Bu ölçümlerle, Avrupalı erkeğin beyin büyüklüğünün Avustralya yerlileri (1246 cm küp), Veddalar (1285 cm küp) ve Adamanlılar'ınkinden (1246 cm küp) fazla olduğu ortaya çıkar. İşte tam bu noktada, kendini üstün ırk olarak ilan etmeye hazırlanan Avrupalı ırkçıyı kahredecek şu örnekler de bilim tarafından önümüze sürülüyorlar: Eskimolar, bazı Güney Afrikalılar, Moğollar, Japonlar ve Kızılderililerin ortalama beyin büyüklüğü değeri

Avrupalınınkinden yüksek. Daha da ilerisi; tarih öncesi dönemlerin Neanderthal insanının beyni de (1550 cm küp), mağara duvarlarındaki resimlerinden tanıdığımız ilkel bir topluluk olan Kromanyonlar'ın beyni de (1650 cm küp) bugünün Avrupalısının beyninden daha büyüktür.

Londra Üniversitesi Eğitim Enstitüsü öğretim üyelerinden Philippe Vernon ırk-zeka ilişkisine yönelik şöyle demektedir: "zekada ırk farklılaşmalarını araştırmak faydalı değildir. Çünkü zeka, her zaman, kalıtımla gelen yetenekler ile çevresel baskıların karşılıklı etkilerinin ürünüdür. zeka tek bir şey değil, iç içe geçmiş maharetler grubuna verilen addır." [36] Prof. Motagu da, ırk farklılıklarının zeka farklılıklarına neden olacağı görüşünü şiddetle reddeden bilim insanlarındandır: "Eğer değişik gruplara bağlı olarak doğuştan değişik zeka farkları varsa bile, ilim şimdiye dek bunları ortaya koymaktan âciz kalmıştır" der.[37]

Gerek antropologların, gerekse tıpçıların çalışmaları zeka konusunda ortak şeyler üretmeye devam etmektedir. Bunları şöyle özetlemek olanaklıdır:

1, Beyin ağırlığına göre sınıflandırılarak bir ırk ayırımı yapmak bilimsel olarak olanaklı değildir. Beyin ağırlığı toplum içinde ancak bireyler düzeyinde değişimler gösterir.

2, Irk ve cinsiyet farklılığına bakılmaksızın; beyinde alın loblarının (zeka ile ilgili bölümdür) ağırlığı, toplam beyin ağırlığının yüzde 44'ünü oluşturmaktadır.

3, Beyin üzerindeki girinti ve çıkıntılar, ırklara göre bir farklılık göstermezler.

O halde, insanın zeka-akıl bağlamında gelişimini beyin büyüklüğünden farklı bir alanda aramak gerekmektedir. Prof. Anthony Smith bu sorunun yanıtını vermeye bir saptamayla başlıyor. "Homo sapiens'in etkin tarihi yalnızca otuz bin yıl önce başlamıştır. Oysa insanın beyni sapiens düzeyine, hiç değilse büyüklük yönünden onbinlerce yıl önce ulaşmıştır. Ve birdenbire, insan, kendine gelir gibi sanatıyla; resim, yontu ve kültürel evrimiyle ileri çıkmıştır." [38] Niçin böyle olmuştur? İnsan eli ile yapılmış ilk

aletlerin, yaklaşık 3 milyon yıl önce yapılmış olduğunu hatırlarsak, insanın teknolojik alandaki gelişiminin ilk milyonlu yıllarının, beyin gelişimine denk düşen bir hıza ulaşamadığını görürüz. Sanki insan milyonlarca yıl beynindeki gelişimin farkına varmamış gibi davranmaktadır. Yine Smith'in ifadesiyle: "İnsan, giderek daha büyük bir beyin sahibi olmuş ama geriye, bu büyük beynini kullandığı ve ona gereksinim duyduğunu kanıtlayan pek az sayıda iz bırakmıştır." [39]

Sorunun yanıtını Julian Huxley'den yola çıkarak bulabiliriz. "İnsan, kalıtımına geleneği eklemiştir." Gerçekten de toplumsallaşan; üretimi birlikte organize etmeye başlayan insan, hızlı bir şekilde atalarından farklılaşabilmiştir. İlk mağara adamlarından günümüzün çağdaş insanına gelinceye kadarki sürede, beyin büyüklüğünde çok büyük farklılıklar ortaya çıkmamasına, hemen hemen aynı olmasına karşın, teknolojik gelişimdeki bu büyük hızın tek nedeni, toplumsallaşan insanın, böylece üretim süreci içinde kazanılan bu kültürel mirası da kuşaktan kuşağa aktarma olanaklarını yaratarak, sanki toplumsal bir gen üretmiş olmasıdır.

7 - AMERİKA VE IRKÇILIK

Amerika yerlilerinin kökeni antropologların olduğu kadar genel kamuoyunun da büyük ilgisini çeken bir konudur. Yüzlerce yıl ABD yerlilerinin ayrı bir ırk olduğu kanısı yaygınca kabul edilmekteydi. Bu ırkın nereden geldiğine yönelik düşünceler ise birbirinden tamamen farklı kaynaklara gönderim yapıyorlardı. Amerika'nın, Nuh'un küçük oğullarından birisi tarafından iskan edildiği ya da İsrailoğulları'nın kaybolmuş on kabilesinden birisini oluşturdukları; ya da göçen Fenikeliler ya da Tartarlar'ın buralara yerleşen kollarından birinin nesli oldukları gibi savlar bu halkların kökenlerine ilişkin yaygın açıklama biçimlerindendi. Hatta, bir hipotezden öte anlama sahip olmayan ünlü kayıp Atlantis ülkesinin halkının yok olmayıp Amerika'ya yerleştiği ve Amerika yerlilerinin bunların nesli olduğu iddiaları bile yaygınca bir alanda etkili olabilmiştir.

Amerika'da insanın atalarına ait hiçbir fosil kalıntının bulunamaması da tartışmalara bir başka boyut katıyordu. Arjantinli antropolojist Ameghino'nun, "insanlığın ilk ortaya çıktığı yer yani bütün ırkların beşiği Amerika topraklarıdır" savına karşın, arkeolojik kazılar ve antropolojinin araştırmaları sonucunda bilim bugün, Amerika'da insanın atalarının yaşamamış olduğuna artık kesinlikle inanmaktadır.

"Araştırmalar Amerika yerlilerinin Asya'dan geldikleri noktasında birleşmektedir. İki kıtayı birbirinden ayıran Bering Boğazı 50 Km'den fazla geniş değildir. Öte yandan Amerika yerlilerinin fizik karakterleri bunları açık olarak Asya Sarıları'na bağlamaktadır. Sibirya'da, eski yerli halk arasında kuzey Amerika yerlilerine benzeyen tipler bulunmuştur.

İskanın başlangıç tarihi kesin olarak söylenemez. Bunun, buzul devrinin nihayetinde, bundan 15 veya 20 bin yıl önce, Bering

Boğazı'nın geçilmeye elverişli olduğu bir devirde vukua geldiği zannediliyor." [40]

Sorun esrarengizleştikçe spekülasyona uygunluk değeri artıyordu. Ve günümüzde bile bu sorun spekülasyonu en fazla yapılan konulardan birisini oluşturmaktadır. Örneğin, Amerikan yerlilerinin, orta Asya'da yaşayan Türk kavimlerinden birinin bir uzantısı, kolu olduğu savı Bering Boğazı'ndan geçiş teorisiyle birlikte azimle savunulur olmaya başladı. Türklerin dünya üzerindeki yaygınlığının bir kanıtı daha elde edilmekteydi böylece.

Amerika'da, orduya er seçmek amacıyla 1.726.000 kişi üzerinde gerçekleştirilen bir araştırmanın sonuçları ırkçılara Siyah aleyhtarlığı yapmak için birçok argüman veriyordu. Elbette, araştırmayı bu amaca uygun yorumlamak isteyenler için.

Araştırmanın sonuçlarına göre, Siyahlar, tartışma götürmez bir kesinlikte Beyazlardan daha az başarılı olarak saptanmışlardır. Araştırma sonuçlarını yorumlayanların bunu ırk sorununa bağlamasına karşın, Siyahların başarısızlığının aslında onların yaşam koşullarından (beslenme, eğitim vb.) kaynaklandığı kısa bir süre sonra anlaşılmıştır. Zira, aynı araştırmanın bir diğer sonucu ise, Kuzeyli Siyahların Güneyli Beyazlardan daha başarılı gözükmeleriydi. Güney'in yoksulluğu (bireyin çevre koşulları) bu farkı yeterince açıklıyordu.

Amerika'nın Alabama eyaletinde, eyalet başkanının görevlendirdiği Dr. Wesley Critz George, Irk Probleminin Biyolojisi isimli yazısında ırklar ve ırk karışımlarının sonuçları hakkında ilginç düşünceler ileri sürmektedir.

George, Siyahların bazılarının akıllı olabileceğini bir olasılık olarak kabul eder. Ama hemen arkasından, bunun böyle olması halinde bile, bu gerçeğin bilgi dışı bırakılması zorunluluğunu dile getirir. Eğer bazı Siyahların akıllı oldukları kabul edilirse, hepsinin de akıllı olabileceği olasılığı ortaya çıkacaktır. Burada Dr. George, Truva atı [41] benzetmesi yaparak: "Eğer birazını içeri bırakırsanız hepsini içeri almış olursunuz" hatırlatmasını yapar.

Bu niçin tehlikelidir? Çünkü ona göre, "bütün kötülükler ırk karışımından meydana gelir. Örneğin, Beyaz, Kızılderili, Siyah ırkların birbirine karıştığı Brezilya, bunca zengin doğal kaynaklarına karşın yoksulluk içindedir. Kendini beslemekten acizdir." Dr. Wesley Critz George, "yüksek ölçüde zenci genlerinin kaynaştığı hiçbir yerde ilerlemiş uygarlığa rastlanılmaz. -der ve devam eder- Dünyanın hiçbir yerinde zenciler bir uygarlık oluşturacak yaratıcı kabiliyete sahip olduklarını göstermemişlerdir."

Bu iddiaya bir başka Avrupalı Beyaz Lord Raglan yanıt verir: "Afrika zencilerinin hiçbir vakit bir ilim adamı çıkartmadıklarından söz edilir. Ne saati, ne takvimi, ne ağırlık, ne uzunluk ölçüsünü, ne de deney ve gözlemlerini kaydedecek bir aracı olmayan kişi bir ilim adamı nasıl olabilir? Yanıt olarak, Avrupalıların da bu araçları keşfetmemiş oldukları göz önüne alınırsa, zencilerle Avrupalılar için aynı nedenler ortaya çıkar. Bu keşifler için gerekli, nadir, belki de tek şartın gerçekleşmemiş olması..." [42]

Karşılaştırmalı anatomi ve fizik antropoloji alanlarında yüzeysel bilgilere sahip bazı araştırıcıların, Siyahlarda görülen, üstçene bölgesinin öne doğru olan çıkıklığını ilkel bir özellik olarak kabul ederek, Siyahların ilkelliğini kanıtlamaya çalıştıklarını anlatan Özbek, oysa gerçeğin böyle olmadığını vurgulayarak, belki de birçok Beyazı rahatsız edebilecek şu bilgileri aktarır: "Gövdedeki kıl örtüsünün genellikle çok az gelişme göstermesi; dudakların kalınlığı; alnın daha bombemsi oluşu; kaş kemerlerinin yok denecek kadar az gelişmiş olması gibi görünür özellikleri ile zenciler, beyazlara oranla daha ileri bir biyolojik evrimsel aşamayı yansıtırlar. Şunu unutmamalı ki, hiçbir insan grubu, evrim sürecinde sonul (nihai) aşamayı temsil etme ayrıcalığına sahip olduğunu savunamaz." [43]

Buna karşın, ABD (ve Güney Afrika'da), ırk karışımını engellemeye yönelik yasalar düne kadar yürürlükteydi. Örneğin ABD'de tam 15 eyalette 1967 yılına kadar (Anayasa Mahkemesi tarafından anayasaya aykırı olduğu kararı alınıncaya kadar) iki ırktan mensupların evlenmeleri 10 gün ile 10 yıl arasında değişen hapis cezası sorumluluğu taşıyan bir olaydı. Alabama, Arkansas, Dela-

ware, Florida, Kentucky, Louisiana, Mississippi, Missouri, Kuzey Carolina, Oklahoma, Güney Carolina, Tennessee, Texas, Virginia ve Batı Virginia eyaletlerinde ırklararası evlenme melezlenmeye neden olacağı için yasaklanırken, işin ilginç yanı, melezlenmenin yetenek ve zekada ne gibi bir olumsuz sonuç yaratabileceğine yönelik bir tek ciddi araştırmanın bile yapılmamış olmasıdır. Bu da, soruna yaklaşımda önyargının ne derece güçlü ve etkili olduğunu göstermektedir. Oysa, bilim kanıtlamıştır ki, melez güç yetenekler bakımından daha ileri bir gelişkinlik düzeyi üretebilmektedir. Sorun, A. Smith'in de belirttiği gibi çevre idi. "Melez gücünü öldüren genetik değil, toplumdur."

8 - TÜRK IRKLARI TARTIŞMALARI

Bir *alttür tanımlaması olarak söz edildiğinde*, birçok fizik-antropologun sınıflandırması içinde Türk ırkı ya da Turanî ırkı ya da daha yakın tarihlere gelerek Anadolu ırkı gibi tanımlar yer alır. Bu ırk, dil ya da etnik özellik ortaklığından farklı olarak geniş bir coğrafi alan sınırları içinde yaşar.

Türk ırkı, ilk kez Deniker'in sınıflandırması içerisinde yer almıştır. Başta J. R. Baker olmak üzere, birçok araştırmacıya göre Asya Beyazları içerisinde yer alan Türkler kendi başına bir ırk olmaktan çok, Avrupa-Mongoloid karışımı melez bir grubu oluşturmaktadır. A. Thoma da, Asya Türklerini, Beyazlarla Sarılar arasındaki melezleşmenin ürünü olarak tanımlar. Vallois, güney-batı Asya ırkları olarak tanımladığı bu ırkları *Anadolu ırkı ve Turan ırkı* olarak iki tanımda ele alır: "Akdeniz'in ötesinde de beyaz ırklar Afrika'nın kuzeyini takip ederler ve doğuya doğru Asya'ya girerler; orta Avrupa brakisefal kuşağı Küçük Asya ve Türkistan stepleri içinde yeni iki ırk teşkil ederek devam eder; bunlar Anadolu ırkı ve Turan ırkıdır; -dedikten sonra, bu ırkın özelliklerini sayar ve devam eder- Bütün bu karakterler Mongol ırkına bir geçit gibi gösterilebilir. Bu yüzden birçok müellifler Turan ırkına mensup olanları Sarı ırka bağlamışlardır. Bunları beyazlar arasına koymak daha doğrudur. Bunlar beyazların bir ileri karakolu gibi Asya'nın ortasına kadar sokulmuşlardır. Fakat aynı sahalarda göçebe olan

Mongolların tesirine maruz kalmışlardır; bu yüzden bunlar *temas ırklar* kategorisine girmektedirler." [44]

Coğrafi alan olarak Hazar Denizi'nden Moğolistan'a kadar uzanan bir alana yayılmıştır. Tacikler (Farsça konuşurlar), Özbekler, Türkmenler bölge içinde yaşayan Türk ırkları olarak kabul edilirler. Fakat, fizik-antropologlar, Türk dillerini konuşan Kırgızlar ve Kazaklar'ı Türk ırkı içine sokmayıp, Moğollar içinde ele alırlar.

En eski Çin kaynaklarının Türk (Hun) tanımlaması şöyledir:

"Kısa boylu, kalın gövdeli, çok büyük ve yuvarlak kafalı, geniş yüzlü, elmacık kemikleri çıkık, burun kanatları açık, hayli gür bıyıklı. Sakalsız, yalnız çenede birkaç sert kıl tutamı var. Kulaklar uzun, delik ve bir küpeyle süslü. Kafa genellikle traşlı, tepede bir saç demeti var. Kalın kaşlar ve badem gözler." [45]

Bizans kaynakları da Avrupa Hunları için şu tanımlamayı yapar: "Düz burun, çıkık elmacık kemikleri. Gözler bir mağaradaymış gibi göz yuvarlarının içine çekik. En uzak yerleri gören keskin bakışlar. Yaya iken ortanın altında bir boy. At üstünde ise heybetli." [46]

Tanımlandığı gibi, Türk ırkı orta boy, brakisefal kafa, düz ve siyah saç yapısına sahiptir. Kafa arkası oldukça yuvarlak, yüz oval biçimlidir. Burun sırtı düz ya da dışbükeydir. Elmacık kemikleri çıkık, gözler hafif çekik (epicanthus tipi göz), gözkapakları şişkindir. Batıya doğru yaklaştıkça mongoloid özellikler giderek azalır. Bunun iki nedeni vardır: Birincisi, yeni çevre koşullarına uyum sağlanması, ikincisi ise diğer toplumlarla kaynaşmaları ve gen alışverişinde bulunmalarıdır. Yine batıya doğru boy ortalamasında artış kaydedilir. "Coğrafi konumu nedeniyle, birçok toplumlara tarih boyunca barınak teşkil eden Anadolu'da Alpin, Akdeniz (Örafriken tipi) ve Dinarik tiplerin temsilcileri yaşamıştır. Dolayısıyla, Anadolu'nun birçok genetik karışmalara sahne olduğu; yerel toplumların, benzer ekolojik ortamları paylaşmalarının sonucu olarak benzer görünür özellikler geliştirdikleri görülmektedir. Örneğin Anadolu Türklerinin, morfolojik özellikleri yönünden kom-

şuları olan Yunanlılardan pek farklı olmadıkları fizik-antropologlarca kanıtlanmıştır. Yalnız, Türkler Yunanlılara oranla biraz daha narin ve yüzleri hafifçe daha geniştir. Bu açıdan, Anadolu Türkleri akrabaları olan Türkmenleri hatırlatır." [47]

Prof. Afet İnan'ın, 1939 yılında Anadolu'da yaptığı ve 64 bin insan üzerinde yapılan ölçümlere dayanan fizik-antropolojik araştırma, konuya ilişkin olarak Anadolu'da gerçekleştirilen en büyük çalışma olarak hâlâ önemini koruyor. Bu çalışmada, 39.465 erkek, 20.263 kadın üzerinde ölçüm yapılmıştır. Erkeklerde ortalama boy 1.65 (ve 1.70 ve daha uzunların en çok olduğu bölge Orta Anadolu), kadınlarda 1.52 m. Erkeklerin yüzde 75.63'ü, kadınların yüzde 77,75'i brakisefal kafa tipine sahiptir. Kafa endeksi 79.7 ile 86.2 arasındadır. En belirgin brakisefal kafa tipi Orta ve Kuzey Anadolu'da yoğunlaşmıştır.[48]

Vallois, Anadolu ırkı ve Turan ırkı olarak tanımladığı iki ırk arasında farklar olduğunu belirtir. Turan ırkı "Anadolu ırkından vücutlarının daha ince, yüzlerinin daha uzun ve elmacıklarının çıkık, burnun daha az büyük bazen sırtının içbükeyli oluşu ile ayrılırlar." [49]

Anadolu Türkleri için söz konusu olan ortalamadan değerlerden farklılaşma olgusu, Türkmenler için de söz konusudur. Türkmenler genel kabul gören bir tanımlamayla Kokazoid (beyaz ırk)-Mongoloid (sarı ırk) karışımı melez bir toplum olarak ele alınırlar. Ve diğer Türk ırklarından farklı olarak oldukça uzun boylu, uzun bacaklı, ince yapılı ve dolikosefal kafa yapılıdırlar. Yüz ise uzun ve kemikli bir görünüm gösterir.[50]

Ayrı ayrı ele alındığında genel özelliklerden farklılaşmalar söz konusu olur. Örneğin Özbekler, Taciklere kıyasla daha fazla Moğol özellikleri gösterir.

Asya Türklerinin bazı kolları, göçlerle geldikleri yeni yerleşim bölgelerinde, yeni toplumlarla kaynaşmalar sonucunda yeni tiplerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin, Macarların, Urallar'dan batıya doğru sürülmüş olan Türk kollarından bir kısmının

yeni yerleşim bölgelerinde Slavlarla kaynaşmaları sonucu oluşmuş yeni bir toplum olduğu savı bir hayli kabul gören bir savdır.

Ümmetçi Osmanlı siyasetinden sonra kurulan Cumhuriyet döneminde, Türkler ve Türk tarihi üzerine yapılan araştırmalar, genellikle *asil kan* temeli üzerinden sürdürülmek istenen bir millet ve milliyetçiliğin düşünsel temellerinin oluşturulmasına hizmet amaçlı bir rota izler. Bu nedenle, amaca ters düşebilecek kanıtlar ya zorlama yöntemlerle tersine çevrilerek sunulurlar, ya da görmezlikten gelinerek unutulmaya bırakılırlar. Bu amaç, genç Cumhuriyet döneminde sadece bir akım olarak kendi haline bırakılmamış, devlet eliyle kurumlaştırılarak organize edilmiştir. Türk dili kongreleri ve Türk Dil Kurumu, Türk tarih kongreleri ve Türk Tarih Kurumu bu anlayışın somut ürünleri olmuştur.

Birinci Türk Tarih Kongresi'nin hemen arkasından, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti tarafından ders kitabı olarak hazırlanarak 1932 yılında yayınlanan Tarih-1, ırkları şöyle tanımlıyordu: "Irk, ayni kandan gelen ve cismen biribirine benziyen insanların gösterdiği birliktir." [51] Bu eserin yazılmasından tam 50 yıl sonra, aynı kan bağını öne çıkaran düşüncelerin yine tarih araştırmalarında öne çıkması bir rastlantı değildir elbette. Örneğin, Atatürk Eğitim Enstitüsü öğretim üyeleri tarafından hazırlanan Türkiye Tarihi isimli kitap, Türkiye tarihinin yaratıcısını şöyle tanımlar:

"Türkiye Tarihinin Devrelerini birbirinden ayrı devletlerin tarihi saymak hatalı olur. Hatalı olur, çünkü bu ayrı gibi görünen devletleri kuran topluluklar;

"a) Aynı kan ve soydan gelen

"b) Aynı dili konuşan, aynı dini benimsemiş,

"c) Müşterek bir kültürle yoğrulan, Oğuz Türkleridir." [52]

Baştan söylemek gerekir ki, bu anlayış ve oluşturulan kurumlar gerek dilin, gerekse tarih biliminin geriliğinin de temel nedenlerinden birini oluşturmuştur. Türkiye'de, 1970'li yıllarda başlayan tarih biliminin gelişim atağının 1980 sonrasında hızlandığının tanığı oluyoruz. (Bunu, belki de biraz 12 Eylül darbesine borçluyuz. 1402 sayılı yasa ve YÖK baskısı ile üniversitelerden kovulan

değerli bilim insanları ve araştırmacılar serbest çalışma alanları oluşturmak zorunda kalmışlar ve böylesi bir paradoksal süreç sonrası özellikle resmi tarihin eleştirisi doğrultusunda ciddi ürünlerin yaratıcıları olmuşlardır.)

Türk düşünce tarihinin önemli isimlerinden biri olan Dr. Rıza Nur, 14 ciltlik Türk Tarihi isimli eserinin birinci cildinde "Tûrân Nesli. Menşe ve urukları" başlıklı bölümde dünya ırkları ve Türkler konusunda şöyle der: "Müellifler dünyadaki milletleri *Tûrânî, Ârî, Sâmî* diye kısımlara ayırırlar. *Avrupalılar, İranlılar, Ermeniler Ârî* neslinden olup bunlara *Hindi Cermanî, Hindi Avrupaî* adlarını verirler. Araplar ve İbraniler *Samî* cinstendirler. Biz Türkler ise *Tûrânî* neslindeniz. Yani Tûrânlıyız. Bütün Tûrânlılar, bütün Türklerdir. *Türk*, muhtelif Tûrân nesli olan milletlerin umûmî adıdır. Ancak bugün Türk adile anılanlar, Tûrânlıların bilhassa Ural-Altay zümresinden olanlardır. Yoksa Japonlar dahi Tûrân neslindendir." [53]

Uruk sözcüğünü ırk olarak tanımlayan Rıza Nur [54], *doğuda* Japon Denizi'nden, *batıda* Anadolu, Trakya, Makedonya ve Macaristan batısına kadar; *güneyde* Pekin'in 200 km kadar altından geçerek, Tibet'i ortadan kuzey ve güney diye ikiye ayırıp kuzeyini içeren ve İran, Irak ve Suriye'yi de kapsayan; *kuzeyde* Kuzey Buzdenizi'ne kadar vararak, bütün Sibirya, Finlandiya, Rusya ve doğu Avrupa'yı da içeren bir BÜYÜK TURAN ÜLKESİ'nden söz eder. Elbette, *pan-turanizm* akımını da "mübarek düşünce" olarak kutsamayı ihmal etmez.

Dr. Rıza Nur, Tûrân Ülkesi olarak tanımladığı bu toprakların Türklerin öz vatanı, ata malı olarak kabul ederek, ırk olarak tanımladığı uruk'ları incelemeye girişir: "Bu ülkelerde Tûrân nesli, bu neslin muhtelif urukları, yani muhtelif Türk urukları oturmaktadır. Bu urukların bir kısmı müslüman olup cinsiyetlerini iyice muhafaza etmişlerdir. Bir kısmı hiristiyan kalmıştır. Hıristiyanların bir kısmı Türklüklerini veya Türkçe olan ana dillerini ve asıllarını unutmuşlardır. Şimdiki Rusların ekseriyeti azîmesi (büyük çoğunluğu - y) bu Türklüğünü unutan hiristiyan Türklerden teşekkül etmiştir. 'Fin'ler yani Finlandiya Türkleri ile Macarlar hiristiyan ol-

muşlarsa da Türklüklerini unutmamışlardır. Bu urukların bir kısmı da Buda mezhebile Türk'ün asıl millî ve en eski dini olan Şamanlıkda kalmışlardır.

Buda mezhebinden olanların da bir kısmı dil ve mezheplerini unutmamışlar, bir kısmı ise kâmilen unutmuşlardır. Bu son kısım Çinlileşmiş olan Türkleri teşkil eder." [55]

Dr. Rıza Nur, Türklerin dışında Tûrân topraklarında yaşayan toplumları iki grupta toplamaktadır. Birinci grupta, Tûrân neslinden olup dillerini ve kimliklerini unutmuş toplumlar vardır. Bunlar: Kürtler, Lezgiler, Çeçenler ve diğer Dağıstanlılar, Çerkezler, Gürcüler, Hiristiyan Kazaklar, Bulgarlar, Ulaklar'dır. İkinci grupta "büsbütün yabancı milletler" vardır. "Ermeniler (Türk olan Gregoriyenler müstesna), Rumlar (Türk olan Ortodokslar müstesna), Acemler, Ruslar, Çinliler vardır. Ermenilerle Rumlar ekalliyettedirler (azınlıktadırlar-y)." [56]

Rıza Nur'a göre, yarı yarıya Türkçe ve Acemceden oluşan bir dil kullanan Kürtler, "eski Türklerin Acemlerle tesâlübünden hasıl olmuş bir Tûrân neslidir. Kürtlerin âile hayatlarında, âdetlerinde eski Türklerinkine benzer çok şeyler vardır. Bugün Kürtlerin içinde Kürt denilen birçok Türk aşireti vardır. Meselâ Dersimliler, Zazalar Sultan Celâleddin-i Havarizmî taifesi olan Türklerdir... Anadolu'da göçebe olan her halka Kürt adı verildiğinden, yâni Kürt göçebe mânâsına olduğundan seyyar birçok Türkler de Kürt sınıfına dâhil edilmiştir." [57] Dr. Rıza Nur, hızını alamayarak Eskimoların da Türk olduğunu söyler.

Türklerin Tarihi isimli 5 ciltlik eseriyle Türk tarihinin araştırılmasına ayrı bir soluk katan Doğan Avcıoğlu, *budun* kavramı ile *ulus* kavramını özdeş olarak kullanan tarihçileri eleştirerek, bu iki kavramın aynı şey olmadığını; *budun* kavramının, budun'un belli bir boylar örgütlenmesine verilen isim olduğunu; Türk *budun* kavramının da sadece "bozkırda Türkçe konuşan boyların ancak bir kısmı"nı [58] içerdiğini söyler. Oğuzlar, Karluklar, Kırgızlar, Turgişler, Onoklar gibi Türkçe konuşan, ama başka isimlerle anılan budunlar da vardır.

Türk tipinin batıda ve doğuda farklı tanımlanacağını söyleyen Avcıoğlu, doğuda Mongoloid tipin ağırlık kazanmasına karşın, batıya yaklaştıkça Avrupalı tipine yaklaşıldığını savunur. Toplumların birbiriyle ilişkileri sonucunda karışmaların olduğunu söyleyen Avcıoğlu, bu karışmaların sonucu, artık tek bir Türk tipinden söz etmenin olanaksız olduğunu haklı olarak ileri sürer.[59]

Tarihçi Yılmaz Öztuna da 14 ciltlik Büyük Türkiye Tarihi isimli eserinin birinci cildinde Türk ırkının kökenini tartışır. MÖ.2000-1000 yılları arasında yaşayan Proto-Türkler'in, MÖ. 1700 civarında Altaylar'dan Sibirya ovasına taştığını; aynı çağlarda daha kuzeylerde de Türkler'in yakın akrabası olarak sayılan Moğol ve Tunguzlar'ın Türkler'e kıyasla daha genç olan proto tiplerinin yaşadığını; başlangıçta Türkler'in Moğollar'dan ayrı bir kavim olduğu ve beyaz ırka mensup olduğunu anlattıktan sonra şöyle devam eder: "Bu bölgede (kuzey-doğu Asya'da, Baykal Gölü civarında - y) güneyde Çin tesirinin yanında, batıda Türk tesiri de gittikçe bâriz bir şekil göstermekte, Türk ve Moğol kavimleri arasında bir yakınlaşma sezilmektedir. Güney Yenisey kıyılarına, olasılıkla Baykal Gölü civarından Moğol kavimleri gelmiş, bunlar Türkler'le karışmıştır. Bu suretle bir kısım Türkler'de mongoloid melezlik başlamıştır...

"Bu çağın (MÖ. 1700'ler) antropolojik bakımdan karakteristik vasfı ise, Proto-Türkler'in gittikçe artan bir tempo ile Moğol kavimleri ile kaynaşması ve Moğol kanı almasıdır. İki ırktan bir birleşme olunca, doğan çocuklar Türk vasfı gösteriyorlar, muhtemelen Türkçe konuşuyorlar, Moğolluğu temsil ediyorlardı. Bunun sebebi de Türk kültürünün Moğol kültüründen çok üstün olması idi. Moğollar'ın Türk'leşmesi hâdisesi zamanımıza kadar devam ettiği gibi, tarih öncesi çağlarında da böyle olmasında şaşılacak hiç bir cihet yoktur." [60]

Öztuna'nın ırklarla ilgili sınıflandırması ırk grupları, altgruplar, ırklar (örneğin, Altay kavimlerinden dallanan Türk, Moğol ve Mançu-Tunguz ırkları) ve kavimler olarak bölünmektedir. Beyaz ırk içinde yer alan büyük ırk gruplarından birini Ural-Altay ya da Tûrân adıyla tanımlanan grubun oluşturduğunu; ve bu ana gru-

bun Ural Kavimleri ve Altay Kavimleri olarak iki altgruba ayrıldığını; Altay Kavimleri alt grubundan dallanan üç ırktan birini Türkler'in oluşturduğunu (diğer iki ırk: Moğollar ve Mançu-Tunguzlar); aynı ana grupta yer almakla birlikte, Türkler ile Moğollar'ın başlangıç olarak akrabalıklarının söz konusu olmadığını belirtir, ama "iki kavmin karışması o dereceyi bulmuştur ki, Türk tarihinde çok geçen bazı kabilelerin Türk mü Moğol mu olduğu"nun sürekli bir tartışma konusu oluşturduğunu yazar. Çeşitli nedenlerle ırklararası karışımın kaçınılmaz olduğunu; ırkın saf kalması isteminin ırkın gelişiminin engellenmesi anlamına geleceğini; dünyada saf bir ırkın bulunmasının olanaksız olduğunu savunan Öztuna, ırk kavramını biyolojik-genetik bir olgu olmaktan farklı bir anlamda ele alarak soruna yaklaşıyor: "Irk mefhumuna gelindikte, birçok müellifler bu mefhumu dil, ikinci derecede de kültür olarak anlamaya gittikçe mütemayil bulunuyorlar. Türk, Alman, Çinli derken, bizim sadece o şahsın, grupun veya milletin Türkçe, Almanca, Çince konuştuğunu kastettiğimiz açık bir gerçektir. Yoksa, o şahsın veya grupun sâf veya az çok melezleşmiş Türk, Alman, Çinli olduğunu bilmiyoruz, çok defa da hiç bir zaman bilmemize imkân yoktur. Bir şahıs, ana dil olarak yeni bir dil konuşuyorsa, hele babasının vaktiyle konuştuğu anadilini de bilmiyorsa, artık o yeni bir dile, yeni bir ırka, yeni bir millete geçmiş demektir." [61]

Görüldüğü gibi, Öztuna, doğrudan dile-kültüre dayalı bir ırk tanımı getirmektedir. Ayrıca, "dil-kültür birliği, milleti yapmaktadır" diyerek bu tanımı millet kavramıyla da özdeşleştirmektedir. Böylesi bir tutumu bir yanlışlık olarak ele almak olanaklı değildir. Burada, doğrudan politik amaç gözetilmekte, resmi dilin Türkçe olarak saptandığı Türkiye'de, bu dili konuşan (ya da konuşmaya zorlanan) Anadolu'nun diğer halklarının da ırk=millet birliği içinde ele alınmaları gerektiği vurgulanmaya çalışılmaktadır. Biyolojik bir kavram olan ırk kavramı ile politik-sosyal bir kavram olan millet kavramının bilinen tarzda aynılaştırılması, işgalci-emperyalist iktidar arayışına doğrudan düşünsel zemin hazırlamaktadır.

9 - ARİ (ARYAN) IRK SORUNU

Arî ırk hangi ırktır? Bütün uluslar tarafından milliyetçiliğin, ırkçılığın geliştirilmesine hizmet etmesi amacıyla; ilk, en yüce, üstün, en yetenekli, saf bir ırk olduğu iddia edilen Arî ırk kavramına sahip çıkmayan neredeyse kalmamıştır. Avrupa halklarının ve özellikle Almanların yanı sıra İranlıları, Türkleri ve Kürtleri de bu ırk kavgası içinde görebilmekteyiz.

Avrupa'da Arî ırka sahip çıkan, Arî ırkın temsilcisi olduğunu savunan düşünürlere, kendi isimleri altında yeterince yer vereceğiz. Ama bu bölümde, Arî ırk tartışmaları sınırı içinde kalarak Türk ve Kürtlerde bu soruna ilişkin düşüncelerden de örnekler aktarmakta yarar olduğunu düşünmekteyim.

Arî ırka sahip çıkan Türk ırkçı düşünürler, işe, dünyanın öteki halklarının Arî ırktan olamayacağının kanıtlanmasına yönelik çabalarla başlamışlardır. 1932 Temmuz'unda, Mustafa Kemal'in desteği ve önerisiyle gerçekleştirilen Birinci Türk Tarih Kongresi'nde tek başına bu tema, neredeyse Kongre'nin temel amacı konumunda bir öneme sahip olmuştur. Konuşmacılar, iki tezi kanıtlama girişiminde yoğunlaşmışlardır: 1, Türkçe bütün dünya dillerinin ana kaynağıdır, ilk dildir; 2, Türkler, dünyanın bütün diğer bölgelerine uygarlık götüren Arî ırkın temsilcileridirler ve Türk kültürü dünya uygarlığının ana kaynağıdır, ilk ve en yüksek uygarlıktır.

Dilci milletvekili ve Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti İkinci Başkanı Samih Rifat Bey (Çanakkale milletvekili), Türkleri Aryan ırkı tartışmalarında konu dışı bırakan bilgilerin nasıl çürük bir temele sahip olduğunu kanıtlama çabası içine girer: "Arî lisanlar konuşan bir aile, büyük bir beşeriyek kütlesi, Hindistanın üstündeki bir kıt'adan, Bahterden hareket ederek Avrupaya ve İrana yayılmıştı... Bütün antropolojistler, lisancılar, tarihçiler Arîlerin muhaceretini İran Peygamberi Zerdüşt'ün kitabındaki an'anevî bir efsaneye istinat ettiriyorlardı. Avesta, ilk Arîlerin 'Aryanem Vejeo' isminde bir sahadan ayrıldıktan sonra adım adım geldikleri, dolaştıkları yerleri bir efsane halinde nakletmişti. Ondokuzuncu asır mütetebbileri hep bu muhayyel noktayı aradılar. O efsane bugün bile tamamile

unutulmuş değildir... Bugünkü ırk tasniflerinde esas tutulan mikyas renk ve simadan ziyade kafatası ölçüsüdür. Yine ayni mikyastır ki, Türk ırkını bütün dünya üzerinde medeniyeti nakleden brakisefal zümreler arasına kaydediyor." [62] West-Ost (est-oueste) sözcüklerinin Türkçe ast-üst sözcüklerinden kaynaklandığını ya da Fransa'nın Senn (Latincesi: Sekana) nehrinin adının Türkçe su sözcüğünden kaynaklandığını (çünkü, Türkçede su ile ilişkili sözcükler su, sü, si, se, sa gibi hecelerle başlıyormuş) da bu dilci milletvekilinden öğreniyoruz. Arî ırka kapılanma girişimlerinin en önemli tezlerinden birini Kongre'de Musiki Mektebi Tarih Muallimi Afet (İnan) Hanım ileri sürer.

İnsanlık tarihinde esas olarak Brakisefal ve Dolikosefal olarak tanımlanabilecek iki ırkın yer aldığını; bunların karışımlarıyla da Mezosefal gibi 'orta tip' sayılabilecek diğer ırkların ortaya çıktığını ileri süren Afet Hanım, Orta Asya dışında, dünyanın bütün halklarının insanlığın en eski dönemlerine ait olan Dolikosefal ırka mensup olduğunu söyler. Brakisefal ırk ise sadece Orta Asya'da yerleşiktir ve bu ırk üstün bir uygarlık yaratmıştır. Brakisefal ırk, göçler nedeniyle Avrupa'yı istila edecek ve oralara yüksek uygarlığı taşıyacaktır. Avrupa'nın Paleolitik ve Mezolitik dönemlerinden kalma ilkel ırka mensup halklarına uygarlık götüren Neolitik dönemi insanının tipik özellikleri şunlardı: Brakisefal kafa, beyaz ten, saf kan. "Ortaasya yaylalarının, Otokton ahalisi, tek bir ırk manzumesi halinde teşekkül etmiştir; çünkü, başka kandan ve tipten hiç bir nevi halkın gelip karışmasına, yurtları hududundaki, tabiî manialar yüzünden, on binlerce yıl imkân olamamıştır." [63]

Orta Asya toplumlarının Türk ırkından olduğunu birkaç araştırmacının yapıtına dayandırarak kanıtlamaya çalışan Afet Hanım, sonuç olarak; "Arî diyarı" demenin, gerçekte Altay-Pamir bölgesindeki "Türk diyarı" demekle eşanlamlı olduğunu", ama Avrupalı'nın bu gerçeği unutturmak için bilin.de tahrifata yöneldiğini; örneğin Avrupalının, Hind-Avrupai ırktan söz ettiğini, oysa böyle bir ırkın olmadığını savunur.

Ord. Prof. Şemseddin Günaltay *Uzak Şark: Kadim Çin Ve Hind* [64] isimli eserinde konuya uzunca yer vererek sorunu tanım-

lamaya çalışmaktadır. Fakat Günaltay, Sümerler'den Hind'e, Mezopotamya'dan Çin'e kadar neredeyse bütün eski uygarlıkların Orta-Asya (Türkistan) kavimleri tarafından yaratıldığı gibi bir saplantıyı kanıtlama çabası içerisinde girdiği için, değerlendirmelerinde Türkler lehine ölçüyü fazlaca kaçırdığını görmekteyiz. Ona göre, Etiler (Hititler), Sümerler, Hurriler, Mitanniler... tamamı Türkistan'dan gelen kavimlerdir. "Hindin milâddan önceki ikinci binin ilk yarısında şimalden gelen bir istilâ dalgasına uğradığı seçilmektedir. Yeni müstevliler [istilâcılar] kendilerine asil ve necib [temiz] mânasına olarak Ariler, memleketlerine de asiller yurdu mânasını ifade etmek üzere Ariyanam adını veriyorlardı.

Aryaların menşei [kökeni] ve Hindistan'a ne zaman girmiş oldukları mes'elesi hâlâ münakaşa edilmekte olan mevzulardan biridir. Hindistanda ne bu menşei, ne de bu zamanı tayine yardım edebilecek bir ip ucu bulunamaması, münakaşanın uzayıp gitmesine sebep olmuştur. Bazı müellifler, Aryaları buralara Avrupanın şimal [kuzey] mıntıkasından getirtmek gayretinde bulunmuşlardır. Fakat, beşerî medeniyet tarihinin tedkiki ve bu güne kadar elde edilebilen vesikaların şehadeti, Aryaların menşeinin Orta Asya ve Türkistan olduğu kanaatini vermekte olduğundan... şark tarihinden mütehassıs âlimler bu noktai nazarı iltizam etmektedirler. Bunların, asil ve necib mânasına olarak kendi kendilerine verdikleri Arya ve Ari adının Türkçe oluşu da bu kanaatin isabetini göstermektedir" [65]

Günaltay, Aryaların önce Afganistan topraklarına yerleştiklerini, daha sonra yeniden (arkadan gelen yeni göç dalgalarının zorlamasıyla) Pencap'a indiklerini iddia eder. Burada, ılıman iklim koşullarının etkisiyle Hintlileşmeye başladıklarını söyler.

Türkler, varsayılan Arya ırkının asıl temsilciliğine sahip çıkmak için nasıl ki Persleri (İranlıları) ve Avrupa halklarını devredışı tutmayla işe başlıyorlarsa, garip bir benzerlikle, bazı Kürt yazarlar da aynı yolu tutarak kendilerinin arya ırkının gerçek temsilcileri olduğu tezini kanıtlamaya çalışmaktadırlar. Ve Germenlerin ya da Türklerin bu konunun kanıtlanmasına yönelik kanıtları ne kadar zayıf kalıyorsa Kürtlerin kanıtları da aynı zayıflığı göstermektedir.

Zira, olmayanın temsilciliği, bilimle değil, ancak inançla kanıtlanabilir. Bu sorunda hak sahibi olduğunu ileri süren Germenler, Türkler ya da Kürtlerin şansının birbirine kıyasla hiç de fazla olmadığını; daha doğrusu böyle bir şansın zaten olanaklı olmadığını görmek gerekir.

Selahaddîn Mihotulî isimli bir yazar, *Arya Uygarlıklarından Kürtlere* isimli eserinde, Kürtlerin, arya ırkının devamı olduğunu savunmaktadır. "Bugün en yüksek uygarlık ve kültür düzeyinde olduğu düşünülen Avrupa insanını şekillendiren eski Yunan ve Roma düşüncesidir. Bu düşünce ve uygarlığın kaynağına indiğimizde bunun Arya olarak adlandırdığımız ülke olduğunu, merkezini Zagroslar'ın teşkil ettiğini, buradan taşarak dörtbir yana yayıldığını şaşırtıcı bir şekilde görmekteyiz. Şimdiye kadar Arap, Fars, Yunan, Roma, Bizans, Türk olarak öğretilen kültür ve uygarlık ürünlerinin aslında Arya-Kürt patentli olduğu şaşırtıcı bir şekilde görülmektedir." [66] Böylece, diğer halkların Arî'lik iddialarının gerçek olmadığı, en has Arîlerin kendileri olduğu iddialarıyla bir kez daha karşı karşıyayız. Fark olarak, Arîliği reddedilen ve reddedenlerin isimlerinde bir değişiklik, yer değiştirme görüyoruz, o kadar.

Kürt yazar Mihotulî de ırkçı Türk yazarlar gibi diğer halkların yarattığı uygarlıkları küçümseyerek başlıyor işe. Ve "yiğidi öldür hakkını ver" ahlâki ilkesine göre ve hakkaniyetle davranacaksak eğer, Türk yazarlardan çok daha ölçüsüz savlar atıyor ortaya: "Döneminde düzeyi, *zamanımızdaki en yüksek düzeydeki uygarlıklarla denk olan* (abç) Arya uygarlığı" gibi ölçü tanımaz kıyaslamalara gidiyor. Ve devam ediyor: "...Arya uygarlığı döneminde yukarıda adı geçen halklar –Arap, Fars, Yunan, Roma, Bizans, Türk– ya mağara devrini yaşamaktaydılar, veya çöllerde göçebe gruplar halinde adı bile bilinmeyen oymaklardan ibaret idiler." Bu kadarla da kalmaz. Türk Tarih Tezi'nin yaratıcılarının ileri sürdüğü bir savı Mihotulî de aynen kullanır: "Günümüz Avrupa insanının ulaştığı uygarlık düzeyi Arya uygarlığının bir ürünüdür."

Birinci Türk Tarih Kongresi'nde Orta Asya diye tanımlanan Arya uygarlığının ülkesi bu kez Ön Asya'ya kaymıştır. Elam (Hatamti), Sümer (Kengi), Hitit (Hatti), Kassit (Kardunya), Kurti (Guti), Mi-

tanni, Hurri, Urartu (Khaldi), Hiksos (Khiam), Med vb. uygarlıkların Arya toplumları tarafından yaratıldığını; ve bu uygarlıkların bugünkü torunlarının Kürtler olduğunu ileri süren yapıt, amacı bakımından da bir anlamda Kürtlerin Tarih Tezi olarak kabul edilebilir.

Teze göre; Anadolu'nun tümü, Doğu Akdeniz, Mezopotamya, Batı İran, Güney Kafkasya ve Hazar Denizi'nin güneybatısında yerleşik olan Arya halkı batıdan, kuzeyden ve güneydoğudan gelen zorlamalarla dağlık alanlara çekilmişlerdir. "Bu dağlık alan Aryalıların anayurdu olup, 'Aryan' olarak adlandırılmıştır." Ari soy da denilen Aryaların bu geri çekilmeleri binlerce yıl sürmüştür. Ve bu süreç içerisinde elbette kültür ve dilde de değişimler olmuştur.

Arya ırkından olmak ya da geçmişte büyük uygarlıklar yaratmış olmak iddiaları "ırkçılık" tanımlaması için neden sayılamaz elbette. Irkçılık kavramını, sonradan kazanılan özelliklerin genetiğe (ırksal genetiğe) bağlanmasında aramak gerekir. Mihotulî'de, bu doğrultuda tanımlara da sıkça rastlamaktayız. Türklerin, Arya-Kürtlerinin yurtlarını istilâ ettikten sonra onların uygarlıklarını aynen aldıklarını; oysa, kendilerinin herhangi bir uygarlık yaratamadıklarını ve hatta ele geçirdikleri topraklardaki uygarlığın da körelmesine neden olduklarını anlattıktan sonra Mihotulî bunun nedenini genetikle açıklar: "Görüldüğü gibi bir sanat veya uygarlık ürünü yaratmak, askerî zorbalık ve hoyratlık ile elde edilen siyasi ve ekonomik patronluk ile mümkün olamamaktadır. Bir sürece dayalı insanlık ve uygarlık duyguları ile dolu, başka ulusların da yaratmalarına saygılı, hoşgörülü, yaratma gücüne sahip özgür bir ortamda bulunmak gerekir. Sanat üretmeleri yapmak için uzun dönemli yerleşik ve uygun ortam şart olduğu gibi, *soydan gelen genetik özellik de* (abç) önemlidir. Günümüzdeki Kürt kimliğinde görülen eski Aryalar'ın ataları bu niteliğe ve ortama sahip olduğundan çağdaş düşüncenin temeli olan sanat ve uygarlık ürünlerini yaratmışlardır." Yazara göre, bu genetik özelliğe sahip olmayan Aryan olmayan halklardan, uygarlık yaratmaları beklenilemez elbette.

Tamamen kültürel ya da dilbilimsel bir kavram olan Ari (aryan) kavramı, hiçbir biçimde biyolojik bir anlam ifade etmemesine karşın, Avrupa merkezli ırkçı düşünürlerin çoğu tarafından üstün ırkın temsilcisi olarak adlandırılır ve tanımlanırlar. Oysa, Arî (aryan) ırk diye adlandırılan bu ırk bilimsel açıdan varsayımsal, yani henüz kanıtlanmamış bir anlamı dile getirir. Bu nedenle, Aryan ırkın, yani beyaz ırkın en saf ataları olan Arî ırkın kökeni sorunu bütün tarih araştırmacılarının, antropolog ya da etnografların daima özel ilgi alanı içinde yer almıştır. Oysa, ne arkeolojik kazılardan bu ırka ilişkin bir kanıt ele geçirilebilmiştir, ne de (farklı alanlarda yazılmış bir iki tarihsel belgenin dışında) bunları tarifleyen bir yazılı belge.

Bugün, aryalar sorunu dünden çok farklı bir açıklığa kavuşmamıştır. Fakat, bu konuda ileri sürülen savların amaçlı olarak üretilen fanteziler olmaktan öte bir anlam taşımadığı artık genel kabul gören bir tez haline gelmiştir.

Arya kavramının, MÖ 2000 yıllarında, Hindistan'ın kuzeyinde Pencap eyaletinin Ambala bölgesinde yaşamış olan Doğu Akdeniz kavimlerini nitelemek için kullanıldığı sanılmaktadır. MÖ 2000 yılına ait olduğu sanılan Rigueda adlı bir belgede, "Ari toplumunun üstün yetenekli ve seçkin bir toplum" olduğunu anlatan şarkı sözlerine rastlanmaktadır.

İtalyan antropolog Cappieri, Arilerin, steplerde yabanıl bir toplum olduğu çağlarda, Hindistan vadisinde Harappa, Mohenjodaro, Şanhudaro gibi daha yüksek uygarlık düzeylerinde kent yaşamının var olduğunu ve Arilerin, bu kentleri ele geçirmek için sıkça kanlı saldırılar düzenlediklerini yazar.

Vallois, İnsan Irkları isimli eserinde şöyle der: "Bir zamanlar bir Arî ırktan söz edilmişti. Bu terimle ancak birçok ırklar tarafından kullanılan dillerin toplamı söz konusu edilebilir ve bu ırklardan hiçbiri bu dili kullandığı için bir üstünlük iddiası ile öğünemez. Aynı suretle Semit ırklardan değil Semit dillerden söz etmek lâzımdır."

Daha sonra Hind-Avrupa dil grubuna bağlı olan tüm dilleri konuşanlar arya sayılmış ve ırkçılığın yükselmeye başladığı XIX. yüzyılda da genel olarak beyaz ırkı ve özel olarak kuzeylilerin atalarını ifade etmek için kullanılmıştır.

Yapılan bütün araştırmalara karşın, bir iki yazılı belge dışında, Arilerin varlığını kanıtlayan herhangi bir bilgiye günümüze kadar ulaşılamamıştır. Özellikle, Arilere ait iskeletlerin bulunamayışı nedeniyle onların fiziksel özellikleri hakkında yeterli bilgi sunmak olanaksızdır. Yazılı belgelerden anlaşılan kadarıyla, derilerinin beyaz olduğunu bilmekteyiz. Fakat bütün bilgiler bununla sınırlıdır.

Dünya üzerinde bir saf ırktan söz etmenin olanaksızlığının dışında, bir Ari ırktan söz etmenin de bilimsel olarak olanaksızlığı artık bilimin üzerine tartışmayı gereksiz bulduğu bir gerçekliktir. Sorun, sadece ırkçı politikacıların gündemini terketmemiştir.

10 - İNSANIN BİYOLOJİK KİMLİĞİ

Fransız bilimadamı Prof. Henri-V. Vallois, 1944 yılında yayınlanan İnsan Irkları isimli eserinde "Irk nedir?" sorusunu yanıtlarken tanıma şöyle başlar: "Bugün yaşayan bütün insanlar aynı bir gruba, zoolojik sınıflamada Homo sapiens türüne mensupturlar... İnsanlar beden karakterlerile birbirinden ayırt edilebilen birçok gruplara ayrılmaktadırlar. Bu gruplara Irk adı verilir. Bunlar az çok zoolojistlerin alt-tür dedikleri gruplara karşılıktırlar... Irklar 'kalıtsal fizik karakterleri bir birlik gösteren insanların teşkil ettiği tabiî guruplardır' şeklinde tarif edilebilir. Bu grupların dilleri, âdetleri ve milliyetleri bu karakterlerin dışında kalmaktadır." [67]

Bu tanımı unsurlarına ayrıştıracak olursak, ırk kavramına ilişkin şu özelliklere ulaşırız:

1, Irk, bireysel değil, toplumsal düzeyde anlam ifade eden biyolojik bir kavramdır. "Irk, biyolojik kalıtımın sonucu olarak, belli ya da ayırıcı fizik özellikleri kazanmış bulunan bir insan kümesidir." [68]

2, Irkı tanımlayan özellikler, kalıtımsal olarak devralınmıştır ve yine kalıtım yoluyla gelecek döllere aktarılırlar. "Cinsel ilişki kurduklarında üreyip çoğalabilme potansiyeline sahip grupların oluşturduğu bir bütündür. Adeta kapalı bir genetik sistemdir. Tür, gerçek ve doğal bir olgudur; öyle, insanoğlunun oluşturduğu keyfi, analitik bir sistem değildir." [69]

3, Kalıtımsal olarak aktarılabilen bu özellikler fizyolojik, anatomik ya da patolojik özelliklerdir. Calvin Wels'in tanımıyla: "Irk, anatomik ve fizyolojik özelliklerin belirlediği biyolojik bir olgudur. Irk, dil ve kültürlerden bağımsızdır." [70]

4, Bugün insanın biyolojik kimliği şöyle tanımlanmaktadır.

Alem	Hayvan(-lar)
Alt alem ....:	Çokhücreliler
Şube .... :	Kordata
Alt şube .... :	Omurgalılar
Sınıf	Memeliler
Takım	Primatlar
Alttakım	Antropoid
Cins	**Homo**
Tür	**Sapiens**
Alt tür	(örn, Moğol..)
Soy	(örn, Cengiz Han Sülâlesi)

Görüldügü gibi, ırk tanımı sınıflamada alttür kavramına denk gelmektedir. Oysa pratik yaşamda ırk kavramının sık sık tür ya da soy tanımına denk kullanıldığına tanık olmaktayız. Genellikle biyolojik sınıflandırma şemasında (taksonomi) olması gereken yerde değil, bunun bir altında ya da bir üstünde kullanılmaktadır. Doğal olarak bu yanlış kullanım güncel yaşamda zaman zaman karışıklıklara neden olmaktadır.

Biyolojik anlamda bir gerçeklik olan ırk kavramının, devlet ve millet gibi politik tanımlarla karıştırılmaması gerekir. "En fazla karışıklık, ırkla medeniyet karakterlerinin birliği üzerine özellikle dil birliği üzerine kurulmuş olan gruplar arasında vukua gelmektedir.

Kaynak: *Milliyet Gazetesi.* 28 Ekim 1994

Örneğin Avrupa kavimlerini Latin, Germen ve İslâv olarak ayırmak klasikleşmiştir. Böyle bir ayırma dil bakımından itiraz kabul etmez, fakat ırk bakımından hiçbir değeri yoktur." [71]

5, Tamamen biyolojik bir kavram olan ırk kavramıyla doğrudan politik bir düşünce sistemi ve pratik olan ırkçılık arasında herhangi bir ilişki söz konusu değildir. Irk bir realitedir, ırkçılık ise uydurma.

Irkların farklılığının yarattığı birtakım biyolojik ya da fizyolojik değerlerin makro ya da mikro ölçekli toplumsal sistemlerde değerler sistemi ya da toplumsal hiyerarşik sistemle indekslenecek sonuçlar üretebileceği düşüncesi bilime bütünüyle aykırı bir düşüncedir.

Böyle bir düşüncenin altında, doğrudan iktidar kavramıyla ilintili olarak, genel anlamıyla çıkar beklentileri yatmaktadır. İnsanın, insan üzerinde kurmak istediği egemenlik anlayışı yatmaktadır. Eski toplumlardan bugüne bütünüyle genel olarak tarih ve

özel olarak siyasal düşünceler tarihi kanıtlamıştır ki; hangi tarihsel dönem söz konusu olursa olsun, ayrımcılığın bir düşünce akımı ya da pratiği olarak ortaya çıkarıldığı her yerde, güçlü bir egemenlik kavgası yaşanmaktadır. Bu nedenle, eşitlik ve özgürlük istekleriyle ırkçı düşüncelerin yıldızı hiçbir tarihte barışık olamamıştır.

1. BÖLÜM NOTLARI

3 Konu ilk kez, 28 Kasım 1992'de *Nürnberg*'de Kulturladen Rothenburgerstraße Çayhaus'da gerçekleştirilen *"Irkçılık-Tarihsel Ve Güncel Boyutları"* konulu panelde genel başlıklar halinde anlatıldı. Aynı çalışma 10 Ocak 1993'de *Schwerte*'de, 28 Şubat 1993'de *Stuttgart*'ta, 21 Mart 1993'de *Köln*'de, 13 Haziran 1993'de ikinci kez *Nürnberg*'de DESI'de, 19 Haziran 1993'de *Münih*'te verildi. 7-8-9 Ocak 1994'de Kulturladen Rothenburgerstraşe Çayhaus'un "gençler için", *Eschenbach*'da düzenlediği hafta sonu seminerinde,*"Irkçılık ve Günlük Yaşamımıza Etkileri"* başlığıyla ve yine, 22 Ocak 1994 tarihinde *"Irkçılık Ve Demokrasi"* adıyla Nürnberg'de farklı boyutlarda yeniden işlendi. Kitabın adıyla ve içeriğiyle konu, 18 Şubat 1995 tarihinde, Multikulturel Geselschaft'ın isteğiyle *Hannover*'de; 4 Mart 1995'te Internationales Kulturhaus'un isteğiyle bir kez daha *Nürnberg*'de; 21 Mayıs 1995'te Alternativer Deutsch-Auslåndischer Arbeitskreis e.V. (A.D.A.)'nın isteğiyle *Ulm*'da ve 21 Haziran 1995'te Hamburg Üniversitesi Yabancı Öğrenciler Birliği (ASTA)'nin çağrılısı olarak *Hamburg*'da anlatıldı.

4 William L. Shirer. *Nazi İmparatorluğu'nun Sonu*, Çev: Rasih Güran, Ağaoğlu Yay. s.57

5 Erikson, Erik.H, *İnsanın Sekiz Çağı*, Çev. T.B.Üstün, Vedat Şar, Birey Ve Toplum Yay. 1984, s.26 ve devamı.

6 Teber, Serol. *Politik Psikoloji Notları*, Ara Yay.1990, s.119

7 Yeri gelmişken söylemekte yarar var. Bu kitapta marksist ideolojide ırkçılık sorunu konu dışı tutulmuştur. Bunun birkaç nedeni var. Birincisi, ırkçılığın doğrudan gerici sağ ideolojiler tarafından işlenmiş olmasıdır. Eşitlikçi bir dünya anlayışına sahip olan genel olarak sosyalizm ve özel olarak marksizm yakın tarihlere kadar bu alanda, karşı olmanın dışında gelişkin düşünceler üretmemiştir. Oysa sosyalist teorilerin de bu konuda ciddi bir değerlendirilmesi yapılmak zorundadır. Fransa'nın Cezayir'i fethi karşısında, bunu "uygarlığın ilerleyişi açısından önemli ve arzu edilir bir gelişme" olarak kabul eden Engels'in bu düşüncesini, modern burju-

vazinin ve "kendisini takip eden uygarlık, sanayi, düzen ve en azından görece aydınlanmacı zihniyet nedeniyle, feodal lordlara ve çapulculara ve bunların ait oldukları barbar topluma" tercih edilmesini yeniden yorumlamak gerekmez mi? Marksizmin Avrupa merkezli bir ideoloji olduğu yolundaki eleştirilerin haklılığı hiç mi yoktur? Avrupa marksistlerinin Sovyet devrimini hep belli bir mesafe ara bırakarak izlemelerinin bir nedeni de, bu marksistlerin bolşevizmi "tarihsiz ulusların modernleşme hareketine karşı tepkileri" olarak değerlendirmeleri değil midir?

Konuyu burada atlamamın ikinci nedeni, belki de bir itiraf olarak, marksist alanda yer alan bir kişi olarak benim de henüz böyle bir değerlendirme yapacak birikime sahip olmamamdır. Yıllarca "eksiksiz bir ideoloji" olarak benimsediğimiz marksizmin belki de en çok güvendiğimiz yanı ırkçılığa, ulusçuluğa karşı olduğu inancıydı. Bu inançta çok da haksız olmadığımızı söyleyerek, buna rağmen konunun sıkı bir irdelemesinin yapılması gerektiği ortadadır. Elbette bu konu marksistler arasında ilk kez tartışılıyor olacak değil. Sorun, değişik marksist grup ve yazarlar tarafından önceden de tartışılmıştır ve tartışılmaktadır zaten. Ancak, Türkiyeli marksistler için böyle bir tartışma sürecinin daha yeni başlamamış olduğunu görmek buruk bir sevinci yaşatmaktadır.

8 "Darwin'in kendisi liberaldi. Fakat onun kuramları bir dereceye kadar geleneksel liberalizme düşman sonuçlara sahipti. Bütün insanların eşit doğduğu ve yetişkinler arasındaki ayrıntıların eğitimden doğduğu öğretisi Darwin'in aynı türün üyeleri arasında doğuştan gelme ayrılıklar bilindiği konusu üzerinde durmasıyla uyuşmuyordu." B. Russel. Batı Felsefe Tarihi, s.713

9 Aktaran: Smith, Anthony. *İnsan. Yapısı ve Yaşamı,* Remzi Kitabevi, s.24

10 Malay, Hasan. *Çağlar Boyu Kölelik,* Gündoğan Yay. 1990, s.163

11 Lévi-Strauss, Claude. *Irk ve Tarih,* Metis Yay. 1985, s.34

12 Güvenç, Bozkurt. *İnsan Ve Kültür,* Remzi Kitabevi, 1984 s.29, 2. dipnot.

13 Öngel, Bahattin. *Türk Mitolojisi,* 1. Cilt, TTK Yay. 1989, s.15-19

14 *Türkçe Sözlük,* Türk Dil Kurumu Yay. 6.baskı, 1974, s.391

15 Türk Dili Kurumu'nun Türkçe Sözlük'ünde Kürt terimi şöyle tanımlanmaktadır: "Soyca Türk olup dillerini değiştirerek bozuk bir farsça konuşan, Türkiye, Irak, İran'da yaşayan bir topluluk adı ve bu topluluktan olan kimse." Bu tanım, doğrudan devenin boynunun eğriliğiyle ilgili bilinen fıkrayı hatırlatır. Türkiye'nin en yetkin dil uzmanlarının Kürtçe'nin başlı başına bir dil olduğu ve içerdiği kelimelerden başka Farsça ile hiçbir ilişkisinin olmadığını bilmediklerini kabul etmek düşünülemez. Bir halkın dillerini değiştirme gereksiniminin ne mene bir şey olduğunu ise her halde fanatik kemalistlerden başka kimse açıklayamaz. Ve, sözlüğün

yayınlandığı tarihlerde, Kürtlerin sadece Türkiye, Irak ve İran'da değil, aynı zamanda Suriye ve Sovyetler Birliği'nde de yaşadıklarını sokaktaki herhangi bir Türk'e sorulduğunda hemen söyleyebilirdi. O halde, bu saptırmaları bilgisizliğin sonucu olarak değil, doğrudan politik bağnazlığın, resmi ideolojinin sınırları içine hapsolunmuşluğun ifadesi olarak tanımlamak gerekir.

16 Ozankaya, Özer. *Temel Toplumbilim Terimleri Sözlüğü,* Savaş Yay. 3. Baskı, 1984

17 Hançerlioğlu, Orhan. *Toplumbilim Sözlüğü,* Remzi Kitabevi, 1986.

18 Örnek, Sedat Veyis. *Etnoloji Sözlüğü,* AÜ.DTCF Yay. 1971.

19 *Türk Ansiklopedisi,* Milli Eğitim Basımevi, 1971, 19. cilt, s.461

20 Türk ırkçı hareketlerinin kaşarlanmış isimlerinden olan Nihal Atsız'ın Türk Ansiklopedisi'nin 19. cildini hazırlayan kadronun içinde olması ansiklopedinin niteliği hakkında bir önyargıya varmamız için yeterli nedendir. Ansiklopedi'nin, bütünüyle ırkçı ya da milliyetçilerden oluşan 72 kişilik bir yazı kadrosu vardır.

21 Aşırı zorlama ve ithal malı bir dil kullanan Türk Ansiklopedisi'nde *ırkçılık* maddesinin yazarı, kendisi gibi düşünmeyen bir yazarın (öykücü Sabahattin Ali) sınırda öldürülmesi olayını hoşnut bir tarzda sunması, bilim insanını bir yana koyalım, *insana* yakışır bir tutum değildir elbette. Bu tutum tipik bir heterofobi vak'asıdır.

22 Başoğlu, Muzaffer Şerif, *Irk Psikolojisi,* Üniversite Kitabevi, 1943, s.8

23 *Büyük Larousse Sözlük Ve Ansiklopedisi,* Milliyet Yay. 11. cilt, s.5479

24 *Temel Britannica,* Hürriyet Yay. 1993, 8 cilt, s.230

25 Bildiriyi hazırlayan bilim insanlarından bazıları şunlardır: Sir Solly Zuckerman, Sir Julian Huxley, R.A.M.Bergman, G. Dahlberg, L.C.Dunn, J. Haldane, Prof. A. Montagu, A.E.Mourant, H. Nachtsheim, E. Schreider, J.C. Trevor, H. Shapiro, H.V. Vallois.

26 Aktaran: Smith, Anthony. age. s.33-34

27 Mme. Hersch'ten aktaran: François de Fontette, *Irkçılık,* İletişim Yay. s.17

28 Milliyet gazetesi, 28 Ekim 1994

29 Wells, Calvin. *İnsan ve Dünyası,* s.33

30 Ölçüm teknikleri konusunda verilen bilgilerde temel kaynak Metin Özbek'in *İnsan Ve Irk* isimli kitabı olmuştur.

31 Özbek, Metin. *İnsan Ve Irk,* Remzi Kitabevi, 1979, s.113.

32 Burun genişliği, burun deliklerinin dış kısımları arasındaki en büyük uzaklık; burun yüksekliği ya da burun uzunluğu ise burun kökü (nasospinal) ve burnun üst bitim noktası (nasion) arasındaki uzaklıktır.

33 Özbek, Metin. age. s.138.

34 Bugün, ana ırk gruplarını adlandırmak için kokasoit, negroit ve mongoloit terimleri yaygınca kullanılır.

35 Şenel, Alaeddin. *Irk ve Irkçılık Düşüncesi*, Bilim ve Sanat Yay. s.88.

36 Aktaran: Smith, Anthony. *İnsan Beyni ve Yaşamı*, Çev: Ebcioğlu, Nejat. İnkılâp Kitabevi, s.31.

37 yage.

38 yage. s.27.

39 yage.

40 Vallois. age. s.66.

41 Truva, Çanakkale'nin merkez ilçesi İntepe'de antik bir şehir. Homeros'un İlyada isimli eserinde sözü edilen Akhalar ve Truvalılar arasında çıkan savaşta, güçlü savunma karşısında şehri ele geçiremeyen Akhalar, kuşatmadan vazgeçip geri çekiliyorlarmış gibi yaparlar. Ve savaşın anısına, kendi yaptıkları büyük bir Tahta atı savaş yerine bırakırlar. Atın içinde Akha askerleri gizlenmeştir. Truvalılar, Akhalar'ın çekilmesinden sonra atı kaleden içeri sokarlar. Gece olunca, atın içinden çıkan askerler gizlice kale kapısını açarlar ve geri dönmüş olan Akhalar şehre girerek Truva'yı ele geçirirler.

42 Aktaran: Anthony Smith. age. s.25.

43 Özbek. age. s.21.

44 Vallois, Henri V. *İnsan Irkları*, Çev: S. Tunakan, AÜ.DTCF Yay. 1965, s.22.

45 Aktaran: Avcıoğlu, Doğan. *Türklerin Tarihi*, Tekin Yay. 1. kitap, 4. basım, 1982, s.306.

46 Aktaran: Avcıoğlu, Doğan. age. 1. kitap, s.306.

47 Özbek, Metin. age. s.157-158. Dipnotta.

48 Rakamlar, Özbek, Metin adı geçen eserden alınmıştır.

Burada, ilginç bir kafatasçılık örneği sunmadan geçemieyeceğiz. Cemal Granda, anılarını kaleme aldığı *Atatürk'ün Uşağı İdim* isimli kitabında (Hürriyet Yay. İstanbul, 1973) şunları anlatır:

"1930 yılında Ankara'dayız. O zamanın Milli Eğitim Bakanı olan Dr. Reşit Galip elindeki bir makineyle herkesin kafatasını ölçüyor. Dolikosefal mi, brakisefal mi? Yani biz hizmetkârların konuşmalarına göre hayvan mı yoksa insan mı? Hatırımda kaldığına göre 77-79 gelen kafalar Dolikosefal, 81 'den ileri olanlar da Fordman Brakisefal.. Atatürkün başı ölçüldü ve 81 geldi. Odadakiler sıraya girmişler, başlarının ölçülmesini bekliyorlar. Atatürk Reşit Galip'e: 'Çelebi'ninkini ölç' dedi. Öbürlerinden önce başım ölçüldü. 81 çıktı. Sevinmeye başlamıştım. Öyle ya, Atatürk'le aynı kafa ölçüsü taşıyordum. Fakat sevincim uzun sürmedi. Atatürk: 'Olmaz! O hayvan kafalıdır. Bir yanlışlık olmasın' dedi. Neredeyse ağlayacaktım. Alındığımı anlayınca gülmeye başladı. Tekrar dalıma basarak, 'Baksana Çelebi'nin kafasına. O melon kafanın benimkiyle bir ilgisi var mı?' dedi." (s. 57)

49 Vallois, age. s.23.

50 Türkmenler, bazı sınıflamalarda Kaspiyen ya da Transkaspiyen adıyla yer alırlar.

51 *Tarih-I,* Maarif Vekaleti Yay. 3. baskı, 1932.

52 Atatürk Eğitim Enstitüsü Öğretim Üyeleri, *Türkiye Tarihi,* 1977.

53 Nur, Dr. Rıza. *Türk Tarihi,* 1. cilt, Toker Yay. 1982, s.38.

54 "Uruk, Türkçe kabile, ırk demektir. Arapçanın ırk kelimesi bizim 'uruk' kelimesinden alınma olsa gerektir. Arapçada hatt, fasih kısmında da Türkçeden alınma çok kelime vardır." Nur, Dr. Rıza. *Türk Tarihi,* 1. cilt, Toker Yay. 1982, s.19.

55 Nur, Dr. Rıza. age.

56 Nur, Dr. Rıza. age.

57 Nur, Dr. Rıza. age. s.67.

58 Avcıoğlu, Doğan. age. s.291.

59 Avcıoğlu, Doğan. age. s.310.

60 Öztuna, Yılmaz. *Büyük Türkiye Tarihi,* Ötüken Yay. 1983, 1. cilt, s.18.

61 Öztuna, Yılmaz. age. s.28.

62 T.C. Maarif Vekaleti, *Birinci Türk Tarih Kongresi, Konferanslar, Müzakere Zabıtları,* 1932, s.65 ve devamı.

63 *Birinci Türk Tarih Kongresi,* s.31.

64 Günaltay, Şemseddin. *Türk Tarihi'nin İlk Devirleri. Uzak Şark. Kadim Çin Ve Hind,* İ.Ü. Edebiyat Fak. Yay. 1937.

65 Günaltay, Şemseddin. age. s. 177 ve devamı. Günaltay'ın s. 178'deki 3. dipnotunu aynen buraya aktarmak istiyoruz: "Arya lafzı Sanskritçede sıfat ve isim olarak kullanılmıştır. Sıfat olarak asil, necib, temiz, pak, itaatli ve sadık manalarına; isim olarak da, kudat, sinyör ve üstad manalarına gelmektedir. Bu kelime Zend lehçesinde erya şeklinde mazbuttur. Manası da yine temiz, itaatli, namuslu, sadık demektir. Aynı lafız Huzvareş lehçede ér; Pers lehçesinde ise er şekillerinde kullanılmıştır. Sanskrit ve İran dillerinde kullanılan bu kelimenin Orta Asya lehçesinden alınmış olduğu şüphesizdir. Çünkü Orta Asyanın ana halkının dilini teşkil eden Türk dili, ana lehçedir.

Filhakika Türkçede kullanılan Arı lafzı tıbkı arya ve erya lafızları gibi temiz, pak, asil manalarına gelmektedir. Bu anadan gelen arun ve arığ lafızları da yine temiz, necib, asil, pak manalarını ifade etmektedir... Bugünkü Türkçemizde er lafzının da erkek, cesur, merd, asil ve necib adam manasında kullanıldığını biliyoruz."

66 Mihotulî, Selâhaddin. *Arya Uygarlıklarından Kürtlere*, Koral Yay. 1992, Kürt Tarih Tezi de diyebileceğimiz, Mihotulî'nin tezine ilişkin alıntıların tamamı bu kitaptan alınmıştır.

67 Vallois, Henri-V. age.

68 Wells, Calvin. *İnsan Ve Dünyası*, Remzi Kitabevi, 1984.

69 Mayr'dan aktaran: Özbek, age. s.41.

70 Wells, Calvin. age.

71 Vallois, Henri-V. age.

2. BÖLÜM

BİLİM ÇAĞI ÖNCESİ IRKÇI DÜŞÜNCE

A - G İ R İ Ş

Küçük yaşlarda okuduğum ve hayal meyal hatırladığım bir Kızılderili yaradılış öyküsü belki de insanlar arası ayırımcılık düşüncesinin eski örneklerinden birini sunmaktadır bize. Öykünün doğru anımsanıp anımsanmaması ya da bir macera kitabı için uydurulmuş olup olmadığı sorusu da elbette tartışma konusu olabilir. Ama bu, araştırmanın sonuçlarını etkileme açısından hiç bir öneme sahip değildir. Çünkü, daha sonra düşünce tarihinde, benzeri yüzlerce öykünün üretilmiş olması, ya da daha sonranın yaradılış öyküleriyle ortak özelliklere sahip olması (çamurdan yaratılma, ateşten ruh verme vb.,) bu öykünün de doğru olabileceğine dair ipucları vermektedir elimize. Aynı öykünün (hangi topluma ait olduğunu ve hangi çağın ürünü olduğunu daha kesin bildiğimiz) yüzlerce benzeri arasından birini aktarmak yerine, çocukluğumun bu büyüleyici öyküsünü aktararak, fazladan, nostaljik bir tadı da tadacağım için daha zevkli bir iş yaptığıma inanıyorum.

Şöyle denmektedir bu öyküde:

Ulu manitu (totem tanrı) sınırsız yeşil otlaklarında tek başına yaşamaktan sıkılmıştı artık. Kendisine arkadaşlık yapacak güzel

bir canlı yaratmaya karar verdi. Çamurdan bir insan heykeli yaptı ve bu heykeli pişirmek için (can vermek için) kendi fırınına attı. Sonra yeryüzündeki sınırsız ormanlarını seyretmeye koyuldu.

Bir hayli zaman sonra geldi aklına ocaktaki heykelcik. Ve hemen fırından çıkardı heykeli ama ne yazık ki biraz geç kalmıştı. Fırında çok fazla kalan heykel yanmış, siyah bir renk almıştı.

Tanrı Manitu siyah renkli bu yaratıktan hoşlanmadı. Bu canlının kendisine iyi bir arkadaş olamayacağını düşündü ve onu ormanlarının içine fırlatıp attı. Siyah ırk böylece yaratılmış oldu.

Sonra ikinci heykeli yaptı ve fırına koydu Manitu. Bu kez daha ihtiyatlı davranıyordu. Ve yine yanmasın diye, erkence çıkardı heykelciği fırından. Ama hayır, yine istediği gibi pişmemişti heykelcik. Beyaza çalan rengiyle ortaya çıkan bu yeni canlı da Tanrı'nın hoşuna gitmemişti. Ve bu yeni yaratığı Manitu otlaksız kıraç topraklara attı. Beyaz ırk böylece yaratılmış oldu.

Üçüncü kez denemeye karar verdiğinde Tanrı, artık, zaman konusunda tam bir ölçü sahibiydi. Fırındaki heykeli tam zamanında çıkardı. Evet, bu kez tam zamanında davranmıştı. Ne siyah, ne de beyaz; bu kez, iyice kızarmış, kırmızıya yakın renkli bir canlı yaratmıştı.

Ve totem Tanrı, insanların en güzeli olan bu yeni yaratığı sınırsız otlaklarının en yeşil ve üretken bölgelerine yerleştirdi. Onu kendisine arkadaş olarak seçti ve ebediyen özgür kıldı. Kırmızı derili (Kızılderili) bu insan tanrıya en yakın olan yaratıktı artık.

Ortak atadan ayrıldıktan sonra ilk yol ayırımında maymunsu akrabalarına "hoşçakalın" diyen ve onlardan tamamen farklı bir evrim sürecine giren insanın, binlerce yıl süren bu evrim macerasında ulaştığı nokta iki taşı birbirine sürterek (taşları yontarak) yapabildiği o ilkel kesici/delici aletlerdi. Bir mühendis gibi çalışarak su bentleri kuran su porsukları, doğada var olanı alıp doğrudan kullanıma sokuyorlardı. Ağaç dallarını örerek rüzgara dayanıklı yuvalar yapan kuş da öyleydi. Gagasındaki sopacıkla böcek yuvalarında terör estiren ve bu arada ortaya çıkan paniğin şaşkınlaştırdığı böcekleri kaparak karnını doyuran ağaçkakan ile eline geçir-

diği sopa ile düşürebildiği muzlarla karnını doyuran maymun aynı aracı kullanarak aynı işi yapıyorlardı. Ama, iki taşı birbirine sürterek, taşlara ihtiyacına uygun yeni bir biçim vermek; yani doğayı değiştirmek yeteneğine sadece insan ulaşabilmişti.

Ve insan, yaptığı bu işle insan olmuştu.

Sonra değişik evrim süreçlerini birlikte yaşadı insan. Bir yandan yaşam biçiminde farklılaşma devam ederken, diğer yandan doğal yapısında da değişim gerçekleşiyordu. Grup halinde bir yaşam biçimi, topluluk ve giderek organize yapılar olan toplumlara kadar ulaştı. Taş uçlu mızraktan ok ve yaya geçiş bir hayli zaman aldı. Sonra hızlı yer değişimine olanak sağlayan o büyük buluş, tekerleğin icadı gerçekleşti. Tekerleğin icadından hemen sonra ise kompütür devreye girdi.

Soyun anaya bağlı olarak tanımlandığı bir dönemden sonra soyun babaya bağlı olarak tanımlandığı bir döneme girdi insanlık. Mülkiyeti tanıdı ve hemen arkasından hırsızlığı ve hırsızı tanıdı. Devleti, vergiyi, askeri, mahpusu tanıdı. Atomu, radyasyonu tanıdı. Her şey değişti, her şey gelişti. Toplum biçimleri yerlerini yeni toplum biçimlerine bıraktı. Her toplum biçiminin kendisi için ürettiği değerler yeni toplumsal şekillenmelerle ortadan kalktı ve yeni değerler bunların yerini aldı. Ya da, yaşamak için inat eden değerler ancak kendilerini yenileyebildilerse bunu başarabildiler.

Hareket ve değişim her şeydi.

Eski toplumdan günümüze değişmeden gelen hiçbir şey kalmadı. Tarihten günümüze bu sürekli akış, yok oluş ve yeninin var oluşu sürecinde, günümüze ulaşabilmiş değerler, kültürel birikim, alışkanlıklar içinde en eski kökenlisi hangisidir diye sorulacak olsa, hiç tereddüt etmeden; "insanın insana karşı tavır alışı, insanın insanı yadsıması" diyebiliriz. İlk toplumsal biçimlenişten günümüze, insanın kendini diğer insanlardan ayırması, ayrı tutması ve diğerine karşı örgütlenmesi, silahlanması hep sürdü.

Niçin?

B - İLK TOPLUMLARDAN KARANLIK ÇAĞA IRKÇI DÜŞÜNCE

1 - İLK TOPLUMLARDA TOPLUMUN KORUNMA GÜDÜSÜ VE ETNOSANTRİZM

Sürü yaşamından toplum yaşamına dönüşürken insanlığın yaşadığı ilk *işbölümü,* cinse ve yaşa dayanan bir işbölümü idi. Bundan dolayı bu işbölümü toplumbilimde *doğal işbölümü* diye adlandırılır.

Doğurganlık gibi bir özelliğe sahip olan kadın, ilk toplumsal biçimleniş içinde bu özelliğinden dolayı erkeğe kıyasla daha hareketsiz idi. Hamilelik dönemleri ya da çocuğun emzirilme zorunluluğu gibi nedenlerle sabit bir konumlanışı seçme zorunluluğuyla karşı karşıya kalan kadın, (daha sonraki yüzyıllarda zayıflığının gerekçeleri olarak gösterilen) tam da bu nedenlerden dolayı topluluk içinde daha güçlü bir sosyal konumlanışa sahip oldu. Mızrağı icat etmiş olan insan, bu silahı, her dönem koşabilen, zıplayıp tırmanabilen erkeğe teslim etti. Kadın ise kabilede kalmak zorundaydı. Karnında ya da yanında eksik olmayan bebekten dolayı yerleşim bölgesinden fazla uzaklara gidemez, zıplayıp, koşamazdı. Ama onun da üretim süreci içerisinde alacağı görevler vardı. Ve böylece toplumsal işbölümünde kadın toplayıcılık görevini üstlenirken erkek avcılık işini yüklendi.

Kabileyi terkedemeyen kadın aynı zamanda kabilenin ateşinin de koruyucusu konumundaydı. Toplumun üreticisi (insanı doğuran) kadın, toplumsal üretimde de (avcılık) istikrarlı bir konuma sahipti. Avcılar avdan elleri boş dönse de toplayıcıların toplumu böyle hoş olmayan sürprizlerle karşı karşıya bırakmaları olasılığı daha az idi. Bir başka deyişle, üretimin istikrarlı unsuru kadındı.

Yaşlı erkekler ve bebeklikten çıkmış çocuklar da toplayıcılık görevinde kadına yardımcı olabilmekteydiler. Ve hatta yaşlı ya da hastalıklı bireyler bile örneğin sepet örme gibi birtakım üretim alanlarında yine toplayıcıların yanında, onlara destek konumlanışı içindeydiler. Ağır hastalar ve bebeklerin dışında neredeyse toplumun bütün üyelerinin üretim sürecinde yer aldığı bu toplumsal

şekilleniş bollukta olmasa bile, insanlararası ilişkilerde erdemin altın çağını yaşadı. Daha sonra bütün dinlerin özlem duyarak ve özenerek anlattıkları "geleceğin" toplumu olan "cennet", aslında geçmişte kaybedilmiş olan bu erdemli çağların hüzünle anımsanmasından başka bir şey değildi.

İnsanın ilk toplumsal biçimlenişi zorunlu olarak komünal özelliklere sahipti. Yaşam gereksinimlerini üretebilmek için kullandıkları araçlar ve sahip oldukları üretim bilgisi, becerisi olabildiğince geri düzeyde idi. Ve böylesi araçlarla acımasız bir doğada avcılık ve toplayıcılık yaparak varlıklarını sürdürebilme çabası içindeydiler. Üretici güçlerin geriliğine karşın, güçlü doğaya karşı baş edebilmenin tek şartı yaşam araçlarının üretiminde tek tek bireyler olarak fiziksel güçlerini, bilgi ve becerilerini birleştirmek, yani üretimi kolektif olarak gerçekleştirmek idi. Başka bir ifadeyle; kolektif davranmak gerekliliği bir yaşam zorunluluğu idi.

Üretimin kolektif olarak gerçekleştirilmesi, böylesi bir üretim sonucunda elde edilen ürünlerin pay edilmesinin de kolektif çıkarları kollayan bir mantıkla ve eşitlikçi bir anlayışa uygun olarak yapılmasını zorunlu kılmaktaydı. Binlerce yılın toplumsal pratiği gösteriyordu ki; bölüşüm, eşitlikçi bir anlayışla gerçekleştirilmediği takdirde, üretici güçlerin en önemli unsurunu oluşturan insan hızla tükenmekte, yok olmaktaydı. Oysa henüz insan, cinsiyetine hatta yaşına bağlı olmaksızın (elbette kendi başına görev üstlenebilecek bir yaştan itibaren) üretimin ve toplumsal işbölümünün herhangi bir alanında mutlaka herhangi bir görev üstlenebilecek konumdadır. Bu durumda, toplumda insan kaybına yol açabilecek bir süreç aynı zamanda toplumu eriterek ortadan kaldıracak bir süreç de olacaktı.

Üretimin ortak yapıldığı, bölüşümün eşitlikçi bir temelde pay edildiği ve dolayısıyla özel/bireysel mülkiyetin (ve mülkiyetin yarattığı devlet vb. kurumların) henüz tanınmadığı bu toplumda tek tek her bir bireyin toplum içindeki rolü, insanlığın, tarihinde bir daha hiçbir dönemde ulaşamadığı bir öneme sahipti.

Bu toplumsal şekillenmede kan bağına göre oluşan gensin malı olarak kabul edilen üretim araçları ya da av sahaları vb., toplu-

mun ortak mülkiyetinin konusuydu. Avlanma için gerekli olan silahların yanı sıra sınırlı ve tükenebilir kapasiteye sahip olan av alanları da kabilenin bütün fertlerinin birlikte korumak zorunda olduğu yaşamsal öneme sahip şeylerdi. Av sahasına yabancının sokulmaması zaten güne yeterlilikte olan üretim olanaklarının korunması için bir zorunluluktu.

İnsanlığın, bu çağlarından başlayarak 'ben' ve 'öteki' ayırımının yapıldığı bilinen bir gerçektir. Böylece kabile ya da aşiret (klan-gens), kendini dışa kapalı olarak koruma altına almakta, üretim gücünün asli unsuru olan insan faktörünün dışa akmasının önüne geçmekteydi. Bunun ilanihai fiziksel baskı kullanımıyla gerçekleştirilebilmesi elbette olası değildi. Kabile içinde kalışın doğal olarak bireyin kendi iradesiyle gerçekleşmesi söz konusu olacaktır/olması gerekir.

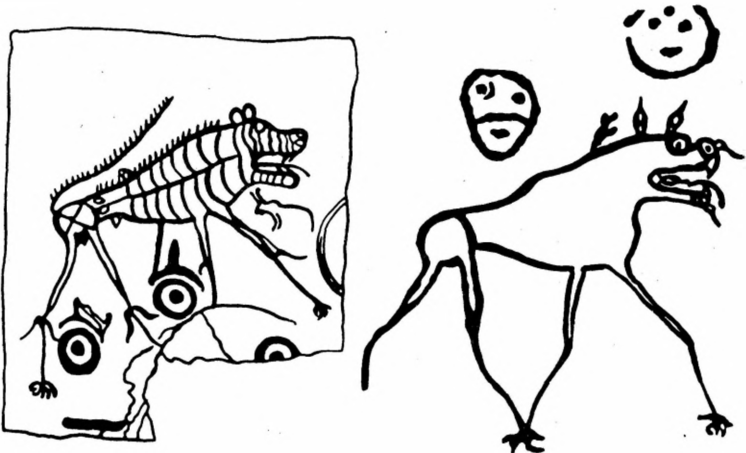
Bireyin, belli bir kabilenin üyesi olarak kalma kararını belirleyen asli faktör öncelikle, kabilenin ekonomik üretimi ve sosyal örgütlenmesinin bireye sunduğu yaşam standardının düzeyi ve güvenlik duygusudur elbette. Üretimin sonucundan bireyin elde ettiği pay diğer kabilelerin kendi mensuplarına sunduğu yaşam standartından daha yüksek bir yaşam standardı sunabiliyorsa, bu kabilenin mensubu olarak kalmak aklın gereği olarak kendini dayatıyor. Ancak doğal olarak, bu toplumsal biçimlenişin sunduğu üretim yöntemleri/teknikleri her zaman diğer kabilelerin yaşam standardından daha yüksek bir standart sunmayı güvence altına alamazdı. Bu mümkün değildi. Av alanlarındaki av niceliğinin (salgın hastalıklar, ya da doğal afetler ya da tüketim nedeniyle) küçülmesi ya da hatta güncel olarak ortaya çıkabilecek rastlantısal gelişmeler bile üretimi doğrudan etkilemekteydi.

"Klanın ilk yediği şeyler, belli bir yörede elde edilebilir çeşitli hayvan ve bitkilerden ibaretti; böyle iki klan arasında kalıcı bir yakınlık kurulduğundaysa bu, yiyecek değiş tokuşuna dayandırıldı, her klan ötekinde olmayan şeyi sağlıyordu... İki klan arasında ekonomik ve toplumsal ilişkilerin gelişmesiyle birlikte her klan kendi ayrı kişiliğini ötekinin tersi olarak ileri sürdü; kendini, ortak yiyecek kaynağına ötekinden farklı katkısını oluşturan türlerle bir

tuttu."[72] Kendini ve benzerlerini bir sınıfta toplamaya özen gösteren insan, belki de en fazla avlayabildiği bir av hayvanını, ya da diğer kabileleri ürküten bir özelliğini somut sembol olarak birliğinin ifadelendirilişinde kullanmaya başladı. Bir kimlik kartı görevi gören bu semboller giderek kabilenin totemi haline geldi. [73]

Daha bu ilk toplumsal biçim içinde; çevresiyle dolaysız bir ilişki içerisine giren insanın, kendine benzerlerin ve kendinden ayrı olanların ayrıştırılmasına yönelik ilgisi belki de insanlığın ilk bilimsel meraklarından birini oluşturmuştur. Doğaldır ki böyle bir ayrıştırmada (sınıflandırmada) kullanılacak ölçü hayvanın (ya da insanın) doğrudan gözlemlenebilir olan fiziksel özelliklerinden başka bir şey olamazdı. Bu nedenle öncelikle deri rengi, saç rengi ve biçimi, burun ve göz biçimleri gibi fizyonomik özellikler sınıflandırmanın kriterlerini oluşturuyordu.

Bu koşullarda, bireyi *"kabilede kalma"* doğrultusunda ikna eden, bunun için gerekli olan düşünsel-duygusal motifi yaratan bilinç şekillenmesi, esas olarak (soy) kan bağını temel alan ve onu

Kırgız Türklerinde kurt sembolleri.

Kaynak: *Ögel, Bahaeddin. Türk Mitolojisi. !. cilt. TTK Yay. 1989. s.131*

öven, yücelten, diğerlerinden farklılaştıran etnosantrik öykülerin konusu olmaktaydı. Bu türden öyküler ya da 'ben'i 'öteki'nden farklılaştıran; bu kabilede kalmayı öteki kabileye gitmekten daha çekici hale getiren ve böylece 'biz' içerisinde olmaya bir anlam kazandıran diğer düşünsel motifler kanda (soyda) ifadelendirilerek bireyin kabile içinde kalmasına gerçek bir anlam kazandıracaktır. Öyle ki, etnosantrik öykülerle kendisini diğer toplumlardan ayırmayan bir topluma rastlanılamaz. Her toplum kendi değerlerini değer dünyasının merkezine koymakta ve diğer toplumların değerlerini merkezde olan kendi değerleriyle kıyaslayarak yargılamakta. Artık, kültürün en yükseği de bizimdir, tarihlerin en şereflisi de. Din, tanrı, kültür ve ırk etnosantrik değerlendirmenin dışında tutulamaz.

Bu değer yargıları öylesine güçlüdür ki, bunları yadsıyan hiçbir düşüncenin doğru, hiçbir değerin güzel olabilmesi mümkün değildir. Bu değer yargıları tek gerçektir, en doğrudur, en güzeldir. "İnsanlık, kabilenin, dilbirliği olan topluluğun, hatta bazen köyün sınırlarında biter." [74]

Kan ilişkisi üzerine kurulmuş toplumsal şekillenmeler üzerine Engels'in şu değerlendirmesi onbinlerce yıllık bir tarihin kısa bir dökümünü de vermektedir:

"Çalışmanın erişmiş bulunduğu gelişme aşaması ne kadar düşük, toplam çalışma ürünü ve bunun sonucu toplumun sahip bulunduğu zenginlik ne kadar azsa, kan ilişkilerinin toplum düzeni üzerindeki üstün etkisinin o kadar belirleyici olduğu görülür.

Fakat kan ilişkileri üzerine dayanan bu toplumsal yapı çerçevesinde, çalışma üretkenliği gitgide artar; ve onunla birlikte özel mülkiyet ve değişim, servetler arasındaki eşitsizlik, başkasının gücünden yararlanabilme olanağı nedeniyle sınıflar arasındaki karşıtlıkların temeli de gelişir, bütün bu yeni toplumsal unsurlar kuşaklar boyunca eşit toplumsal kuruluşu yeni koşullara uydurmak için, bunların arasındaki bağdaşmazlık tam bir devrim sonucu verene kadar, var güçleriyle etkide bulunurlar.

Kan ilişkileri üzerine kurulmuş eski toplum, yeni yeni gelişmiş toplumsal sınıfların çatışması sonucu değişir; yerini, artık daya-

naklarını kan ilişkileri üzerine kurulmuş toplulukların değil, belirli bir ülkede yaşayan toplulukların teşkil ettiği devlet içinde örgütlenen aile düzeninin bütünüyle mülkiyet düzeni tarafından belirlendiği günümüze kadar gelen yazılı tarihin bütün özünü biçimlendiren sınıflar çatışması ve sınıflar savaşımının bundan böyle içinde serbestçe geliştiği yeni bir topluma bırakır." [75]

Kan bağıyla ifadelendirilen komünal toplum, yüzyıllarca süren ve birçok ara aşamadan geçen bir değişim sonucunda yerini; mülkiyeti, sınıf ilişkilerini, aileyi, devleti ve sınıflararası çatışmayı ve bunun türevlerini (işkenceyi, cezaevini vb.,) tanıyan yeni bir toplumsal şekillenmeye bırakıyor.

Etnosantrizm artık nitelik değiştiriyor. Bir yandan yine eskisi gibi, toplumun diğer toplumlardan "üstün" olduğunu savunurken, diğer yandan yeni toplumsal ilişkilere uygun olarak; bir sınıfın diğer sınıftan ya da yönetenin yönetilenden daha üstün, daha yetenekli olduğunu anlatacak ve buna, egemenlik altında tutulan sınıfı ya da yönetilenleri ikna edecek içerikler de kazanmaya başlıyor. "Köleler doğuştan köle olarak doğmaktadırlar. Ya da bazı halklar diğer bazı halklara kıyasla doğuştan daha meziyetlidirler, asildirler (soyludurlar), yönetmek için doğmuşlardır" vb...

2- KÖLECİ TOPLUMDA EGEMENİN YÖNETME ARACI VE ETNOSANTRİZM

Kölelik, köleci toplumu oluşturan kurumlardan (toplumsal ilişkinin önemli biçimlerinden) birisidir. Ve başlangıçta bu toplumsal şekillenmenin, kölelerle köle sahipleri arasında geçen bir sınıf çatışması içinde kendisini yiyip bitirmesini engellemek için ırkçılık öğretilerine hiç de gereksinim duyulmaz. Zira kölelik doğal bir olay olarak ele alınır, yadırganmaz. Zaten kölelik komünal toplumun bozulma dönemlerinde henüz ev içi hizmetlerde kullanılan bir "araçtır". Zamanla, üretimde köle emeğinin üretkenliği köle edinmeyi cazip bir hale getirir. Artık köleler ekonomik üretimin her alanında ve özellikle de tarımda kullanılmaya başlanır. Köle sayısı, toplum içinde, zenginliği belirleyen ölçütlerden birisi haline gelir. Savaşlar, artık sadece köle edinmek amacıyla yapılır.

Fakat, toplum içinde kölelerin sayı olarak köle sahiplerinden kat kat fazla bir hale gelmesi sonunda fiziksel egemenlik araçları bu ilişkileri koruyamaz hale gelir. Bu noktada köle sahibi-köle ilişkisinin kalıtımsal kökleri yeniden gündeme getirilir. Olay kalıtımsal olduğuna göre doğaldır. Bu doğallık tanrı iradesi (kader) ile de desteklenir. Tanrı böyle buyurmuştur.

Antik Çağ toplumlarında ırkçı düşüncenin varlığı sorunu birçok düşünür tarafından tartışma konusu yapılmıştır. Toplumun büyük kesimini oluşturan kölelerin "vatandaş" olarak kabul edilmediği; hatta, bir insan olarak bile ele alınmayıp, üzerinde mutlak mülkiyet hakkı kullanılabilen, yani alınıp satılabilen birer üretim aracı olarak kabul edildiği bu dönemi, toplumların, kendi ve diğeri arasındaki başkalığı ırksal motiflerden çok, etnosantrizm ile ifadelendiren tezleri, birçok düşünür kabullenmektedir.

Örneğin, Fransız yazar Fontette, Antik Çağ düşüncesine ilişkin yaptığı genel değerlendirmede, bu düşüncenin ırkçılıkla tanımlanamayacağını söyler: "Antik Çağ'ın şu ya da bu yazarında, egoizm, olağandışıya ya da yakınındaki gerçekten farklı olana düşmanca yaklaşan düşünceler mutlaka vardır, ancak insanlardan bir kısmının herhangi bir ırka mensup oldukları için diğerlerinden kesin biçimde ve temel olarak aşağı oldukları yönündeki düşüncenin izlerine çok az rastlanır." [76] Ve devam ederek, kölelik ve Yahudilere karşı düşmanlığın (anti-semitizmin), giderek ırkçılığı yaratan temel nedenler olduğunu belirtir. Kölelik kurumu ve antisemitizmi ırkçılığın öncülleri olarak adlandırır. Fakat tersten bir bakışla, bu iki kurumun yine de (hiç olmazsa uzun bir süre için) ırkçılıkla temellendirilmemesi gerektiğini ileri sürer. Örneğin, köleci toplumun özelliklerini ayrıntıyla öğrenebildiğimiz tipik örnek olan Roma toplumunda köle, başlangıçta kesinlikle aynı halk topluluğu içinden olmayandır. Sonraları ise, Roma vatandaşları arasında cezalandırılmış olanların da köleleştirildiği yani köleliğin bir ceza uygulaması gibi ele alındığı görülmektedir.

Bu düşünceler klasik ırkçılık tanımları üzerinden hareket edildiğinde elbette haklı gibi görülmektedir. Fakat Antik Çağ felsefesi biraz daha dikkatle ele alındığında olay, kanaatimce farklılaşmak-

tadır. Sorunu genel bir tanım içinde ele alıp etnosantrizm adıyla adlandırmak mümkün olduğu halde, örneğini Platon'da somutça görebildiğimiz gibi ırkçı (genetiksel) düşüncenin bu toplumlarda da eksik olmadığını söylemek gerekir.

Platon gibi farklılıkları çıkarırsak, çağdaş anlamda bir ırkçılık düşüncesi yerine genel anlamda ayırımcılık ve toplumlararası ilişkiler için etnosantrizmden söz etmek doğrudur.

Kan bağına dayalı ayırımcılığın, özellikle köleci toplumun başlarında aristokrasi tarafından, sahip olduğu ayrıcalıkları korumak amacıyla geliştirildiğini görmekteyiz. Aristokrasi, Kahramanlık Çağı'na ilişkin, daha çok fiziksel yeteneklerine (mitoloji de bu konuda oldukça katkılı olmuştur) dayandırdığı üstünlük iddiasını, köleciliğin ilerlediği tarihsel dönemlerde soyun üstünlüğü biçimine dönüştürmek istemiştir. Fakat genel olarak bu tezler, kan ilişkisi, bir ırkın ya da hatta bir toplumun (halkın) genel tanımını kapsamamakta; bir soyun (yönetici soyun, yönetici ailenin) özelliği olarak tanımlar üretmekteydi.

Bütün bunlara karşın diyebiliriz ki, ırkçı düşüncenin kuramsallaşması esas olarak 18. yüzyıla özgü bir olay [77] olsa da, ırkçılık kuramlarının köklerini Antik Çağ düşüncelerinde aramak gerekir.

İnsanın insana karşı bu ayırımcı tutumunun ilk (komünal) toplumlardan sonra köleci toplumlarda da (ve günümüze kadar) devam etmesini nasıl açıklayabiliriz. Bu çalışmanın bütünü, doğrudan hedef olarak saptamadığı için amacının dışına çıkarak da olsa bunu araştırmaya yönelik bir çabayı da içerecektir. Ön saptama olarak ilk ağızdan şunları söylemek mümkündür.

Eski toplumun kolektif ve eşitlikçi yapısı, kendisinden sonra gelen bütün toplumsal şekillenmelerden tamamen farklıydı. İlkel komünal toplumdan sonraki bütün toplumsal şekillenmeler sınıflıydı, devletliydi, eşitsizliğe dayanıyordu ve bundan dolayı da kendi içine ya da dışına yönelik sistematik baskıya (şiddete) gereksinimi vardı. Oysa komünal toplum kendi içine yönelik olarak bunları yaşamamıştı, bilmiyordu. Ama tek şeyi o toplumdan beri bilmekteydi ve diğer toplumlara da, değiştirerek de olsa bir miras

olarak aktardı: Etnosantirizm. "Bütün insanlar aynı cinse, *homo sapiens*'e ait olmalarına karşın, bu doğadan ortak çizgi, insanın insanı reddetmekten vazgeçmediği bir özellik olmuş ve insan benzerini, yabancı görüntüsü altında tanımamış veya yabancının da insana ait özelliklerin tamamına sahip olduğunu kabul etmemiştir." [78]

İnsanın insandan üstün olduğu tezleri bütün sınıflı toplumlarda bir politik içerikle donanmış olarak ortaya çıkar elbette. Her toplumda, 'üstün insan'ın 'yöneten' insan olması gerektiği düşüncesi doğal hukuk kuralı olarak toplumsal işleyiş içinde şekillendirilirken, diğer yandan pozitif hukuk kuralı olarak da yasalar biçiminde somutlanmıştır. Örneğin, eski Hitit devletinin başlangıcında var olan (ve kralın yardımcısı ve denetleyicisi konumunda olan) asiller meclisi, toplumda sınıf farklılıklarının artmasına paralel olarak, giderek yetkilerini kral lehine kaybetmeye başlar. Kral yeni Hitit devletinde başrahiplik, başkomutanlık ve başyargıçlık görevlerini tek başına üstlenir. Kana göre şekillenmiş olan eski toplumların yönetme görevlerini dağıtma eğiliminin yerini, bu görevlerin seçkin ve yetenekli olan kralda toplanması süreci alır. Gerek **Hammurabi Yasaları**'nda,[79] gerekse daha sonraki Hitit yasalarında bu inanç toplumun pozitif hukukunun temel mantığını oluşturmuş ve toplumsal şekillenmenin temel yasası olarak da ifadelendirilmiştir.

İnsanın fiziksel özelliklerine göre ilk sınıflamasının tarihi MÖ 14-15. yüzyıllara kadar gitmektedir. Eski Mısır'a ilişkin tarihsel belgelerde (18. sülale dönemi) ve özellikle resim ve anıtlarda insanların dört genel tipleme içinde ele alındıkları görülmektedir. Bu tiplemeler özellikle resimlerde belirgin olarak öne çıkmaktaydı ve her tip bir renkle adlandırılmaktaydı. Böylesi bir sınıflandırma sadece Mısır'a komşu olan kavimleri tanımlamak için yapılmaktaydı ve ırk kavramından hayli uzak bir amaç ve anlama sahipti.

Mısır resimlerinde ortaya çıkan tiplerden, koyu kırmızı renkle gösterilen *Rot* Mısırlıları tariflemekteydi ve *üstün bir topluluk* olarak tanımlanmaktaydı. *Namou*'lar gagaya benzeyen, sırtı kemerli

bir buruna sahiptirler ve gür sakallıdırlar. Sarı renkle gösterilen bu grup Asyalıları tarifler. Siyah renkle gösterilen *Nashu*'lar yapağı saçlara sahiptirler ve Mısır'ın güneyinde yaşarlar (Zenciler). Ve Avrupalıları simgelemekte olan *Tamahou*'lar mavi (ya da açık renk) gözlere sahiptirler ve beyaz renkte gösterilirler. Beyaz ırkın bedenleri genellikle dövme resimlerle kaplıdır. Giysi olarak basit hayvan postları kullanırlar ve yabanidirler.

Biçimsel farklılıklarına göre insanların adlandırılmalarının yazılı resmi literatüre girmesinin en eski örneğini de Mısır'da görüyoruz. Onikinci Sülale krallarından **III. Sesostris** (MÖ.1887-1849), siyahlara ilişkin getirdiği bir yasağı, Nil'in ikinci çağlayanının yukarısına dikilen bir taş üzerine yazdırmıştır. Mısır'ın güneyinde yaşayan siyahlar için uyarı niteliği taşıyan bu 'emir' şöyleydi: "Ticaret merkezlerinde alışveriş yapmak için gelmek isteyenler dışında, bu topraklardan karayoluyla ya da nehir yolundan kayıkla geçiş siyahlara yasaklanmıştır. Ticaret amacıyla gelenlere konukseverlik gösterilecektir, ancak bunların her ne sebeple olursa olsun, Nil nehrinde kayıkla Heh'den yukarı çıkmaları kesinlikle yasaktır." [80]

Fakat bu tümcelerin doğrudan ve politik ve felsefi anlamıyla ırkçılık anlamına gelmeyeceğini hatırlatmakta yarar var. Anlaşıldığı gibi, ticaret için gelen siyahlar yasak kapsamının dışında bırakılmışlardır. Ayrıca, bunlara konukseverlik gösterilmesi de özellikle belirtilmektedir. Bu yasak, III. Sesostris'den önce birkaç kez Sudan saldırısına hedef olan Mısır'ın, ülke güvenliğine yönelik bir önlemidir. Nil'in ikinci şelalesine kadar ulaşan, böylece Mısır için ciddi bir tehlike oluşturan Sudan için güneyde askeri önlemler de alınmıştır. III. Sesostris, Sudan'ı işgal edip, ikinci şelaleden başlayan yeni sınırları saptamıştır. Sınır başlangıcına da yukarıdaki emrin yazılı olduğu dikilitaşı koymuştur. Mısır'ın güneyindeki komşu Sudan halkı, "siyah derili" olarak adlandırılmaktadır.

Fakat, III. Sesostris'in, birkaç yıl sonra diktirdiği ikinci bir kitabede, güneyin siyah halkı için karakter belirlemelerine de yer verilmektedir. Sesostris, Mısırlıların güneyli kabilelerden korkmaları-

nın anlamsızlığını göstermek ister ve yemin ederek güneylilerin (siyah derililerin) cesur insanlar olmadıklarını anlatır.

Deri rengine göre insanların sınıflandırılması olayına sadece Mısır'da değil, Çin'de ve diğer Uzakdoğu ülkelerinde de rastlamaktayız. Örneğin MÖ. 200 yıllarında Çinliler, insanları deri rengine göre 5 gruba ayırmaktaydılar: Solgun menekşe renkliler, et

Eski Mısır'da ırk tipleri.

Kaynak: *Wells, Calvin. İnsan ve Dünyası. Remzi Kitabevi Yay. 1984.*

rengine sahip olanlar, sarılar, beyazlar ve siyahlar. Ve elbette Çinliler de diğer birçok toplum gibi, kendilerini ve üzerinde yaşadıkları toprakları merkez olarak kabul etmektedirler. Bu nedenle, ülkelerine Zhong Guo (Orta Krallık) adını vermişlerdi. Zira onlar, Çin'in, dünyanın merkezinde olduğunu düşünüyorlardı.[81]

Çin tarihinde önemli bir etkiye sahip olan Konfüçyüs, Çin toplumunun değerler sistemini belirleyen bir ahlak öğretisine adını vermiş bir filozoftur. Onun düşünceleri daha sonra öğrencileri tarafından yazılı hale getirilerek kalıcılaştırılmıştır.

"Konfüçyüs kendini, mevcudiyeti derebeyi tabakasının mevcudiyetine bağlı olan, bir cemiyetin azası olarak saydığı çok bariz görülmektedir. Derebeyler tabakası kaybolduğu zaman 'alimler' tabakasına da lüzum yoktur. Çünkü [Konfüçyüs] kendini, avam tabakasını teşkil eden halktan çok yüksek tutuyordu." [82]

Elbette, avam-seçkin ayırımı; insanlar arasında etik (ahlak), politik ve sosyal değer farklarına dayandırılacaktı. Konfüçyüs de böyle yapmaktadır zaten. Örneğin, toplumsal ahlakın değerler sistemi içinde düşünüldüğünde, Konfüçyüs, kendini de içinde gördüğü seçkin kişi yüce yüreklidir ve kusursuzdur; bayağı kişi, alçak yüreklidir ve kusurludur" diye düşünür.

Konfüçyüs, gerek göksel (dinsel) düzen, gerekse yersel (dünyevi, toplumsal) düzen için hiyerarşik bir yapılanma tasavvur etmekteydi. Örgütlü en küçük toplumsal birim olan ailenin başında en yaşlı erkek reislik yapar. Oğulun babaya; karının kocaya; küçük kardeşin büyük kardeşe kayıtsız şartsız itaat etmesi gerekir. Çünkü O'na göre, "egemen, rüzgâr gibidir, halk ise otlara benzer: rüzgâr otların üzerinden geçtiğinde otlar eğilir".

Derebeylerinden oluşan devlet de makro ölçekte bir örgütlenmedir ve aile örgütlenmesine benzer. Onun başında da bir reis olması gerekir. Ve elbette tebaası hükümdara kayıtsız şartsız bağlı olmak zorundadır. Buna karşılık hükümdar da Gök'e bağlıdır.

MÖ. 900 civarında demirin işlenmesi Hindistan'ın yeni yaşamının da rotasını çizmekteydi. Ganj ormanları artık tarıma açılmaktaydı. Özellikle pirinç üretimi, toplumda ekonomik artı ürü-

nün hızla çoğalmasını sağlamaktaydı. Eski demokratik-eşitlikçi toplumlar giderek dağılmaktadır. Ve monarşik yapılar belirmeye başlar.

MÖ VI. yy, insanlararası sınıf ayrılıklarının kesin kurallarla düzenlenmesini gündeme getirdi. Örneğin Hindistan'da gelişen ve günümüze kadar uzanan kast sisteminin ideolojik ya da yasal zeminleri daha o çağlarda belirginleşmişti. Bu sistemin en genel özellikleri ise şöyleydi: Öncelikle, evlilikler, sadece bir kastın kendi üyeleri arasında olanaklı idi. Böylece kast kendi saflığını korumuş olmaktadır. Kastın kirlenmesi öylesine ciddi bir konudur ki, bir kastın üyesinin başka bir kastın üyesiyle el ele (ya da herhangi bir fiziksel) teması sıkı sıkıya yasaklanmıştır. El ile temas bile kast üyesinin kirlenmesi için yeterlidir. Böyle bir durumda ise, özel törenlerle temizlenme işlemlerinden geçmesi gerekir.

Hindistan'da, neredeyse binlerce kasttan söz etmek mümkündü. Özellikle, yarımadaya dışardan akan nüfusun, yarımadada bulunan kastlaşmış toplumlardan herhangi birine katılımı olanaklı olmadığından, toplum olarak varlığının devamını sağlayabilmek için yeni bir kastik toplum/grup oluşturmaktan başka yolu kalmamaktadır. Bu nedenle kastik toplumların sayısı giderek artmaktadır.

Fakat buna karşın, yaygınca görülen ve toplumsal şekillenmeyi belirleyen (daha sonra, demokratik Yunan sitelerinin siyasal düşüncelerini de kökten etkileyecek olan) kastlar şunlardı: Toplumun en üst sınıfını, tinsel bir üstünlük elde eden din adamları sınıfı (Brahmanlar) oluşturmaktadır. Dinsel bir öğreti olan *Varna Öğretisi*'nde evren bütünüyle bir tanrı (Brahma) olarak tasarlanır. Bu tanrı, kendi kafasından (belki de beyninden) Brahman denilen din insanları yaratmıştır. Yani, bir diğer anlamda; Brahmanlar tanrının kafasını (evrensel aklı) temsil etmektedirler. Varlıklarının anlamı Brahma adına düşünmek ve dua etmekle belirlenmiştir. Bu sınıf, olağanüstü zor koşullar içinde yaşayan bir sınıftır. Ama, tinsel üstünlükleri nedeniyle (ve ideolojinin, bu sınıfın kalıtımsal olarak getirdiği yeteneklere ilişkin yarattığı inançlar sisteminin yardımıyla) askerlerin ve asker kökenli yöneticilerin üzerinde bir

otorite kaynağıdırlar. Toplumun bütününün denetimini gerçekleştirmekteydiler.

Askerler sınıfı (Ksihatriyalar) tanrının kollarını oluşturuyorlardı. Bunların asli görevleri savaşmaktır. Yönetici (kral) askerler kastı içinden çıkar.

Bu öğretiye göre, toplumun çiftçi ve tüccarlar (Vaisyalar) ya da düz işçiler (Sudralar) gibi diğer temel kastları da tanrının (Brahma) birer organını oluşturmaktadır. Ama düşünme organı ve eller görüldüğü gibi, toplumun yönetici sınıfı için baştan ayrılmaktadır. Toplumda Paryalar (dokunulmayacaklar) ve kölelerin oluşturduğu insan grupları da vardır, ama bunlar kast sistemlerinin dışında tutulmuşlardır. (Ya da beşinci sınıf olarak ele alınabilirler.) Bunların, herhangi bir insani değer taşımadıklarına inanılmaktadır..

Eski Hind'in yaptığı sınıflamada kralların tanrı soyundan geldikleri kabul edilmektedir. Daha sonra Yunan felsefesine de geçecek olan anlayışla; herhangi bir kastın kendine has özellikleri olarak kabul edilen özelliklerin tamamı, (yani, toplumun üretim süreci içinde kurulmuş ve üretim içinde bireyin ya da birey gruplarının aldıkları role göre belirlenmiş olan insanlar arası ilişki biçimlerini oluşturan üretim ilişkileri) *kalıtsaldır*, atadan oğula geçer.

Eski Hint toplumsal yapısında var olan bu hiyerarşik yapılanma ve eşitsizliğin halka benimsetilmesinde dinsel düşünceden olabildiğince yararlanılmıştır. Elbette toplumsal eşitsizliği açıklayabilecek dinsel düşüncenin de eşitsizlik kavramını kendisine temel dayanak yapmış olması gerekir. Nitekim Hint dinsel düşünce sistemi ağırlıklı olarak eşitsiz bir hiyerarşik yapılanmayı adalet olarak tanımlayan (ve topluma sunan) *Reenkarnasyon* (=ruh gücü, ölümden sonra başka bedenlerde tekrar dirilme) anlayışına dayanır.

Reenkarnasyon öğretisine göre; herhangi bir ruh, içinde bulunduğu beden ile birlikte sürdürdüğü yaşamda iyi bir örnek olursa, bedenin ölümünden sonra, hiyerarşide daha yüksek yerde bulunan bir kasta mensup olarak yeniden doğar. Bulunduğu kastta

görevlerini hakkıyla yerine getiren birey ölümden sonra yeniden doğarken bir üst kastın mensubu olarak doğacaktır. Böylece, bütün yaşamlarında hep en iyi örneği oluşturmuş olan bireyler tırmana tırmana Brahmanlar kastına kadar tırmanabilecektir. Kötü örnekler, kastlar sistemini basamak basamak düştükten sonra giderek hayvan bedenlerine kadar gerileyebilirler.

Eski Hint düşüncesinin geleneksel olarak, neredeyse bütününün, eşitsizlikçi düşünce olduğunu; insanlar ya da insan grupları arasında kalıtımdan kaynaklanan bir eşitsizliğin varlığına dayandırıldığını söyleyerek geçmek gerekir.

Birçok kabileyi de içinde barındıran büyük Moğol İmparatorluğu'nun ünlü kaanı Cengiz Han, ülke içinde yurttaş-devlet, yurttaş-yurttaş, devlet-diğer devletler ilişkilerinin bütününü düzenlemeye yönelik bir girişimde bulunur. Temuçin (Cengiz) Han'ın amcalarından biri olan, Moğol boy beylerinden Toğrul Han (Wang-Han) Cengiz'e başkaldırır. Cengiz amcasını yenerek (1206) Moğol boyları arasında birliği kurmuş oldu. Ve birçok dine ve etnik kökene, birçok asalet ünvanlı ama değişik kavimlerden prense sahip olan bu imparatorluk, kendi içinde sınıf ayırımını ve oldukça sert bir hiyerarşik yapılanmayı kurarken, yönetimde bir dengeyi de kurmaya olağanüstü özen göstermektedir. Sertliğiyle tanınan Cengiz Yasaları'nın bütününün tek anlamı, eşitsizlikçi-hiyerarşik bir toplumun yöneticiler (prensler) lehine düzenlenmesidir.

Sosyal olarak Moğol toplumu şu sınıflara ayrılmaktaydı:

1, En üst sınıfı prensler, tabunanlar (prens olmayan asiller) ve memurlar oluşturmaktadır. Burada sözü geçen her sosyal statü de ayrıca kendi içinde hiyerarşik bir düzene tabi idi. Örneğin prensler sınıfı, büyük (hüküm süren) prensler; orta (memuriyeti olan) prensler; küçük (memuriyeti olmayan) prensler ve prens akrabaları (noyon) olarak sıralanırdı.

2, Orta sınıf vergiden muaf tutulan vatandaşlardan olan Tarhanlar, bayraktar ve savaşçılardan oluşmaktaydı.

3, Aşağı sınıfa, yukarıdaki iki sınıftan olmayan (ve köle de olmayan) halkın geri kalan bütünü girerdi. Bunlar, zanaatkarlar, çobanlar, çiftçilerdir.

4, Çoğu savaş tutsağı olan esirler. Bunlar, halk birliğine dahil edilmezlerdi, yani yurttaş sayılmazlardı.

Bütün bu hiyerarşik kademeler arasında eşitsizliğin sisteme bağlandığı Cengiz Kanunları'nda, etnosantrizmin klasik biçimlerinden zorunlu sapmalar da görülmektedir. Bir yandan örneğin, dinler için, "Tanrının hoşuna gitmek için birer araç olduklarından bütün dinlere eşit olarak saygı gösterilmelidir" (11. madde) diyebilecek bir hoşgörü sergilerken, diğer yandan toplumsal sınıflar arasında eşitsizlik keskin boyutlarda sürdürülmektedir. (Dinlere yönelik bu hoşgörü ise, Moğol imparatorluğunun çok dinli karakterinden kaynaklanmaktaydı elbette. Dinsel çatışmanın, boyları birbirine düşürmesinden korkulmaktaydı.)

Cengiz Kanunları'nda toplumsal statüler, realiteye uygun hak ve sorumluluklarla karşı karşıyadırlar. Örneğin, Çinli ile Müslüman, ya da köle ile prens ya da sade vatandaş bir tutulmazlar.

"28. madde: Adam öldürmeden dolayı cezadan kanlık (diyet) ödiyerek kurtulunabilinir: Bir müslüman öldürülmüşse 40 altın, bir Çinli öldürülmüşse bir eşek."

Çok daha gelişkin yasal sistem oluşturan 1640 tarihli Oyrat-Moğol Kanunu'da Cengiz Kanunlarının ruhuna uygundur. Zira aynı toplumsal yapı üzerinde yükselmektedir. Aşağıdaki örnekler bu sistem hakkında yeterince bilgi verebilecek niteliktedir.

"Ceza Hukuku

4. Bölüm: 9. madde: *Yüksek sınıfa* mensup bir kızın kaçırılmasının cezası 7 deve, *orta sınıftan* bir kızın kaçırılmasının cezası 5 ve *fakir sınıflardan* bir kızın kaçırılmasının cezası ise bir devedir.

6. Bölüm: 1. madde: Öldürülmüş bir insanın tam diyeti, bir kişilik tam bir zırh ve silâh teçhizatı ve 9x9 hayvandır.

8. madde: Bir kölenin öldürülmesinin cezası 5x9 hayvan, bir cariyenin öldürülmesinin cezası ise 3x9 hayvandır.

Usul Hukuku

6. madde: Başlıca beyyineler keşif ve tanıklardır. Tanıklar iyi, yani inanılır (örn. mevki sahibi kimseler) ve inanılmaz (örn. köleler) olarak ikiye ayrılırlar." [83]

İnsanların sınıflandırılmasına ve bazı yetenek ya da karakterlerin kalıtımsal olduğuna yönelik daha derli toplu tez ve karşıtezleri esas olarak eski Yunan ve Roma düşünürlerinde görüyoruz. Denilebilir ki, bu çağın tartışmaları çağımıza kadar ulaşmış, yüzyıllar boyunca birçok düşünürü etkilemiş, onların düşüncelerini esastan belirlemiştir.

Homeros'un adıyla anılan *İlyada ve Odysseia* destanları çağına ilişkin olabildiğince fazla bilgiler aktarması bakımından önemli belgelerden ikisini oluşturmaktadır.

Homeros Destanları'nın, MÖ 9-8. yüzyıllara (Heroik Çağ) ait olduğu sanılmaktadır. Destanlardan *İlyada*: Akhalar'ın Troya kuşatmasını ve bu savaşta yer alan kahramanların öyküsünü anlatır. *Odysseia* ise, Troya'nın kaybetmesi, yıkılıp yağmalanmasından sonra Yunanlı asillerden olan Odysseus'un, memleketine dönüşte başından geçen olağanüstü maceraları anlatır. Bu eserlerde söz konusu olan öyküler, aslında sözlü edebiyat geleneğinin ürünü olan kahramanlık, yiğitlik öyküleridir. Bunlar, birkaç yüzyıl sonra (MÖ.750'de İlyada, MÖ.700'de Odysseia) derlenerek oluşturulmuşlardır. Bu iki eser aslında tek bir ozan tarafından değil, kendilerine "Homerosoğulları" denilen ozanlar tarafından oluşturulmuşlardır. Walther Kranz'ın Antik Felsefe'de söylediği gibi: "Aynı ozanın değil ama aynı ozan okulunun malıdır." Dolayısıyla her destan, devrin yönetici sınıfının, aristokrat sınıfın değer ve düşüncelerini de yansıtmaktadır.

Henüz "Hellen" ortak bilincinin gelişmediği, ama tam da bu gelişmenin başlangıç dönemine denk gelen bir tarihsel döneme ve bu dönemde yaşayan birçok halka ilişkin bolca bilgi aktaran **Homeros Destanları**, düşünce tarihi açısından, sanıldıklarından çok daha fazla öneme sahiptirler. Zira bu düşünceler, daha sonraki yüzyıllarda hem Yunan düşünürlerini, hem de çağdaş batı dü-

şünürlerini etkileyecektir. Bu nedenle, birçok bilim insanı Homeros'u tarihin ilk antropologu olarak kabul eder. Gerçekten de Homeros eserlerinde birçok halk topluluğuna ilişkin değerli bilgiler vermektedir.

Aristoteles ise, Homeros'un ilk filozof olduğunu söylemektedir. Biraz abartmalı olmakla birlikte bu düşüncede bir gerçek payı da yok değildir. Zira daha sonraki felsefi düşünce çağında tartışılan konuların ilk izlerini Homeros'ta görmek mümkündür.

Destanlarda ortaya çıkan belli başlı görüşler şunlardır:

1, Yönetmek, aristokrat beylerin (soyluların) hakkıdır ve bu hak, onların fiziksel üstünlüklerinin ödülüdür.

2, Fiziksel üstünlükler dölden döle *kalıtım* yoluyla aktarılmaktadır. Tanrı tarafından belirlenmiş bir farklılıktır. "Krallık yetkisi Zeus'tan gelir" der İlyada'da. O halde insan soyları *tanrısal olan* ya da *tanrısal olmayan* diye ikiye ayrılabilir. Başka bir tasnifle de asil ya da değil diye ikiye ayrılabilir. Soylararası bu eşitsizlik sadece fiziksel güçle sınırlı kalmaz, akıl gücünde de eşitsizlik söz konusudur.

3, Tarihi belirleyen halklar, kitleler değil bireylerdir. Kahramanların yarattığı kahramanlıklar savaşların kaderini de değiştirmektedir.

4, Halk ya da askerler sürü'dür. Yönetici (kral) ise çobandır.

5, Yönetici sayısının çokluğu iyi bir şey değildir. "Her kafadan bir ses çıkarsa iyi olmaz. Bir tek baş olmalı bir tek kral" diye formüle edilir Odysseia'da. Yönetim şekli olarak aristokratik monarşiler övülür.

6, Kölelik doğal ve yasal bir kurumdur. Köleler, erdem olarak eksik insanlardır, zira "Gür sesli Zeus bir adamı köleliğe atınca, ondan erdemin yarısını alır."

Homeros'ta, eski toplumun kan bağı anlayışının bir devamı olarak "soy üstünlüğü" düşüncesi egemendir. Gens dağılmaktadır, ama yeni topluma gensden devren gelen "kanın taşıdığı fizik üs-

tünlükler" inancı kendini yenileyerek bu yeni toplumsal şekillenme içinde de devam ettirecektir.

Eski toplumda kahramanlık, yiğitlik gibi özellikler esas olarak bireye bağlı özelliklerdi. Gensin-kabilenin şefi (lideri) iyi avcı, iyi savaşçı olmak zorundaydı. Bu özelliklere sahip değilse, kabilenin başına geçip yöneticilik görevi yapamazdı. Zira şefin, eski toplumsal şekillenme içinde üretimin ya da savaşların doğrudan başında olması gerekiyordu. Oysa, toplumsal örgütlenme düzeyi bir hayli gelişmiş olan yeni toplumda şefin doğrudan aksiyonun içinde (üretim ya da savaş) yer alması zorunluluk olmaktan çıkmıştır artık. Tersine, kralın (şefin) salt karar üreten bir konumlanış içinde kalması gerekmektedir. Bu durumda, bir ayrıcalık nedeni olan fiziksel güç üstünlüğü (eski toplumdan getirilen düşünce) şeften soyuna daha rahat aktarılabilir. Ve yapılan da budur zaten. Soyun taşıdığı bu güce tanrısal bir destek veriliyor. Kahramanlar kesinlikle tanrı ya da yarı-tanrılardan birinin akrabasıdır. (Genellikle kendileri yarı-tanrıdır.) Soyun herhangi bir ferdinde, kitlelerin dikkatini çekebilecek düzeyde bu gücün eksikliği ya da yetersizliği farkedilebilir. Böyle bir durum, eski toplumda egemenliğin kaybedilmesi anlamına gelmekteydi, ama artık böyle bir konumda egemenin kitlelere verebileceği bir yanıt vardır: Birey soyluluğunu, bu gücü birey olarak doğrudan kendisinin taşımasından dolayı değil, yarıtanrı ya da tanrı atalarından almaktadır. Egemen sınıfın egemenlik kaynağı, soyundan kalıtımsal olarak getirdiği fiziksel üstünlüklerdir ve bunlar tanrısaldır.

Destanlar, olayların anlatımında, gelecek yüzyılların kalıtımdan geçen değerlerle açıklanan eşitsizlikçi düşüncelerinin de ilk biçimlerini içermekle birlikte, henüz *ırk* motifine yabancıdır. Örneğin, yüksek soylular sınıfı başka halkların içinde de vardır. Yani yüksek soylu olmak tek bir halka özgü bir üstünlük değildir. Ve her toplumda yüksek soylular egemendir, yönetendir ve öyle olması da gerekir. Diğer halklarla ayrılıklar ırk motifiyle işlenmez. Birbiriyle kıyasıya savaşmakta olan Troyalı ya da Akhalılar'dan biri diğerine üstün tutularak anlatılmaz. Ya da renk ayırımı halklar arasında önemli bir faktör değildir. Yunan tanrıları, siyah Habeş-

ler'le de iyi ilişki içindedir. Onlara yardıma ya da dostluk ziyaretlerine gidebilmektedirler. İnsanların, renk farklılıklarına göre ciddi bir ayırıma henüz bölünmediği bu toplumda cinsiyete göre bölünme gerçekleşmiş ve kadın, baba hukukunun egemenliği altında erkeğe bağımlı konumuna çoktan girmişti. Kölelik ise tartışma konusu yapılmaz zira, üzerinde tartışılmaya gerek duyulmayan doğal bir kurumdur.

Homeros Destanları'nda düşünce tarihinin bazı tartışma konularına ilişkin doğrudan ya da dolaylı belirlemeler olsa da bunların sistematik olarak gelişmiş biçimlerini daha sonraki yüzyıllarda, artık yeni toplumsal şekillenmenin eskisinden bütünüyle farklılaştığı çağlarda görüyoruz. Felsefenin babası diye bildiğimiz Tales'le başlayan bir süreçten itibaren birçok düşünür doğa ve insan felsefesine ilişkin düşünce geliştirdiler. Bunların bir kısmı doğrudan toplumsal eşitsizliği savunurken, bir kısmı daha eşitlikçi sistemler önermekteydiler. Ya da, bir kısmı konumuza, sadece geçerken değindiler. Bunların bütününün incelenmesinde de pek yarar görmüyorum. Ama bunların, gelecek toplumsal biçimlenmelerde de düşünürleri etkilemiş olanlarını özel olarak incelememiz gerekir.

Pythagoras (MÖ. 580-500) ve Pythagorasçılar [84] "doğuştan eşitsizlik" üzerine kurulmuş düşünceleriyle başlıbaşına bir din tarikatı yaratmış ve hem başta Platon olmak üzere, antik Yunan felsefesini, hem de çağımız düşünürlerini büyük oranda etkilemişlerdir.

Pythagorasçı düşünceye göre, canlıda beden ve ruh iki ayrı varlıktır. Ruh ölümsüzdür, beden ölümlüdür. Ruh, bedene hapsolmuştur ve beden içinde sürdürdüğü yaşam içerisindeki eylemlerinin niteliğine göre bedenin ölümünden sonra yeni bir bedene girer ve yaşamını yeni beden içinde yeniden sürdürür. Ruh eğer beden içinde yaşamında madde dünyasına bağlı olarak yaşarsa, ölümden sonra daha az gelişkin (bitki ya da hayvan) bir beden içine yeniden hapsolur ve yeni yaşamını bu beden içinde geçirir. Tersine, madde dünyasından uzak bir yaşam sürdüren ruhlar bir önceki bedenden daha gelişkin bedenler içinde yeni yaşamlarını sürdürürler. Bitki, hayvan, insan bedenlerinin kendi içinde de de-

receleri vardır. Örneğin insan bedenleri; kötü insandan doktora, bilgeye ve sonunda filozofa kadar birçok dereceyi kapsar. Yaşamın bu türden tekrarları sonunda erdemli yaşam sınavını hep kazanan ruh sonunda maddeden tamamen uzak bir yaşam sürdüren filozof bedenine girer. Bundan sonrası ise, ruhun özgürlüğüne kavuşmasıdır. Ruh, artık ölümsüz bir hayat sürmek üzere *evrensel ruhun ebedi mutluluk ülkesine* döner.

Görüldüğü gibi, Pythagorasçı düşüncenin en temel özelliği bütün canlıların hiyerarşik bir sıralama içinde, doğuştan ruhla birlikte gelen bir eşitsizlik içinde bulundukları noktasında belirlenmekteydi ve bilge elitizmini savunuyordu. Bir toplum içindeki insan kitlesi içinde farklı yeteneklere sahip farklı tabakalar, sınıflar vardır. Örneğin aklı bilgeler temsil eder. Ruh unsuru kişiyi yiğit yapar, yani ruh unsuru yiğitlerde, kahramanlarda cisimlenmiştir. İstek ise, sıradan halkın en belirgin özelliğidir. O halde akıl (bilgeler) devleti yönetmeli; yiğitler bu devletin koruyuculuğunu yapmalı; ve halk ise toplumun maddi isteklerine yanıt vermeli, yani üretimde yer alarak toplumun yaşam malzemelerini üretmeliler. Burada, Pythagoras'ın insan soyunun ruhsal yükselme merdiveni üç basamak olarak ortaya çıkmaktadır. Genel olarak halk ve tüccarlar *servetseverler* olarak tanımlanabilir. Askerler *şerefseverler* ve bilgeler ise *erdemseverler* olarak tanımlanabilirler.

Pythagoras felsefesinde "dostlar arasında her şey ortaktır" ilkesi de söz konusudur. Ancak bu deyiş yanlış anlaşılmamalıdır. Burada, farklı tabakalar arasında dostluk zaten olamayacağı için, böylesi bir kolektif ortaklık içinde ifade edilen eşitlik, sadece bilgeler arasında geçerlidir ve sadece tüketim alanına ilişkindir. Oysa, bilgeler arasında da bir derecelendirme yapılmaktadır.

Şenel'in dediği gibi: "Pythagorascılar yeni bir eşitsizlik türü sunuyorlardı... 'bilgelikte eşitsizlik', kuvvet, asalet, servet eşitsizliklerinden sonra, yeni bir eşitsizlik türü olarak Yunan düşünüşüne giriyordu". [85]

Daha önce gördüğümüz gibi, aslında Pythagoras'a maledilen ruhların reenkarnasyonu (ölümden sonra beden değiştirerek yaşama) inancının çıkış noktası, sıkı bir kast sistemiyle tariflenebi-

len bir toplumsal şekillenme içindeki Hindistan'dır. Hellen düşüncesi, bu Hint kaynaklı düşünceyi biraz değiştirerek kendine maletmesini başarıyor. Tarihçi Heredotos, düşünce hırsızlığıyla suçladığı Pythagoras'ı ilginç bir tarzda protesto eder: "İnsan ruhunun ölmez olduğunu, vücut yok olunca her defasında meydana gelen başka bir canlı varlığa girdiğini, topraktaki, denizdeki ve havadaki bütün varlıkları dolaştıktan sonra da yeniden o zaman doğan bir insan vücuduna girdiğini ve onun bu dolaşmasının 3000 yıl sürdüğünü anlatan bu öğretiyi ilk olarak ortaya atan Mısırlılardır. Bazıları erkenden, bazıları daha sonradan olmak üzere, bu öğretiyi kendi malları imiş gibi kullanan Hellenler olmuştur. Bunların adlarını biliyorsam da yazmıyorum." Burada, Pythagoras düşüncesinin kaynağı olarak gösterilen Mısır adı çağın yanlış bir bilgilenmesine dayanmaktadır. Ama gerçekte bu eleştirinin büyük oranda haklılığı vardır, zira Pythagoras düşüncesinin orijinalini Hindistan düşüncesinde bulmaktayız.

Pythagoras'ın getirdiği ruh-beden ikilemi, fizyonomileri ve yaşam biçimleriyle insana benzeyen tanrılarından uzaklaşmayı gündeme getiren tek düşünce akımı değildi. Birçok filozof artık, hepsi birbirine ve hepsi insana benzeyen tanrı fikrinden tek tanrı fikrine doğru yakınlaşmışlardı. Ve tek-tanrıcılığı (monotheism'i) ilk kez ortaya atan gezgin filozof **Ksenophanes**, döneminde yaşayan halklar hakkında da ayrıntı bilgilere sahipti. Ve ona göre her halk kendine benzeyen tanrılar yaratmıştır. O şöyle der: "Habeşler kendi tanrılarının basık burunlu ve kara, Thrakialılar da gök gözlü ve kızıl saçlı olduklarını sanmakta."

"Hiç kimse iki kez aynı suda yıkanamaz" diye bilinen sözün sahibi, her şeyin hareket ve değişim halinde olduğunu savunan ve böylece felsefede diyalektik yöntemi savunan **Herakleitos** (MÖ. 540-480) insan felsefesinde eşitsizlikten yana olan aristokrat düşünürlerden biridir. Sınıfsal köken olarak köklü bir aristokratik aileden gelmesi, onu tam anlamıyla aristokratik çıkarlar içine gömmüş, hatta bilgisini bile bu biçimde sunmaya çalışmıştır. Yazdıklarını herkes anlamasın diye çok dolaylı, karışık yazar. Bundan dolayı da çağında "Karanlık" lakabıyla anılırdı. Bu eğer gerçekten

bilinçli bir amaç idiyse (ki bunu kanıtlayan şeyler var), Herakleitos amacına ulaşmış sayılır, çünkü eserlerinin anlaşılması gerçekten zorluklar taşıyor. Bunu, şu anekdot çok güzel ifedelendiriyor: Euripides, ünlü filozof Sokrates'e Herakleitos'un bir yazısını veriyor ve okuduktan sonra Sokrates'in düşüncesini almak istiyor. Sokrates şöyle diyor: "Anladıklarım pek mükemmel. Öyle sanıyorum ki anlamadıklarım da. Fakat, bunun için bize Delos'lu bir dalgıç gerekiyor." Bilindiği gibi, Delos'lu dalgıçlar derinlere dalma konusunda ünlenmişlerdir.

Herakleitos, demokrasi uygulamalarının ilk dönemlerinde yaşamış bir düşünürdür. Döneminin demokrasi uygulamalarına ve genel olarak demokrasilere karşı kendi sınıfının tepkilerini dile getirmiştir. Onun düşüncelerinde de insanlar farklı derecelere ayrılırlar. Eserlerinde kimi yerde yarıtanrı insanlardan söz eder, kimi yerde ise "insandan çok hayvana benzeyen" yaratıklardan. İyi, akıllı ve elbette soylu aristokratlar azınlığı oluştururken, bu hayvana benzeyen yaratıklar çoğunluktur. Çok'luk, (kitleler) her zaman için tek'lik karşısında olumsuzluğu temsil eder, kaos'tur, erdemsizliktir. Bias'ın sözü onun için de önemli bir doğrudur: " Çoklar kötü, azlar iyidir." Aristokrasinin çıkarlarını savunan bir anlayışın çokluktan (çokun yönetiminden) yana olması elbette beklenemezdi. Ama Herakleitos'un demokrasiye ilişkin görüşleriyle savaşlara ilişkin görüşleri birleşince bir hayli tehlikeli düşünceler ortaya çıkmaktadır. O, savaşın her şeyin babası olduğunu söyler. Gerçek kahramanları (Heros) savaş ortaya çıkarır ve onları babaları olan tanrıların yanına gönderir. Savaş insanlarla bu yarıtanrıları ayrıştırdığı gibi; bazılarını özgür yapar, bazılarını köle.

Ve köleler zaten toplumun normal bir unsurudur ve köleciliğin kesinlikle haklılığı söz konusudur.

Herakleitos'un görüşleri çağdaş batı düşünürlerini temelde etkilemiştir. Herakleitos'un diyalektik yöntemini neredeyse bütünüyle benimseyen Hegel, "Herakleitos'un hiçbir cümlesi yoktur ki logik'ime almış olmayayım" diyerek onun önemini vurgularken; esas olarak Herakleitos'un *çokluğa karşı nefretine* dört elle sarılan Nietzsche ise, "Dünya her zaman doğruya muhtaçtır, o

halde her zaman Herakleitos'a muhtaçtır" diyecektir. Bu çizginin devamının Hitler'e ulaşmaması elbette olanaksızdı. Yani yaklaşık 2400 küsur yıl sonra Hitler de, "Çoğunluk hiçbir zaman tek kişinin yerine geçemez. Çoğunluk yalnız bilgisizliği değil, aynı zamanda korkaklığı da temsil eder. Yüz budaladan tek bir akıllı adam olamayacağı gibi, yüz korkak da ahlak güçlülüğü isteyen siyasal bir eylemi başaramaz" diyecektir. Bu yüzyıllar aslında köleci toplumun altın çağını yaşamakta olduğu yıllardır. Ama, bu arada özellikle zanaat yoluyla servet birikimi yapabilmiş olan orta sınıfların, eski konumlarında olmadıkları halde egemenliği ellerinden bırakmayan aristokrat sınıfa karşı sürdürdüğü eşitlenme, yönetme eyleminde söz sahibi olma kavgası da gittikçe büyümektedir. Eşitlikçi demokrasi hareketleri gelişmekte ve birçok ülkede aristokratların elinden yönetimler alınmaktaydı.

Ve doğa felsefesinden insan felsefesine geçiş ile, materyalist düşünce yoğunluğundan genellikle eşitsizlikten yana olan idealizmin etkinliğine doğru gidiş de tam bu dönemlerin ürünüdürler. Eşitsizlikçi düşünceler, aristokrasinin yanında ve toplumun çoğunluğunu oluşturan halka karşı kendilerini şekillemekteydiler. Aristokrasi, kendi geleceğinden endişeye kapılmaya başlamıştı. Kendini korumak için toplum çoğunluğunu yeniden egemenliği altında tutabilecek düşüncelere gereksinimi vardı. MÖ. 6. yüzyılda yaşayan düşünür **Theognis** bu nedenle kaybetmekte olan aristokrasiye yeni bir nefes oldu. O, aristokrasinin egemenliğini en açık ve ödünsüz olarak savunmaktadır.

Theognis, asiller ve asil olmayanlar diye iki gruba ayırır insanları. Asiller, kalıtımsal olarak iyi yeteneklerin sahibidirler. Erdem, sadece seçkin bir azınlık olan soylularda vardır. Zenginlik gibi sonradan da kazanılabilen statülere karşın, "iyiyi kötüden ayırabilme özelliği" olan erdem, sonradan kazanılamayan, eğitimle sağlanması mümkün olmayan, *üstün* bir özelliktir. "Hiç kimse aptalı akıllı ya da kötüyü iyi yapma yolunu bulamadı" der. Theognis, soylulara özgü bu kalıtımsal üstünlük vasıflarını biyolojik ya da ya da fizyonomik nesnel şeylerle açıklamaya çalışmaz.

Oysa asil olmayanlar, yani "aşağı tabakadan olanlar" kötüdür. Halk kötü meziyetlerin toplamıdır. Mitoslarda görülen kahramanlar hep aristokratlar içinden çıkar. Oysa halk korkaktır.

Asaletin, doğuştan gelen kalıtımsal bir özellik olduğunu savunan Dor asillerinden bu Megaralı ozan-filozof, kendi ülkesindeki demokrasi istemli bir halk hareketi sonunda zenginliğini kaybedip ülkesinden de sürüldüğü için, tarihin tanıdığı en "halk düşmanı" düşüncelerin de üreticisi olmuştur. Tanrı Zeus'tan dilek olarak; "halkın kara kanını içmeyi ona nasip etmesi"ni isteyecek kadar büyük bir halk düşmanlığı taşımaktadır.

Bir toplumu erdemliler yönetmelidir, diye savunur Theognis. Tümcenin açılımının, yoruma gerek kalmaksızın, "bu toplumu asiller yönetmelidir" olduğu açıktır.

"Hakim üretim sistemi -Theognis'in zamanında- kırdan şehire, tarımdan ticaret ve sanayiye kaymaktadır. Ticaret ve sanayi ile uğraşan sınıfı ve ticaret ve sanayi ile ilgili işleri hakir gören aristokratlar, karlı üretim biçimi tarımdan ticaret ve sanayiye kaydığı halde, kültürel bir muhafazacılıkla bu işleri hakir görmekte devam edip, zenginliklerini bu işlere yatırmaya yanaşmamışlardır. Bu tutumlarında ısrar ettikçe, ticaret ve sanayi ile uğraşan orta sınıf zenginleşirken, onlar fakirleşmişlerdir. Fakirleşen aristokratlar servete tekrar kavuşma, servete kavuşan orta sınıf ise, asil sayılma özlemindedir.

"Bu karşılıklı özlem onları birleştirir. Fakir düşmüş aristokrat ailelerin gençleri zengin burjuva kızları ile evlenmeye başlarlar. Aristokrat sınıf bu yolla yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır." [86]

Theognis, soyun korunması için evliliklerin aynı soydan bireyler arasında yapılmasını önerir. Soylular, soylu olmayanlarla evlenirlerse soy bozulur. Hatta, soyluların (asillerin) üstün özelliklerini bozan bir başka şey ise, soyluların, soylu olmayanlarla ilişki kurmaları, onlarla oturup kalkmaları, dostluk geliştirmeleridir. Soylu soyluyla evlenir, soyluyla konuşur, soyluyla oturup kalkar. Aksi halde, üstün yeteneklerinde yozlaşma olur, çürür. Görüldüğü gibi, Theognis, soylulara tam anlamıyla bir kast yaşamı önermektedir.

Bunun yan ısıra üstün ırkın korunması düşüncesinin de net biçimiyle bu düşünürde şekillendiğini görüyoruz. Evlilikte ırk karışımına dikkat edilmezse, yani asillerle asil olmayanlar evlenirlerse, doğacak çocukların yetenekleri asilin yeteneğinden geri olacaktır. "Biz iyi soydan koç, eşek ve atlardan iyi döller alırız" der ve hayvanlarda yetenekli çiftlerin birleştirilmesinden yetenekli nesiller elde edildiğini; yetenekli cinslerin yeteneksiz cinslerle birleşiminden ise yeteneksiz cinslerin elde edildiğini söyleyerek ırkın korunmasına ilişkin düşüncelerini kanıtlamaya çalışır. Irk (soy) temizliğini bozan şeylerden birisi de servet edinme ihtirasıdır. "Servet soyları karıştırır" diye düşünür. Oysa, ticaret ve zanaatla uğraşan servet sahibi yeni sınıf, servetleri aracılığıyla asil ailelerle akrabalık ilişkileri kurmaktadırlar. İşte bu durum aristokrat Theognis'i deli eder. "Bu yüzden kötü şeyler iyi şeylerle karıştığından beri, yurttaşların ırkının bulanık olduğuna" şaşmaması gerektiğini söyleyerek böylesi "zaafı" olan aristokratları eleştirir.

Görüldüğü gibi, eşitsizlikçi filozofların bütününde var olan çoğunluk düşmanlığı düşüncesi (ya da korkusu) Theognis'de, yaşadığı dönemin de etkisiyle, abartmalı boyutlarda söz konusudur. Aristokrat Theognis'in halka (çoğunluk ya da kitle) yönelik düşmanca düşünceleri ve doğrudan buna paralel bir düşünce sistemi olan, ırk üstünlüğü, ırk ayırımcılığı, ırkın korunması konusundaki düşünceleri, sonraki yüzyıllardaki bütün ırkçı düşüncelerde değişik biçimlerde yer alacaktır.

Devlet yerleşip, kurumlaşma ve yetkinleşmesini geliştirdikçe devlete, devletle toplum ve devletle birey arasındaki karşılıklı ilişkilerin niteliğine, anlamına yönelik düşünceler gittikçe yoğunlaşmaya başlar. Önceleri doğa felsefesi içinde pek sözü geçmeyen adalet gibi kavramlar giderek felsefenin ana konuları haline gelmeye başlar. Adalet nedir, hak nedir? Hakkın sahibi kimdir gibi sorular artık toplumun tartıştığı asli sorulardır. Değişen sınıf ilişkilerinin gereği olarak "adil olanın yeniden saptanması" gerekmektedir. Aslında bu türden sorular daha önce de filozofların konusunu oluşturmuştur, ama hiçbiri bu sorunu asli konu önemine ulaş-

tırmamıştır. Oysa bütün tartışmaların dolaylı-dolaysız ulaştığı temel nokta burasıdır.

Yunan site devletlerinde aristokratik yönetimlerin çökmesi ve çoğunun tiranlığa yönelmesi, bu sistemlere yönelik güveni bütünüyle sarsmıştı. Demokratik sistemler ise, henüz demokratik kültürden yoksun olan çağın toplumlarında rüştünü ispatlayabilmiş değildi ve yetkinliği konusunda bir kuşkuyu birlikte sürdürmekteydi.

Bu iki sisteme alternatif bir öneri sofistlerden gelmekteydi. Sofist terimi, bilge anlamını taşımaktaydı. Bir süre sonra sözcük "bilgelik öğretmeni" anlamını içerecektir.

Aslında "sofistler" adı bir felsefi ekolün adı olmaktan çok, birbirinden farklı görüşleri içeren birçok siyasal akımın ortak adıydı. Düşünce sistemlerinde insanı merkez almaları tek ortak noktalarıydı denilebilir.

Sofistik düşünce sisteminde bilgiye verilen önem fazlasıyla abartmalı olarak yeniden (Pythagorasçılarda olduğu gibi) gündeme gelmektedir. Politikacılardan çok filozoflara görev düşmelidir devlet yönetiminde. Bu nedenle Platon, sofistliği filozof ile politikacı arasında orta bir şey olarak tanımlar. Ama, çağdaş felsefecilerin üzerinde görüş birliğine vardıkları bir diğer konu da sofistliğin, 18. yy aydınlanma çağını da etkileyen, "antik aydınlanma devri" olduğu gerçeğidir. Zira sofistler, insan, doğa, tanrı, din, yasalar ve insan karakteri üzerine birçok konuyu tartışma gündemlerine almışlardır. Sofist filozofların çoğu, kendilerinden önceki ve sonraki birçok filozoftan farklı olarak, erdem'i tanımlarken kalıtıma bağlamak yerine, öğrenmekle elde edilebilir bir şey olduğu noktasında birleşmişlerdir.

Ortak noktalarına karşın sofizmin, birbirinden farklı hatta zaman zaman taban tabana karşıt görüşleri bir arada barındıran bir felsefi ekol olduğunu söyledik. Bu durum, özellikle insan felsefesinde, eşitlik anlayışında ortaya çıkmaktaydı. Bazıları insanın doğadan eşit olduğunu savunurken, bir diğerleri insanın eşitliğini bütünüyle reddetmişlerdir.

Sofistlerin ilk büyüklerinden **Protagoras**, çağdaşı Platon'un "her şeyin ölçüsü tanrıdır" düşüncesine karşı "her şeyin ölçüsü insandır" demekteydi. "Doğa hiçbir şeyi köle yapmamıştır" diyen **Alkidamas** ise Tanrı'nın herkesi özgür yarattığını savunmaktaydı.

Sofist filozoflar arasında adı geçen büyük isimlerden birisi de Antiphon'dur. Aslında, MÖ.V. yy'da bu ismi taşıyan birçok filozof vardır. Ama, isminden sıkça söz edilen ve *Hakikat* isimli yapıtın sahibi olduğu bilinen Antiphon'un düşünceleri kalıcı olabilmiştir. Bu Antiphon'un Sokrates'le tartıştığını biliyoruz. Ksenophanes ve Aristoteles'in yapıtlarında adı geçer ve Aristoteles kendi yapıtlarında onunla hesaplaşma yoluna gider.

Hakikat adını taşıyan eserinde Antiphon doğanın koyduğu yasalar (Physis) ile insanların yaptığı yasaları (Nomos) karşılaştırır ve birbirine karşıtlığını kanıtlamaya çalışır. İnsanların koyduğu yasalar doğa yasaları karşısında güçsüzdürler. İnsanlar eşit doğarlar. Yani doğada köle yoktur. İnsanlar arasındaki ayırımlar yapaydır; insanlar tarafından oluşturulmuşlardır; kuruntudan (Doxa) başka bir şey değillerdir.

"Böyle [aristokrat] babaların çocukları olanları sayıyor, onlardan çekiniyoruz, iyi evden [aristokrat aileden] olmayanları da saymıyor, onlardan çekinmiyoruz. Bu halde birbirimize barbarlık ediyoruz. Zira doğada hepimiz her şeyde aynı olarak yaratılmışız. Hellen olsun barbar olsun; bunu doğadan bütün insanlar için aynı şekilde zorunlu olan şeyler gösteriyor... Bunları elde etmek herkes için aynı şekilde olanaklı, bütün bunlarda biz ne bir barbarı ne de bir Helleni dışarda bırakıyoruz.[87] Hepimiz havayı ağız ve burun yollarımızdan içeri çekeriz ve hepimiz ellerimizle yemek yeriz."[88]

Antiphon insanların koyduğu yasaların doğaya aykırılığını düşünmektedir. Toplumu egemenlik altında tutmaya yönelik kurallardır bunlar. "Gözlerin neleri görüp neleri görmemesi, kulakların neleri duyup neleri duymaması, dillerin neleri söyleyip neleri söylememesi, ellerin neleri yapıp neleri yapmaması, ayakların nerelere gidip nerelere gitmemesi için yasalar konulmuştur. Yaşamak mıdır bu, ya da ölmek mi? Oysa yaşamak ve ölmek doğasal olgu-

lardır ve insanların koyduğu bu kösteklere karşın son derece özgürdürler." İnsanların koyduğu yasalar (Nomos) doğal olanı tahrip etmekte, kendi (egemenin, yöneten) isteğine göre şekillemeye çalışmaktadır.

Antiphon, insanların, kendi koydukları yasalara karşı suç işlediklerinde, bunu gizleyerek sonucundan kurtulabildiklerini, ama doğanın koyduğu yasalara karşı işlenen suçların gizlenemediğini ve sonucundan da kurtulmanın olanaksız olduğunu söyler. "Çünkü birincisi kuruntu, ikincisiyse hakikat'tır."

Görüldüğü gibi Antiphon, insanların aristokrat ya da aristokrat olmayan ayırımına göre değerlendirilmesine karşı bir tutum içindedir. Onda barbar kavramı da, Hellen'e göre aşağı ya da köle anlamından farklı olarak Hellen-olmayan anlamına sahiptir. İnsanların eşit yaratıldıkları; doğadan getirdikleri ve insanlar arası eşitsizliğin gerekçesi olabilecek farklılıklara sahip olmadıkları düşüncesi onda netçe ifade edilmiştir. Yetenekler, öğrenmekle elde edebilir şeylerdir. Böylece, insanların eğitim yoluyla yetkinleştirilebileceği düşüncesi, aristokrasinin temsilcisi (ve sözcüsü) konumunda olan düşünürlerden tamamen farklı olarak, eşitlikçi bir düşünceyi biçimlemekteydi.

Sofist **Gorgias**'la formülasyonunu bulan adalet kavramı aslında tam da toplumun materyalist bir yorumuna denk gelmekteydi: "Hak kudretlinindir". Yunan şehir devletleri, özellikle Atina'nın yayılmacı bir politika izlediği bu dönemde kuvvetlinin zayıf üzerindeki egemenliğinin meşruiyetini ilan etmiş oluyordu. Bu doğada da böyle olduğuna göre, doğanın bir parçası olan insan ve insan toplumu için de geçerli olmalıydı. Ve bu izahla, yeni toplumsal şekillenme, toplumun işleyişine egemen olan yeni kuralları formüle etmiş oluyordu.

Sınıflı toplumun "hak kuvvetlinindir" anlayışı ilk sistematik açıklamalarına **Thrasymakhos** ile ulaşır. MÖ 4. yüzyılda yaşayan bu filozof, adaletin güç kavramıyla bağlantısını netçe ortaya koyarak, "adalet güçlünün işine gelendir" der. Her yönetim, çıkarları neyi gerektiriyorsa, onların korunması doğrultusunda kanunlar koyar. Adalet, kanunlara uygunluk durumudur. Kanunları koyan-

lar güçlüler olduğuna göre, adalet de onların çıkarlarına uygunluk anlamına gelmektedir ve doğrusu da budur.

Hak kuvvetlinindir; yasalar, güçlünün çıkarlarına hizmet ettiği kadar doğrudur (haklıdır). Ve güçlünün çıkarlarına hizmet eden yasaların var olduğu toplumlarda barış vardır. Güç, yönetendedir. "Doğru adam, her işte, doğru olmayanın karşısında zararlı çıkar" diyor ve bunu pratik yaşamdan örneklerle kanıtlamaya çalışıyor Thrasymakhos ve eğriliği (haksızlığı) sonuna kadar götürmek gerektiğini inatla savunuyor. Çünkü ancak eğrilik kazanç getirebilir. Ve "sonuna varan bir eğrilik, zorbalık dediğimiz düzenin ta kendisi olur. Zorba, başkalarının mallarını azar azar değil, zorla toptan alır; bu mallar ister tanrıların olsun, ister devletin. Oysa ki, onun yaptığını yapan bir küçük adam ceza görüp rezil olurdu. O küçük adama hırsız denir, soyguncu denir, yağmacı denir. Ama yurttaşlarının mallarına el sürmekle kalmayıp onları köleliğe de sürükleyen kimseye bu adlar verilmez... İnsanlar eğriliği, eğrilik yapmak korkusundan değil, eğriliğe uğramak korkusundan ayıplarlar."

Ve yönetilenlere, "bu yasaların onların çıkarlarını da koruduğunun" söylenmesi ve buna ikna edilmeleri gerekir.

Bütün bu düşünceler, çevresine doğru yayılma sürecinde olan dönemin Atina'sının işine fazlasıyla yaramaktaydı elbette. Zira artık güçlü olanın egemenlik için yayılma hakkı doğrudan kabul edilir, doğal bir hak olarak sunulabilir.

Thrasymakhos'un formüle ettiği "hak kuvvetlinindir" düşüncesine karşılık, çağdaşı **Kallikles** (MÖ 5. yüzyılın sonları) "kanunları koyanlar zayıf adamlar ve çokluktur" diyerek farklı bir yorum getirir adalet kavramına. Ona göre yasalar, kuvvetlilerin daha fazla güçlenmelerini engelleyebilmek için zayıfların oluşturduğu çoğunluğun getirdiği bir önlemdir. Oysa doğa, insanlar arası eşitsizliğin kaynaklarını bolca sunmaktadır. "Doğanın kendisi, -der Kallikles- iyinin kötüden, yeteneklinin yeteneksizden daha çok şeyi olmasının haklı olduğunu açıkça gösteriyor. Bunun böyle olduğu birçok yerlerde olduğu gibi öteki yaratıklarda ve insanlarda, bütün bir devlette ve kuşakta görülüyor. Daha kuvvetlinin daha zayıfa hükmetmesi ve ondan çok şeye sahip olması haklı bir şey

olarak görülüyor." Bu düşünce, insanların koyduğu eşitlikçi yasaları elbette doğaya aykırı bulmaktadır. Örneğin, köle edinmek ve toprak ilhakları için gerçekleştirilen işgalci savaşlar haklı ve doğaya uygundurlar. Doğanın yasası budur. Eşitlik öneren pozitif hukuk kurallarını bir aldatmaca olarak kabul ediyor. "Yetkin yaratılmış" bir insan geldiğinde (üstün insan) bu "harflere bağlı" yasaları elbette ve haklı olarak silip süpürecektir.

Doğaya göre haksızlığa uğramak, kanun ve töreye göre ise haksızlık etmek kötüdür. "Haksızlığa uğramak bir erkeğe yakışmayan bir köleye yakışan haldir."

Yönetici yeteneklerin kalıtımsal olarak elde edildiğini düşünen filozof için ihtiraslara gem vurularak gerçekleştirilen bir ölçülülük ölüm demektir. "Daha baştan kralların oğulları olanlar ya da kendileri doğadan kendilerine bir krallık ya da tiranlık ya da hakimlik bulabilecek kabiliyette olmak mutluluğuna kavuşanlar, bu gibi insanlar için gerçekte ölçülülükten daha çirkin ve daha kötü ne olabilir? Bunlar için kimse engel olmadan nimetlerden yararlanmak mümkünken insan yığınının kanununu, lakırdısını ve yergisini, kendileri efendi iken başlarına mı getirecekler?" [89]

Zayıf olan çokluğun dayattığı aldatmaca sadece demokrasi ve eşitlik kavramlarıyla bitmiyor. Örneğin "her işte ölçülü olmak gerekir" prensibi de ona göre aynı yeteneksiz çokluğun kendini korumaya yönelik olarak savunduğu bir ilkedir. Oysa bu ilke de doğaya aykırıdır. Zira, "doğaya göre güzel ve haklı olan şey (insanın) hırslarını alabildiğine büyütmek üzere salıvermesi, onları gemlememesi... hırslarının ardından gittiği şeyleri yerine getirmesidir". Doğal olanın sınırsız uygulanması durumunda yeteneksiz ve zayıf azınlık var olan konumundan daha da gerilere sürüklenecektir. Bu nedenle güçlüyü olabildiğince pasifize etmeye çalışmaktadır. Onların yüreğini saçma sapan bir insan düşüncesiyle, eşitlikçi bir inançla doldurup yumuşatmak için "en iyilerimizi ve en kudretlilerimizi daha küçükken ele alıp, 'aynı şeye sahip olmak gerekir, güzel ve haklı olan işte budur' diye onları aldatıp büyüleyerek kendimize köle yapıyoruz..."

Kallikles, toplumda, en'lerle ifade edilen yüksek meziyetliler ve aşağılık diye tarifleyebileceğimiz sınıfların varlığını veri olarak alıyor ve politik görüşlerini bunun üzerine kuruyor; bilgili, güçlü olanlar devlet yönetimini ellerinde tutmalıdırlar.

Kallikles'in düşüncelerinin bütünü içerisinde üç unsur öne çıkar: *Üstün insan* belirlemesi, çatışmanın (başkalarını ezme, yok etme, egemenlik altına alma, vb.) doğaya uygunluğunun savunusu ve demokrasi düşmanlığı. Bu düşünceler daha sonraki yüzyıllara akarak birçok eşitsizlikçi ya da ırkçı düşünürün felsefi sistemlerinin temelini oluşturmuştur. Ve genellikle insanlar arasındaki ayırımcılık ve demokrasi düşmanlığı düşünceleri eşya ve gölgesi gibi her zaman birlikte görünmüş, hiçbir zaman ayrılmadan birlikte hareket etmişlerdir. Örneğin Kallikles'in demokrasiye ilişkin negatif düşünceleri kendinden yaklaşık iki bin yıl sonra, çağdaş ırkçılığın kurucularından Arthur de Gobineau'da neredeyse hiç değişmeden bütünüyle yer almıştır. Elbette, "üstün ırk" kavramıyla birlikte.

"Sofistler, diyebiliriz ki, aristokratik değerleri budamış, ama köklerini sökememiş, yerine sistemli demokratik değerler koyamamış, fakat koydukları sistemsiz ve birbirleriyle çelişkili bir sürü değer ve düşünüş nedeniyle, bir düşünce anarşisine yol açmışlardır. Bu değişen değerler ve gerçekler ortamı içinde değişmeyen değerler, değişmeyen gerçekler özlemi, bu kez sofist düşüncelere karşı bir tepki yaratmıştır. Sofistlerin budadığı aristokratik değerlere karşı demokratik değerler yaratma işi başarılı olmayınca da, aristokratik değerlerin, Sokrates'in attığı yeni temeller üzerinde yeniden örgütlendirilerek, Platon'un ve Aristoteles'in felsefe sistemlerinde yeniden sürgün vererek ortalığı sardıkları görüldü." [90]

Sokrates (MÖ. 449-399), eşitsizlikçi aristokratik felsefenin temel dayanağının asli kaynaklarından belki de en önemlisidir. O'na kadar değişik biçimlerde savunulagelen eşitsizlikçi felsefe, ondan sonra artık bütün boyutlarıyla biçimlendirilerek bin yıllar süren bir yaşama kavuşacaktır. Üstelik, böylesi öneme sahip olan Sokrates'in ne yazdığı bir eser söz konusudur, ne de kurduğu bir felsefi ekol.

Sofistlerin aristokrasiye karşı olan düşüncelerinden büyük oranda etkilenen Sokrates, demokrasi düşüncesine de yakın durmaz. Ne azınlığın ne de çoğunluğun yönetimleri onu memnun etmemiş ve o da Pythagorasçıların da düşlediği gibi, bilgelerden oluşan bir azınlığın yöneteceği toplumsal-siyasal şekillenmelerden yana olmuştur.

Sokrates'in düşüncelerini, kendi yazdığı bir eser olmadığı için, daha çok öğrencilerinin onun hakkında yazdıklarından öğrenebiliyoruz. Düşüncelerinin aktarımında da birbirine tamamen zıt yönlü yorumlarla karşı karşıya gelmekteyiz. Onun düşüncelerinin sunuluşunda demokrasiyi öne çıkaran (aristokrasiyi reddeden) öğeler söz konusu olsa da demokrasiyi reddeden yanı daha belirgin olarak ortaya çıkar. Bu yorum farklılıkları; bir yandan, eşitsizlikçiliğin olabildiğince yaygınlaştığı uygar toplumlara karşı tepki olarak, *eşitlikçi* bir felsefe olarak ortaya çıkan Kynik'ler gibi felsefi akımların oluşmasına hizmet ederken, öte yandan Platon ve Aristoteles gibi daha sonraki bütün çağları etkileyecek iki düşünürün eşitsizlikçi esaslara dayandırılmış büyük düşünce sistemlerinin de kaynağını oluşturacaktır.

Eşitsizlik temeline göre örgütlenmiş toplum anlayışına bir tepki olarak ortaya çıkan **Kynik** düşüncesi, eşitlikçi toplumun oluşum koşullarına ilişkin bir öneriden yoksundur.

Kynik sözcüğü, eski Yunanca'da köpek anlamındaki *kylon* sözcüğünden üretilmiştir. Köpeksi, köpekçe gibi bir anlama sahiptir. Başlangıçta, hayvansal düzeyde ilkel bir yaşamı savunan filozoflara, onları aşağılayan karşıtları tarafından aşağılama terimi olarak kullanılan bu sözcük, giderek bu düşünce akımının taraftarlarınca da kabul görmüş ve isim olarak kullanılmıştır.

Kynikler, gelişmiş uygarlığın olanaklarının eşitlikçi bir anlayışla dağılımının nasıl olması gerektiği ya da toplumsal kurtuluşa nasıl ulaşılacağı sorularına yanıt aramayı ve öneriler üretmeyi gerçekleştiremediler. Yaşadıkları toplumun sosyal, ekonomik, ahlaki, hukuki bütün kurumlarını amansızca eleştiren Kynikler, düşüncelerine denk düşen toplumsal bir muhalefet örgütlemek yerine, bireysel yaşamda erdemli olma amacını benimsemekle yetindiler.

Sorunları ele alırken sadece bireye yönelmeleri ulaştıkları sonuçların çarpılmasına da neden olmaktaydı. Örneğin bir Kynik için "özgürlük" kavramı, bireyin içözgürlüğü olarak sınırlanmaktaydı. Politik özgürlük kavramıyla didişmek akıllarından geçmemekteydi. İçözgürlüğe ulaşmak için önerdikleri yaşam ise, uygarlığın ürettiği bütün olanaklardan ve tutkulardan uzak yaşamak biçiminde özetlenmekteydi. Onlara göre, mutlu olmanın da özgür olmanın da biricik koşulu tutkulardan sıyrılmaktı. İnsan ancak, yoksul, tutkusuz, alçakgönüllü bir yaşam içinde erdemli olabilirdi. Oysa bu zaten çağın kölelerinin ve yoksullarının yaşam biçiminden başka bir şey değildi. Daha da ötesi, Kynikler, tutkuların en yoğun olarak at koşturdukları bir alan olarak politikayı lanetli ilan etmişler ve bu alandan uzak kalınmasını önermişlerdir. Diogenes'in Büyük İskender'e "gölge etme, başka ihsan istemem" sözü, Kynik yaşamını tanımlayan en özlü ifade olarak günümüze kadar gelmiştir.

Kynik düşüncenin belki de en kendine özgü yanını kozmopolitizm düşüncesi oluşturur. Ulusal, dinsel ya da sosyal hiçbir ayırıma tabi tutulmaksızın dünyanın bütün halklarından insanlarının aynı ortak evrenin, aynı ortak toplumun vatandaşı olduğu düşüncesine dayanan bu anlayış, aristokrat-avam, özgür-köle ayırımlarına ve kent devleti vatandaşlık hukukuna karşı çıkar. Fakat ayırımcılığın aşılması doğrultusunda böylesi önemli adımlar atan Kynik düşünce, ne yazık ki başka bir alanda, erdemlilik ölçütünde insanları erdemli-erdemsiz diye ikiye ayırmaktaydı.

Bir felsefi akım olarak bu düşünceler, bu düşüncelerden doğrudan yarar bekleyecek sınıflara ulaşmaktan da uzaktı. "Toplumun üst tabakalarının insanlarına inançları ve güvenleri olmadığı gibi, kitlelerin aşağı tabakalarının inançlarına da güvenleri yoktu. Bu nedenle, Kynik düşüncenin aşağı tabakalardan çok 'aşağı statülü' kültürlü insanlardan oluşan kesimin dünya görüşünü dile getiren bir düşünce akımı olduğu söylenebilir" [91]

Özet olarak Kynik düşünce, toplumda var olan eşitsizlik ve haksızlıklara itiraz eden kültürlü insanın, tam bir bireysellik anla-

yışı içinde, toplumsal yaşamdan kaçışını, topluma küsüşünü teorize eden önemsiz bir felsefi akım olarak kaldı.

Tipik Kynik düşüncesinin temel görüşlerinin oluşturucusu olan **Antisthenes** (MÖ. 444-368) buraya kadar anlattığımız düşüncelerin de klasik temsilcisidir. Kendine güven duygusunun geliştirilmesi, zorluklara katlanabilecek fiziki dayanıklılık ve irade gücünün kazanılması, çalışmanın yüceltilmesi, lüksten kaçınma, doğal (hayvansal) gereksinimlerle sınırlı tutulan bir yaşam standardının gerçekleştirilmesi ve elbette, zorluklara katlanma. İşte bütün bunlar Antisthenes'te yaşamın amacını belirlemekteydi. Oysa görüldüğü gibi sunulan bu yaşam biçimi önerisi zaten aşağı sınıfların içinde bulundukları durumu ifade etmekteydi. Başka bir ifadeyle, yoksul sınıflara sunulan yaşam önerisi, geleceğe yönelik olarak kazanmayı hedefleyecekleri bir ideal olmak yerine, yaşadıkları "saygıdeğer" realitenin kendisiydi. Yoksulluk yaşamının övgüsüydü.

Antisthenes'in idealinde devletin, özel mülkiyetin bulunmadığı bir toplum düşü de yer alır. Ancak, böylesi bir toplum anlayışını sadece azınlıkta bir bilge kişiler topluluğunun (Kynikleri kastetmektedir) anlayabileceğine inanmaktadır. Çoğunluğu ise bilgisiz çokluk olarak düşünür.

Kynikler içinde en tanınmışlardan olan **Diogenes** (MÖ. 404-323), özgürken köle durumuna düşmüş bir filozoftur. Hellen-barbar, aristokrat-avam ve çok açıkça olmasa da (biraz da kendi konumundan dolayı) efendi-köle ayırımına karşı çıkmıştır. Kendisinin, herhangi bir kent-devletin değil, dünya kentinin vatandaşı olduğunu söylerdi. Fakat, diğer Kynikler gibi Diogenes de insanları bilge azınlık-cahil çoğunluk ayırımına sokmaktaydı.

Platon (MÖ. 427-347) hiç kuşkusuz, etkisiyle zamanımıza kadar gelen ve çağımızda bile bu etkiyi sürdürebilen birkaç büyük filozoftan biridir. Felsefi idealizm ilk kez Platon'la bütünlüklü bir yapıya kavuşmuştur. Fakat onun çağımıza kadar akarak gelmesinin temel nedenini sanırım eşitsizlikçi, hiyerarşik, anti-demokratik toplum-devlet öğretisinde aramak gerekir. Bin yıllardır süren insanın insan üzerindeki egemenliğine dayalı, sınıflı toplumlarda da-

ima resmi ideolojinin belkemiğini oluşturacak bir toplum-devlet sistemi öğretisi sunmuştu. Ve bu egemenlik-bağımlılık ilişkisinin yönetenler lehine pürüzsüz olarak sürdürülmesinde Platon'un zamanlar ötesi ikna gücü gerçekten olağanüstü derecede büyük olmuştur.

Karl Popper *Açık Toplum Ve Düşmanları* [92] isimli eserinde "Platon, filozof kralına şehrin yararı için, özellikle ırk türeme konusunda, yalan söylemek ve aldatmak ödev ve ayrıcalığını vermiştir ve ırkçılığın kurucu babalarından biri olmuştur" demektedir. Buna bütünüyle katılmaktayım. Göreceğiz ki Platon, daha sonraki bin yıllarda ortaya çıkan ırkçı teorisyenlere ciddi bir kaynak olmuştur. Toplumun, *doğuştan gelen yeteneklere göre sınıflandırılarak derecelendirilmesi* düşüncesinden, uygulamasını Hitler'li yıllarda bulan *ırkın, yetkinliğinin korunabilmesi için ıslahı* düşüncesine kadar pek çok ırkçı düşünce, ideolojik besinini Platon'dan almaktadır. Bu nedenle, (ileride bilimde ele alacağımız Darwin'e yaptığımız gibi) Platon'un ciddi bir eleştirisini yapmak gerekecektir.

Onun (burada incelemeyeceğimiz) genel felsefesiyle siyasal felsefesi tam bir uyum içindedir. Siyasal felsefesinin temelini ise aristokratik, eşitsizlikçi inançlara dayandırır. Platon'un toplum anlayışında halk, görevleri ve sorumlulukları birbirinden tamamen ayrılmış sınıflara bölünür. Yönetenler ve yönetilenler olarak tanımlar yapılır.

Çağının birçok düşünürünün aksine, insanın özünün kötü olduğuna inanır Platon. Daha ötesi, İnsanların yeteneklerinin de doğuştan geldiğini savunur. Her insanın mayasında altın, gümüş, demir ya da tunç katışıktır. Bu madenlerin değerleri yeteneklerin de kalitesini belirler. Doğuştan sahip olduğumuz yeteneği yaşamda devam ettirmek ve başka yetenekler isteyen çalışma alanlarına yönelmemek gerekir. Toplumu iki temel sınıftan, ya da bir başka gruplandırmayla üç temel sınıftan oluşmuş olarak kabul edebiliriz. İki temel sınıf olarak besleyiciler (üreticiler) sınıfı ve koruyucular sınıfı vardır. Koruyucular sınıfı içinden de yöneticiler sınıfı çıkar.

"Bu toplumun birer parçası olan sizler, birbirinizin kardeşisiniz" der Platon, bütün topluma seslenerek. "Ama, sizi yaratan Tanrı, aranızdan önder olarak yarattıklarının mayasına altın katmıştır. Onlar bunun için baştacı olurlar. Yardımcı [koruyucu] olarak yarattıklarının mayasına gümüş, çiftçiler ve öbür işçilerin mayasına da demir ve tunç katmıştır. Aramızda bir hamur birliği olduğuna göre sizden doğan çocuklar da herhalde size benzeyeceklerdir. Ama arada bir, altından gümüş, gümüşten de altın doğduğu olabilir. Bunun için Tanrı, her şeyden önce önderlere, doğan çocuklara iyi bekçilik etmelerini, içlerine bu madenlerden hangilerinin katılmış olduğunu dikkatle araştırmalarını buyurmuştur. Kendi çocukları tunçla, ya da demirle katışık doğmuşlarsa hiç acımayıp, hamurlarına uygun işlere koyacak onları; çiftçi ya da işçi yapacak. Çiftçi ve işçi çocukları arasından mayaları altın ve gümüşle katışık doğanlar olursa, onları gözetecek, kimini önderliğe, kimini bekçiliğe yükseltecek; çünkü mayasında demir, ya da tunç katışık olanların önderlik edeceği gün şehrin yok olacağını Tanrı buyurmuştur." [93] (105.)

Anlaşıldığı gibi, onun toplum modeli; istisnai durumlar olarak değerlendirilebilecek geçiş olanakları olsa da, toplumsal rollerin esas olarak doğuştan (kalıtım yoluyla) edinildiği bir toplum modelidir. Bu, Hint toplumlarındaki kast sisteminin dikkate alınmayacak boyutta yumuşatılmış bir örneğidir. "Bizim kuracağımız devlette, kunduracı kunduracıdır. Kunduracılıktan başka bir de kaptanlık yapmaz. Çiftçi, çiftçidir, çiftçilikten başka bir de yargıçlık etmez. Asker, askerdir, askerlik ederken alım satımla da uğraşmaz" (88) diyen Platon, böylece yönetilenlerin yönetim işine karışmalarının önüne de geçmektedir. Bunun için bir yandan ikna yöntemlerine, öte yandan tehdide başvurur. Çocuk, kadın, köle, hür insan, işçi, yöneten, yönetilen, herkesin, başkasının işine karışmadan kendi işini yapmasını "doğruluk" olarak tanımlar ve devletin ölçülülük, yiğitlik ve bilgelikten oluşan üç temel özelliğinin yanına dördüncü temel özellik olarak koyar. Bunun, toplumun ikna edilmesine yetmediği yerde, vatandaşların bütününün gözünü korkutacak tehditler savunmaktan da geri kalmaz: Eğer mayası

uygun olmayanlar (yani yönetilenler) bir şehir-devletinde yönetici olurlarsa, tanrı o şehri yok edecektir! Tanrı böyle buyurmuştur!

Esas olarak, yeteneklerin doğuştan geldiğini kabul etse de eğitime de önem verir Platon. Ama eğitimde de toplum modeline uyumlu bir eğitim modeli sunar. "Kusursuz bir eğitim ve öğretimden değerli varlıklar çıkar. Bu varlıklar da o eğitimle yoğrularak eskilerden daha iyi de olurlar her bakımdan; hayvanlarda olduğu gibi, üreme bakımından bile... Kısacası şu: Devletin bekçileri, eğitimin bozulmamasına bakacaklar. Ne beden, ne de kafa eğitiminde, kurulmuş düzene aykırı hiçbir yeniliğe meydan vermeyecekler." (113) Değişime karşı durabilmek sorunu öylesine önemlidir ki Platon'da; örneğin, eğitim araçlarından biri olarak çok önem verdiği müzikte yeni bir çeşidin doğmasını devletin anayasasının temelinin değişimiyle eşdeğer olarak kabul edebilmektedir.

Doğuştan gelen yeteneklere uygun eğitim yöntemleri uygulanmalıdır insan üzerinde. Örneğin, yöneticinin yumuşak olmasını sağlamada müzikli eğitim uygulanmalıdır der ve önerisini bununla da sınırlamayarak yöneticiler için nasıl, koruyucular için nasıl bir müzik türü uygulanmasına kadar genişletir düşüncelerini. Eğitimin spor, felsefe gibi diğer önemli dallarını da ayrıntıda inceler ve öneriler üretir. Ayrıntıda ele alınan bütün bu eğitim metotlarının temel hedeflerinden birisi, bulunduğu toplumsal role uygun olmayan bireylerin aşağı ya da yukarı sınıflara transferini sağlayabilecek geçişleri hazırlayabilmek ve kontrol altına alınabilmesinin olanaklarını sağlayabilmektir. Örneğin gümüş mayalı koruyucular sınıfı içinde demir ya da tunç mayalılara rastlanırsa altsınıflara itilmeli, yukarıya çıkarılmaya çalışılmamalıdır. Ama üreticiler sınıfında (binde bir de olsa) altın ya da gümüş mayalılara rastlanırsa bunlar uygun eğitimlerden geçirilerek yukarılara çıkarılmalıdır. Platon'un eğitim yöntemi, yönetici sınıfın, en seçkinlerden oluşmasını ve bu niteliğinin sürekli olarak korunmasını sağlamaya yönelik bir temel amaçtan yola çıkar ve buna uygun önlemler alır. Bunu açıkça söyler: "Koruyuculardan işe yaramaz çocuk doğarsa, bunları öteki sınıflara vermiştik. Başka sınıflardan doğan koruyuculuğa yarar çocukları da koruyucu sınıfa alıyorduk. Bunda ama-

cımız, yurttaşlarımız hangi iş için yaratılmışlarsa yalnız o işi yapmaları, böylece birçok işe bölünmeden bir tek bütün kalmalarıydı. Devlet de onlar gibi bir bütün kalacak, bölünüp dağılmayacak." (113)

Eğitim anlayışının en önemli araçlarından birisi yalan, diğeri sansürdür. Elbette sansüre uymayanlar için ceza ve sürgün cezasıyla birlikte düşünülerek. Platon, toplumun hiyerarşik ve sınıflı yapılanmasının doğallığına; toplumsal rollerin doğuştan geldiğine insanların inandırılabilmesi için gerektiğinde yalana başvurulmasının yararlı, gerekli ve zorunlu olduğunu savunur. Bu türden bir yalan örneği olarak, teorik olarak biçimlediği sınıflı toplumun hiyerarşik yapılanmasının temel gerekçesi olarak sunulabilecek yukarıda alıntıladığımız ünlü mayalı yetenek örneğini verir. Fakat yalana başvurmak herkesin hakkı değildir. "Gerçekten ayrılma [yalan söyleme] yetkisi yalnız devleti yönetenlerde olmalıdır. Devletin yararına, düşmanlarına ya da yurttaşlarına yalan söyleyebilirler. Bunların dışında kimse böyle bir yola başvuramaz. Yönetilenlerin yönetene yalan söylemesi... büyük bir suçtur... Demek yöneten, şehirde birinin yalanını yakalarsa, ister bir sanat adamı olsun, ister falcı, ister hekim, ister doğramacı, onu cezalandıracak. Yalan, devlet gemisini batıracak bir fırtınadır." (80)

Platon, toplumun doğuştan altın mayalı olarak doğanlar tarafından rahatça yönetilebilmesi için yasaklar koyma, sürgün cezasına başvurma gibi uygulamaları geride bırakmaz. Yöneticiler gibi konuşmayanlar iyi bir sanatçı ya da düşünür olsa da sürülmelidirler. "Bu [her alanda başarılı, her alana ilgili ama kendi bildiklerini söyleyen] eşsiz, bu tadına doyulmaz şairin önünde saygıyla eğilir, deriz ki: Bizim ülkemizde senin cinsinden insanlar yok, olması da yasak. Böylece başına kokular sürer, çelenkler takar, onu başka bir ülkeye yollarız. Bize daha ağırbaşlı bir şair gerek, deriz. O kadar hoş olmasın, zararı yok, ama işe yarar masallar söylesin, yalnız iyi adamın [yöneticinin] taklitçisi olsun, onun davranışlarını anlatsın, askerlerimizin eğitiminde uygulanan kanunlara uygun sözleri." (88)

Kadınla erkek arasında bir yaradılış farklılığı olduğunu söyleyen Platon, buna karşın, yaratmayı düşlediği toplum modelinde kadını da toplumsal görevlerde aktif hale getirmeye çalışır. Bunun için, ayrılığın sadece doğurganlıkla sınırlı kaldığı meslekler erkekler ve kadınlar tarafından birlikte yapılacaktır. Bu kriter devlet yönetimine ilişkin görevlerde de geçerlidir. Aslında, doğaya aykırı olan kadınların da erkeklerin üstlendiği görevleri yapabilir nitelikte olması değil, yasaların kendisidir. Gerçi kadınlar erkeklere kıyasla daha zayıf bir cins olduğu için "cinslerinin zayıflığı göz önünde tutularak, onlara erkeklerden daha kolay işler verilecek"tir. (145)

Kadınlar da erkekler gibi doğuştan getirdikleri (mayalarına katışık olan madenlerle tanımlanan) niteliklere sahiptirler. Koruyucu sınıfına dahil olması gereken kadınlar, çiftçi olması gereken hatta filozof olabilecek sınıflar vardır. Yani asıl ayırım kadınla erkek arasında değil sınıflar arasındadır.

Platon, koruyucular sınıfının yaşamlarını çok özel düzenlemelere bağlar. Bu düşüncelerinden dolayı çoğu felsefe tarihçisi tarafından yanlış biçimde komünist olarak nitelendirilir. Platon'un getirdiği bu düzenlemelerin sadece toplumun azınlıktaki koruyucu sınıfı için olduğu, büyük çoğunluk olan üreticiler ve köleler için bu düşünceleri savunmadığı unutulur.

Koruyucuların en iyi eğitimden geçmeleri gerektiğini ve bu sınıfın mayasının diğer (demir, tunç) mayalarla karışmasının önlenmesi gerektiğini özenle ve sık sık vurgulayan Platon koruyucular için kadının da ortak olduğu bir yaşam önerir. "Bekçilerimizin kadınları hepsinin arasında ortak olacak, hiçbiri hiçbir erkekle ayrı oturmayacak. Çocuklar da ortak olacak. Baba oğlunu, oğul babasını bilmeyecek" der. (146) Koruyucuların fiziksel üstünlüklerini korumaya yönelik olarak yapılan spor çalışmalarına kadın ve erkek koruyucular birlikte ve çıplak olarak katılırlar. "Kimsenin tek başına hiçbir şeyi olmadığı için bir arada yaşayacaklar." (147)

Doğumu amaçlamayan, yani sonucu bir doğum olayıyla sonuçlanmayan cinsel birleşmeler serbestçe yapılabilmelidir. Ama doğumu amaçlayan cinsel birleşmelerde bu serbestliği tanıma-

mak gerekir. Kadın-erkek "her iki cinsin de en iyilerinin fazla, en kötülerinin de en az çiftleşmeleri gerekir. Ayrıca en kötülerin değil, en iyilerin çocuklarını büyütmeliyiz ki, sürünün cinsi bozulmasın." (148) Bunun için çiftleşmelerde ırkların birbirine karışmamasına özen gösterilir. Irkların karışımı toplum için felakettir.

Platon, ırkın korunması ve ıslahı için çiftleşmeleri kontrol altına almakla kalmaz, aynı zamanda doğumları kurallara bağlayarak bir nüfus planlamasını da gündeme getirir. Planlamada, doğacak çocuk sayısına (ve evlenme sayısına) yöneticiler karar verecektir. Seçkin insanların çiftleşmesinden seçkin çocuklar ve yararlı insanların çiftleşmesiyle de yararlı çocuklar elde edileceği için, evliliklerde bu seçkin niteliklerin bir araya getirilebilmesinde devlet yöneticilerine bazı görevler düşmektedir. Hileli kur'alar, hileli yarışmalar düzenleyerek evlenecek çiftler saptanabilir. "Böylece cinsleri iyi olmadığı için seçilmeyen mutsuz yurttaşlar devlet adamlarına değil, kaderlerine küsmüş olurlar." (148)

Evliliklerde doğum için uygun olan yaşlar kadınlar için 20-40 ve erkekler için 20-55 arasıdır. "Eğer bir kimse bu yaşların altında ve üstünde çocuk yapacak olursa, onu dine ve devlete karşı bir suç işlemiş sayacağız." Ve bununla da yetinmez Platon. Irkın korunması ve ıslahı için "devlet iki insanı birleştirmedikçe, bunlar üretme çağında da olsalar, birleşirlerse, kanuna karşı gelmiş olacaklar." (149)

Koruyucular sınıfından doğan çocukların bakımını devlet üstlenecektir. Özel bir kurul "en seçkin olan yurttaşların çocuklarını bir yuvaya yerleştirir, onları şehrin belli bir semtinde oturacak bakıcı kadınlara emanet eder. Seçkin olmayan yurttaşların ve daha başkalarının doğuştan bir eksikliği olan çocukları da gözden uzak uygun bir yerde bakılır." (149) Yani, özürlü çocukların yaşam hakkı yoktur, bunlar ölüme terkedilmelidirler.

"Bütün Yunanlılar bir soydandır, akraba sayılırlar... Soyca ve kanca yabancılardan ayrılırlar" diyor Platon. (159) O halde Yunan soyunu korumak gerekir. Yunanlılar birbirleriyle savaşmamalı, birbirini yok etmemeli, birbirinden köle edinmemelidir.

Platon'un genel felsefesiyle toplum ve siyaset felsefesinin büyük bir uyum içinde olduğunu daha baştan söylemiştik. Gerçekten de O, varlığın orijinal hali olarak adlandırdığı idea'lar dünyasında var olan ideal toplum örneğinin, ideal devlet örneğinin, ideal yönetici örneğinin birer benzerini oluşturmak istemektedir. Kavramları da bu içerikle kullanır. "İnsan hakkında olunca, 'tabiat' [karakter, kişiliği oluşturan özellikler vb.] terimi sık sık, ruh güçlerine ya da hasletlere veya tabii yeteneklere ad olarak da kullanır -bundan ötürü, bir insanın 'tabiat'ının o insanın 'ruh'uyla hemen aynı şey olduğunu söyleyebiliriz; tabiat bir kimsenin Form ya da İdeasından, ırkının tanrısal atasından pay almasını sağlayan tanrısal ilkedir. Ve yine 'ırk' terimi de sık sık pek benzer bir anlamda kullanılır. 'Irk' aynı atadan türemekle bir birlik meydana getiriyorsa, ortak bir tabiatla da birleşiyor demektir. Böylelikle, 'tabiat' ve 'ırk' terimlerini Platon çoğucası özdeş olarak kullanır, örneğin 'filozoflar ırkı'ndan ve 'felsefeci tabiatı' olanlardan söz eder; öyle ki, bu terimlerin ikisi de 'öz' ve 'ruh' terimlerine adamakıllı yakın olsun." [94]

Görüldüğü gibi, Platon'un siyaset felsefesinin temeli bütünüyle ırkçılığa dayanır. İleride görüleceği gibi, 18. yy'dan sonraki bütün ırkçı düşünürlerde var olan temel tezler Platon tarafından üretilmiş durumdadır. Özellikle Devlet isimli yapıtının beşinci kitabında, hayvanların cinslerinin ıslah edilmesinde kullanılan yöntemlere eğilerek ırk saflığının ya da istenen ırk değerlerinin sağlanabilmesinde aynen bu yöntemlere başvurulması gerektiğine yönelik önerileri ilginçtir. Onun kafasında ırkların, zaten idealar dünyasında orijinali olduğunu düşündüğü bir örneği vardır. Sorun bu ideal örnekteki standartlara ulaşma sorunudur. İdeal ırk üstün ırktır. Bunun birinci özelliği değişmezliğidir. En yiğit ve en güzel biçimlenmiş olandır; soylu doğmuştur; yiğitçe bir karakteri vardır; kahramandır; bilgedir; tanrı değildir, ama tanrısal özelliklere sahiptir. "Platon'un bir İnsan *İdea* ya da *Formu* varsaydığı besbelli doğrudur -der Popper- ancak bunun bütün insanlarda ortak olanı temsil ettiğini düşünmek yanlış olur; bu daha çok, mağrur bir üstün-Yunanlının aristokratik idealidir; bunun üstüne de insanların kardeşliği inancı değil, insan ırkının aslına, en eski atasına daha

fazla ya da daha az benzemelerine göre, aristokratça yahut kölece 'tabiatlar'ın bir hiyerarşisi inancı yerleştirilmiştir." [95]

Platon'da 'kölelik' de bir kurum olarak yerini korur. Fakat, onun, ideal devlet ve toplum anlayışını en iyi ifade eden yapıtı olan *Devlet*'te köleler üzerine pek bir şey söylemez. Bu, kölelik kurumuna yönelik ilgisizlik ya da benzeri bir tutum değildir. Onun bu yapıtta asıl sorunu, ideal devletin temelini oluşturacak olan koruyucular sınıfına yönelik düzenlemelerdir, Bu nedenle, yapıtının büyük ağırlığını bu sorunun işlenmesi kapsar. Kölelerin yönetime katılma hakları yoktur. Köleler mülk konusudurlar: Satın alınıp, satılabilirler. Mülk üzerindeki haklar köleler için de geçerlidir. Köleler ne kendilerini, ne de başkalarını yönetme yeteneğine sahip değildirler.

Devlet'ten çok sonraları yazılan *Yasalar* isimli diyaloğunda da Platon asli görüşlerinden vazgeçmez. Platon'un bu eseri, sağlığının son dönemlerinde yaptığı diyaloğun, kendisinden sonra öğrencileri tarafından derlenmesiyle oluşmuştur. Fakat, artık yaşlanmıştır ve ideal devletinin oluşmasını göremeyeceğini anlamıştır. Oysa, ideal devlette yöneticinin filozof olması önerisi biraz da kendisinin devlet yönetimine çağrılması duyurusu idi. Beklentileri gerçekleşmeyen yaşlı Platon, *Yasalar* isimli eserinde ideal devleti yeryüzüne, gerçekliğin üzerine oturtmaya çalışır. Burada çizdiği devlet modeli kendisi tarafından "ikinci en iyi devlet" olarak tanımlanır. Yani, *Devlet*'te çizdiği model ona göre hâlâ en iyi model olma özelliğini sürdürmektedir. *Yasalar*'da ise, realiteye denk düşen bir devlet-toplum önerisi yapmaya çalışır. Örneğin, koruyucular sınıfı için önerdiği komünal (ortaklaşacı) yaşamdan vazgeçmiştir artık. İnsanlar zayıf karakterlidir (tabiatlı) ve tanrılara yakışan böylesi bir yaşamı (*Devlet*'te koruyucular için önerdiği mülkiyetsiz, komünal yaşamı) gerçekleştirebilmeleri zordur. Böylece, koruyucular için de özel mülkiyeti kabul eder. Aile kurumunu da kabul etmek zorunda kalır.

Platon'un düşünceleri, onun kurduğu *Akademia* (Akademi) tarafından yaklaşık 900 yıl kuşaktan kuşağa aktarıldı. Akademia MS. 529 yılında, Hıristiyanlık için zararlı bulunarak kapatıldı. Bu-

na karşın, Hıristiyanlığın, temel görüşlerini Platon'dan aldığı bir gerçektir. Aristoteles'in, Hıristiyanlık için resmi felsefe olmasına kadar (MS.13.yy) da bu etkileme devam etti.

Platon gibi, kendinden sonraki bütün yüzyılları etkilemiş bir diğer düşünür de MÖ. 384-322 yıllarında yaşamış olan Yunan filozofu **Aristoteles**'tir. O da, yaklaşık yirmi yıl öğrenciliğini yaptığı hocası Platon gibi, aristokrasiden yana, eşitsizlikçi, sınıflı bir dünya ve toplum felsefesinin mimarıdır. Ama Aristoteles, Platon kadar bağnazlığa vardırmaz aristokrasiden yana tutumunu. Toplum düzeninin korunabilmesi için, çoğunluğu oluşturan (köleler dışındaki) daha aşağı sınıfların da belli oranlarda yönetime katılabilmesi ve daha önemlisi yaşam düzeylerinin yükseltilmesi doğrultusunda düşünceler üretir. Yunan kent devletlerinin iç çatışmalarla tükenmekte olduğu bir dönemde yaşadığı için, bu çatışmaların en aza indirilebileceği bir toplumsal sistem arayışı içine girer. Orta sınıfın aristokratlaştırılmasını sağlayabilecek düzenlemeler önermekteydi. Demokratik görünümlü bir aristokratik yönetim idealini savunmaktaydı.

Aristoteles de hocası Platon gibi bir okul (Lykeon-Lise) kurmuştur. Lykeon, Aristoteles'in ölümünden sonra da varlığını yüzyıllarca sürdürmüş ve Platon'un Akademia'sı gibi, MS. 529 yılında Justinianos tarafından kapatılmıştır.

Platon'un, varlığı yadsıyan, düşünceyi (idea) esas kabul eden anlayışının tersine, Aristo'da düşünce varlığın yansımasıdır. Ruh benzeri bir kavram olan *Form* ile *madde* birlikte varlığı oluşturur. Form, ancak madde ile birlikte bulunabilir. Tek başına madde harekete, gelişme-değişme özelliğine sahip değildir. Maddeye bu özelliğini veren form'dur. (Maddeye sahip olmayan form ise tanrı ve akıl'dır.)

Aristoteles'in genel felsefesi, bütün evrenin eşit olmayan parçaların oluşturduğu hiyerarşik bir düzene sahip olduğu varsayımına dayanır. Onun hiyerarşik evren sistemini aşağıdaki tablo yardımıyla netçe görebiliriz.

Canlıların sınıflandırılması işinin nasıl gerçekleştirileceği sorunu Aristoteles için ilk tartışma konusuydu: Canlılar, bir grubun or-

Varlık	Özellikleri
Tanrı	Salt form'dan oluşan, evrenin en yetkin varlığı.
Göksel varlıklar. (Gezegenler vb.)	Canlı, düzenli harekete sahip, yetkin varlıklar. Ruha sahiptirler.
Yersel varlıklar Bitkiler dünyası Hayvanlar dünyası İnsanlar dünyası Erkekler Kadınlar	Doğma, beslenme, büyüme, ölme, (+) acı duyma, istek duyma (+) akılsal ruh.
Köleler	

Tablo 3

tak karakterleri üzerinden mi sınıflandırılmalıydı, yoksa her çeşit canlı ayrı mı ele alınmalıydı? O, bu ikilemden birinciyi seçmektedir. Bilim böylece, canlıların sınıflandırılmasında **tür** tanımını Aristoteles'ten alıyordu.

Tablodan anlaşılacağı gibi, insan, bitkisel, hayvansal ve akılsal ruhların üçüne birden sahiptir. Bu üç öğeden hangisi ağır basıyorsa insan o tanım içinde ele alınır. Bu anlamda, insanın, toplumsal hiyerarşideki yeri ve rolü de sahip olduğu bu üç öğenin ağırlığına göre belirlenecektir. Doğadan kaynaklanan bu farklılıklar, insanlar arası eşitsizliğin de nedenini oluşturur. Politika (Politeia) isimli başyapıtının daha ilk satırlarında bu eşitsizliği vurgulayarak giriş yapar. "Devlet adamıyle devlet, kralla uyrukları, aile reisiyle ev halkı, efendiyle köleleri arasındaki ilişkilerin hep aynı olduğunu sanmak yanlıştır. Aralarında yalnızca büyüklük değil, nitelik farkı da vardır" [96] (7) Bu nitelik farkından dolayı, üstün olanlar aşağı olanları yönetme hakkına sahip olacaktır.

Aristoteles, garip bir tarzda, buyruk verme-itaat etme ilişkisinin doğadan kaynaklandığını savunmaktadır. Neden böyle olduğunu

anlatmadan, kanıt sunmadan, var olan toplumsal ilişkilerden yola çıkıp bu ilişkilerin doğanın kendi buyruğu sonucu oluştuğunu önce bir veri olarak kabul eder, sonra sistemini bunun üzerine oturtur. "Birinin buyruk vermesi, bir başkasının ise söz dinlemesi olgusuna ilkece karşı konamaz; bu hem zorunlu hem de faydalıdır" diyerek bir olguyu saptadıktan sonra hemen bunun doğa tarafından oluşturulduğunu (yeterli kanıtlardan yoksun olarak) ileri sürer: "Gerçekten, bazı şeyler daha doğdukları anda böyle ayrılmışlardır: Bazıları yöneteceklerdir, bazıları da yönetileceklerdir." Buradan; beden, zihin, zeka, tutku kavramlarını birbiriyle ilişkilendirerek ve bu kavramları sırasıyla köle, efendi, devlet adamı ya da kral, vatandaş ya da kralın uyrukları kavramlarıyla benzeştirerek tek kanıtını sunar: Zihin doğa gereği olarak (yaratılışlarının doğal sonucu ve ereği) bedeni yönetir. Beden olarak güçlü ama zihinden yoksun yaratılan kölenin bir zihin tarafından ve ona bağlı olarak yönetilmeye ihtiyacı vardır. Zihnin beden üzerindeki yönetme gücü mutlaktır. Efendinin köle üzerindeki mülkiyet (kullanım) hakkı da mutlaktır. Zihnin bir bölümünü oluşturan zeka ise tutkularımızı yönetir. Tutkuların yönetiminde mutlaklık söz konusu olamaz. Devlet adamının ya da kralın özgür yurttaşlar (vatandaşlar, uyruk) üzerindeki yönetme hakkı da böyledir. Aristoteles'e göre bütün bu ilişkiler doğaldır, çünkü örneğin düşünme yetisinin kölede hiç olmaması, kadında varlığına karşın işlemez durumda olması ya da çocukta henüz gelişmemiş durumda olması gibi, bunlarda var olan ahlak düzeyleri de biribirinden farklı olacaktır. Cesaret, erkekte de vardır kadında da, ama birinin cesareti yönetenin cesaretidir, diğerininki yönetilenin. Kölenin fonksiyonu, doğa tarafından, aşağılık işleri yapmak üzere belirlendiğine göre, ondan beklenen ahlak da fonksiyonuna bağlı olarak düşük düzeyde olacaktır.

Aristoteles, egemenlik-bağımlılık ilişkisinin doğallığına yönelik kanıt olarak yukarıda özetlediğimiz görüşlerini sıralarken, kantarın topuzunu fazla kaçırarak bağımlılığın faziletlerini, hayvan-insan ilişkisinden aldığı örneklerle bir kez daha vurgular: "İnsanla öteki hayvanlar arasında da böyle olur; çünkü evcil hayvanlar, doğadan, vahşi hayvanlara oranla daha iyidir; onlar için de insan-

lar tarafından yönetilmek daha faydalıdır; çünkü böylesi hiç olmazsa, güvenlik sağlar. Yine, erkekle dişi arasında, önceki [erkek] doğadan üstün, beriki [kadın] aşağı ve uyruktur. Bu genel olarak tüm insanlık için de geçerlidir." (13) Görüldüğü gibi, Aristoteles eşitsizliğin ve sonuç olarak da egemenlik-bağımlılık ilişkisinin doğa yaratılışının bir sonucu olduğu tezini savunabilmek için; doğanın, evcil hayvanları, insanlar tarafından yönetilmeye uygun yarattığını ve bu nedenle evcillerin yabanilerden "daha iyi" tabiatlı olduklarını söylemekten kaçınmaz. Elbette böyle bir tezi ileri sürerken, aynı cins hayvanların niçin bir kısmının evcil, bir kısmının yabani olduklarını ya da, evcil olmaya yetenekli olarak doğan hayvanların, niçin evcilleştirilebilmek için ayrıca eğitime tabi tutulmak zorunda olduklarını açıklama zahmetine katlanmaz.

Aristoteles, belki de doğa bilimleriyle yoğunca uğraşmasının bir etkisi olarak, toplumları da canlılara benzeterek düşünmekteydi. Toplumu incelerken, doğal gelişimi öne çıkararak soruna yaklaşımı dener: "Sanıyorum ki, öteki konularda olduğu gibi bunda da şeylerin başından doğal gelişimine bakarsak, sorunu en iyi biçimde görmüş olacağız. İlkin, öteki eşi olmadan etkinlikten yoksun kalacak şeyler çift çift birleştirilmelidir. Örneğin, üreme için erkekle dişinin birliği zorunludur, çünkü öteki olmadan biri etkisiz kalır. Bu, düşünülerek yapılmış bir seçme değildir; doğanın hayvanlara da bitkilere de verdiği, kendi benzerlerini çoğaltma isteğinden ileri gelmektedir. Yönetenle yönetilenin birleşmesi de tıpkı bunun kadar gereklidir; bunların bir araya gelmelerinden amaç, ortak güvenliklerinin korunmasıdır" (8) diyen Aristo, toplumun organizmacı yorumunun ilk ve mükemmel örneklerinden birini biçimler. Böylece, kendisinden yaklaşık iki bin yıl sonra ortaya çıkan sosyaldarwinizm, biyologizm gibi ırkçı akımların da ilk oluşturucularından biri olma sıfatını kazanır. Aristoteles'ten Galton'a varan iki bin yıllık süreçte, insanlar arası eşitsizliğin kanıtları olarak ileri sürülen tezlerde sanki hiçbir yenilik yoktur. Aristoteles, Galton ve yandaşlarının çağında dahi diriliğini koruyabilmiştir.

Görüldüğü gibi, Aristoteles, çift çift birleştirilmenin *ereksel neden*'ini "doğanın, hayvanlara da bitkilere de verdiği, kendi benzerlerini çoğaltma isteği" olarak açıklar. Bu, insan iradesine bağlı bir uygulama değildir. "Yönetenle yönetilenin birleşmesi de tıpkı bunun kadar gereklidir; bunların bir araya gelmelerinden amaç, ortak güvenliklerinin korunmasıdır." Elbette yukarıda aktarılan uzunca alıntının içinde, Aristoteles'in, tezini tanımlamaya yönelik olarak doğadan alarak kullandığı erkek ve dişi örneği ve toplumdan aldığı yöneten-yönetilen örneği rastlantısal olarak bir araya gelmiş bir örnekleme değildir. Aristoteles, *doğal* olan cinsiyet farklılıkları ile *toplumsal* olan cinsiyetlerin üstlendiği sosyal roller ilişkisini birbirine karıştırarak sunmakta. Cinsiyet farklılığı, buna bağlı olarak tanımlanan roller nasıl ki doğadan kaynaklanıyorsa, yöneticilik-efendilik ya da yönetilen olma durumu veya kölelik gibi toplumsal konumlanışlar da doğa tarafından oluşturulur. Böyle bir tezin savunusu da Aristoteles'in düşüncelerini ırksal düzeylere ulaştırmaya yeterlidir.

Aristoteles kadınlarla erkekler arasında doğadan gelen farklılıklar olduğunu ileri sürer. Bunun en sade kanıtlarını hayvanlar dünyasından gözlemleyebiliriz. Doğadan gözlemlendiği gibi (daha doğrusu, Aristo'nun gözlemlediği gibi) erkek hayvan daima dişi hayvandan üstün niteliklere sahiptir. Bunda temel neden, soyun üremesini sağlayan sperm'in erkekte oluşudur; çünkü, ona göre üremeyi sperm gerçekleştirir. Erkek üstündür, kadın ise aşağı.

Kadınla erkek arasında bir ayırım vardır, ama kadının lehine kadınla köle arasında da bir ayırım söz konusudur. Çünkü, "kadın, ayrı ayrı işlere bakar ve cömertlikte başka başka araçlar sağlar -her işe yarayan Delphoi bıçağı gibi değildir; bir araç, birçok işleri görmesi için değil de yalnız bir tek işi görmesi için yapılmış olunca, en iyi işler. Kadınla kölenin ayrı ayrı işlevlerinde de durum böyledir." (8) Bunu anlayamayan ve kadınla köleyi birbirinden ayıramayan topluluklara Aristoteles çok öfkelenir. Bu topluluklar barbar (Yunanlı-olmayan) topluluklardır.

Korunması gereken bir toplumsal kurum olan ailede karı-koca ilişkisinde de bir egemenlik-bağımlılık ilişkisi olması gerekiyor.

Çünkü üstün olanın aşağı olanı yönetme hakkı vardır. Ailede, üstün olan erkeğin, aşağı olan kadını yönetme hakkı buradan kaynaklanır. Erkek amaçtır, buna karşılık kadın ise araçtır. Çocuk eğitimi konusunda uzun uzun tartışmalara girip önerilerde bulunan Aristoteles, Platon'da olduğu gibi, sakat çocukların öldürülebilmelerinin yasallaştırılmasını istemektedir. Böylece ırkın korunması gerçekleştirilebilecektir.

Platon gibi Aristoteles de kölelerle köle sahiplerinin birbirinden farklı doğa yapılarına sahip olduklarını ileri sürmektedir. Kölelik, doğal bir yaratılış olayıdır. "Apaçık, doğadan bazıları özgür, bazılarıysa köledir ve bunlar için, kölelik etmek hem doğru hem de uygundur."

"Bazen, mülkiyet konusu olan bir şeye parça denir; çünkü parça, yalnızca bir şeyin parçası değildir; bütünüyle ona bağlıdır, mülkiyet konusu olan bir şey de böyledir. Dolayısıyle, bir köle yalnızca efendisinin kölesi değildir, fakat bütünüyle efendisinin mülkiyeti altındadır da; oysa efendi, kölesinin efendisidir, fakat ona bağlı değildir. Bu gözlemler, kölenin doğasını ve işlevlerini ortaya koymuş olmalı; doğadan kendi kendisinin olmayan, bir başkasına bağlı olan bir kimse, doğadan köledir; bir kimse bir mülkiyet konusu olursa, yani ayrı bir varlığı olan ve yaşama amaçlarına yararlı bulunan bir araç olursa, (o zaman) bir başkasının malı olur." (12)

Peki, kime "köle" demek gerekir. Başka bir ifadeyle, köleyi nasıl tanımlayabiliriz? Birincisi, köle ve özgür insan, doğa tarafından ereğe uygun olarak yaratılmıştır: "Gereken şeyleri zekasıyla önceden görebilen bir kimse, doğaca yönetici ve efendidir, oysa beden gücüyle bunları yapabilen bir kimse doğaca köledir, yönetilenlerden biridir. Bundan ötürü efendiyle köleyi birleştiren ortak bir çıkar vardır." (8) Özgür insanın bedensel bütün gereksinimlerini karşılamak için yaratılmış olduğundan "akıl yürütme yetisinden anlayacak kadar pay alan, ama ona sahip olacak kadar pay almayan" köle, evcil hayvanlarda olduğu gibi sahibinin sözünü dinleyerek kendisi için de yararlı sonuçlar üretebilir. Görüldüğü gibi,

Politika isimli yapıtının daha ilk tümceleriyle Aristoteles ırkçı öğretisinin dayanaklarını sunmaya girişmektedir.

Fakat, Aristoteles'in köleliğe ilişkin kanıtlarının yetersizliği sadece okuyucunun değil, bizzat kendisinin de dikkatini çekecek kadar açıktır. Örneğin filozof Diogenes'in durumunu nasıl açıklamak gerekir? Önce özgür yurttaştır, sonra köle edilir, sonra tekrar özgür yurttaş olarak yaşamını sürdürür. Bizzat Aristoteles'in öğretmeni Platon da aynı konumda değil miydi? Bir tanıdığı köle olarak satın alıp sonra tekrar özgür bırakmasaydı Platon da yaşamını köle olarak sürdürmeyecek miydi? Bu türden soruların Aristoteles'i sıkıştırması kaçınılmazdı. Bu nedenle köle kavramının iki farklı tanımından söz eder Aristoteles. Doğal kölelik ve yasal kölelik. Yasal kölelik olayının, "savaşta ele geçirilen bütün ganimetlerin, yasal olarak, onları kazananın malı sayılmasını öngören bir uylaşıma" dayandırıldığını söyler ve elbette kendisi de bu anlayışın taraftarıdır. Sadece, doğuştan köle olarak doğanlar ile sonradan (satış, zor kullanımı vb. yoluyla, özgür yurttaş iken) köle durumuna düşmüş kişiler için farklı terimler kullanmak gerekir der Aristoteles. Sonradan köle olan kişiler arasında soylular bile olabilir. Bu nedenle bunlara köle dememek gerekir. "Köle" deyimini yalnız barbarlar için kullanmalıyız.

Halkların birbiri karşısındaki konumlanışlarında da Aristoteles sisteminin hiyerarşik-eşitsizlikçi anlayışı belirleyicidir elbette. "Yunanlı-olmayanlar" kavramıyla "barbar" kavramı genellikle özdeş olarak kullanılır. "Ozanlar barbarlarla köleyi özdeş sayarak, 'Hellenlerin barbarları yönetmesi uygundur' demişlerdir" der Aristoteles. Hellenlerin yönetmesi'nin uygunluğunun gerekçesi ise yine doğaya dayanır: "Çünkü topluluklarında doğaca yönetecek ya da buyruk verecek bir bölüm yoktur; onların toplumu erkek ve kadın kölelerden oluşmaktadır." (8)

İklim ile insan karakterleri arasında bir bağ kuran Aristoteles dünyayı soğuk, ılık ve sıcak olmak üzere üç iklim bölgesi olarak değerlendirir. Halklar, yaşadıkları iklim özelliklerince biçimlendirilmiş özellikler taşımaktadırlar. *Soğuk ülke* insanları olarak gruplandırdığı Avrupalıları, cesur ama zekaca geri olarak tanımlar.

Bunların kalıcı nitelikli iyi yönetimler kuramadıklarını, özgür yaşamdan yana olduklarını söylerken; *sıcak ülke* insanları olarak gruplandırdığı Asyalıların ise zeki ve yaratıcı olduklarını, ama cesaretleri zayıf olduğu için hep bağımlılık altında, buyruk altında köle gibi yaşadıklarını aktarır. Elbette, bu iki halkın arasında iklim koşullarına sahip olan *ılıman ülke* insanları yani Hellenler, sıcak ve soğuk ülke halklarının bütün iyi özelliklerini taşırlar. Cesurdurlar, zekidirler. Özgür yaşamaktan yanadırlar ve en iyi yönetimleri onlar kurmuşlardır. Hellenler efendi halktır.

Böylesine eşitsizlikçi, ayırımcı, demokrasi düşmanı görüşler, Aristoteles'i kaçınılmaz olarak, "kuvvet'in başlı başına bir meziyet, bir haklılık nedeni olduğu" görüşüne ulaştırır. Kuvvet kullanımı, kuvvetler arası çatışma olan savaşta kazananın kaybedeni mülk edinmesi hakkının hukukçular arasında tartışıldığını ve bu konuda birbirine karşıt görüşlerin var olduğunu aktaran Aristoteles, böyle bir hakkın tartışılmasından şaşkınlık duymaktadır: "Bu görüş ayrılığı ve düşünce dalgalanmaları, 'üstün' sözünün anlamından kaynak almaktadır. Hiç kuşkusuz, buyruk verme durumuna erişen ve bu nedenle de kuvveti en iyi biçimde kullanabilen, bir bakıma erdem ya da yetenektir; zafer kazanan da, bir çeşit erdemde üstün olduğu için zafer kazanmıştır. Onun içindir ki, kuvvetin, kendisine özgün bir erdemden yoksun bulunmadığı anlaşılıyor." (15) Artık bu noktada, itiraf etmemesine karşın Aristoteles de "Kuvvet, haktır" anlayışının bir savunucusudur.

Madem ki bazı halklar köle ruhludur ve madem ki kuvvet başlıbaşına bir erdem, bir yetenektir, o halde bu kuvvetin sözü edilen halklar üzerinde kullanılarak bu halkların köleleştirilmesi de doğal bir süreçtir. Zira, insan öncelikle yaşamını sürdürebilmek için yaşam araçlarına sahip olmak zorundadır. Yaşamak için mülk edinmek gerekir. Bu, salt toplumsal bir olgu olarak düşünülmemelidir. "Doğanın amaçsız bir şey yaratmadığına, boşu boşuna bir şey yapmadığına inanmakta haklıysak, doğa tüm şeyleri özel olarak insan için yapmış olmalıdır. Buna göre, -avcılığın da bir parçasını meydana getirdiği- savaş sanatının mülkiyet edinme yollarından biri olması doğa'nın tasarısının bir parçasıdır; bu sanatın,

gerek vahşi hayvanlara, gerekse doğadan yönetilmek için yaratılmış oldukları halde boyun eğmeyen insanlara karşı kullanılması gerekir; çünkü doğadan haklı olan savaş türü de budur." (19)

Özetleyecek olursak, Aristo, çevre koşullarının (esas olarak, iklimin) insanlar üzerindeki etkilerinden yola çıkarak, iklim coğrafyasına göre belirlenmiş genel tanımlamalara gider. Yukarıda anlattığımız iklim özelliklerinin belirlediği halk (ırk) karakterlerine göre, dengeli, ılıman iklim koşullarında yaşayan Yunanlılar, hem sıcak iklim koşullarının insan özelliklerine, hem de soğuk iklim koşullarının insan özelliklerine birlikte sahip oldukları için diğer halklardan daha üstün yeteneklere sahiptirler. Yunanlıların, başka halkları yönetme hakkı da buradan doğar. Onlar, dünyayı yönetmek için yaratılmışlardır.

İnsan topluluklarının özelliklerini iklim koşullarıyla açıklama yöntemi, Lamarck'ın çevre koşullarına uyum'a dayandırılan evrim teorisine ulaşana kadar, değişik halklar için aynen kullanılacaktır. Örneğin Romalı **Vitruvius**'a göre, Romalılar, zeka için en ideal ortam olan ortalama (ılıman) iklim koşullarında yaşamaktadırlar. Bu nedenle de Romalılar diğer halklardan daha üstündür.

Ilıman iklimin zeka ile doğrudan ilişkisinin savunucularından biri de büyük Arap düşünürü **İbn Haldun**'dur.[97]

İbn Haldun, *Mukaddime* isimli eserinde dünyayı iklim özelliklerine göre yedi bölgeye ayırarak, her bir bölgenin özelliklerini ve coğrafi alan olarak bulunduğu yerleri anlatır. "Yerkürenin bu karalar kesimi, 'kürenin yarısıdır' derler. Bu kesimin de dörtte-birinin bayındır olduğunu söylerler. Bayındır kesim 7 iklim bölgesine ayrılır" (145) der. Toplumların refah düzeylerinden halkların kültürel gelişkinliğine ya da bireylerin yetenek ya da karakteristik özelliklerine kadar birçok şey iklimlerin etkisiyle gerçekleşmektedir. Örneğin, "çok ısı, havayı kurutur. Kuruluk da, oluşuma engel olur. Çünkü ısı olduğunda sular çekilir, nemler giderek yetmez olur. Madendeki gelişme, hayvanda ve bitkideki oluşum bozulur. Yeterli nem olmadan, gelişim ve oluşum olmaz." (157) Yeryüzünün bayındır bölgelerinin en güneyinde ısı çok yüksek ve en kuzeyinde ısı çok düşük olduğu için, buralar uygarlıkların oluşumu için

gerekli olanaklardan yoksundur. Birbirine paralel çemberlerle ayrılmış olarak düşünülen bu iklim bölgelerinden normal koşulların en uzağında bulunanları, dış çemberler olan 1. (dışgüney) ve 7. (dışkuzey) bölgelerdir. Bunlardan birincisi en sıcak, ikincisi en soğuktur. Tam ortada bulunan dördüncü iklim bölgesi en ideal olan, bütünüyle normal olan bölgedir. Dördüncü bölgenin iki yanındaki 3. ve 5. bölgeler de normale yakındırlar. Ama bunların yanındaki 2. ve 6. bölgeler dış çemberlere (1. ve 7.) yönelik bir eğilim içindedirler.

"Bilimler, sanatlar, yapılar, giysiler, yiyecek içecekler, meyveler ve hatta öteki canlılar, sözü edilen üç orta bölgede (3, 4, 5,) oluşan ne varsa hepsi, normal hava özelliğine dayalı olarak olmuştur. Bu üç bölgenin insanları da daha normal renkte, normal ahlakta ve normal inanıştadırlar." (216)

İbn Haldun, Arabistan topraklarının sıcak iklim kuşağında olmasına karşın, çevresindeki denizin serinletici özelliklerinden dolayı ideal bir ılıman iklim özelliği gösterdiğini; bundan dolayı da, üstün bir zekaya ve yeteneklere sahip olan Araplar'ın diğer halklardan üstün olduklarını savunur. Dış iklim bölgelerinde yaşayan toplumlarda ise, insandan giderek uzaklaşılmaktadır. Örneğin, birinci bölge halklarından olan Sudanlılar hakkında şunları söyler: "Onlar, mağaralarda ve ormanlarda yaşarlar ve yeşil ot yerler. Ve bunlar, çok yabanıllaşmışlar, birbirleriyle hiç anlaşamazlar, birbirlerini yerler... Bunların böyle yabanıl olmalarının nedeni, normal havalı çevreden uzakta oluşlarıdır. Huyları, iç ve dış yapıları, konuşmayan hayvanlarınkine yakın bir görünümdedirler. Bu denli yabanıl oldukları için, o denli insansı tutum ve yaşamdan uzaktırlar. Dinleri ve inanışlarındaki durumları da böyledir bunların." (217-218)

İklim gibi çevre koşullarına dayalı açıklamalar zaman zaman astronomi alanına da yönelmiş; insan yeteneklerinin kaynakları buradan da açıklanmaya çalışılmıştır. Örneğin, Jean Bodin, yıldız ve gezegen sistemlerinin uzaydaki konumlanışlarının ülke topraklarıüzerindeki izdüşümünden yola çıkarak, halkların karakterleri arasında bağlantı oluşturmaya çalışmıştır. Ona göre, örneğin,

Fransa üzerinde gezegen ve yıldız sistemleri öylesine konumlanmaktadır ki, bu sayede en güzel bitki örtüsü bu ülkede yeşermektedir. Fransa, bu sayede dünyanın en yetenekli halkının yaşadığı bir ülke konumundadır. Bu nedenle de Fransa halkı dünyayı yönetmeye aday bir halktır.

C - DİNLER VE AYIRIMCILIK

1 - GİRİŞ

Ayırımcılık sorununu, tek tek dinlerde ele almadan önce, tek tanrılı dinlerin ortak karakterlerinden birkaçını tekrar hatırlamakta yarar var.

Birincisi, bütün dinler kozmogonik (evrenin yapısı) ya da sosyolojik olguların bütününde *hiyerarşik bir yapılanmanın* (sıralanma) varlığına inanır. Bu sadece maddi evren için değil, ruhlar dünyası için de böyle savunulur. Gökyüzü, kat kat dizilidir. En yüksek kat tanrıya aittir ve alta doğru melekler, peygamberler, ruhlar vb. önemlerine göre yer alırlar. Melekler ya da peygamberler arasında da yine derecelendirme söz konusudur.

Yeryüzü için de aynı şey geçerlidir. İnsanlar arasında en önemlisi ve elbette hiyerarşide en başta yer alanı tanrının temsilcisi (peygamber)'dir. Sonra, bir yandan din içindeki önemine göre, diğer yandan ise eşitsizlikçi-erkek egemen anlayışın içinde hiyerarşi bütün toplumu sarar. Yöneticiler en baştadır ve itaat edilmesi gerekenlerdir.

Eşitlik kavramı, dinin en tutarsız olduğu alanlardan birini oluşturur. Bir yandan, insanların eşit doğduğu söylense de en eşitlikçi dinde bile toplumsal eşitsizlikler kabul edilmiş, sistemin bir parçası halinde düşünülmüştür.

İkincisi, bütün dinler teosantrik bir ayırımcılık temeli üzerine oturur. Biz ve ötekiler ayırımı, ötekinin aşağılanmasını ve ötekine karşı düşmanlık duygularının geliştirilmesini önkoşul olarak kabul eder. Aynı dine inananlar arasında ortak bağlar ve dayanışma biçimleri örgütlenmiştir. Farklı dinler ise, *düşmandır.* Özellikle, üç tek tanrılı dinin bu konuda birbirinden hiçbir farkı yoktur. Örne-

ğin İslam'ın İslam olmayana karşı tavrını, Nisâ Suresi'nin 89. ayeti şöyle belirler: Kâfirler, yani İslam'a inanmayan Yahudi, Hıristiyan, putperest ve benzerleri "İsterler ki kendileri nasıl 'kâfir' oldularsa, [siz de öyle] 'kâfir' olasınız. Böylece onlarla aynı duruma gelesiniz. [Ey Müslümanlar!] Onlardan dost edinmeyin. Onlar da Tanrı yolunda göç etmedikçe... Eğer buna yanaşmazlarsa, yakalayın onları ve bulduğunuz yerde öldürün! Onlardan ne dost, ne de yardımcı edinin." [98]

Elbette bütün bu dinlerin, cinsiyet ayırımcılığı konusunda da sağlam bir benzerlik gösterdiklerini söylememize gerek yok. Bütün tek tanrılı dinler cinsiyet ayırımcısı bir temel üzerinde yükselmektedir. Erkeğin toplum ve aile içindeki yeri, iktidar gücü tartışılamaz. Bu ideoloji, yaradılış öykülerinde bile kadını erkeğin mütemmim cüz'ü (eklentisi, yedeği, tamamlayıcısı) olarak kabul eder ve erkeğin (Adem'in) işlevsiz bir kemiğinden yaratır. Yine İslam'dan bir örnek vererek (Nisâ Suresi) sorunu aslında bütün tek tanrılı dinler için de özetlemiş olacağız: "Erkekler kadınlar üzerinde, buyurucu yetkililerdir. Tanrı'nın kimini, kimine üstün kılmış olması ve erkeklerin, mallarından harcıyor olmaları nedeniyle. İyi kadınlar; kendilerini ibadete verip boyun eğen kadınlar, kocalarının bulunmadığı zamanlarda, Tanrı'nın güvencesinde olanları koruyanlardır. Başkaldırılarından-tutumlarından kaygılanabileceğiniz kadınlara öğüt verin, onlardan yatarken ayrılın ve dövün onları..." [99]

Ve *nihayet*, dinler, hoşgörüden ve demokratik ilkelerden bütünüyle uzak, antidemokratik karakterli bir anlayışa denk düşmektedirler.

Tek tanrılı üç büyük dinin kutsal kitapları, ortak bir inanç olarak (ve birbirinden aldıkları öykülere dayandırarak) bütün insan soyunun Adem'den (ilk insan) türediğini söylerler. Erkek olan bu ilk insanın soyu önceleri aynı toplumu (milleti; kavmi; ırkı vb. diye adlandırılmaktadır) oluşturuyordu. Sonra kutsal kitaplardaki farklı gerekçelerle birbirinden ayrıldılar. Farklı toplumları oluşturdular. Sonra Nuh ve Tufan'ı ile birlikte, ayrışmış olan bu toplumlar yok olarak yeniden tek toplumda, ikinci Adem sayılan Nuh ai-

lesinde (soyunda) tekleştiler. Fakat, Nuh'un oğulları olan Sâm, Hâm ve Yâfes yeni soyların ya da milletlerin (ırkların; kavimlerin; toplumların) türeticileri oldular.

"Nuh, gemiye Adem'in nâşını da alır; ondan erkekleri kadınlardan ayrı tutmak hususunda faydalanır; çünkü gemideki insanların ve hayvanların nefislerine hâkim olmaları emredilmiştir. Yalnız bu emri unutan Hâm'ın cildi cezâ olarak, sim-siyah kesilir." [100] Hâm'ın soyundan gelenlerin Hâmîleri, Şâm'ın soyundan gelenlerin ise Sâmîleri ürettiğine inanılır. Tevrat'tan kaynaklanan bu inanışa göre: Hâm'ın soyu, Mısır, Sudan ve diğer güney-siyah halklarını, Kıptileri ve Berberîleri yaratmıştır. Türkler ve kuzey halkları (ortadoğu ve Asya'nın kuzeyi) Nuh'un oğullarından Yâfes'in soyundan gelmişlerdir. Sâm ise, bu iki bölgenin arasındaki yerleşim yerlerinde yaşayan Elam, Arap, Asur ve benzeri halkların atasıdır.

Sınıf ve tabakalara bölünmüş, eşitsizliğin egemen olduğu bir dünyada genellikle toplumun ezilen, hor görülen alt tabakalarının arasında ilk yayılma ortamını bulan, ve öncelikle yoksulluğun eşitlik arayışına yanıt vermek durumunda kalan tek tanrılı dinler, genel olarak fiziksel farklılıklara göre insanların sınıflandırılmasını doğru bulmazlar. Bu özellik, özellikle Hıristiyanlık ve Müslümanlıkta daha açık bir şekilde kendini gösterir. Fakat Musevilik bu iki dine kıyasla daha "kavmiyetçi" ve bu anlamda da etnosantrizmi daha belirgin bir dindir.

Bir yandan bütün insanlık için var olduğu ileri sürülen öte yandan, kendinden olmayana karşı tutum alış içerisine giren dinlerin bu zıt karakterli yapısı onların aynı zamanda en büyük iç tutarsızlığını oluşturur. "Kuşkusuz, insanlığın büyük dinsel ve felsefî sistemleri - örneğin Budacılık, Hıristiyanlık, İslâmiyet ya da stoacı, kantcı, marxçı öğretiler - bu sapmaya sürekli karşı çıkmışlardır" diyor Lévi-Strauss. Ve devam ediyor: "Ancak, tüm insanlar arasındaki doğal eşitliğin; onları ırk ve kültür ayırımı gözetmeksizin birleştirmesi gereken kardeşliğin bu basit beyanında, gözlemlenebilir olan gerçek bir çeşitliliği gözardı ettiği için, aldatıcı bir yön vardır. Çünkü, bu ayrılığın meselenin özünü etkilemediğini

söylemek, insanın kuram ve uygulamada bunu yok saymasına yetmez." [101]

2 YAHUDİLİK VE AYIRIMCILIK

a. Genel olarak

Öncelikle, Yahudilerin başlıca bir ırkı oluşturmadıklarını hatırlatarak söze başlamak gerekiyor. Yahudi için yapılan fizyonomik tarifler gerçeği ifade etmemektedir. "Kısa boy, koyu renk gözler, Shylock burun, yağlı saç ve deri, kalın dudaklar, şişman kadınlar" olarak genellenen Yahudi tiplemesi hiç de bütünü ifade eden bir karaktere sahip değildir. Anthony Smith'in bu konudaki sözleri, bilimsel bir gerçeğin özlü bir ifadesidir: "Çin'deki Yahudiler Çinliye benzerler; Polonya Yahudilerinin yüzde 45'i açık renk gözlüdür; Macar Yahudilerinin yüzde 18'i sarışındır; Romanyalı Yahudilerin yüzde 5'i de sarışındır ve birçok ülkede pek çok Yahudinin saçları kızıldır. Kesinlikle, Yahudiler bir ırk değildirler." [102] Ayrıca, Profesör Montagu gibi ciddi bilim insanları da aynı düşünceyi savunmaktadır: "Yahudiler hiçbir insan ırkları gruplaştırmasında görünmezler veya görünmemeleri gerekir." Yahudilerin tanımlanmasında bilim çevreleri birbirine yakın şeyler söylemektedirler. Tekrar Smith'ten aktararak sorunun bu boyutunu araştırmaya bir nokta koyalım: "George Sacks, Yahudilerin, diğer kişiler onları bir ırk olarak gördükleri için bir ırk olduklarını söyler. Aslında onlar *sosyâl-dinî* (Huxley ve Haddon) veya *yarı millî* (Montagu) bir gruptur. Glasgow üniversitesinde Zoolog Anthony Barnett, 'Yahudi aleyhtarlığı öylesine akıldışıdır ki, doğru dürüst bir biyolojik tartışmanın konusu bile olamaz' demektedir." [103]

Kutsal kitapların ilki olan Tevrat'ın sahipleri hem kendilerinden önceki eski çok tanrılı pagan dinlerin, hem de kendilerinden sonraki tek tanrılı büyük dinlerin sürekli saldırılarıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu dinin kendine kapalı bir sistemi savunması nedeniyle, dinin savunucusu olan halk da bir inanç toplumu olma özelliğini elde ederek, bir din cemaati oluşturmuştur.

Antisemitizmin [104] olduğu kadar, daha sonraki yüzyıllarda ortaya çıkacak olan Yahudi ırkçılığının da tarihsel köklerini burada aramak gerekmektedir. Yahudilere yönelik düşmanlığın nedenleri arasında dinsel nedenlerin önceliği birçok düşünür tarafından kabul edilir. Tevrat'ta da bunun kanıtı sayılabilecek bölümler yer alır. Örneğin, Tevrat'ın Ester kitabının 3. Bap'ı, Yahudilerin, daha eski Mısır'da, diğer toplumlardan farklılığının olumsuz öyküsünü anlatmaktadır. "Ve Haman kral Ahaşveroş'a dedi: Senin ülkenin bütün vilâyetlerinde olan kavmlar arasına dağılmış, ayrı yaşayan bir kavm vardır; ve onların kanunları her kavmınkinden farklıdır; ve kralın kanunlarını tutmuyorlar; ve onları kendi hallerine bırakmak krala gerekmez." Bu kavim, kendi dışına kız vermez, kendinden olmayanla evlenmez: "Allahın kulu Musa'nın eliyle verilmiş olan Allahın şeriatinde yürümek, ve Rabbimiz Yehova'nın bütün emirlerini ve hükümlerini ve kanunlarını tutup yapmak üzere, kızlarımızı memleketin (diğer) kavmlarına vermeyeceğiz ve oğullarımıza onların kızlarını almıyacağız... diye anda girdiler." [105]

Mısır'dan başka, MÖ. 11. ve 2. yüzyılda Yunanlıların, MS. 135 'de Roma'nın büyük çaplı katliamlarıyla giderek daha çok içine kapanan Yahudilik, içine kapanışın meşru gerekçelerini üretip bunlara sarıldıkça da kendisine yönelik tepkileri yoğunlaştırıyordu. Böylece antisemitizm, Roma'dan Hıristiyanlığa ve oradan da (hiç olmazsa başlangıç yüzyıllarında daha yumuşatılmış olarak) İslâmiyete geçecektir.

Yahudilik, İsrail'in tanrı Rab tarafından seçilmiş bir millet (kavim) olduğu inancına dayalı bir dindir. Hıristiyanlık ve İslam'la karşılaştırıldığında, kavmiyetçiliği tipik özelliği olarak ortaya çıkar.

Burada sözü edilen kavmiyetçilik, bazı düşünürler tarafından, kavim kavramının kan ilişkilerinde homojenliğinden yola çıkılarak, *ırkçılık* olarak da adlandırılmaktadır. Gerçekte, özellikle Talmud'daki tanımlarla ırkçılığa yakın düşen yaklaşımlar söz konusudur. Fakat yine de Yahudi ayırımcılığının bir ırka değil, bir kavme ait oluşun üstünlük nedeni olarak kabul edildiği gözden kaçırılmamalıdır.

Eski toplumda Yahudi halkına yüklenen üstünlük, ırkçılıkla doğrudan bağlantılı olmadan ortaya çıkan bir ayırımcılık olsa da, daha sonra, özellikle Moses Hess tarafından şekillenecek olan Yahudi ırkçılığının da temelini oluşturacaktır.

Tevrat (Eski Ahit), İsrâil'in seçilmişliğini sık sık ifade eder.[106]

Levililer, 20: 24; "Fakat size dedim: Siz onların topraklarını miras alacaksınız ve ben size onu, süt ve bal akan diyarı mülk olmak üzre vereceğim; ben sizi milletlerden ayırt eden Allahınız RAB'İM."

Levililer, 20: 26; "Ve bana mukaddes olacaksınız; çünkü ben, RAB, mukaddesim, ve benim olmanız için sizi kavmlardan ayırt ettim."

Tesniye, 7: 6-8; "Çünkü sen -ey İsrâil- Allahın RABBE mukaddes bir kavmsın; Allahın RAB yeryüzünde olan bütün kavmlardan kendine has kavm olmak üzre seni seçti. / RABBİN sizi sevmesi ve sizi seçmesi bütün kavmlardan daha çok olduğunuz için değildi; çünkü bütün kavmlardan az idiniz; / fakat RAB sizi sevdiği, ve atalarınıza ettiği andı tutmak istediği için RAB sizi kudretli elle çıkardı, ve kölelik evinden, Mısır kıralı Firavunun elinden sizi kurtardı."

Yahudilik, kendini diğer halklardan ayırma konusunda titiz davranır. Bir yandan dinsel öğretinin gereğidir bu, öte yandan; giderek benimsenen bir özkimlik anlayışı sorunudur. Uygulamada da, Tevrat'ta belirtilen kurallar geçerlidir. Diğer halklardan Yahudiliği seçenlerin bu dine katılabilmeleri birtakım şartlara bağlanmıştır. Bir örnek için Tevrat'ın Tesniye kitabına (23:3) başvurabiliriz: "Bir Ammonî, yahut bir Moabî Allahın cemaatine girmeyecek; onlardan hiçbiri, hatta onuncu nesle kadar, RABBİN cemaatine asla girmiyecektir... Allahın RAB seni sevdi. Bütün ömrünce onların selâmetini ve iyiliğini hiç aramayacaksın."

Yahudiler için Musa'nın sözlerinden daha önemli sayılan bir kaynak olan Talmud'da da Yahudi ayırımcılığının önemli özelliklerini görüyoruz. Örneğin Talmud'a göre; "Yahudilerin ruhları, nasıl çocuk babadan bir parça ise o şekilde Allah'dan bir parça ol-

dukları için, diğer ruhlardan ayrılırlar." [107] Talmud'da "İsrâillinin, Allah indinde meleklerden daha değerli olduğu beyan edilir". "Yahudi, ilâh'dan bir parçadır. Eğer bir yabancı, bir İsrâilliye vurursa, o, ilâhî kuvvete vurmuş olur... İnsanla hayvan arasındaki fark neyse, Yahudi ile Yahudi olmayanlar arasındaki fark da odur... Seçilmiş millet, sadece Yahudilerdir. Diğer milletler ise hayvandırlar. Buhtunnasr[108], kızını Yahudi kumandanına vermek istediğinde, Yahudi kumandan, 'ben bir Yahudiyim, hayvanlardan değilim!' diye cevap vermişti... Yahudiler, Yahudi olmayanları düşman kabul ederler."

Başlangıçta tamamen dinsel nedenlerle ortaya çıkan Yahudi ayırımcılığı, giderek ekonomik nedenlerle bütünleşerek ideolojik-politik boyutlara tırmanmıştır. 15. yüzyılda, antisemitist ırkçılığın ilk örneklerini İspanya'da görmekteyiz. 1449'da, Toledo'da, Yahudilerin hakları kısıtlanmaya başlandı. Yerel bir yasayla ortaya konan bu uygulama yaklaşık 50 yılda (1492) bütün İspanya düzeyinde yaygınlaştırılarak, daha sonraki yıllarda da kapsam olarak genişletilmiştir.

İspanya'da ortaya çıkan yasaklama, katliam ya da geniş çaplı sürgün olaylarının nedenini ekonomide aramak gerekmektedir. Daha sonraki yüzyıllarda da Yahudiliğe ait bir meslek gibi düşünülen tefecilik, faizcilik gibi mesleklerin, aslında Yahudilerin, kendilerine yönelik yasaklardan ürediğini bilmekteyiz. Birçok ülke, kalıcı yerleşimi engellemek için, kendi topraklarında yaşayan Yahudilerin gayırımenkul alımını yasaklamıştı. Yahudiler, kazançlarını taşınmaz mallara yatıramıyorlardı. Bu durumda, (özellikle sık sık ortaya çıkan sürülme korkusu nedeniyle de) kazançlarını, her an yanlarında taşıyabilecekleri servetlere yatırmaktaydılar. Bu konumlanışa en uygun ekonomik uğraşı ise, kârlılık oranı her tarihte çok yüksek olan ve kısa zamanda büyük servetlerin birikimini sağlayabilen, fakat toplumun ekonomik üretim alanına doğrudan doğruya katılımı olmayan mücevheratçılık, faizcilik gibi meslekler olmaktaydı.

Böylesi bir ticari uğraş ile büyük servet birikimi yapmış olan Yahudilerin bu serveti İspanya krallığının iştahını kabartıyordu.

Nihayet, Yahudi likit servetine el koyabilmek için Yahudilere yoğun mücadele bayrağı açan İspanya kralına karşı Yahudilere kucak açan da başka bir servet avcısı, Osmanlı sultanı olmuştur.

b. Siyonizm ve ırkçılık

20 Kasım 1963 tarihli ve 1904 (XVIII) sayılı kararıyla Birleşmiş Milletler, "Irk ayırımının bütün biçimlerinin ortadan kaldırılmasını" önermekte ve hedef olarak önüne koymaktaydı. "Irksal farklılık ya da üstünlük iddiasındaki herhangi bir doktrinin bilimsel bakımdan yanlış, ahlâken kınanması gereken ve toplumsal yönden adalete aykırı ve tehlikeli" olduğunu vurgulayan karar, "dünyanın bazı bölgelerinde, bir kısmının yasal, yönetimsel ya da başka önlemlerle hükümetlerce uygulandığı ırk ayırımı olaylarına hâlâ rastlanmasından ötürü" Genel Kurul'un kaygılarını dile getirmekteydi.

21 Aralık 1965'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen 2106 (XX) sayılı kararda, ırkçılık; "Irk, renk, kuşak ya da ulusal-etnik kökene dayalı herhangi bir ayırım, dışta tutma, sınırlama ya da tercih" olarak tanımlanmaktaydı. Hemen farkedileceği gibi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun bu tanımı ırkçılığı bir hayli geniş bir çerçevede ele almaktadır.

Genel Kurul, 14 Aralık 1973 tarihinde de Güney Afrika'da uygulanan Apartheid ile İsrail devleti eliyle uygulamaya sokulan *Siyonizm* arasındaki ittifakı kınamaktaydı.

19 Haziran ve 2 Temmuz 1975 tarihleri arasında, Mexico City'de gerçekleştirilen Uluslararası Kadınlar Yılı Dünya Konferansı da bir bildiri yayınlayarak ırkçılığa karşı tutumunu dünyaya ilan etti. Bu uluslararası bildiride, "uluslararası işbirliği ve barışın; halkların onuru ve kendi geleceklerini kendilerinin saptamaları hakkının tanınmasını olduğu kadar; ulusal kurtuluş ve bağımsızlığın elde edilmesini, sömürgecilik, yeni-sömürgecilik, yabancı işgâli, Siyonizm, apartheid ve ırk ayırımının bütün biçimlerinin ortadan kaldırılmasının gerekliliğine" dikkat çekilmekte idi.

28 Temmuz ve 1 Ağustos 1975 tarihleri arasında Kampala'da yapılan Afrika Birliği Örgütü Devlet ve Hükümet Başkanları Meclisi'nde de aynı konu yeniden gündeme getirildi. Burada alınan 77 (XII) sayılı kararda şöyle denilmekteydi: "İşgal altındaki Filistin'deki ırkçı rejimle, Zimbabwe ve Güney Afrika'daki ırkçı rejimler, bir bütün oluşturan ve aynı ırkçı yapıya sahip olarak ve insan onuru ile bütünlüğünü baskı altında tutmayı hedef alan siyasetleriyle organik bağlar kurarak, ortak emperyalist kökene" sahiptir.

Nihayet, 25 ve 30 Ağustos 1975 tarihleri arasında, Peru'nun başkenti Lima'da gerçekleştirilen Bağlantısız Ülkeler Dışişleri Bakanları Konferansı'nda da Siyonizm ciddi bir ırkçılık olarak saptanarak dünya barışı için bir tehlike olduğu bir kez daha kabul edildi. Bütün dünya kamuoyu bu konuda uyarılarak, ırkçılığa karşı mücadele etmeye çağırıldı.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 10 Kasım 1975'de, "Siyonizm'in de bir çeşit ırkçılık olduğunu" saptayan bir karar kabul etti. 3379 (XXX) sayılı bu kararda, daha önce değişik uluslararası konferans ya da kuruluşlar tarafından alınan ve ortak teması "siyonizmin de bir çeşit ırkçılık olduğu düşüncesi" olan yukarıda örneklerinden başlıcalarını saydığımız birçok karar hatırlatıldıktan sonra; Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, "Siyonizm'in bir çeşit ırkçılık ve ırk ayırımı olduğu" saptamasını yaptı.

Trablus'ta 24-28 Temmuz 1976 tarihleri arasında yapılan *Siyonizm Ve Irkçılığa İlişkin Uluslararası Sempozyum* ise, siyonizm ile ırkçılık ilişkisini çok daha ayrıntıda ele alıp, değişik yönleriyle incelemiş ve ulaştığı sonuçları bir bildiri ile dünya kamuoyuna duyurmuştur. Bildiri ırkçılığa karşı çıkarılan çok önemli uluslararası belgelerden biridir. Bildiri uzun olmakla birlikte, buraya kısaltarak bazı bölümlerini almakta yarar var:

"Irkçılığın bir kısım insanları aşağılaması, hepsini aşağılamasıdır. Öyleyse... ırkçılık ve etnosantrizm tüm insanlığı ilgilendirmektedir.

"Irkçı etnosantrizm kaçınılmaz olarak hep kendini merkez olarak alır; özeldir. Irkçılığa karşıtlık ise, evrenseldir; ırkçılık nerede

hüküm sürerse sürsün, hangi biçime bürünürse bürünsün, ırkçılığa karşıtlığın ilgi alanı tüm yeryüzünü kapsar.

Siyonizm, temelde, Ondokuzuncu Yüzyıl Avrupa emperyalizminden kaynaklanır. Başlangıcından bu yana, Siyonizm'in Filistin üstündeki tasarıları Afrika, Asya, Avustralya, Kuzey ve Güney Amerika'daki Avrupa koloni yerleşimleriyle aynı biçimde ele alınmış ve belirlenmiştir... Siyonizm, yalnız sistematik bir ideoloji değil, Yahudi olmayanlara yönelik sistematik bir ırk ayırımı bütünüdür. Siyonizm, İsrail'in kuruluşunun siyasal felsefesi, güncel ve geçmiş siyasal pratiğinin temeli olarak kurumsallaşmış ve devlet biçimine dönüşmüş ırkçılıktır."

Bildiri, anti-siyonist düşüncenin, "anti-semitist düşüncenin aynısı (kimilerine göre ise, benzeri) olduğu" iddialarını da şiddetle reddederek; Siyonizm gibi, anti-semitizmin de bir ırkçılık düşüncesi olduğunu ve bildirinin her türden ırkçılığa karşı olduğunu vurgular.

Ama bu kez, Siyonizme ve Apartheid'a karşı mücadele düşüncesi salt sözde kalmasın diye bir de örgüt kurulmasına karar verildi. Siyonizm ve Irkçılığa İlişkin Uluslararası Sempozyum, "ırkçılığa, ve özellikle bunun Siyonizm ve Apartheid diye bilinen biçimlerine karşı savaşımın yükseltilmesi ve bu amaca yönelik çabaların örgütlenmesi gereğini kabul etmektedir" dedikten sonra, organizasyonun içeriğini şöyle tanımlar:

"1, Bu vesileyle, *ırk ayırımının bütün biçimlerinin ortadan kaldırılması için uluslararası örgüt adıyla bir uluslararası örgüt kurulmuştur...*

2, *Örgüt, her yerde, ırk ayırımının her biçiminin, özellikle Siyonizm'in ve Apartheid*'in ortadan kaldırılmasına katkıda bulunan tüm amaçları benimseyecek"tir.

Anti-Siyonist düşüncenin ırkçılık olarak benimsenmesi ve ilanına karşın bazı düşünürler, anti-Siyonizmin aslında anti-semitizmin bir biçimi olduğunu ileri sürmüşler ve bildirinin görüşlerine katılmadıklarını ilan etmişlerdir. Bu düşünürler, bildirinin kararını, Yahudilik ve ırkı birbirine karıştıran ve eski anti-semitizmden bes-

lenen bir düşünce olarak değerlendirdiler. "Siyonizm'in ırkçılık olarak suçlanışının temelinde öncelikle Yahudiler'in 'ırk' olduğu varsayımı yatıyor. Ancak gerçekte, İsrail'de toplanan Yahudiler küçük bir devlette bir araya gelen belki de en fazla çok-ırklı grubu oluşturur.. Bu çok ırklı ve farklı kültürlü Yahudileri bir araya toplayan da Siyonizm'dir" demektedir Rosemary ve Herman Ruether.

Irkçılık sorununun tartışılmasında dikkat edilmesi gereken belki de en önemli noktanın, kavram kargaşasından uzak kalabilmek; başka bir deyişle, kavramlara net tanımlar yüklemek ve birbirinden belirlenmiş sınır çizgileriyle ayrıştırılmasına özen göstermek olduğunu söylemiştik. Bu özen, her zaman kolayca başarılabilen bir şey değildir. İsrailoğulları kavmi, İsrail milleti, İsrail halkı, Yahudi ırkı, Yahudi halkı, Yahudi milleti gibi kavramlarla ifade edilen şeyler birbirine karıştırılarak aynı anlamı taşır duruma getirilmektedir. Ve böyle olunca, isteyenin istediği yöne çekebildiği sonuçlar üretebilmesine de şaşmamak gerekir elbette. Siyonistler, bu çarpıtmayı biraz da bilerek yapmakta ve kavram kargaşasının bulandırdığı ortamda rahatça hareket edebilme olanaklarını elde edebilmektedirler.

Siyonist düşüncenin ilk oluşturucularından olan, ünlü Yahudi düşünür Moses Hess (1812-1875) 'ırk' sözcüğünü sıkça kullanan biridir. Almanya'da doğup Almanya ve Fransa'da yaşayan Hess, siyonizmin kurucusu ve birinci ismi Theodor Herzl'in fikir babalarından biridir de. Hess, *Roma ve Kudüs* isimli yapıtında, insanlığın ilk ırklarından birinin Yahudi ırkı olduğunu; bu ırkın, iklimle ilgili koşulların etkisine karşın bütünlüğünü koruyabildiğini; Almanlar'ın, Yahudilere karşı tepkisi ve nefreti nedeniyle Almanya'da yaşayan Yahudilerin ırk kavramını reddettiklerini söyler. Hess, genel olarak ırk karışımının Yahudiler için olumlu sonuçlar doğurmayacağını düşünmekle birlikte; Yahudilerle karışan diğer ırkların bundan kârlı çıkacaklarını savunur. Örnek olarak hiç de bilimsel olmayan, kanıtsız söylentilere başvurmaktan geri kalmaz: "İndo-Alman ırkının Yahudi ırkı ile karıştıktan sonra niteliğini düzelttiğini ciddi olarak söyleyenlere çok rastladım" dedikten sonra,

Alman ırkının, Yahudilerle karışma nedeniyle gelişebildiğini savunur.

Amerikan Siyonistleri Federasyonu'nun ilk başkanı Richard J.H. Gottheil'in düşüncesi ise, Yahudiliği ırk ya da ulus olarak tanımlayanların buluştuğu bir platformdur. Gottheil; Theodor Herzl ve Max Nordau'nun, bugünü ya da geleceği ile "Ulus" olarak tanımladığı Yahudiler için ırk ve ulus kavramlarını birlikte kullanır: "Biz, Yahudilerin yalnızca dinsel bir grubun ötesinde daha başka bir şey olduğuna inanıyoruz; onlar yalnız bir ırk değil, aynı zamanda bir ulustur da; bu ulusun iki gerekli özelliği, yani ortak bir dili yoksa da."[109]

Yahudiliği ulusçuluk olarak tanımlayanların başında bizzat Theodor Herzl'in kendisi gelir. Max Nordau da bu konuda Herzl ile aynı düşünceye sahiptir.

Herzl, *Yahudilerin Devleti* isimli yapıtında şöyle diyor: "Ben Yahudi sorununu toplumsal ya da dinsel bakımlardan değerlendirmem; bazen böyle ya da daha başka biçimler almasına karşın. Bu ulusal bir sorundur ve bu soruna bir çözüm getirebilmek için, onu bir araya gelmiş uygar uluslarca tartışılmak ve bir sonuca varılmak üzere, uluslararası siyasal bir sorun olarak saptamalıyız. Biz halkız -tek bir halk." Nordau da; Yahudilerin ulus olmadığı görüşünü savunanların hiçbir zaman Siyonist olamayacaklarını; Yahudi ulusunu kurtarabilecek tek şeyin, ülkelerine geri dönüş olacağını söyler. Bu arada, örneğin Jakop Klatzkin (1882-1948) gibi Yahudi yazarları, sorunu daha net koyarak, "bir ulusun parçası olabilmek için, Yahudi dinine ve Yahudi ruhani görüşüne inanmak gerekmez" diyerek, ulus kavramına en çok yaklaşanlar olmuştur.

Yahudiliğin bir ulus değil, bir dinsel topluluk olduğu düşüncesi de Yahudi düşünürler arasında oldukça yaygın taraftar edinebilmiştir. Yehiel Michael Pines (1842-1912), Isaac Kook (1865-1935), Martin Buber (1878-1965), Solomon Schecter (1847-1915) gibi düşünürler Yahudiliğin esas olarak bir dinsel topluluk olduğunu savunurlarken; Ahad Ha'am (1856-1927), Aaron David Gordon (1856-1922) gibi Yahudi-Siyonist düşünürler din ile Ya-

hudilik arasında böylesine sıkı bir ilişki kurulmasından yana değillerdir.

Ahad Ha'am, Yahudi dinine inanmayanların Yahudi milletinden sayılmaması gibi bir yaklaşımı yanlış bulmaktadır. Düşüncelerini şöyle özetler: "Bana kalırsa, dinimiz ulusaldır; yani, ulusal ruhumuzun bir ürünüdür, fakat bunun karşıtı doğru olamaz. Milliyetimizi açıklamadan dinsel açıdan Yahudi olmak olanaksızsa, o zaman inanç gerektiren dinin pek çok noktasını kabullenmeden ulusal yönden Yahudi olmak olasıdır." Aaron David Gordon da aynı sorunu tartışmaktadır. O da; herhangi bir dine bağlı olmadan da kişinin yaşayabileceğini, bu nedenle Yahudi milleti içinde dinsel özgürlüğün olması gerektiğini ve olabileceğini söyler.

Siyonist düşüncede, Yahudi dininin Yahudi milliyetçiliği için önemli bir zorunluluk olmadığını savunan böylesi görüşlere karşıt olarak, din ve millet kavramını birbirinden ayırmayan Yahudi milliyetçileri de az değildi. Bu türden düşüncelerin özeti olarak Martin Buber'den şu sözler, soruna bakışı yeterince açıklıkla anlatmaktadır: "İsrail halkı ötekilere benzemez, çünkü... dünyada hem ulus, hem de dinsel bir toplam olan tek halk budur... İsrail birleşmiş olan bir halk ve dinsel bir topluluktu, şimdi de böyledir... Bu bağı koparan, İsrail'in yaşamını koparıyor demektir."

Yahudilik bazen ırk olarak tanımlanıp bazen uluslaştırılmakta ve ortaya çıkarılan bu topluma diğer halklardan farklılıklar, üstünlükler yüklenmektedir. Örneğin Ahad Ha'am'ın şu sözleri açıktır: "Ve eğer her varlığın hedefi olarak ortaya bir üstün insan çıkmasını kabul ediyorsak, bu hedefin önemli bir kısmı da bir üstün ulusun oluşmasıdır. Tinsel niteliği onu öteki halklara bakarak törel öğretiye ve daha kutsal törel temellere oturtulmuş tüm yaşam biçiminin gelişimine daha yatkın ve yetenekli kılan böyle bir halk var olmalıdır... Yaradılış merdiveninde farklı basamaklar olduğunu herkes doğal olarak kabul eder; önce inorganik nesneler, bitkiler ve hayvanlar alemi, sonra konuşan yaratıklar ve hepsinin üstünde Yahudiler." [110] Ve Ahad Ha'am bu üstün ırkın, gerçekten doğuştan getirdiği özelliklerle bu üstünlüğe sahip olduğunu; Yahudi ırkının saflığının da korunduğunu büyük övgüler yağdırarak

anlatıyor: "Üç bin yıl Yahudi olarak kaldık, çünkü başka bir şey olamayız, çünkü muazzam ve üstün bir güç bizi Yahudiliğe bağladı... Böylece, Yahudilik, doğduğu andan bu yana kişide gelişen doğal içgüdülerin tümüyle birlikte içimizde yaşamaktadır." [111]

Siyonist iddiaları, diğer uluslardan ırkçı düşünürlerin iddialarının bir ebir benzerlerini de üreterek devam eder. Örneğin A. Bartal; dünyada yaşamış ya da yaşayan bütün ileri kültürlerin temelinde Yahudi halkının ruhu olan Yahudi kültürünün yattığını savunur. Yahudi kültürü, uygarlıkların dinamosu, itici gücüdür. Üstün ırk, üstün millet ya da üstün uygarlık iddiaları birçok Siyonist düşünürün Yahudiler için kanıtlamaya çalıştığı bir konu olmuştur. Kanıt için, bireysel örneklerden yola çıkılmış; birçok farklı ülkede, farklı koşullarda yetişmiş Yahudi kökenli ünlü, ırkın üstünlüğünün kanıtı olarak sahiplenilmeye, sunulmaya çalışılmıştır. Bu düşünürlerin, hangi ülkenin eğitim olanaklarından yararlanarak, hangi koşullarda yaşadıkları, siyonistler için hiç de önemli değildir. Önemli olan, ünlünün Yahudi kökenli olması ve Yahudiliğe sahip çıkmasıdır. Örneğin, filozof Spinoza, Yahudi kökenli olmakla birlikte, Yahudilikle ilgili kuşkulara sahip olduğu için Amsterdam Havra'sı tarafından aforoz edilmiştir. Ve, Siyonizmin özel öneme sahip iki liderinden birisi olan (diğeri Theodor Herzl) Max Nordau büyük bir coşkuyla, "Bir Yahudi, tüm Asyalı ya da Afrikalıları bir yana koyalım, sıradan Avrupalıdan çok daha fazla yaratıcı ruha ve daha üstün yeteneklere sahiptir" derken, farklı ülkelerde yaşamış (ya da yaşayan) ünlü Yahudilerin toplamı üzerinden böyle bir muhasebe çıkarmaktaydı.

Yahudiler arasında bu türden düşüncelere ve Siyonizme karşı olan düşünürler de vardı elbette. İsrail İnsan ve Yurttaş Hakları Derneği başkanı İsrail Sahak böyle düşünen az sayıdaki Yahudi düşünürlerinden biridir. Sahak, Siyonizm üzerine gerçekleştirilen uluslararası bir sempozyumda düşüncelerini şöyle ifade eder: "Bana kalırsa, İsrail devleti deyimin tam anlamıyla ırkçı bir devlettir. Bu devlette insanlar, sadece (Yahudi olmayan) kökenlerinden ötürü, en sürekli ve hukuksal yönde ve yaşamın en önemli anlarında ayırıma tâbi tutulmaktadırlar. Irk ayırımı Siyonizmle başla-

mış olup, bugün daha çok Siyonist akımın kurumlarıyla işbirliği içinde sürdürülüyor."

Buraya kadar anlatılanlardan çıkan sonucu özetleyecek olursak; Yahudilik bir din olarak teosantrik bir özelliğe sahiptir. Fakat, bu din, salt Yahudi halkıyla bütünleştirilmeye çalışıldığında ve Yahudi milliyetçiliği biçimine ulaştığında, ırkçı bir konuma ulaşmaktadır.

3 HIRİSTİYANLIK VE AYIRIMCILIK

Asli kaynağında ileri sürülen tezlerle uygulama arasında görülen farkın neredeyse biribirine zıt olduğunu söyleyebileceğimiz ilk din belki de Hıristiyanlık olacaktır. Irkçılık söz konusu olduğunda da aynı zıtlığı bütünüyle yaşamaktayız.

Söylem düzeyinde, kardeşlik, eşitlik gibi ilkelerin sıkça yer almasına karşın Hıristiyanlık, iktidar olduktan hemen sonra kendinden olmayanlara karşı kanlı katliamlar başlattı. Yahudilik gibi tek tanrılı dinlerin yanı sıra putperestlik ya da dinsizlik de kanlı katliamların hedefini oluşturuyordu. Örneğin, IV. yüzyıl ortalarında yayınlanan bir imparatorluk buyruğu, Hıristiyanlık adına şu direktifi uyruklarına buyuruyordu: "Her yerde, bütün kentlerde tapınaklar hemen kapanacak ve böylece, yolunu şaşırmış insanların kötülük etmeleri önlenecektir. Putlara kurban sunulmasını yasak ediyoruz. Her kim böyle bir iş yapmaya kalkışacak olursa, öç alıcı kılıçla boynu vurula, malı mülkü elinden alına! Bu suçları cezalandırmakta gevşek davranan eyalet valileri de aynı cezaya çarptırıla!" [112]

Kutsal kitapla sınırlı kalmak şartıyla, Hıristiyanlık inancına göre, tanrı insanları bir biriyle kardeş olarak yaratmıştır ve elbette kendi önünde onların eşitliğini öngörür. Bütün insanlar aynı kökten, aynı ortak atadan yaratılmışlardır, sadece yaşadıkları coğrafi bölgeler birbirinden ayrıdır. Bu konuda, genellikle verilen örneği ben de burada aktaracağım. İncil'in, Resullerin İşleri adlı kitabının 17. Bap'ı şöyle söyler: "Ve (Allah) muayyen vakitlerini ve

meskenlerinin sınırlarını tayin ederek bütün yeryüzünde otursunlar diye *insanların her milletini bir kandan yarattı*."

Aziz Paul, "ne Yahudi ve ne de Yunanlı diye bir ayırım yapmalıyız, hepiniz İsa'nın benliğinde bütünleşen tek bir varlıksınız" [113] demektedir. Yine Aziz Paul, "Tanrı bütün insanları tek bir kandan yarattı" der. Erasmus gibi bazı teologlar yaptıkları İncil çevirileri ya da yorumlarında Aziz Paul'ün bu cümlesindeki "kan" sözcüğünü olduğu gibi korurlarken, Aziz Jerome döneminin Katolik kilisesi ya da diğer bazı yorumcular bu sözcüğün cümle içinde varlığını kesin bir dille reddederler. Bazı teologlar ise, "kan" yerine "ata" sözcüğüyle cümleyi vermektedirler.

Böyle olmasına karşın, Hıristiyanlığın, daha başından beri, bir antijudizm geleneği olduğunu gözlemlemekteyiz. Kapitalizmle birlikte antisemitizm olarak biçimlenecek olan antijudizm, esas olarak pazar kavgası veren iki din arasındaki çatışmanın bir ifadesinden başka bir şey değildi. Ama aynı gelenek, buradan İslama da geçecektir.

Doğrudan İncil'e bağlı kalarak söylenildiğinde, *Kana dayalı ırkçılık* konusunda Hıristiyanlık felsefesinin genel olarak temiz olduğu söylenebilir. Oysa, tarihin gördüğü en geniş çaplı ırkçı katliamların Hıristiyanlık adına yapıldığı ya da hiç değilse, uygulamanın Hıristiyanlık adına gerekçelendirildiği bilinen bir şeydir. Bir yandan (özellikle kolonyalizm döneminde, Amerika kıtasında milyonlarca yerli kitlesel katliamlara uğratılıp, Afrika nüfusunun neredeyse yarısı zorla köleleştirilerek Avrupa ve Yeni Dünya'ya götürüldüğü çağlarda) ırklar ve Tanrı'nın beyaz ırka yüklediği görevler, papalar eliyle işgalcilere iletilirken, öte yandan, (kapitalizmin ön dönemlerinde) ırkçı teorilere karşı yine Hıristiyanlık adına kavgalar verildiği görülmektedir. Örneğin, kuramsal ırkçılığın babası sayılan Gobineau'nun görüşlerini eleştirenlerden (ve Gobineau'nun bütün politik kariyerinin yaratıcısı olan) Tocqueville, Hıristiyan düşüncesinden yola çıkarak Gobineau'yu eleştirmektedir. Tocqueville, Gobineau'ya yazdığı eleştiri mektubunda, Hıristiyanlığın, bütün insanları kardeş olarak ve eşit yarattığını hatırlatarak şöyle devam eder: "Sizin doktrininiz ise, insanları, olsa olsa ku-

zenler, ortak ataları gökyüzü olan kuzenler haline getirmektedir... Doktrininizden sürekli eşitsizliğin doğurduğu, kibir, şiddet, hemcinsini küçümseme, zulüm ve alçaklık gibi kavramların çıktığını görmüyor musunuz?"

4 - İSLAM VE AYIRIMCILIK

a. Genel olarak

Bir hayli fazla sayıda bölünmüş olan İslam düşüncesine ilişkin söylenen herhangi bir tez, bir İslami düşünceye denk gelirken bir diğerine karşıt düşebilmektedir. Bu nedenle, İslamın ırk sorununa yaklaşımını, sadece İslamın temel kaynağı olan Kur'an ve hadislere dayanarak incelemeye çalışacağız.

İnsan soyunun ortak kökenine ilişkin olarak daha önceki tek tanrılı dinlerin getirdiği anlayış İslamca da kabul edilir. İncil'in vurguladığı *tek kan*'dan geliş, yani Adem öyküsü, Kur'an'da bir kez daha hatırlatılır. Adem'den türeyen insan soyuna ilişkin öykü, insan soyunun köken ortaklığının argümanı olarak kullanılır. Tabii ki, köken ortaklığının söz konusu olduğu noktada, eşitsizliğin (ayırımcılığın) dayandırılacağı ilkeler kan ya da soy ilkeleri olamaz. İslam, bunu, eşitsizlikçi düşüncesini inanç bağlılığındaki farklılıklara dayandırmaktadır.

Kur'an'da ortak kökeni anlatan birçok ayet vardır. Örnek için, ilk akla gelen şunları sıralamak mümkündür:[114]

Rûm, 20: "Sizi topraktan yaratması O'nun varlığının belgelerindendir. Sonra hemen birer insan olup yeryüzüne yayılırsınız."

Nisâ, 1: "Ey İnsanlar! Sizi *bir tek nefisten* yaratan, ondan eşini var eden ve ikisinden pek çok erkek ve kadın meydana getiren Rabb'inize hürmetsizlikten sakının."

En'âm 98: "O, sizi *bir tek nefisten,* babaların sulbünde kararlaşmış ve anaların rahminde kararlaşmakta olarak yaratandır."

Bir kökten, Adem ve Havva'dan yaratılan insan, sonradan milletler ve kabileler olarak bölünmüştü. Bu bölünmenin nedeni üzerine Kur'an'da bir netlik söz konusu değildir. Bölünme, insan-

ların kendi aralarında ayrılığa düşmeleri; kıskançlıkları ya da; birbirini kolayca tanıyabilmeleri gibi nedenlerle açıklanmaya çalışılmaktadır. Fakat, Kur'an yorumcularının çoğu, bu açıklamalardan Hucurat Suresinin 13. ayetindeki açıklamayı, yani insanların birbirlerini kolayca tanıyabilmelerini sağlamak için kavimlerin farklılaştırıldığı açıklamasını öne çıkarırlar.

Rûm, 22: "Gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin değişik olması, O'nun varlığının belgelerindendir."

Yûnus, 19: "İnsanlar bir tek ümmettiler, sonra ayrılığa düştüler."

Hucurat, 13: "Ey insanlar! Doğrusu Biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi milletler[115] ve kabileler haline koyduk ki birbirinizi kolayca tanıyasınız." [116]

Bakara, 213: "İnsanlar bir tek ümmetti. Allah peygamberleri müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdi; insanların ayrılığa düşecekleri hususlarda aralarında hüküm vermek için onlarla birlikte hak Kitablar indirdi. Ancak Kitab verilenler, kendilerine belgeler geldikten sonra, aralarındaki ihtiras yüzünden onda ayrılığa düştüler. Allah, inananları, ayrılığa düştükleri gerçeğe kendi izni ile eriştirdi. Allah dilediğini doğru yola eriştirir." [117]

Irkların varlığını kabul eden Kur'an (örnek: Rûm Suresi, 22), bireyin ırk ile ilişkisini, din ile birleştirerek ele alır. Irk kavramına tam anlamıyla ulaşılmamış olsa da, fiziksel ayrılıklarla insan tanımlamalarının yapılabildiği bir tarihsel dönemde işlenmektedir bu düşünceler. Ama, ırk kavramı toplumsal ilişkilerde bütünüyle dışlanmak istenir. Örneğin, kişi ırkıyla övünebilir, fakat bu övünmede ya da ırka yönelik sevgide, ırkının İslama hizmetleri esas alınır. Aynı biyolojik ırk kavramı içinde olunsa dahi, İslam olmayan bir ırkdaşla övünmek Kur'an ve hadislere göre yasaktır. İslamla bağı olmayan ırkdaşlarla övünmek İslamda ırkçılık olarak kabul edilir.

Burada, kavramlara yüklenen anlamlar tamamen değişmektedir. Ayetlerde sık sık geçen kavim, kabile, soy gibi kavramlar çoğu yerde çağdaş sosyolojinin tanımladığı içeriklerden bütünüyle

farklı anlamlarla yüklü olarak önümüze çıkmaktadır. Kavm ve akraba kavramlarını örnek olarak verebiliriz.

Kavm: " 'Kavm' kelimesi, bugünkü Türkçe'de 'Kabile, aşiret' manasında kullanılmaktadır. Arapça'da ise, 'Kavm: Topluluk, millet, eş, dost' manalarında kullanılır. Söz konusu ayetlerde geçen 'Kavm' kelimesiyle kabile, ırk veya aşiretin kastedilmediği, bu deyimle murat edilenin mü'minler topluluğu olduğu... anlaşılmaktadır." [118]

Ayetlerin incelenmesinde görüldüğü gibi, kavm sözcüğü topluluk, inanç grupları gibi kavramlarla kullanılmaktadır. Örneğin; Kâfirler kavmi, zalimler kavmi, fasıklar kavmi gibi. Zaman zaman "İbrahim kavmi gibi adlandırmalara da rastlanılır. Burada anlam, İbrahim'in içinde yer aldığı kavim değil, İbrahim'e inananlar olarak içerikleniyor.

Akraba: "Akrabadan kasıt, baba ve annenin müslüman olan dedelerinden bize kadar gelen torunlarıdır. Akrabalığın şumulüne müslüman ceddimizin füruları girer. Sıla-ı rahim de sadece bu sülaleden gelen torunlara yapılır." [119]

Kavim, esas olarak millet kavramıyla anlamdaş olarak kabul görür. Bir kavme ait olabilmek için dil, soy ya da kültür birliğinin olması gerekir. Bu öğeler belirleyicidir. Din birliği ise, aynı kavmin üyesi olabilmek için bir zorunluluk değildir. Bu nedenle, sosyolojik bir kavram (olgu) olan kavim ile islam anlayışında tanımlanan akrabalık kavramları arasında çok büyük farklar vardır. Akrabalık kavramı, İslam inancına sahip olup olmamak ölçütüyle biçimlendirilmiştir. Kavramın sınırları geriye doğru genişletilmek istendiğinde, ancak Müslüman atalarla tanımlanabilir olmak zorundadır. Yani, soy kütüğümüzde yer alan kandaşlarımızdan sadece İslam olanlar, İslamî anlamda akraba olarak kabul edilebilirler.

Bu durumda, atalarla övünme sorununda da yeni prensipler ortaya çıkmaktadır. İnsanın İslama hizmet eden atalarını, milletini sevmesi ırkçılık değildir. Fakat, gerçekte ırkçılık, İslamla ilişkisi olmayan atalarla övünmek eyleminde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, peygamber, bir hadisinde Müslüman olmayan atalarla

övünmeyi yasaklamıştır. Böyleleri, cehennem ateşi ile korkutulur. Zira, atalarla övünmek milletinin geçmişte ya da halde işlediği kötülükleri kalben de olsa desteklemek, ırkçılığa taraftar olmaktır. "Allah sizden cahiliyet gururu ve atalarınızla övünmeyi kaldırmıştır. Mü'min olan takvâ sahibi, açıkça günah işleyen ise bedbahttır. Hepiniz Âdem oğlusunuz. Âdem ise topraktan yaratılmıştır. Bazı kimseler, geçip gitmiş bâzı milletlerle övünmekten vazgeçsinler. Çünkü onlar Cehennem kömüründen bir kömürdür. Yahut onlar, Cenâb-ı Hak nezdinde, burnu ile pislik yuvarlayan mayıs böceğinden daha aşağıdadırlar." [120]

İslamda kana dayalı ırkçılık savunulmaz. Milletler iki isim altında toplanırlar. *İslam milleti* (Ümmet-i Muhammed) ve *ehl-i küfür milleti*. Tek atadan (Adem'den) gelen insan soyu, dinsel inançlarına, bir başka ifadeyle İslam olup olmamasına bağlı olarak kardeş ya da düşman olarak ayrıştırılır. Dünya, iki büyük yerleşim bölgesi gibi, iki büyük kıta gibi düşünülür: *Darülİslam* ve *Darülharb*. Darülislam, Müslümanların oturduğu toprakların bütünüdür. Darülharb'de ise, gayrimüslim halklar oturmaktadır.

"İslâmiyet, bir dinden ibaret değildir, ayni zamanda siyasi bir taazzuv, bir kültür şekli, bir milliyettir. İslâmiyetteki kardeşlik prensibi yurdseverlik prensibine benzer, şu farkla ki, İslam kardeşliği, ırk ve memleket birliği ve bu birlik dolayısile kanunlarda ve müesseselerde husule gelen bir tesanüd neticesi değil, İslamiyete, Allah tarafından doğrudan doğruya bahşedilmiş bir nimettir." [121]

Kur'an, tanrının bazı kavim ya da kabileleri zaman zaman diğerlerinden üstün tuttuğunu; ama, o kabile ya da kavim bu lütfa layık kalmayınca onların değişik belalarla karşı karşıya kaldıklarını söyler. Yani, kabile ya da kavimler arasında tanrı tarafından belirlenen eşitsizlikler söz konusu olabilmektedir. Ayrıcalıklı halklardan birisi İsrailoğulları'dır.

Bakara, 47: "Ey İsrâiloğulları! Size verdiğim nimeti ve sizi bir zamanlar âlemlere üstün kıldığımı hatırlayın." 122 İsrailoğulları'nın bu üstünlüğü, Kur'an'da birçok ayette tekrar edilmiştir. Örneğin, yukarıdaki tümce, aynı haliyle *Bakara Suresi*'nin *122.* ayeti olarak da yer almaktadır.

İsrailoğulları'na birkaç kez verilen bu üstünlük devam etmez. Muhammet ile birlikte üstünlük bu kez Araplara verilir:

Bakara, 143: "Böylece sizi insanlara şâhid ve örnek olmanız için tam ortada bulunan bir ümmet kıldık."

Kur'an'da, bir yandan "İsrailoğulları gibi" özel kavim adları verilirken, öte yandan inananlar milleti, kâfirler milleti gibi dinsel niteliklerle tanımlanan kavramlar kullanılmaktadır. Ama dinbilimcilerin genel yorumu olarak, "Millet, aynı dinden olanlar topluluğu demektir." 123

Muhammet, İslam temsilcisi olarak ortaya çıktıktan sonra, önceki bütün dinler batıl olarak ilan edilir ve yasaklanır. İnananlar ile inanmayanlar arasında kesin ayırım çizgilerinin çizilmesi gerekir. İnananlar ile inanmayanlar arasında bir ilişki dahi kurulmamalıdır. Aralarında dostluk ilişkisinin varlığı, inananın inancını kaybetmesi ile eşanlamlıdır. İnanmayanlardan kasıt ise, öncelikle Yahudiler ve Hıristiyanlardır.

Mâide, 51: "Ey İnananlar! Yahûdi ve Hıristiyanları dost olarak benimsemeyin, onlar birbirlerinin dostudur. Sizden kim onlara dost olursa o da onlardandır."

Fakat, inanmayanlar arasında bile bir ayırım yapmak mümkündür. Kötüler arasında da bir derecelendirme yapılır. Yahudiler inanmayanlar arasında inananlara en düşman, Hıristiyanlar ise biraz daha yakındır.

Mâide, 82: "Ey Muhammed! İnananlara en şiddetli düşman olarak, insanlardan Yahûdileri ve Allah'a eş koşanları bulursun. Onlardan, inananlara sevgice en yakın "Biz Hıristiyanız" diyenleri bulursun. Bu, onların içinde bilginler ve râhibler bulunmasından ve büyüklük taslamamalarındandır."

Böylece, artık, insanlık iki büyük millete ayrılacaktır: İslam milleti ve İslam olmayan millet. İnsanlar, inananlar ve inanmayanlar olarak ikiye ayrıldılar. İnsanlar arası ilişki de bu temelde biçimlendi. Örneğin, eski akrabalık ve soy ilişkileri ve tanımları yeniden düzenlenmek zorundaydı. Kan bağının yerini din bağı aldı.

Tevbe, 23; "Ey İnananlar! Babalarınızı, kardeşlerinizi -küfrü imana tercih ediyorlarsa- dost edinmeyin. Sizden onları kim dost edinirse doğrusu kendine yazık etmiş olurlar." [124]

Elbette, her dinde olduğu gibi, İslamda da birçok açıklama zorluğu söz konusudur. İnananlar ve inanmayanlar ayırımı yapılmakla beraber, inanmanın da Tanrı emriyle gerçekleştirildiğini; Tanrı'nın izin vermemesi halinde inanmanın da mümkün olamayacağını öğrenince, inanmayanların başına gelecek felaketi haksızlık olarak değerlendirmemek mümkün değildir.

Yûnus, 100: "Allahın emri olmadıkça hiç kimse inanamaz. O, aklını kullanmayanlara kötü bir azâb verdi."

Görüldüğü gibi, Kur'an'ın soruna yaklaşımı, ırk ve millet kavramlarının yerine ümmet kavramının geçirilmesi doğrultusundadır. Gerçi, ırk, millet, soy gibi kavramlar da kullanılmakla birlikte, bunlar arasında bir ayırımcılığa gidilmemekte; ayırımcılığın tek ölçüsü, İslama inanıp inanmamak olarak benimsenmektedir. Peygamber Muhammed'in sözleri de bunu doğrular yöndedir:[125]

"Irkçılığa çağıran bizden değildir. Irkçılık uğrunda döğüşen bizden değildir. Irkçılık uğrunda ölen bizden değildir."

İslâm Ansiklopedisi'nin 1. cildinde Asabiyet maddesinde bu hadis şöyle aktarılır: "Halkı bir asabiyet için toplanmağa davet eden, bir asabiyet için mukatele eden ve asabiyet uğrunda ölen bizden, yâni dinimizden değildir." Asabe ve Asabiyet kavramları ise şöyle tanımlanır:

"***Asabe***: Lûgatta, bir adamın babası tarafından olan akrabasına denilir.

Asabiyet; *Aşabiya*: "Araplarda İslamiyetten evvelki devirde, bir kimsenin 'aşaba'sini, yâni baba cihetinden akrabalarını yahut da umumiyetle kabîlesini, haklı haksız, her meselede müdafaaya hazır olması ve kabîle efradının, gerek kendi mal ve mülklerini korumak ve gerek başkalarının mal ve mülklerini zaptetmek için, bir söz üzerine, derhâl birleşmesidir."

Abdurrahman Çobanoğlu'nun, *İslam'ın Anlaşılmasının Önündeki Engeller* adlı kitabında Asabiyye, ".ırkçılık; soy, mezhep, sülale, kök, cild, renge göre ayrılan insan topluluğu, damar ve şube" manalarına gelir. [126]

"Birinin diğer birine din ve takva üstünlüğünden başka bir üstünlüğü yoktur. Bütün insanlar Ademin çocuklarıdır. Adem ise topraktandır.

"Arabın Aceme, Acemin Araba, beyazın siyaha, siyahın beyaza üstünlüğü olamaz. Üstünlük sadece takva iledir.

"Başı simsiyah Habeşli bir köle bile emiriniz olsa emirlerini dinleyin ve itaat edin." (Buhari /Kitab El-ahkam)

Mevdudi, Muhammed'in ırkçılığa karşı tutumunu kanıtlarken Buhari'den aldığı bu hadisi şu cümleyle sunarak aktarıyor: "Bir de ırkçılığın çirkinliğini en çarpıcı bir mahiyette dile getiren şu hadisi şerife bakalım." Oysa, fazla sayıda düşünür, bu hadisin, Habeşler üzerine büyük bir aşağılamayı içerdiği şeklinde yorumlanabileceğini ileri sürmektedir. Ezanı ilk okuyan kişinin bir Habeşli olmasının Arap Müslümanlar tarafından eleştirilmesi üzerine Muhammed'in verdiği yanıtlardan yola çıkarak Mevdudi'nin yorumunun doğru olduğuna katılmak mümkündür.

"Ey Kureyş cemaati Allah (İslam sayesinde) sizden cahiliyet kibirini, babalarınızı ululamayı gidermiştir. Ey insanlar hepiniz Ademdensiniz. Adem de topraktandır. Soy sopla öğünme yoktur. Arabın Aceme, Acemin Araba hiçbir üstünlüğü söz konusu olamaz. Allah katında en kıymetliniz en takvalı olanınızdır."

"Cematinizi bölmek isteyeni öldürünüz." (Sahih-i Müslim, Kitab El İmare.)

"Toplu bir halde olan ümmeti kim ayırmak isterse kim olduğuna bakmadan kılıçla onun boynunu vurun." (Sahih-i Müslim, Kitab El İmare.)

"İnsanlarda iki huy vardır ki, kâfirlerin vasıflarındandır: Birisi insanları nesebleri sebebiyle kötülemek, diğeri ise ölü üzerine bağırarak ağlamak."[127]

Bu bölümü, bir hadis ve bu hadise konu olan öyküyü anlatarak noktalayacağız: "Bir defasında Sahabîler Peygamberimizin huzurunda onun sohbetinden feyiz alıyorlardı. Bir ara Ebû Zer gaflette bulunarak azadlı zenci bir köle olan Bilâl-ı Habeşî'ye, 'Siyahın oğlu' diye hitab etti. Bunu işiten Peygamberimiz hemen müdahale etti. Ebû Zer'e hitaben şöyle buyurdu: 'Ebû Zer, ölçüyü kaçırdın. Beyazın oğlunun siyahın oğlu üzerine bir üstünlüğü mü var? İnsanlar arasındaki üstünlük ancak takvâ ve sâlih amel iledir. Fazilet renk ile değil, sâlih amelledir.' "Olayın devamında; Ebû Zer yüzünün bir yanını yere kor ve Bilâl-ı Habeşî'ye, yüzüne ayağı ile basmasını, aksi takdirde artık kıyamete kadar yüzünü yerden kaldıramayacağını söyler."[128]

"İslâm kardeşliğinin milletleri birbirine bağlayan o büyük gücü"ne duyduğu imanı Bediüzzaman Said Nursî şöyle ifade eder: "Avrupa'nın ejderhaları (büyük devletleri) her ne vakit şu devlet-i İslâmiyeye (Osmanlı Devletine) bir tokat vurmuşlarsa, üç yüz elli milyon İslâmı ağlatmış ve inletmiş... Şu hiçbir cihette istisgar edilmeyecek (küçümsenmeyecek) mânevî ve dâimî bir kuvvetü'z-zahr (destek kuvveti) yerine hangi kuvvet ikâme edilebilir?"[129]

Teorik olarak İslam, ırk ya da millet kavramı altında bölünmeyi reddederken, hem teorik, hem de pratik olarak koyu bir anti-semitizm düşüncesini sürekli içinde taşımıştır. Üstelik bu konuda milliyetçilerle de bir ortaklık kurabilmiştir. Konu Yahudi düşmanlığı (anti-semitizm) olunca, Türklüğü İslamın koruyucusu olarak tanımlayan Türkçü-İslâmcı Necip Fazıl Kısakürek ile millet-ırk ayırımına karşı çıkan Cemalettin Kaplan ya da faşist-ırkçı Nihal Atsız arasında bir fark yoktur. "Yahudi, evvelâ Peygamberine, peygamberlerine ihanetle işe başladıktan sonra bu ihanet ruhunu dölleştirmiş, o ruhu döl cevherinin içine sindirmiş, yeni bir ırk halinde örnekleştirmiş ve nesil nesil üretmiş ayrı bir kan vâhididir."[130]

İslamın ikinci bir özelliğini ise, *cihad* kavramı içinde aramak gerekir. İslam felsefesi, İslamı yaymak amacıyla fütuhat (yeni topraklar fethetme; yeni toprakların egemenlik altına alınması) yapılmasını görev olarak mümin'in önüne koyar. *Zor*, İslamın yayılmacı politikasının temel aracıdır. Yani İslam, dünya üzerinde tek bir

gayırımüslim kalmayana kadar savaş yanlısı olmak zorundadır. Bu yolda ölen ise zaten, en güzel hazların tadılabileceği cennette yerini sağlama almış olmaktadır. Öylece İslamın yükselişinin tarihi, oldukça kanlı sahnelere de sahip olan bir fütuhat savaşları tarihidir.

b - Ümmet-millet-ırk tartışmalarına örnekler

Osmanlı'da ırk-millet-ümmet tartışmalarının gündeme gelmesi ve düşünce hayatında önem kazanması esas olarak Osmanlı'nın son yüzyılına denk gelir. Hemen anlaşılacağı gibi, bu bir rastlantı değildir. Osmanlı egemenliği altında tutulan toprakların tek tek kaybedilmeye, Osmanlı'dan kopmaya başlamasıyla birlikte, parçalanmayı engellemeyi düşleyen Osmanlı aydınları, esas olarak iki politik eğilime yöneldiler. Birincisi, doğrudan (ve esas olarak yaşam biçimi) taklit edilerek Batı'nın gelişmişlik düzeyine çıkabilmek. İkincisi ise, bir Osmanlı milleti yaratarak, Osmanlı toprakları üzerinde yaşayan müslim-gayrimüslim bütün halkların birliğini sağlamak. Bu eğilimlerden birincisi Tanzimatçılık hareketlerinde somutlaşırken, ikincisi henüz yeni yeni düşünsel bağlamda altyapısını oluşturmaya başlıyordu. Birbiriyle zaman zaman zıtlaşan; zaman zaman anlaşan ve genellikle bütünleşen bu iki eğilimden birincisinin pratik uygulamaları başarısızlıkla sonuçlanırken, ikincisi, gelişen olaylar karşısında evrilerek İslamcılık ve daha sonra Türkçülük akımlarını üretmiştir.

Osmanlı egemenliği altında kala kala İslam toprakları kalmıştır. Kaldı ki bunlar da bağımsızlık yönünde düşünce ve eylem üretimine başlamışlardır. Bu toprakların elde tutulabilmesinin bir yolu olarak düşünülen İslam birliği anlayışı, öncelikle Sultan Abdülhamid tarafından tam da böylesi bir dönemde resmi devlet politikası olarak formüle edilmeye çalışılır. Fakat elbette bu düşüncenin mimarı olarak tek başına Abdülhamid'den söz edemeyiz. İslamcılık düşüncesi, bağımsızlıklarına kavuşan "gayrimüslim" tebaanın Osmanlı yönetiminden kopması sonrasında, Osmanlıcılık ya da Osmanlı milleti düşüncesinin daraltılmış bir türevinden başka bir şey değildir. Osmanlı sınırları içinde yaşayan halkların ezici

çoğunluğu artık İslam halklardandır. Gayrimüslimler, "ittifaka alınmaları için özel ödün verilmesi gereken boyutlarda bir anlama sahip olmadıkları için artık geleceğe yönelik politik oluşum projelerinin içinde yer almazlar. Dıştalanmışlardır. İslamcılık düşüncesi, Osmanlıcılık düşüncesinin, gayrimüslimlerin dışlanmasından sonra aldığı İslamla sınırlanmış biçimidir.

Sırat-ı müstakîm ve ittihad-ı İslam

Çökmekte olan Osmanlı'nın kurtarılmasına yönelik çare olarak düşünülen ve Tanzimat aydınları eliyle işlenen Osmanlıcılık akımı, esas olarak II. Mahmud zamanında resmi politika haline gelmişti. Jön Türkler'in ürettiği vatan kavramı da bu akımın temel kavramlarından biridir. Sınırları belli olan bir vatan (Osmanlı memaliki) üzerinde yaşayan, birçok halktan oluşan bir Osmanlı milleti yaratma hayali, bu akımın temel düşüncesi idi.

Bu düşüncenin uygulanabilirlik olasılığının hiç olmadığı kısa zamanda ortaya çıktı. Geriye kalan Osmanlı halklarının çok büyük bir çoğunluğu İslamdı. Ve bu İslam toplumlarını birlikte tutabilmenin tek çaresi de İslamların birliğinin savunulması olarak düşünülüyordu.

1870 sonrasında, *ittihad-ı İslam* adıyla Osmanlı Devleti'nin hâkim politikası haline gelen İslamcılık 14 Ağustos 1908'de yayınlanmaya başlayan İslamcı gazete *Sırat-ı müstakîm* ile birlikte artık bir düşünce akımı olarak yerleşmeye başlamıştır. Abdülhamid zamanında devlet eliyle uygulanmaya başlanan ittihad-ı İslam politikası, Abdülhamid'in, Batı'ya bakarak gerçekleştirmeye çalıştığı modernizasyonu da birlikte Osmanlı'ya taşımaya çalışması nedeniyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Batı kökenli modernizasyon girişimleri, İslamla çatışmış, çelişkiler üretmiştir. Abdülhamid'in politik yöntemleri, diktacı yönetim uygulaması da ittihad-ı İslam hareketinin kendini üretimi ve üretici sıkıntısı çekmesine ve kısırlaşmasına neden oldu. Bütün bunların yanı sıra, Arapların ve Arnavutların bağımsızlık talebiyle ayaklanmaları gibi nedenler, ittihad-ı İslam politikasına yönelik umutları tüketmeye

başladı. Balkan savaşlarının bitişi, bir anlamda ittihad-ı İslamın da sonuna işaret etmekteydi.

Sırat-ı müstakîm ekibi dağılmaya başladı ve ilginç bir biçimde, kendi içinden, Türkçü ve Türkçü-İslamcı ekiplerin de en önemli düşünürlerini üretti. Yusuf Akçura ve Ahmed Ağaoğlu "Türkçü ve milliyetçi" bir politika ile *Türk Yurdu Mecmuası*'nın kurucuları arasında yer alırken; Musa Kâzım, Mehmed Şemseddin (Günaltay), Halim Sabit gibi yazarlar ise İslamcı-Türkçü ekibi oluşturuyorlardı.

İslamcılık (ümmetcilik) ve milliyetçilik tartışmaları da bu ekipler arasında ortaya çıktı ve giderek gelişti. Bu tartışmalarda özellikle milliyetçilik düşüncesine karşı ümmetçilik düşüncesini savunan Ahmed Naim ciddi bir kaynak oluşturmaktaydı.

Tartışma, Şeyhülİslam Musa Kâzım'ın "İslâm ve Terakki" başlıklı yazısının İslâm Mecmuası'nda yayınlanmasıyla başlar.[131] Musa Kâzım, bu yazıda, İslamın ilerleme önünde engel olmadığını savunarak, kavmiyetçilik (milliyetçilik) anlayışına karşı İslam kardeşliği düşüncesini savunur. "Bir millet adavetden, husumetden, gıybetten, buhtandan, yalandan, *iddia-yı cinsiyet ve kavmiyetden* (ırkçılık ve milliyetçilik iddiasından) şiddetle men edilmezse o millet arasında uhuvvetden eser bulunamaz ve binaenaleyh öyle bir milletin yaşaması da kabil olmaz."

Bu yazıya, Takib ve Tenkid Mecmuası sahibi ve yazarı Nüzhet Sâbit'ten bir yanıt gelir. Yazar, bu yanıtta Musa Kâzım ve İslâm Meçmuası'na bazı sorular yöneltir. Milliyetçilik-ümmetçilik tartışmaları da bu sorularla açılmış olur. Nüzhet Sâbit şu soruları sormaktadır:

1, "İddia-yı kavmiyet ne derece memnûdur ve hangi sureti memnûdur?"

2, " 'Ben Arabım ve benden daha Arabı yoktur' diye bir hadis-i şerif vardır deniliyor. Bu hadis-i şerifden -eğer mevzû (uydurma hadis) değilse- maksûd nedir?"

3, "Türkçe ya da Çince konuşan bir Müslüman, Türküm, Çinliyim demekle iddia-yı kavmiyet etmiş olacak mı?"

4, "Yoksa maksad-ı aslî diğer kavmiyet ve milliyetleri zelil görmek midir?"

İslâm Mecmuası'nın bu soruları yanıtsız bırakması üzerine Babanzâde Ahmed Naim Sebilürreşad Mecmuası'nda *İslâmda davayı kavmiyet* başlıklı bir yazı yayınlayarak Nüzhet Sâbit'in sorularını yanıtlar. Bu yazıya da, Türkçülerden Ağaoğlu Ahmed'den Türk Yurdu dergisinde bir yanıt gelir. Ağaoğlu Ahmed, kavmiyet ve asabiyet kavramlarını ayrıştırarak, kavmiyetten (milliyetçilikten) yana bir tutum alır.

Bu tartışma sürecinin devamında tartışmaya birçok düşünür değişik açılardan katılır. Örneğin Ziya Gökalp, "Milliyet ve İslâmiyet" isimli bir yazıyla tartışmaya katılır. Gökalp bu yazısında orta yolcu bir tutum izleyerek ümmet kavramıyla milliyet kavramını uzlaştırmaya çalışır: "İslâm âleminin son ümidi olan Osmanlı Devleti'ni yüz seneden beri parçalayan mânevi bir mikrop var. Bu mikrop şimdiye kadar Osmanlılığın düşmanı idi ve İslâmiyete büyük zararlar verdi. Fakat bugün artık İslâmların lehine dönerek yaptığı mazarratları telâfi etmeye çalışıyor. Bu mikrop milliyet fikridir." Gökalp, kendi formülasyonunu şöyle ifade eder: Türkleşmek-İslâmlaşmak-Muasırlaşmak.

Tartışmalarda kavmiyet-asabiyet gibi kavramlar sık sık birbirine karıştırılmaktadır. Özellikle hadislerin yorumunda bu karışıklıklar sıkça görülmektedir. Bunun önemli bir nedeni, peygamber zamanında Arap kavimlerinin kan bağıyla tanımlanabilecek bir ilişkiyle tanımlanabilir durumda olmasıdır. Başka bir deyimle kan bağının belirleyici olduğu kabile ilişkileri, zaman zaman ırk kavramıyla kabilenin bütünleştirilerek ele alınmasına neden olmaktadır. Oysa, asabiyet kavramıyla tanımlanan ilişkiler ırka ilişkin tartışmalara daha yakınlık göstermektedir. Bu durumda sorunu ancak asabiyet kavramı üzerine sürdürülen tartışmalarla açıklığa kavuşturmak olanaklıdır.

Bu tartışmalara bir örnek olarak biz burada sadece Babanzâde Ahmed Naim'i alacağız.

Babanzâde Ahmed Naim

1914 yılında yayınlanan *İslâmda dava-yı kavmiyet* isimli eseriyle Türkçüler ile polemiklere giren ve Osmanlı'da, milliyetçilik ve ırkçılık akımlarına karşı İslam kardeşliğini savunan Ahmed Naim, önemi ve etkileri itibarıyla bu konuda yazı yazmış düşünürlerin belki de ilk sırasında yer alır.

Ahmed Naim, yaşadığı dönemin milliyetçi akımlarını iki gruba ayırarak ele alır. *Türkçüler* ve *Türkçü-İslâmcılar*. Bunlardan birincilerden bütünüyle umudunu kesmiştir. Onlarla tartışmayı da düşünmez. Fakat ikinciler için hâlâ bir umudu vardır. "Halis Türkçüler büsbütün yeni bir 'mefkûre' -müşterek gaye demek olacak- ihdas etmek, biraz eski ananelerle münasebet bağını keserek yeni ananeler vücuda getirmek, 'yeni bir iman' ile 'yeni bir kavim', 'yeni bir millet' meydana getirmek iddiasındadırlar... 'Türkçü-İslâmcı' olan diğer ulular ise ne serden ne yardan geçemiyorlar. İslâmi mefkûre ile millî mefkûrenin hiçbirini feda etmek istemezler. Birincilerle burada uzun uzadıya münakaşa etmeyi abes görüyoruz. Açıklamak istedikleri şey açıkça dinsizlik mefkûresidir." [132]

Bu nedenle Ahmed Naim Türkçülerle tartışmaz. İslam ve Türk sentezini sürdürmeye çalışanlarla yürüttüğü polemikte ise, bu konunun başlarında sunmaya çalıştığım kanıtların dışında yeni bir şey söylemez. Söylemi, daha çok sağduyuya, duyguya seslenerek iknayı denemeyi amaçlar. İslamın ırk ya da milliyetlere göre bölünmesinin dine ve mantığa aykırılığını uzun uzun anlatan Naim, Ergenekon Öyküsü'ne inanmanın (ve o yıllarda Türkçüler arasında ilan edilen Ergenekon Bayramı'nın); Oğuz Han, Cengiz Han vb. gibi Türkün atası diye tanımlanan (İslama katkıları olmamış) kişilerle övünmenin dini reddetmek anlamına geleceğini söyler. İslamın, sadece *müslümanlar arası kardeşlik* düşüncesine sahip olduğunu özenle belirtir. "Türklere, Atalarınız şunlardır, bunlardır diye yıllardır söylenerek, bunun gerçek olduğuna inandırmaya çalıştılar" diye söze başlıyor Ahmed Naim bir yerde ve devam ediyor: "'Sizin atalarınız Kara Han'dır, Bozkurt Han'dır, Oğuz Han'dır, Cengiz Han'dır, Hulagu Han'dır, bilmem ne handır' dediniz. Onlar da inandılar. Bin yıldan beri diğer milletlerin kanıyla

karışa karışa Türklükle, dilden başka bir nisbetleri kalmadığını, hatta birçoklarının Türklüğü -sonradan öğrenilmiş dilden dolayı- sırf arızî bir şey olduğunu akıllarına bile getirmeyerek kendilerini hakikaten bu saydığınız müşriklerin öz evledi zannediyorlar ve cinnetin son sınırı olmak üzere Cengiz'in 'mukaddes toprağına!', 'mukaddes yasasına' yemin ediyorlar." Naim, ırkçı Türkçülerin Turancılık ideallerini de alaya alarak eleştirir. İki kıble olamayacağını; Kabe'nin ve Turan'ın birlikte kıble olarak alınamayacağını; Türklerin, bin yıldır olduğu gibi Kabe'ye dönüp Turan'ı unutmaları gerektiğini; milliyetçilik ve İslam düşüncesinin iki zıddın kutuplarını oluşturduğunu ve uzlaşma şanslarının hiç olmadığını savunur.

Kemalistler ve millet-din ilişkisi.

Eski Osmanlı sömürgeciliğinin, belki de dünyanın hiçbir sömürgeci ülkesinin durumuna benzemeyen ilginç bir özelliği vardı. Hıristiyan-Batı ve İslam-Doğu uygarlıklarının en gelişkin ve klasik örnekleriyle birlikte bir devlet oluşumunu gerçekleştirmişlerdi. Osmanlı, bunu (belki de şamanist geçmişinden dolayı orijinal İslama çok da bağlı olmayan; onu kendine uyduran yönetim yaklaşımının etkisiyle) hiç olmazsa son iki yüzyıla kadar başarıyla sürdürebildi.

Son yüzyılda, Ortadoğu ve Anadolu üzerinde şiddetlenen Alman-İngiliz çıkar çatışması, Osmanlı'da Almanların desteği ve yönlendirmesiyle Türk milliyetçi hareketlerinin gelişip yayılmasına neden olurken; Arap topraklarında da İngiliz desteği ve yönlendiriciliğiyle Arap milliyetçiliğinin doğması ve geliştirilmesi gerçekleşmiş oldu.[133]

Gerek Türkçülük, gerekse Arapçılık akımları, bu özel koşullar nedeniyle, milliyetçilik anlayışlarını İslamcılık ile bütünleştirerek sunmak durumundaydı. Örneğin Ziya Gökalp'in Türkçülük anlayışı üç unsur üzerine oturuyordu: Türk milleti, İslam ümmeti, Batı medeniyeti. Arap milliyetçiliğinin büyük ismi Satı al-Husrî de Ziya Gökalp'in büyük oranda etkisinde kalarak, aynı yaklaşımı Arap toplumları için ileri sürmekteydi.

Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte yeni devletin resmi ideolojisinin hazırlanması çabaları da başladı. Dilin Osmanlıca'dan ve yabancı unsurlardan ayrıştırılarak ulusallaştırılması çabaları tarihin Türkleştirilmesi çabasıyla atbaşı gider. Bu amaçla kurulan Türk Tarihini Tetkik Cemiyeti'nin hazırladığı ve Maarif Vekâleti Milli Talim Ve Terbiye Dairesi'nin 26.07.1932 tarihinde kabul ederek ders kitabı olarak okutulmak üzere yayınladığı Tarih -1 kitabının 1. baskı için hazırlanmış önsözünde ("İlk Basılışın Mukaddimesi") sorun şöyle konur:

"1000 yıldan fazla süren *İslâmlık-Hıristiyanlık* davalarının doğurduğu husumet duygusile mutaassıp müverrihler bu davalarda asırlarca İslamlığın pişdarlığını yapan Türklerin tarihini kan ve ateş maceralarından ibaret göstermeğe savaştılar. Türk ve İslâm müverrihler de Türklüğü ve Türk medeniyetini İslâmlık ve İslâm medeniyeti ile kaynaştırdılar; İslâmlığa takaddüm eden binlerce yıla ait devreleri unutturmayı *Ümmetçilik* siyasetinin icabı ve din gayreti vecibesi bildiler. Daha yakın zamanlarda, Osmanlı İmparatorluğuna dahil bütün unsurlardan tek bir milliyet yaratmak hayalini güden *Osmanlılık* cereyanı da, Türk adının anılmaması, Millî Tarihin yalnız ihmal değil, hatta yazılmış olduğu sayfalardan kazınıp silinmesi yolunda üçüncü bir amil halinde diğerlerine eklendi". İleride göreceğimiz gibi, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti içerisinde yer alan Kemalist ekip, "bütün bu menfî cereyanlar" ile mücadele amacıyla çalışmalarını sürdürmekteydi.

Kemalizmin bu yaklaşımı İslam çevrelerinin önemli bir kısmının tepkilerini de üzerine çekmekteydi. Süreci eleştirenler, soruna şöyle yaklaşmaktaydılar: "(-Emperyalistlerin ikinci işi-) Osmanlı'nın yönetiminde dostça yaşayan ulusları, etnik kökenli halkları birbirine düşürmek olmuştur. Osmanlı Devleti'nin bu kadar halkı bir arada tutmasının sebebi ümmet anlayışından kaynaklanıyordu. Yani herkes renk, dil farkı gözetmeden birbirini kardeş biliyordu. Bu anlayış yıkılınca herkes birbirine düşman olacaktı... Temelinde bir başka milleti inkâr etme, onların kendi kültürleriyle yaşamayı yıllarca engellemeyi marifet sayan TC. bu politikasını her hareketiyle sürdürmektedir. Bu ülkede yaşayan çok sayıda Arabın,

Acemin, Kürdün, Lazın, Çerkezin kendi kültürlerinden yoksun bırakılması, zorla türkleştirilmesi yetmiyormuş gibi... Milliyetçilik-Irkçılık nereden gelirse gelsin merduttur." [134]

Her yönetici tarafından "halkının yüzde 99'u müslüman olan" diye tanımlanan Türkiye'de, İslamiyetin ırkçılıkla ilişkisi, düşünürlerden daha çok politikacılar tarafından ciddi tartışmaların konusu ve büyük bir ilginin hedefi olmuştur. Bu tartışmalar günümüzde de aynı sıcaklığı koruyarak devam etmektedir.

Atatürk'ün yakın çevresinden olan, Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt, din ve halifelik kurumunu, milletin gelişimi önünde engel olarak değerlendirenlerin başındadır.[135] Kemalizm'in özelliklerini anlatırken şöyle demektedir. "Kemalizm rejimi milliyetçidir. Bunun anlamı şudur: Her şey ve her şey önce türk milleti içindir. İslâmlık, insanlık, bundan sonra gelir." [136] Böylece, halifeliğe karşı gelişen düşünce hareketi bir yandan M.Kemal iktidarına ortak olabilecek en önemli gücü iktidar kavgasının dışına atarken, diğer yandan ise, doğrudan kemalist milliyetçiliği geliştirmeye yönelik bir düşünce akımı olarak *resmi ideoloji* içinde en sağlam yeri almıştır.

Daha çok kemalist bazı aydınlar tarafından, İslamiyetin Arap milliyetçiliği olduğu ve Türk kavramıyla içeriklendirilen her şeye düşmanlık anlamına geldiği, öteden beri yaygınca savunulur. Bu görüş İslam ideolojisinin Arap ırkının üstünlüğü (ya da en azından "Türklerden üstünlüğü") tezine dayandığını, ileri sürmektedir. Bu düşüncenin katıksız örneklerinden birisi, kuşkusuz İlhan Arsel'dir. *Arap Milliyetçiliği Ve Türkler* adlı yapıtı bu görüşlerin yoğunca savunulduğu temel bir eserdir. Ne yazık ki, aynı eser içerisinde, Arap milliyetçiliğinin nasıl kötü bir şey olduğu anlatılırken, tipik kemalist Türk aydınının tutumu içinde hareket edilerek Türk milleti ve milliyetçiliği yüceltilmeye çalışılmaktadır. Bağnaz kemalistlerden oluşan bu düşüncenin taraftarları, laiklik anlayışına bir din gibi sarılırlar. İncelendiğinde görülecektir ki, resmi ideoloji genel adıyla toparlanabilecek olan bu grup, devleti din olgusu dışına itmektedir. Elbette, doğrudan siyasi egemenliği de üzerinde

taşıyan İslam dininin mantığı içerisinde, din ve devlet yönetiminin birbirinden ayrılması olanaksızdır.

İslam dininin bir Arap dini olduğunu ve Türkleri sürekli aşağılayan temel bir yaklaşıma sahip olduğunu ileri süren kemalist İlhan Arsel, bu Arap düşüncesinin, Osmanlı yönetiminde, yüzyıllar süren bir egemenlik ve uygulama alanı bulduğunu söylemektedir. Osmanlı Devleti'nin, Arap düşüncesinin (İslamın) etkisiyle Türklükten hem şuur olarak, hem de kan bağı olarak tamamen uzaklaştığını ileri süren Arsel şöyle söylemektedir: "Osmanlı devleti, Osmanlı hükümdarları ve Osmanlı toplumu bakımından Türk'lük bilinci diye bir şeyden bahsetmek pek mümkün değildir. Çünkü Türk'lük bilinci her şeyden önce islamlık içinde ve ikinci olarak da Osmanlı Hanedanlığına bağlılık duygusu arasında eriyip gitmiştir. Osmanlı Devleti'nin İNSANLARI için TÜRK DEVLETİ diye bir kavram, veya TÜRK TOPLUMU diye bir unsur, TÜRK YURDU diye bir ülke, TÜRK PADİŞAHI diye güç, TÜRK ASKERİ diye bir varlık yoktu. Sadece İSLAM DEVLETİ, sadece İSLAM TOPLUMU (ümmedi Muhammed/ Muhammed topluluğu), sadece İSLAM YURDU (Dar-ül İslam), sadece İSLAM PADİŞAHI, ve sadece İSLAM ASKERİ vardı." [137]

İslam akımları, konuya ilişkin olarak birbirinden farklı tezlere sahiptirler. Ama bunları genel olarak iki başlık altında gruplandırmak olanaklıdır. Bunların bir kısmı, kemalizm ve sistemle uzlaşarak İslam ile milliyetçilik ya da hatta ırkçılığı uzlaştırma yoluna gitmişlerdir. İslamcı-Türkçülük ya da Türk-İslam Sentezi denilen akımlar, MSP (bugünkü Refah Partisi), milliyetçiliği İslamla uzlaştırma çabası içinde olan akımların başında yer alırlar.

Kur'an'ı İslamın temeli olarak kabul eden bir diğer grup da, din ile millet kavramını birbirinden kesinlikle ayırmakta, *dinde millet kavramını savunmanın yasak olduğunu vurgulamaktadır. İslam radikalleri* olarak ortak bir isim altında tanımlayabileceğimiz bu grubun konuya ilişkin düşüncelerini şöyle özetleyebiliriz: İslamiyet ırkçı değil ümmetçidir. İslamda ümmetçilik ise ırkçılığı dışlayan bir düşüncedir ve toplumsal sistem önerisi de buna uygundur; İslamın önerdiği ırkçı-milliyetçi olmayan toplumsal siste-

mi, güncel dilde "şeriat düzeni" adıyla adlandırılan politik toplumsal biçimdir. Bu İslami düşünce akımının düşünceleri, değişik grup ve isimler altında parçalanmış bir manzara gösteriyor olsa da, en az birincisi kadar yaygın bir etki alanına sahiptir. Aşağıda anlatacağımız gibi, bu akımın tipik temsilcisi olan Cemaleddin Kaplan (Hocaoğlu), İslâmdan Taviz isimli yapıtında bu düşünceyi, "Milliyetçilik ve ırkçılık sistemi bir puttur" diyerek özetlemektedir.[138] İslâmda ırkçılığın (soyculuğun) yasak olduğu tezi saptanır. Yani, milliyetçilik, yıkılması gereken dindışı bir düşüncedir.

MNP-MSP-RP: Ilımlı İslamcılar.

Yukarıdaki görüşlerin yanı sıra, görünür platformda devletle bütünleşen ve İslamcı bir devlet idealini (hiç olmazsa bir araç olarak düşündükleri) parlâamenter sistem içinde gerçekleştirme düşüncesini taşıyan *İslamcı düzen partileri* "yüce Türk ırkı" ile İslamı bütünleştiren tezlerin üretimini sürdürmüşlerdir. Üstelik Türkiye'de bu düşünceler sadece düşünce bazında kalmamış, bu partiler ırkçı-aşırı milliyetçi partilerle politik arenada büyük ortaklıkları birlikte oluşturabilmişlerdir.

1970 yılında Milli Nizam Partisi adıyla kurulan İslamcı parti 12 Mart 1970 Askeri Muhtırası sonrasında 1971'de kapatılınca, 1973 yılında Milli Selamet Partisi adıyla yeniden kuruldu. 1974 sonrası kurulan hükümetlerde hükümet ortağı oldu. 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'yle MSP de kapatıldı. Parti yeniden Refah Partisi adıyla açıldı. Sözü edilen üç partinin de Genel Başkanı Necmettin Erbakan'dır.[139]

Erbakan'ın ulus kavramına ilişkin düşünceleri şöyledir: "Milletlerin varlıklarının devamı, dini, tarihi, içtimai, iktisadi ve kültürel unsurların müşterek millet şuurunu meydana getirmesi ile mümkündür. Bu müşterek şuura 'milli şuur' diyoruz. Milli şuur milleti yaşatan güçlerin kaynağıdır. *Biz tarihin en şerefli milletiyiz.*"

Görüldüğü gibi, Erbakan, klasik İslamın ümmet düşüncesinden farklı bir noktada bulunmaktadır. Kemalizmin tanımlamış olduğu millet kavramını aynen benimsemiştir. Üstelik, dini, tarihi,

içtimai, iktisadi ve kültürel unsurların bileşimi olarak tanımladığı "milli şuur" kavramının, *milleti yaşatan güçlerin kaynağı* olduğunu kabul ederek "müşrik"ler arasına düşmektedir.[140]

Erbakan'ın kemalist söylemi bu kadarla da kalmaz. Onun millet kavramını şoven ve ırkçı motifler de içeriklendirir. Tanrının yarattığı ve en'li niteliklerle donatılmış olan aziz millet'le övünür.

"*Milletimiz tarihin en büyük, en şerefli milletidir*. Örnek medeniyetler kurmuş, insanlığa ışık tutmuş, bütün insanlığa ahlâk ve faziletin ne olduğunu öğretmiş, dünyanın nizamını tanzim ve idare etmiş olan millettir... Allah'ın hakkı tutma, iyiyi sağlama ve kötüyü menetme yolunda bulunmak üzere seçtiği *aziz milletiz*... (Milletimizin) *Yaratılışında en üstün ahlâk ve fazilet mündemiçtir. En üstün insani hasletler vardır*."

Erbakan, vatan olarak, Misak-ı Milli sınırlarıyla belirlenmiş milli vatanla yetinir. Darülİslam düşüncesi terkedilmiştir. Dinsel egemenliğin gerçekleştirilmesi temel amacı, söylemde yerini, *yurdumuzda kardeşliğin gerçekleştirilmesi* amacına bırakmıştır. Ve daha önemlisi, milletle sınırlı bir kardeşlik anlayışı, "esas" olarak belirlenmektedir. Bu düşünce, yukarıdan beri izlediğimiz gibi, din kardeşliği (ümmet) anlayışıyla taban tabana zıtlık göstermektedir: "Milli Görüş vatanımızın ve milletimizin bölünmez bütünlüğü ve 40 milyon memleket evladının kardeş bilinmesi temel prensibine dayanır. Her şeyin başı önce yurdumuzda kardeşliğin, tesanüd ve birliğin teessüsüdür. *Aynı milletin, aynı tarihin çocuklarının kardeşliği esasdır*."

Esas olarak Erbakan'ın görüşleriyle biçimlenmiş olan bu anlayışın "Milli Görüş" adıyla tanımlanması elbette bir rastlantı değildir. Bu düşüncenin, bütünüyle milli bir din anlayışı şekillemek istediği açıktır. İktidar olduğunda hangi prensiplere bağlı kalarak bir uygulamaya gideceği konusunda bir şeyler söylemek bugünden olanaklı olmasa da, en azından bugünün söylemi içerisinde ele alındığında, Erbakan'ın; uzun zamandır Diyanet İşleri Başkanlığı nezdinde sürdürülen kemalizm ile bütünleşme eğilimi yerine, kemalizm ile uzlaşma zemini hazırlamaya çalıştığını söyleyebiliriz. Bu nedenle, örneğin, dine dayalı toplum ve bunun sonucu

oluşan ahlaki değerler sisteminin kalkınmadaki rolünü öne çıkaran klasik İslam öğretileri yerine, "devlet-millet kaynaşması kalkınmada temel şarttır" gibi, tamamen ulusalcı sloganlar Milli Görüş'ün vitrinden görünüşünü vermeye çalışmaktadır.

Radikal İslam ve ümmetçilik: Kaplancılar

Radikal İslamcılardan Kaplancılar gurubu, sadece Kur'an ve peygamber hadislerini esas alan klasik İslam anlayışının tipik temsilcisidirler. İslam kardeşliği (ümmetçilik); şeriat devleti gibi klasik İslam tezlerinin günümüzdeki radikal savunucularıdırlar.

Kaplancılar tarafından yayınlanan ve Cemaleddin Hoca imzasını taşıyan *Yeni Neslin Görevleri* isimli bir broşürde[141] "sentezci ve kavmiyetçi metod" diye tanımlanan ve İslamın revizyoncuları (revizyonistleri) olarak adlandırılan Türk-İslam sentezcileri ve Refah Partisi ağır bir dille eleştirilir: "Bu metot sahipleri derler ki, iki unsur; Türklük ve İslâmiyet! Bu iki unsur birbirinin mütemmimi! Bunlardan bir terkib meydana getirip bir sentez yapmak lâzım! Daha doğrusu; ne Türk olmaksızın İslâm ayakta durur ne de İslâm olmaksızın Türk şeref bulur!.. Kişi, Ağrı Dağı kadar Türk, Hire Dağı kadar müslüman olmalıdır... Bunlar sentezci bir metod ihdas ettiklerinden İslâm'a, İslâmın ruh ve kemaline ters düştüler. Yani bu metod; sentezci ve kavmiyetçi olmayı getirmenin yanında İslam'a, İslâm dinine noksanlık atfetmeyi de beraberinde getirmektedir."

Türklük kavramının bir soyun ismi olduğunu, buna karşılık İslam dininin ise ilahi vahiye dayandığını; İslamın, kaynağını "Allah'ın şaşmaz ilminden ve sonsuz kudretinden" aldığını; bu nedenle de mükemmel ve eksiksiz olduğunu anlatan Cemaleddin Hoca, İslamın Türklükle, Araplıkla veya herhangi bir ulus ile bütünleştirilmesinin hem gereksiz, hem de olanaksız olduğunu savunur. Bu yaklaşımın, Kur'an'a aykırı bir anlayış olduğunu uzunca anlattıktan sonra durumu şöyle özetler: "Dolayısıyle sentez ifadesi tehlikeli bir ifadedir; İhsanın maneviyatını tehlikeye düşürür. Ve netice itibarıyle şunu söyleyebiliriz ki, sentezci ve kavmiyetçi metodu şeriat'la bağdaştırmak mümkün değildir."

Bu konudaki tartışmalarımızı, milliyetçi hareket içinde eğitilmiş ve aktif görevler almış bir eski milliyetçi, yeni İslamcının, konuyu tartışan kitabından aldığımız uzunca bir alıntıyla bitirmek istiyorum.

Milliyetçi miyiz, İslâmcı mıyız? isimli yapıtın yazarı Mehmet Sümbül, 1980 öncesi Milliyetçi Hareket Partisi'ne bağlı Ülkü Ocakları'nda aktif görev almış, yöneticilik yapmış, 1980 askeri darbesi sonucu tutuklanarak yargılanmıştır. Yine, eski Ülkücü'lerden olan ve tutukluyken Mamak Askerî Cezaevi'nde ölen Hüseyin Kurumahmutoğlu'nun başlattığı İslami bir dönüş hareketine ilk katılanlardandır.

Sümbül ve arkadaşları cezaevinde hazırladıkları bildirileri Ülkücü eski arkadaşlarına dağıtarak, onları milliyetçilik saflarından İslam saflarına çağırmışlardır. Aralarındaki tartışmalar giderek gerilmiştir.

Yazarının geçmişi ve milliyetçiliği eleştirip İslam kardeşliği düşüncesini savunan kitabın ilginçliği nedeniyle, burada doğrudan bu kitaptan uzunca bir alıntı ile nokta koymak istiyorum.[142]

"İslâm milletinin vahdetini bozmak için 'Batılı Kafirler' tarafından ortaya atılan kavmiyetçilik fitnesinin tohumunun, kolera mikrobu gibi bir anda bütün İslâm beldelerini sardığı bir vakı'adır. Arapçılık, Türkçülük, Kürtçülük, Persçilik sıfatlarıyla fitne ağaçları yeşerip, kök salmış ve günümüze kadar mevcudiyetini korumayı başarmıştır... (s. 17)

"Milli menfaatleri değil, vahiyle bildirilen hakikatleri din olarak kabul edenler çok iyi bilirler ki; bütün uluslar ve aşiretler birleşseler, biz tek başımıza bile kalsak, Allah ve Resulü'nün hükmünü esas alır, kavimleri yalanlarız; bu tavır imanımız gereğidir, müslüman olmamızın temel özelliğidir. Vahye göre değil, milli menfaatlere göre hüküm vermek ise, dinden çıkmaya neden olan en büyük felaketin sebebidir. (s. 24)

"Milliyetçiler için esas olan onların uluslarının birliği olduğundan insanları müslüman-kâfir tasnifine göre değerlendirmezler, 'kendini Türk hisseden' herkesin kardeşleğini ilân etmekle soy ba-

ğını esas aldıklarından, (Alpaslan Türkeş, Dokuz Işık, Hasret Yayınları,1978, sh.20,44 45) İslam Şeriatını kerih gören kâfir Türkleri de 'kardeş' kabul etmek suretiyle vahiyle bildirilen, 'iman kardeşliği' hudutunu değil, 'soy birliği' ölçüsünü kabul etmek ile İslamın necis gördüğü kâfirleri de kardeş ilân etmektedirler. Bu yargılarındaki ölçü, vahiyle bildirilen değerler değil, 'milli menfaatler' olduğundan, İslâm'ın haram kıldığı işleri güzel görmekle vahyi canlandırmak cürmünü işlemektedirler... (s.25)

"Allah Teala, her insanı bir ırkın veya kavmin mensubu olarak yaratmıştır. İnsanlar, birçok inanca mensup olabilirler, onların bu düşüncelerinin, fizyolojik yapılarına bir tesiri olamaz. İnsanların, içinde yaşadıkları ortama ve benimsedikleri akaide göre ırklarının veya dillerinin değişmesi imkânsızdır. Şahısların, fikre ve ortama göre bukelamun gibi, derilerinin renginin değiştiği vaki değildir. Nasıl ki, bir Afrikalı'nın müslüman olmasıyla, zencilikten çıkması mümkün değilse, bir Türkün İslâm'dan çıkmasıyla Türklük'ten de çıkması mümkün değildir. Allah Teala onu Türk olarak yaratmıştır. Türklük bir ırkın ismidir, dinin sıfatı değildir ki İslâm'dan çıkınca Türklükten de çıkmış olsun... (s.47)

"Hiç bir beşeri gücün, Türk olarak yaratılmış bir insanı Türklükten çıkarmaya kudreti ve hakkı yoktur. Bir Türk Hıristiyan da, Yahudi de, ateist de olsa Türklüğüne eksiklik gelmez, kavim olarak Türk kavmindendir. Fakat inanç cihetiyle İslâm Milletinden değil, kafir milletindendir." (s.47)

Teorik İslamda milliyetçiliğin ya da ırkçılığın olmaması iddiası ile bu teorik savın pratikte de uygulanması gerektiği bilincinin ürettiği bir beklenti ile: İslam ülkelerinin bütününde İslam kardeşliği (ümmetçilik) uygulamasının geçerli olduğu sonucuna ulaşmamak gerekir. Oysa, tam da aksine, ulusalcılık hatta ırkçılık, İslam ülkelerinde, güçlü hareketler olarak değilse bile, zaman zaman ciddi boyutlarda varolmuştur. Elbette, burada söz konusu olan milliyetçilik ve ırkçılık kavramlarının, oluşum süreci özellikleri ve içeriğindeki farklılıklar nedeniyle batı toplumlarından büyük değişiklikler gösterdiğini unutmamak gerekir.

Oysa, tam da aksine, ulusalcılık hatta ırkçılık, islam ülkelerinde, güçlü hareketler olarak değilse bile, zaman zaman ciddi boyutlarda var olmuştur. Elbette, burada söz konusu olan milliyetçilik ve ırkçılık kavramlarının, oluşum süreci özellikleri ve içeriğindeki farklılıklar nedeniyle batı toplumlarından büyük değişiklikler gösterdiğini unutmamak gerekir.

İKİNCİ BÖLÜM NOTLARI

72 Thomson,George. *İlk Filozoflar*, Çev: Mehmet H.Doğan, Payel Yay. 1988, s.60.

73 "Yeni Gine'nin bazı bölgelerinde klanlar, totemlerinin kara hayvanları ya da deniz hayvanları oluşuna göre yarımlara ayrılmıştır. Büyük Totemin Halkı adlı ilk yarımda totemleri timsah, cass-owary (bir tür devekuşu), yılan ve köpek olan klanlar vardı. Küçük Totemin Halkı adlı ikincisinde klanlar dugong (Kızıldenizi ve Hint denizinde yaşayan ve bitkiyle beslenen bir çeşit memeli), ray (Tırpana ya da vatoz vb. yassı balık), skate (tırpana, vatoz, rina, folya balığı), köpek balığı ve deniz kaplumbağası klanlarıydı...

Amerika'da... Örneğin Moheganlar arasında üç fratri vardı: Kurt, Kaplumbağa ve Hindi; klanlarsa şöyle gruplandırılmışlardı: (1) Kurt, Ayı, Köpek, Opossum; (2) Küçük Kaplumbağa, Çamur Kaplumbağası, Büyük Kaplumbağa, Sarı Yılanbalığı; (3) Hindi, Turna, Piliç... " Thomson, İlk Filozoflar (Payel Yay.1988) adlı kitabında, eski toplumlara ilişkin bu türden bolca örnek sunmaktadır.

74 Lévi-Strauss, Claude. *Irk Ve Tarih*, Metis Yay. 1985, s.40.

75 Engels, Friedrich. *Ailenin, Özel Mülkiyetin Ve Devletin Kökeni*, Sol Yay. 1967, s.14-15.

76 Fontette, François. *Irkçılık*, İletişim Yay. s.23.

77 Benzeri bir biçimde, kapitalizmin şafağında da ırkçılık; başlangıçta, feodal aristokrasinin burjuvaziye karşı sürdürdüğü bir mücadelenin ideolojik araçlarından biri olarak üretilmiş ve kullanılmıştır. Daha sonra, burjuvazinin çıkarlarıyla bütünleşen ırkçı düşünce, burjuva ulus devletlerinin hizmetine girmiştir. Kolonyalizm ya da sosyalkolonyalizm, gelişmiş kapitalizmin ürettiği ırkçı düşünceyle beslenmiştir.

78 Edgar Morin, *Kaybolmuş Paradigma. İnsan Doğası*, Birey Ve Toplum Yay. 1985, Çev: M. Ali Kılıçbay.

79 "Vaktaki, üstün Anum / Anunnaki'lerin efendisi / göğün ve yerin efendisi / Enlil / Memleketin kaderini tayin eden / Ea'nın büyük oğlu olan Marduk için... / öğülmüş prens, tanrı korkusu olan ben Hammurabi'yi, / / memlekette adaleti tecelli ettirmem için / şikayet ve kötüyü yok etmem için / kuvvetlinin zayıfı yoketmemesi için / güneş gibi, kara başların üzerinde yükselmem için / memleketi aydınlatmam için / insanların (refahı için) Anum ve Enlil adımı çağırdılar (beni seçtiler)/ Enlil'in çağırdığı çoban Hammurabi'yim ben./... / Bolluk ve zenginlik yığan / Nippur için için her şeyi mükemmel yapan / muktedir kıral. /... / Kıralların tanrısı/ ... / Kıralların kıralı / ... / Kıralların birincisi /

Yalvaç, Kadriye- Tosun, Mebrure. *Sumer, Babil, Assur Kanunları*, TTK. Yay. 2. baskı; 1989, s.181 ve devamı.

(Anum, Enlil, Ea, Marduk tanrı isimleridir.)

80 Alıntı: François de Fontette'nin *Irkçılık* isimli kitabından (İletişim Yay.) aktarılmıştır. (s. 22). Prof. Afet İnan'ın *Eski Mısır Tarihi Ve Medeniyeti* isimli yapıtında (TTK. Yay.) konu daha geniş işlenir. (s.86)

81 "Chou'lar, bir ikinci hükümet merkezi daha kurmuşlardı ki, bugünkü Honan eyaletindeki Lo-yang idi. Lo-yang, yeni devletin tam ortasında bulunuyordu ve gök dinine göre dünyanın merkezi telakki ediliyordu. İmparatorun da burada oturması icap ediyordu." Wolfram Eberhard. *Çin Tarihi*, TTK Yay. 2. baskı, 1987, s.36.

82 Wolfram Eberhard, age. s.46.

83 Alinge, Curt. *Moğol Kanunları,*. Çev: Coşkun Üçok, AÜ. Hukuk Fak. Yay. 1967, s.142 ve devamı.

84 Pythagoras'ın kendi yazdığı eserler günümüze ulaşamadığı için onun görüşlerini takipçilerinden öğreniyoruz ve özde aynı görüşlere bağlı oldukları için, aralarında bazı sorunlardaki yorum ya da düşünce farklılıklarına rağmen hepsini birden pythagorascı ortak adıyla tanımlıyoruz.

85 Şenel, A. *Sağcı Düşünüşün Kritik Tarihi*, s.21.

86 Şenel, Adam (Alaeddin). *Sağcı...* s.29.

87 Krantz, Walter. *Antik Felsefe,* Çev: Suad Baydur, Sosyal Yay. s.199.

88 Şenel, Alaeddin. *Siyasal Düşünceler Tarihi*, A.Ü. SBF.Yay. s.167.

89 Kranz, Walther. *Antik Felsefe*, s.203.

90 Şenel, Alaeddin. *Siyasal Düşünceler Tarihi*, A.Ü.SBF Yay. s.168.

91 yage. s.173.

92 Popper, Karl Raimund. *Açık Toplum Ve Düşmanları*, 1.cilt, Platon, TSİD Yay.

93 Platon'a ilişkin bu bölümde yer alan bütün alıntılar, aksi belirtilmedikçe, *Devlet* isimli kitaptan aktarılmıştır. (Platon (Eflatun). *Devlet.* Remzi Kitabevi, 6. baskı, 1988). Alıntının sayfa numarası ilgili sayfada parantez içi sayılar olarak belirtilmiştir.)

94 Popper, age. s.80.

95 Popper. age. s.317. Bölüm 8/n.3.

96 Aristoteles'e ilişkin olarak, bu bölümde yer alan bütün alıntılar, aksi belirtilmedikçe, *Politika* isimli kitaptan aktarılmıştır. Alıntıların yanında parantez içinde verilen rakamlar sözü geçen kitapta, ilgili sayfadır. Aristoteles, *Politika,* Çev: Mete Tunçay, Remzi Kitabevi, 2. baskı, s.7.

97 İbn Haldun'un evrene ilişkin ve toplumbilim üzerine düşünceleri çok ilginçtir. Yeryüzünü, bir küreye benzetir. Bu küre su üzerinde "bir üzüm tanesi" gibi yüzmektedir. Bu kürenin üzerinde bir bölümü sular kaplamıştır. Bu su, yeryüzünün alt tarafında falan değil, üzerindedir. İnsanlar oturabilsinler diye yeryüzünün bir bölümünden sular geri çekilmiştir. Suların çekildiği yerlerde çöller, dağlar vb. kara coğrafyası doğmuştur.

Burada, İbn Haldun'a ilişkin olarak yapılacak bütün alıntılar, İbn Haldun'un Turan Dursun tarafından çevrilen *Mukaddime* - (Onur Yay. 1977) adlı kitabından yapılmıştır. Bu nedenle metinde sadece alıntının bulunduğu sayfa numarasını vermekle yetineceğiz.

98 Dursun, Turan. *Kur'an Ansiklopedisi,* Kaynak Yay. 1994, 6. cilt, s.313.

99 Dursun, Turan. age. s.296.

100 *İslâm Ansiklopedisi.* MEB Yay. 9. cilt.Nûh maddesi. s.345.

101 Lévi-Strauss. age. s.41.

102 Smith, Anthony. *İnsan, Yapısı ve Yaşamı,* Remzi Yay. 2. baskı, 1979, s.28

103 y.a.g.e.

104 Bazı düşünürler, haklı olarak, antisemitizm, antijudaizm, antirabinizm gibi kavramlar arasındaki farka dikkat çekerler. Örneğin François de Fontette bu konuda şöyle der: "Antisemitizmi (Sami ırkı aleyhtarlığını) antijudaizm'den (Musevi aleyhtarlığından) ya da bazen söylendiği şekliyle antirabinizmden (hahamların dinine aleyhtarlık) ayırdetmek gerekir, bu son iki deyim esas olarak din temelindeki bir düşmanlığı ifade ederler" Yine, Fontette'den aktaracağımız bir örnek de, 1895'de, Fransız meclisinde milletvekili olan Yahudi asıllı Naquet'nin, Meclis kürsüsünden söylediği şu sözler olacaktır: "Eğer antisemitizm yalnızca dogmanın, Yahudi dininin ana düşüncelerinin tartışılması ve çürütülmesinden ibaretse, sizi bütün samimiyetimle temin ederim ki ben kendim de antisemit olacağım." de Fontette, François. *Irkçılık,* Çev: H.Karyol. İletişim Yay. 1991, s. 29.

105 *Kitabı Mukaddes. (Tevrat ve İncil)* Birleşmiş Kitabı Mukaddes Cemiyetleri Yay. 1991, s.487, (Nehemya- Bab:10)

106 Tevrat ya da İncil'den alıntıların bütünü şu kaynaktan alınmıştır:

Kitabı Mukaddes. Tevrat ve İncil. Birleşmiş Kitabı Mukaddes Cemiyetleri Yay.

107 Burada, Talmud'dan yapılan aktarmalar, Prof. Dr. Ahmet Çelebi'nin *Mukayeseli Dinler Açısından Yahudilik* isimli kitabından alınmıştır. Çelebi ise, Talmud'a ilişkin aktarmaları: Prag Üniversitesi profesörlerinden Dr. Ruhleng'in *El-Kenz'ul-Mersûd fî Kavâîd'it-Talmûd* isimli eserinin Dr. Yusuf Nasrullah çevirisinden almıştır.

108 Buhtunnasr: Babil kralı. Asurluları ve daha sonra Mısırlıları yenerek İsrail topraklarını ele geçirdi. Yehuda Devleti'ne son verdi ve kralı *Sıdkıya bin Yuvakım*'ı öldürdü. Yeruşalim'i yakıp yıktı, yağmaladı. Halkı Babil'e sürdü. Böylece Filistin'deki Yahudi egemenliği son buldu. Bu olay, Yahudi tarihinde Babil Esareti diye bilinir.

109 Gottheil, Richard J.H.

110 Aktaran: Goranov, Stefan. *"Irkçılık: Siyonizm'in Temel Bir İlkesi."* Makale. *Siyonizm Ve Irkçılık*, Birey ve Toplum Yay. 2. baskı, 1985. s.33.

111 Ha'am, Ahad. age. s.34

112 Bayet, Albert. *Bilim Ahlâkı*, Çev. Vedat Günyol, Say Yay. 1982, s. 66.

113 İncil. Acts XVII: 24 - 26.

114 Aksi belirtilmedikçe, ayetler *Kur'ân-ı Kerîm*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.1987'den alınmıştır.

115 Diyanet'in ve Abdullah Aydın'ın Kur'an açıklamalarında, şu'ûben sözü millet ve soy olarak tercüme edilmiştir. "... ve ce'alnâküm şu'ûben ve kabâile lite'ârefû..." Osmanlıca-Türkçe Sözlük'te: şu°b: (şa'b - çoğul olarak-); cemâatler, tâifeler; kabîleler;

116 Ayet, Aydın Yayınevi tarafından basılan, Abdullah Aydın çevirisi *Kur'an-ı Kerîm*'de şöyledir:

Hucurat, 13: "Ey İnsanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi soylar ve kabileler haline koyduk ki, birbirinizi kolayca tanıyasınız."

117 Ayet, Aydın Yayınevi tarafından basılan, Abdullah Aydın çevirisi *Kur'an-ı Kerîm*'de şöyledir:

Bakara, 213: " (Bir zamanlar) insanlar tek bir ümmetti. (Sonra kimi iman ederek kimi de küfre düşerek birbirlerinden ayrıldılar.) Allah onlara müjdeci ve uyarıcı olarak peygamberleri gönderdi. Onlarla beraber, insanlar

arasında ihtilâfa düştükleri hususlarda hüküm vermek üzere gerçekleri gösteren kitaplar indirdi. Halbuki kendilerine kitap verilmiş olanlar, kendilerine inen açık delillere rağmen sırf aralarındaki kıskançlık yüzünden ihtilafa düştüler. Onların hak hususunda ayrılığa düştükleri şeylerde Allah kendi emriyle (peygamberlere) iman edenleri doğru yola iletti. Allah dilediğini doğru yola iletir."

118 Sümbül, Mehmet. *Milliyetçi miyiz ? Müslüman mıyız ?* Objektif Yay. 3. Baskı, 1992, s. 38.

119 Sümbül, Mehmet. age. s. 42

120 Aktaran: Mutlu, İsmail. *Bediüzzaman'ın Görüşleri Işığında İslâm ve Milliyetçilik.* Mutlu Yay. 1993, s.33, Peygamber'in hadisi, Ebû Dâvud, Edeb'den alınmıştır.

121 Emperyalist devletlerin Osmanlı İmparatorluğu'nun dağıtılması istemlerine itirazda bulunması amacıyla Hind müslümanları tarafından İngiltere'ye gönderilen Hilâfet Heyeti Reisi Mehmed Ali'den aktaran: Alp, Tekin. *Kemalizm.* Cumhuriyet Gaz. Yay. 1936, s. 275.

122 Bakara, 47: "Ey İsrâiloğulları, size ihsan ettiğim nimetleri ve (ve vaktiyle) sizi bütün insanlardan üstün kıldığımı hatırlayın."

Bakara, 122: "Ey İsrâiloğulları! Size bağışladığım nimetleri ve sizi insanlara üstün kıldığımı hatırlayın." Kur'an-ı Kerîm Abdullah Aydın çevirisi. Diyanetin çevirisinde, her iki ayette de yer alan "âlemlere üstün kıldığımı" sözü, Abdullah Aydın'ın çevirisinde, "bütün insanlara üstün kıldığımı" şeklinde yer almıştır.

123 Mutlu, İsmail. *İslam ve Milliyetçilik.* Mutlu Yay. 1993, s. 35

124 *Tevbe, 23*; "Ey iman edenler! eğer imana karşı küfrü tercih ediyorlarsa, babalarınızı ve kardeşlerinizi veliler edinmeyin. Sizden kim onları veli (dost) edinirse, işte onlar zalimlerin kendileridir." *Kur'an-ı Kerîm* Abdullah Aydın çevirisi.

125 Aksi belirtilmedikçe, burada yer alan hadislerin tamamı Mevdudi'nin *İslam Vahdeti ve Irkçılık* isimli eserinden aktarılmıştır. (Şura Yay.1990)

126 İslâm Ansiklopedisi 1. cilt s. 663

Çobanoğlu, Abdurrahman. *İslam'ın Anlaşılmasının Önündeki Engeller,* İhtar Yay. 1992, s.83.

127 *Câmiü's-Sagîr* 'den aktaran İsmail Mutlu, age. s.53.

128 Mutlu, İsmail. age. s.66

129 Said Nursî'nin *Mektûbat* isimli eserinden (s. 302) aktaran: Mutlu, İsmail. age. s. 41.

130 Kısakürek, Necip Fazıl. *İman ve Aksiyon*. Bedir Yay. 1970, s. 26.

131 Sayı 3, 27 Şubat 1329.

132 Ahmed Naim'in görüşleri değişik kaynaklardan derlenmiştir. Buradaki aktarmalar *Türkiye'de İslâmcılık Düşüncesi* isimli yapıtın 1. cildinden alınmıştır.

Kara, İsmail. *Türkiye'de İslâmcılık Düşüncesi*, Risale Yay. 1986.

133 Sorunun, tarafımdan da böyle saptanıyor olması, özellikle Arap toplumlarında Osmanlı sömürgeciliğine karşı ulusal hareketlerin gelişimini tamamen buna bağladığım sonucuna ulaştırılmamalıdır. Emperyalizmin Arap toprakları üzerindeki amaçlar doğrultusunda şu veya bu politik düşünce ve eylemi desteklemesi, hatta üretmesi başka şey, bir halkın kendi öz iradesiyle belirlenen bağımsızlık istemi bir başka şeydir. Bağımlı ülkelerin bağımsızlık istemleri, elbette, kayıtsız şartsız desteklenmesi gereken bir istemdir. Günümüzde de, Türkiye'de gelişen Kürt ulusal bağımsızlık hareketinin uluslararası destekleri üzerinden yola çıkarak karalama propagandaları geliştirilmeye çalışılmaktadır. Oysa, tarihten biliyoruz ki, bağımsızlık kavgası veren bütün bağımlı ülkelerin uluslararası desteğe gereksinimleri vardır. Bu gereksinimin zorlamasıyla; bir halk istemediği birtakım anlaşmalar içine girmek zorunda kalıyorsa, öncelikle eleştirilmesi gereken şey, o halkı böyle bir eşitsiz ilişki içerisine iten sömürgecilik olgusunun, sömürgecilik ilişkisinin kendisi olmalıdır.

134 Çobanoğlu, Abdurrahman. *İslam'ın Anlaşılmasının Önündeki Engeller.* İhtar Yay.1992, s.90 ve devamı.

135 Devletin laikleştirilmesi düşüncesinin ilk kez kendisinden geldiğini ve bir öneri olarak Mustafa Kemal'e sunulduğunu aktaran Bozkurt, "dinle devlet işlerinin birbirine karıştırılması Türk milletinin felâket sebebi olduğunu ileri sürmüştüm" der. Kâzım Karabekir ve Fethi Okyar'ın itirazları karşısında Atatürk'ün laiklik projesini bir süre için ertelediğini söyler. (Bozkurt, Mahmut Esat. *Atatürk İhtilâli*. s. 429)

136 Bozkurt, Mahmut Esat. *Atatürk İhtilâli*, İÜ. Yay. 1940, s. 371.

137 Arsel, İlhan. *Teokratik Devlet Anlayışından Demokratik Devlet Anlayışına*, AÜ.Hukuk Fakültesi Yayınları. 1975.

138 Hocaoğlu (Kaplan), Cemaleddin. *İslâm'dan Taviz Vermenin Hükmü.* Hilafet Devleti Yay. 1994, s. 94.

139 Burada aktarılan bütün alıntılar Necmettin Erbakan'ın *"Milli Görüş"* isimli kitabından alınmıştır. İtalikler bana aittir.

140 Almanya'da yaşarken, kendini, İslam âleminin sonuncu halifesi olarak ilan eden Emir'ül-Mü'minin ve Halifet'ül-Müslimin Cemaleddin Hocaoğ-

lu (Kaplan), *İslâm'da Taviz Vermenin Hükmü* isimli yapıtında Refah Partisi Lideri Erbakan'ı kâfir olarak ilân eder:

"Günümüz dünyasının putperestleri (Ebu Cehilleri; yani müşrikleri; yani münafık ve kâfirleri): Tüm parti liderleri ve bu arada Ecevit, İnönü, Deniz Baykal, Mesut, Demirel, Erbakan ve benzerleri birer müşriktir; cenazeleri kılınmaz. Cindoruk ve tüm meclis sakinleri birer müşriktir; cenazeleri kılınmaz. Sandık başına gidip bunları seçenler birer müşriktir; cenazeleri kılınmaz. Şeriat'i değil; demokrasiyi ve laik düzeni seçen tüm memurlar birer müşriktir; cenazeleri kılınmaz. Ve bilcümle; 'Hakimiyet kayıtsız şartsız Allahındır' demeyip 'milletindir' diyenler birer müşriktir; cenazeleri kılınmaz. Binaenaleyh, bütün bunların tevbe-i nasuh ile tevbe etmeleri ve İslam Devleti'ni benimseyip Tevhid Bayrağı'nın altında toplanmaları kurtuluşun tek yoludur. Not: Bu yazdıklarımızı; cemaatlerine söylemeyen hocalar, müritlerine duyurmayan şeyhler, aynı zamanda birer dilsiz şeytan ve birer mel'undurlar!" age. s. 94

141 Altbaşlığı "Hakimiyet kayıtsız şartsız Allah'ındır" olan "Tebliğ", Cemalettin Kaplan grubunun görüşlerini yansıtmaktadır.

142 Sümbül, Mehmet. *Milliyetçi miyiz ? Müslüman mıyız ?* Objektif Yay. 3. Baskı, 1992. s. 44.

3. BÖLÜM

BİLİM ÇAĞI VE IRKÇI DÜŞÜNCENİN GELİŞİMİ

A - GİRİŞ

Bilimler ile ırkçı düşünce arasındaki ilişki, çoğu zaman, bilimlere yüklenen yansızlık nitelemesinden dolayı yadsınan bir ilişki olmuştur. "Bilim objektiftir, bilim araştırır, oysa politika bilimin sonuçlarını kendi amaçları doğrultusunda kullanır" biçimindeki bir yaklaşım, bilimi aklar ve politikanın dışına atar.

Böylesi bir düşünce bir dereceye kadar doğrudur. Fakat, özellikle sosyal bilim alanlarında böylesine kesin bir yansızlıktan söz etmek hiçbir zaman olanaklı olamayacaktır. Bilim, bilim insanının ideolojik biçimlenişine göre yönelişler içine girecektir.

Bilim, kendiliğinden ve hedefsiz bir yol izleyerek gelişmemiştir. Toplumun isterlerinin değişik biçimlerde yansıması, bilimcinin çalışma alanlarını ve konularını da doğrudan yönlendirecektir. Politika ise bu çalışmalara, özendirerek, destekleyerek, organize ederek yön verir.

Bilim-politika ilişkisinin doğrudan saptanabildiği bilim dalı için iyi bir örnek antropolojidir. Zira, genç bir bilim dalı olan antropoloji, kelimenin tam anlamıyla doğrudan bir ilişki ile, Avrupa sömürgeciliğinin (kolonyalizm) gereksinimi sonucu doğmuştur. Yeni halklarla tanışan Avrupalı sömürgeciler, yeni toprakların işgal ve ilhakının ve başka halkların köleleştirilmesinin meşru nedenlerini din ve bilimden üretmeye çalışmışlardır. Özellikle, kapitalizmin gereksinimi olan sermaye birikimini henüz gerçekleştirdiği ön gelişme dönemlerinde, Güney Amerika'nın sömürgeleştirilmesi sürecinde din, sömürgecilerin elinde etkili bir silah olarak yaygınca kullanılmıştır. Beyaz insana tanrının yüklediği görevler içinde günahkar ruhların kurtarılması görevi de vardı. Köleleştirmenin olanaklı olduğu ilk yıllarda, oransal olarak daha hoşgörülü uygulama yöntemleri öneren din (özel olarak da Hıristiyanlık), sömürgeciliğin yayılması ve sömürge halkların direnişlerinin gelişmesi üzerine bu oransal hoşgörüyü de ortadan kaldırdı. Artık, kitlesel katliamların ya da soykırımların dinsel bir görev olarak sunulduğu uygulamalar gündemdeydi. Örneğin, ünlü Fransız komutanı General Leclerc, 1802 yılında kayınbiraderi Napolyon'a yazdığı bir mektupta Haiti yerlileri için şöyle diyordu: "Bu ülke hakkındaki fikrim şudur: Dağlarda yaşayan oniki yaşından büyük kadın-erkek bütün zencilerin kökünü kazımak, ovalardaki zencilerin yarısını yok etmek ve rütbesi olan bütün melezlerin rütbelerini geri almak gerekir."[143] Böylesi bir uygulamanın örneklerinden sadece bir tanesi Bolivya'da eski bir kent olan Potosi'dir. "Dünyaya en çoğu vermiş olan ve en aza ancak sahip olabilen kent" olarak tanımlanan Potosi bölgesinde kolonyalist işgaller sırasında 8 milyon Kızılderili ölüsü bırakılmıştır.

Dünyanın sömürgeleştirilmesinin büyük oranda tamamlandığı kapitalizm çağında ise, özellikle Aydınlanma hareketinin ve pozitivizmin çağdaşı düşünce üzerindeki etkilerinin de sonucu olarak, inandırıcılığı oldukça zayıflamış olan dinsel motifler yerine; varsayımlarını büyük oranda bu dinsel inançlardan alan bilimsel kanıtların bulunup çıkartılması iş edinilmeye başlandı.

Henüz yeni tanışılan halkların kültürel kökenlerine ilişkin bir araştırma gereksinimi vardı. Bu halkların yaşam biçimlerinde ve

teknolojik gelişkinliklerindeki göreceli gerilik, kamu vicdanında da haklılığı kabul edilebilecek birtakım gerekçelerle, üstün sayılan halkların yönetme hakkının da nedeni sayılabilecekti. İşte, antropoloji bu görevin yerine getirilmesi için üretilmiş bir bilim dalıdır.

Antropoloji biliminin temelleri 18. yüzyılda atılmıştır. Başlangıçta, sömürgelerde (kolonilerde) yaşayan insanların yönetilmesine hizmet edecek bir bilim olarak düşünülmüştü. Lienhartdt bunu şöyle açıklar: "Sosyal antropoloji genellikle hükümetlerin uygulamada karşılaştıkları sorunlarına ve moral sorunlarına koşut olarak ilerledi... Sosyal antropolojinin gelişmesi o yüzyılın genişleyen Avrupa imparatorluklarının karşılaştıkları moral sorunlar ile hızlandı. İlkel halkların doğalarının ve statülerinin, kolonicilerin onlara karşı sorumluluklarının ne olduğu sorunları, onların üç yüz yıl önce Amerika yerlilerinin İspanyol yöneticilerinin karşılaşıp dinbilimde tartışılan sorularla karşı karşıya kalmalarına yol açtı. Bu soruların ilki kolonileştirilen halkların onları kolonileştirenler gibi insan olup olmadıkları idi." [144]

Londra Antropoloji Derneği Başkanı James Hunt, sayılarını 13 olarak saptadığı ırkların, doğadan getirdikleri niteliklerle, eşitsiz bir hiyerarşik yapı oluşturduklarını savunmaktaydı. Çağında, Siyah köleliğinin kalkmasını savunanlara karşı, insanlık adına Siyah köleliğinin devamından yana olduğunu; zira, Siyahların kültürel gelişkinliklerinin çok aşağıda bir seviyede olduğu; bu nedenle, Beyazların, Siyahları da egemenlik altında tutmalarının yararı olduğunu savunuyordu.

Felsefeci Oliver Abel, antropolog ve etnologların görevini şöyle tanımlıyordu: "Antropolog ve etnologların, insanlığın metropol ve sömürgeler arasındaki işbölümünü yeniden üretmekten başka bir şey olmayan bu ikiye bölünmüşlüğünü sergilemek ve doğrulamak üzere para aldıklarını kavrayabilmek gerek." [145] Avrupa'dan yayılan ve Avrupa elinde tutulan dünya ölçekli bir uygarlık ile yerel kültürler arasında yaşanan karşıtlığın Avrupa lehine yorumlanması görevinin etnologlara kaldığını anlatan Abel, "insanlığın ikiye bölünmüş olduğunu olumlamakla bir tek insanlık olduğunu sa-

vunmak arasında seçme olanakları" olan etnologların büyük çoğunluğunun birinci görüşten yana tavır koyduğu kanaatinde olduğunu belirtir.

Bilimin ırkçı düşünceyle bağlantısı sadece antropoloji ve etnoloji ile sınırlı kalmamıştır. Irkçı düşünce, sadece ırkçı düşünce ile açıklanabilecek bilim dalları arayışı içerisine girmiş ve uluslararası platformlara bu doğrultuda birçok öneri de getirmiştir. *Antropometri* (insanölçer bilimi), *kraniyoloji* (kafatası bilimi) ya da insan davranışlarının ya da doğuştan gelen yeteneklerin beyinle ilişkisini araştıran *frenoloji* gibi bilim dalı önerileri hep böylesi bir amaca doğrudan bağlı kaldılar.

Otto Ammon ve Vacher de Lapauge gibi kafatasçı araştırıcıların çabalarıyla artık bir bilim gibi ele alınmaya başlayan antropometri, kafatasından penis büyüklüğüne, vücudun bütün organlarının ayrıntıda ölçümlerini yaparak ırk saptamaları yapmaya başladı. Ölçümler, bilimsel sonuçlar, evrensel kurallar çıkarmamakla beraber, ölçümleri yapanların fantezileri ırkçılığa yeni boyutlar kattı. Antropometriden üreyen kraniyoloji, kafatasının büyüklüğü, genişliği, yüz açıları, beyin boşluğu gibi ölçümlerle uğraşıyordu. Ve gerek antropometrinin, gerekse kraniyolojinin bulgularının bütünü, beyaz ırkın dışında kalan insan tiplerinin daha geri gelişkinlik ya da evrim basamağında olduğunun kanıtlanmasına yönelmişti. Örneğin, 1799'da Dr. Charles White, kafatasları üzerinde yaptığı çalışmaların sonucunda ırkların çokkökenliliğinin kanıtlandığını ilan ederken; ırk sınıflandırmasında en aşağı sınıfı oluşturan Siyahların, evrim sürecinde, insan ile hayvan arasında bir basamakta olduğunu iddia etmekteydi. Siyahların cinsel organlarının da Beyazlarınkinden büyük olduğunu söyleyen White böylece Siyahların, zekalarıyla değil doğal dürtüleriyle hareket eden hayvanlara benzediklerini kanıtladığını düşünmekteydi. Kraniyoloji, iddialarını öylesine bilimdışına taşırmıştı ki, artık tezlerin kanıtlanması bir yana, bulguların mantıksal olarak aksi sonuçlar ürettiği koşullarda bile, inançlar bilim olarak ortaya sürülmekteydi. Siyah-Beyaz evliliklerinin kısır ürünler vereceğini iddia eden birçok bilimci, bu sonucu güncel yaşamda göremeyince, birkaç

kuşak sonra kısırlaşmanın gerçekleşeceğini bilimsel tez adıyla ortaya sürmüşlerdir. (White, Samuel George Morton vb.)

Fakat kraniyolojinin ve onun bir uzantısı olan kraniyometrinin (kafatasıölçer) çalışmaları bütünüyle çalışmayı yapanın tezleriyle sınırlı kalmaktaydı. Çünkü, aynı ölçümlere ulaşan ve bu ölçümlerden aynı sonuçları üreten iki kraniyolog bulmak neredeyse olanaksızdı. Hatta sıkça birbirlerinin ölçüm sonuçlarıyla çatışıyorlardı. Yüzün ileriye doğru çıkıklığını kendine özgü hesap yöntemleriyle açı olarak ölçen kafatasçı Camper ile, bir diğer kafatasçı bilimci olan Blumenbach arasında geçen bir tartışma bunun iyi bir örneğini oluşturmaktadır. Eski Yunan heykellerinin yüz açılarını 100 olarak kabul eden Alman Peter Camper, kendine özgü karışık ölçüm teknikleri sonucunda, Avrupalıların yüz açısını 80, Siyahlarınkini 70 ve maymunlarınkini ise 58 derece olarak saptıyordu. Vatandaşı kafatasçı-ırkçı Blumenbach, Camper'i sahtekarlıkla suçladı. Litvanyalı ve Etyopyalı iki kafatasını ölçerek yüz açılarının birbirine eşit olduğunu kanıtladı. Blumenbach'a göre Camper, ırkların kökenlerinin birbirinden farklı olduğunu göstermek için endeksleri kendi uydurmuştu.

Kafatasçılık baştan beri bir çıkmazın içinde dönüp duruyordu. Bir tek kafatasının binlerce ölçümünü yapan kafatasçılar çıkıyordu. Fakat bütün bu ölçümler hiçbir işe yaramıyor, ırkların birbirine üstünlüğünü kanıtlayacak hiçbir kanıt vermiyordu. Artık kafatası ölçümleri giderek doğrudan beyne yönelmeye başladı. Geri, ilkel, yaban diye tanımlanan toplumların ileri, üstün vb. diye tanımlanan halklarla olan farklılıkları, belki beyin üzerine yapılan araştırmalar ya da ölçümlerle saptanabilir düşüncesi öne çıkmaya başladı. Beyin ağırlığı, beyin biçimi, lobların genişliği, vb. ölçümleri giderek bu alanda çalışmaları çekici hale getirdi. Beyin zarının genişliği üzerine kurulan ırkçı tezlerde, Siyahların beyinlerinin neredeyse bir top kadar düz olduğu savıyla en gelişmemiş beyin olduğu, buna karşılık Beyazların beyinlerinin çok gelişkin olduğu için derin kıvrımlara sahip olduğu iddia ediliyordu. Kanıtlar bunu baştan ve kesin olarak yadsımasına karşın, önyargılara dayanan inanç sistemleri bu alanda bir süre etkili olabildi. Fakat bu

alanda da ölçüm sonuçlarının ürettiği başarısızlık, ne yazık ki ırkçı bilimcilerin kanıt arama çabalarında bir yenilgiye neden olamadı. Irkçı düşünce, bu kez kanıtlarını psikolojide aramaya yöneldi.

Irkçı kuramcıların yakın tarihte kanıtlarını artık psikoloji, etholoji (karakterbilim), sosyobiyoloji ve genetikte aradıklarını görmekteyiz.

B - DARWİN ÖNCESİ BİLİM VE IRKÇI DÜŞÜNCE

Canlıların sınıflandırılması işi çok eski çağlardan beri yapılmaktaydı. Antik çağda özellikle Mısır, Çin ya da Yunan düşünürleri tarafından yapılmış değişik sınıflandırma modelleri vardı. Ancak, açık tanımlara dayandırarak sınıflandırma işini bilimsel olarak ilk kez İsveçli botanikçi **Carl von Linnaeus** (1707-1778), 1735'de yazdığı *Systema Naturae* isimli eserinde gerçekleştirmiştir.

Linnaeus, doğada yaşayan bütün canlıların bir yaradan tarafından yaratıldıkları düşüncesini benimsemiştir. Bu nedenle, canlılararası evrim düşüncesine yabancı olmakla birlikte, onun gerçekleştirmiş olduğu ve Linnean Sınıflandırması adıyla tanımlanan sınıflandırma (taksonomi), objektif olarak evrim kavramına bir ön zemin de hazırlamıştır.

Linnaeus, iki prensipten yola çıkarak sınıflandırma yöntemini oluşturmuştur. *Birincisi*; her **tür** içinde bir ideal tip vardır ve bu ideal tipin türün bütün üyeleriyle standardı temsil eden bir örnek olarak karşılaştırılabilmesi mümkündür. *İkincisi*; türlerin sayı ve çeşitleri sabit ve değişmezdir.

Onun sınıflandırmasında insan, hayvanlar aleminde şöyle yer almaktadır.

Âlem: *Hayvanlar*
Alt âlem: *Çok hücreliler*
Şube: *Kordata*
Alt şube: *Omurgalılar*
Sınıf: *Memeliler*

Takım: *Primatlar*
Familya: *Hominidler*
Cins: *Homo*
Tür: *Sapiens*

Kendisinden binlerce yıl önce Mısırlıların yaptığı gibi Linnaeus da, insanı (Homo sapiens) genel benzerliklerine göre başlıca dört sınıfa ayırıp tanımlamıştır.

1) Homo sapiens africanus negrus. (Afrikalı Siyah)
2) Homo sapiens amerikanus rubesces. (Amerikalı Kızıl)
3) Homo sapiens asiaticus fuscusens. (Asyalı Kahverengi)
4) Homo sapiens europeaus albescenis. (Avrupalı Beyaz)

Linnaeus, bu sınıflandırmayı yapmakla kalmamış, aynı zamanda bu sınıfların (ırkların) her biri için bazı karakteristik özelliklerin varlığını da ileri sürmüştür. Örneğin, Amerikalı Kızıl ırkı becerikli ama olağanüstü boyutlarda tembel; Asyalı Kahverengi ırkı sert, kibirli, cimri; Avrupalı Beyaz ırkı ise aktif, becerikli karakterleriyle tanımlamıştır.

Görüldüğü gibi, Linnaeus'un sınıflandırması bilime bir katkı olmakla birlikte, ırkların özellikleri üzerine anlattıkları, esas olarak yaşadığı dönemde Avrupa'da yaygın olan önyargılı düşüncelerin tekrarından başka bir şey değildir. Bu düşünceler beyaz ırkın üstünlüğü tezi üzerine oturmuş düşüncelerdi.

Ve böylece, daha ilk ortaya çıkışında bile ırk kavramının (herhangi bir art niyete dayanmasa bile) bilimsel tanımlaması hemen politik sonuçlar üretmiştir.

Antropoloji biliminin ve özel olarak "kraniyoloji"nin (kafatası bilimi) kurucularından olan Alman asıllı doğabilimci **Johann Friedrich Blumenbach** (1752-1840), insanlık tarihinin başlangıcında tek bir insan toplumunun olduğunu; iklim farklılaşmaları nedeniyle bu ana gruptan farklılaşan insan gruplarının ortaya çıktığını ileri sürer. Blumenbach "İnsanlığın başlangıcında üstün ve seçkin" olan bu tek *Varietas prima (esas, temel tip)* ırkın *Kokazyana* (Kafkas) ırkı olduğunu söyler. Blumenbach, 1775'de yaptığı ve sonradan bilimciler tarafından en fazla kullanılan bu sınıflandırmada

kriter olarak sadece deri rengini değil, aynı zamanda kafataslarının biçim ve ölçümlerini de kullanmıştır.

Blumenbach, İsveçli Linnaeus'un yaptığı sınıflamada bazı değişiklikler yapar. Linnaeus'un sınıflamasında "sondan üç ırkının coğrafik dağılışının dünya parçalarının adlarını taşıyan yerlerle tamamıyla uygunluk göstermediğini tesbit ederek bunların adlarını değiştirmiştir".[146] Bir beşinciyi de (Malezyalı) kendisi ekleyerek, "derilerinin rengine göre" beşli bir sınıflandırmanın yaratıcısı olmuştur. Blumenbach'ın saptadığı ırklar şunlardır:

1, Kafkasyalı (Beyaz)
2, Moğol (Sarı)
3, Etyopyalı (Siyah)
4, Amerikalı (Kızıl)
5, Malayalı (Kahverengi)

Blumenbach bu ırkların bazı psikolojik/kültürel karakterleri de tanımları içinde taşıdığını ileri sürerken bununla da yetinmemiş ve "beyaz ırk" ile ilgili ilk "üstünlük" teorilerinin de babası olmuştur. "İnsanlığın başlangıcında üstün ve seçkin bir ırk olan tek bir toplumun, Kafkasyalılar'ın bulunduğunu" söyleyen Blumenbach'ın ırk kuramı, aynı zamanda ırkçılık kuramlarının ileri sürdüğü "saf ırk, üstün ırk" düşüncelerinin tohumlarını da içinde taşımaktadır.

Buna karşın, Blumenbach'ın çağdaşı olan diğer ırkçılardan ayrılan önemli bir yanı da, onun, Siyahlara karşı iyimser bir düşünceyi taşımakta oluşudur. Blumenbach, Siyahların içinde bazı grupların ileri derecede yetenekli olduklarını da söyler.

Çevrenin insan tipleri ya da karakterleri üzerine etkileri, daha önceden de özetlemeye çalıştığım gibi, özellikle Aristo ve daha sonra İbn Haldun gibi düşünürlerde belirgin olarak görülür. Ama bu türden düşüncelerin bilimin verileriyle desteklenmeye çalışılarak ırkçı teorilere ulaşılması ancak kapitalizm ile mümkün olabilecektir. Evrim teorilerinin öntipleri, genellikle ve doğal olarak bu türden yanılgıların sıkça gerçekleştiği ilk alanlar olmuştur.

Jean-Baptiste Lamarck'ın (1774-1829) evrime ilişkin görüşlerinin: "kişinin ya da topluluğun, çevreden, sonradan kazandıkları fizyolojik ve psikolojik nitelikler (öğrenmekle değil) 'kalıtımla' soylarına geçirdikleri inancına destek olduğundan, ırkçılığa hizmet eden bir yanı da vardır.

Çağdaş genetik bilimi, Lamarck'ın yanılgısının tam da ırkçı öğretileri ortaya atanların yanılgısının ortak temelini oluşturduğunu ortaya koyacaktır." [147]

Dinlerin Adem Baba öyküsüne yönelik değişik türden eleştiriler geliyordu. Bir yandan din adamları tarafından evrenin ve insanoğlunun yaşı olarak verilen rakamların yanlışlığı yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlarken, diğer yandan özellikle keşifler çağında çok değişik tip (renk vb.) insanların varlığının saptanması Adem Baba öyküsü ve bütün insanlığın aynı aileden gelme dinsel iddialarını sarsıyordu.

Isaac de la Peyrère'in yakılan kitabı[148] bu soruları ortadan kaldırmadı. Locke (1632-1704) davranışlarla genetik (soyaçekim) ilişkisini kökten reddetti.

Locke, biyolojik determinizm denilen düşüncelerin yanlışlığını öne sürerek, kültürel farklılıkların ya da değişik toplumsal davranış özelliklerinin kalıtımla gelen özellikler olmayıp sonradan kazanıldığını vurgulayarak ırkçı görüşlerin eşitsizlikçi teorilerinin temellerine karşı bir saldırı başlattı. Ona göre, insan davranışları soyaçekim yoluyla değil, toplum yaşamı ve toplumsal eğitim ile kazanılmaktadır. *Tabula rasa* insan yavrusunun doğumuyla birlikte getirdiği boş bir akıl (dolap)'dır. Eğitim ve toplumsal yaşamın birikimleri bu boş kutunun dolmasını, (boş kağıdın yazı ya da resim haline gelmesini) sağlıyordu. Toplum içindeki davranışlarımızın bütününü belirleyen / şekilleyen bu sonradan kazanılmış izlerdi. Locke, daha sonraki yüzyıllarda eğitimcileri etkileyecek temel bir eğitim ilkesini de ortaya koymaktaydı: *"Zekâ ve ruh farklarını açıklamak için toplum ve eğitim farklarına bakınız !"*

C - R. CHARLES DARWİN VE SONRASI

İngiliz doğabilimcisi Charles Darwin(1809-1882), canlıların türeyişine ilişkin olarak yaptığı araştırmaların sonucuyla düşünce tarihini sarsan bulgulara ulaşmış ve böylece adını bilim tarihine yazmış büyük bilim adamlarından biridir. Ama, aynı Darwin (çoğu düşünürler tarafından bir niyet yüklemesi yapılmadan ve büyük bir hoşgörüyle ele alınarak)[149] çağdaş ırkçı düşüncelerin de temel dayanaklarını üreterek, üstelik NAZİ Partisi gibi ırkçı bir partinin bilimsel kaynağı olabilmiştir.

Bilim tarihinde Darwin kadar yaygın ve uzun süreli tartışma konusu olmuş ikinci bir bilim insanı yoktur sanırım. Bilim çevreleri, din çevreleri ve politika çevreleri, Darwin'i sadece uzmanların değil, kitlesel bir ilginin merkezi haline getirmişlerdir. Üstelik, örneğin, Darwin'e en büyük tepkiyi duyan kilise, geçmiş örneklerinde benzer tarihsel konumlarda yer almış diğer bilim insanlarına gösterdiği öfkeyi Darwin'e göstermemiştir. Tersine, şaşırtıcı bir şekilde, daha sağlığında Darwin'le uzlaşma yollarına sapmıştır. Bu nasıl olmaktaydı? Birbirine böylesi zıt tartışma ve tutum alışlar nereden kaynaklanıyordu? Sanırım bunun biraz ayrıntıda incelenmesi gerekecektir.

Darwin üzerine tartışmalar öylesine değişik çevreler arasında ve öylesine birbirinden farklı konular üzerinden sürmüştür ki, bunların ciddi bir incelemeye gereksinim göstereceklerı açıktır. Sorunu, sınıflandırma çabası gibi ayrıntı isteyen çalışmalara girişmeden iki temel başlık altında şöyle toparlamak olanaklıdır:

1, Tezlerine yönelik eleştiri ya da karşı çıkışlar.

a, Darwin'in, tezlerinin bütünüyle Kilise ile çatışması.[150]

b, Darwin'in tezlerine yönelik bilim alanından karşı çıkışlar.

2, Darwin'in bilim yöntemine ve bir bilim insanı olarak bireysel tutumuna yönelik eleştiriler.

a, Darwin'in, tezlerinin öncüllerinin "hakkının teslimi" konusunda cimri davrandığına yönelik ahlaki eleştiriler.

b, Darwin'in, tezlerinin sonuçlarını mantıki felsefi sonuçlarına ulaştırmaktan bilerek kaçındığı; tezlerinin aksine, din ve din çevresi (kilise) ile karşı karşıya gelmemek için özel özen gösterdiği

savları. (Eserini 20 yıl geciktirmesi, hatta ölümünden sonra basılmasını dahi düşündüğü, vb.)

c, Darwin'in "kültür tarihi konusundaki cehaletine karşılık bu konuda iddialı tezler ortaya atması"na yönelik eleştiriler.

d, Yetersizliğinin ve bilim insanı sorumluluğundan uzak davranışının ırkçılığa kanıt üreten yanlış tezler üretmesi.

Darwin'i ve ürettiği düşünceler ve sonuçlarını doğru kavrayabilmek için dönemini ve ona yöneltilen eleştirileri biraz yakından incelemek gerekir.

Canlıların, tanrı tarafından ayrı ayrı yaratıldıklarına ilişkin inanç aslında tek tanrılı dinlerden önce de var olan bir düşünüş biçimi idi. Tek tanrılı dinlere aktarılan bu düşünüş biçimi daha sonraki süreçte kutsal kitaplarda da (Tevrat, İncil, Kur'an) yer almış, ve özellikle son üç büyük tek tanrılı dinin inanç sisteminin ortaklaştığı temellerden biri olarak titizlikle korunmuştur. Dinde kozmografi (evrene ilişkin oluşum teorileri) *evrim* kavramına bütünüyle yabancıdır. Bütün evren ve canlı âlem (var olan halleriyle) örneğin İncil'de toplam altı günde *yaratılmıştır. "Canlı varlıklar, kusursuz ve değişmez olarak yaratılmışlardır."* [151]

Bu düşünce biçimi sadece tek tanrılı dinlere ait değildir elbette. İnsanlığın, bilinen en eski mitolojik öyküleri olan Mısır, Sümer ve Babil-Asur mitolojilerinde de tanrılar canlıları yaratmakta, onlara bilinen biçimlerini vererek yeryüzüne bırakmaktadırlar.

Yaradılış düşüncesine yönelik karşı düşüncelerin tarihi de yaradılış düşünceleri kadar eskidir. Bilimin geriliği nedeniyle bin yıllar boyunca bu düşünceler salt felsefe alanında sınırlı kalmış ve inanca dayalı düşünce biçimleri bu bin yılların galipleri olarak kendi düşünce sistemlerini sürdürmüşlerdir Bilimin geriliği, doğal olarak metafiziğin gücünün de kaynağını oluşturmaktaydı.

Bilim alanında yeryüzünün ve canlılar dünyasının evrime dayalı gelişimi düşüncesi elbette Darwin'le başlamış değildir. Jeolojide yerkürenin katmanlarının nasıl bir süreç geçirerek günün bilinen biçimlerine ulaştığı artık çözümlenmeye başlamıştı. Örneğin 1830'da Charles Lyell'in Jeolojinin İlkeleri isimli eseri (Darwin'in jeolojik araştırmalarda temel aldığı kaynaklardan birisi) yayınlan-

mıştı. Daha öncesinde Edinburghlu jeolog James Hutton (1726-1797), kilisenin 4000 ile 6000 yıl arasında belirlediği *dünyanın yaşı* hakkında "ne bir başlangıç izi, ne de bir son belirtisi" bulamadığını bildiriyordu.[152]

Benzeri evrimci düşünceler canlılar dünyasına ilişkin olarak da gelişmekteydi. Büyük filozof Immanuel Kant'ın "kozmik evren" teorisini ortaya attığı günlerde Comte de Buffon da dünyanın ve canlıların evrimle geliştiğine yönelik bilime dayalı ilk düşünceleri ortaya atmaktaydı. Fakat, Kilise'nin bastırması sonucunda Buffon, "kitabımda dünyanın oluşumuyla ilgili ve genel olarak da Musa'nın öğretisine ters düşen tüm görüşlerimi terkediyorum" diye özeleştiri yapmak zorunda kaldı. Böylece, Galileo'nin[153] başına gelenler Buffon'un da başına gelmiş oldu.

Charles Darwin'in öncesinde Fransız Lamarck ve Darwin'in büyükbabası Erasmus Darwin, türlerin evrimine ilişkin olarak dönemin en ciddi bilimsel tezlerini ortaya attılar. Erasmus Darwin, döneminin en fazla tartışma yaratan düşünür ve bilim insanlarından biriydi. *Hayvanlar Dünyasının Sınıflandırılması ya da Organik Yaşamın Yasaları* isimli eserinde şöyle soruyordu:

"Dünyanın oluşmasından bu yana geçen uzun çağlar boyunca ve belki de insanoğlunun tarihinin başlangıcından milyonlarca yıl öncesinde, sıcakkanlı bütün hayvanların 'büyük sebep'in tüm özelliklerini öngördüğü tek bir kökten çıktıklarını; yine aynı başlangıçtan yeni organlar, yeni eğilimler, yeni yönelimler, yeni duyarlılıklar, duyular, beceriler geliştirme gücünü kazandıkları ve böylece kendi yaşamlarını zamanla daha iyiye götürdükleri bir yana, başarılarını kendilerinden sonraki kuşaklara bırakma becerisini de elde ettiklerini, dolayısıyla sonsuza kadar sürecek bir dünyanın parçacıkları olduklarını düşünmek, acaba gerçeklerden uzaklaşmak mı olur?" [154]

Erasmus Darwin, yukarıdaki alıntıda da görüleceği gibi, "Tanrı" kavramını bir yana bırakmıştı. Onun yerine "büyük sebep" olarak adlandırdığı ama tanımlamaktan uzak durduğu bir nedeni "yaratıcı" olarak öne sürmekteydi. Daha sonra torun Darwin'in de en büyük yanılgısı olacak olan "sonradan kazanılmış alışkanlıklar,

bilgiler, değerler sistemlerinin de bir biçimde kalıtıma aktarılabildiği" düşüncesini savunmaktaydı. Böylece, onda da biyolojik evrim düşüncesi toplumsal gelişimde de bir model olarak alınmış ve bu tutum, tezlerinin bütününü zayıflatan, gölgeleyen bir nitelik kazanmıştır. Bildiğimiz gibi, aslında Lamarck'dan ödünç alınmış bir düşünce olarak, doğumdan sonra kazanılmış alışkanlık, davranış ve düşüncelerin kalıtım yoluyla yeni türlere aktarılabildiği düşüncesi büyükbaba Darwin'in evrim tezlerinde de yer almaktadır. Fakat buna karşın, Erasmus Darwin, çağının fanatik çevreleri tarafından en fazla eleştirilen düşünür olma özelliğini koruyacaktır.

Ve 1844 yılında Londra'da imzasız olarak yayınlanan *Doğal Yaradılış Tarihinin İzleri* isimli kitap, gelişim ve evrim yasasını bütünleyerek sundu ve belki de çağımızın en yoğun saldırılarının hedefi oldu. Tartışma, sadece kilise çevreleri tarafından yürütülmemekteydi. Bilim ADAMLARI [155] da bu kitapçığa yönelik yoğun bir savaş açtılar. Fakat evrim düşüncesi artık bilim insanlarının yabancısı olduğu bir düşünce olmaktan yavaş yavaş çıkmaktaydı. Örneğin 1850'de Herbert Spencer'in "Gelişim Varsayımı" isimli makalesi de evrim düşüncesini savunan ciddi çıkışlardan biri olarak süreci devam ettirdi.

Görüldüğü gibi, organik ve inorganik dünyaya ilişkin evrim düşüncesi insan tarafından ilk kez Darwin'le dillendirilmiş bir düşünce değildir. Kaldı ki, yukarıda verdiğimiz örnekler sadece, *Darwin'in yakın tarihinden, çağdaşı* sayılabilecek kişilerden seçilmiştir. Oysa, düşünce tarihine baktığımızda, evrim düşüncesinin köklerini çok daha eski dönemlere, geriye götürmemiz olanaklıdır. O halde, Darwin'le birlikte kopan bu yeni fırtına nasıl anlaşılmalıdır?

Darwin, türlerin evrimine ilişkin görüşleriyle; tek hücreliden, gelişmiş çok hücreliye kadar organik dünyanın bütününün, milyonlarca yıldan beri süren bir evrim sürecinin ürünü olarak bugüne geldiklerini; *insan*'ın da böylesi bir evrim süreci sonucunda, belli bir tarihsel dönemde ortaya çıkmış bir tür olduğunu, kendisinden önceki hiçbir bilim insanının başaramadığı bir kesinlikte *kanıtlamakla* metafizik yaradılış kuramlarını yerle bir etmiştir.

Kuramsal üreticilik yeteneklerinden daha çok bilim tarihinin yetiştirdiği en büyük *gözlemci* olarak tanınan Darwin, beş yıllık Beagle yolculuğu sırasında yaptığı araştırma ve gözlemlerle elde ettiği olağanüstü zenginlikteki kanıtlarla artık yaradılışın savunusuna yönelik bütün kapıları kapatmaktaydı. Dinsel düşüncenin temelini (en önemli direğini) artık büyük bir gürültüyle yıkabilirdi. Birçok düşünür, bilimin bu atılımının teolojinin ölümünün de başlangıcı olduğunu iddia etmekteydi. Bütün sorun, artık Darwin'in hangi düzeyde bir riski üstlenebileceği noktasında odaklanmaktaydı. Ya bilimsel gerçeği ortaya sürerken bütün sonuçlarına katlanmayı göze alarak kararlı, radikal davranacak ya da mevcut toplumsal sistemle büyük bir çatışma yaratmamak için daha örtülü, uzlaşmacı yöntemlere baş vuracaktı.

Kanaatimce Darwin bu iki yönelim arasında bir ikirciklenmeyi, bir bocalamayı yaşadı ve seçimini sistemle uzlaşmadan yana yaptı.

1859 yılında, *Türlerin Kökeni* daha yayınlanmadan, Darwin'in görüşlerine karşı en şiddetli saldırıların Kilise çevrelerinden geleceği zaten beklenmekteydi. Bizzat Darwin'in kendisi, bunu notlarında da vurgulamıştı. Yaptığı araştırmanın ve ulaştığı sonuçların egemen sınıf, din ve devlet açısından önemini çok önceden gören Darwin, yaratacağı tepkilerden çok ürktüğü için uzun yıllar araştırmalarının sonuçlarını saklamıştır. Ve araştırma yayınlandığında ilk tepkiler gerçekten de beklenen boyutlarda ve beklendiği gibi oldu. Kilise tezlere karşı büyük şamata kopardı. Fakat, bu şamatanın ömrü kısa sürdü. Darwin'in, gerek tezleri içine sokuşturduğu uzlaşma formülleri, gerekse kişisel tutumundaki olağanüstü hesaplı adımlar Kilise'nin Darwin'e yönelik tutumunda bir yumuşamayı da sağlayabilmişti. Bu tutumda, sonuncu olarak Darwin'le ortaya çıkan evrime ilişkin benzeri tezlerin son yüzyıl içinde birçok bilim insanı tarafından dile getirilmesinin yarattığı sıkışmanın etkisini de kabul etmek gerekir. Bilimdeki gelişmeler artık doğanın sırlarını çözmede belli bir noktaya kadar tırmanmıştı. Canlıların evrimi ve hatta insanın ortak bir atadan türeyişine ilişkin düşünceler uzun bir zamandan beridir zaten bilim insanları tarafın-

dan iddia edilmekteydi ve toplumlar bu düşüncelere artık çok da yabancı değildiler. Bilimin, sürekli olarak üzerine gelmesini artık engelleyemeyen Kilise, bir yerlerde uzlaşabilmenin fırsatını kollamaktaydı.[156] Bu nedenle ne egemen sınıf (iktidar) olarak burjuvazi ve ne de burjuvazinin yeni ortağı Kilise Darwin'i Galileo gibi aforoz etmeyi düşünmedi. Onu, düşüncelerinden geri adım atmaya da zorlamadılar. Bir ortak çözüm nasıl olsa bulunacaktı.

Darwin, meslek seçiminde bilim alanındaki yeteneklerine karşın (inişli çıkışlı, kararsızlıkla dolu bir süreç sonrasında) ve babası Dr. Robert Darwin'in isteğine de uyarak ilahiyatı seçmişti. İlahiyat okuduğu yıllarda Darwin, "İncil'deki her bir kelimenin kuşkuya yer bırakmayacak kesinlikte olduğuna mutlak olarak inandığını" söylemektedir.

Beagle gemisi ile beş yıl süren ünlü yolculuğu ve sonrasında geliştirdiği tezlerin, Darwin'in İncil'e ilişkin düşüncelerini büyük oranda değiştirdiğini söyleyebilirken tanrıya ilişkin düşüncelerinde köklü değişimler üretmediğini söylemek olanaklı değildir. İlahiyat okurken İncil'e yönelik mutlak inanç bildiren görüşlerine karşın Darwin, sonuçta dede E. Darwin'den beri gelmekte olan ve üç kuşaktan beridir ailenin ortak inanç sistemini oluşturan Kdeism (yaradancılık) noktasına ulaşmıştır. Onun Hıristiyanlığa yönelik tepkisini de gerçekte İncil'in bilimdışı yanlarına yönelik tepkiler olarak değerlendirmek gerekir. Bu konuda, (kendisi de inançlı bir Hıristiyan olan B. Farrington'un yorumu akla uygundur: "Darwin'in kabul edemediği acımasız ve intikamcı Tanrı anlayışı da, onun kendi duygusal dünyasının bağışlayıcı yanına tanıklık etmekle birlikte, çağdışı yorumların yetersizliğine yönelen bir tepkiydi... Ancak, çağının kültür tarihi açısından eksikleri olan Darwin, 'her şeye gücü yeten bir Tanrı'ya duyulan bağlılık' duygusunu da biyolojik evrimin bir sonucu olarak görmekte direniyordu." [157]

Gerçekte de Darwin, bir yandan "İncil'de Hıristiyanlığın dayanağı olarak verilen mucizelere inanması için aklı başında bir kimseye sunulması gereken kanıtları gözden geçirdiğimde.. bu dinin kutsal bir açıklama olduğu yolundaki inancımı giderek yitirdim" [158] derken, öte yandan, etkisi zayıf da olsa, duygusal ve esas ola-

rak akılcı nedenlere dayandırmaya çalışarak bir yaratıcının (ya da ilk neden'in) varlığına inancını sürdürür. İnsan aklının bazı şeyleri kavrayamayacağına ve bu noktada inancın belirleyici olarak kalması gerektiğine (agnostisizm) inanan Darwin (bildiğim kadarıyla Türkçe'ye çevrilmemiş olan eseri Otobiyografi'de) şöyle söyleyebilmektedir:

"Bana kalırsa, içinde yaşadığımız bu koca ve şaşırtıcı Evren'in, bilinçli insan varlığı da dahil olmak üzere, salt rastlantılar sonucu oluştuğunu düşünmenin imkânsızlığı, Tanrı'nın varlığına inanmak için elimizdeki başlıca kanıttır" [159]

"Bu büyük ve şaşırtıcı Evren'in geçmiş ve gelecek zaman boyutlarını değerlendirebilen insanı da içine almak üzere, rastgele gelişimlere bağlı olduğunu düşünmek zor, hatta imkânsızdır. Bunları düşündüğümde, insanınkine benzeyen akıl gücünde bir 'ilk sebep' aramakla yükümlü görüyorum kendimi. Dolayısıyla, Tanrı inancına sahip bir kişi olarak değerlendirilmem gerekir." [160]

Ve nihayet; "Düşüncemin en aykırı uçlarında bile, Tanrı'nın varlığını reddetmek anlamında dinsiz olduğum söylenemez. Bana kalırsa, bütün yaşamım boyunca değilse bile, hiç olmazsa genelde (yaşlandıkça giderek artan bir biçimde) bilinemezci (agnostik) olduğum gerçeği, inanç dünyamın en doğru tanımı sayılabilir." [161]

Darwin'in çağında, organik ve inorganik dünyanın evrimi üzerine peş peşe gelen bilimsel atılımlar, toplumlar tarihine ilişkin olarak da devrim sayılabilecek yeni kuramlarla yan yana gitmekteydi. Bunların en önemlisini, düşünce tarihinde gerçek devrimi Marx ve Engels gerçekleştirecekti. Darwin'in çağdaşı Karl Marx ve Friedrich Engels, toplumların da sürekli bir değişim içinde olduklan anlayışından yola çıkarak, toplumsal değişimin (hareketin) yasalarını açıklıyorlardı. Tarihsel materyalizm adıyla sistematize edilen yeni toplum kuramları Darwin'in organik doğa için ifade ettiği anlamın topluma indirgenmesiyle özdeş sonuçlar üretmekteydi.

Marx ve Engels, kendilerinden önceki zamanlarda felsefe ve bilim alanlarında ileri sürülen ve düşünce tarihinde çağlarını ve

kendi çağlarının sonrasını etkileme anlamında bir öneme sahip olan belli başlı bütün tezleri, bütün düşünce sistemlerini bilimin verilerine dayanarak gözden geçirip ciddi bir eleştiri süzgecinden geçiriyorlardı. Onlar, bu çalışmayı hareket ve değişim yasalarını temel alan bir yöntemle gerçekleştirmekteydiler. Materyalist bir zeminden hareket ederek canlı cansız bütün varlığın ve kendisi de maddenin örgütlenmiş en üst biçimi olan beynin bir fonksiyonu olan düşüncenin ve ahlak, gelenek, görenek ve benzeri düşünce ürünlerinin sürekli bir değişim süreci içinde olduklarını; bu değişimin rastlantısal süreçler sonucu değil, doğa ve toplum yasalarına bağlı olarak ortaya çıktığını saptamışlardı.

Maddesel dünyanın esas olduğunu savunan bu görüş, tanrı, ruh gibi maddedışı varlıkların sadece insan düşüncesinin ürettiği birer kavram olduklarını bilimsel bir zemin üzerinden savunarak kendilerinden önceki hiçbir "eşitlikçi" düşüncenin gerçekleştiremediği biçimde insanlar arası eşitsizliğin nedenlerini ve ortadan kaldırılabilme koşullarını ortaya koymuşlardı.

Darwin, bilimin ve bilimsel düşüncenin atağa geçtiği böylesi bir çağın insanıydı. Eski sınırları içine sığamayan bilim, kendi içinde ayrışmaya, yeni yeni bilim dalları üretmeye çoktan başlamıştı.

Fakat Darwin, kendinden önceki birçok doğabilimcisinin yaptığı gibi, kendisi bir botanikçi olmasına karşın, bu alandaki çalışmalarının sonuçlarını toplumbilim alanına da uygulamaya kalkınca daha sonraki yıllarda milyonlarca insanın katledilmesinin gerekçeleri olarak da kullanılabilecek büyük bir bilimsel yanlışa neden olmuştur. Elbette, bu yanlışının ilk üreticisi olarak tek başına Darwin'i görmek ona karşı büyük bir haksızlık olur. Darwin öncesinde de doğabilimleri araştırıcılarının, aynı yanlışa sık sık düştüklerini biliyoruz. Örneğin Darwin'den tam yüz yıl önce doğan Linnaeus da ırkların bilimsel temellere dayandırılarak sınıflandırılması işini başarıyla gerçekleştirdikten sonra; sonradan kazanılan değerleri ırkların genetiksel özellikleri olarak ele alarak her ırka karakterler, kültürel düzeyler, duygu ve davranış normları yüklemekteydi. Fakat Darwin'le Linnaeus arasında yüz yıllık bir zaman

dilimi olduğunu unutmamak gerekir. Darwin sanayi devrimine paralel olarak gelişmiş bir teknoloji çağının insanıdır.

Darwin, bitkiler ve hayvanlar dünyasında evrimi araştırırken (Türlerin Kökeni) karşılaştırmalı anatomi yöntemini kullanmıştı. Bu yöntemi, bitki ve herhangi bir hayvandan tamamen farklı niteliklere sahip toplumsal bir yaratık olan insan ve insan toplumu için de (İnsanın Türeyişi) aynen uygulamaya kalkmıştır. Böylece, türlerin evrimine ilişkin söyledikleri (niyeti ne olursa olsun) sonuçta sosyaldarwinizm denilen ırkçı teorilerin temel kaynaklarını, asli zeminini oluşturdu. Gerek *Doğal Ayıklanma Yoluyla Türlerin Kökeni Ya da Üstün Irkların Yaşam Savaşında Ayakta Kalışları* isimli eserinde, gerekse konuya değindiği diğer yazılarında sadece insan türünün biyolojik evriminin değil; *"toplumsal, düşünsel, moral evriminin bile kalıtımla gerçekleştiği ve yaşam savaşında doğal ayıklanma yasasına tâbi olduğu"* görüşünü ileri sürüyordu. Darwin'in İnsanın Türeyişi isimli eserinin beşinci bölümünü oluşturan *"Tarih Öncesi ve Uygar Çağlarda Entellektüel ve Ahlâk Yeteneklerinin Gelişmesi Hakkında"* başlıklı bölüm, insan türünün sosyo-psikolojik yapısının, kültürel değerlerinin ya da toplumsal alışkanlık ya da duygularının da doğal ayıklanma yasasına bağlı olarak bir evrim süreci yaşamak zorunda olduğunun kanıtlanması çabasına ayrılmıştır. Darwin, burada hızını alamayarak, hatta dinsel düşünceler, alışkanlıklar, mutluluk duygusunun yönelimleri gibi duygu ve düşünce biçimlerinin dahi kalıtımsal olarak kuşaklar arasında taşındığını ileri sürmektedir. "İnsan, alışkanlıklarını yeni hayat şartlarına uydurmak yeteneğine sahiptir." (160)[162] Çünkü ona göre beynin ürünü olan bilinç, beynin bir salgısından başka bir şey değildir. Toplumsal yaşam içerisinde, taklit ya da eğitim gibi yöntemlerle, sonradan edinilen yetenekler, duygu ve düşünceler bir salgı olarak beynin biyolojik gelişimiyle birlikte beyinle özümsenecekler ve zamanla kalıtımsal olarak diğer kuşaklara aktarılabileceklerdir. Elbette "varoluş için mücadelenin bir sonucu" (180) olan doğal ayıklanma yasası gereğince de en iyilerin çoğunluk olduğu toplumlar daima egemen olacaklardır.

Zihni yetenekler, entelektüel gelişkinlik, toplumsal alışkanlıklar gibi eğitimle kazanılan özellikler, kalıtımsal olarak döle aktarıldığına göre, bu yeteneklere fazlasıyla sahip olan toplumların yaşam kavgasında daima üstün gelerek diğerlerini yönetmeyi gerçekleştirdikleri sonucuna ulaşmak aklın zorunluğudur. Ve Darwin de zaten böyle der: "Her zaman, bütün dünyada, toplumların bir kısmı, diğerleri tarafından ezilmiştir. (168) Bugün bile uygar uluslar, iklimin öldürücü bir engel teşkil ettiği yerler dışındaki bütün ülkelerde barbarları gerilemek zorunda bırakmaktadır.

Sonuç, istisnalar dışında, daha uygar olan ulusların lehine olmaktadır. Bunun sebebi de bu ulusların akıl ürünü olan sanat ve beceriklililiktir. İnsanlık aleminin de entelektüel yeteneklerin doğal ayıklanmayla basamak basamak gelişmiş olduğunun çok muhtemel bulunduğu, açıklamalarımızdan anlaşılmaktadır." (162)

Darwin, bunu söylemekle birlikte, kendi sözlerinin inandırıcılığına yönelik bir kuşkuyu da yaşamaktadır. Doğal ayıklanmayı (toplumbilime ilişkin yetersizliğini zaman zaman itiraf etmesine karşın) "vahşiler" diye tariflediği kabilelere uyguladığında rahatlamaktadır. Beden ve akıl olarak diğerlerinden üstün olan ya da yetenekleri diğerlerinden daha gelişmiş olan birey toplumda yükselebilmektedir. Bu, toplumu da, insanın beden, akıl ve yeteneklerini de sürekli geliştiren bir harekettir.

Kurgusal ve biraz da keyfi olarak üretilen soyutlamalarda ilk toplumlar üzerine doğal ayıklanmayı uygulamak nisbeten kolay olmaktadır. Fakat, uygar toplumlarda işin bu kadar kolay olmadığını Darwin de hemen görür ve tam da bu noktada tıkanır kalır. Düşüncelerinde büyük bir iç tutarsızlık hemen kendini gösterir. Uygar toplumlarda doğal ayıklanmanın gerçekleşmesini engelleyen bir şeyler olması gerekir. İşte ona bu olanağı Greg, Galton gibi ırkçı düşünürler sağlarlar. "Doğal ayıklanmanın uygar uluslara etkisi hakkında birkaç noktaya değinmek de her halde yararlı olacaktır. Bu konu, W.Greg ve daha önce de Wallace ve Galton tarafından gerçekten iyi incelenmiştir. Benim söylediklerimin çoğu bu üç yazardan alınmıştır." (169)

Kafatasçı ırkçılığın kurucusu olan Fransız antropolog Vacher de Lapouge'un "asil yeteneklere sahip soyun nüfus olarak artmasının olanaksızlığına ilişkin" düşüncelerinin temelinde Darwin'in görüşleri yatmakla birlikte, Darwin de *İnsanın Türeyişi*'nde sık sık Galton'a başvurarak tezlerini güçlendirmeye çalışır.

"Arkadaşlarının mutluluğunu isteyen, bencil olmayan ve sadık ana-babaların çocuklarının, aynı topluluktan bencil, sadakatsız ebeveynin çocuklarından daha yetkin[163] olacağı şüphelidir. Arkadaşlarına ihanet etmek yerine, hayatını feda eden vahşilerin yaptığını yapmaya kim hazırsa, onun asil tabiatını devam ettirecek torunlar bırakmaması çok mümkündür.

"Savaşta her zaman en önde savaşan ve diğerleri için hiç gecikmeden canını veren cesurların ortalama olarak diğerlerinden daha çok ölü sayısı vereceği apaçıktır. Bu sebepten bu çeşit güzel huylarla bezenmiş insanların sayısının doğal ayıklanmayla, yani en uygun olanın hayatta kalması ilkesine göre artması, hiç muhtemel değildir." (165)

"Yetenekler değişken olup, bu değişimlerin kalıtsal olmaya meylettiğini kabul etmek için bütün deliller elimizdedir. Bu yüzdendir ki, doğal ayıklanmayla yetkinleşmiş ve giderek daha gelişmiş olan yetenekler..." (161)

"Mutluluğu isteyen davranışları sürdürmek alışkanlığı, hiç şüphesiz mutluluk isteyen davranışların ilk içtepilerini teşkil eden sempati duygusunu kuvvetlendirecektir. Alışkanlıklar ise, kuşaklar boyunca eksersizden sonra kalıtımla intikal etmeye meylederler." (165)

Darwin, sorunun çözümüne yönelik (biraz utangaçca da olsa) düşünceler de önermektedir:

"Vahşiler arasında, beden ve akılca zayıf olanlar, hemen elenir. Hayatta kalanlar, çoğu zaman, en sağlam bir sağlığa sahiptirler. Biz ise, bu kayıplara engel olmak için her şeyi yapıyoruz.Budalalar, hastalar ve sakatlar için yurtlar inşa etmekteyiz. Fakirler için kanunlar çıkarıyoruz... Evcil hayvanların üretilmesinden biraz anlayan bir kimse, bu işin, ırk için çok zararlı olduğundan

şüphe etmeyecektir... İnsan olayı hariç, hiç kimse, kendi en kötü hayvanlarının üretimine rıza gösterecek kadar deli olmayacaktır." (169)

İnsanların, yardıma muhtaç olanlara yönelik yardım etme duygusunun da doğal ayıklanma sürecinin bir devamı olarak ortaya çıktığını savunan Darwin bunun, başlangıçta, "sosyal içgüdülerin yan şekli olarak doğan sempati içgüdüsü"nün kalıtımsal olarak insan türüne aktarılmasının sonucu olduğunu savunur. Ama bu kalıtımsal duyguyu da mutlak olarak ele alamayaz. Zira, toplumun zararına olduğunu kavradığımız noktadan itibaren bu davranış, zayıfın yok edilmesini öneren ve görev duygusu haline getiren bir duyguyla yer değiştirebilir. Ve bu duygu yine doğal ayıklanmaya sadık kalarak kalıtımsal olarak insan türüne geçebilir.

"Maksatlı olarak zayıfları ve yardıma muhtaçları ihmal etseydik bu ancak, aksi bir felâket, *uygulanması toplum yararına* olduğu takdirde mümkün olabilirdi." (170. abç)

Irkın saflığını toplumsal düzeyde koruma eğilimi de Darwin'de var olan bir düşünüş biçimidir. Bu konudaki düşüncelerini daha dikkatli ortaya koymaktadır elbette:

"Ama bu olayın (- toplumun koruması altında tutulan budalalar, hastalar ve sakatların toplum içinde çoğunluk olma olasılığının- yn) hiç olmazsa bir tek devamlı engeli varolmakta, yani zayıf ve aşağı üyeler, sağlamlara oranla, evlenmeye daha az eğilim duymaktadırlar. Beden ve akılca zayıf olanlar, kendilerini, evlenmekten alıkoyabilseler, bu engel, çok daha kusursuz olabilirdi. Elbette bu, beklemekten çok, ümit edilebilecek bir olay olabilir." (170)

Antik Çağ Yunan felsefesinde, özellikle Platon'da da var olan ve Hitler rejiminde saf Alman ırkı elde etmek amacıyla oluşturulan, soyu ıslah etmeye yönelik *insan haraları* ile pratiğe geçirilen bu düşüncede, "beden ve akılca kusurlu, ZAYIF olanlar" sözünün ne anlama geldiği; ölçünün neye göre belirlenebileceği bütünüyle yoruma bağlı kalmaktadır. Amerikalı, bu ölçüyü siyah ırk için kul-

lanırken, Hitler ölçü kapsamı içine başta Yahudiler olmak üzere bütün Alman olmayanları sokmaktaydı.

Özellikle beden zayıflığı gibi bir kavramın evlilikten vazgeçme, geri çekilme için bir neden sayılması dileği anlaşılabilir bir durum değildir. Bu düşüncenin, özürlülerin yaşam hakkını bütünüyle sınırlayan bir düzeyde ele alınması artık kaçınılmazdır.

Eşitsizlikçi düşüncenin kaynaklarından birini oluşturan erkek-kadın ayırımcılığının biyolojik olarak kanıtlanma girişimlerinden birini de Darwin'de görmekteyiz. "İster derinlemesine düşünce, usavurma ya da yaratıcılık gerektirsin, isterse yalnızca duyuların ve ellerin kullanımıyla ilgili olsun, erkek, el attığı her alanda kadından daha yüksek mevkilere erişiyordu" diye soran ve saptayan Darwin, bunun nedenini eşeysel seçilimde bulmaktaydı.

İnsanın iki cinsiyetinin değişik eşeysel karakterlerini sıralayan Darwin, erkek için yaptığı fizyolojik ya da anatomik özelliklerin yanı sıra, erkeklerin kadınlara kıyasla "daha *yürekli*, daha *yaratıcı* oldukları" gibi saptamalara da yer vermekteydi. Kadınların da *taklit, sezgi* gibi yetenekleri erkeklerden daha gelişkindi. Ve kadınlar erkeklere kıyasla daha *az bencildiler*. Ona göre, erkek, düşünsel yeteneklerini kadından daha önce geliştiriyordu. Bunu yaşam koşullarıyla, insanın üretim içindeki rolüyle açıklamak da olanaklı değildir. Açıktır ki, erkeğin düşünsel üstünlüğünün nedeni eşeysel seçilim ilkesidir ve bu yetenek (üstünlük) doğuştan gelen bir yetenektir. Erkeğin seçilimi dişi tarafından gerçekleştirildiğine göre; erkek, hem bu seçimde rekabet koşullarında üstünlük sağlayabilmek için, hem de sonradan dişisini kendine bağlı bir statü altında diğer erkeklerden koruyabilmek için en iyi avcı, en iyi savaşçı olmak zorundaydı. Yani erkek, bu rekabette başarı kazanabilmek için sürekli olarak aklını kullanmak zorundaydı. Bu da erkeğin zeka gücünü kadına kıyasla bir hayli geliştirmiş, farklılaştırmıştır.

Darwin'in, bütün özelliklerin kalıtımsal yolla kuşaklara aktarıldığını ileri süren pangenesis tezi, eşeysel seçilim ile birlikte özellikle Almanya'da büyük rağbet gördü. Haeckel, insan ırkının gelişimi, büyük atalarımızın eşlerini seçerken uyguladıkladıkları ileri düzeydeki eşeysel seçilime dayanıyordu" diyerek Darwin'e sağ-

lam destek çıkıyordu. W.Georg'un da dediği gibi: Darwin'in her iki tezine de biyologlardan çok filozoflardan destek gelmekteydi. Belki bir de politikacıları eklemek gerekmektedir.

Darwin'in ırkçı olmadığına yönelik bilim çevrelerinin yorumu bence de onun türlerin evrimi konusunda yaradılış teorilerine vurduğu büyük darbenin ödülü olarak değerlendirilmelidir. Bilim çevreleri (ne yazık ki) bu konuda Darwin'i açıkça eleştirmekten genellikle kaçınmışlardır. Oysa, ırkçılığın temel tezlerinin ilk kez dayanaklara kavuşturulması çabaları, görüldüğü gibi besinini esas olarak Darwin'den almaktaydı.

Darwin'in doğuştan eşitsizliği varsayan görüşleri ve yaşam kavgası içinde güçlünün ayakta kalabileceği şeklinde yorumlanan *doğal ayıklanma* kuramı, büyük Fransız Burjuva Demokratik Devrimi'nden (1789) miras aldığı "insanların eşitliği" ilkesinden çarketmenin yollarını arayan burjuvazi için bir çıkış yolu da olabilirdi.

Malthus ve Spencer'in kuramlarıyla bütünleştirilince Darwin, burjuvazi için daha bir anlamlı hale geldi.

"Bir zaman aralığı içinde, en büyük sayıda, daha enerjik, daha cesur, vatansever ve toplum yararına insanlara sahip olan ulusun, bu açıdan daha az insana sahip olan uluslara üstün geldiğini görmemezlik edemeyiz" (178-179) diyen Darwin, sanki, artık eşitlikçi, özgürlükçü, devrimci niteliklerini kaybetmiş olan kapitalizmin istediği yeni ahlak ve özgürlük anlayışlarının üreticisi rolünü üstlenmektedir.

Darwin'in düşüncelerini geliştirme iddiasında olan Yeni Darwinciler, Darwin'in görüşlerinin iki ayağını oluşturan *değişerek evrim ve ayıklanarak evrim* ikilisinden birincisini bir yana bırakarak ya da önemini azımsayarak, kuramda *doğal ayıklanmayı* asli unsur olarak öne çıkardılar. Örneğin, Darwin'in takipçilerinden olan sosyaldarwinist Ernst Haeckel, bu düşünceleri "halkların tarihi biyolojik, daha doğrusu fiziksel-kimyasal bir prosestir" diyebilecek kadar ileri götürecektir. Ve Birinci Büyük Savaş'ın büyük askerlerinden General Friedrich von Bernardi, halklar arasındaki sa-

vaşı *doğal* bir olay olarak kabul etmekle kalmaz. Daha da önemlisi, savaşların "doğadaki unsurların çatışması kadar gerekli" olduğunu da ileri sürer. Bu kuram, genetikçi Mendel'den de "kalıtımsal özellikler karışmazlar ve değişmeleri olağanüstü zordur" vargısını alınca sosyaldarwinciliğin ırkçı görüşlerinin temelleri de atılmış oldu.

Sosyaldarwinizm ve çağdaşı biyologizm "güçlü olanın ayakta kalabileceği" düşüncesi ile "her şeyden önce, 'yetkin' sömürücü sınıfın, 'önce' yaşama hakkı olanların ideolojisi" [164] olarak daha sonraki dönemlerde NAZİ'lerin ırkçı düşüncelerinin de asli temellerini oluşturmuştur.

"Sermaye birikimi olmadan sanayi ilerleyemezdi. Onun etkisiyledir ki, uygar *uluslar*, bütün diğer ve daha az gelişmiş ırkları yerinden atacak şekilde yayılmakta, yayılmaktadır." (171) Burada, birbirinden farklı anlamlara sahip olan ulus kavramıyla ırk kavramının yan yana kullanılması bir rastlantının sonucu değildir elbette. Yakın bir tarihsel dönemde uluslaşma sürecini bitirmiş ya da bitirmekte olan olan Avrupa toplumlarının, kendilerini diğer halklardan ayırarak bir ırk olarak da tanımladıklarını başka bilim insanlarında da görebiliyoruz. Örneğin Linnaeus beyaz insanı Avrupalı beyaz olarak tanımlamaktaydı. (Homo sapiens europeaus albescenis.) F. Blumenbach, coğrafi bölgelere göre ırkların isimlendirilmesinin realiteye denk düşmediğini ileri sürerek sadece deri renklerine göre bir sınıflamayı tercih etmişti. Darwin ise, sorunu daha farklı bir yöntemle, aynı kategoride ele alınmaması gereken iki kavramı (ulus-ırk) yanyana getirerek yeniden dillendirmektedir.

Darwin konusunu bitirirken, uzunca bir alıntıyla son sözü Benjamin Farrington'a bırakalım:

"Olaylara bakışındaki ilgisini *doğal seçilim* yasasının kanıtlanmasına yönelten Darwin'in topluma yaklaşımı, sosyal alandan seçilecek örneklerin de yalnız ve yalnızca bu yasayı doğrulayacağı inancı içinde, giderek daha gerçek dışı bir nitelik kazanmıştı. *Otobiyografi*'de, doğal beğenilerimizin yaşamın sürdürülmesinde temel bir işlevi yerine getirdiklerini, dolayısıyla da, biyolojik kalıtıma bağlı olduklarını yazmıştır: 'Böylece, duyarlı varlıklardan tü-

münün ya da tümüne yakın bölümünün, bu tür özellikleri doğal seçilim aracılığıyla kazanmış olduklarını, bireye zevk veren beğenilerin doğal birer kılavuz sayılması gerektiğini söyleyebiliriz. Aynı ilkenin, günlük çalışmalarımızda, hatta aralıklı olarak girişeceğimiz bedensel ya da zihinsel uğraşlarda, günlük yemek öğünlerimizden aldığımız hazda ve özellikle dostluklarımızdan ya da aile sevgisinden sağladığımız doyumda geçerli olduğunu da buna ekleyebiliriz'. Biyolojik açıdan, bu yorumun mantığına katılamayacağımızı belirtmek isteriz. Aile mutluluğunu sağlayan bir *gen*'in varlığından söz edebilir miyiz?" [165]

"Gerçek odur ki Darwin, biyolojik gerçeklerle, kültürel yaşamın gerçeklerini birbirinden ayırdedememiştir.

Çağdaş evrimci görüş bu güçlüğün üstesinden gelmiştir. İnsanın evrimi şimdi iki ayrı aşamada tanımlanmaktadır. Bunlardan *birincisi*, hayvanlar âleminin bir üyesi olarak insan; *ikincisi* ise, 'insan' olarak tanımladığımız canlı varlığa özgü gelişme evreleridir. Bu ikincisi, psiko-sosyal (kültürel) bir varlık alanına girer. İnsanı topluluk (kültür) içinde değerlendirir. Bu evrede, insanın evrimi artık amaçsız bir doğal seçilim gücüne dayalı sayılamaz. Tam tersine, giderek daha büyük ölçeklerde kendi amaçları doğrultusundaki plânlı eylemlerinin yönetimi altına girer. Bu aşamada insan artık kendi evriminin sorumluluğunu taşımaktadır. İnsanın biricikliği işte bundan, buradan kaynaklanıyor." (89)

"Darwin, Galileo[166] gibi engizisyona çekilmedi, yazdıklarını geri almaya da zorlanmadı. Ama bilimsel katkısının inanç dünyasında yaptığı yıkıntının günahını; bilim dünyasındaki yanılgısının inançlar dünyasında yarattığı sevincin sevabıyla ödemeye mahkûm edildi." [167]

D - SOSYALDARWİNİZM

Darwin'in düşünceleri, kapitalizmin gerek duyduğu ideolojik zeminin oluşumunda ciddi bir fonksiyon yüklendi. Rekabet koşulları içinde birbiriyle yarışan (ya da çatışan) ekonomik üretim birimlerinden güçlü olanının ayakta kalabileceğini; zayıf ekonomik

üretim birimlerinin bu yarışta kaybedeceğini ve ekonomik-politik toplumsal sistemin böylece gelişeceğini savunan yeni ekonomik-politik sistem bir yandan kendine uygun devlet tipi ve ve biçimlerini yaratırken, diğer yandan yeni toplumun ideolojik formunu ve değerler sistemini de sağlamlaştırıyordu. Ve bu yeni değerler sisteminin biçimlenişinde temel dayanaklardan en önemlilerini makyavelizm, pragmatizm ve sosyaldarwinizm oluşturuyordu.

Sosyaldarwinizmin ilk kuramcılarından biri olarak İngiliz Herbert Spencer'in adını verebiliriz.

Sosyaldarwinizm, düşünce tarihinin ürettiği eşitsizlik anlayışlarının bütünü üzerine oturur. Sistem, eşitsizlik ve eşit olmayanlar arası çatışmayı temel alarak biçimlenir. Biyolojiden aldığı tezleri sosyolojiye birebir uygulayarak, uygarlıkların gelişimini uygarlıklararası savaşla açıklar. Bu nedenle sosyaldarwinizm, doğal olarak barış karşıtı politikalardan yana bir dünya anlayışını, yani saldırganlığı yaşamın temel motifi olarak kabul eder. Doğa ve toplum tarihinin gelişiminde belirleyici olan nedenin yaşam kavgası ve eleme (ayıklama) olduğunu ileri sürer. Sosyaldarwinistler, "yaşam kavgasının uluslararası ilişkilerdeki görünümü olarak gördükleri savaşı Nietzsche'nin yaptığı gibi yücelttiler. Savaşı, üstün ulusların, üstün ırkların yaratılmasının yolu olarak gördüler. Bu yoldaki görüşlerini Mendel'e dayandırarak, kalıtsal plazmanın her türlü dış etkilerden yalıtılmış olduğunu, dolayısıyla türlerin değişmeyle değil, daha çok ayıklanmayla evrim geçirdiğini ileri sürdüler." **168**

Yaşam kavgası ve zayıfın ayıklanmasının temel geliştirici faktör olarak ele alınmasının doğal sonucu, elbette bu kavganın kendi koşulları içinde devamına katkılı olmaktır. İyilerin, yetenekli ve üstünlerin zayıflar ve yeteneksizler üzerinde kuracakları egemenlik, giderek üstünlerin toplumda çoğunluk oluşturması ve ileri toplumlar yaratılması amacına hizmet etmelidir. Bütün politik ve sosyal düzenleme ve uygulamalar, güçlünün zayıfı, üstünün aşağıyı ayıklamasına ortam hazırlayan doğal gelişimi köstekleyen politikalar, örneğin, halkın korunması; halkın sağlık sorunlarının çözümlenmeye çalışılması gibi *devletçi* politikalar terkedilmelidir.

Darwin'in çağdaşı olan Friedrich Engels, sosyaldarwinizm üzerine şöyle söyler: "Darwin teorisinden *evrim teorisini* kabul ediyorum, ama Darwin'in tanıtlama yöntemini, yeni bulunmuş bir olgunun ilk, geçici ve tamamlanmamış bir ifadesi olarak ele alıyorum...

Darwinci varolma mücadelesi teorisinin tümü, Hobbes'un her insanın her insana karşı savaşı teorisinin ve burjuva iktisadının rekabet teorisinin malthusçu nüfus teorisiyle birlikte, toplumdan hayvansı doğaya geçirilmesinden ibarettir. Bu iş gerçekleştikten sonra, aynı teoriler organik doğadan tarihe geçirilir ve insan toplumunun sonsuz yasaları olarak geçerli olduklarının böyle tanıtlandığı ilan edilir. Bunun çocukça bir tutum olduğu açıktır... İnsan ve hayvan toplulukları arasındaki esas fark, hayvanların olsa olsa *toplayıcı* olabilmelerine karşılık, insanların *üretici* olmalarıdır. Sadece bu tek ama çok önemli ayırım bile, hayvan toplumlarına ait yasaların insan toplumlarına geçirilmesini olanaksız kılar.

"Darwin'e yöneltilen en önemli eleştiri, Malthus'un nüfus teorisini iktisattan doğabilimine aktarmak, hayvan-yetiştiricisi fikirlerinin mahpusu kalmak, yaşam mücadelesi ile bilimdışı yarı-şiir söylemektir; tüm darwincilik, Lamarck'tan alınmış unsurlar çıkarıldıktan sonra, vahşinin insanlığa karşı yöneltilmiş bir ululamasından başka bir şey değildir." [169]

Bu altbaşlık altında sosyaldarwinist düşünürleri tek tek ele alıp inceleme yoluna gitmeyeceğiz. Diğer bölümler içinde bu akım içinde yer alan düşünürleri belirlemekle yetineceğiz.

E - KURAMSAL IRKÇI DÜŞÜNCELER

Toplumbilimsel konuları ırkçı yaklaşımla ele alan ve açıklayan toplumbilim kuramları üç ana grupta toplanırlar:

1, Historico-philosophique okul. (Tarihçi-felsefeci okul)
2, Anthropomètrique okul. (İnsanölçer okul)
3, Biomètrique okul.

Bu toplumbilim okullarının üçünün de ortaklaştığı temel düşünce; toplumların gelişim ve çöküşlerinin asli nedeni olarak ırk

faktörlerini öne sürmeleridir. Arthur de Gobineau, Houston Stewart Chamberlain, Vacher de Lapouge, Otto Ammon, Francis Galton ve Karl Pearson bu okulların belli başlı temsilcileridirler.

Kont Henri Boulainvilliers *(1658-1722)*

İlk toplumlardan Aydınlanma Çağı'na varan süreç üzerinde genel olarak ayırımcılık ve özel olarak ırkçılık üzerine söz söylemiş birçok düşünür görmekteyiz. Bunların çok büyük çoğunluğunun eşitsizlikçi bir dünya anlayışına sahip olduklarını ve her dönemde şu ya da bu bağlantı içerisinde egemen sınıfların temsilciliğini üstlenmiş olduklarını da gördük. Baştan beri söylediğimiz gibi, egemenin yönetme araçlarından biri olarak çıkmaktaydı "üstünlük" tanımlamaları. Çağdaş ırkçılığın da aristokrasinin savunucuları arasından ve doğrudan soyluluğu koruyan, yücelten, egemen kılmak isteyen bir anlayışa hizmet amacıyla çıkması elbette beklenmedik bir şey değildir.

Aydınlanma Çağı'nın büyük düşünürlerinin de bu etkiden sıyrılabildiklerini söylemek olanaklı değil. Aydınlanma'nın önemli ismi Montesquieu'nün, *Yasaların Ruhu* isimli eserinde, "Erdemli bir varlık olan Tanrı'nın, iyi bir ruhu simsiyah bir bedene yerleştirebileceğini sanmıyorum" derken, siyah ırka yönelik ırkçı önyargı geleneğini, artık bilimin haylice geliştiği bir çağda bile taşıdığını görüyoruz.[170] Pozitivizmin babası Immanuel Kant Siyahları genetik olarak eksik akıllı olarak değerlendirip, "hiç kimse tanımıyorum ki, çıkıp da zencilerin yeteneğinde söz etsin" diyordu. David Hume, "tüm zencilerin ve genel olarak da tüm diğer insan türlerinin beyazlara göre daha aşağı oldukları kuşkusunu duyma eğilimindeyim" diyor ve "(Siyahlar) arasında hiçbir komplike yapıt, hiçbir sanat ve hiçbir bilimin üretilemediğini" iddia ederek ırkçı bir zeminde düşünce üretiyordu. Düşünce özgürlüğünün bayraklaşmış savunucusu olan Voltaire'in bile siyah ırka mensupları, "yassı burunları ve düşük zekâlarıyla insanlardan apayrı bir tür" olarak tanımladığı hatırlanırsa ırkçılığın boyutları ancak kavranabilir.

İnsanlar arasında, biri doğal, diğeri politik olan iki tür eşitsizliğin söz konusu olduğunu söyleyen J. J. Rousseau da, bu eşitsizliklerden doğal olanların sağlık ve zeka farklılıklarından ortaya çıktığını iddia etmekteydi. Politik olan eşitsizliklerin ise yasalar ve toplumsal kurallardan kaynaklandığını söyleyen Rousseau *İnsanlar Arasında Eşitsizliğin Kaynağı* isimli başyapıtında düşüncesini şöyle devam ettirir: "Etnik gruplar arasında da zekâ ve bedensel farklılıklar vardır ve bunlar doğadan gelen farklılıklardır."

Essai sur la noblesse (Fransız Soyluları Üzerine Deneme) isimli eseriyle Kont Henri Boulainvilliers (1658-1722), kendinden önceki düşünürlerin yolunda giderek, yani mensubu olduğu soyluluğu koruma çabası içine girerek, çağdaş ırkçılığın ilk kuramcılarından oldu.

Boulainvilliers, Fransız Burjuva Demokratik Devrimi öncesinde, yükselmekte olan burjuva sınıfının mutlak monarşinin yardımıyla, soyluların haklarını törpülemeğe başladığı bir tarihsel dönemde, soylular adına bir savunma avukatı görevi üstlenmişti. Öne sürdüğü aristokratik ırkçılık öğretisinde Boulainvilliers Fransız soylularının, "ayrıcalıklarını, sanıldığı gibi kraldan değil, Cermen ve Frank atalarının Galli ve Romalı Keltler olan yerlileri egemenlikleri altına alarak, demek ki fetih hakkı olarak elde etmişlerdi" diyerek, kralın soylulara yönelik hak kısıtlama girişimlerinin önünü kesmek istemektedir. Soylular, Frank ve Cermen istilalarının fatihleridir. Bunlar gerçek Fransızdırlar. Serfler ise, boyun eğdirilmiş, bağımsız yaşama haklarını kaybetmiş konumda olan yerli halktır. Ve nihayet, üçüncü tabaka diye adlandırdıkları sınıf ise, serflerin soyu olarak kabul ettikleri burjuvalardı.

Fransız ulusu, hakları da farklı olan iki ırktan oluşmaktadır. Oysa, merkezi mutlak monarşinin kralları, soyluları yok etmek için Galli serfleri özgürleştirmişlerdir. Elbette bu durumda hakları gasp edilen Frankların mücadele vermesi gerekmektedir.

Görüldüğü gibi, çağdaş ırkçılık teorisi, aristokrasinin burjuvaziye karşı vermekte olduğu mücadelenin bir gereksinimi olarak doğmuştur. Diğer bir ifadeyle, Boulainvilliers'de ırkçılık kuramı, Fransa'da sınıflararası eşitsizliğin kanıtı olarak oluşturulmaya çalı-

şılmaktaydı. Almanlar, Boulainvilliers'den aldıkları ırkçılığın, sınıflar çatışmasını ifadelendiren söylemini kaldırdılar. Irk kuramının aristokrasinin elinden alınması gerekiyordu. Kuramın orta sınıflara hitabedebilmesi için "Avrupa'da en fazla Germen Almanya'da var" şeklinde ifadelendirildi. Böylece, asillerden aşağıda olan Alman orta sınıfı, diğer halklardan yukarıda olduğuna inanacaktı. Ayrıca, diğer ülkelerde de Germenler olduğuna göre, dünyada Germen halklarının birliğinin sağlanması düşüncesi, yani pangermenist emperyalist saldırganlık düşünceleri olgunlaştırılmaya başlandı.

Arthur de Gobineau *(1816 - 1882)*

Çağdaş ırkçılığın temellerinin, aynı zamanda bir Fransız diplomatı olan Kont Joseph Arthur de Gobineau tarafından atıldığını söyleyebiliriz. 1853-55 yıllarında yayınlanan Essai sur l'inègalitè des Races Humaines (İnsan Irklarının Eşitsizliği Üzerine Deneme) isimli dört ciltlik eserinde Gobineau, toplumların hareketini (gelişme ya da çöküşlerini) sadece ırk faktörüne bağlamıştır.

"Geçmiş onyılların siyasal savaşımları içinde kahramana tapınma ve ırka tapınma, tüm ilgi ve ve eğilimleri açısından öylesine yakın bir bağlılık içinde olmuşlardır ki hemen hemen bir ve aynı şey gibi görünmüşlerdir"[171] diye başlar Cassirer Devlet Efsanesi adlı yapıtının Gobineau'ya ayırdığı bölümüne. Ve devam ederek, bu birlikte görünümün insanı yanıltmaması gerektiğine ilişkin uyarısını gerekçeleriyle birlikte aktarır. Tarihin, kahramanlar tarafından yazıldığı iddiasının savunucusu *Carlyle* ile Gobineau'yu karşılaştırarak şu sonuca ulaşır: "Kahramana tapınma, özgün anlamını yitirip ırka tapınma ile karıştırıldığında ve her ikisi de aynı siyasal programın bütünleyici parçaları haline geldiklerinde, bu yeni ve çok önemli sonuçlar doğuran bir adım oldu."[172] İşte, bunu gerçekleştiren, daha tam bir açıklama ile, "kahramana tapınmadan ırka tapınmaya geçişi" sağlayan düşünür, Gobineau oldu. Böylece, aristokrasinin burjuvaziye karşı üstünlük iddialarının temelini oluşturan ırkçı teoriler, burjuvazinin çıkarlarıyla ve ulus devlet anlayışıyla buluşmuş olmaktaydı.

Gobineau, başyapıtını görünürde alçakgönüllü bir tutum içinde sergiler. Çabasını, sadece, "insanlığın geleceğini görmeye yönelik" bir girişim olarak tanımlar. Oysa, gerçekte, "o, her şeyi bilir gibi görünmektedir. Onun için tarihin hiçbir gizi yoktur" Fakat, kaygısızca ileri sürdüğü tezlerinin kanıtlarına sıra geldiğinde, "olguları en keyfi şekilde ele alır. Savını destekler gibi görünen her şeyi seve seve kabul eder. Öte yandan olumsuz örnekleri ya tümüyle görmezlikten gelir ya da en azından önemsemez." [173] Onun, iddialarını somutça kanıtlama konusundaki yeteneksizliği, yandaş ve takipçilerini bile tartışmayı sürdüremez bir noktaya sıkıştırır.

Kitabın anlaşılmasını kolaylaştırmak için yaptığı açıklamalar, ırkçı düşünceyi besleyen, kaynaklık eden sosyo-ekonomik ve politik yapı hakkında, bizim baştan beri yaptığımız saptamalarla da denk düşmektedir. Yaşadığı koşulları (ortamı), insanı "iğrendiren ve düşmanlıkla, küçümsemeyle ve kuşkuyla dolu bir hale getiren" bir ortam olarak tanımlar. 1872'de, başyapıtına yazdığı bir önsöz taslağında ise, politik tutumuyla kendini bütünüyle açığa çıkarır. Düşüncelerinin özünü, "benim, demokrasiden duyduğum kuşku ve tiksintinin doğal bir sonucudur" diyerek özetler. Bütün tarih boyunca olduğu gibi, ırkçılık demokrasi düşmanlığıyla bir kez daha kucaklaşmakta, somut olarak bütünleşmektedir.

İnsanlığın başında, beyaz, siyah ve sarı olmak üzere başlıca üç arı ırkın bulunduğunu ileri süren Gobineau'ya göre bu üç ırkın ortaya çıktığı coğrafi mekanlar birbirinden farklı idi. Yani o, insan türünün birden çok kökeni olduğunu savunur. Bu nedenle düşünceleri Hıristiyanlıkla sürekli bir çatışma halindedir. Beyaz adamın Hindukuş dağlarında, siyah adamın Afrika'da, sarı adamın ise Amerika'da ortaya çıktığını ve diğer bütün ırkların bu üç ana ırkın karışmasından meydana geldiğini ileri sürer.

Gobineau'ya göre; insan ırkları arasında fiziksel farklılıklardan kaynaklanan ruhsal ve zeka gelişimi bakımından doğal bir eşitsizlik söz konusudur. İnsan, kanından getirdiği değerler nedeniyle büyük, soylu ya da erdemli olabilir. Bunlar, sonradan kazanılabilecek değerler değildir.

Saf üç ırk ve onlardan türeyen dalların taşıdığı yetenek ve özellikler birbirinden farklıdır. Yeteneklerine göre değerlendirildiğinde; üstün ve aşağılık ırklar söz konusudur. Büyük uygarlıkları sadece üstün ırklar yaratabilirler. "Birtakım ırklarda uygarlaşma yeteneği yoktur, bunları hiçbir çevre adam edemez." Zira ırksal özellikler kalıtımla aktarılan özelliklerdir. Genetik yapısında var olmayan özelliklerin sonradan kazanılması elbette olanaksızdır. Bu özellikleri ne coğrafi koşulların (doğal çevre, iklim vb.) etkileri, ne de ekonomik ya da toplumsal koşullar silebilirler. "Irk melezleşmesinin de gösterdiği gibi, insanlığın bir bölümü esas olarak hayvanlar gibi uygarlığa yönelik doğal isteksizliğini aşma yeteneğine sahip olmadığından, uygarlığa ulaşmasına hiç bir imkân tanımayan bir konumda kalmıştır." Aşağı ırklardan söz ederken, onların da ahlaki değerleri olduğu ya da akıllarıyla hareket ettiklerini söylemek "aşağı bir ahlâklılık duygusunu kanıtlar."

Gobineau'nun, ırkların taşıdıkları karakteristik özelliklere ilişkin olarak verdiği örnekler de ilginçtir. Örneğin politik eğilimler olarak, zeka bakımından en geri ırk olan Siyahlar anarşik eğilimli ve bireycilerdir. "Yırtıcı hayvanlar, bu iğrenç kabilelerle karşılaştırıldıklarında çok soylu yaratıklar olarak kalırlar. Onlara ilişkin fiziksel bir fikir vermek için, maymunlar yeterli olacaktır. Ahlaksal açıdan ise, insan onlarla karanlığın ruhları arasında bir benzerlik bulmaya zorlandığını hissediyor."

Fakat, zeka bakımından en geride olan Siyahlar, sanat yeteneğini kanlarında taşıyan tek ırktır. Gobineau'da sanat, uygarlık kavramından ayrı olarak ele alınır. Ve sanatı yaratan kaynağın, uygarlığı geliştiren güdülere yabancı olduğu iddia edilir. Bu nedenle Beyazlarda sanat yeteneği gelişkin değildir. Uygarlık dışı kalmış Siyahlar ise, sanat yeteneğini kanlarında taşırlar. Çelişkili de olsa, Gobineau, Siyahlara böylesi bir yetkinlik vermeyi de çok görür olacak ki, hemen sözünü tersler ve siyah kanda var olan sanat yeteneğinin artistik dehaya dönüşebilmesi için, siyah kanla beyaz kanın karışmasının zorunlu olduğunu söyler. "Sanat, bir imgelem ürünüdür. İmgelem ise, gerçek bir Âri'nin özyapısal niteliği değildir. İmgelem, onun damarlarındaki yabancı bir kan damlasıdır." [174] Zira,

bağımsız yaratıcı yeteneğe sahip olmayan siyah kan, potansiyel olarak taşıdığı sanat yeteneğini bağımsız olarak üretime dönüştüremez.

Siyahlardan farklı olarak, gelişkin olmasa da bazı istekler taşıyabilen sarı ırk, kolektivist eğilim sahibidir. Siyahların tersine, bunlar sisteme (düzene) oldukça bağlıdırlar. Belirleyici olan bir diğer özellikleri ise, pratik düşünce yetenekleridir.

Güzelliği tariflenemez olan, Orta Asya kökenli beyaz ırk ise, her şeyden önce, eyleminin motor gücünün, yaşam amacının "onur" olmasıyla tanımlanabilir. Bu amaç, onun, bütün ırklardan temel ayrılığının ve güzelliğinin nedenidir: "Erekler alanında her şeyin ya bir fiyatı ya da onuru vardır -der Gobineau.- Fiyatı olan her şey, bir başka şeyle değiştirilebilir. Onun yerine bir başkası konulabilir. Öte yandan, her fiyatın üstünde olan ve bu yüzden eşdeğerde bir karşılığı bulunmayan şeyler bir onura sahiptir... Bu nedenle, ahlaklılık ve insanlık, onura sahip olan biricik şeylerdir... Kişisel şeref ve onura biz ancak daha yüksek bir efendinin, gerçek egemen olan ırkın verdiği ödülde sahip oluruz. Kendilerine Âriler adını vermiş olan beyaz insanlar, bunun gururlu ve görkemli anlamını çok iyi anlamışlar ve ona kuvvetle sarılmışlardır." Elbette, diğer bütün ırkçı düşünürler gibi, Gobineau'da da, bu üç saf ırktan en yeteneklisi ve diğer ırklardan üstününün beyaz ırk olarak saptandığını söylememize gerek yok. "Beyaz ırk, son derece güçlü ve canlı bir zekânın kanıtı olarak ve hiç bir bağın birleştirmediği rakipleri üzerine edinilmiş bir otoritenin gereği olmayan sayısız özellikleriyle, ama her şeyden önce uygarlaştırma yeteneğinin büyüklüğüyle, bu yeteneğe sahip olmayanlardan başından beri üstündür." *Uygarlaştırma* kavramı, bütün ırkçı kuramcıların sadece ortak literatürünün bir parçası olmakla kalmıyor, ve daha önemlisi bu kavram, bütün ırkçı kuramcılar için, emperyalist yayılmacı amacın kapılarının açılması anlamını taşımaktadır. Rahatça çıkaracağımız gibi, elbette yukarıdaki tanım, beyaz ırkın diğer ırkları (toplumları, ulusları) yönetme hakkını da kayıtsız şartsız içinde taşımaktadır. Üstelik bu egemenlik hakkının kullanılması, ilkel halkların çıkarları için; tamamen onların yararınadır.

"Beyaz ırk, liberalizm yanlısıdır; parlamentarizm yanlısıdır. Ve en önemlisi, şovalyelik ruhuna benzer bir iyilikseverlik sonucu doğuştan emperyalist eğilimler taşır."

Gobineau insanlığın böylesi bir ırk ayırımına tabi tutulmasıyla yetinmez, her ırkın kendi içinde de ayırımlara tabi olduğunu söyler. Tanımlarında beyaz ırkın kapsamına Yunanlıları, Romalıları, Persleri, Kuzey Avrupa halklarını ve Batı Avrupa halklarını sokan Gobineau'ya göre, beyaz ırkın en üstün temsilcileri ise Nordik ırktır, Tötonlar'dır. Bunlar beyaz, uzun boylu, sarı saçlı, mavi gözlü insanlardan oluşurdu.

Nuh'un oğullarının adlarıyla tanımladığı (Sami, Hami ve Yafes) üç ana ırk kolunun, beyaz ırkın kollarını oluşturduğunu söyleyen Gobineau, bunlardan Yafetik ırk grubunu Aryen'ler olarak adlandırır. Ârîler (Aryen) beyaz ırkın en zeki ve en güzel örneğini oluşturuyordu. Örneğin, Homeros öncesinde (Kahramanlar Çağı) Yunan halkı, ârî ırkın temsilcilerindendir. Irk karışımı, (beyaz kana siyah kanın bulaşması) en önemli sonuçlarını politik karakterde başlatarak, bütün ırk özelliklerinde çürümeye neden oldu. Siyahta var olan anarşik özellikler yönetimlerde egemen olmaya başladı. Bunun sonucu, "o aşağılık demokrasiler" oldu.

Kuzey Avrupa'nın ilk halklarını oluşturan sarılar, aryan Keltler'le melezleşmeye başlayınca da, sarı ırkın kanında var olan kölelik eğilimleri beyaz kana bulaştı. Fransız halkı, böylesi bir melezleşmenin ürünüdür. Özellikle bu ırk örneği Fransız kırsal bölgelerinde belirgin olarak bulunur. Böylece, Fontette'in tanımıyla, "Germen özlü, çağdaş uygarlığa kapalı eğilimleriyle Moğol kökenli özgün bir ırk keşfedilmiş oldu."

Fransa, (Büyük Fransız Burjuva Demokratik Devrimi'nin de gösterdiği gibi) aryan ırkının yozlaşmasının sorumluluğunu birinci dereceden taşırken; Almanya da belli oranda bu sorumlulukta pay sahibidir. Ama yine de Almanlarda aryan özellikler büyük oranda korunabilmiştir. Slavlar ise, aryan ırkın özelliklerini bütünüyle tüketmiş, çürümüş, çökmüş soylardan biridir.

"İskandinav yarımadası çıkışlı halklar arasında Aryan özünün gözle görülür bir bölümünü koruyabilen tek halk Anglo-saksonlar olmuştur." İngiltere, beyaz (aryan) ırkın güzel bir temsilcisidir..

Gobineau, Yahudiler için de ırkçı teorilerin çoğunda yer alan düşmanca aşağılama tavrından farklı bir tavır içinde kalır. Yahudileri özgün, güçlü, zeki ve "insanlığa tüccar kadar hekim de vermiş olan bir halk" olarak tanımlar.

Gobineau'da söz konusu edilen ırk eşitsizliği düşüncesi temel ırklar ya da onların dallarıyla sınırlı olarak da kalmaz. Bir toplum içinde yer alan sınıfları da, mensubu oldukları ırktan aldıkları özelliklerin saflık derecesine göre ayrıca sınıflamaya tabi tutar. Bir başka deyimle, toplumu oluşturan sınıfların belirlenmesinde ekonomik kavramlardan yola çıkmak yerine biyolojik kavramlara başvurur: *Birinci grubu* oluşturan aryan ırkından gelme asiller, ulusun siyasal, askeri ve idari örgütünü, yani politik ve askeri yönetimini oluştururlar. *İkinci etnik grup*, ekonomiyi elinde tutan burjuvazidir ve bu grup, içinde üstün ırkın kanının egemen olduğu melez bir (beyaz) ırktır. *Üçüncü grup* ise, aşağı ırklardan olan ve bu nedenle de köle ya da boyunduruk altında bulunan halkın oluşturduğu gruptur.

Bir ırkın üstünlüğünün ölçülebilmesinde en sağlam kriterin, o ırkın yaratmış olduğu uygarlıklar olabileceğini söyleyen Gobineau; tarihte, yedisi eski dünyada (Mısır, Asur, Bizans, Çin, Roma, Hint ve Cermen) üçü Amerika'da (Aleganyen,[175] Meksika, Peru) olan 10 büyük uygarlığın ortaya çıktığını saptadıktan sonra; bu uygarlıkların (eski dünyada kurulanların) altısını Ari ırktan Cermenler'in yarattığını ileri sürer. "Yeryüzünde yaşamış olan halklar topluluğundan yalnızca on tanesi toplum durumuna erişebilmişlerdir. Geriye kalanlar, güneşin çevresindeki gezegenler gibi, oldukça bağımsız bir şekilde, bu tam toplumların çevrelerine çekilmişlerdi."

Uygarlığın gelişim tarihinin ancak ırk teorisiyle açıklanabileceğini savunur. Büyük uygarlıkların zaman içinde yok oluşlarının nedenlerini araştıran Gobineau sorunun yanıtını "ırkların genetik eşitsizliğinde" bulmaktaydı. Uygarlıkların gelişim ve çöküşlerinde

çevre etkenlerinin rolü, gelenekler, yönetim biçimleri, din gibi faktörlerin fazla bir anlamının olmadığını savlar. İnsan Irklarının Eşitsizliği Üzerine Deneme isimli eserinde, toplumun çökmesinin gerçek nedeninin "ırkın soysuzlaşması" olduğunu iddia eder.

Gobineau zaman zaman, ırkların karışımının yaratacağı sonuçlar konusunda birbiriyle tutarsız düşünceler ortaya sürer. Bir yandan ırk karışımlarına karşı çıkarak "artık o kavmin damarlarında aynı kan dolaşmamaktadır. Yabancı kanların karışmasıyla gittikçe melezleşerek ırk değerlerini yitirmiştir" diyerek, toplumun gelişip büyük uygarlıklar yaratabilmesi için ırkın saflığının korunması gerektiğini savunurken, öte yandan; ırk karışımlarının uygarlığın gelişimindeki pozitif etkilerinden de söz eder. Bir yandan Siyahların estetik yeteneklerinin Yunan halklarına sızması sayesinde büyük Yunan sanatının doğabildiğini savunurken öte yandan; Aryan ırkın, saflığını koruduğu sürece dünyanın büyük uygarlıklarını (Hint, Mısır, Asur, Grek, Roma, Cermen uygarlıkları) kurabildiğini, fakat ırk saflığını kaybettiğinde ise bu uygarlıkların yozlaşarak çöktüğünü ileri sürebilmiştir. Ama böylesine zıtlıklar yaşamasına karşın, düşüncelerinin bütününde belirleyici ögenin ırk birleşmelerine, ırkın saflığının bozulmasına karşı oluşu olduğunu söyleyebiliriz. Uygarlık tarihindeki iniş-çıkışları bu perspektifle açıklar: Ne zaman ki Aryan ırk saflığını kaybetti, işte o zaman kendinde var olan üstün yeteneklerinin bütününü de kaybetmiştir. Ve bu yüzden insanlık tarihinin en parlak dönemi birinci yüzyılda kapanmış bulunmaktadır. Irkların melezleşmesi nedeniyle birinci yüzyıldan sonra insanlık gerilemeye başlamıştır. Irk karışımları sonucunda "bazı yeni ve özel niteliklere sahip yeni bir ırk"ın ortaya çıkmasının olumlu sonuçlar üretmesi, melezleşmenin ölçülü ve en az düzeyde gerçekleşmesine bağlıdır. Eğer ırk melezleşmesi bir noktada durmazsa, sonuç "seçkin halkın" (üstün ırkın) yozlaşması, çürümesi olacaktır.

Gobineau, insanlığın geleceğine yönelik olarak oldukça karamsar bir dünya anlayışına sahiptir. Ona göre, günümüzde ırklar öylesine bozulmuştur ki, artık onları düzeltme olanağı kalmamıştır. İnsanlık bir bozulma süreci yaşamaktadır. Tarih, bugün, kötü-

lerce yazılmaktadır ve gelecekte daha kötülerce yazılacaktır. Fakat, ırk karışımları konusundaki birbirine zıt düşünceler ve tutarsızlıklar bu konuda da Gobineau'nun yakasını bırakmaz. Aynı eserin sonlarında, bu karamsarlık ortadan kalkar ve yeniden Aryan ırkının gelecekte yeryüzüne egemen olacağı konusunda (bence, ırkların saflığının korunmasının olanaksızlığını farkeden bir ırkçı düşünür olarak kendisinin de umutsuzluğa düştüğü bir noktada, her şeye karşın, beyaz ırkın mensuplarını coşkulandırmak amacıyla söylenmiş, ajitatif nitelikli) bir görüş savunulmaya başlanır: Aryan ırkının (karışımlar yoluyla da olsa) kanının yayılması, sonuçta bu ırkın kanıyla belirlenen bir Aryan dünya egemenliğine ulaşacak; birbirine benzeyen (tek tip) bir uygarlığın doğmasına neden olacaktır. Söyler ama, buna Gobineau'nun kendisi de inanmaz.

Gobineau'nun demokrasiye yönelik tiksintisi, asıl olarak demokrasinin eşitlik ilkesine yöneliktir. Ona göre, zeka bakımından gittikçe güçsüzleşen ve birbirine benzemeye başlayan insanlar zayıflıkları ve tek tip olmaya başlamaları nedeniyle aralarındaki ilişkileri de eşitlemeye çalışmışlardır. Günümüzde demokrasi ve eşitlik istemlerinin nedeni de budur. Ve bu süreç, insanlığın toptan çöküşünü hazırlayan bir süreç olacaktır.

Gobineau'nun Fransız olduğu düşünülürse, Aryan ırkının en üstün temsilcilerini İngilizler ve Germenler olarak belirlemesini önemli bir farklılık olarak görmek gerekir. Yani, genellikle görülen klasik örneğinden farklı olarak, milliyetçilikten uzak bir ırkçı teori üretmiştir. O, ulus denilen şeyin hiçbir zaman türdeş bir bütün olamayacağını savunur. Ulus-devlet, "dünyada en tehlikeli şey olan kan karışımının ürünüdür. Böyle karışık bir bileşimden hayranlık ve saygı ile sözetmek, sağlıklı bir insansal tarih kuramının ilk ilkelerine aykırı olurdu."

Fransız Gobineau, İngiltere'de pek taraftar bulamazken, Almanlar tarafından büyük bir sempatiyle kucaklanmıştır. Adına devlet destekli dernekler kurulmuş; bilim kitaplarında ona olağanüstü abartılı övgülerle yer verilmiştir. Bilim çevrelerinin "uydruk, kuşkucu ve menfî" olarak tanımladıkları kitabı ise, kendinden

sonraki ırkçı kuramcıların temel eğitim ve kaynak kitabı olarak kullanılmıştır.

Houston Stewart Chamberlain *(1855-1927)*

Kendisi Fransız olmasına karşın İngiliz ve Almanların üstünlüğünü savunan Gobineau'dan sonra Chamberlain da, ustasından bir adım daha ileri giderek; kendisi bir İngiliz olmasına karşın Almanların, tek başına en üstün ırk olduğunu savunmaktadır.

Chamberlain, Almanya'da yetişmiş ve eserlerini Almanca olarak yazmış ünlü bir ırkçı düşünürdür. Birinci Dünya Savaşı sırasında Almanya'nın yanında yer aldı ve savaş sonrasında ise Alman vatandaşlığına geçti. Gobineau'dan aldığı Aryancı ırk teorisini geliştirerek ulaştığı ve neredeyse "Tötonizmin kutsal kitabı" olarak kabul gören düşünceleriyle NAZİ düşüncesinin oluşumunda önemli etkilere sahip olmakla birlikte, Nazilerin çok da hoşlanmayacakları bazı düşüncelerin de üreticisi oldu.

Fakat Chamberlain, bazı konularda Gobineau'dan farklı düşünür. Bir kere, o, geleceğe yönelik olarak daha iyimser düşüncelere sahiptir. Özellikle, üstün ırkın geleceği konusunda umutludur. İkincisi, ırkçı düşünce ile ırkçı pratik arasındaki kopmaz bağı görmüş ve Gobineau'nun düşüncelerini bu açıdan da eleştirmiştir. Ona göre, "Gobineau'nun doktrini ırkçı düşüncelerin pratiğe uygulanmasını tümüyle dışlamaktadır."

Chamberlain'a göre de insanlar, mensup oldukları ırka göre üstün ya da aşağı ırk diye iki kategoride toplanabilrler. Fakat o, takipçiliğini yaptığı Gobineau'dan farklı olarak, Almanların, İngilizler ve Fransızlardan da daha üstün olduğunu ileri sürmektedir.

Irk ayırımında, fiziksel özellikler Chamberlain için çok da önemli değildir. Bundan daha önemli olarak psikolojik, ahlaki ve entelektüel özelliklerin dikkate alınması gerektiğini düşünmektedir. Gobineau'nun yaşadığı döneme kıyasla bir hayli gelişmiş olan antropoloji biliminin, insanın evrimi ve ırk sorununa ilişkin olarak ortaya çıkardığı yeni bilgiler, Chamberlain'ı fizik özellikler konusunda ısrarlı ve keskin olmaktan biraz da olsa uzaklaştırmak-

taydı. Bu nedenle Chamberlain, akli antropoloji denilen bir akımın öncüsüdür denilebilir. Hads (intuition) yahut tanrısal bir his, ırk saptamalarında önemli bir rol oynamaktadır. "Bir Alman bebek, odasına herhangi bir Yahudi girdiğinde bunu hissederek ağlamaya başlar" diye örnekler Chamberlain. Bu örneğin herhangi bir küçük deneyde bile başarısızlığa uğratılabileceği açıktır. Fakat bu önemli değildir, zira iman eden kafanın test etmesine gerek yoktur.

Ona göre, ırkın belirlenmesinde yer alması gereken esas ölçüler, zihinsel ve ahlaki ölçüler olmalıdır. Esas olan, ırk gerçekliğinin ne olduğu değil, bireyin hangi ırk bilinci içinde olduğudur. Zira, Avrupa ulusları, ikibin yıldan beri birbirine karışarak büyük oranda melezleşmişlerdir. Artık saf bir ırkın varlığından söz etmek olanaklı değildir. Tabiat anayı sorgulayan kişinin alacağı yanıt, "makul ve kesin bir mantığa dayanmasa bile", kendisinin iyiliğini amaçlayan bir yanıt olacaktır: "Irkın taşıdığı anlamla ilgili sorulacak soruya, bu çok önemli ve insan hakkında sorulabilecek en karmaşık soruya verilecek cevap da öyledir. Kendi 'IRK'ını öz 'BİLİNÇ'iyle sahiplenmek, kuşkusuz ki diğer bütün kanıtlardan çok daha ikna edicidir. Seçkin bir ırka, saf bir ırka mensup olan kişi, kendini hergün sınar. Irk bilinci bireyi ve insanı yüceltir, onu çeşitli halkların karışmasından doğan karmaşanın içinden çeker alır ve ona olağanüstü denilebilecek üstün yetenekler kazandırır."

Irkların, (ve elbette esas olarak üstün ırkın) geleceği sorunu, Gobineau kadar Chamberlain'ı da düşündürür. O, bu konuda Gobineau kadar kötümser değildir. Darwin'den aldığı ve belli oranda saptırarak sunduğu melez döllere ilişkin düşünceleri olumsuz açıdan yorumlayarak döl ıslahının gerekliliği ve zorunluluğunu savunur. Bunun için, doğada var olduğunu söylediği beş ırk yasasından yararlanılmasını öğütler. Birincisi, *hammadde*. Hammaddenin iyi seçilmesi gerekir, çünkü ırkın niteliklerinin tayininde temel unsur budur. Ama bu hammaddenin kaynağı nedir? İyisini kötüsünü nasıl ayrıştıracağız? Doğadan kaynaklanan hammaddeyi isteklerimiz doğrultusunda etkileme şansımız ne kadardır? Onda, bütün bu soruların yanıtı yoktur. Kendisi de bunu itiraf eder

ve hammadde konusunda açıklayıcı nitelikli dişe dokunur tek söz edemez. İkinci yasa, kuşaklar boyu sürdürülmesi gereken bir *içevlilik* uygulamasıdır. Böylece, yakın akraba olan ırk mensupları birbiriyle evlenerek, ırkın özellikleri korunmalıdır. Burada, akla hemen gelecek ilk çağrışım, Hitler döneminde uygulanan ve üstün Alman ırkının ıslahı ve çoğaltılmasını amaçlayan insan haraları uygulaması olmaktadır. Oysa Chamberlain, böylesi yapay yöntemlerle ırk ıslahının olanaklı olmadığını, insan haraları uygulamasının pratik olarak olanaksız olduğunu söylemektedir. Bu konuda, Hitlerci ırkçı düşünceyle zıtlaşmıştır. Chamberlain'ın üçüncü yasası, *ayıklanma* yasasıdır. Bilinçli ırk politikalarıyla, korunmaya, geliştirilmeye çalışılan ırk, karışımına girerek bozabilecek olan diğer ırk özellikleri elemeye tâbi tutularak, ayıklanacaktır.

Buraya kadar ırkın saflığını korumaya yönelik olan yasaların birden farklılaştığını görürüz. Zira, dördüncü yasa olarak getirilen düşünce, melezleşmenin zorunluluğu ve gerekliliği düşüncesidir. Chamberlain, zaman ve ölçü olarak sınırlı ve bilinçli bir melezleş(tir)menin, daha nitelikli döller elde etmek için gerekli ve zorunlu olduğunu söyler. O halde, beşinci yasada sıkı sıkıya öğütlediği gibi, melezleştirme (ırkların karıştırılması), yüksek ırkın niteliklerini bozabilecek sınırlara ulaştırılmamalıdır. Sınırları kontrol edilmeli, istenen nitelikler elde edildiğinde melezleştirme süreci kesilmelidir. Çünkü, melezleştirme, ölçü dışı devam ederse, sonuçta ilkel ırkın özellikleri üstün ırkın özelliklerini geriletecektir.

Chamberlain, John Oakesmith'in "sarhoş kabadayının ayyaşlık geğirtisi" diye tanımladığı *Ondokuzuncu Yüzyılın Temelleri* (Grundlagen des Neunzehnten Jahrhundert)[176] isimli eserinde; Ondokuzuncu yüzyılın Grek, Roma ve Yahudi uygarlıklarının bazı unsurlarının bileşiminden meydana geldiğini anlatır. Greklerin sanatı ve felsefesi, Romalıların hukuku ve siyasası ile Yahudilerin dinini sentezleyen Tötonlar (Cermen, Kelt, Slav, Latin ve Kuzey Avrupa ülke halkları) orta ve yeni çağın uygarlığının yaratıcısı olmuşlardır.

Chamberlain, üstün ırk olarak saptadığı Tötonların, Keltler, Cermenler ve Slavlardan oluştuğunu savunur. Bu haliyle Töton

kavramı Gobineau'nun aryan tanımının kapsamına yakın bir genişliğe sahip oldu. Ama aynı Chamberlain'ın, üstün ırk terimini bazen Tötonlar için kullanırken çoğunlukla Germenler için kullandığına tanık oluruz. "Tötonik kelimesini kullanması, üstün ırk içine İngiltere'yi ve Avrupa'nın diğer bazı uluslarını da sokmak içindir" der bu konuda Şenel.[177] Elbette bu yargısında haklıdır da. Zira, 1902'de yapılan Pangermanist Kongre'de de kabul gören görüşleri, böylesi bir tanım yapmasını zorunlu kılmaktaydı. Üstün ırk olarak tanımlanan "Nordik" tip saf haliyle, sayı olarak en fazla Almanya'da bulunmaktadır. İngiltere'de biraz daha diğer ırklarla karışmıştır. Fransa ve Kuzey İtalya'da ise bu tip azınlıktadır.[178] "Daha az Germenik bir ülke, daha az uygar bir ülke demektir." Bu nedenle, Alman ulusu, diğer Avrupa uluslarından daha üstündür. Avrupa'nın birliğinin temeli Alman kanıdır. O halde, Avrupa, Almanya'nın önderliğinde birleşmelidir.[179] Elbette Chamberlain, Hitler'le birlikte bu inancının yerine getirileceğine inanmaktadır ve bu inancını, 1923'te Hitler'e yazdığı bir mektupla da dile getirir.

Chamberlain'ın ilginç bir düşüncesi de; son iki bin yıldır dünyada ünlenen bütün ünlü düşünür, sanatçı ya da bilim insanının Töton atalardan gelmiş olduğunu varsaymasıdır. Örneğin Dante'nin "son derece etkileyici bir yüzü ve kubbeli bir alnı olduğu için" ya da Hıristiyanlığın büyük havarilerinden ve düşünürlerinden olan Paulus'un "Yahudi olamayacak kadar büyük bir insan" olduğu için ancak birer Töton olabileceklerini savunabilmiştir. Paulus'un ırkı sorununu kendince kesin olarak da çözebilmiştir: Paulus'un anası Hellen'dir. Büyük insanların zekaları analarından kalıtımsal olarak geçer. Hellen'ler Töton ırka dahildir. Demek ki Paulus da Tötondur. Böylesi şaşılası kanıtların dahi olmadığı yerlerde ise Chamberlain daha ilginç kanıtlama yöntemlerine başvurur. Örneğin, ona göre İsa da Yahudi olamaz. O, saf kan bir Aryendir. "İsa'nın damarlarında muhtemelen bir tek damla bile Yahudi kanı yoktur ve bu ihtimal gerçeğin ta kendisidir." Görüldüğü gibi, Chamberlain bilimsel yöntemlere başvurup sorunun çözümü doğrultusunda kanıtlar ileri sürmek yerine, küçük bir hileye başvurmakta ve cümlenin başında *olasılık* olarak ileri sürdüğü dü-

şünceyi cümle bitiminde *kesinlik* olarak sunmaktadır. Böylece inanç, gerçeğin yerine geçirilmektedir.

Chamberlain'ın düşüncelerinde antisemitizm, klasik anlamıyla yer almaz. Hatta, 'Tötonik ırkın en gerçek oğulları siyah saçlı olabilirler' de diyebilmektedir." [180] Yahudilere yönelik bu sempati, esas olarak, Yahudilerin, içevlilik yöntemiyle kanlarının arılığını korumayı başarabildiklerini ve bu nedenden dolayı ırk olarak değişmeden kalabildiklerini düşünmesindendir. Ona göre, Yahudiler, içinde yer aldıkları bütün toplumlarda yabancılıklarını (farklılıklarını) korumuş ve uygarlık yaratabilmiş ırklardandır.

Chamberlain, bu sempatik yaklaşıma karşın, "Avrupa tarihi üzerinde Yahudilerin yıkıcı, olumsuz etkisini" özel olarak vurgulamaktan da geri kalmaz. Onda antisemitizm yeni bir boyut kazanır. Antisemitizm, Fontette'in tanımıyla, "eski özgün şeklini artık kaybetmiş ve daha geniş ve bütünlüklü bir sistemin unsurlarından biri haline dönüşmüştür."

Naziler açısından Chamberlain'ın düşünceleri bütünüyle onaylanabilir durumda değildi. Öncelikle, her şeye karşın Yahudilerle ilgili olarak söyledikleri pek de hoşlanılır türden değildi. Rosenberg'den aktarma Hitlerci antisemitik düşünceyle çatışmaktaydı Chamberlain.

İkinci olarak, Chamberlain, "aryan" sözcüğünü kullanmaktan kaçınmaktadır. Çünkü, bu kavramın ırk tanımlamalarında kullanılmasına yönelik itirazlar vardır. Birçok ırkçı kuramcıdan farklı olarak Chamberlain, bir Aryan ırkın varlığına inanmamaktaydı. Ona göre Aryanlar, birçok soyun karışımından oluşmuş halk topluluklarıdır. Ve üçüncü olarak, kendine özgü bir Hıristiyan olan Chamberlain, Nazilerce çoğunlukla benimsenen (kökleri töton dinine dayanan) eski Cermen pagancılığıyla uzlaşmaz düşüncelere de sahiptir.

Vacher de Lapouge *(1854-1920)*

Fransız antropolog Lapouge, kendisinden önceki diğer ırkçı düşünürler gibi, toplumsal gelişmeyi ırk özelliklerine bağlayan bir

toplumbilim anlayışını geliştirmeye çalışmıştır. Ancak, diğer ırkçı düşünürlerden farklı olarak ırk özelliklerini daha ölçülebilir kavramlarla açıklamaya çalışmıştır. Ve *kafatasçı*[181] ırk kuramlarının kurucusu da sayılabilir.

Lapouge, insan ırklarını esas olarak kafa ölçülerine göre sınıflandırır. Kafa ne kadar uzunsa yeteneklerin de o kadar gelişkin olduğunu iddia etmektedir. Ve bu sınıflandırmayı önceleri sadece Avrupa için ileri sürer. Daha sonra Avustralyalı yerlilerle ilgili bulgular Lapouge'un kuramını altüst edince çelişkili ifadelerle kuramını yeniden düzenleme çabası içine girer.

Ona göre Avrupa'da yaşayan halklar arasında üç kafatası biçimi (üç ırk) vardır:

1, Dolicocèphale (uzunkafalılar):

Uzunkafalılar bütün medeniyetlerin yaratıcısı olan üstün ırkı oluştururlar. *Homo Europaeus* (Arya) ırkı uzunkafalı ırktır. Aryaların kafa ölçüsü ortalama olarak 76'nın altındadır. Renkleri kumral ve boyları ortalama 1.70 metredir. Bunların ruhsal ve zihinsel yetenekleri çok gelişkindir. Atılgan ve cesurdurlar. İstediklerini elde etme konusunda olağanüstü bir azme ve güce sahiptirler. Kendinden emin, gururlu, bağımsız karakterli ve inisiyatif sahibidirler.

Eski Yunan ve Roma uygarlıkları uzunkafalıların eseridir. Ama bunların kafatasları giderek kısaldığı için uygarlıkları da çökmüştür. Amerika, İngiltere gibi ülkelerde de uzunkafalı ırk egemendir ve bunların gelişkinliklerinin nedeni de budur. Oysa Fransa'da uzunkafalılar giderek azalmıştır ve Fransa gerilemiştir.

2, Brachycèphale (kısakafalılar):

Lapouge'un *Homo Alpinus* adını verdiği kısakafalıların kafa ölçüleri ortalama 85'dir. Renkleri esmer ve boyları ortalama 1.60 metredir. Bunlar alçakgönüllü ama darkafalıdırlar. Türklerin de dahil edildiği ve Avrupa'da, esas olarak Fransa, İtalya ve Balkan ülkelerinde çoğunlukta olan bu ırk mensupları toplumsal ilerlemeye karşı direnirler çünkü geleneklere sıkı sıkıya bağlı ve hayli tutucudurlar. Öncülük etme isteği ve becerisine sahip değildirler.

Tamamen edilgendirler ve başkaları tarafından yönlendirilmeye gereksinim gösterirler. "Toplumsal çıkar" sözü onlar için bir anlam ifade etmezken kişisel çıkarlarına çok bağlıdırlar. Ve her türlü ahlaksızlığa yatkındırlar. Politik yanlarıyla değerlendirildiklerinde ise, bunlar, "mükemmel bir köle, ideal bir serftirler".

3, Homo Contractus (Homo Mèditèranèen):

Kafa uzunlukları ortalama 76 olan bu dolikosefal ırk, ölçüler itibariyle diğer iki ırkın arasında bir yere sahip olmakla birlikte Avrupa ırkları arasında ruhsal ve zihinsel yetenek bakımından en düşkününü oluştururlar. Tamamen yeteneksiz, beceriksiz bir ırktır.

Bir sonraki bölümde göreceğimiz Ammon Irk Yasaları gibi, Lapouge'un da ırklara ilişkin ürettiği birtakım tezleri (kendi adlandırmasıyla, yasaları) vardır. Aslında bu yasalar, Ammon Irk Yasaları'nın devamı gibi de ele alınabilir. Çünkü, esas olarak Ammon'a dayanır. Örneğin; kentli nüfusun kafatası ölçülerinin, kent çevresindeki kırsal nüfusun ölçülerinden daha düşük olduğu; yani, kentli insanın kırsal kesim insanından daha gelişkin yapısal özelliklere sahip olduğu (Kentli Kafatası Yapıları Yasası); ya da, entelektüellerin kafataslarının her yöne doğru, fakat özellikle enine doğru daha geniş olduğu ve yaşam süresince de bu genişleme eğiliminin devam ettiği (Entelektüeller Yasası) biçiminde formüle edilen tezlere sahiptir. Vacher de Lapouge, sınıfların da biyolojik yapılara bağlı olarak ortaya çıktığını iddia eder. Ona göre sınıflar, toplumsal bir seçmenin ve biyolojik yapılara bağlı olarak morfolojik farklılıkların ürünüdürler.

Lapouge'un ırk kuramı uzun süreli bir kuram olamadı. Avustralyalı ilkel yerlilerin kafataslarının genellikle uzun olduklarının araştırmalar sonucunda saptanması bir şaşkınlık yarattı. Zira bu toplumların gelişkinlik düzeyleri ile, kafatası uzunluklarının ifade ettiği olmaları gereken gelişkinlik düzeyi birbiriyle açıkca çelişmekteydi. Bunun üzerine Lapouge, kuramında bir değişiklik yapmak zorunda kaldı: "Ben, sadece, her ırktan uzunkafalıların egemen olduklarını söyledim. Meksika'da, Cava'da, zenciler arasında (toplumsal olarak) yüksek katları uzunkafalılar, aşağı sınıfları ise kısakafalılar meydana getirmişlerdir" diyerek, ken-

disiyle çelişen ve hiç de inandırıcı olmayan bir tutum içerisine girdi. Ama, yine de bu sözüyle hiç olmazsa, uzunkafa ölçüsünün sadece Aryalılara özgü bir durum olmadığını, her ırkın içinde bulunabildiğini kabullenmek zorunda kaldı.

Lapouge'un, en az kafatasçı görüşleri kadar ilginç olan bir diğer görüşü ise *toplumsal ayıklanma* kuramıdır. Darwinci toplumbilimcilerin *doğal ayıklanma* kuramlarına karşın Lapouge *toplumsal ayıklanma* kuramını savunur. O, doğal ayıklanma'nın yerini, gelişkin toplumlarda artık toplumsal ayıklanma'nın aldığını ileri sürer. Toplumlarda, toplumsal yaşamın ayıklayıcı etkisi ırkların geleceğini de belirler. Onun bu süreci anlatırken kullandığı kendine özgü kavramları vardır. *İç ayıklanma* (sèlection interne) ve *dokusal ayıklanma* (sèlection interstitielle) bu türden kavramlardan ikisidir. *İç ayıklanma*, bireyin, çevresiyle olan ilişkilerde kazandığı başarıları ve dokusal ayıklanma ise, yabancı yapıların gruba yönelik nitelik değiştirici etkileri olarak tanımlanır.

Toplumsal ayıklanmanın gerçekleştiği sekiz alan vardır; askerlik, siyasa, din, ahlak, hukuk, ekonomi, meslek ve göç. Bu alanların her biri kendi işleyişi içinde uzunkafalı ırkın tükenmesine neden olmaktadır. Örneğin, askerlikte en çok ölenler atak karaktere sahip olan uzunkafalılardır. Dinler evlenmeyi reddettiği için, uzunkafalıların en değerli unsurları olan din adamları kendilerini üretemiyorlar. Korkak ve tembel kısakafalılar ise, askerlikte sağ kalanlar olmaktadır. Ahlak düşkünü kısakafalıları ahlak kuralları korumaktadır. Kısaca, uzunkafalılar toplumsal ayıklanma kuralınca sürekli olarak yok olmaktadırlar. Bu nedenle toplum sürekli bir çöküş içindedir. Toplumda giderek çoğalan kısakafalılar toplumsal çöküşün de nedenidirler.

İnsanlığın geleceğine ilişkin hayli karamsar düşüncelere sahip olan Lapouge, bu karamsarlığını genel evren boyutlarına kadar çıkarmaktadır. Ona göre evren sürekli bir gelişme-ilerleme içinde değil tersine, sürekli bir gerileme içindedir. İlerleme düşüncesi bir hayaldir, asıl olan gerilemedir, çöküştür. Örneğin, güneş giderek soğumakta, canlı türlerinin gelişkinleri giderek yokolmakta ve yerlerini ilkel türler almakta, tarihte çok büyük uygarlıklar yok

olup gitmekte ve yerlerine bir daha aynı güçte, aynı gelişkinlikte yeni uygarlıklar gelmemektedir. Ve insanlık da tümüyle yok oluşa doğru gitmektedir.

Bütün ırkçı düşünürler gibi Lapouge da eşitlik düşüncesinden ve bu düşünceyi topluma egemen kılmaya çalışan demokrasi anlayışından nefret etmektedir. Ona göre, adalet, eşitlik, kardeşlik gibi toplumsal düşünceler birer yalandan ibarettir. Oysa, bilim, yalanın yerine konulmalıdır. Toplum, bilimsel politikalarla yönetilmelidir. Ve toplumu ilgilendiren temel bilimsel yasalar ırk yasaları olduğuna göre, bütün politikalar, yönetme ilkeleri ırk yasalarına göre düzenlenmelidir.

Bireylerin dinsel eğilimlerinin bile ırkla belirlendiğinde ısrarlı olan kafatasçı Lapouge, "gelecekte insanlar kafatasına göre birbirini boğazlayacaklar" derken, gerçekten de çok haklıydı. II. Dünya savaşı bunu kısa bir süre sonra kanıtlamış oldu.

***Alfred Otto Ammon** (1842-1916)*

Darwinci bir toplumbilimci olan Ammon, bir iki düzeltme dışında Lapouge ile aynı görüşleri savunmaktadır. Toplumsal gelişmeyi biyolojik faktörlerle açıklamaya çalışırken, Lapouge'un toplumsal ayıklanma kuramının aslında doğal ayıklanmadan başka bir şey olmadığını, doğal ayıklanmanın sadece bir biçimini oluşturduğunu söyler.

Ammon da esas olarak Lapouge'un kafatası kuramına sahip çıkar. Kafatası ile yetenekler arasındaki ilişki konusundaki görüşler onda da aynıdır. Toplumun asli olarak iki ırktan oluştuğu; uzunkafalı ırkın yüksek sınıfları, buna karşın kısa kafalı ırkın aşağı sınıfları oluşturduğu; Aryaların uzunkafalı ırktan oldukları düşüncesi Ammon'un kafatasçı görüşlerinin esasını oluşturur. Kafatasçılık konusunda Ammon Lapouge'u da geride bırakarak, üstün olmak için sadece uzunkafalı olmayı yeterli ve zorunlu olarak görür. Ama örneğin, Lapouge da kafatası ölçüsünün yanında yer alan renk faktörünü (uzunkafalılar için kumrallık) bir zorunluluk olarak görmez.

Ammon, ırksal özelliklerin kalıtımsal olarak soydan soya (hèrèditè) geçtiğini söyleyerek düşüncesini şöyle sürdürür: İnsanlar yaradılıştan eşit değillerdir, kalıtımsal olarak taşıdıkları ırkın özellikleriyle doğarlar. Bu nedenle insanların toplumsal yaşamda eşit olacaklarını düşünmek asla olanaklı değildir. Toplumlarda üstün ve aşağı ırkların bulunması bir doğa yasasıdır, doğaldır. Bu durum doğal olmaktan öteye, yararlıdır da. Örneğin, aristokratların (üstün ırk mensuplarının) zihinsel görevlerini daha iyi yapabilmeleri ve bu yetenekleri geliştirebilmeleri için her alanda aşağı ırkın varlığına gereksinimleri vardır. Ammon, bu düşüncelerinin doğal sonucu olarak koyu bir sosyalizm düşmanıdır. İnsanlar arasında eşitlikten söz eden ya da böylesi bir toplumsal düzenin oluşturulması için düşünce ya da eylem üreten bütün toplumsal / politik düşüncelere karşı fanatik bir düşmanlığı vardır.

Aşağı ırk mensupları toplumda altsınıfları oluştururlar. Bu sınıflar yeteneksizliklerinden dolayı ancak kaba işleri görebilirler ve iyi yaşamaya layık değildirler. Aristokratların ise, görevlerini daha iyi yapabilmeleri için sağlıklı ve güzel bir yaşama gereksinimleri vardır ve altsınıflar toplumun çıkarlarının gereği olarak bu olanağı hazırlamak zorundadırlar.

Uzunkafalı Aryalar ne yazık ki giderek toplum içinde azalmaktadırlar. Onları kurtarmak için her şeyi yapmak cesaretinde olmak gerekir. Mevcut toplumsal sistem insanların eşitsizliği üzerine kurulmuştur ve çok güzel işlemektedir. Toplumdaki üstün yetenekler ile sersem sürüsü (halk) bu toplumsal sistemin kurumlarında toplumsal ayıklanma ile ayrılırlar. Okullar bu işlevi yerine getirirler. Ceza kurumları da topluma layık olmayanlar ile topluma yararlı olanları birbirinden ayırır. Yetenekli olanlar mesleklerinde yükselirler, yeteneksizler ise yok olurlar. Ama buna karşın uzunkafalıların azalması engellenememektedir. Irkların melezleşmesini engellemek için örneğin, iki ırk arasında evlenmelerin yasaklanması zorunludur. Böylece üstün insanın yaratılması/çoğaltılması olanaklı olabilir.

Ammon'un ırkçı düşünce tarihinde önemi büyüktür. O, düşüncelerini spekülatif tartışma ortamından çıkararak kesinleştir-

mek, bilimsel netlik kazandırmak için araştırmalara başvurmuş ve elde ettiği sonuçları ırk yasaları adıyla toparlamıştır. Böylece antroposyoloji biliminin kurucuları arasında da büyük önem kazanmıştır.

Ammon, kır ve kent nüfusu arasında göz rengi, saç rengi ve kafatası biçiminde farklılıklar olduğunu saptayarak araştırmaya başlar. Almanya'da, Mannheim, Heidelberg ve Karlsruhe kentlerinde ve bu kentlerin çevresini oluşturan kırsal alanda araştırmalarını sürdürür.

Esas olarak, 1886 Baden Dükalığı'nın, askere alma kayıtlarına dayanarak yapılan araştırmalar sonucunda, Ammon'un kaydettiği saptamalar şöyledir: Kentlerden gelen askerler, kırsal kesimden gelen askerlere kıyasla daha uzun ve dar bir yüze sahiptirler. Kafatası ölçümünde de kentli nüfus kır nüfusundan daha kısa bir kafatası ölçüsüne sahiptir. (Bu büyüklük, ortalama olarak, kentli nüfus için 80, kırsal nüfus için 85). Başka bir deyişle, kent nüfusu giderek dolikosefalleşiyordu. Buna karşılık kırsal nüfus giderek brakisefalleşmekteydi. Onun saptadığı sonuçlar, toplumsal ayıklanmayı kanıtlar doğrultuda idi. Brakisefal kır nüfusundan kente göç edenler, kırsal bölge içinde yer alan, ve kırsal kesimin (köyün) en enerjik ve en hırslı (istek sahibi) dolikosefalleridir. O halde, her topluluk içinde dolikosefaller toplumun üst katmanlarını oluşturma yeteneğine sahiptirler. Enerjik, aktif, yaratıcıdırlar.

Ammon'un araştırma sonuçlarında, kentli nüfus kentliler, yarıkentliler ve yarı-köylüler diye üç kategoriye ayrılır. Kentli ailelerden doğmuş olan kentliler gerçek kentlidir. Kırsal nüfus kökenli olup da kentte doğan nüfus, yarı-kentli olarak tanımlanır. Ammon, kentlere göç etmiş kırsal alan insanını ise (köylüler) yarıköylü diye adlandırır ve kent toplumsal yapısının en alt tabakalarını oluşturduklarını savunur. Buna karşın, kent nüfusunun bu yarı-köylü tabakası, göçtükleri kırsal alanın gelişkin dolikosefallerini oluşturmaktaydılar.

Örneğin, yönetici sınıfları da ele aldığımızda, bu sınıfın üst tabakalarını (diğer tabakalara kıyasla) daha dolikosefal olanlar oluşturmaktadırlar.

Anlaşıldığı gibi, Ammon ırk ayırımını sadece ırklar arası bir olgu olarak görmekle de yetinmeyip, ayrıca, her ırkı kendi içinde de hiyerarşik bir statüye denk düşecek şekilde ayırıma kadar götürmüştür.

Francis Galton *(1822-1911)*

Biyologizm akımının ünlülerinden Darwin 'in yeğeni Galton tüm toplumsal sorunların biyolojik temellerle açıklanabileceği iddiasındadır. Bunun için genetikten yararlanabileceğini düşünmektedir.

1869'da yayınlanan *Hereditary Genius* (Kalıtsal Dahilik) adlı kitabında, toplumların biyolojik açıdan değerlendirmesini yapmaktadır. Galton, böyle bir değerlendirmede, toplumların çıkardığı dahi sayısını kriter olarak almaktadır. Yaptığı araştırmaların sonucunda önemli (başarılı-seçkin) insanların kanlarında sıradan insanlara kıyasla "üstün vasfı oluşturan genetik özellikler" bulunduğunu savunan Galton, bu buluşunun halklar düzeyinde de geçerli olduğunu düşünür. Sömürge ülke halklarının kanlarındaki genetik özellikler, özellikleri itibariyle egemen (ya da gelişmiş) ülke halklarının genetik özelliklerinden düşük, geri düzeydedir. Elbette insanlık, ırkından getirdiği üstün özellikleri korumak zorundadır. Bunun için her şeyi yapmak elbette meşrudur, doğal bir zorunluluktur.

Galton, toplumları derecelendirdiği 16 basamaklı bir listede MS X. yüzyılda yaşamış Atinalılardan iki kademe aşağıda Anglosaksonların, ve onlardan iki kademe aşağıda da Siyahların adını verir.

Galton'a göre, düşük vasıflı özellikler taşıyan kan sahibi kişi ya da halkların yaşatılmaya çalışılması büyük bir yanlıştır. Doğal ayıklanmaya karşı yani doğaya karşı bir uğraştır.

Bu ekolün başlıca temsilcilerinden birisi olan İngiliz ırkçı toplumbilimcisi Galton, görüldüğü gibi, ırkçı kuramını Darwinci toplumbilim ile temellendirir.

Otto Ammon'un ırk kuramındaki başlıca belirlemelere katılan Galton, soyaçekim yoluyla döle aktarılan ırksal özellikler nedeniyle toplumda eşitsizliğin kaçınılmaz ve doğal olduğu görüşünü yinelerken, çevre faktörünün ırksal yetenekler üzerindeki etkisini de özellikle inceler. Bireysel farklılıkların oluşumunda çevre etmenleri belirli oranda bir rol oynasa da, ırk özelliklerinin belirleyicisi soyaçekimdir. Ne çevre etmenleri ne de toplumsal engeller ırk yeteneklerinin ortaya çıkmasını engelleyemez.

3.BÖLÜM NOTLARI

143 Galeano, Eduardo. *Latin Amerika'nın Kesik Damarları,* Alan Yay. s.78.

144 Aktaran: Alâeddin Şenel. *Irk ve Irkçılık Düşüncesi,* s.71.

145 Abel, Olivier. *Lévi-Strauss'un Antropolojik Yapısalcılığına Bir Yaklaşım.* Claude Lévi-Strauss'un *Irk ve Tarih* isimli kitabı için Giriş yazısı. Metis Yay. s.7.

146 Vallois,Henri-V. a.g.e.

147 Şenel, Alâeddin. *Irk Ve Irkçılık Düşüncesi,* Bilim Ve Sanat Yay. 1984, s.16.

148 Isaaç de la Peyrère, Fransa'da bulduğu bazı taşların, zaman olarak Adem Baba'dan önce yaşamış olması gereken ilkel insanların taşlardan yontarak yaptığı iş araçları olduğunu iddia etti. Bu kilisenin tepkisine neden oldu. Zira, "birincisi kilise için insanoğlunun yaşı belliydi. İsa'dan öncesine 4004 yıl ve İsa'dan bu yana geçen yılların toplamı. Bundan daha yaşlı insanlık (ya da insanlık tarihi) olamazdı. İkincisi bu tarihin başlangıcı Adem'dir ve ondan önce yaşamış insan olamazdı. Ve üçüncüsü insan, tanrı tarafından bugünkü gibi yaratılmış olduğuna göre, tarihin hiçbir döneminde ilkel diye tanımlanan insan olamaz" Kilise bu düşüncelere aykırı bulduğu Peyrère'in kitabını 1655 yılında törenle yaktı.

149 Düşünürlerin ya da bilim çevrelerinin, Darwin'e yönelik bu hoşgörülü yaklaşımına bir örnek olarak değerli hocam Alâeddin (Adam) Şenel'i gösterebiliriz. Şenel, *Sağcı Düşünüşün Kritik Tarihi*'nde, giderek sosyaldarwinizme ulaşan Darwin'in tezleri için şöyle der: "Darwin bunları, insanların eşitsizliği üzerine olan bir inancını temellendirmek, ya da haklı göstermek için söylememişti. Teorileri salt hayvan cinslerinin evrimini açıklama amaçlıydı." (s.126) *Irk ve Irkçılık Düşüncesi* isimli yapıtında ise aynı konuya bakışını şöyle özetler: "Bununla birlikte, Darwin'in hakkını Darwin'e vermek gerek. Darwin'in en önemli katkısı evrim kura-

mıdır. Bu kuramla canlılarla ilgili bilimlerin, dolayısıyla toplum bilimlerinin önündeki 'yaradılışçı', 'teolojik' engelleri kaldırarak, onları bugünkü düzeylerine ulaştıracak ufukları açmış oluyordu. Evrimin düzeneği ile ilgili yanılgılarının ve bu yanılgılara dayanan düşünürlerin verdiği zararlar, evrim kuramının yararları yanında hafif kalır. İşin ilginç yanı, Darwin'e yapılan saldırıların, geçmişte olduğu gibi bugün de, yanıldığı noktalara değil, doğrudan doğruya onun bilim ve düşünce dünyasına en büyük katkısını oluşturan evrim kuramına yöneltilmesidir. Bu saldırılarda, Darwin'in ayrıntılardaki yanılgılarını düzelten Yeni Darwinci görüşlere (inanmaksızın) dayanılarak, Darwin'in kuramının bilimsel geçerliliğini yitirdiğini ileri sürmek, 'eleştiri ahlâkı'na sığacak bir tutum olarak görünmemektedir. Dolayısıyla, burada Darwin'e yöneltilmiş olan eleştiriler, deyim yerindeyse 'ileriden eleştiriler' olup, Darwin'i 'geriden eleştiren' görüşlerin yanında değil tam karşısında olan görüşlerin ürünü olan eleştirilerdir.(s. 22. Dipnot: 23.)

Şenel'in, Darwin için yaptığı bu övgü, Evrim Kuramı üzerinden bakıldığında elbette (öncülleriyle birlikte pay edilerek) haklıdır. Fakat, buradan yola çıkarak, Darwin'in genetik-kültür bağlantısı üzerinden söylediklerini gözardı etmek kabul edilebilir bir tutum olamaz. Hele, eleştiriyi ahlak kalıpları içine sokarak yargılaması hiç de bilim insanı tutumuna uygun düşmemektedir.

Oysa, biliyoruz ki, Darwin insan toplumları için de bir şeyler söylemiştir. Ve bu düşünceleri, politik anlamda bir ırkçı öğretiyi oluşturma amacı gütmese bile, sonuçları itibarıyla beyaz-batı insanının üstünlüğüne doğrudan hizmet edebilmiştir. Darwin'in hakkını Darwin'e bonkörce verirken, başkalarının hakkını da sahiplerine vermekte cimri davranmamak gerekir. Şenel'in ifadesiyle: "Darwin'in yaşam savaşına ve doğal ayıklanmaya ilişkin kuramlarının... insan türüne de uygulama yolunda çıkarsamalarda bulunmalarını engelleyecek hiçbir söz bulunmadığı gibi, *Türlerin Kökeni*'nden on iki yıl sonra... *İnsanın Türeyişi* adlı yapıtında, bu çıkarsamaları kendisi yapmaktadır. Hem de bunu öylesine yapmaktadır ki, değil insan türünün 'biyolojik' evriminin, toplumsal, düşünsel, moral evriminin bile yaşam savaşında doğal ayıklanma yasasının ürünü olduğunu söylemektedir. Darwin'in ırkçı, Sosyal Darwinci öğretilere büyük destek veren en önemli yanılgısı buradadır." (y.a.g.e. s.22) Bana göre de öyle. Özellikle, Darwin'in Tierre del Fuegolu'lara ilişkin söylediği olumsuz değerlendirmeler ile (1871), W.P. Snow'un aynı yerliler için on yıl önce söylediği övgüler arasındaki büyük zıtlık da dikkate alındığında; bu yanılgıyı rastlantı olarak değerlendirmeyeceğiz herhalde.

150 Darwin'in görüşlerine yaklaşım konusunda Kilise çevrelerinin kendi arasında da tartışmalar söz konusudur. Örneğin Unitarianlar ile Protestanlar birbirinden taban tabana zıt yaklaşım içine girmişlerdir.

151 1981 yılında İngiltere'de, Güney Kensington'da British Museum'un Doğal Tarih bölümünde açılan "Türlerin Kökeni" sergisinin hemen girişinde hazırlanan bir ilân tahtasının üzerinde bu cümleler yer almaktaydı. Dünyanın en ciddi doğabilimi dergilerinden birisi olan *Nature* dergisinde ise olay şöyle veriliyordu: "Güney Kensington'da Darwin'in ölümü."

152 Bu dönemde Kilise'nin kendi içindeki önemli tartışmalarından birisi dünyanın yaşı üzerine idi. Dünya, Tanrı tarafından, İsa'dan 4000 yıl önce mi yoksa 4305 yıl önce mi yaratılmıştı? Bu soru, sadece Kilise çevrelerinin değil, dönemin birçok bilim insanının da kafa yorduğu bir sorun idi. İrlanda Başpiskoposu James Ussher, 1650 yılında, evrenin yaradılış yılının MÖ. 4004 yılı olduğunu ilan ediyordu.

153 Galileo ve Sokrates, resmi ideoloji tarafından örnek aydın olarak getirilir önümüze. Oysa her ikisi de düzenle anlaşmanın tipik örnekleridir. Yasalara karşı koymayı reddeden ve ölümü bekleyen Sokrates ile, tutuklanmamak için bilimsel saptamalarını savunmaktan kaçınan Galileo'ya karşın, sistemin tepkilerini çeken düşünceleri ölüm riskine rağmen savunma yiğitliğini gösteren İtalyan Giordano Bruno'nun bilim kişilikleri arasında o kadar büyük fark var ki. Sömürü sistemlerinde eğitim kurumları, düzenin kurallarına boyun eğilmesinin gerekliliğini savunurken, Sokrates'in yasalara karşı çıkmak yerine baldıran zehirini tercih ettiğini anlatarak örneklerler. Yine, mahkemede sözünü geri alan Galileo da bilim kişiliğiyle göklere çıkarılır. Bunların düşünceleri ya da bilim güçlerinin tartışmasından uzak olarak söyleyebiliriz ki, bilim kişiliği olarak hiç de savunulacak bir yanları yoktur. Gerçek bilim insanı tutumu için verilmesi gereken örneklerden Bruno'nun öyküsü ise eğitim kitaplarımızda hiç yer almaz. Böylesi bilim kişiliklerine saygımız adına, bir dipnotta da olsa, bunlar adına birinden, Bruno'dan kısaca sözetmek ve beyin tazelemek istiyorum.

Dinin, "dünya merkezli hareket" iddiasına karşı Copernikus'un (1473-1543) "güneş merkezli hareket" ("Dünya güneşin çevresinde dönüyor") tezi filozof Bruno tarafından da korkusuzca savunulur. Ama bu onun acılı yaşam öyküsünün de nedeni olur. Ülkesini terketmek zorunda kalır. Sonra yeniden ülkesine döner ve sekiz yıl tutuklu kalır. İşkence görür. Düşüncelerinden vazgeçmesi istenir. Onun cevabı kesindir: "Doğru bildiğim sözden dönemem." Sonunda Engizisyon kararıyla yakılarak ölümüne karar verilir. 1600 yılının Şubat ayının yedinci günü Roma'da Campo dei Fiori meydanında bir odun yığını üzerine çıkarılır ve yakılarak öldürülür. Ölürken, yargıçlarına hitaben şöyle der: "*Benim, kararınızı dinlerken ürktüğümden çok daha fazlasıyla sizler bu kararı verirken korkuyordunuz.*"

Ölümünden üç yüzyıl sonra da olsa (1894) yakıldığı meydanda dikilen heykeli, Bruno'nun yürekli kavgasını ışıklı yürekler yeşerterek bugünlere taşımıştır.

154 Aktaran: Farrington, Benjamin. *Darwin Gerçeği,* Çev: Bozkurt Güvenç, Yalçın İzbul. Cep Kitapları, 1985. s.20

155 Bilimle uğraşıyı erkeklere özgü bir iş olarak değerlendiren cins ayırımcısı erkek egemen anlayışın bu dönemde bilim çevreleri içindeki yaygınlığı da dönemin özelliklerinin doğru tanımlanabilmesi bakımından önemle vurgulanmalıdır. "Cambridge'de jeoloji profesörü olan Adam Sedgwick, kitabı didik didik etti, birçok ayrıntıyı tiksindirici buldu ve sonunda böyle münasebetsiz bir kitabın ancak bir kadın tarafından yazılabileceğine karar verdi." George, Wilma. *Darwin,* Çev: Müfide Pekin, Afa Yay. s.15

156 Aynı tutumu sürdüren Kilise, bugün artık bilimin uzanamayacağı bir alanı teolojinin mekanı olarak kabul etmeye hazırdır. Bu konuda çok önemli bir adımın Papa tarafından ortaya atılışını çağımızın büyük kuramsal fizikçisi S. W. Hawking şöyle anlatıyor: "(Katolik Kilisesi Galileo ile uğraşırken, güneşin dünya etrafında döndüğünü ilân ederek bilimsel bir soruya ilişkin hükümde bulunmakla kötü bir yanlış yapmıştı. Yüzyıllar sonra, şimdi ise, evrenbilimi konusunda akıl danışmak için birtakım uzmanlar çağırmaya karar vermiş. Konferansın sonunda, katılanlara Papa'nın huzurunda bulunma ayrıcalığı tanınmıştı. Orada Papa bize, evrenin büyük patlamadan sonraki evrimi üzerinde çalışmamızın yerinde olacağını, ancak, büyük patlamanın kendisini soruşturmamamızı, çünkü onun Yaradılış anı, yani Tanrı'nın işi olduğunu söyledi. O zaman, biraz önce konferans sırasında verdiğim konuşmanın konusundan haberdar olmayışına çok sevindim. Çünkü, konuşmam, uzay-zamanın sonlu ama sınırsız olabileceği, yani başlangıcının, yaradılış anının olmadığı konusundaydı." S.W. Hawking. *Zamanın Kısa Tarihi.* Çev: S. Say, M. Uraz, Milliyet Yay. 3. Baskı, 1989, s.152.

157 Farrington, a.g.e. s.108.

158 C. Darwin. *Otobiyografi,* Aktaran: Farrington, a.g.e. s.107.

159 Darwin'in Mektupları'ndan, Aktaran: B. Farrington, a.g.e. s.111.

160 C. Darwin. *Otobiyografi,* Aktaran: Farrington, a.g.e. s.112.

161 Darwin'in Mektupları'ndan, Aktaran: B. Farrington, a.g.e. s.112.

162 Bu bölümde, parantez içinde verilen sayıların tamamı Darwin'in *İnsanın Türeyişi* (Sol Yay. 1. baskı) kitabına aittir.

163 Burada "yetkin" kelimesini "sayısal çokluk" anlamında ele almak gerekir.

164 Teber, Serol. age. s. 347. Elbette bu kuramdan çıkarları olan sınıf ile bu kuramın iktidarı için çarpışan sınıfsal kitle birbirine bire bir denk düşmez. Yalana dayalı demagojik propaganda ile çarpıtılan geniş halk kitlelerinin bilincinin (kendisi bu ideolojinin sonuçlarından her zaman zarar görmesine rağmen ve özellikle orta sınıfların) bu ideolojiyle böylesine

bütünleşmesi sosyal-psikolojinin kesinlikle cevaplamak zorunda olduğu önemli problemlerden birisidir.

165 Farrington, Benjamin, *Darwin Gerçeği*, Çev: Bozkurt Güvenç, Yalçın İzbul, Cep Kitapları, 3. baskı, 1987, s.105.

166 Bildiğimiz gibi, Galileo da, Engizisyon önünde direnemeyerek görüşlerinin yanlış olduğunu ilan etmek zorunda kaldı.

167 Güvenç, Bozkurt / İzbul, Yalçın. *Darwin Gerçeği* isimli kitaba yazdıkları "Çevirenlerin Önsözü"nden.

168 Şenel, Alâeddin. *Irk ve Irkçılık Düşüncesi*, Bilim ve Sanat Yay. s.66.

169 (Engels, Lavrov'a mektup, 12 Kasım 1975 / Marks/Engels, *Nüfus Sorunu Ve Malthus*, Sol Yay. 1. baskı, s.220-225).

170 Montesquieu'nün bu sözü farklı bir biçimde XIX. yüzyıl düşünürlerinin düşüncelerine de yansımıştır. Virey, Bory de Saint-Vincent, Desmoulins gibi yazarlar insan grupları arasında güzelden çirkine giden bir derecelendirme yapmışlar ve elbette bu derecelendirmede Beyazlar ve Siyahlar bulunmaları gereken yere bırakılmışlardır; birincisi en güzel, ikincisi en çirkin olarak derecelendirilmiş olarak. En çirkinler doğal olarak "hayvana en yakın" olarak değerlendirilirken, bu saptama sadece fiziksel özelliklerle sınırlı olarak bırakılmamış, fizikselin ruha da yansıyacağı düşünülerek, fiziksel olarak en güzelin ruhsal yönden de en gelişkin zekaya sahip olan en üstün ırk olduğu savunulmuştur.

171 Cassirer, Ernst. *Devlet Efsanesi*, Çev.Necla Arat, Remzi Kitabevi, s.230.

172 Cassirer. yagy.

173 Cassirer, yage. s.232.

174 Cassirer, yage. s.246.

175 Geçmişte, bugünkü ABD'nin kurulduğu bölgede yaşadığı sanılan bir uygarlık.

176 Bu eserden II. Wilhelm öylesine etkilenmiştir ki, kitabın yeni baskılarının yapılması ve genişçe dağıtılabilmesi için özel ödenek ayrılmasını emretmiştir.

177 Şenel, *Sağcı Düşünüşün Kritik Tarihi*, s.200

178 Avrupa halklarında Nordik kan yoğunluğu ya da başka bir ifadeyle, üstün Nordik ırkın Avrupa topraklarındaki dağılımı ırkçı düşünürlerin hep ilgisini çekmiştir. Ne var ki, ırkçı öğreti, bilimsel bağlantıdan yoksun olduğu için, bu konuda hep birbirinden farklı düşünceler üretmişlerdir. Örneğin, Chamberlain'ın buradaki değerlendirmesinden temelde farklı olan bir diğer iddia da Dr. Carl C. Brigham'dan gelmekteydi. Avrupa ulus-

larının tamamının Nordik, Akdenizli veya Alpli olduklarını ve bu üç Avrupa ırkından Nordiklerin diğerlerine üstünlüğünü savunan Brigham, Avrupa uluslarındaki Nordik kanın oranını da kendine özgü yöntemlerle ölçmeye çalıştı. Ulaştığı sonuçlara göre Nordik kanın ülkelere göre dağılımı şöyledir: İsveç'de yüzde 100; Norveç'de yüzde 90; Danimarka, Hollanda ve İskoçya'da yüzde 85; İngiltere'de yüzde 80; Almanya'da yüzde 40; Fransa ve İrlanda'da yüzde 30; Polonya ve İspanya'da yüzde 10; Rusya ve Portekiz'de yüzde 5.

Böylesi bir akımın Türkiye'de de boy saldığını Muzaffer Şerif Başaoğlu'ndan (*Irk Psikolojisi*) öğreniyoruz. "Avrupa'da, siyasi rüzgârlara kapılarak, ırk üstünlüğünü, bilhassa bir millet olarak bizim mensup olmadığımız nordik ırkın üstünlüğünü müdafaa eden bazı ilim mensupları hiçte yok değildir."

179 Şenel, Chamberlain'ın Töton kavramının içeriğini böyle doldurmasını, ırkçılık teorilerinin bilimden nasıl uzak olduğunu gösteren bir örnek olarak güzel yakalamıştır: "Burada ırk teorisinin Boulanvailler'in teorisinden ne kadar farklı hale geldiğine işaret edelim. Boulanvailler Avrupa'nın yüksek ırkı olan aristokrasinin keltleri egemenlikleri altına alan Germen (ya da Frank) ırkı olduğunu söylemişti. Chamberlain ise, bu iki ırkı da 'tötonik, yüksek ırk' genel başlığı altında üstün ırklar olarak gösterir. Bu da ırk üstünlüğü teorilerinin antropolojik, tarihi gerçeklere değil, inançlara dayandığını, bu inançlara, devrin bilim ve bilgi durumuna uydurularak, daima değişen şekiller verilişini gösterir. Gerçekten ırk teoricileri, hem üstün ırk olarak kullandıkları terimlerde, (Beyaz, Aryan, Töton, Germen, Nordik ırk), hem bu terimlerle kastettikleri ulus ve ırklarda son derece farklılıklar gösterirler." Şenel, *Sağcı Düşünüşün Kritik Tarihi*, s.200.

180 Burns, Edward McNall, *Çağdaş Siyasal Düşünceler*, s.464.

181 "Bu kategorilerin tayini rastgele yapılamaz. Bunları tayin etmek için başın uzunluğu ile (burun kökünün hemen üst tarafından -glabella noktasından- arkada kafa kemiğinin en fazla çıkıntı yaptığı kısım arasındaki mesafe) başın genişliği (başın her iki yan tarafları arasındaki en büyük genişliği) karşılaştırılır ve başın uzunluğu 100'e eşit olduğu takdirde baş genişliğinin ne olacağını ifade eden sayı basit bir formülle hesap edilir. Bu, baş endisidir. Doliko-sefallerde 76'nın altındadır, yani genişlik uzunluğun yüzde 76'sını aşmaz; mezo-sefallerde 76'dan 81'e kadar gider; brakisefallerde 81'in üstündedir." Henri -V. Vallois. a.g.e.

4. BÖLÜM

ALMANYA'DA IRKÇI DÜŞÜNCENİN KISA TARİHİ

A - G İ R İ Ş

ALMANYA'DA IRKÇILIK ÜZERİNE NOTLAR [182]

Hayır, "*tarih tekerrürden ibarettir*" sözü hiç de gerçeği ifade etmemektedir. Belki de tarihin, öncekilere benzer yönetim politikalarını ürettiğini söylemek olanaklıdır. Ama sadece bu kadar. Bunun ötesinde, ortaya çıkan gelişmelerin geçmişin tekerrürü olduğunu iddia etmek; sadece, insanı *kendini yaratamayan pasif bir hayvan* düzeyine indirgemekle kalmaz, aynı zamanda; "*gelişim, değişim*" kavramının *mutlak olarak reddedilmesini* de içerir. Oysa bu, tarihin doğasına aykırıdır. Zira tarih, salt yaşanmışı öyküleyen bir *tutanak katibi* misyonuyla yetinemez. Aynı zamanda yaşanmışı yorumlayan, sonuçlar çıkaran ve geleceğin değişim eğilimlerini dünün ve bugünün verilerine dayanarak şimdiden saptamaya çalışan, bir anlamda toplumbilime laboratuvar görevi gören bir misyonun da sahibidir. Bu anlamda elbette "tarih, yaşanan gelecektir."

Birkaç yıldır, Almanya'da ırkçılık üzerine yapılan bütün tartışmalarda "*Almanların kendi tarihleriyle hesaplaşmadıkları*" şeklinde bir saptama ya da eleştiri bugünkü gelişmelerin nedeni olarak

ileri sürülmektedir. Bu elbette bir yanıyla doğrudur. *Alman ulusu kendisiyle hesaplaşmasını gerçekleştirmemiş olan bir ulustur.*

Ama bir ulusun kendi tarihiyle hesaplaşması ne anlama gelmektedir? Öncelikle bunun toplumbilim çerçevesi içinde doğru açıklanabilmesi gerekmektedir. Ve unutmamak gerekir ki bu hesaplaşma, hesaplaşmayı yapacak unsurların ideolojik/politik eğilimlerinden arınmış da olamaz. "Hesaplaşma" kavramının içeriği yeterince doldurulamazsa varacağı yargılar ondan beklenenin negatifi sonuçları da üretebilir. Başka bir deyişle, tarihsel analizlerde kullanılacak yanlış araç/metot, varlık nedeni olan amacı tüketebilir de.

Möln olayından hemen sonra "bunun son olmasını" dileyen bütün iyiniyetli düşünce sahipleri bugün artık saldırıların hiçbirinin "son" olmayacağını kavramaya başladılar. Zira saldırılar ne birkaç Neonazinin sapık düşüncelerinin ürünüdür, ne de entegre edilebilme yeteneği bile olmayan yabancıların ürettiği bir sonuç. Sorunun esasını, Alman Ulusal Birliği'nin oluşum özelliklerinde, Alman kapitalizminin nüvesinde bulunan karakteristik ırkçı öğelerde aramak gerekmektedir. Sorunu; Batı kapitalizmi içinde ulusal devletini en son kurabilmiş olan Almanya'nın, bu ulusal birliği yükseltmeye çalıştığı ideolojik platformda aramak gerekmektedir. Ve tarihin muhasebesini buralara kadar götürmeden yapılacak olan hiçbir değerlendirmenin kalıcı sonuçlar üretemeyeceğini bilmek gerekir.

Şovenizm, bütün Avrupalı toplumlarda değişik biçimlerde ve boyutlarda var olan bir toplumsal bilinç karakteristiğidir. Fakat, Almanya'da var olan şovenizm, diğer Avrupa ülkelerindeki benzerlerinden farklı olarak nesnel ya da düşünsel platformda bütün toplumsal kurumların hücrelerine neredeyse sinmişti. Her dönemde toplumu hareketlendirebilen coşkulu bir etki gücüne sahip olan Alman şovenizminin bu coşkunluğu: "Prusya egemenliğinde devletin kuruluşu ve yeni doğan emperyalist gücün yayılma politikasını Avrupa'da biçimleyen '*kuruluş yıllarının*' fırtınalı endüstrileşme olayından sonra ortaya çıkmıştı. Bu şovenizm Almanya'da çok kolay gelişmişti, zira bu ülkede liberal düşünce yoktu, liberal

akımın politik yüzü 1850'den beri mutlakiyetçi devlet ile vardığı uzlaşımlarda kendini belirtmişti. Prusya burjuvasının ulusal birliği... Prusya devletine yalnızca monarşik devlet biçimini uygun gördüklerini bildirmişlerdi." [183]

Daha 1600'lü yılların sonlarına doğru Brandenburg Elektörü Friedrich Wilhelm Alman sömürgeleştirme hareketini gerçekleştirecek olan ilk Alman Donanması'nı kurarken "*Alman olduğunuzu hatırlayın!*" sloganını ebedileştiriyordu. Ve sömürgeci politika (günümüzde bile benzerlerinden duyduğumuz) o ünlü formülasyonunu da yaratıyordu Wilhelm'in ağzından: "Nerede bir Alman varsa Almanya orasıdır!"

Alman ulusal toplumunda gerçek anlamda liberal bir düşüncenin varlığından söz edebilmek belki de hiç olanaklı değildir. Zira Fransız Devrimi'nin ürettiklerinden farklı olarak Alman ulusal birliği daha başlangıcında, örneğin; içinde "genel oy hakkı" gibi kazanımların yer almadığı bir kuruluş programına "evet" diyebilmiştir. 1871'den sonra Kaiser Almanya'sının mutlakiyetçi-antidemokratik-özgürlük düşmanı politikalarının en büyük destekçisi ise Ulusal Liberal Parti'dir.

19. yüzyılın ikinci yarısında ulusal birliğin düşünsel platformunun oluşturulmasını gerçekleştirmeye yönelik olarak kurulan değişik aydın organizasyonları vardı. Heinrich Heine'nin kurduğu "Genç Almanya Hareketi" edebiyat alanında bunu çok etkili olarak başardı da.

Dışarıya yönelik olarak pazarlar, sömürgeler elde edilmesi; içeriye yönelik olarak ise işgücünün iliklerine kadar sömürülebilmesi şeklinde formüle edilebilecek olan burjuva devlet politikası aşırı otoriter bir politik yönetime büyük gereksinim duymaktaydı. Ancak toplum üzerindeki baskının devamının salt devlet gücüyle sürdürülemeyeceği de bilinen bir gerçekti. Böylesi coşkun bir şovenist toplumsal bilinci hemen ırkçılığa dönüştürebilecek olan felsefi ve bilimsel dayanaklara (!) da kısa zamanda sahip oldu. Arthur Schopenhauer ile güç kazanan milliyetçilik, Darwin'in "doğal ayıklanma" teorisinin sosyaldarwinistlerin elinde "güçlü olan toplumların, ırkların ayakta kalabileceği" biçimindeki versi-

yonu ve giderek Friedrich Nietzsche'nin "üstün insan-aşağılık insan" ayırımına dayanan felsefesi ile ırkçılıkla da bütünleşmiş oldu. "Bu felsefe, Alman İntelejansiyasının 'duyarlılığının' ve 'sezgisinin' dışa vurumuydu ve Bismarc döneminin burjuva demokrasisi karşısında duyulan hayal kırıklığına, ileri derecede endüstrileşmiş toplumun bütün insan ilişkilerini kapital toplama sürecinin kanunları boyunduruğu altına sokan 'kültürsüzlüğüne' cevap veriyordu... (Bu felsefe), küçük burjuva olarak kendisine verilen yerle yetinmek istemeyen bozum olmuş aydınları 'üstün insan' ve 'üstün ırk' ideali ile avuttu. *Burjuva demokrasisinin ve çiğnenmiş biçimiyle de olsa Bismarc anayasasının toptan yokedilmesi, 'bütün insanlar eşittir' düşüncesinin kökünün kurutulması 'kültürel ve manevi' çöküntüden kurtuluş demekti.*" [184]

1891-93 yılları arasında çalışmalarını sürdüren Allgemeiner Deutscher Verband isimli dernek daha sonra Aldeutscher Verband adıyla çalışmalarını devam ettirir. Irkçı Pan-Cermenist hareketin düşünce yapısını sistematize eden ve programlaştıran bu kurum programının 1. maddesinde şöyle demekteydi:

"*Pan-Cermen Birliği,* Almanların ulusal duygularını hızlandırmaya ve özellikle Alman Ulusu'nun bütün kesimlerinin **ırki** ve kültürel yeknesaklığını uyandırıp beslemeye çalışır." Birlik, bu amaçlara uygun olarak bütün eğitim ve okul sistemlerinin bu amaca hizmet edecek şekilde düzenlenmesini; sömürgelerde Alman milliyetini ve onun çıkarlarını korumayı vb. önüne hedef olarak koyar.

Aynı amaçlar Hitler'in NSDAP Programı'nda yeniden ve daha açık ifade edilirler. Sadece *Alman kanı* taşıyanların Alman vatandaşı olabileceği (madde 4); vatandaş olmayanların (yani Alman kanı taşımayanların Almanya'da sadece *misafir* olarak ve yabancılar için çıkarılacak kanunlar çerçevesinde oturabilecekleri (madde 5); Alman yurttaşların işsizlik sorunuyla karşı karşıya oldukları durumda *misafirlerin Almanya toprakları dışına çıkartılmaları* gerektiği (madde 7); sadece Alman ırkının değerlerine ve geleneklerine uygun düşüncelerin (din dahil) özgür olabileceği (madde 24) gibi düşünceler programın temel düşüncelerini oluş-

turacaktır. Ve tabii ki programın bütününde ırkçı düşüncenin düşman olduğu bir halk vardır: Yahudiler. Ve Hitler bütün iktidarı boyunca sadece bir sloganı bir halkın temel düşünme biçimi haline getirmeye çalışmıştır: "Bir Alman olmaktan gurur duyuyorum."

Niyetimiz elbette bir Alman tarihi anıatmak değil. Sadece bugünkü ırkçı düşüncelerin tarihsel/toplumsal köklerine bir hatırlatma yapmak gerekliydi.

Böylesi bir tarihle hesaplaşmanın bir iki anti-nazist yasayla gerçekleştirilebileceğini düşünmek ham hayal olur. Almanya'da ırkçılık, toplumun büyük kesiminde (bastırılmış duygular halinde ya da politikanın şimdilik teşvikten uzak duran pasif tutumu nedeniyle uyumakta olan duygular halinde de olsa) var olan bir toplumsal bilinç durumu, bir toplumsal şekillenme durumudur.

Bu nedenle Nürnberg Mahkemeleri'nin yaptığı tarihsel hata gibi (belki de batılı kapitalist ülkelerin ağırlığında oluşturulmuş savaş mahkemeleri olmasının da etkisiyle) bir hataya düşmemek gerekir. Yani sadece Nazileri yargılamakla yetinmemek; özgün bir biçimi olarak nazizmin şahsında evrensel boyutlarıyla ve bütünüyle bir ırkçılık olgusunun mahkum edilmesi gerekmektedir. Irkçılığın (en çıplak ve gelişmiş haliyle Almanya'da görülmüş olmasına karşın): kapitalizm kaynaklı Avrupa şovenizminin bir devamı, bir biçimi olarak ele alınıp bütün Avrupa'da kökünün kurutulmasına yönelik girişimlerde bulunulması gerekmektedir. Parlamentoda bir ırkçı parlamenterin olduğu herhangi bir ülkede ırkçılık dipdiridir. Irkçı herhangi bir örgütün az sayıda da olsa kitle tabanı bulabildiği herhangi bir ülkede ırkçılık dipdiridir. Okullarda antiırkçı derslerin zorunlu ders olarak okutulmadığı herhangi bir ülkede ırkçılık dipdiridir. Ve çağımızda artık ve kesinlikle, ayırımcılığın (özellikle cinsiyet ayırımcılığının) bulunduğu herhangi bir ülkede ırkçılık dipdiridir ve bütün insanlık için potansiyel bir tehlikedir.

İkinci Büyük Savaş sonrasında batı kapitalizminin çıkarları yeni Almanya Cumhuriyeti'nin oluşumunun olağanüstü bir hızda gerçekleştirilmesini zorunlu kılıyordu. SSCB'nin Alman faşizmine karşı verdiği güçlü mücadele dünya kamuoyunda sosyalizmin

prestijini olağanüstü ölçülerde artırmıştı. Özellikle geri kalmış ya da henüz gelişmekte olan Üçüncü Dünya ülkelerinde bu prestij, SSCB ile politik dayanışmalara ve daha da önemlisi sosyalizme yönelişlere neden olmaktaydı. Savaş içerisinde bir taşla iki kuş vurmak mantığında olan ve bu nedenle bir yandan faşist bloka karşı savaşırken, diğer yandan; bilinçli bir yavaşlıkla hareket ederek, müttefiki (ve aynı zamanda zamanlar ötesi düşmanı) olan SSCB'nin olabildiğince ezilmesine, Hitler tarafından yıpratılmasına göz yuman batı kapitalizmi bu ikili politikadaki samimiyetsizliğiyle faşizmin tokadını yemiş ülke halklarının antipatisini kazanmış, güvenlerini yitirmişti. SSCB Avrupa'da da büyük toplumsal destekler bulmaya başlamıştı. Avrupa ülkelerinin bazıları (geçiş biçimleri tartışmalı da olsa) Sosyalist Blok'a katılmışlardı.

Batı emperyalizminin doğuda zafere gitmekte olan kızıl Çin'e karşı ve batıda Avrupa içlerine doğru bir hayli ilerlemiş olan SSCB'ne karşı güçlü manialar örmesi gerekiyordu. Ve savaşın sonunda galipler elbirliği ederek, mağlupların derhal ayağa kalkmaları için olağanüstü bir çabaya girdiler. Japon ve Alman mucizelerinin yaratılmasının altında yatan temel politik amaç buydu.

Böylesine bir kaygı, zaman konusunda bir hayli cimri davranıyordu. Almanya'nın derhal ayağa kalkması gerekiyordu. NAZİ önderleri ve sivrilmiş bazı isimler cezalandırıldıktan sonra soruna kapanmış olarak bakıldı. Suçlu bulunmuştu: Yarı-deli bir önder ve bunun suçlarına yardımda bulunan bir güruh.

Nazizme sermaye desteği olan sanayi kurumlarının yeniden diriltilmesi gerekiyordu. Sanayi hemen canlandırıldı. "Savaş tazminatı" adıyla müttefiklerce alınan (ve elbette Alman halkının vergilerinden oluşan) milyarlarca dolar Kızılhaç ve benzeri kurumların paravan metotları altında yeniden Almanya'ya, ama bu kez doğrudan çıkış yaptığı kaynağa yani Alman halkına değil sanayicilere dönmekteydi. Savaşın asli sahipleri olan sanayiciler savaşın kurbanları olan Alman halkından "savaş tazminatı" aldılar dersek yeridir.

Özellikle anti-komünist bir devletin yeniden inşası gerekiyordu. Geçmişte toplumu (=devleti) şekillemiş olan yasalar doğrudan

göze batan sivriliklerinden temizlenerek yeniden uygulamaya sokuldu. Öyle ki, zorunluluk gereği öncelikle ele alınan temel yasalarda var olan sivri ırkçı öğeler az çok temizlenirken, ikincil konumda bulunan yüzlerce yasada bu temizlik gerçekleştirilememiştir bile.

Eski devlet (=toplum) içinde ciddi görevlerde bulunmuş nazist kadrolar (çoğu kez, sadece savaşta bizzat öldürme suçu işleyip işlemediklerine göre ayıklanarak) yeni cumhuriyetin kilit noktalarına yerleştirildiler. Otoriter ve anti-komünist özelliklere sahip olması gereken bir devlet için nazist kadrolardan daha iyi bir malzeme bulunamazdı elbette.

Böylesi bir oluşum şu ya da bu tarihte ama er geç kendi sonuçlarını üretecekti. Böyle de oldu. Irkçılık, ırkçılığı değil ırkçıları lanetlemiş olan Alman eğitim sisteminden (küçük yaşlarda başlayan acımasız bireysel yarışın özendirilmesi, seçmecilik, ayıklama metodu vb., böylesi bir anlayışın ürünüdür) kültür akımlarına kadar her yerde, kapitalizmin krizlerinin ürettiği problemlerin boyutlarına paralel olarak gelişim gösterdi. Alman ekonomisinin atılım gösterdiği yıllarda ekonomik ve toplumsal problemler ırkçılığın hortlatılmasını gerekli kılmıyordu. Ama bugün için, sadece bazı politik güç odakları, (ekonomik krizle birlikte, toplumsal problemlerin mevcut sistem içinde çözümlenemez konumlara geldiğini düşündükleri bu noktada) elde hazır tutulan ırkçılığı yeniden devreye sokmak istedi.

Kohl Hükümeti'nin ırkçı eylemlere başlangıçta yeşil ışık yaktığı iddiaları bu nedenle kesinlik kazanmaktadır. Almanya'dan kovulmak istenen "yabancıların", mevcut uluslararası konjonktür içinde hükümet eliyle uygulanabilecek bir zor metodu yoluyla Almanya dışına atılabilmeleri hiç olanaklı değildir. 10500 DM yasası[185] gibi yasaların da kendisinden bekleneni vermediği bu koşullarda, NAZİ eylemlerinin bir kısım yabancıyı dönüşe "ikna edeceği" art düşüncesini hükümet hep taşıdı. Ve eylemleri gerçekleştiren NAZİ hareketini "birkaç kendini bilmezin davranışı, fevri olaylar" olarak değerlendirmesi de gözün gerçekler karşısında körlüğünün bir ifadesi olarak ele alınmamalıdır. Hayır! Bu, top-

lumsal olayları tahlil edememekten kaynaklanan bir körlük değil, bir politik tutum alıştır. Kohl Hükümeti'nin NAZİ eylemcilerine karşı tepkisi, bu anlamda, uluslar arası kamu oyu karşısında diplomatik bir gösteriden öte bir anlam taşımamaktadır.

Tarihin muhasebesini yapmak her ulusun gerçekleştirmesi gereken bir zorunluluktur. Uluslar elbette bunu ancak politik tercihleriyle dile getirebilirler. Ve bir ulusun diğer halklara, uluslara yönelik olarak gerçekleştirdiği haksızlıkların, böylesi bir yargılama sonucunda varması gereken sonuç, "*halkların kardeşliği ve eşitliği*" doğrusuna ulaşmak olmalıdır elbette.

Oysa özellikle Almanya'da, ırkçıların yeni Yahudileri konumunda olan Türkiyeliler açısından, tam da bu noktada bir paradoks yaşanmaktadır. Almancı Enver Paşa'ların önderliğiyle tarihin en büyük katliamlarından birini, Ermeni katliamını gerçekleştirmiş olan yönetimlerin hesabını vermeden oluşan Türkiye Cumhuriyeti de elbette kuruluşunda taşıdığı karakteristik özellikleri yeni biçiminde de yapısında sürdürmüştür. "Türk Kurtuluş Savaşı'nın emperyalizme karşı verilmiş bir savaş olduğu" iddialarının yüzü bugün daha iyice açılabilmiştir. Resmi tarihin dışına çıkıldığında görülecektir ki, Yeni Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu sağlayan mücadele gerçekte sadece, "iç düşman" diye tariflenen azınlık halkların yeniden kontrol altına alınmasını gerçekleştirmeye yönelmiş bir mücadeledir. Önce Enver Paşa'ların İttihat Ve Terakki'sinden devralınarak sonuçlandırılmak istenen Ermenilere ve Rumlara yönelik kıyımlar, sonrasında ise ne pahasına olursa olsun Kürdistan'ın sömürge statüsünün devamının sağlanmasına yönelik katliamlar. "Ne mutlu Türk'üm diyene" ya da "muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur" gibi şoven-ırkçı motiflerle bezenmiş olan genç Türk Cumhuriyeti'nin kısacık tarihinde (1921-1993) ortaya çıkan otuza yakın Kürt ayaklanmasının en acımasız katliamlarla bastırılması böylesi bir politik geleneğin ürünüdür. Doğaldır ki, tarihle hesaplaşmamış olan bir halk, tarihin devamından bir beis görmeyecektir.

Bu şoven toplumsal bilincin, bugün dağılmış olan eski SSCB topraklarından kopan bağımsız "Türkî cumhuriyetler"e, ağzının

suyunu akıtarak ve emperyalist bir iştahla yönelmesi de, aynı nedenlerle açıklanabilir. Irkçı Pan-Türkist eğilimler resmi Türk politikasının, en sağından en soluna kadar bütün düzen-içi partilerinin çalışma programlarının can alıcı noktasını oluşturmaya başladı. Türk Devleti, geleceğini yeniden bu yeni devletlerle birlikte oluşturmayı düşlediği "Büyük Türkiye İdeali"ne göre şekillemeye başladı.

Kendi ülkesindeki (ve tarihindeki) ırkçı, ayırımcı katliamları yargılayıp mahkum etmemiş olan bir halkın, Avrupa'da hızla yayılmakta olan ırkçılığa karşı tutarlı bir direniş sürdürebilmesi olanaklı değildir. Zira tarihinde taşıdığı bu ayıp, onun bugün ırkçılığa karşı sürdürmeyi düşündüğü mücadelede ileri sürebileceği bütün argümanları elinden alacaktır. Ve kendisiyle samimi olmayan bir halkın, "*ulusların kardeşliği ve eşitliği*" temelinde bir demokrasi anlayışına ulaşabilmesi asla gerçekleşemeyecektir. Çünkü yaşamın hangi alanında olursa olsun, ayırımcılığın herhangi birini *evetlemek*, ayırımcılığın bütününü evetlemekle aynı anlama gelecektir.

B - ALMAN IRKÇI KURAMCILAR

Antropoloji biliminin kurucusu sayılan Alman Friedrich Blumenbach'ın saf ırk, üstün ırk tezlerini de içeren kuramı, yine bir Alman olan filozof Nietzsche, Max Weber, Werner Sombart gibi Alman düşünürlerinin katkılarıyla giderek başlı başına bir kuram haline gelmiştir. Üstün insanın zaferi için güçsüz, aşağılık insanların yok olmalarını savunan Nietzsche pratik anlamına Hitler ile kavuşmuştur. Hitler'in güçlü yandaşlarından birisi olan Himmler, 1937'de yaptığı bir konuşmada bunu şöyle ifade ediyordu: "Gelecek 12 yıl içinde Alman dış siyasasının amacı, dünyadaki bütün **alt-insan**'ların (Sous-hommes) yokedilmesidir." [186]

Johann Gottlieb Fichte (1762-1814)

Kant; özellikle Fichte, Schelling, Hegel, Schleiermacher ve bazı özellikleriyle Schopenhauer'den oluşan Alman idealizminin de temel kaynağını oluşturur.

Johann Gottlieb Fichte, kendine özgü kavramları olan filozoflardan biridir. Felsefe sistemini, *ben, ben-olmayan, sentez (ben ile ben-olmayan'ın birleşmesi)* gibi kavramlar üzerine oturtur. Özgürlük kavramı da onda farklı bir boyut kazanır. Biz burada onun felsefesinin bütününü belirleyen bu kavramları açmak yerine, (diğer düşünürlerde de yaptığımız gibi) tarih ve toplum anlayışından temel konumuzla bağlantılı olan bölümlerin aktarımıyla yetineceğiz.

Fichte, öznel idealizmi en uç boyutlara tırmandıran düşünürlerdendir. Bir filozof olarak çok özgün ve önemli olmamakla beraber, Alman nasyonalizminin kuramsal kurucusu olarak tanındığı için büyük önem taşır. Ona göre insanlığın ilerlemesi, halklara değil, kahraman ve düşünürlerin yaratıcı dehalarına dayanır." [187] Deha sahibi önderler hem insanlığın öğretmenleri, hem de yöneticileri olmalıdırlar. Böylesi önderler, kendi aralarından en büyük ve en üstün olanını, kendi üretebilecekleri bir yöntemle en üstün diktatör olarak seçmelidirler.

Pozitif hukuktan farklı olarak insanların, daha doğuştan sahip oldukları doğal hakların ve bunun bir ifadesi olarak doğal hukukun da varlığına sahip çıkan Fichte, doğal haklara hiçbir gerekçeyle dokunulmaması gerektiğini savunur. Özgürlük kavramı Fichte'nin felsefesinin odak noktasını oluşturur. Fakat Fichte, kendisi gibi Kant takipçisi olan örneğin Schelling ya da Hegel gibi anlaşılması zor bir düşünürdür. Bu nedenle, onun özgürlük düşüncesini anlamak için de bir hayli çaba gerekmektedir. Bir anlamda Afşar Timuçin'in de söylediği gibi, "onu özgürlüğün kendisi değil düşüncesi ilgilendirir." Gerçekte Fichte için, "özgür olmak hiçbir şey demek değildir, özgür oluşum içinde olmak her şeydir."

Fichte, aynı zamanda sosyalist görüşlere sahip bir düşünürdür. Fakat Fichte'nin sosyalist düşünceleri, çağının sosyalist düşünürlerinin düşüncelerinden önemli bir noktada ayrılır. Fransız ve İngiliz sosyalistlerinin, bireyin mutluluğunu nihai hedef olarak belirleyen anlayışlarına karşı Fichte'nin, nihai hedefin birey mutluluğu olarak kabullenilmesine tepkisi vardır. "Onun sosyalizmi mutluluk üzerine değil, *salt* ideal olan bir ilke üzerine, *hak idesi*

üzerine kurulmuştur. Ona göre, her insanın mutluluğa erişmesi gerektiğini emreden bir ahlak kanunu yoktur; ama, bir ahlak kanunu vardır ki, *bize herkesin insanlığa yaraşır bir hayat yaşamasını*, kendisini kendi emeği ile besleyebilmesini, devlet içinde yurttaşlarıyla eşit hak ve ödevleri olmasını emretmektedir. Bu emrin kökü de hak idesindedir."[188]

Tarihin masumlukla başlayıp günahkarlıkla biten bir süreç izlediğini savunan Fichte, Alman ulusunun bu noktada bir göreve sahip olduğunu iddia eder; Alman ulusu, insanlığı, tarihin bu günahkarlığından kurtaracaktır. Bu, aklın bilinçli egemenliğinin sağlanmasıyla olanaklı olabilecektir. 1807-1808 yıllarında Napolèon komutasındaki Fransız ordusu Berlin'e kadar gelince, Fichte, ünlü *Alman Ulusuna Söylev*'i vermiştir. Bu söylevinde, Alman ulusunun uluslararasında tek seçkin ulus olduğunu söyleyerek gelecekte nasyonal-sosyalist kuramcıların atası olmuştur.

"Metafizik bir kavram olarak 'ben', ampirik Fichte'yle rahat rahat, karmaşık bir durum alır. Çünkü, ben Almandı ve Almanların öbür uluslara üstün olduğunu açığa vuruyordu. 'Karakter sahibi olmak ve Alman olmak' der Fichte 'kuşkusuz aynı anlama gelir.' Bu temelde o, Almanya'da büyük yankı yapmış olan ulusçu totaliterlik felsefesini işlemiş oldu." [189]

C.N. Parkinson, üstün insan düşüncesinin Nietzche'den önceye dayanan bir geçmişe sahip olduğunu vurgular. Bu, özellikle Alman düşünce tarihi açısından bir öneme sahiptir. "Üstün-insan düşüncesi bir dereceye kadar Almanya'ya özgü olup, Fichte'ye (1762-1814) ve Kant'a (1724-1804) kadar geri götürülebilir. Kant, halkın birleşik iradesinin tek bir insanda toplanabileceğini ve onun tarafından temsil edilebileceğini söylemiştir. Aynı fikir, Kant'ın ardılı Fichte'nin eserlerinde daha açık olarak görülür.

Arthur Schopenhauer *(1788-1860)*

Kantçı terimler bir yanıyla Fichte'de kendine özgü bir içerik kazanarak Alman ulusçuluğunun doğuşu ve Alman nasyonal sosyalizminin (milliyetçi-toplumculuk) ilk nüvelerini oluştururken,

öte yandan Schopenhauer'e ulaşarak Alman ırkçılığının felsefi temellerinin biçimlenmesi sürecini geliştirir.

Schopenhauer ardılı Nietzsche gibi ilginç bir filozoftur. Üç tutkunun Schopenhauer'in düşünce dünyasını büyük oranda belirlediği söylenir; Hegel'e yönelik ölçüsüz hiddet; Yahudi iyimserliğine tepki; "çocuk doğurarak, insanlığı ve onun dertlerini sürdürmekte kararlı görünen alık yaratıklar olan" kadınlara yönelik aşağılama.

Schopenhauer'in düşüncelerinde büyük bir kötümserlik, karamsarlık egemendir. Bütün insan istençlerinin bir eksiklikten doğduğunu savunan Schopenhauer, bu eksikliğin sonuç olarak insana acı vereceğini; bu eksikliğin giderilmesi durumunda ise bu kez insanın bir sıkıntılı hale düşeceğini; bu nedenle "sallanan bir pandül gibi sıkıntıdan acıya acıdan sıkıntıya gider gelir" olan yaşamın çilecilikle birleştirildiği noktada gerçek mutluluğa erişilebileceğini ileri sürer.

Dünyanın, var olan dünyalar içinde en kötüsü olduğunu ileri süren Schopenhauer'in insanlığın tarihine ilişkin görüşleri de aynı karamsarlığı içerir: "Tarih bize halkların yaşamında yalnız savaşların ve ayaklanmaların olduğunu gösteriyor; barış yılları ancak kısa durakları, aralıkları, rastlantısal duruşları andırıyor. İnsan yaşamı sürekli bir kavgadır, yalnız soyut kötülüklere, yoksulluğa ya da sıkıntıya karşı değil, aynı zamanda başka insanlara karşı kavgadır. Her yerde bir düşman bulunur; yaşam ateşkesi olmayan bir savaştır; insan, elinde silâhıyla ölür."

***Friedrich Nietzsche** (1844-1900)*

Hegel'in idealist tarih anlayışından sonra iyice gelişen Alman idealist düşüncesinin en tanınmış isimlerinden birisi olarak Nietzsche'yi görürüz.

Gerek yaşamı, gerekse düşünceleri bakımından Nietzsche oldukça ilginç bir düşünürdür. Hellen düşüncesine, özellikle Herakleitos'a hayrandır. Sokrates'i, soylu bir aileden gelmediği için sevmez. Üstelik Sokrates'i, Atina gençliğinin ahlakını bozduğu

için bir kez de Nietzsche mahkum eder. Tanrıtanımazdır. Hıristiyan felsefesinden nefret eder. Evrim düşüncesine de karşıdır. Tanrının bir insan tasarımı olduğunu; tanrıya maledilen yetkinliklerin aslında insanda var olduğunu savunur. İnsan, *güç istemiyle* kendini aşabilir. Çünkü sadece istem, her türden acılara ve işkencelere dayanma gücü verebilir insana. Ve geleceğin, aristokratik çağdan miras kalan yetenekleriyle üstün insan (übermensch) tarafından belirleneceğini iddia eder.

Üstün insan, Nietzsche'nin Aristo'dan aldığı "soylu kişi" tanımına denk düşer. O, üstün insanı şöyle tanımlar: "Size insandan üstün olmayı öğretiyorum. İnsan, aşılması gereken bir nesnedir... İnsan, hayvanla üstün insan arasında bir iptir-uçurumun üstüne gerilmiş bir ip. Tehlike -bu ip üzerinden geçmekte tehlike; yolda kalmakta tehlike; geriye bakmakta tehlike- vardır. Ürpermek ve durmak tehlikelidir.

"İnsanda büyük olan, onun bir amaç değil, bir köprü oluşudur: İnsanda, sevgiye değer olan onun bir geçit ve bir düşüş oluşudur."

İnsanlararası eşitsizliği felsefesinin temeli haline getiren Nietzsche, dolayısıyla cinsiyet ayırımcılığı ve demokrasi düşmanlığıyla başlar işe. Felsefesinin ana temalarından birini kadınların aşağılanması oluşturur.

Savaşma yeteneğine sahip olan erkekler, doğal olarak bu yeteneklerinin gereği olarak savaşacaklardır. Kadınların görevi ise, savaşan erkeklerin gönlünü eğlendirmektir. Üstelik burada bile aşağılık kadın cinsine karşı disiplini elden bırakmamak gerekir. "Bir kadınla birlikte olmaya mı gidiyorsun? Kamçını unutma!" Doğal olarak Nietzsche, kadınların bağımsızlık istemlerine karşı büyük öfke duymaktadır.

İyi ve kötü üzerine yaptığı tartışmalarda Nietzsche bu iki kavramın bireye göre farklılaşmasını anlatır. Bu kavramların çağdaş içeriklerine yer değiştirtir. Ona göre *iyi,* "insanın içinde erk duygularını, erk isteğini, erkin kendisini yücelten her şey" olarak tanımlar. *Kötü*'nün ise, zayıflığın ürettiği duygu, düşünce ve davranışlar olduğunu savunur. Onun yaptığı bu tanımlar aslında güçlü-

lük, yüreklilik, sadakat, onurluluk gibi değerlerden oluştuğunu savladığı, eski Cermen niteliklerinin dile getirilmesinden başka bir şey değildir. Bu değerlerin toplumda egemen olabilmesi için acıma, alçakgönüllülük, özveri, bireysel çıkarların gerektiğinde bir yana atılabilmesi gibi değerlerin reddedilmesi gerekecektir. Bunun için Nietzsche, bu ikinci türden değerlere sahip çıkan Hıristiyanlığa da savaş açar.

İyi'den yana olmayı meziyet olarak kabul eden anlayışların saçmalığını savunur. "'Bir insan için doğru olan bir başkası için de doğrudur', 'başkalarına, sana yapılmasını istemediğin şeyi yapma' diyen insanlardan iğreniyorum" der Nietzsche. "Bu gibi ilkeler, karşılıklı hizmetler konusunda insan trafiğini kurmakta başarısız kalacaktır. Böylece her eylem bize yapılan bir şey için peşin ödeme gibi görünecektir... Buradaki varsayım son derece iğrençtir. Benim eylemlerimle seninki arasında değer bakımından eşitlik olduğunu doğru olarak kabul etmiştir."

Nietzsche, erdemi, herkesin sahip olabileceği bir meziyet olarak kabul etmez. Erdem, aristokratik bir azınlığın özelliğidir. "İçimi kemiren hınç değil de tiksinti" diye yakınır toplumsal realite karşısında. Ve devam ederek üzüntüsünün nedenini açıklar: "Ayaktakımının da aklı olduğunu görünce kaç defa usanç getirdim akıldan. Ayaktakımının önünde eşit olmak istemiyoruz, biz. Demokrasi, devletin gerilemiş biçimidir."

Bu nedenle erdeme sahip olmayan kitlelerin demokratik eğilimlerine karşı savaşmak gerekir. Bütün yetenekleriyle orta halli kişilerden oluşan kitleler, kendilerini efendi durumuna getirmek için birleşerek demokrasi talebiyle ortaya çıkarlar. Genel oy hakkı istemi aşağı kişilerin egemenliğine hizmet edeceği için kötüdür. Kadınların ya da halkın ön plana çıkarılması da aynı anlama gelir: "Üstün insanlar, benden şunu öğrenin: Halk alanında kimse üstün insanlara inanmıyor. Halk alanında konuşmak istiyorsanız, konuşun. Halk göz kırpacak; 'Hepimiz eşitiz. Üstün insanlar mı? Üstün insan yoktur, hepimiz eşitiz, her adam öbürü kadar değerlidir, Tanrı karşısında hepimiz eşitiz!' " Ve Nietzsche, ayaktakımı diye adlandırdığı bu aşağı sınıfın Tanrı karşısındaki eşitliğini bütünüyle

yok edecek inancını haykırır: "Tanrı karşısında mı? Ama Tanrı öldü!"

Olağanüstü abartılı bir disiplin anlayışına sahip olan Nietzsche, acıma duygusu gibi duyguları aşağılık duygular olarak kabul eder ve bu gibi duygularla savaşılması gerektiğini savunur. O, sanki Hitler'in gerçekleştireceği Yahudi katliamlarını önceden görmüş ve savunmuş gibidir: "Disiplinle ve milyonlarla salağı ortadan kaldırarak geleceğin insanını kalıba dökecek ve ortadan kaldırma işlemi sırasında acı çekenleri görüp yıkılmayacak *emsali görülmemiş derecede* korkunç bir *büyüklük enerjisine* ulaşmaktır amaç."

Nietzsche, yeryüzünün efendisi olacak uluslararası bir ırk istemi içindedir. Bu ırk, elbette aristokratik değerlere sahip olacaktır. "Güçlü felsefe adamlarının ve sanatçı tiranların isteminin binlerce yıla damga basacağı en sert disipline dayanmış yeni geniş bir aristokrasi."

Aşırı bir sosyaldarwinist olan Nietzsche'de üstün insanın oluşturduğu ırk "sarışın" bir ırktır. Zayıfların elenmesi sonucu yücelen bu sarışın ırk aynı zamanda devletin de kurucusudur: "Bir sarışın hayvanlar sürüsü, savaşçı örgütlü, fetihçi bir efendi ırk, dehşet verici pençelerini bütün ağırlığıyla belki de sayıca kendisinden kat kat üstün olan bir halka geçirir."

Yukarıda önemli düşüncelerinden birkaç alıntı yaptığımız Nietzsche, insanlığın, her dönemdeki asli işinin dünyaya bir dahi getirmek olduğunu savunur. Üstün insanın yaratılması için elbette bir üstün sınıfın varlığına gereksinim vardır. Kölelik böyle bir sınıfın yanı sıra olması gereken bir kurumdur. Elbette böylesi bir durumda iki tür ahlâktan söz etmek gerekecektir. Kölelik ahlakı ve efendiler ahlakı. Zayıflık, korkaklık, küçülmek ve yaltaklanmak efendilerin en çok nefret ettiği davranışlardır. Kuvvet, cesaret, kurnazlık saygı duyulması gereken karakterlerdir. Efendilerin ahlak ilkeleri sadece kendi aralarında uygulanabilir, aşağı tabakalar için uygulanmaz. Köleliğin özellikleri ise şöyle sıralanabilir: Acıma, iyilik, çalışma, alçakgönüllülük, sabır. Köle düşüncesinin tipik örneği Yahudilerdir. Fakat aynı zamanda Yahudileri Avrupa'nın en

üstün düşünceli ırkı olarak da över. Bu türden çelişkili düşünceler Nietzsche'nin bütün felsefesinde yaygınca görülür.

Nietzsche, belli bir ırkı üstün ırk olarak savunmaz. O, bütün yetkinlikleri üzerinde toplamış bir Avrupa ırkının beklentisi içindedir. Bu düşüncesiyle diğer bütün ırkçı kuramcılardan ayrılır. Milliyetçilikten uzak bir ırkçılık anlayışı vardır. Örneğin, Prusyalıları "sığır ırk" olarak tanımlar. Ona göre Prusyalılar, uygarlığın da en büyük düşmanıdırlar. Fransızlar ise, kültür alanında en ileri düzeyi temsil ederler.

"Bütün bunlardan, Nietzsche'nin şu ya da bu ırkın egemenliğinin değil, fakat bütün niteliklerin en yüksek derecelerine sahip herhangi bir ırkın, veya bütün ırkların üstün niteliklerini kendinde toplayabilecek bir melez ırkın ya da, bir ırklar koalisyonunun özlemindeki üstün bir kudrete ve uygarlığa sahip toplumu meydana getirebileceğine inandığı çıkarılabilir." [190]

Onun, ırkçı düşünürlerle paylaştığı bir diğer düşüncesi ise, soyun iyileştirilmesine yönelik düşüncesidir. Nietzsche, *kamu* yararı gözeten devlet politikalarına şiddetle karşıdır. Çünkü o, bu türden politikaların aşağı sınıf bireylerinin varlıklarını sürdürmelerine ve gelişip yayılmalarına neden olduğunu ileri sürer. Kamu yararı gözeten politikalar, insan toplumlarında dijenik (kötü soylar yaratıcı) bir etkiye sahiptir. Bu nedenle, bu türden politikalar terkedilmelidir.

İnsanlığın çirkin bir dönem yaşadığına inanan Nietzsche, bu kötü koşullardan insanlığı kurtaracak olan tek gücün üstün insan olduğunu savunur. Bu çizgi, değişik biçimlerde George Bernard Shaw, Richard Wagner (1813-1883) gibi diktatörlüğün gücüne inanan, demokrasiden nefret eden, üstün insanın kurtarıcılığına inanmış düşünürler tarafından geliştirilerek sürer. Her zaman Nietzsche'nin şu sözlerini bir miras olarak hep ardıllarına aktararak:

"Sana öğüdüm çalışmak değil, savaşmak olacak. Sana barışı değil zaferi öğütleyeceğim. İşin savaş olsun, barışın zafer... Sen iyi bir davanın savaşı bile kutsal kıldığını söylersin; ben ise sana derim ki; her davayı kutsallaştıran iyi savaştır!"

***Heinrich von Treitschke** (1834-1896)*

Alman düşünürleri arasında, etkisi en kalıcı ve yaygın olanların başında tarih profesörüTreitschke gelir. Hegel'in takipçilerinden de sayılabilecek olan Treitschke'nin düşünceleri, aynı zamanda Alman ırkçı düşünüşünün köklerini de oluşturmaktadır.

Treitschke'nin düşüncelerinin biçimlendiği temel noktaları; putlaştırılmış bir devlet anlayışı; sosyaldarwinist düşüncelerinin özeti olarak, savaşların insanlık için yararlarına inanmış bir savaş taraftarlığı; henüz yeterince işlenmemiş olan bir ırkçılık; fanatik düzeyde bir anti-semitizm ve fazladan bir İngiliz düşmanlığı başlıkları altında toparlayabiliriz.

Treitschke'nin çalışmalarının en önemli konusunu *devlet* oluşturur. O, çalışmalarında Hegel'in etkisini büyük oranda yansıtarak devleti fetişleştiren, tabulaştıran, ilahlaştıran bir konuma yükseltir. Onun taraftar olduğu ve yücelttiği devlet elbette *ulus-devlettir.* Bu anlamda aşırı milliyetçi düşüncelere sahiptir.

Treitschke'nin birey ile devlet arasındaki ilişkilere yönelişi kayıtsız şartsız devlet çıkarlarından yana bir anlayışa dayanır. Ona göre devlet her şeydir, birey ise hiçbir şey. Hak kuvvetle elde edilir. Devletin yönetme hakkı onun gücünden gelir ve bu hak devletin gücüne göre biçimlenir. Bu nedenle, bütün politik yaşam, haklar, görevler devletin varlığını sürdürmesi, gelişip güçlenmesi amacına yönelik olarak biçimlenmek zorundadır. İnsan türü kadar eski bir kurum olarak tanımladığı devleti Treitschke, sık sık ulus kavramıyla özdeş olarak adlandırarak kullanır. Konu ulus-devlet olunca, elbette bunun dayandığı bir ulusun da olması gerekir. Bu ulusun bilincinin hazırlanması önemli bir görevdir. Bu görevin gerçekleştirilmesinde elbette (kendisi de bir tarih profesörü olan Treitschke gibi) aydınlara görev düşmektedir. Bu bilincin oluşturulmasında gerekirse yalana başvurmaktan kaçınmamak gerekir. "Her halkın tanrısal aklın bazı niteliklerinin en yetkin biçimlerini kendilerinde ortaya koyduğuna inanma hakkı vardır" der Treitschke ve buradan devam ederek, her ulusun bir resmi tarihe gereksinimi olduğunu vurgular. Böyle bir tarihin yazılışında, ulusal kahramanlık efsaneleri (mitosları) abartılarak aktarılmalı; gere-

kirse, bu doğrultuda tarihsel gerçekleri saptırma yoluna da gidilebilmelidir. Böylesi bir yol, doğaldır ve her ulus için haktır.

Birey ile devlet arasında kurulmuş olan ilişki bütünüyle tek taraflı olarak; sadece devletin çıkarları gözetilerek kurulduğuna göre, bu ilişkide demokrasi adına bir şeyler aramak yersizdir. O, toplumu sınıflı bir toplum olarak düşünür. Ulusal birlik anlayışının ve bireyler arası dayanışmanın zorunluluğu ve doğal sonucudur sınıflaşma. Üstelik bu toplum, mülkiyetin de bulunduğu ve hep bulunacağı bir toplumdur. Mülkiyetin kaldırılması hem olanaklı değildir, hem de yararlı değildir.

Birey ile devlet arasındaki ilişkiyi böyle kurgulayan Treitschke, bu kurgusunu, Darwin'in biyolojik yaşama ilişkin olarak ileri sürdüğü "yaşam için mücadele" tezlerine dayandırarak, savaş yanlısı bir politikanın hararetli savunucusu durumuna geçer. Hak-kuvvet ilişkisi, devlet ile birey arasında olduğu gibi uluslararası ilişkilerde de geçerlidir diye düşünür. "Treitschke için uluslar arasındaki Darwinci yaşam kavgası, savaşın sürekliliği ve kaçınılmazlığı demekti. Savaşsız hiçbir devlet var olamazdı. Tüm devletler savaşla doğmuşlardı ve vatandaşlarını silahlı güç ile korumak bir devletin başta gelen ve asal görevi olmalıydı. Kılıçla fetih, uygarlığın 'barbarlığa ve akılsızlığa' üste gelebilmesinin başlıca yolu idi." [191]

Devletlerarası ilişkilerde hukukun yazıcısı savaştır. Devletlerarası ilişkilerde tek yaptırım aracı da savaştır. Güçlü bir devlet, yani güçlü ordulara sahip olan bir devlet uluslararası ilişkilerde de yaptırım gücüne sahip bir devlet olabilir. Kaldı ki, ulusların birbiri arasında sürdürdükleri refah ve yetkinleşme kavgası da bir savaş biçimidir ve süreklidir. O halde devlet, bu amacı gözeterek öncelikle güçlü ordular oluşturmalıdır. "Zayıflık, her zaman suçların en yıkıcısı ve en aşağısı, siyasal alanda işlenebilecek suçların en bağışlanmazı olarak görülmelidir."

"Üstelik savaş insanlığın gelişimi için de yararlı bir şeydir", der Treitschke. Birincisi, uluslar, doğada canlılar arasında olduğu gibi, kıran kırana bir rekabet ortamı içinde gelişip güçlenebilirler. Üstelik, uluslar arasındaki bu yaşam kavgası devlet gibi sürekli ve zorunludur. Devletler var olduğu sürece bu kavga da var olacaktır.

Bu da savaşların sürekliliğinin en sağlam kanıtıdır. İkincisi, savaş ortamında insanların özveri duyguları olağanüstü boyutta artar. Kahramanca davranış özellikleri de savaş sayesinde kazanılabilir. Barış ise insanların (ve toplumların) ruhsuzlaştığı; toplumsal değerlerin yozlaştığı; kahramanlık ruhunun öldüğü hastalıklı bir dönemdir. Treitschke, düşüncelerini buradan daha da tırmandırarak, savaşın tanrı buyruğu olduğu noktasına kadar ulaştırır. Ahlaki zayıflığın ortadan kaldırılmasının ya da insan soyunun temizliği için tanrı da (içinde toplu katliamların da savunulduğu) savaş yanlısıdır. "Tanrı, insanlığın hastalıklarına karşı korkunç bir ilaç olarak" savaş illetini üretir ve savaşın acısının tekrar tekrar tadılmasını ister.

Treitschke, sömürgeci yayılım (emperyalizm) politikasının, güçlü devletlerin kaçınılmaz politikası olduğu ve olması gerektiğini açıkça savunmuş düşünürlerdendir. Zamanında 'Demir Şansölye' diye adlandırılan Bismarck'la bile, (bütün görüşleri uyuşmasına karşın) bu konudaki düşüncelerindeki aşırılık nedeniyle anlaşamamıştır. "Yeryüzü egemenliğinin ele geçirilmesi doğrultusunda amansız kavgaların verildiği bir çağda" küçük devlet olarak kalmanın tehlikelerini ve "saçmalığını" kanıtlamaya çalışan Treitschke, Almanya'nın önündeki dönemin de "her türlü yola başvurularak koloniler (sömürgeler) elde etmek" doğrultusunda yönlendirilmesi gerektiğini savunur. Kolonilerin, zamanla fatihlerine karşı tehlikeli bir konuma yükselememeleri için, onların "olabildiğince uygarlaşmamış durumda" tutulması gerekmektedir.

Büyük bir sömürge imparatorluğu kurmuş olan İngiltere'ye karşı derin bir kıskançlık duygusuna sahiptir.

Treitschke'nin düşünceleri ırkçı düşüncenin işlenmemiş biçimini içeren bir milliyetçiliktir. Ya da onu ırkçı düşüncenin ilkelerinden saymak da olanaklıdır. Irkları sarı, siyah ve beyaz ırk olarak üç gruba ayıran Treitschke, insanlığın üstün ırkı olarak doğal olarak Avrupalı (Kafkasyalı) beyaz ırkı saptar. Kafkasyalı beyaz ırk, uygarlaşma yeteneği olan tek ırktır. Buna karşın siyasal özgürlük kavramına yabancı olup, sadece mutlak itaat anlayışına sahip olan sarı ırkın ne sanat yeteneği, ne de yaratıcılığı vardır. Sarılar

"her zaman, özgür olmayan, despotça devletlere sahip olmuşlardır." Siyahların uygarlığa katkıları ise "ağaçlandırma ve su kanalları açma dışında hiçbir şeydir. Beyaz ırklara hizmet bu ırkın kaderidir. Bunun yanı sıra, siyah ırklar, beyaz ırkın tiksintisini de kader olarak paylaşmak durumundadır.

Treitschke'nin düşüncelerinin belirgin özelliklerinden birisi de anti-semitizmdir. Alman ırkçılığında var olan fanatik anti-semitizmin, köklerini Treitschke'den aldığını söyleyebiliriz.

Fakat, daha sonra ortaya çıkacak olan ırkçı düşünürlerde var olan ayrıntılar Treitschke'de henüz yoktur. Örneğin, beyaz ırk kavramı onda bütün beyaz ırkı içeren bir anlam taşımaktadır; aryan, töton vb. ayırımlar söz konusu edilmez.

Friedrich von Bernhardi *(1849-1930)*

Pangermenizmin askeri kuramcısı sayılan General Bernhardi, savaş ve askerlik olayını ırkçı ve milliyetçi bir perspektifle ele alıp incelemektedir. Kendisi, doğrudan nasyonal-sosyalist hareket ya da Parti'nin saflarında yer almamış olmasına karşın, ileri sürdüğü ırkçı düşünceler nasyonal sosyalist kuramcılar tarafından ele alınarak geliştirilmiştir.

Bernhardi, etnosantrik ya da ırkçı düşünce sisteminin ortak özelliklerinden biri olan düşmanlarla çevrili bir ülke oluş korkusunu yaşamaktaydı. Belki, aldığı askeri eğitimin de bu düşüncelerde rolü vardı. O, Almanya'nın bütün çevresinin düşman ülkeler tarafından çevrili olduğuna inanıyordu. Bu nedenle, savaşçı bir ulus olmak zorundaydılar. Savaşçı ulus olabilmek için ise, elbette önce ulusun buna ikna edilmesi gerekirdi. Irk üstünlüğü ve bu üstünlüğün ırka verdiği haklar iddiası, savaş için iknanın temelini oluşturabilirdi. Hiçbir ulus, Almanlar kadar, uygarlık üreticisi olamamıştır. Geçmiş toplumlarda Yunan, Roma, İspanya, İngiltere dünyanın efendisi olma konumu kazanabilmişlerdir. Şimdi sıra Almanya'dadır. Alman ulusu, insanlığa en büyük katkıları kazandırmış olan bir ulustur. Yüksek Alman ırkının dünyanın efendisi olma hakkı tartışılmaz bir şeydir. Bu nedenle, bu hakkın kazanılabilmesi için elbette savaşmaktan başka çıkar yol yoktur.

Oysa, uzun bir zamandır barış içinde yaşayan ve Avrupa'nın entelektüel önderliğini yapmakta olan Almanya'da, ne yazık ki, ruhlar pasifleşmiş, barış yanlısı olmuştur. Bu toplumsal ruh hali kırılmalıdır. Zira, bir ulusun hakkını elde edebilmesi için savaşması şarttır. Üstelik, savaş, "kültürün ayrılmaz bir parçası ve uygar halklarda yaşama gücünün bir ifadesi"dir.

Deutschland und der nächste Krieg (Almanya ve Gelecek Savaş) ve *Unsere Zukunft* (Geleceğimiz) isimli kitapları savaş ve Alman politikaları konusundaki görüşlerini içerir. "Savaş biyolojik bir gereksinmedir, doğadaki unsurların çatışması kadar gereklidir; biyolojik yönden yerinde sonuçlar verir, çünkü bu sonuçlar, varlıklarının temel özellikleriyle ilgilidir." Bir dünya savaşının kaçınılmazlığını önceden vurguluyordu. Böylesi bir savaş için Alman politikasının iki tercihi vardı: Ya dünyaya hakim olmalıydı (Weltmacht) ya da yok olacaktı.

Bernhardi'nin düşüncelerinden özellikle, bir "Alman koloni imparatorluğu" düşüncesi, Alman ordusu saflarında ve nasyonalsosyalistler arasında tutuldu. İsa da, ona göre barış değil, savaş ("kılıç") getirmişti.

Alfred Rosenberg (1839-1946)

Irkçılık düşüncesi ve Nazi tarihi araştırmacılarının *Hitler'in akıl hocası* olarak tanımladıkları Rosenberg'in, bu tanımı fazlasıyla hak ettiğini söyleyebiliriz. Aslında Estonya kökenli bir Rus vatandaşı olan Rosenberg, Almanya'ya göç edip Alman vatandaşlığına sonradan geçti. Hitler'le birlikte Birahane Baskını'na katıldı. Almanya'da, NAZİ hareketinin çıkardığı gazetenin editörlüğünü de üstlenmişti.

Rosenberg'in başlıca yapıtı, *20. Yüzyılın Miti*, ırk ve kan saflığını konu alan bir kitaptır. Hitler, Rosenberg'in bu eserini fazla yüzeysel bulmasına karşın, yapıt, Hitler'in Kavgam'ı ile karşılaştırılınca çok daha düzeyli ve çok daha kapsamlı bir konumda görünmektedir.

Rosenberg, bütün tarihin ırkçı yaklaşımla yeniden incelenmesinin bir zorunluluk olduğunu ileri sürerek düşüncelerini geliştirir. Zira tarih, ırkların kendi aralarındaki ilişkilerinin; ırklar mücadelesinin tarihidir. Bildiğimiz gibi bu tarih yaklaşımı Gobineau ve Chamberlain'ın da ortak özelliği idi. Rosenberg, evrensel tarihte insana fazlasıyla yer verildiğini söyler. Fakat gerçekte tarihte belirleyici olması gereken şey ırktır. Tarihi yapan şey ne milletlerarası çatışmalar ne de sınıf çatışmalarıdır. Tarih, ırklararası çatışmadan başka bir şey değildir. 20. yüzyılın mitosu da *yeni insanın yaratılması* göreviyle biçimlenecektir. "Bir ırk ruhu uyandırmak ve onu... en yüksek değer olarak tanımak ve devlette, sanatta, dinde öteki değerlerin ve bütün değerlerin altındaki organik durumlarını tayin etmek demektir. Yeni bir hayat mitosundan yeni bir adam yaratmak bizim yüzyılımızın ödevidir."

Hellen'in batışı Hellen olmayanın (yabancıların, barbarların) Atina yurttaşı sayılmasıyla başlar. Bunlardan ithal edilen demokrasi düşüncesi ise, sistemin yozlaştığının en iyi ifadesidir. Roma'da da çöküş, ırkın saflığını kaybetmesiyle olmuştur. Bu nedenle, Rosenberg, Almanya için de bir ırk bilinci, bir ırk ruhu yaratılması amacını gözetecek eğitim politikaları önerir. Biyolojik bir olgu olan ırk kavramını ruh kavramıyla bütünleştirerek alır. "Ruh, içeriden görülen ırktır. Irk ise, bunun tersine, ruhun dış görünüşüdür" der. Kan, akıl ve erdemin de taşıyıcısıdır. Kanın saflığının korunması, erdemin de korunması anlamını taşımaktadır. Dolayısıyla ırkın ıslahı aynı zamanda ruhun ıslahı, yani aklın ve erdemin geliştirilmesi anlamına da gelmektedir.

Fakat, hemen farkedileceği gibi Rosenberg, bir yandan ırk ile ruh kavramlarını bütünleştirirken, öte yandan topluma ırk bilincinin kazandırılması çalışmalarının organize edilmesi gibi öneriler getirerek, kendisi düşünceleri içinde tutarsızlığı iyice büyütmektedir. Topluma ırk ruhu (ırk bilinci) sonradan verildiğine göre, kanla ya da diğer genetik özelliklerle gelen bir şey değilmiş! Fakat, bütün ırkçı düşünürler gibi, Rosenberg'in de umurunda değildir düşüncelerindeki bu tutarsızlık. O da diğerleri gibi, inancı (imanı) aklın önüne çıkaran bir yaklaşım içindedir. Üstelik, bu konuda diğer ırkçı düşünürlerden bir adım daha ileride olduğunu bile söy-

leyebiliriz, Örneğin, O, Alman eğitim sisteminin, karakter eğitimini temel alan bir biçime sokulmasından yanadır.

Hıristiyanlık felsefesi Rosenberg'in eleştirilerinin muhatabı olur. Ona göre, Hıristiyanlığın "ilk günah" öyküsü ve "bağışlayıcılık" ilkesi, ırkçı düşünceye karşı olabilecek düşünce ve tutumların üreticisidir. Rosenberg, "Suriye-Yahudi-Doğu bileşimi" olan ve "Nordik kan taşıyan halkların organik güçlerinin önünü tıkayan" Hıristiyan dinine karşı yeni bir din savunmaya kadar götürür düşüncelerini. Hıristiyan dininin, "bedene zarar veren eylemleri yasaklayan" Papalık genelgesine (1931) Almanların itiraz etmesi gerektiğini ısrarla savunur. Çünkü O, ırkın özelliklerinin korunabilmesi için hastaların ve sabıkalı suçluların, çıkarılacak bir yasayla tıbbi müdahale ile kısırlaştırılmaları gerektiğini savunur.[192] Yahudilerin kutsal kitabı olan *Eski Ahit*'in (Tevrat) de bütünüyle ortadan kaldırılması gerekmektedir. Çünkü Tevrat, Almanların Yahudileştirilmesine hizmet etmektedir. İsa'dan ise, "savaş ve zafer" ile ilgili sözler dışında alıntı yapılmamalıdır. İncil, başkalarına acımayı ya da korkaklığı içeren özelliklerinden ayıklanmalıdır. Ona Germen bir karakter vermek ve Nordik ırkın özellikleriyle donatmak gerekmektedir.

Rosenberg'in, *20. Yüzyılın Miti* isimli yapıtı, Hıristiyan felsefesine yönelik olarak içerdiği bu türden düşüncelerden dolayı Kardinal Faulhaber ve Katolik kilisesi tarafından lanetlenir.

Evrensellik, demokrasi, enternasyonalizm, kozmopolitizm gibi kavramlar Rosenberg'in nefret ettiği kavramlardır. Mason ürünü olarak değerlendirdiği hümanizm düşüncesinin de bütün kötülüklerin kaynağı olduğunu savunmaktan geri durmaz. İnsanların kardeşliği; ortak atadan gelmişlikleri; halkların eşitliği gibi düşünce ve kavramlar, Germen ırkının üstünlüğü düşüncesine savaş açmış düşmanlardır. Zira, bu kavramları sömüren siyahlar ya da aşağılık Yahudiler, Avrupa ülkelerine vatandaş olabilmekte ya da Nordik ırktan insanlarla evlenebilmektedir.

Rosenberg, *Nordik ırk* kavramını *Aryan ırk* kavramına tercih eder. Nordik ırkın yükseltilmesi ve egemen kılınması için yapılan her şey "iyi" olandır. Irkın korunması zorunluluk olmalıdır ve bu

konuda esas olarak kadınlar görev ve sorumluluk üstlenmelidirler. Almanlar ve Yahudiler arasında, evlilik ya da cinsel ilişki kesinlikle engellenmelidir. O, kanın korunmasını en önemli görev olarak ortaya sürer. "Bir ulus, kan bağlarından, dilden, doğal çevreden ve birleşmiş siyasal kaderden oluşmuş belirgin bir karakterin baskınlığıyla ortaya çıkar. Son iki unsur, önem sırasında geride kalır. Bu ulusün en belirgin ve kesin unsuru kanıdır."

Rosenberg, milleti birlik içerisinde tutmak için düşmanlık, nefret, kin kavramlarına dayanır. Milletlerin birlik duygusu içinde kalabilmeleri için dış düşman üretmek gerekir. Daha sonra Hitler'in de dile getireceği şeydir bu: Kin. Bu kinin yöneleceği hedef de belirlidir: İçte Yahudiler dışta ise Rusya, başka bir tanımlamayla da bolşevizmdir. Yahudiler'in, Almanya'da, uluslararası Yahudi kapitalizminden destek alan bir Yahudi egemenliği kurduklarına; bu egemenliğin yıkılması gerektiğine inanır. Bolşevizm düşmanlığı ise ilginç bir ırkçı iddiaya dayandırılır: Bolşevizm, aşağı ırk olan Mongolidlerin üstün Nordik uygarlık biçimine başkaldırması olarak tanımlanır. Kanıt mı aranmaktadır? Rosenberg kanıtını şöyle sunar: "Bolşevizm döneminde insanların aşağı ırkı olan Tatarların öldürdükleri kurbanlar, yüksek boyları ve çevik yürüyüşleri ile efendi sınıflardan olduklarını gösteren insanlardı." Kanıtın tamamı bu.

Fakat, diğer halklarla kurulan bu ilişki salt düşmanlık duygusuyla sınırlı tutulmaz. Yüksek ırkın, yaşamını ve ırkını geliştirebilmek için geniş bir Hayat Sahası'na (Lebensraum) gereksinimi vardır. Bu gereksinimin giderilmesi, elbette yeni toprakların anavatana katılmasıyla olanaklı olabilecektir. O halde, yüksek ırkın temsilcileri, sürekli bir barıştan yana olamazlar. Yeni topraklar (Lebenstraum) sağlamak için, sürekli bir emperyalist politikanın takipçisi olmak zorundadırlar.

Rosenberg'in, "Yahudi'ye, Siyah'a, Sidi'ye, Suriyeli'ye karşı yürütülen haçlı seferinin anahtar kavramı özsavunmadır" sözleriyle ifade ettiği düşüncesi, NAZİ iktidarı zamanında, diğer halklara yönelik olarak gerçekleştirilen bütün kitle katliamlarının temel gerekçesi olarak kabul edilmiştir.

"*Beyaz ırk azalıyor*" Nazi afişi
Kaynak: *Informationen zur politischen Bildung*, s.35.

Gottfried Feder [193]

NAZİ Partisi diye de tanıdığımız, Alman Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi'nin (NSDAP) parti programının Dördüncü Baskıya Önsöz'ü, Hitler'den de bir alıntı yaparak şöyle der: "Şu veya bu nedenle parti programı üzerinde fikir tartışmaları yapmak, davaya ihanettir. Ve nasyonal sosyalist fikir dünyasında bu tip münakaşalara asla izin verilmemelidir."

Gottfried Feder, Hitler tarafından, Alman Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi (NSDAP) Programı üzerine açıklama ya da yorum yapmaya yetkili tek şahıs olarak NAZİ resmi düşüncelerini birinci dereceden belirleyen şahısların başında yer alıyor. Adolf Hitler, 14 Şubat 1926'da Bamberg'de parti temsilcileri ve partili yöneticile-

rin yaptığı İmparatorluk Konferansı'nda yaptığı konuşmada, "programla ilgili bütün sorular için son müracaat merciinin ve yetkilinin" Gottfried Feder olduğunu açıklamıştı. Bu bakımdan Feder, ırkçı düşüncenin resmi parti politikaları olarak biçimlendirilişinde önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Partileşmiş ırkçı düşüncenin ilk ciddi programı olan NSDAP programından ayrıca söz edeceğimiz için; programın kavranmasına yardımcı olması amacını da gözeterek, burada esas olarak Feder'in programa yansımış olan görüşlerini ele alacağız.

Gottfried Feder, klasik ırkçı düşünce ve değerlere sahip birisidir. Düşüncelerini, milliyetçilik ve sosyalistliğin bir bileşimi olarak tanımlar. Oysa, milliyetçilikten anladığı, tümüyle kana dayalı, kan temizliğini gözeten bir ırkçılıktır. Sosyalistliği ise; ütopiklerinden marksistlerine kadar bütün sosyalistlerin özenle üzerinde durdukları yaratılan değerlerin paylaşımında eşitlik gözeten bir anlayıştan bütünüyle uzaktır. Kapitalizmi açıkça reddettiklerini ilan ederler. Fakat savunulan ekonomik sistem, tam anlamıyla kapitalist bir sistemdir. Kapitalizmin gelişkin (tekelleşmiş) aşamasına denk düşen ve sömürgecilik politikasını meşru olarak kabul edip, açık devlet politikası olarak ele alan bir ekonomik sistemdir.

Nasyonal sosyalist idealin, Feder tarafından önemi vurgulanan birkaç temel ilkesi vardır: İlk ilke; toplum çıkarları, bütün kişisel çıkarlardan önemli ve önceliklidir. İkinci ilke; Yahudilerin egemenlik aracı olan mali sermayenin yarattığı faiz köleliğinin yokedilmesi. Üçüncü ilke; parçalanmış Alman topraklarının bütünüyle yeniden birleştirilmesi. Ve nihayet, dördüncü ilke; artan ırk nüfusunun yeterince beslenip gelişebilmesi için yeni hayat sahaları (lebensraum) yaratmak.

Bu ilkelere yaşam güvenilirliği sağlayabilmek için pragmatist ve makyavelist bir yöntem izler. Düşüncelerini propagandaya yönelik olarak, ama demagojik bir biçimsizlik içinde sunar.

Toplumsal çıkarların bireysel çıkarlardan üstünlüğünü, birey çıkarları üzerine oturmuş bir topluma kabul ettirebilmek herhalde işin en zor yanı olsa gerek. "Alman usulü" gibi, bireyciliğin en gelişkin örneklerinin toplumsal karakteri biçimlediği Alman toplu-

munda, yüksek bir toplumsal özveri seviyesi tutturmaya çalışmanın tek yolu, ideolojik toplumsal ideallerin yaşamsal hedefler olarak sunulması ve kabul ettirilebilmesiydi. Fakat, Hitler iktidarı dönemi toplumuna, bu toplumun yansıttığı toplum psikolojisine baktığımızda, bu ilkenin nasıl büyük bir başarı ile gerçekleştirilebildiğini rahatça görebilmekteyiz. Elbette bunun için, bireyden topluma, somuttan ideale varan inanç sistemleri çizilmeye çalışılır. Nasyonal sosyalist harekette bu inanç sistemi, neredeyse bir dinsel öğreti niteliğine bürünür. Kanıtlar gösterilmeden *önyargılara* dayalı bilgiler *bilimsel saptamalar* olarak sunulur; saptamalara *inanç* sağlandıktan sonra bu saptamalara dayanarak *yargılara* ulaşılır. Yargılara ulaştıktan sonra, bu yargılar kanıt olarak öne sürülüp, baştan gündeme getirilen önyargıların bilimselliği kanıtlanır. Örnekleyecek olursak; **1**, Yahudiler, içinde bulundukları her toplumu, ırkı bozarlar. **2**, Almanya'da Yahudiler birtakım önemli toplumsal noktaları ele geçirmişlerdir. Ve Alman toplumu yozlaşmıştı, bozulmuştur. Değerler ortadan kalkmıştır, çürümektedir. Yok oluşa gitmektedir. **3**, Alman toplumunu Yahudiler bozduğuna göre; görülüyor ki Yahudiler girdikleri her toplumu, ırkı bozarlar.

Gottfried Feder, toplumu, üst üste gelişigüzel yığılmış taşlardan oluşan bir yığın olarak ele alır. Bu taşlar bir kütle oluşturur ve bu durumuyla anlamsız bir kütledir. Tek tek bireyler bu kütlenin gerçekliğidir. Fakat bireyler de tekil birey olarak bozuk görünümler sunarlar. Böylesi bir kütlenin anlam kazanabilmesi, nasyonal sosyalist mimari ile olanaklıdır. Nasyonal sosyalist mühendistlik ve mimari, bu taş yığınına bir bina görüntüsü kazandıracaktır.

Feder, böylesi bir toplum anlayışı sunarken, bilimi de bir yana itmiş olmaktadır. Nasyonal sosyalizm öncesi toplumsal biçimlenişi, gelişigüzel bir araya yığılmış bir kütle olarak tanımlamaktan kaçınmaz. Neredeyse, ilk örgütlü toplum biçiminin nasyonal sosyalizmle birlikte gerçekleşeceği görünümü sunmaya çalışır. Oysa tarih anlatırken, burada ileri sürdüğü örneği yalanlayan bir tarih bilgisi sunmaktan da kaçınmaz.

Ona göre, insan karakteri iki ana grupta tanımlanabilir: "Esas itibariyle yaratıcı, yapıcı ruh ve kaypak, tamahkar ruh. Yaratıcı, dünyayı altüst eden ve sonunda yine mücerret hayata dönüşünü

sağlayacak olan ruhu genellikle ari ırkına mensup insanların taşıdığını görürüz. Buna karşılık tamahkar, köksüz, tek tarafa yöneltilmiş, ticari materyalist ruhun temsilcileri genellikle Yahudilerdir." Yaratıcı ruhun temsilcileri ise, ari ırktan olan Kuzeyliler'dir.

Feder'in bu anlayışı, düşünce sisteminin bütününde var olan eşitsizlikçi-ayırımcı genel dünya görüşününün, bir alana ilişkin yansımasından başka bir şey de değildir. Örneğin, cinsiyet farklılıklarının üretebileceği sonuçlar konusunda da efendi Nordik ırk ve hizmetkar aşağı ırklar ayırımına denk gelen bir yaklaşım sergiler. O, şöyle der: "Yahudi, cinsel demokrasi biçiminden yararlanarak kadını bizden çalmıştır. Biz gençler, canavarı öldürmek için ilerlemeli ve dünyadaki en kutsal şeyi yani kadını hizmetkarımız olarak elde etmeliyiz."

Gottfried Feder, yaşadığı dünyanın değerler sistemini, olabilecek en kötümser bir yorumla dile getirir. Bu tutumuyla ve çizdiği tablo ile, ırkçı düşünürlerin bütününün ortak düşüncesini de bir kez daha örnekliyor diyebiliriz. Düşmanlar ve aşağılıklarla dolu bir dünya. "Bugün karışıklığın, savaşın, kinin, kıskançlığın, münakaşaların, baskıların, istismarların, vahşiliğin ve bencilliğin hüküm sürdüğü dünya üstünde tam bir anarşi havası esmektedir. Kardeş kardeşi anlamıyor artık."

Böylesi bir dünyada, Alman İmparatorluğu'nun durumu da yürekler acısıdır. İmparatorluk topraklarında Almanların egemen (hükümran) olduğunu söylemek komiktir. Böyle bir egemenlikten gerçekte söz edemeyiz. Hatta, Almanya'nın hür bir devlet olduğunu da söyleyemeyiz. Almanya artık bir sömürgedir. Vatan parçalanmıştır. Üstelik Weimar anayasası milli-ırki anlamla yüklü bir Alman tanımı yapmak yerine, salt vatandaşlık kavramıyla yetinmiştir. Vatanın çevresi ise, bütünüyle düşmanlarla çevrilmiştir. Ve baş düşman, ırkçıların neredeyse bütününde görüldüğü gibi, Hıristiyan antisemitizm geleneğinin devamı da olarak; "bütün dünyayı gölgeleyen büyük kapitalin temsilcileri olan Yahudilerdir."

Bütün bunların üstüne, marksistler, sahte milliyetçiler, enternasyonalistler, barışseverler de ortalıkta cirit atmaktadırlar. Ve bütün bu olumsuz koşullar içindeyken, "sahte milliyetçiler, vatan-

perver kuruluşlar ve sağcı partiler hükümetin içinde idare-i maslahat zihniyetiyle devlet ideallerinin inkarına ve parçalanmasına yardım edercesine vakit geçirmektedirler... Sağcı olarak nitelenen kuruluşlar hiçbir zaman yılanla kartalın, çocukla aslanın, insanla kolera basilinin arasında müşterek çalışma ve arkadaşlık olamayacağını ve olmadığını göremiyorlar." Feder, çizdiği bu tablonun arkasından; dinlerin, dünyanın batışına ilişkin söylediklerini de hatırlatır. Dünya, bir dönüm noktasındadır. Üstelik normal bir aklın yaşanılanı kavrayabilmesi de olanaksızdır.

İşte, bu noktada Hıristiyan inanışının vaat ettiği kurtarıcı (mesih) ortaya çıkmakta ve göreve talip olmaktadır. "Bu karışıklığı tamamen ortadan kaldırmak, bağlayıcı kuvvetleri birbirinden tamamen kopmuş şu dünyada tekrar nizamı kurmak ve bu nizamın koruyuculuğunu (en yüksek platonik manada) yapmak nasyonal sosyalistlerin ön gördüğü en muazzam görevdir."

Bu yüksek görev, Almanya'nın, Alman ruhu ve Alman özgürlüğü içinde tekrar doğuşunu gerçekleştirmek, olarak sloganlaştırılır: "Bütün Alman soylarından meydana gelmiş yekvücut bir milli devletin kurulması. Bütün Alman kanı taşıyanlar, nerede olursa olsun bir Alman İmparatorluğu çatısı altında birleşmiş vaziyette olmalıdır... Biz hiçbir zaman... devletlerdeki tek bir Almandan dahi vazgeçmeyiz. Bu isteklerin içinde pek tabii her türlü emperyalist düşünce yatmaktadır. Her kuvvetli milletin böyle, dünyaya hükmetme arzuları olması gayet tabiidir."

Feder, "bütün dünyayı gölgeleyen büyük kapitalin temsilcileri" olarak adlandırdığı Yahudilerin, Almanya'da, bütün finans kaynaklarını ele geçirdiklerini; faiz sistemi üzerinde kurulmuş bir egemenlik yarattıklarını; insanları aşağılık konumlara sokan bu faiz köleliğine karşı mücadenin, nasyonal sosyalistlerin savaş çığlığı olması gerektiğini savunur. Hitler de Gottfried Feder'den aldığı bu düşünceyi *Kavgam*'da yeniden formüle eder: "Uluslararası finans kapitaline karşı (elbette sadece Yahudilerin elinde olan finans kurumlarına karşı) savaş, Alman halkının bağımsızlık ve hürriyet savaşının en önemli program noktasıdır."

Elbette böylesi bir savaş sadece Yahudi sermayesinin ele geçirilmesiyle sınırlı kalamaz. Yahudi "ırkının" toptan imhası da insanlığın önündeki hedeflerden biri olmaktadır. Çünkü Feder'de ifadesini bulan "faiz köleliğine karşı mücadele" anlayışı sadece mali sermaye ile sınırlı ekonomik anlamlı sonuçlar üretmekle kalmaz; politik ve sosyal sonuçlar da üretir. Hatta, giderek faiz köleliğinden kurtulma isteği, aynı zamanda, *Alman ırkı* için de büyük anlam taşıyan bir istektir.

"Antisemitismus (Yahudi aleyhtarlığı), hareketimizin bir nevi hissî alt yapısıdır. Her nasyonal sosyalist bir Yahudi aleyhtarıdır, fakat her Yahudi aleyhtarı bir nasyonal sosyalist değildir. Yahudi aleyhtarlığı, bir nevi temiz bir menfiliktir. Yahudi aleyhtarı, gerçi halk vebasının porterini tanır, fakat bu gerçek, genellikle onun, belli Yahudilere veya ticari hayatta başarı sağlamış Yahudilere karşı şahsi garezine dönüşür. Bu durumda, yalnız Yahudi aleyhtarı olan bir kimse, Yahudilerin devlet ve ticari hayattan el çektirilmesi için mücadelesini yapar. Fakat bundan sonra ne yapılması gerektiği hususunda kafasını bile yormaz... Antisemitik değerlendirmelerin üstünde ırk temizliği temin edilmelidir ve gaye; kuzeyli düşünce içerisinde halkımızın kuzeylileştirilmesinin yüksek gayesine ulaşmaktır."

Demek ki öncelikle ırk sorunu gündemdedir. Irk bilincinin verilmesi, yükseltilmesi gerekmektedir. "Irk meselesi ve ırk üzerine kitapların geniş sahalara yayılması" sağlanmalıdır. Irkın yok oluşa doğru gidişini önlemeye yönelik, yapılması gereken ilk iş olarak bu kabul edilmelidir.

Görüldüğü gibi Feder, "Yahudilerin devlet ve ticari hayattan el çektirilmesi" ile yetinen Yahudi aleyhtarlığını yeterli görmemekte; bunu, "temiz bir menfilik" (karşıtlık) olarak adlandırmaktadır. Zira, Yahudilerin sürülmesi ile bu sorun çözümlenmiş olmamaktadır. Hem, sürülmüş olan Yahudiler, hem de geride kalan Yahudi "piç"leri ya da Yahudi karışımı kana sahip olan Almanlar (çoğunluğu marksist olarak adlandırılır), ırka yönelik kötülüklerini devam ettirirler. Bu nedenle, Yahudi aleyhtarlığı görüşlerini daha derinlere indirmek, geliştirmek, yaygınlaştırmak, evrensel boyutlar kazandırmak bir zorunluluktur. Bu nedenle nasyonal sosyalist-

lerin önerdikleri mücadelenin sonuçları, sıradan Yahudi aleyhtarlığından farklı olarak "daha geniş şeyleri ihtiva ediyor."

Rosenberg'den farklı olarak, Feder, Hıristiyanlıkla da bir anlaşma yapmak istemektedir. Bu nedenle, Hıristiyanlık üzerine tartışma yapmayı ya da Hıristiyanlığı eleştirmeyi yasaklayan bir tutum içine girer. Çok ihtiyatlıdır bu konuda. Engizisyon uygulamaları ya da cadı avlarını desteklemez, ama bu uygulamaları, dinin gereği olarak da görmez. Bunları birkaç "münferit soysuzlaşmalar" olarak ele alır. Oysa "Hıristiyanlık dini, milyonlarca ve milyonlarca insana, insani ıstıraplar üzerine, Allah'a ulaşmalarında yükselme ve vecd vermiştir."

Böylece Hıristiyan ideolojisi bütünüyle aklanarak parti hizmetine alınmaya çalışılır. Irk kavramı ile Adem'den gelen bütün insanlığın kan akrabalığı sorunu nasıl çözümlenecektir, bu bilinemez. Fakat Feder buna pratik bir çözüm bulur; din sorunları üzerine tartışmamak gerektiğini ileri sürer. Yerine, dinden almamız gereken düşünceler hep öne çıkarılmalı ve propagandası yapılmalıdır. "Ortaçağ kültürü Hıristiyanlığın içinde doğmuştur. Büyük iş becerme, fedakarlık, inan, cesaret köklerini Hıristiyanlık dünyasında bulmuştur. Hıristiyanlığın fikri çekirdeği ile, onu temel alan bir dünya tatbikatı isteklerini çok dikkatli olarak ayırmak lazımdır... Bu düşüncedeki bir parti, pozitif Hıristiyanlığın temeli üzerine oturur."

Kapitalizm ve marksizmin, esasta bir ve aynı şey olduklarını söyleyen Gottfried Feder, sınıf çatışmasına çok olumsuz bir perspektifle yaklaşır. Sınıf çatışmasının, aslında, halkın parçalanmasının sağlanması amacıyla ortaya atılmış bir Yahudi (Marx) taktiği olduğunu düşünmektedir.

Adolf Hitler[194] *(1899-1945)*

Nasyonal sosyalizmin lideri, (Führer) Adolf Hitler, aslında bir doktriner (teorisyen) değil, bir eylem adamıdır. Fakat, nasyonal sosyalizmin iktidar olanaklarına kavuşmasıyla, ırkçılık da soyut bir düşünce olmaktan çıkıp bir eylem biçimine dönüştüğünden, ırkçılığın en önde gelen uygulayıcısı olma sıfatını hakkıyla üstlen-

miştir. Yapıtı *Kavgam*'da dile getirdiği düşüncelerin neredeyse bütünü, daha önce başkalarından derlenmiştir. Bu nedenle yapıt, sık sık iç tutarsızlıklar gösterir. Buna karşın kitap, nasyonal sosyalistlerin kutsal kitabı önemine ulaşmıştır. Çok kaba tanımlamalarla; bilimsellikten ve soyut tanımlamalardan bütünüyle uzak; olabildiğince somut öneriler içeren; kanıtları basit olan yapıt, bilim ve kitapla sıkı bir ilişki içerisinde olmayan ortalama okuyucuyu etkilemeyi hedeflemekteydi ve bunda gerçekten olağanüstü büyük başarı sağladı.

Nazi hareketi üzerine temel kaynak niteliğindeki en büyük araştırmalardan birisi sayılan, Nazi İmparatorluğu adlı kitabın yazarı William L. Shirer, söz konusu kitabın 1. cildinde, Hitler'in düşüncelerinin oluştuğu dönemin özelliklerini özet olarak şöyle tanımlar: Hitler'in düşünceleri "Bir tanesi hariç, orijinal fikirler değildi. Avusturya'nın yirminci yüzyıl başlarındaki fırtınalı politikasından ve hayatından toplanmış birtakım ham fikirlerdi." Tuna hanedanı sindirimsizlikten ölüyordu. Bir Alman-Avusturya azınlığı, ayrı dil konuşan bir sürü halklardan oluşmuş bir imparatorluğu yüzyıllar boyunca egemenliği altında tutmuş ve bu ulusların üzerine kendi dilinin ve kültürünün damgasını basmıştı. Ama 1848'den beri bu imparatorluk gücünü yitiriyordu. Azınlıkları sindirmenin olanağı yoktu. Avusturya kaynayan bir kazandı. 1860'da, İtalyanlar ayrıldı. 1867'de Macarlar ikili bir imparatorluğun içinde Almanlarla eşit olma hakkını elde ettiler. Şimdi artık yirminci yüzyıl başlamıştı. Çeşitli Slav ulusları, Çekler, Slovaklar, Sırplar, Hırvatlar ve başkaları da eşitlik, hiç olmazsa özerklik istiyorlardı. Acı milliyet çatışmaları Avusturya politikasına hakimdi.

Bununla da bitmiyordu. Sosyal bir başkaldırma da vardı Avusturya'da. Bu başkaldırma sık sık ırk savaşları haline geliyordu. Seçim hakkından yoksun kılınmış aşağı sınıflar oy hakkı istiyorlardı. Yalnız yüksek gündelik almak ve daha iyi çalışma şartları sağlamak için değil, demokratik siyasi haklar elde etmek için de, sendika kurma ve grev hakkı istiyorlardı. Nitekim, genel bir grev sonunda genel oy hakkı elde edildi. Böylelikle imparatorluğun

Avusturya'daki yarısında yaşayan nüfusun üçte birini oluşturan Avusturyalı Almanların siyasi egemenliği sona erdi.

Bu ortam içinde planlı bir çalışma ile adım adım iktidara gelen Hitler, tarihin yetiştirdiği büyük politik önderlerden birisidir.

Hitler, bilime dayanmak yerine, imanı geliştirmenin sıradan insan topluluğunu etkilemek konusunda daha etkili bir yöntem olduğuna inanmaktaydı. Bütün ırkçı kuramcıların yaptığı gibi Hitler de kitlelere, kimliklerini ayrıştırmada kıstas olabilecek düşmanlar sunmaktaydı. "İmanı sarsmak, ilmi sarsmaktan daha zordur... Kin hoşlanmaktan daha devamlıdır. Yeryüzünde bütün zamanlar boyunca en şiddetli inkılâpları harekete getirmiş olan kuvvet; halkı elde eden ilmî bir fikrin ilânında değil, halk kalabalıklarını çılgınca coşturan, can verici bir şeye koyu bağlılıkta saklı bulunuyordu. Kim kütleyi kazanmak isterse, onun kalbini açan anahtarı bilmeğe muhtaçtır... Kütle, yalnız daha kuvvetlinin galebesini ve zayıfın mahvolmasını yahut hiç değilse kayıtsız ve şartsız onun hakimiyeti altına girmesini anlar."

"Eşyanın derin manasını anlayabilme seviyesine erişmek için, yalnız gayret ve iyi niyet bir işe yaramaz. Akıl da lazımdır. Hem de *doğuştan* bir akıl....

İnsan hiçbir zaman kâinatın hakimi olmak gayesine gerçekten eriştiğine inanmak gibi bir hataya düşmemelidir... Aksine, alemin hükümranlığının esaslı lüzum ve zaruretini idrak eylemeli, ve kendi hayatını yükseltmek için lüzumlu olan o *ebedi mücadele ve ebedi gayret kanunlarına* ne kadar karşıt kaldığını anlamalıdır.

O zaman... kuvvetin her zaman ve yalnız başına zayıfa galip bir halde hakim olduğu, ve zayıfı kendisine itaatkar hizmete mecbur ettiği yahut parçalayıp kırdığı bir alemde; insanın hususi kanunlara tabi olamıyacağını hissedecektir.

İnsan da, bu *en yüksek akıl ve hikmetin ebedi prensiplerinin* hakimiyetine maruzdur. O, bunları anlamaya teşebbüs edebilir. Fakat onlardan masum kalmağa hiçbir zaman muvaffak olamıyacaktır."

Hitler, zaman zaman saçmalama düzeyine ulaşan saptamalarda bulunur Kavgam'da. Her şeyi bilen, her şeyi anlayan sadece kendisidir. Halk ise, anlamaz; gördüğünün ne olduğunu düşünme zahmetine bile katlanmaz. Halk, yönetilmeye muhtaç olandır. Ve halkın yönetilmesi, seçkinler aracılığıyla olur. Bir anlamda seçkinler, yönetmek için var edilmişlerdir. Irk sorununu açıklarken de bu türden saptamalarla başlıyor sözlerine: "Bütün insanlar, dünya üzerinde dolaşır dururlar ve her şeyi öğrenmek ve bilmek isterler. Fakat hiç kimse dünya üstündeki canlıların çeşitli gruplara ayrılmış olduğunu göremez" diyerek gerçek dışı bir saptamada bulunuyor. Oysa bildiğimiz gibi, canlıların gruplandırılması çalışmaları Hitler'den yaklaşık 2300 yıl öncesinde gerçekleştirilmiş bir şeydi. Öncesini yok saysak bile, Aristo'nun, canlıların ilk sınıflandırma çalışmalarını gerçekleştirdiğini bilmekteyiz. Ama Führer her şeyi bilendir. Bu nedenle, her şey onda başlar ve onda biter. Ve Hitler devam eder: "En ufak ve üstünkörü bir inceleme, dünya üstünde yaşamak iradesinin büründüğü sayısız şekillerin el sürülmez ve değiştirilmez bir yasaya bağlı olduğunu gösterir." Diğer bir ifadeyle, doğanın ürettiğinin değişimi söz konusu değildir.

"Tabiat zayıf kimselerin kuvvetlilerle çiftleşmelerini istemez, yüksek bir ırkın, basit bir ırkla karışmasını kabul etmez. Çünkü, aksi halde binlerce yüzyıldan beri tabiatın insanlığı yüceltmek için izlediği yol, bir anda boş bir iş durumuna sokulmuş olur." Her tür kendi türdeşiyle çiftleşerek çoğalır. Doğanın bu yasasının bozulmaya kalkılmasında ise, doğa buna direnir. "Tabiatın protestosu, soyu bozulmuş canlı türlerinin ortadan kalkma olanaklarını sınırlama şeklinde görülür. Bir çok durumda da tabiat onları, hastalıklara, yahut düşmanlarının saldırılarına dayanmak, karşı koymak yeteneğinden yoksun bırakır." Eğer, aşağı ve üstün ırklar birbirleriyle çiftleşecek olursa, yeni nesil birleşenlerin değerleri arasında belirlenen bir değere sahip olacaktır. Yani, üstün ırk, daha düşük değerlere sahip ürünler verecektir. "Böyle bir çiftleşme, canlıların değerlerini yükseltmeyi görev edinmiş olan tabiatın iradesine ters düşer."

İşte, böyle bir yönteme dayandırılarak oluşturulan doğa ve toplum felsefesine göre, doğa, ırkın temizliğini aramak ve devam ettirmek için özel bir titizlik gösterir. Bu, hayvanlar dünyasında kendiliğinden gerçekleştirilir. Fakat toplumda bu konuda sapmalar görülebilir ve görülmektedir de. "Üstün bir ırk kendi kanını, daha aşağı bir topluluğun kanı ile karıştırdığı takdirde, ortaya çıkan melezlik, milletin felaketi şeklinde sonuçlanır." Örnek de verir Hitler: Amerika kıtasının kuzeyinde Cermen milletlerinin oluşturduğu topluluklar da, güney ve orta Amerika'da Latin ırk da yerli renkli ırklarla karışmışlardır. Fakat, kuzeyde Cermenlerin yerlilerle karışım oranı orta ve güneydeki Beyazların yerlilerle karışım oranından daha küçük olduğu için; yani kuzeyli Cermenler, orta ve güneyli Beyazlara kıyasla daha saf kalabildikleri için, Kuzey Amerika halkı kıtanın egemeni haline gelmiştir.

Bir doğa yasası olarak ileri sürdüğü bu tez Hitler'in düşüncelerinin de anahtarı olur. Tanrı tarafından belirlenen doğa yasalarına uymak ve bu yasaları korumak gerekmektedir. Irk karışımları, yaratılmış olan insanın bozulması, çöküşü demektir. "Bunlara sebep olmak ise yaratıcımız olan Allah'ın iradesine karşı günah işlemektir." O halde ırkın korunması görevi, tanrısal bir görevdir.

Üstelik, doğanın bu türden bir sistem kurmasının bir mantığı, bir gayesi de vardır: "Daha kuvvetli olanın rolü, egemen olmaktır, daha zayıf olanla kaynaşmak değildir. Eğer üstün ırk böyle davranmazsa kendi büyüklüğünü yok etmiş olur... Kan ve ırk aleyhindeki günah, dünyamızın ilk işlenen günahıdır ve bu günaha kendisini terketmek, insanlığın sonunu gösteren bir işarettir."

Tanrı-doğa ve Hitler üçlüsü arasında böylece kurulan ilişki, artık Hitler'in Tanrı için gerçekleştirmesi gereken bir görevi üstlenmesinin de gerekçesi olur: "Kendi emirlerine aykırı hareket edilirse tabiatın intikamı korkunç olur. Bunun için ben Allah'ın isteğine uygun hareket ettiğime inanıyorum. Çünkü milletimi Yahudiye karşı müdafaa etmekle, Allah'ın eserini müdafaa etmiş oluyorum." 195

Hitler, felsefe yaparken bütünüyle eklektik ve romantiktir. Bu metot, ortalama yığınların sempatisini kazanmasında çok yararlı

olmuştur. Zira, sıradan vatandaş, çok fazla kafa yormadan ve sistem kurulmasına gereksinim de duymadan her konuya ilişkin (kendince kanıtlanmış olarak) bilgi sahibi olabilmektedir.

İrklar, sahip oldukları yetenek ve değerleri doğuştan getirirler. Irklar arası farklılıklar ise, "özellikle, sahip oldukları enerji, canlılık, zeka, ustalık ve dayanıklılık gibi yeteneklerin toplamındaki eşitsizlikten ileri gelir." Bu nedenle bütün uygarlıkların yaratıcısı belli ırklardır. "Bugün hayran kaldığımız ilim, güzel sanatlar, teknik ve yeni buluşların hepsi bazı ırkların, belki de tek bir ırkın yaratıcı faaliyetlerinin sonuçlarıdır."

Hitler, insanlığın gelişmesini "sonsuz bir merdiven üzerindeki yükselme" olarak değerlendirir. Üstün ırk, bu gelişimi gerçekleştirebilmiştir. İnsanlığın yarattığı ilk uygarlıklar, hayvanların ehlileştirilebilmesinin sonuçlarından daha çok, ilkel (basit, aşağı) ırkların üstün ırklar tarafından kullanılmasından dolayı gerçekleşebilmiştir. "Üstün ırkların, basit ırklara rastladıkları yerde, onları iradelerine hizmetçi yapmaları sonucu uygarlıklar doğmuştur. Bu bakımdan aşağı ırklar, meydana gelmek üzere olan uygarlığın hizmetindeki ilk teknik araçlardır."

Uygarlıkları yaratan böylesi üstün ırklar olduğuna göre, bu uygarlıkların devamı için üstün ırkların da devamını sağlayacak önlemlerden yana olmak gerekir. Nasıl olacaktır üstün uygarlıkların devamını sağlayacak ırkların korunması? Öncelikle, üstün ırkın uygun yaşam koşulları içinde yaşayabilmesi onun, insanlığın bütünü için yapacağı iyileştirme, ehlileştirme çalışmalarının başarısı için şarttır. Bu nedenle, üstün ırk için yeni yaşam alanlarına (lebensraum) gereksinim vardır. İkincisi, insanlığın ehlileştirilmesi görevi, tanrısal bir görev olarak üstün ırkın omuzları üzerine yıkılmıştır. Bu görev, yani, tanrı iradesine uygun üstün insanın yaratılması görevi; bir başka deyişle, insan soyunun ıslahı için tanrının, yaşamalarında yarar görmediği, hatta zarar gördüğü insan türlerinin ayıklanması ve üstün insan ırkının saflaştırılması görevi hiçbir şekilde ertelenemez. "İnsanlar artık köpek, kedi ve at gibi hayvan nesillerinin iyileştirilmesiyle uğraşmaktan çok, insan

ırklarının ıslahıyla meşgul olacaklardır." Bu nedenle de aşağı ırkların yaşadığı yeni yaşam alanlarına da ulaşmak gerekir.

Yeni yaşam alanlarının yaratılması elbette tek bir metotla, kolonizasyon (sömürgeleştirme) ile olanaklıdır. Ve ırkçı devletin, ırkın saflaştırılması politikası kadar büyük öneme sahip bir başka temel politikası da kolonizasyon politikasıdır. Bu nedenle, bu politikanın uygulaması rastlantıya bırakılamaz. Programlı ve titiz bir çalışmanın ürünü olarak, adım adım gerçekleştirilecek bir uygulama olacaktır bu. Üstün ırkın temsilcileri, önce çevre ülkelerin kolonizasyonuna gitmelidir. Örneğin, kolonizasyon için politikalar üretmek gerekir. Yeni yasalara gereksinim vardır. Irk komisyonları kurulmalıdır ve bu komisyonların saptadığı üstün ırktan özel kişilere de kolonizasyon yetkisi verilebilmelidir.

Görüldüğü gibi, ırkçı felsefe, her zamanki gibi ve kaçınılmaz olarak saldırgan, yayılmacı (emperyalist) bir politika izlemek zorundadır. Elbette, ırkçı politikanın yönlendirmesi altında bir toplumun bütün fertlerinin, bir savaşın potansiyel silahları olarak görüleceği ve bütün politikaların buna göre biçimleneceği açıktır. Yani, ırkçılık, şiddeti, saldırıyı, yok etmeyi bir görev olarak; insan karakterinin değişmez yanlarından biri olarak görülür. "Dünyada barışçı fikrin üstün gelmesini samimi olarak isteyen herkes, dünyanın Almanlar tarafından fethedilmesi için her şeyi yapmalıdır. Aksi takdirde dünyadaki son barışseverin, son Alman ile ölmesi kesindir."

Üstün ırkın doğuştan gelen yeteneklerinin tanrısal kaynaklarından doğal niteliklerine uzun uzun açıklamalarla dolu olan *Kavgam*'da, ilkel bir insanlık tarihi bilgisi aktarıldıktan sonra, üstün ırkın tam zıddı özelliklere sahip olduğu iddia edilen Yahudilerin kötülükleri ve uygarlıkların yıkılmasına yönelik katkıları dile getirilir. Yahudilik öylesine kötü bir ırktır ki, insanlığa bulaştırdığı belalar hiçbir zaman eksik olmaz. Onların, insanlığa bulaştırdıkları son bela, son Yahudi oyunu marksizmdir. Çünkü, "Marksizm ve Yahudi faaliyeti, tabiatın uyduğu aristokratik ilkelerin hepsini reddediyordu. Bunlar güç ve enerjinin sonsuz imtiyazı yerine, sayının üstünlüğünü kabul ediyorlardı. Marksizm,

insanın kişisel değerini inkar ediyor, ırkın önemini tanımıyor ve böylece insanlığı hayatı ve uygarlığı için daha önce belirlenmiş şartlardan yoksun bırakıyordu. Eğer bu doktrin dünya hayatının temeli olarak kabul edilse idi, akla gelen bütün düzenlerin sonu gelmiş olurdu. Böyle bir yasa, düşüncelerimizin ötesinde kalan kâinatta büyük bir karışıklığa yol açarsa, bu geçici dünyanın da kendi topluluğu içinde ortadan çekilmesini gerektirmekten başka bir anlamı kalmazdı. Eğer Yahudi marksizmle bir zafer kazanırsa başına giyeceği taç, insanlığın cenaze taçı olacaktır. İşte o zaman dünya, milyonlarca yıl önce olduğu gibi, boşlukta üzerinde bir tek insan kalmadan dönecektir."

Başta da söylediğimiz gibi, Hitler, üstün ırkın özelliklerinin tanrısal bir kaynaktan geldiğini; kalıtımla nesilden nesile aktarıldığını tezlerinin odağına oturtur. Genetiksel aktarım yolu ise kandır. Bu nedenle, kanın saflığını koruması gerekir. Kanın saflığını kaybetmesi insanın aşağılanmasına, uygarlıkların çöküşüne, insanlığın yok oluşuna neden olur. "Hayatın bütün sorunları zamanla silinir, unutulur. Ama kanın saflığının korunması veya kaybedilmesi sorunu, yeryüzünde hayat devam ettiği sürece etkisini sürdürecektir."

Bu durumda, evlilikleri kendi başına bir amaç olarak düşünmemek gerekir. Evlenmeler, *ırkın devamı ve çoğalmasını amaç edinmiş* bir mantığa sıkı sıkıya bağlı olmalıdır. Bu amaç, evlenmenin tek anlamı olarak kabul edilmelidir. Kan saflığının sağlanabilmesi için, evliliklerin düzenlenmesine yönelik çalışmalar yapılabilir. Irkın en saf örneklerinin birbiriyle birleştirilmesi, ırkın kendi özelliklerinin devamı için bir zorunluluktur.

Benzerlerine, örneğin felsefede Platon ya da bilimde Darwin'de rastladığımız, ırkın sağlam unsurlarının ırkın devamı konusunda görev üstlenmeleri anlayışını Hitler de sürdürür. O, ırkçı devletin üstlenmesi gereken görevleri sayarken, "Yalnız sağlam olanların çocuk yetiştirmelerini sağlamalıdır" der ve devam eder: "Irkçı devlet şunu söylemelidir: Bir hastalığa tutulmuş kişilerin ve birtakım büyük vücutsal eksiklikleri olanların çocuk yapmaları çok ayıp bir harekettir. Böylelerine yakışan en şerefli

hareketin çocuk yapmaktan vazgeçmek olacağı anlatılmalıdır." Bütün ırkçıların ortak sloganı olan ırkın sayısal çokluğa ulaşması istemi, Hitler'de de önemle vurgulanır elbette.

Hitler, ırkçılık kavramını da şöyle tanımlar: "Irkçılık, insanlık içinde, çeşitli milletlerin değerini kabul eder. Irkçı inanış için, devleti bir amaç saymak ilkesi vardır. Bu amaç da, ırkların varlığının korunmasından ibarettir. Irkçılık, onların eşitliğine asla inanmaz. Irkçılık, dünyayı yöneten kutsal iradeye uyarak, en iyinin ve en kudretlinin zaferini kolaylaştırmak, kötü ve zayıf olanların boyun eğmesini sağlamak görevi ile yükümlüdür. Böylece tabiatın aristokratik ilkelerine saygı gösterir ve canlıların hayat grafiklerindeki son noktaya kadar bu yasanın değerine inanır."

Böylesi bir anlayış, doğası gereği bilim karşıtı ve demokrasi karşıtı olmak zorunda. Bilime dayanmak yerine, yıkılması daha zor olan inanca (imana) bağlanır. Bilim de ırkçı düşünceyle uyuştuğu sürece bilim olarak kalabilir. "Her düşünce ve her öğretim, her ilim bu gayenin hizmetinde olmalıdır."

Sonuç olarak Hitler, amaçlarını şöyle formüle edecektir: "Bizim kavgamızın konusu ırkımızın yaşaması ve gelişmesini sağlamaktır. Görevimiz milletimizin çocuklarını beslemek, kanın temizliğini, vatanın bağımsızlığını korumaktır. Bu da milletimizin, evrenin yaratıcısı tarafından kendine verilen kutsal görevi yerine getirmek için gerekli kıvama ulaşmasını sağlamakla ilgilidir.

N.S.D.A.P PROGRAMI (24 Şubat 1920)[196]

"Alman işçi partisinin programı bir zaman programıdır. Programdaki hedeflere ilerde ulaşılsa, halkın memnuniyetsizlikleri partinin devamını tehlikeye düşürse dahi, yeni hedeflerin açıklanması için, parti ileri gelenleri programda bir değişiklik yapılmasına kat'i surette taraftar değillerdir.

"Madde 1) Biz, ısrarla milletler kendi mukadderatlarını kendileri tayin ederler prensibine uygun olarak bütün Almanların birleşmelerini ve Büyük Almanya'yı kurmalarını istiyoruz.

"Madde 3) Biz ısrarla halkımızın yiyecek ihtiyacını karşılamak ve fazla halkımızın yerleşmesini sağlamak için memleket ve toprak (koloni) istiyoruz.

"Madde 4) Halk yoldaşı olanlar ancak vatandaş olabilir. Halk yoldaşı, mezhep nazarı dikkate alınmaksızın yalnız Alman kanını taşıyanlar olabilir. Bunun için Yahudiler halk yoldaşı değillerdir.

Madde 5) Vatandaş olmayanlar Almanya'da misafir olarak yaşayabilirler. Ancak bu, yabancılara mahsus kanun çerçevesi içinde olabilir.

"Madde 6) Devlet idaresi ve kanunları üzerine yalnız Alman vatandaşları söz sahibidir. Bunun için, nerede olursa olsun (İmparatorluk, eyalet veya belediyeler) bütün memuriyetlerin Alman vatandaşları tarafından deruhte edilmesini ısrarla istiyoruz.

Madde 7) Devletten ilk vazifesi olarak vatandaşlara yaşama ve iş imkânları temin etmelerini ısrarla istiyoruz. Eğer devlet tüm milletine bu imkânları veremez durumda ise, ilk iş olarak yabancı milletten olanları (Alman olmayanları) imparatorluk sınırları dışına atmalıdır.

Madde 8) Bundan böyle, Alman olmayanların Almanya'da yerleşmelerine izin verilmemelidir. Ayrıca biz ısrarla, 2 Ağustos 1914 tarihinden sonra Almanya'da yerleşmiş bütün Alman olmayanların sınır dışı edilmelerini istiyoruz.

Madde 9) Bütün vatandaşlar eşit hak ve selâhiyetlere sahip olmalıdır.

Madde 24) Alman ırkının moral ve geleneklerine tehlike teşkil etmeyen bütün dinlere devlet içinde hürriyetlerinin verilmesini katiyetle istiyoruz."

4. BÖLÜM NOTLARI

182 Bu Giriş yazısı, bir makale olarak, Almanya'da TÜDAY'ın (Türkiye Demokrasi ve İnsan Hakları Dayanışma Derneği) yayınlamış olduğu MISCHT EUCH EIN! isimli broşürde yayınlandı.

183 Rabehl, Bern. *Görünmeyen Diktatör,* Ararat Yay. 1969.

"Parlamento Dışı Muhalefet" isimli makalesi..

184 Rabehl, Bern. age.

185 Almanya'da, Kohl Hükümeti'nin, Türkiyeli göçmenleri ülkelerine geri dönüşe özendirmek için çıkarmış olduğu bir yasa. Kamuoyunun dilinde "10500 Yasası" olarak adlandırılmıştır.

186 Aktaran: Hançerlioğlu. y.a.g.e. s.181.

187 Parkinson, C.Northcote. *Siyasal Düşüncenin Evrimi,* Çev: Mehmet Harmancı, Remzi Kitabevi, 2. basım, 1984, s.245.

188 Gökberk, Macit. *Felsefe Tarihi,* Bilgi Yay. s.437.

189 Russel. age. s.706.

190 Şenel, Adam (Alâeddin). *Sağcı Düşünüşün Kritik Tarihi,* s.136.

191 Burns, Edward McNall. *Çağdaş Siyasal Düşünceler,* Çev. Alâeddin Şenel. Birey ve Toplum Yay. 1984, s.445.

192 Rosenberg'in bu düşüncesi Hitler iktidarı tarafından hemen gerçekleştirilecektir. 14 Temmuz 1933 tarihinde çıkarılan bir yasa ile, "ırsî hastalıklara tutulmuş şahısların üremelerinin" engellenmesine yönelik yasaklar; "insan soyunun ıslahını ve ırkın arıtılmasını" sağlayacak zorunluluklar getirilmiştir. Nazi yöneticileri tarafından saptanmış gruplamalar içinde yer alan hastaların, kendi iradelerine başvurulmaksızın kısırlaştırılmaları yasa zorunluluğu olarak belirlenmişti.

193 Burada yer alan Feder'e ilişkin alıntılar, aksi belirtilmediği sürece şu kitaptan alınmıştır: Feder, Gottfried. *Program. Nazi Partisi Programı,* Çev: Cengiz Koçal. Millî Hareket Yay.1971.

194 Hitler'le ilgili alıntılar esas olarak şu kitaplardan aktarılmıştır.

Hitler, Adolf. *Kavgam,* Çev: Mine Toker. Toker Yay. 11. baskı. 1994.

Hitler, Adolf. *Komünistler Ve Beynelmilel Yahudi,* Abdullah Işıklar Kitabevi. İstanbul. 1963.

195 Hitler'in bu mistik tutumu dâhice saptanmış bir şeydir. Böylece, Hıristiyan dünyasının 'kurtarıcı' beklentisine somut bir yanıt olmakta ve olağanüstü güçlü umutlar yeşertmekteydi. Viyanalı sosyal bilimci Michael Ley, *Genozid und Heilserwartung* (Soykırımı ve Kurtuluş Umudu)

adlı kitabında, bu noktadan hareketle değişik bir tez ortaya atar ve kanıtlamaya çalışır. Bildiğimiz gibi, Hıristiyan dünyası, İsa'nın yeniden dirilerek bin yıllık bir tanrı krallığını kuracağına inanır. Dünya yaşanmaz bir hal almıştır. Mesih, inananları kurtaracak olan İsa'dır. Michael Ley, kitabında, nasyonal sosyalist hareketin Mesihçi bir hareket olduğunu; Alman halkının, Hitler'in şahsında beklenen Mesih'i bulduğuna inandığını; Nazi Partisi'nin yayın organlarının da sürekli olarak bu doğrultuda propaganda yaptığını ileri sürmektedir. 1943 Nisan'ında yayınlanan Nazi yayın organı Stürmer'in yazdığı gibi, "Yahudiler İsa'yı çarmıha gerdiler ve O'nun öldüğünü sandılar. O yeniden dirildi. Onlar Almanya'yı çarmıha gerdiler ve öldüğünü sandılar. Oysa, eskisinden çok daha muhteşem olarak yeniden dirildi." Mesih Hitler'dir ve Mesih'in düşmanı olduğu şeytan da Yahudilerdir. Ley, tam da bu düşünceden dolayı, Stalingrad'da yenilgi başlamışken, Hitler'in, ellerindeki tren kapasitesinin bütününü bu cepheye asker göndermek yerine, Yahudilerin imhası için, Yahudi naklinde kullandığını ileri sürer. Böylece, savaşta yenilmiş de olsalar, şeytana (Yahudilere) karşı zafer elde etmeyi (şeytanı yok etmek) hesaplamaktaydılar. Ley, sonuç olarak, Nazi hareketinin toplumsal, ekonomik ya da yığın psikolojisine yönelik bir boyutu olmadığı; yerine köklerini Hıristiyanlıktan alan, Mesihçi bir halk hareketi olduğunu savunur.

Bu düşüncenin bir boyutuna katılmak mümkündür. Hitler ve Nazi ideologları, Hıristiyanlığın bu inanışını Hitler'in şahsıyla bütünleştirmek istemişler ve bunda belli oranda başarılı da olmuşlardır. Fakat, bundan hareketle, Nazi hareketinin salt dinsel bir hareket olduğunu ileri sürmek büyük yanlıştır.

196 *Program. (NAZİ Partisi Programı)* Feder, Gottfried. Çev. Cengiz Koçal, Millî Hareket Yay. 1971, s.33-38.

5. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE IRKÇI DÜŞÜNCENİN KISA TARİHİ

A- G İ R İ Ş

Türkiye Cumhuriyeti'nde bugün daha tehlikeli boyutlarda hızla gelişmekte olan ırkçılık olgusunun kavranabilmesi için, Cumhuriyet'in kuruluş koşulları ve özellikle Kemalizm'in ırkçılık ile ilişkisinin doğru olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Hiçbir şey gökten zembille inmedi. Özellikle, toplumsal bilinç söz konusu olduğunda, ani olan bir oluşumdan söz etmek, bütünüyle toplumbilim anlayışına ters bir açıklama tarzıdır. Bugünü hazırlayan elbette dün idi. Dünün, zeminine oturduğu devlet politikası ve özellikle toplumsal bilinci oluşturma konusunda özel görev üstlenen eğitim politikası, bugünü oluşturan temel etkiler arasında sayılmak zorundadır. Ve tam da bu nedenden dolayı, bugüne yönelik hiçbir politik tartışmayı, dünün eleştiri ve değerlendirmesini yapmadan sonuçlandıramayız.

a, Sanayi devrimi ve arkasından ulusal devletlerin oluşumu Avrupa ülkelerinde farklı süreçler izleyerek, farklı yöntemlerle ve

farklı biçimlerde gerçekleşmiştir. İngiltere'de feodal aristokrasi, yeni gelişmiş burjuva sınıfı ile adım adım uzlaşarak süreç içinde ulusal devletin yeni kurumlarını oluşturarak uluslaşma sürecini tamamlarken; Fransa'da bu süreç, tabandan gelişen burjuva önderlikli bir *halk* hareketiyle, bir politik devrimle tamamlanarak gerçekleşmiştir. Kapitalistleşme sürecinin bir hayli geç kaldığı Almanya'da ise, ulusal birlik, yukarıdan aşağıya doğru bir süreç iradi olarak gerçekleştirilerek sağlanmıştır.

b, Esas olarak Selanik ve İstanbul'da palazlanmış, fakat oldukça cılız ve Türk olmayan, gayrimüslim bir burjuva sınıfa sahip olan Osmanlı'da, Batıda gerçekleştirilen demokratik devrimleri taklit çabaları, Osmanlı'nın yapısal özelliklerinden dolayı hep başarısızlıkla sonuçlanıyordu. Bu sonuç kaçınılmazdı. Esas olarak Selanik burjuvazisine dayalı olarak gerçekleştirilen I. Meşrutiyet hareketi ve Selanik ve İstanbul burjuvazisinin birlikte gerçekleştirdiği ama buna karşın bir hayli cılız kalan II. Meşrutiyet hareketinin başarısızlıklarının ortak nedeni, feodal yapı karşısında kapitalist sermayenin zayıf kalması idi.

c, Osmanlı aydınları, esas olarak Fransız Devrimi'nin düşünsel etkisi altındayken, Osmanlı yönetimleri, son yüzyılda; bozulan (yürümeyen) devlet çarkını iyileştirme arayışlarını (Fransa ile kısa süren bir flörtten sonra) militarist ve pragmatik Prusya modeliyle çözmek yanlısı olmuştur. İttihat Ve Terakki, bu anlayışın en önemli örneğidir. Bu dönemlerde Türk milliyetçiliğini geliştirme hareketi ise, bu hareketin objesi ve dayanağı olacak bir Türk unsurunun yokluğundan dolayı zaten başarısızlıkla sonuçlanmak zorundaydı.

d, 1914-18 Alman yenilgisi sonrası, açık işgale yönelik karşı çıkış hareketinin geliştirilmesi, güçsüz de olsa (özellikle 1914 Ermeni Katliamı'nın da etkisiyle yani Anadolu Ermenilerinin öldürme ya da sürgüne başvurularak, kapitalist birikimlerine zorla el konulmasıyla birazcık palazlanabilmiş olan) milli ticaret burjuvazisinin önderliğinde; topraklarını kaybetme korkusu içindeki (özellikle Kürt) feodal sınıf ve diğer halk sınıf ve tabakalarının desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

Açık işgale karşı olan bütün güçleri bir arada tutabilmek için her organik bileşene "istemlerinin gerçekleştirileceğine" yönelik vaatler verilir. Kürtlere, "topraklar gâvurdan kurtarıldıktan sonra, iki halkın kendi kaderlerini birlikte belirleyebileceği bir gelecek" sözü verilirken, genel olarak İslam halkın desteği, "İslâm ayaklar altında, islâmın halifesi gâvur tehditi altında" sloganıyla sağlanmaya çalışılır. Sovyetler Birliği'ne yaklaşımdaki olağanüstü sempatik tutum[197] işçi sınıfını ve onun temsilciliğini üstlenmiş olan Komünist Partisi'nin açık desteğini kazanır.

e, Yeni Cumhuriyet, Türkiye toplumunun bileşenlerini yok sayarak bir politik ve sosyal yapılanmayı temel aldı. Sınıf, ulus, din farklılıkları inkar edildi. Durkheim'den alınan, "imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir toplum" hayali, gerçekliğin kendisi olarak benimsenmeye ve benimsetilmeye çalışıldı.

f, Ümmet toplumundan çıkılarak, ulusal toplumun yaratılması temel amaç idi. Ve bu amacın kendisi bazı problemleri içermekteydi. Bir yandan, "irade birliği" ile yetinen bir Türk olma anlayışı ile sınırlı millet kavramı üzerinde durulurken, diğer yandan ve genellikle kan ya da kültür ırkçılığı ile belirlenen milli politikalar uygulamada belirleyici oldular.

B- KEMALİZM, TÜRK TARİH TEZİ VE IRKÇI DÜŞÜNCE

Cumhuriyet'in kurulması ve sosyal ve ulusal çatışmaların şiddet yoluyla bastırılmasından sonra ve esas olarak da tarih ve dil kurultaylarının ardından geliştirilen yeni resmi ideoloji, hemen ideolojik araçlarını oluşturma işine girişir.

Yeni Cumhuriyet'in önünde, yanıtları oluşturulacak olan resmi ideolojiyi doğrudan etkileyecek olan birtakım sorunlar vardı.

Birincisi, ulusal devlete geçişte bir hayli geç kalınmışlık söz konusu idi. Osmanlı Devleti'nin çokuluslu yapısında millet kavramına en son ulaşan (hatta "ulaştırılan" demek daha doğru olacaktır, zira Mustafa Kemal bunu sağlayabilmek için çok zorlu çabalara girişmiştir) halk Türkler idi. Kapitalizm sürecini yaşamış, Fransa

başta olmak üzere bütün Avrupa çoktan ulusal devlete geçmişti. Daha ötesi, Osmanlı egemenliğinde bulunan Yunanistan, Bulgaristan gibi ülkeler de Osmanlı'ya karşı giriştikleri zorlu mücadeleler sonucu bağımsızlıklarını elde etmiş, uluslaşma süreçlerini de tamamlamışlardı. Oysa Türkler hâlâ ümmet (İslam kardeşliği) bilincini aşamamışlardı. Bu nedenle laiklik, Halife'nin zorla Cumhuriyet toprakları dışına çıkartılması gibi önlemler sert bir biçimde uygulamaya getirildi.

İkincisi, Osmanlı'nın üzerinde sömürge Kürdistan'ın yükü vardı. Bir halkı esaret altında tutan bir ulusun özgür olamayacağı sözü belki de en somut sonuçlarını yeni Cumhuriyet'te vermişti. Açık işgale karşı mücadelede Kürtlerin de desteğini alan yönetim, barış anlaşmalarında müttefikleri aleyhinde karar çıkarabilmiş olmayı da zafer olarak tanımlamaktaydı. Oysa, Osmanlı yönetiminde hiç olmazsa 17. yüzyıla kadar otonom yaşamış olan ve buna alışmış olan Kürtler arasında da ulusal bilinç uyanmaya başlamış; toplumsal gerçekliğin zorlaması nedeniyle İslamla uzlaşarak da olsa ulusal hareketler boy göstermeye başlamıştı. Yeni Türk yönetiminin bu hareketlere yanıtı iki yönlü olmuştur. Bir yandan, bu hareketleri büyük katliamlarla bastırmak ya da Kürt halkını topraklarından söküp zorla batıya sürmek gibi doğrudan şiddete dayalı bastırma yöntemlerini uygularken, diğer yandan o güne kadar fazla deney sahibi olmadıkları asimilasyon politikalarını geliştirmeye başladılar. Yeni tarih ve dil tezleri üretilerek Türk soyunun asaletinin özendirici etkisi kuvvetlendirilmeye; Kürt varlığı tarih kitaplarından bütünüyle silinerek Kürt kimliği unutturulmaya; Kürt folkloru Türkçeleştirilip Türkleştirilerek Kürt ulusal kültür birikiminin kökü kazınmaya; resmi dil Türkçe yapılarak Kürt dili yok edilmeye çalışıldı. "Ne mutlu Türküm diyene" sözü, sıradan bir ajitasyon sözü değildi elbette. Toplum içinde mutlu olabilmenin (yani toplumsal ve ekonomik değerlerden pay elde etmede öncelik hakkından, pay büyüklüğüne kadar, gerçek hak sahibi olmanın) kimlik boyutu ilan edilmekteydi.

Aşağı bölümlerde bir özet olarak aktaracağımız Türk tarih kongrelerinin "bütün uygarlıkları Türkler yaratmıştır" tezi Türk ırk-

çıları tarafından sunulurken, özenle ileri sürülen savlardan birisi de şudur: Bütün büyük uygarlıkların yaratıcısı olan bu Türkler, diğer halklarla kaynaşmalar nedeniyle yavaş yavaş dillerini ve kimliklerini unutmuşlardır.[198] Gerçi bu tez, sık sık ileri sürülen "Türk kanı, kendini günümüze kadar koruyabilmiş en saf ırk kanıdır" teziyle çatışsa da, "kimlik unutma" tezinin önemi Kürt sorunuyla ilgisi nedeniyle oldukça önemlidir. Türk Tarihinin Ana Hatları isimli eserin Giriş'i olarak yazılıp 30 bin adet basılan *Türk Tarihinin Ana Hatları-Methal* kısmında bu neden, açıkça örneklenir: "Ana Yurtlarından ayrılan Türkler ana dillerini kaybediyor. Yeni diller öğreniyorlar. Milli benliğin korunması cihetinden mühim olan bu lisan temessülü kolaylığı yeni bir dil öğrenmekte, yerlilere nazaran daha kabiliyetli olmaktan ileri gelmiş olabileceği gibi, yerlilerin daha kalabalık bulunmalarından ve her gittikleri yerde idare mevkiine kendileri geçmek itibarıyla hakimiyetlerini kabule daha çabuk alıştırmak saiklerinden de meydana gelmiş olabilir. Şark vilâyetlerinde dedenin yalnız Türkçe, babanın hem Türkçe hem Kürtçe, torunun yalnız Kürtçe konuşmakta olduğu aynı noktayı teyit edecek ve Türklüğün intibahını davete değecek bir hadisedir." Oysa, İran ve Mezopotamya'nın halkı yerli halk değildir. İran'ın gerçek yerlileri Sümerler ve Elamlar'dır. Onlar da Türk ırkından olduğuna göre İran halkı, kimliğini ve dilini unutmuş Türklerdir. Aynı şey Mezopotamya halkları için de geçerlidir. Ve elbette dilin altındaki bakla örneğin içinden dışarı fırlar; yukarıda anlatılan tezin temel muhatabı Kürtler'dir. Aslında, Etiler, Sümerler, Elamlar, Akalar, Asurlar, Mısırlılar, Yunanlılar, hatta -lütfen şaşırmayın- Etrüksler aracılığıyla Romalılar'ın Türk ırkından olduğu gibi, Kürtler de öz be öz Türk ırkındandırlar. Kimliklerini ve dillerini unutmuşlardır.

Bu durumda, kimliğini unutan Türk halklarına kimlikleri yeniden hatırlatılmalıdır. Mustafa Kemal'in emriyle Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'ne üye olarak atanan ünlü ırkçı Dr. Arın Engin (Saffet Engin) hatırlatma görevinin nasıl yapılacağına dair öneriler de getirir: "Şimdi onları (Kürtleri) Türklüğe kaynaştırma, baş ödevimizdir. İlkokullarda 'Brovny' usulüyle... Bu usulün, İngiliz ulusalcılığını gönüllerde kökleştiren ve İngiliz birliğini ve bütünlüğünü sağ-

layan biricik usul olduğunu, bütün yabancı çocukların da bu usulle tüm İngilizleştiklerini anlattılar. İşte bizim de azinlık ırkçılarına karşı tek çıkar yolumuz budur. Kürtleri ve başka Osmanlı azınlıklarını böyle kaynaştıracağız."[199]

Kaynaştırma nasıl olacaktır? Arın Engin, bu sorunu da düşünmüş elbette. Aslında getirdiği öneri yeni bir düşünce değil. Kürtler için bütün Cumhuriyet dönemince açık ya da gizli politikalarla gerçekleştirilecek bir uygulamanın [200] hayata geçirilmesini ister: Kürtler Sümer-Eti Türkleridirler. Bunları dağıtalım, öncelikle Almanya'ya gönderelim. Doğuya Türkler yerleştirelim. Şimdi deprem ilişkisiyle bunun sırasıdır... Kürtçülük silinecektir. Kürtler Türktürler. Sümer-Etiler buralardan başka yere göç etmediler... Kürt ırkı ve Kürtçe dil, tarihte ve filolojide yoktur... Biz ve Kürt denilenlerle, Irak Arapları (öteki Araplardan ayrıdırlar, antropoloji ve kültür bakımından) Sümer-Eti Türkleriyiz... Şimdi, deprem ilişkisiyle Kürtleri dağıtmanın tam sırasıdır." [201]

Kör inanç insanı sık sık saçmalama noktasına ulaştırmaktadır. Fakat, Arın Engin'in sözü geçen eseri sık sık değil bütünüyle birbiriyle çatışan bir saçmalıklar derlemesi niteliğindedir. Örneğin, bir yandan Kürtler'in Türk olduğunu inatla savunup hemen bir satır sonra ise, "Doğuya Türkleri yerleştirelim, batıya Kürtleri yerleştirelim" gibi önerileri getirebilenler için bunamış olmak ya da fanatik ırkçılık dışında bir açıklama yapılabilir mi?

Yeni Cumhuriyet'in resmi ideolojisinin yaratılmasında etki yaratan *üçüncü* bir sorun ise,Türk dünyasının bölünmüşlüğü idi. Turan Ülküsü'nün (fetihten kültür ırkçılığına kadar) şu ya da bu biçimde, (milliyetçilikten açık ırkçılığa kadar) az ya da çok, fakat neredeyse bütün Türk düşünürlerinde yer alması bu etkinin sonucudur.

Fakat, Turan ülküsü, Türklerin, Anadolu'nun esas sahipleri oldukları iddiasını yadsımayacak bir biçime sokulmak istenir. Yani, bir yandan Turan ülküsü korunurken, diğer yandan Anadolu'nun ilk sakinleri ve en eski uygarlık yaratıcıları olmak iddiaları kanıtlanmaya çalışılır. Türk Tarih Kongresi'nde, neredeyse bütün konuşmacıların konuşmasında bu konu bir biçimi ile işlenir. Anado-

lu, Türklerin (Ortaasya'nın yanısıra) özyurdu olarak kabul ettirilmeye çalışılır. Örneğin Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin ikinci başkanı Hasan Cemil Bey, Türklerle Yunanlılar arasındaki akrabalığı vurgular. Yunanlıların ataları Ortaasya Türkleridir. Yani "bizim öz atalarımızdan başkaları değildir." Helen Mucizesi, Helen Uygarlığı gibi kavramlar safsatadan başka bir şey değildir. Zira, Hellen uygarlığının kökleri "Altay'ın demir ocaklarındadır." Anadolu'nun gerçek sahipleri biz Türkleriz.

Recep Peker, üniversitelerde verdiği İnkılab Tarihi derslerinde, ırk ve kan milliyetçiliğinin tanımına ayırdığı bir paragrafta; tanımladığı şeyin "ırkçılık" kavramına doğrudan denk düştüğünü görmezlikten gelerek yumuşatıp "milliyetçilik" olarak sunulmasına özel özen göstermiştir: "Irk ve kan milliyetçiliği, sınırdışı milliyetçiliğidir de... Sınırdışı milliyet telâkkisinin, ırk milliyetçisi siyasal partilerin programlarında yeraldığı vardır. Bir ırk milliyetçisi, yaşanılan yurdun sınırları dışında kalan, fakat kendi kanını taşıyan insanların, birbirlerile kaynaşması ve bağlanması için sınırların aşılmasını ister; bu politika da, kendi kanından insanların kesafetle yaşadığı topraklar üzerinde siyasal haklar iddiasına kadar varır. Kesafet nisbeti çokluğu bulursa, o toprakların ana yurda ilhakını da ister... Gene ırk milliyetçisi kendi sınırları içinde yaşıyan ve kendi kanından olmıyan azlıkların yurd içinde aynı hak, aynı şeref ve hattâ kültür sahibi olmasını kabul etmez." [202]

Nedeni ne olursa olsun, emperyalizmin açık işgaline karşı mücadele vermiş bir halkın, siyasal bağımsızlığa ulaştığı andan itibaren işgalci-ırkçı bir tutum alış içerisine girmesi, ulusal kimliğin oluşumunda hemen sonuçlar vermiş ve Kemalizm'in bütünüyle ırkçı bir ideoloji olarak biçimlenmesi söz konusu olmuştur.[203]

Tarih kurultayları, yeni Cumhuriyetin gereksinim duyduğu millet bilinci'ni yaratmak hedefiyle kurulmuştu. Elbette resmi tarih de buna göre biçimlenecekti. Tarih kongresi, amacını netçe ortaya koyuyordu: "15 yıl önce Türk'ün varlığını tarihten, adını dillerden ve kitaplardan kaldırmağa yeltenenlere karşı Türkün yüksek varlığını gösteren Büyük Şef Gazi Mustafa Kemal Hazretleri, Türk yurdunu ve istiklâlini dünya tarihine şeref verecek bir kudretle kur-

tardıktan sonra ona hakikî millî tarihini de öğretmek istedi. Dünyaya ilk medeniyet ışığını veren, cihan medeniyet tarihinin her safhasında yaratıcı varlığının binbir delilini gösteren Türk milletinin tarihini ilmî vesikalarla tespit ve neşretmek üzere kurduğu Türk Tarihi Tetkik Cemiyetini yüksek himayesine aldı. Karanlıkları yırtan ve asırlara hakim olan dehasının derin kaynaklarından ilham alan cemiyet, geceyi gündüze katarak *onun çizdiği anahatlar üzerinde* (abç.) Türk Tarihini araştırdı ve Türk gençliğine dört ciltlik bir tarih kitabı verdi." [204]

Mustafa Kemal'in çizdiği anahatlar nelerdi? Öncelikle, tarih kongrelerine ilişkin düşünceleri zaten kongrelerin araştıracakları konunun sınırlarını netçe belirlemekteydi: "Büyük devletler kuran atalarımız, büyük ve şûmullü medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, tetkik etmek, Türklüğe ve cihana bildirmek bizler için bir borçtur." Mustafa Kemal'in, bu borcun ödenmesi için gerçekleştirdiği tarih kongreleri de araştırılması gereken ırkın özelliklerini, yaratılan uygarlıkları, mesleği askerlik olan Mustafa Kemal'in değişik tarihlerde söylediği sözlerden, konuşmalardan, önerilerden çıkartmaktaydılar. Askeri eğitim almış Mustafa Kemal, ulusun "başöğretmeni" de olmuştur. Dil kuralları ondan sorulur, tarihi gerçekleri o belirler. Örneğin, Birinci Tarih Kongresi'nde kürsüye çıkarak tebliğ sunan bütün profesörler, yaptıkları araştırmaların ışığını ondan aldıklarını; onun çizdiği yoldan yürüdüklerini tam bir bağlılıkla ifade ederler. Bunu yadırgamamak da gerekir, zira Kongre'ye katılacak bütün bilim adamları büyük şef Gazi Hazretleri'nin izinleriyle belirlenmiştir.

Birkaç örnek vererek, Mustafa Kemal'in Türk Tarih Tezi üzerindeki etkisini ve Türk ırkçılığının oluşumundaki rolünü kavramak olanaklıdır: [205]

"Türk milleti kahramanlıkta olduğu kadar, istidât ve liyâkatte de bütün milletlerden üstündür...

"Ben, asil bir milletin evlâdıyım...

"Benim yaradılışımda fevkalâde olan bir şey varsa, Türk olarak dünyaya gelmemdir...

"Bir Türk dünyaya bedeldir...

"Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

"Türk milletinin kuruluşunda tesirli olduğu görülen tabiî ve tarihî gerçekler şunlardır: Siyasi varlıkda birlik, dil birliği, yurt birliği, *ırk ve menşe birliği*, tarihî karâbet. Türk milletinin teşekkülünde mevcut olan bu şartlar *diğer milletlerde hepsi birden yok gibidir*

"Biz doğrudan doğruya milliyetperveriz, Türk milliyetçisiyiz. Cumhuriyetin dayanağı Türk topluluğudur." [206]

Mustafa Kemal'in turancılık konusundaki tutumu milliyetçi-ırkçı tarihçiler tarafından büyük destek görmekte ve körüklenmekteydi.[207] Örneğin Atatürk'ün büyük destek verdiği, çok güvendiği ve kendisini "onurlandırarak kendileriyle güreşe" bile çağırdığı Arın Engin, dış Türklerin kurtarılması tezinin diplomatik ilişkiler gibi kavramlarla bir kenara atılamayacağını; böylesi bir idealin, her Türk'ün yüreğinde yaşayan bir görev olarak korunması gerektiğini; Mustafa Kemal'in de soruna böyle yaklaştığını ve her fırsatta bu amaca yönelik girişimlerde bulunduğunu yıllardır savunur. "Atatürk'ün Türkiye sınırları dışındaki Türkleri ne çok düşündüğünü ve ne derinden Türk Birliği (Pan-Türkizm) ülküsünün destekleyicisi ve koruyucusu olduğunu"nu kanıtlamaya çalışır. Şöyle devam eder: "Kimilerinin dillerine doladıkları Ulusal Ant (Milli Misak) yalnız Kurtuluş Savaşı içindi. Hatay ve Kıbrıs bunun kanıtıdır. Toplumbilim (sosyoloji) yasaları bizim için başka türlü olamaz. Türkiyecilik, 60 milyonluk işkence çeken Dış Türklerle ilgilenmeye engel değildir. Hiç anasını düşünmeyen adam olur mu? Ata'nın ırkçılığı, Turancılığı, 'damarlarındaki asil kan' sözü ve 10. Yıl Söyleviyle de belirir." [208]

Mustafa Kemal, yaşamının sonlarına doğru millet kavramının tanımından ırk unsurunu çıkararak daha modern bir tanım getirmişse de bu tanım, artık oturmuş olan ırkçı resmi ideolojinin değişimini amaçlamadığı için, milliyetçilik-ırkçılık kavramlarının ayrıştırılması konusunda bir etkiye sahip olmamıştır. Örneğin Mustafa Kemal'in şu tanımında, millet kavramı ırk-kan birliği dışlana-

rak irade birliği üzerine oturtulmuştur. "Milletin umumi tarifi: Zengin bir hatıra mirasına sahip bulunan, *beraber yaşamak hususunda müşterek arzu* ve muvafakatte samimi olan ve sahip olunan mirasın muhafazasında beraber devam hususunda iradeleri müşterek olan insanların birleşmesinden gelen cemiyete millet namı verilir." (abç) Fakat, elbette bu tanım salt tanım olmaktan öte bir anlama sahip olamamıştır. Özellikle Kürtler üzerinde peşpeşe sürdürülen kanlı bastırma hareketleri, ırk temelinde oluşan resmi geleneğin devamından başka bir şey değildir.

Türkçülük akımının kaynağı ve taşıyıcısı olması amacıyla oluşturulan ve bütün Anadolu'da köylere varıncaya kadar yaygınlaştırılması düşünülen Türk Ocağı isimli dernekler, ırkçı Türkçülük akımının da üretimini üstlendiler. Esas olarak Mustafa Kemal'in tarih anlayışı sınırlarında ve neredeyse emirle yönlendirilen Türk Ocakları kongreleri ünlü Türk Tarih Tezi ve Güneş-Dil Tezinin ilk çalışmalarını üretti.

23-28 Nisan tarihleri arasında yapılan Türk Ocakları Kongresi'nde, 16 kişiden oluşan bir araştırma grubu oluşturularak, Türk tarihi üzerine araştırmalar yapması göreviyle görevlendirildiler. Böylece oluşan Türk Ocağı Türk Tarihi Tetkik Heyeti, 12 Eylül darbesiyle ortadan kaldırılan Türk Tarih Kurumu'nun atasıdır. Büyük çoğunluğunu mebusların oluşturduğu Türk Tarihi Tetkik Heyeti'nin ilk başkanlığına da, kuruluş amacına uygun olarak Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Mehmet Tevfik (Bıyıklıoğlu) getirilir. Böylece, tarihin yönünü belirleyecek biricik şahıs, şef Mustafa Kemal ile doğrudan bağlantı da kurulmuş olmaktaydı.

Türk Tarihi Tetkik Heyeti'nin yaptığı ünlü çalışma "*Türk Tarihinin Ana Hatları*" isimli 606 sayfalık tarih kitabıdır. Bu kitabın ikinci bölümünü oluşturan Türk Tarihine Methal isimli bölümde çalışmanın amacı ve uygulayacağı metoda ilişkin net bilgiler verilir: "Tarihin en büyük cereyanlarını yaratmış olan Türk ırkı en çok benliğini muhafaza etmiş bir ırktır. Umumi tarihin ve medeniyet tarihinin bugünkü mütefekkir beşeriyeti o kadar merak ile işgal eden karanlık sayfalarını izah için *Türk ırkını esas tutmaktan başka çare yoktur. Bu esas kabul edilince bütün izahı müşgül görü-*

nen meseleler aydınlanacak, (abç) tarihte boş bırakılan ve istihfam işareti ile doldurulan fasıllar tamamlanacak." [209]

Görüldüğü gibi; tarih araştırmaları için kurulmuş olan bu kurul, araştırma metodu olarak, araştırma öncesinde tezini ileri sürüyor ve bu tezi aynı zamanda araştırmanın sonucu gibi sunarak bilimsel araştırma mantığını ters-yüz ediyor.

Araştırmanın amacına ilişkin söylenenler ise Hitler'in ünlü tümcesinde ifade edilen mantığa tam anlamıyla denk düşüyor: "*İmanı sarsmak, ilmi sarsmaktan daha zordur...* Yeryüzünde bütün zamanlar boyunca en şiddetli inkilâpları harekete getirmiş olan kuvvet; halkı elde eden ilmî bir fikrin ilânında değil, halk kalabalıklarını çılgınca coşturan, can verici bir şeye koyu bağlılıkta saklı bulunuyordu. Kim kütleyi kazanmak isterse, onun kalbini açan anahtarı bilmeğe muhtaçtır." [210](abç.) Bilimin ne söylediği önemli değil. Önemli olan, kitleleri harekete geçirebilecek, eylem coşkunluğu verebilecek, fanatik bir bağla bağlı kılabilecek imana denk düşen bir şeylerin üretilmesiydi.

Türk Tarihinin Ana Hatları isimli kitap da bu amacı önüne koymuştu: "Bu kitapda gözetilen esas amaç, bugün, bütün dünyada, tabiî mevkiini istirdat eden ve bu şuurla yaşayan *milletimiz için zararlı olan bu hataların düzeltilmesine çalışmaktır. Aynı zamanda bu, son büyük hadiselerle ruhunda benlik ve birlik duygusu uyanan Türk milleti için milli bir tarih yazmak ihtiyacı önünde atılmış ilk adımdır.*" Başka bir ifadeyle, amaç; tarihin bilimsel yöntemlerle araştırılması değil, millî duygulara denk düşmeyen ya da millî duyguları rahatsız eden bilgileri tarihten çıkarmak; isteğimiz doğrultusunda bir tarihi yeniden ve bize göre yazmaktır. Bu durumda, nasıl bir tarih yazılması gerektiği de saptanmıştır: "Bununla, milletimizin yaratıcı kabiliyetinin derinliklerine giden yolu açmak, Türk deha ve seciyesinin esrarını meydana çıkarmak, Türk'ün hususiyet ve kuvvetini kendine göstermek ve millî inkişafımızın derin ırkî köklere bağlı olduğunu anlatmak istiyoruz."

Görüldüğü gibi, yine aynı tarzla, ırkın özellikleri araştırma öncesi saptanmış durumdadır. Araştırılması amacıyla kurulmuş olunan konu araştırma başlamadan sonuçlanmıştır. Bunları özetler-

sek; Türk, deha sahibidir, özeldir, kuvvetlidir ve en önemlisi, *ulusal gelişmenin temelinde ırk faktörü vardır* denmektedir.

Kemalist düşüncenin oluşturucularından birisi sayılan Mahmut Esat Bozkurt, 1930 yıllarının sonlarında İstanbul Üniversitesi'ne bağlı olarak kurulan Türk İnkılâbı Tarihi Enstitüsü'ne öğretim üyesi olarak görevlendirilir. Ayrıca, doğrudan Mustafa Kemal tarafından, bir İhtilâl Tarihi kitabı yazmak görevi de kendisine verilir. Atatürk'ün yakın çevresinden olan Bozkurt, İstanbul Üniversitesi İnkılâp Enstitüsü'nde verdiği Türk İnkılâbı derslerinde, bir anlamda dönemin bilim anlayışını da yansıtan şu girişi yapıyordu: "Büyük şefim, ihtilâlin hukuk tarihini Türk gençliğine anlatmamı tensip buyurmuşlar... Yapıp yapamıyacağımı düşünmedim bile. Kabul ettim. Çünkü şef emredince, başarılmayacak bir iş olmadığına inanım vardır."[211] Bozkurt, "acunun Türk soyundan gelmiş en büyük şefi"nden aldığı bu direktif üzerine verdiği derslerde, "Türkün en kötüsü, Türk olmayanın en iyisinden iyidir" demekteydi.[212]

Bozkurt, "Millî Sosyalizm" olarak tanımladığı Alman rejimi ile Kemalizm arasında küçük bir fark görmekteydi. "Kemalizm ve millî sosyalizmin ayrıldıkları-birleştikleri noktalar: 1, Ekonomik bakımdan bu rejimle Türk rejimi arasında esasta fark yok gibidir... 2, Türk ve Alman rejimleri her ikisi de milliyetçi olmakla beraber, aralarında *küçücük* bir fark vardır. Alman rejimi, milliyetçilikte Raciste yani ırkcıdır. Türk rejimi ise, ırkcı değildir. Daha ziyade kana değil, kültüre ve dile önem verir. Bununla beraber, Atatürk büyük nutkunda 'kanını taşıyandan başkasına inanma' demiştir. Fakat bu tavsiye, tatbikatta kültür, dil birliği halinde tecelli etti. (abç.)" [213] Atatürk'ün zaman zaman kanla dayanaklandırılmaya çalışılan ırkçılığını Millî Sosyalizm'den ayırmakta güçlük çeken ve bunun böyle öngörülmüş olmasına karşın "tatbikatta" olayın farklılaştığını söyleyen Bozkurt, takipçiliğini yaptığı liderin düşüncelerini daha somut olarak kendisi de dillendirmekteydi. 1930 Eylül'ünde, Atatürk'ün Adalet Bakanı iken ve Türk Ocakları'nın hamisi (koruyucusu) namını da üzerinde taşırken Mahmut Esat Bozkurt, "Sadece Türk milletinin bu memlekette milli haklar isteğinde bulunma hakkı vardır. Diğer unsurların böyle bir hak talebinde

bulunmalarına imkân tanınmaz" diyordu. Ve devam ederek; "Gerçekleri saklamanın gereği yoktur. Türkler bu memleketin yegâne sahipleri, yegâne efendileridir. Türk orjininden gelmeyenlerin bu memlekette sadece bir tek hakları vardır: 'Asil Türk milletine kusursuz olarak hizmetkârlık ve kölelik etmek"tir [214] demekteydi.[215]

Mahmut Esat Bozkurt, Alman rejimi ile Kemalizm arasındaki bir diğer farkı ise "emperyalizm" olarak saptıyor. Oysa, kendisi de Türk yayılmacılığına yönelik özlemlerini hâlâ korumaktadır. Örneğin, Osmanlı, askerliğe ilişkin reformları gerçekleştirebilmiş olsaydı, "hiç değilse Türklerle meskûn olan *Kırım* gibi yerler elden gitmez, yeni yeni Türk ülkeleri elde edilerek Türk birliğine doğru büyük hamleler yapılmış olurdu." [216]

Bozkurt, sık sık "milletlerin en asili olan varlık" olarak tanımladığı Türk için dünyayı vermeye hazırdır.

Kemalizm'in milliyetçilik anlayışını şöyle formüle eder: "Kemalizm rejimi milliyetçidir. Bunun anlamı şudur: Her şey ve her şey önce Türk milleti içindir. İslâmlık, *insanlık*, bundan sonra gelir." [217] (abç) Türk bir yana insanlık bir yana. Türkçülük bir yana İslâm (ya da diğer dinler) bir başka yana. Bir Türk'ün dünyaya bedel olduğu anlayışı, bütün Kemalistlerde olduğu gibi, Bozkurt'un tarih felsefesinin de odak noktasını oluşturur. "Bütün dünya, tek bir Türk delikanlısının burnunun kanamasına değmez" diyecek kadar pervasızdır bu konuda. "O kadar ki, insanlık eski Mısırlariyle, Yunanistanlarıyle, Romalarile ve bunlar bütün bediî eserleriyle ayağa kalksalar ve yanı başlarında bugünün kendi verimleri olan bütün medeniyeti, musikisiyle, şiirleriyle, sanatlariyle ve bütün eserleriyle gözümün önüne dikseler, dikilseler... benim gözüm, benim duygum, benim sevgim, yine ıssız dağlar başında yanık kavalını üfleyen yarım çarıklı Türk çobanındadır. O, bunların hepsinin üstündedir."

Bozkurt'un 1937'de yazdığı fakat 1940'da yayınlanan kitabında önemle vurguladığı bir öneri, daha sonra bütün ırkçı ideolog ya da politikacılar tarafından dile getirilecek ve uygulanacaktır: "Türk devleti işlerinin başına öz türkten başkası geçmemelidir...

Yeni Türk cumhuriyetinin devlet işleri başında mutlaka türkler bulunacaktır. Türkten başkasına inanmayacağız." [218]

Türkçülük, milliyetçilik gibi kavramlar genellikle ırkçılık kavramıyla özdeş olarak kulanılmaktaydı. Başlangıçta kan'a pek dayandırılmayan ırkçılık, giderek kana dayalı bir içerik de kazanmaya başlar. Örneğin, Nihal Atsız, Alparslan Türkeş gibi tescilli ırkçılar için (ve esas olarak, Sovyetler Birliği'nin korkusuyla, Hitler'cilere yönelik olarak gerçekleştirilen) Turancılık Davası'nın öngünlerinde, Türk yönetiminin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu, Meclis kürsüsünden bunu açık ilan ediyordu: "Biz Türküz,Türkçüyüz ve daima Türkçü kalacağız. Bizim için Türkçülük bir ***kan meselesi*** olduğu kadar ve lâakal o kadar bir vicdan ve kültür meselesidir." [219] Alparslan Türkeş, Saraçoğlu'nun bu konuşması hakkında şöyle söylemektedir: "İktidardaki Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun milliyet anlayışındaki ırkçılık dozuna ancak Hitler'in nasyonalizmindeki cermen ırkçılığı dozu denk gelebilirdi. Bu Saraçoğlu Şükrü bey 'Merhum', günün birinde bir fırsatını düşürerek B.M.M.'de bir nutuk verdi: 'Ben Türkçü bir başbakanım... diye bağırdı ve uzun uzun konuştuktan sonra Türkçülükten neyi anladığını şu kesin tümce ile belirtti: 'Türkçülük bizim için bir kültür meselesi olduğu kadar bir kan meselesidir.' Saraçoğlu'nun bu demecinin dışında *o günün devleti her alanda ırkçı bir tutum içindeydi.*(abç)" [220] Bu sözleri söyleyenin tescilli bir Türk ırkçısı olması, savın sağlamlığının da en büyük kanıtı olmaktadır.,

Maarif Vekâleti ve Atatürk tarafından kurdurulan Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin birlikte düzenledikleri Birinci Türk Tarih Kongresi'nin, 2 Temmuz 1932 tarihinde yapılan ve Mustafa Kemal'in de hazır bulunduğu ilk oturumunda, dönemin maarif vekili (eğitim bakanı) Esat Bey, yeni tarihin çerçevesini açılış konuşmasında şöyle anlatır; "Türkler anayurtları olan Ortaasiyada Yontmataş devrini milâttan 12.000 sene evvel geçirdikleri halde Avrupalılar ancak 5000 sene daha sonra bu devirden kurtulabilmişlerdir. Diğer taraflarda insanlar henüz ağaç ve kaya kovuklarında yaşarlarken Türkler Ortaasiyada kereste ve maden medeniyetini meydana getirmişler, hayvanları ehlileştirmişler, çiftçiliğe başlamışlar-

dı... Türkler Ortaasiyadan yayıldıktan sora gittikleri yerlerde ilk medeniyeti neşretmiş ve böylece Asiyada Çin, Hint ve Mukaddes Yurt edindikleri Anadoluda Eti, Mezopotamyada Sumer, Elâm ve nihayet Mısır, Akdeniz ve Roma medeniyetlerinin esaslarını kurmuşlar, ve bugün yüksek medeniyetlerini takdir ve takip ettiğimiz Avrupayı o zamanlar mağara hayatından kurtarmışlardır. Türk kavimlerinin birbiri ardınca Avrupanın her tarafına yayıldıkları ve ilk medeniyeti yaydıkları ve buralara Türk anayurdu olan Ortaasiyadan geçtikleri anlaşılmıştır." [221]

Böylece Türkler, dünya uygarlığının yaratıcısı olmak iddiasıyla ortaya çıkarlar. Bakan, öylesine iddialı konuşmalar yapar ki, zaman zaman insanlar kavramı ile Türkler kavramını birbirini içermeyen iki kavram olarak kullanabilir. "İnsanlar ilkel yaşarken Türkler uygar yaşıyorlardı" türünden tümceler oturumlarda sıkça duyulan tümceler olur. İddia sadece ırk olarak Türklerin uygarlıkların taşıyıcısı ve yaratıcısı oldukları savıyla yetinmez. Mustafa Kemal'in, dilbilimcilerinin itirazlarına karşın, resmi dilbilim tezi olarak kabul ettirdiği Güneş Dil Tezi ile, dünyanın ilk ve ana dilinin de Türkçe olduğu savı ileri atılır. Türkçe, bütün insanlığın ana dilidir. Anlaşılması hayli zor olan Güneş Dil tezine göre, Orta Asya'dan yayılan Türkler, dillerini de diğer insan topluluklarına taşımışlardır. "Dünya medeniyetinin Ortaasiyadan ve Türklerden diğer yerlere ve milletlere geçtiğini ispat eden mühim ve kuvvetli delillerden biri de Türk dilidir... Muhaceretin Ortaasiyadan vaki olması ve muhacırların Türk kabilelerinden ibaret bulunması yer ve medeniyet (lisan, ilim, san'at) itibarile menşe birliğini ve binaenaleyh Türk dilinin bir anadil olduğunu ve ilk medeniyetin Ortaasiyadan ve Türkler tarafından dünyaya yayıldığını gösterir."[222] Tabii, bu tezin sonunda şöylesi sonuçlara ulaşmak da kaçınılmaz olmaktadır: Ya, dünyadaki bütün halklar Türk kökeninden gelmektedir ve Orta Asyadan, dillerini de yanlarında taşıyarak göç etmişler, sonradan da diller değişime uğramıştır; ya da, dünyanın diğer halklarını oluşturan insan toplulukları, konuşabilmek için Türkleri beklemişlerdir.

Muallim Afet (İnan) Hanım ise, yaptığı ilk konuşmaya; arî (aryan) ırk hakkında, Avrupalı araştırmacıların, (Türk ırkının köke ilişkin kimliğini unutturmak amacıyla) gerçekleri çarpıttığı eleştirisiyle başlar. Bilinen tekerlemeyi, yani Türk ırkının gelişkin bir uygarlık yaşarken dünyanın geri kalan bütün halklarının ilkel bir yaşam sürdüğü savını ortaya atarak, arî ırkın gerçekte Türkler olduğunu ileri sürer: "Türk ırkı, anayurtlarında, yüksek kültür mertebesine varırken, Avrupa halkı vahşi ve tamamen cahil bir hayat yaşıyordu." Sonra Türkler Altaylar'dan dünyaya yayıldılar. "Hinde gidenler, geldikleri yerleri hatırlayamaz oldular. İrana gidenler, ilk yurtlarını, Pamir taraflarında, meçhul bir uzaklıkta farzettiler; fakat bunların unutmadıkları bir hatıra vardı: Onların eski yurtları muhterem adamlar, Erler yurdu idi; bu hatıradan Avrupalılar çok zaman sonra, Hindikuş şimalinde bir Arî diyarı yarattılar; Arî diyarı demek, Türk diyarı demek olduğunun fariki olmadılar; bunu tetkike fırsat ta kalmadı... Ortaasiyanın Otokton halkı Türktür. Binaenaleyh, orada büyük Türk ailesinden başka ve ondan ayrı 'İndo-Öropeen' namı altında bir ırk yaratmaya kalkışmak tabiata isyan olur. Makul ve insanî olan, tabiatın, Ortaasiya yaylalarında yarattığı ırkı tanımak ve onun adına hürmet etmektir... -Türk Milleti- onbinlerce yıllık, Arî, medenî, yüksek bir ırktan gelen, yüksek kabiliyetli bir millettir." [223]

Bu görüşler doğrultusunda, bir yıl önceden, 1931 yılında, liseler için hazırlanan Tarih kitaplarına[224] Türk ırkının yüceliği tezleri girmiştir zaten. Kitabın Mukaddime'sinde (önsöz), amaç ve yeni tarih anlayışı için çizilen rota belirgince ortaya konulur. Beğenilmeyecek bir yöntem olmasına karşın, uzunca bir alıntıya başvurarak da olsa bundan söz etmek istiyorum.

Kitabın "İlk Basılışın Mukaddimesi"nde geçmişin bir eleştirisi üzerinden yola çıkılarak kitabın amacı belirlenir: "Son yıllara gelinceye kadar '*Türk Tarihi*' memleketimizde en az tetkik edilmiş mevzulardan biri halinde idi.

"1000 yıldan fazla süren *İslâmlık-Hıristiyanlık* davalarının doğurduğu husumet duygusile mutaassıp müverrihler bu davalarda asırlarca islâmlığın pişdarlığını yapan Türklerin tarihini kan ve

ateş maceralarından ibaret göstermeğe savaştılar. Türk ve İslâm müverrihler de Türklüğü ve Türk medeniyetini İslâmlık ve İslâm medeniyeti ile kaynaştırdılar; İslâmlığa takaddüm eden binlerce yıla ait devreleri unutturmayı *Ümmetçilik* siyasetinin icabı ve din gayreti vecibesi bildiler. Daha yakın zamanlarda, Osmanlı İmparatorluğuna dahil bütün unsurlardan tek bir milliyet yaratmak hayalini güden *Osmanlılık* cereyanı da, Türk adının anılmaması, Millî Tarihin yalnız ihmal değil, hatta yazılmış olduğu sayfalardan kazınıp silinmesi yolunda üçüncü bir amil halinde diğerlerine eklendi.

"Bütün bu menfi cereyanlar, tabiî olarak, mektep programları ve mektep kitapları üzerinde dahi tesir gösterdi ve Türklüğün, çadır, aşiret, at, silâh ve muharebe mefhumlarile müradif tutulması an'anesi mektep kitaplarımıza kadar girdi.

"Türk Tarihinin, inkâr edilmiş ve unutturulmuş simasını ve mahiyetini, bütün hakikatlerile meydana çıkarabilmek için çalışmakta olan *Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti* bir kısım azasını tarih tedrisatındaki bu boşluğu doldurabilecek bir kitap hazırlamağa memur etti."

Tarih yazmaya *memur edilenler,* tam da istenen göreve uygun bir Tarih kitabı üretirler. Daha ilk sayfalarında, insanlık tarihinin yaşadığı çağlar anlatılmaya başlanırken Türkler, bütün uygarlıkların önüne konulur. Üstelik böylesi bir öne çıkışın öncesine ilişkin hiçbir bilgi verilmeksizin.

"Cilâlıtaş Devrinde, insanlar taşları cilâlayarak her neviden ve daha çok aletler yaptılar. Bu devirde Avrupada yeni insanlar görülmiye başladı. Bunlar Avrupanın vahşi vaziyetini değiştirdiler. Bu insanlar Ortaasyadan yayılan *Türkler* idi. Türkler ziraati ve hayvanları ehlileştirmeyi çoktan biliyorlardı... Ziraat ve her türlü yeni san'atlerdeki terakkiler ile Cilâlıtaş Devrini ilk idrak edenler Türklerdir.

"Maden Devri. Avrupadaki insanlar henüz göl kasabaları ve dolmenler inşa ededurdukları zamanlarda, şarkta Türkler en mühim san'atleri doğuran bir keşifte bulunmuşlardı. Ortaasya yayla-

larında, dağlarında, ormanlarında yaşıyan Türkler tabiatte saf olarak altın ve bakır madenlerine tesadüf ettiler." Bu madenlerin eritilerek süs eşyaları ya da kullanılabilir eşyalar haline getirilmesi orta AsyaTürkleri tarafından gerçekleştirildi. (MÖ. 7000 yılları). Demirin eritilerek demircilik sanatının yaratılması ve geliştirilmesi de yine Ortaasya'da Türkler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nde resmî tarihin ilk yapıtlarından olan bu tarih kitabında ırk tanımı şöyledir: "Irk, ayni kandan gelen ve cismen biribirine benziyen insanların gösterdiği birliktir." Irkları, deri rengine göre, beyaz, siyah, sarı ve kırmızı olmak üzere dört; kafa biçimine göre, genişkafalı ve uzunkafalı olmak üzere iki; boy uzunluğuna göre, yüksek, orta ve kısa boylu olmak üzere üç; ve çene ya da burun şekline göre değişik sayılarda sınıflandırmaktadır. Fakat, bu türden sınıflandırmaların, insanın doğal tarihinin araştırılmasında çok da önem arzetmediğini önemle vurgular.

Bir yandan, göçler ve benzeri nedenlerle ilişki içerisine giren ırkların birbirine karışarak yeni topluluklar yarattığını; çoğu zaman fatihlerin de mağluplarla birebir karıştığını ve farklı tiplerin (melez) ortaya çıktığını savunan kitap, diğer yandan Türk ırkını bu sürecin dışında tutmayı da ihmal etmemektedir: "Tarihin en büyük cereyanlarını yaratmış olan Türk ırkı benliğini en çok muhafaza etmiş bir ırktır. Tarihtenevvel ve tarihî devirlerde bu ırk ta işgal ettiği vâsi mıtakalardaki ve yurtlarının hudutlarındaki komşu ırklarla tesalüp etmiştir. Bu tesalüplerin ekserisinde Türk ırkının bariz ve uzvî vasıfları hakim kaldığından bu karışmalar Türk ırkına kendi hususiyetini kaybettirmemiştir." [225]

Türkçe yazılan ilk tarih kitabı olan bu yapıttan sonra, üniversiteler dahil bütün okullarda Tarih dersleri bu tezlere dayandırılarak verilir. 1934-35 ders yılında Recep Peker'in Ankara ve İstanbul üniversitelerinde verdiği İnkılab Tarihi dersleri kan ırkçılığı üzerine kurulmuştu. Cumhuriyet hükümetlerinde birçok kez bakanlık yapan ve 1946 yılında başbakan olan Peker, Tarih Kongresi'nin tezlerine sıkı sıkıya bağlıdır. "Yeryüzünün arılık ve baylık bakımından üstün bir ulusu olan Türkler" diye başlar yapıtında. Osmanlı'nın aymazlığını ve devletin yıkılışındaki rolünü anlatırken,

Türk Cumhuriyetinin maddi temeli konusunda şu düşüncelere yer verir: "Bereket versin ki, en büyük imha vasıtaları ve en ezici hadiseler bile bozulması olanaklı olmayan tek bir şey, *türk kanı* (abç) bütün bu gürültüler içinde temiz kalmıştı. Batı türkleri bu çöküntü içinde kanının arılığını korudu ve sakladı. Dünyaya batırlık örneği gösteren osmanlı ordusunun yüksekliği, devlet idaresinin kötülüğüne karşın, bu orduları yaratan bay türk ulusunun kanındaki yücelikten ileri geliyordu." [226]

Buraya kadar olan ırkçı Türk tarih tezlerinde saptanan ortak özelliklerden *birincisinin,* önce varsayım olarak ortaya atılan tezin, hemen bir inanç ve giderek imanla inanılan bir "gerçeklik" halinde sunulması biçiminde bir yönteme dayandırılması olduğunu görmekteyiz.

Irkçılık, dünyada var olan bütün uygarlıkların ve dillerin yaratıcısı olmak iddiasıyla sınırlı kalmaz. Mısır, Sümer, Eti, Hellen, Asur ve bütün Mezopotamya, Roma, Irak, Avrupa halklarının önemli bir kısmı (ve yer darlığıyla sayamadığımız diğerleri); ortak atalarımıza bağlıdır ve Türk'tür. Bununla da yetinilmez. Irkçılar, büyük dinlerin yaratıcılarını da kendilerine katmak isterler. Bunu İkinci Türk Tarih Kongresi'yle gerçekleştirmeye çalışırlar.

20-25 Eylül 1937 tarihlerinde yine Atatürk'ün katılımıyla gerçekleştirilen İkinci Türk Tarih Kongresi'nde, Profesör İsmail Hakkı İzmirli, "Peygamber ve Türkler" isimli tebliğiyle İslâm peygamberi Muhammed'in de Türk olduğu tezine kadar vardırır işi. "1, Peygamber, kuvvetli bir ihtimal ile, oruk itibariyle Türk olabilir. 2, Evs ve Hazreç kabileleri de Türk oruğundan gelebilirler. 3, Peygamber'in eshabı arasında malûm olan üç Türk vardır. 4, Peygamber, ramazanda bir Türk çadırında itikâf etmiştir. 5, Peygamber türkçe bir mektup yazmıştır. 6, Peygamber'in Türkler hakkında hadisi vardır. 7, Kuran'da türkçe kelime vardır. 8, Malûm olan Türk yüksek âlimi Mübarek oğlu, sahabe derecesindedir. 9, İmamıâzam Türk'tür. İçtihatları da Türk ideolojisine uygundur. 10, İmamıâzam kadınlara hâkimlik vermiş, Kuran'ı mânadan ibaret görmüştür." [227]

"Olabilir"li açıklamalar bir süre sonra "böyledir" gibi kesin bilgiler olarak sunulur. Örneğin, bazı doğulu yazarların araştırmalarında Peygamber'in ırk olarak Arap olmadığının yazıldığı, kaynak gösterilmeden söylendikten sonra; Peygamber'in büyükbabasının İbrahim Peygamber olduğu ve İbrahim'in de İbrani olduğu ve İbraniler'in de Nuh'un çocuklarından Sâm'ın soyundan olduğu yani Sâmî ırktan oldukları aktarılır ve bu anlatımın yüzyıllardır, hiç incelenmeden aynen tekrarlanıp durduğu söylenir. "İbrahim'in Sâm'a kadar dayanan dedeleri hakkındaki sözler, hiç bir tetkika müstenit değildir. İlkönce ne söylenmiş ise, o sözler ayniyle tekrarlanmıştır. Bu sözler ince elekten geçirilirse İbrahim'in Sâm evlâdından olmayıp, *belki* Türkler'in babası saydıkları Yafes evlâdından olduğu daha ziyade anlaşılır." Profesör İzmirli, bütün tarihi altüst edip, mantığın ve demagojinin bütün hilelerine başvurup nihayet "belki"lerle başladığı bu sohbeti, İbrahim'in babasının Türk olduğunu kanıtlama noktasına kadar ilerletir. Eh, İbrahim ve torun Muhammet de Türk olmaktadır elbette. Bu kanıtlanınca, bütün peygamberler otomatik olarak Türk nüfusuna geçirilmiştir. Fakat, böylesi yoğun hile kullanan bir mantık bile ortaya bazı pürüzlerin çıkmasını engelleyememektedir. İbrahim, Musa vb. Türk olduğuna göre, Yahudi'ler hangi ırka aittir? İzmirli, bunu da aynı yöntemle, "belki"lerle başlayıp "kesinlikle" ile biten yöntemiyle hemen çözüyor: Yahudi'ler de Türktür. "Hulâsa, Türk şehrinde doğan, Türk hakanına damat olan İbrahim, Türk oruğundan olacaktır. Artık İsmail oğulları olan Adnanîler ve bu arada (-kendisi de Adnanîlerden olan-) Peygamber, İsrail oğulları olan Yahudiler ve bu arada peygamberler hep oruk itibariyle Türk olurlar." [228] Medine'deki Evs ve Hazreç kabilelerinin de Türk olduğunu bu tebliğden öğreniyoruz.

Irkçı düşüncenin kuramcılarından olan Chamberlain'ın, büyük (ünlü) insanların (dehâların) tamamının Töton olduğunu savunmasının birebir örneğini İzmirli'de görüyoruz. Fakat İzmirli, İslam toplumu üzerindeki eski Osmanlı yönetme hakkının meşruiyetine yönelik bir yol çizme amacındadır. Bu nedenle Mekke halkının ve Peygamberlerin Türklüğü, Türklerin azizliğinin de sağlam kanıtı olacaktır.

C - TÜRKİYE'DE IRKÇI DÜŞÜNCEDEN ÖRNEKLER

Türklerde ırkçı düşüncenin kuramcıları başlığıyla verilecek bir bölümde ilk adımda ele alınması gereken isimlerin başında Yusuf Akçura, Ziya Gökalp, Zeki Velidî Togan, Cafer Seydahmet Kırımer, Sadri Maksudî Arsal gibi isimler olması gerekirdi. Oysa bu bölümde bu isimlerin yokluğu okuyucuda bir eksiklik duygusu yaratabilir. Bu yazarların neredeyse bütününün düşüncesi (özellikle Akçura, Togan, Gökalp başta olmak üzere) Türk tarih kongrelerine girmiş, resmi tarih anlayışının hamurunu oluşturmuştur. Elbette bu hamurun mayası Mustafa Kemal'dir. Bu nedenle, aşağıda yakın tarih için ırkçı politikanın örgütlü mücadelesini vermiş olan MHP (Milliyetçi Hareket Partisi)'nin ideologlarının düşüncelerini sergilemeyi uygun buldum. Üstelik, 1990'lı yıllarda, TC resmi ideoloji ve yönetim politikaları, bütünüyle MHP düşüncesiyle özdeşleşmiştir. Bu anlamda, MHP düşüncesinin irdelenmesi ile günümüz TC politikalarının irdelenmesi aynı anlama gelecektir.

Bu bölümde bir farklılık olarak, kültür ırkçılığının ılımlı bir örneğine işaretle Baltacıoğlu'nun görüşlerini de aktaracağız.

Türklerde, ırk, kültür, millet, soy gibi kavramların hep birbiriyle karıştırıldığını daha önceden de söylemiştik. Bu durum, iyi niyetli birçok bilim insanının araştırmalarının yönünün sapmasına neden olmaktadır. Oysa, kavramların netleşmesi halinde, ırkçı düşüncenin kaçamak yapma olanağı olamayacaktır.

Irkçılığı kan bağıyla ilişkilendirerek açıklayan düşünürler, örneğin kültür ırkçılığı kavramını reddetmektedirler. Düşüncelerinin belki yüzyıl öncesi tanımlar ve açıklamalar bağlamında bir geçerliliği vardı. Oysa, ırkların birbirine fazlasıyla karıştığını ve artık saf ırk aramanın olanaksızlığını vurgulayan bilimin gelişmesinde ulaşılan sonuçlar göstermektedir ki, çağımızda kan ırkçılığının savunulabilmesi olanaksızdır. Irkçılığın asli nedenini oluşturan egemenlik tutkusu, artık kanının asaleti ile değil, kültürünün yüksekliği ile egemenlik hakkına sahip olduğunu savunmaktadır.

Kavramlar arasında ortaya çıkan bu kargaşa düşünürlerin yorumlarında yanlışlara neden olabilmektedir. Şemsettin Günal-

tay'ın aşağıdaki düşünceleri için Güvenç'in değerlendirmesini buna bir örnek olarak gösterebiliriz. Günaltay şöyle diyor: "Milletin ırk büyüklüklerini ve özelliklerini değiştiren sebepler çok çeşitlidir. Bu sebepler, verem mikropları gibi, önce hissedilmez. Ama milletlerin bünyesinde faziletlere musallat olur. Yavaş yavaş öldürücü belirtilerini göstermeye başlar. **Irk**, için için kemirilir. Günden güne zayıflar. Kuvvetinden düşer. Derken, eski inançlar, bağlar, birlik ve beraberlik, eski parlaklığı kaybeder.

Bugün, tarihin unutulmuş ve küflü sayfalarına sığınan, bize ibret levhası olan misaller çoktur. Terkedilmiş, toprak altında kalmış, artık baykuşların barınağı haline gelmiş harabelerde izlerine rastlanan milletler yukarıda bahsettiğimiz unsurlarla yok olup gitmişlerdir.

Herhangi bir *ırk*, yabancı unsurlarla karışmakta sakınca görmezse, incelemeden ve araştırmadan yabancı âdetleri, gelenekleri, görenekleri hemen kabullenirse, kendi *ırkının* bünyesinde ateşli bir hastalığın hummasını, gene kendi yaratır.

Temel binadaki (yapıdaki) unsurlar böylece gevşer. Soy, kültür ve milleti millet yapan ana bağlar çözülür. Korkunç bir iflas başlar. İşte, en tehlikelisi de budur.

Yabancı unsurların, temel unsurlara yaptığı etkiler, ilk zamanlarda pek hissedilmez gibi görünür. Garip bir hoş görünün içinde yerleşir. Sonra da milli olanakları, milli yetenekleri yer ve bir sorumsuzluk, bir 'neme lazımcılık' havası yaratır." [229] Görüldüğü gibi, bu uzun alıntıda Günaltay, ırk kavramını ele alıp, ırk karışımlarının uygarlıkların ya da milletlerin çöküşünde nasıl etkili bir faktör olduğunu anlatmaktadır. Günaltay'ın buradaki ırk kavramında elbette doğrudan kana dayalı bir ırk anlayışı söz konusu değildir. Fakat, buna karşın, biyolojik ırk tanımı dışında tutmamız gereken bir netliğe de sahip değildir. Bu belirsizlik nedeniyle, Bozkurt Güvenç, Günaltay'ın ırkçı olmadığı sonucunu çıkarabilmektedir. Günaltay'dan aktardığı yukarıdaki alıntının hemen altına Güvenç'in düştüğü dipnot şöyle demektedir: "Günaltay'ın ırkçı olduğu düşünülemez. Ancak, onun düşüncelerini okuyanlar bu-

gün kolaylıkla sanki öyle bir yargıya varabilir; çünkü Günaltay, kültür ya da toplum yerine ırk sözcüğünü kullanmaktadır."

Güvenç'in bu görüşüne katılmak mümkün değildir. Günaltay gibi bir tarihçinin, üstelik de ırkçılığın dünyayı kana boyadığı tarihsel bir dönemin ardından bu kavramlar arasındaki farkı bilmeden kullandığını iddia etmek ya Günaltay'ı fazla hafife almak olur ya da onu aklama çabası olarak değerlendirilebilir.

Burada sadece Günaltay'ın görüşlerindeki belirsizliği yargılamak yanlış olacaktır elbette. Aynı zamanda, Güvenç'in getirdiği ırksal açıklama ile ırkçılık kavramlarının birbirinden ayrıştırılması anlayışı da bu türden yanlışlara sık sık düşmeyi kolaylaştırmaktadır. "*Irksal açıklama* ile *ırkçılık* arasında içerik ve önemli bir derece farkı vardır. Birincisi, kültürel farkların nedenini biyolojiye (fiziksel farklara) indirger; ikincisi, bazı ırkların üstünlüğünü savunup bu üstünlüğü saflığa bağlar. Birincisi, bilimsel yetersizlik, ikincisi, düpedüz bağnazlıktır." diyor Güvenç.[230] Oysa, kültürel farkların nedenini biyolojiye indirgemek, ırkçılıktan başka bir anlama gelmemektedir. Bilim, kültürel hiçbir farkın biyolojik nedeni olmayacağını bugün artık kesinlikle kanıtladığına göre; bilim adına yola çıkıldığı da söylenilmiş olsa, bugün böyle bir iddia olsa olsa inançlara dayandırılacak ve doğrudan ırkçılığa denk düşecektir.[231]

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu [232]

Türk milliyetçilerinden sosyolog, düşünür Baltacıoğlu, ilk baskısı 1943'te yapılan *Türke Doğru* isimli yapıtında: "Türklüğün değil Türkçülüğün" evriminin; Fikirci Türkçülük, Hissî Türkçülük ve İradî Türkçülük olmak üzere üç aşamadan geçtiğini; Türkçülüğün olgunluk aşaması olarak tanımladığı üçüncü aşamanın Atatürk ile ifadelendiğini anlatır.

"Irk ve milliyet problemi şudur: Millet ırkın eseri, neticesi ve muvazisi [eşiti] midir, değil midir? Yoksa iddia etmek istemiyoruz ki millî gerçek dışında, kendi zaruret ve kanunlarına uygun olarak evrimini yapan bir ırk gerçeği yoktur.

Her şeyden önce bu iki gerçeği biribirinden ayırmalı:

1) Irk, biyolojik bir gerçektir. Irkın taşıyıcısı uzvî verasettir. Irk, hayvanî bir olgudur.

2) Milliyet, sosyal bir gerçektir. Milliyetin taşıyıcısı içtimaî veraset, yani ananedir. Milliyet, ahlâkî bir olgudur" diye bu iki kavramı birbirinden ayırırken, millet kavramını "ananeler" ile içeriklendirmiştir.

O halde anane ne demektir. Baltacıoğlu, anane terimininin "karanlık bir söz" olduğunu vurguladıktan sonra, şöyle açıklıyor: "Anane demek millette nevi belirtilen belkemiği demektir. Anane değişmedikçe millet de değişmez." Örflerin, aynı milletin evrimi içinde değişebileceğini; ama, bazı örflerin milli kültürün bütün yaşamı boyunca hiç değişmeden kaldığını; bir milletin yaşamının bütün süreçlerinde varlığını sürdürebilen dil, ahlâk, hukuk, zevk örflerinin ananeyi oluşturduğunu söyleyen Baltacıoğlu, örnek olarak dilin mantığını, efsaneleri, mimiği, masalları, yemekleri saymaktadır. Baltacıoğlu, olağanüstü bir zorlamayla (onu, zaman zaman eleştirdiği Turancılar'la bütünüyle birleştiren bir anlayışla) ve tutarsızlıkla, şöylesi tümcelere başvurmaktan kaçınmıyor: "Bir millet herhangi dış sebeple dilini yahut dinini kaybedebilir, fakat dilinin, dininin ananesini kaybetmedikçe o millet henüz kaybolmamıştır." Ne anlama geldiği ya da sosyoloji denilen bilimin ne kadar dışında kaldığını tartışma dışında bırakarak; bu tümcenin doğrudan amacının ırk'a denk düşen bir tanımlama ile pantürkist bir hedef olduğu açıktır.

Ananeyi oluşturan özellikler de başka bir ilginçlik sergilemektedir. Sıkça değişmeyen örflerden olan ananeler de "örfler kadar canlı olgulardır"; "anane ırktaki kafatası gibidir; kültürle soyu tayin eder". Anane aynı kaldıkça soy da aynı kalır, anane bozulursa soy da bozulur. "Anane birliği örjin, kafa ve ruh birliğidir" vb. Anlaşılacağı gibi, ananeye, bir yandan ulusal kültür kavramına yakın bir anlam yüklenirken öte yandan; "soyu tayin eder" gibi belirlemelerle neredeyse biyolojik yetenekler yüklenilmiştir.

Görüldüğü gibi, Baltacıoğlu'nun (kendisi, çok net ve belirgin bir tanım olduğunu iddia etse de) çok geniş, belirsiz, içerisine her

şeyin girebileceği bir "millet" tanımı vardır. "Önce şunu dikkatle gözönünde bulundurmalıdır ki, bir millet sık sık mevsim değiştiren bir tabiat değildir. Yanlış bir sanının ve sakat bir inanın tersine olarak millet fikri duruculuk, değişmeyicilik, aynılık fikridir. Millette değişir gibi gördüğümüz şey, millî kültürün özü değil, medeniyet, yani teknik usullerdir. Türk milleti, Türk milleti kalarak, türlü medeniyet şekillerine bürünmüştür. Bu medeniyet değişikliklerine karşın, Türk'ün dili, zevki, yemekleri, muaşereti, hayat felsefesi hemen hemen hiç değişmemiştir. Bizi ilk atalarımıza bağlıyan inanlar, efsaneler, masallar, sözler, âdetler vardır. Bunları söküp atmak ne elimizdedir, ne de böyle bir iş Türk milleti için faydalıdır." Böylesi bir tanım, neredeyse ırk tanımına denk düşmektedir.

Baltacıoğlu'nun millet kavramını ırk kavramıyla neredeyse özdeş olarak kullandığının ciddi kanıtlarından birisi de onun evliliğe ilişkin düşünceleridir. Soyun korunması gerekmektedir. Ahlâkta, hukukta, muaşerette, dilde, edebiyatta, mimaride, mobilyada, bahçede, resimde, dekorda, heykelde, şehircilikte, modada, müzikte, felsefede, devlette, dansta, mantıkta, pedagojide, teknikte vb. hep "Türke doğru" yönelmek gerektiğini savunan Baltacıoğlu, İslam ile Türklük kavramının bütünleştiğini ve artık birbirinden ayrılmazlığını savunarak, sadece dinde Türke doğru sloganını atmaktan kaçınır. Ama evlilikte ve eşlerin işbölümünde "Türk! Türk kadınının eşsiz güzelliğini tat ve onun Türk'ü çoğaltmak için yaratılmış olduğuna inan! Kendine bir Türk kadını seç, onunla evlen! Çocuk yetiştir! Türk, çoğal! Türk; durma, yarat!" diyen Baltacıoğlu'nun bu isteği hezeyan noktasında kendini tekrar ederek sürer. Evliliklerde dikkatli olmak gerekir. Türk ile Türk evlenmeli. Türk kadını, "bir, iki, üç, dört, beş, mümkünse on, on beş çocuk sahibi" olmalıdır. Türk nüfusu çoğalmalıdır. "Ey Türkler! Çoğalın; çoğalarak Türkiye'yi doldurun, taşsın!"

Baltacıoğlu ve benzeri birçok milliyetçi Türk düşünürünün ulus ya da ırk tanımlarında yaşadıkları bu kargaşanın sıkça tanığı olmaktayız. Bunun önemli nedenlerinden birisi, belki de cumhuriyet döneminin bu düşünürlerinin kemalizme sadık kalarak,

cumhuriyetin ilkelerinden biri olan altı ok'un milliyetçilik tanımıyla kendilerini bağımlı hissetmeleriydi.

Hüseyin Nihal Atsız [233]

Türk ırkçılarından, gelmiş geçmiş en pervasız isimlerinden birisi, belki de tek ismi Nihal Atsız'dır. Irkçılık-Turancılık iddilarıyla birkaç kez tutuklanmış olmasına karşın, birçok ırkçı önderden farklı olarak, düşüncelerini büyük bir netlik ve cesaretle ortaya koyan Nihal Atsız, örneğin Türkeş'te görülen (ve zaman zaman inançlarını satma noktasına kadar gelebilen) yalpalamalara yönelmeden yaşamının sonuna kadar ırkçılığı açık bir biçimde savunmuştur. Salt savunmakla kalmamış, aynı zamanda Ziya Gökalp geleneğini sürdürerek Turancılığı örgütlemeye yönelmiş, kendisinden sonra gelişen ırkçı-faşist hareket ve örgütlerin de bu anlamda fikir babalığını ya da çoğunun kuruculuğunu yapmıştır.

Nihal Atsız, özellikle Türk Tarih Kongreleri'nde görülen kavram kargaşalarının netliğe kavuşturulması konusunda girişimlerde bulunmuştur. Daha Birinci Tarih Kongresi'nde Dr. Reşit Galip ile Zeki Velidî Togan arasında çıkan tartışmalarda Togan'ın yanında tavır almıştır. Doğrudan Mustafa Kemal'i temsil eden Reşit Galip'e karşı koymanın büyük bir cesaret işi olduğunu, dönemin nasıl bir tek şef diktatörlüğünü yaşadığını bilmeyenlerin ölçebilmelerinin zorluğunu anlamak gerekir. Kürsüye her çıkan "bilim insanının", bilimin birinci zorunluluğu olan "bağımsız düşünme" prensibini bir yana iterek, Büyük Şef'e şükranlarını dile getirip; "*ondan aldıkları ilham ve direktifle, onun çizdiği yolda*" ilerlediklerini ve bunu "*kutsal bir görev kabul ettiklerini*" hatırlatırsak, Şef'in önemi ve etkisi bir parça anlaşılabilir. Böylesi bir ortamda Şef'in adamına karşı çıkış da elbette "cesaret işi olarak" yorumlanmakta abartılmış sayılmaz.

Atsız, Türkçülük, Turancılık, milliyetçilik kavramlarını, birbirini tamamlayan, bütünleyen, birbirinin yerine ikame edilebilen, birbirinin varlık şartı olarak var olan kavramlar olarak kullanıyor. 1944'de, Sabahattin Ali'nin kendisi için açtığı "Hakaret Davası" mahkemesinde, savunma olarak yaptığı konuşmada şöyle bitirir

sözlerini: "Türkçüyüm. Türkçülük milliyetçiliktir. Irkçılık ve Turancılık da bunun şümulüne dahildir. Memleket ya bu iki temel üzerine yükselecek veya yıkılacaktır." Yine bir başka makalesinde de Türkçülük'le ilgili olarak şu açılımı getirir: "Türkçülük, Türk milliyetçiliğinin adıdır... Türkçülük, büyük Türkelinde, Türk uruğunun kayıtsız şartsız hâkimiyeti ve bağımsızlığı ile Türklüğün her yönden bütün milletlerden ileri ve üstün olması ülküsüdür...Türkçülük, Türklüğün geçmişteki haklarının mirasını istemek bakımından haklı, meşrû ve tarihî bir davâdır." Elbette Türkçülüğün bu biçimde tanımlanmasından sonra "Türkçü Kimdir?" gibi bir sorunun yanıtı da hazırdır: "Türkçü, Türk soyunun üstünlüğüne inanmış olan kimsedir."

O, hakkında açılan Turancılık Davası'nda, böyle bir dava açılmasının dönemin mantığına nasıl ters düştüğüne şaşarak, bunu çok kez ortaya sürer. Örneğin, dönemin başbakanı Saraçoğlu da Atsız'ın düşüncesiyle (ve kesinlikle haklı olarak) ırkçıdır. Üstelik, kan ırkçılığı yapmaktadır. Atsız, Saraçoğlu'na yazdığı ve Atsız dergide yayınladığı Birinci Açık Mektup'unda, bir başbakana açık mektup yazabilme cesaretini gösterebilmesini, aralarındaki bu açık düşünsel ortaklığın varlığına bağlar. Kaldı ki Atsız'ın, mahkeme önlerinde ırkçılığın suç olmaması gerektiğini savunurken, ileri sürdüğü kanıtlardan en önemlisi, "devletin de ırkçı olduğu" iddiasıdır. "Irkçılık ve Turancılık Anayasa'ya aykırı değildir... Devlet de icraatı ile açıkça ırkçı, Hatay'ı ilhak etmekle de Turancıdır."

Nihal Atsız, toplumların yaşamını diğer canlı organizmaların yaşamına benzeterek bir toplum tarihi modeli kurmaya çalışır. "Biyoloji bakımından canlıların, yani hayvanlarla bitkilerin gayesi, kendi soyunun bütün dünyayı bürümesidir" diye başlar modelinin tanımına. Hayvanlar ve bitkilerin, kendi soylarının dünyayı bürümesi iradesini nasıl biçimleyebildikleri sorusu hemen akla gelse de Atsız, bilimin söyledikleriyle pek barışık ve ilgili değildir. O, hayvanların ya da bitkilerin de hegemonyacı olduklarını söyleyerek, insanlar için bir hayvansal içgüdü üretme çabası içindedir. Ve yukarıdaki tümceden hemen sonra devam eder: "Hiç bir hayvan veya bitki cinsi dünyayı kaplamıyorsa, bunun sebebi, aynı

gayeyi güden başka cinslerin mukavemetiyle karşılaşmasıdır. Cinslerin, aynı gaye için yaptıkları bu tesir ve karşılaştıkları tepkiden 'hayat kavgası' doğuyor. Bu arada güçsüzler eziliyor, azalıyor; güçlüler yayılıp çoğalıyor. Bazı soylar ise yeryüzünden büsbütün kalkıyor."

Atsız, canlılar alemi için genelleyerek kabul ettiği bu doğa yasasının insan toplumları için de geçerli olduğunu düşünür: "Milletler arasında da aynı yasa hüküm sürer. Millet, âdetâ bir şuuraltı itişiyle, dünyaya yayılıp hâkim olmak ister. Fakat, yayılırken, başka milletlerin mukavemetine çarpar. Böylelikle aralarında savaş başlar. Sonunda güçlüler kazanır." Elbette, milletler arasında ortaya çıkan bu yayılma savaşlarında sadece doğa yasaları değil, insan bilinci ve yöntemleri de etkili olmaktadır. Ancak, insan iradesinin etkisi, bu yasa anlatılırken, bilinçli olarak neredeyse sıfıra yakın bir düzeye indirilir. Birey, doğa yasalarının zorlaması karşısında, kader gibi bir kaçınılmazlıkla karşı karşıya kalır. İnsan bilinci, sadece bu hayvansal içgüdüleri düzenleme, metotlara bağlama, ilerlemesini sağlama etkisine sahiptir. Fakat, özünü değiştiremez.

Organizmacı toplum anlayışına sahip çoğu toplumbilimcinin kabul ettiği toplum yaşamının doğuş, gelişim ve ölümden oluşan üç aşamaya sahip olduğu tezine Atsız farklı bir yaklaşım getirir. Toplumların yaşamını esastan belirleyen milli ülküler varolduğu sürece millet (=toplum=ırk) yaşamını sürdürür.

Atsız, doğal olarak, savunduğu organizmacı toplum-tarih anlayışının bireylere de uygulanabileceği düşüncesindedir. Sosyaldarwinist yaşam mücadelesi anlayışını hem bireyler hem de toplumlar ya da uluslar için bütünüyle savunur. Elbette, bireyi ele alırken, içinde bulunduğu toplumu belirleyici olarak kabul eder. "Dünya bir çarpışma alanıdır. Yaratıcı kuvvet, dünyayı bir *çarpışma düzeni içinde yaratmış,* yaratılanlar çarpışma düzeni içinde yaşayıp bugüne erişmişlerdir."

Görüldüğü gibi, sosyaldarwinizmin hayvanlar dünyası için getirdiği yaşamın devamı için savaş zorunluluğu tezi, Atsız tarafından büyük bir coşkuyla savunulmaktadır. Savaşı yaşam felsefesi-

nin odağına oturtur. Şiirlerinde de bu temayı, savaşmanın kutsallığını ve bireye verdiği olağanüstü hazzı sık sık anlatır:

"Tabiatın yürüyüşü belki yavaştır;
Hız verecek biricik şey ona savaştır.
Savaş... Bunun tadını ey Türk sen bulamazsın
Ne sevgili yanında, ne baba ocağında." [234]

"Hayvanlar ve bitkiler dünyasının yaşam için birbiriyle çatışmasının bir benzeri de toplumlar (milletler) dünyasında gerçekleşir. Toplumlar dünyasında millî çıkarlar söz konusudur. Oysa bütün toplumların millî çıkarları birbiriyle zıtlık gösterir: birinin çıkarı diğerinin zararınadır. Bu zıtlık ise savaşın kaynağını oluşturur. O halde savaş, doğa yasalarının sonuçları kadar kaçınılmazdır. Bu nedenle, savaşmak yaşamak demektir: Savaşmak, yaşamak için gereklidir. Çünkü, millî çıkarların çatıştığı davâları bitirmek için, savaştan başka çare bulunamamıştır" der.

Fakat, biraz incelendiğinde hemen görülecektir ki, Nihal Atsız'ın düşüncelerinde uluslar arasında savaş, sadece, çıkar çatışmalarının sonucu olarak ortaya çıkan bir olgu değildir. Savaş, bir ulusun bir başka ulusla çıkar çatışması durumunda olmadığında da bir zorunluluktur. Bunun, Atsız için önemli bir nedeni vardır: "Uzun zamandır savaşmayan milletlerde ahlâkî bir bozulmanın başladığı gözden kaçmamaktadır." Millet olarak çökmemek, yok olmamak için, kahramanlar çıkaran, değerleri yeniden üreten savaşların dışında kalmamak gerekir.

Milletlerin savaşa hazır olabilmeleri için iki gücü önceden oluşturmaları gerekir. Bu güçlerden maddi olanı teknolojidir, teknik gelişme düzeyidir. Diğeri ise, milletlerin savaşı yürekten istemesini sağlayacak olan ruhi güçtür. Bu eğitimle olur.[235] Böylesi bir bilincin millete, liderler, kılavuzlar, kahramanlar tarafından verilmesiyle olur. Bu ruhi gücün adı, ülkü'dür. Bir millet hayatı için esas önemli olan da bu ruhi güçtür: "Uzun tarih göstermiştir ki, eşit maddî kuvvetler arasındaki çarpışmayı ruhî yönden üstün olan kazanır. Ruhî kuvvet, teknik kuvveti yaratabilir. Ruhî kuvvetten yoksunluk ise, maddî güç ne kadar büyük olursa olsun, bozgun demektir."

Atsız, ruhi kuvvet, milli ülkü kavramlarından tek şey anlar. Zaten, onun, birbiriyle aynı anlama gelen Türkçülük, milliyetçilik, Turancılık kavramlarının da tek içeriği bu "ülkü" kavramında yatar: "Ruhî kuvvet nedir?" diye sorar ve yanıtlar: "Millî üstünlük inancı, büyümek isteği, yani millî ülküdür. Millî ülküler, toplulukların yaratıcı kuvvetidir. Bütün yaratıcı güçler gibi de *aykırıları yok etmek* özelliğine maliktir."

Atsız'ın ruhi kuvvet adını verdiği ve toplumda birinci dereceden belirleyici bir etkiye sahip olduğunu düşündüğü öge, görüldüğü gibi, tek başına saldırganlıkla tanımlanabilecek bir milli ülkü kavramıdır. Milletin, böylesi bir milli ülküyü benimsemesi halinde; yükseliş, ilerleme, dünya hakimiyeti kaçınılmazdır. Atsız'ın, hayvanlar ve bitkiler dünyasının da bağlı olduğu doğa yasalarıyla kanıtlamaya çalıştığı yayılmacılık (=milli ülkü), "milletin şuuraltında bulunan 'yayılıp hâkim olma' içgüdüsünün, başkanlar ve kılavuzlar tarafından şuurlandırılıp sistemlendirilmiş şeklidir. Ülkeye kılavuzluk veya başkanlık eden kimselerin ifade ve kuvvet derecesi, ülkelerin başarısında birinci derecede rol oynar."

Tanımdan da görüleceği gibi, "milletin şuuraltında bulunan 'yayılıp hâkim olma' içgüdüsü" olan milli ülküyü liderler belirlemekte, biçimlemektedir. Doğanın milletlere verdiği bu içgüdünün, kılavuzlar tarafından nasıl güdümleneceği ise, kılavuzun becerisine bağlıdır.

Tarihi kahramanlar yaparlar. Millet ya da toplum, bu kahramanların arkasına takılmalıdır. Atsız, sıkça milletin bir koyun sürüsü olmadığını vurgulamasına karşın; "koyun sürüsünün çobanı koyunlardan biri olamaz; zira, koyunların bütünü, sonuç itibarıyla aynı özelliklere sahiptir" diyen antik dönem eşitsizlikçi Yunan düşünüşünün yani klasik eşitsizlikçi anlayışın içinden çıkamaz. Ona göre, sürüden biri değil, ama üstün yetenekli, üstün niteliklere sahip, üstün ahlaki özellikler taşıyan liderler (başbuğ) toplumların kaderini birinci dereceden şekillerler. Böyle kahraman liderlere çokça sahip olan milletler üstün milletlerdir; yıkılmazlar. Bir millet, kahraman çıkardığı sürece yaşıyor demektir. "Ülkü, ilkönce, insanların gönüllerinde, gönüllerinin derinliğinde, şuuraltında,

hayallerinde doğar ve kendini önce destanlarda gösterir. Sonra şuura geçer, büyük kılavuzlar tarafından açıklanır. Daha sonra da büyük kahramanlar, onu gerçekleştirmek için büyük hamleler yapar. Bu hamle sırasında da ülkülü millet, kahramanlar ardından gönül isteği ile koşar... Büyüklük davâsı, yani ülkü, savaşla elde edildiği içindir ki, insanlık tarihinde büyük savaşçıların, kumandanların ve kahramanların daima seçkin bir yeri olmuştur. Savaşlar, kahramanlık ruhunu beslemiş, erdemli insanların yetişmesine sebep olmuş, destanî edebiyatı yaratmıştır..."

Atsız'ın böylesine önem verdiği milli ülkü, pasif bir düşünce değil, eylem isteyen, savaş isteyen, yayılmacı aktif bir düşüncedir. O, milli ülkünün bir noktada bitmesinin söz konusu olmadığını düşünür. Dünya egemenliğine kadar varır milli ülkünün geleceği. Şöyle söyler: "Millî ülkülerde, azdan çoğa doğru üç dönem vardır: Bağımsızlık, birlik, fetihler... Bağımsızlığını kazanmış olan her milletin ilk işi, yabancı çizmesi altında kalmış olan *ırkdaşlarını kurtarma* yollarını aramaktır. Yahut, bir millet birkaç ayrı devlet halinde bağımsız bir hayat yaşıyorsa, bunların birleşmesi için *siyasî ve askerî* çalışmalara girişmektir.

Millî ülkünün üçüncü dönemi ise fetihlerdir. Çünkü millî birliğini tamamlamış olan milletler, *kendi soylarını yeryüzüne hâkim kılmak için istilâlar ve fetihler yapmak zorundadırlar.*" [236] (abç) Görüldüğü gibi Atsız'da milli ülkü saldırgan bir nitelik gösterir. "Ülküler saldırıcıdır... Millî ülkünün her üç dönemi de saldırıcıdır... Ülküler, kanla, fedakârlıkla, kahramanlıkla beslenir. Bir millet, ülküsüne varmak için ırmaklar gibi kan akıtır, yığınlarla can harcar. Ülkülere kanla, kılıçla, döğüşle, millî kinle varılır." [237] Bu nedenle Atsız barışa karşı büyük bir kin duyar. Onun için barış, bir milletin mevcut olanla yetinmesi anlamına gelmektedir. Oysa, mevcut olanla yetinmek küçülmek demektir. Çünkü büyümeyi istemeyen, büyümek için çalışmayan bir millet, Atsız'a göre, küçülmek ve tarih sahnesinden silinmek zorundadır. "Bir millet için en büyük tehlikelerden biri barış ve dostluk afyonu yutarak uyumaktır. Büyümek istemeyen millet küçülmeye mahkûmdur. Saldırmayan millete saldırılır."

Saldırının hem içe hem dışa yönelik boyutları vardır. İçe yönelik hedef azınlıklardır. Bir ülke, bir millet. Bir ülke topraklarında efendi olan millet elbette azınlıklar üzerinde de egemendir. "Bir memleket, yalnız bir milletindir ve o milletin istek ve çıkarlarına göre idare olunur. Azınlıklar o ülkede, ancak, asıl sahiplerin milli haklarına saygı göstermek şartıyla maliktirler ve hiçbir suretle, kendi özel ve milli şartlarını, çıkarlarını ileri süremezler. Hele memleketin asıl sahiplerinin hak ve çıkarları aleyhinde hiçbir dilekte bulunamazlar. Bu takdirde vatana ihanet etmiş olurlar."

Saldırının dış hedefi Turan'dır, Türkeli'dir. Bunun, Türkler için yeni bir düşünce olmadığını; her *gerçek* Türk'ün yüreğinde (içgüdüsel olarak, doğa yasası olarak) Turan ülküsünün zaten varolduğunu; sorunun, bu düşünceyi yaşama geçirebilecek cesarette, yiğit, kahraman devlet yöneticilerinin bulunmaması sorunu olduğunu söyler. Geçmişte İttihat ve Terakki'nin Turan idealini taşıyan girişimleri olmuştur. Ama Atsız'a göre bu idealler gerçek anlamda Turancılık değildi. Zira, İttihat ve Terakki'nin Turancılık anlayışında pantürkizm'in yanı sıra panislamizm düşüncesi de yer almaktaydı. Oysa Turan, öncelikle ve sadece Türk birliğinin kurulmasıdır. İslam birliği ise, milli ülkünün üçüncü aşamasına denk gelir; yani fetihlerle çözümlenecek bir görevdir.

Atsız'ın Turan ve Turancılık'a ilişkin düşünceleri özetle şöyledir:

"Turancılık, Türkiye'de 60 yıldan beri tartışılan bir konudur. Zaman zaman Türkler'le akraba milletleri de içine alan bir sistem halinde düşünülmekle beraber bugün 'Turancılık' deyince Türkiye'de anlaşılan şey, tarihî mirasları da dahil olduğu halde bütün Türkler'i tek devlet halinde birleştirmek ülküsüdür ve her ülkü gibi nesillere bakan, kan ve can vergisi isteyen, gönüllere heyecan katan bir inançtır...

"Bizim için en kutlu hedef Turancılıktır. Eskiden nasıl bir idiysek yine birleşeceğiz diye kendisini bir ülküye adamaktan daha kutlu ne olabilir? Bütün Türkleri birleştirmek hakkımız ve görevimizdir. Bizden zorla koparılanı zorla geri almak adaleti yerine getirmektir. Turancılık bir büyüklük düşüncesidir. Büyüklük düşüncesi asil bir düşüncedir...

"Turancılığı, bütün Türkleri yalnız kültür alanında birleştirmek diye anlamak boş ve yanlıştır. Sosyal bir kanundur ki kültür birliği ancak siyasî birlik sonunda doğar. Türk'e düşman milletlerin hâkimiyetindeki Türkleri kültürde birleştirmeye imkân var mıdır?... O kadar gücün varsa zaten ordularını yürütüp o ülkeleri kurtarmak elinde demektir. Dün 'Hatay'dı. Bugün 'Kıbrıs', yarın 'Batı Trakya ve Kerkük'. Öbürgün 'Azerbaycan' ve daha ötesi... Bu budur. Kimse başını kuma sokmasın."

Bütün ırkçı düşünürlerin bir başka ortak özelliğinin, bilim ile iman arasında kurdukları ilişkide ortaya çıktığını göstermeye çalışmıştık. Irkçı, bilimi imana yedirir. İman esastır. Bilim, ancak imana, inanca düz gelen biçimleriyle doğrudur. Hitler ırkçılığının Einstein fiziğine uyguladığı boykot (Yahudi olduğu için), Türk Tarih Kongreleri'nin bütününde, her konuşmada Şef'e inanç tazeleyen bütün araştırmacılar tarafından da ortak tutum olarak sergilenmişti. Elam'ı, Sümer'i, Mezopotamya ya da Eti'yi Türk olarak kabul etmeyen bütün Batılı tarih araştırmacıları Türk düşmanı olarak ilan edilmiştir. Dönemin en büyük tarih bilimcileri, antropolog ya da etnologları, salt bu nedenle küçümsenmiş, görmezliğe gelinmiş, ya da doğrudan yadsınmıştır. Buna karşın, Türk Tarih Tezi'nin savlarıyla bir noktada bile yakın düşen dördüncü dereceden tarihçiler bulunup ortaya sürülmüş; ve bunlar, dünyanın büyük bilim insanları olarak tanıtılmaya çalışılmıştır. Türk Tarih kongrelerinin bir ortak özelliğinin de bilim yerine inancı egemen kılmak olduğunu söylemiştik. Aynı gelenek, bir başka ırkçıda, Nihal Atsız'da da aynen görülür.[238] Ona göre de bilimden daha önemlisi inançtır. "Türk ülküsü; Türk büyüklüğü ve Türk kudreti *isteği ve inancıdır*. İnancın ne büyük ruhî âmil olduğunu anlatmaya lüzum yok. İmanla, ümitsiz hastalar bile iyileşiyor" dedikten sonra, düşüncelerini daha ileriye götürerek, ırkçıların ortak tavrını ifade eder:

"Bu toprak için,
Bu bayrak için
Ölelim
Ne düşünelim, ne de bilelim!" [239]

Ve Alman Nasyonal Sosyalist düşüncesinin kuramcısı ve NSDAP Programı'nın hazırlayıcısı Gottfried Feder'in, NAZİ Partisi Programı'nın başlangıcında şart olarak getirdiği, programın esas itibarıyla hiçbir şekilde tartışılamayacağı, sadece ayrıntılarda öneriler getirilebileceği düşüncesini de bu kez Atsız'ın ağzından aynen duymaktayız: "Türkçülük, bir fikir olduğu kadar da bir inançtır. İnanç olduğu için de tartışmasız, tenkidsiz kabul olunur. Onun tartışılacak ve tenkid olunacak tarafı temeli, esası değil, ayrıntılarıdır."

Alman ırkçılarıyla kıyaslamalara Nihal Atsız kızmaktadır. Zira Atsız'a göre, böyle bir kıyaslama yapılmamalıdır. Böyle bir kıyaslama haksızlıktır. Çünkü, Alman ırkçıları ile Türk ırkçısı Atsız'ın görüşleri arasında ciddi bir fark vardır. "Yalnız Yahudilere karşı güdülen Alman ırkçılığı ile, her millete karşı bir korunma ilkesi olarak ileri sürülen Türk ırkçılığı arasında bir bağlantı bulunmadığı ve Türk ırkçılığının Alman ırkçılığından çok eski olduğu belgelerle meydandadır" diyerek farkı kanıtlama çabası içerisine girer. Ama görüldüğü gibi, Atsız'ın fark olarak getirdiği şey, seçilen düşmanların çokluğuyla ve ırkçılık tarihinin eskiliği-yeniliğiyle ilgilidir. Atsız'a göre, Almanlar, sadece bir ulusu kendilerinin düşmanı ilan etmişler (iyi ki de bir tek ulusu düşman olarak ilan etmişler; zira bu ırkçılık, dünyaya 65 milyon ölüye maloldu); Türk ırkçıları ise, her milleti Türk'ün düşmanı olarak kabul etmektedir. Türk'e Türk'ten başka dost yoktur, sözü bunun ifadesidir. Sınırlarımızın, bütünüyle düşman ülkelerle çevrilmiş olduğu biçimindeki resmi devlet propagandası ise, Atsız için sadece bir 'ilk adım'dır, 'ilk lokma'dır.

Elbette, her eşitsizlikçi-ırkçı ideolojide olduğu gibi, Atsız'ın da birçok içdüşmanı vardır. Ama içdüşmanlara karşı savaşım metodunda (üstelik denenmiş olarak) daha bir sağlamlık, özgüven vardır. Atsız'ın konuya ilişkin düşünceleriyle noktalayalım: "Cihan savaşında Arapların topyekûn ihanetini gördükten sonra ve Arapların Türkiye'den bir Hatay isteği varken Türkiye'nin yerli Fellâhlarını... subay yetiştirmek... vali yapmak,... mebus seçerek Bakanlığa getirmek doğru mudur?" [240] Atsız, "Farsların gayet geri ve ip-

tidai bir kolu" olarak kimliklendirdiği Kürtler için ise hiç de güzel gelecek vaadetmez: "Ayrı Kürt devleti kurmak gayesiyle bir takım davranışları olan üniversiteli Kürtlerin çoğalmasından sonra 'Devlet' şüphesiz Kürt asıllılara karşı daha uyanık olacak, bunları kritik noktalara getirmeyecektir. Kürtler, mevcut nisbetindeki akıllarını başlarına dermeyerek yabancı kışkırtıcılara oyuncak olmaya devam ve Kürt devleti hayali peşinde koşarlarsa nasipleri yer yüzünden kazınmak olacaktır. Türk ırkı oluk gibi kanı ve sayısız emeği pahasına yurt edindiği Türkiye'ye göz dikenleri ne yapabileceğini göstermiş, 1915'te Ermenileri, 1922'de Rumları bu ülkeden yok etmiştir... Kürt kalmakta direnir, dört beş bin kelimelik o iptidai dilleriyle konuşmak, yayın yapmak, devlet kurmak istiyorlarsa gidebilirler... Türk ırkının aşırı sabırlı olduğunu, fakat ayranı kabardığı zaman 'Kağan Arslan' gibi önünde durulmadığını, ırkdaşları Ermenilere sorarak öğrensinler de akılları başlarına gelsin... Ya Türklük içinde erir, Türklüğü kabullenirsiniz, yahut yok edilirsiniz." [241]

Mürşit Altaylı

Mürşid Altaylı, Türk faşist hareketinin teorisyenlerinden en açık sözlü olanıdır. Kendinden önceki ve sonraki birçok faşist ideologdan farklı olarak Mürşit Altaylı, *Türk Milliyetçi-Toplumcu Doktrinin Umumi Esasları, Dinamik Ana-Stratejiler (DAS)* [242] isimli eserinde, Türk Nasyonal-Sosyalizmi'nin temel düşüncelerini, ilkelerini açıklamıştır. Alpaslan Türkeş'in yazdığı *Dokuz Işık* isimli kitap ve Altaylı'nın kitabı *DAS*, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)'nin görüşlerini yansıtan temel iki kitaptır. DAS'ın bir başka önemi ise, kitabı kaleme alan Altaylı'nın yanı sıra iktisatçı, sosyolog, teolog ve emekli kurmay subaylardan (Alpaslan Türkeş kastediliyor olabilir) oluşan bir Redaksiyon Komitesi tarafından gözden geçirilerek yayınına izin verilmiş olmasıdır. Türk Milliyetçi-Toplumcuları'nın doktrinini belirleyen bir kitabın redaksiyonunu üstlenebilecek yetkide olduğu düşünülürse, Redaksiyon Komitesi'nin; çok yetkili bir kurum olduğu hemen anlaşılabilir.

DAS, toplumların yapısını içtimai nizam (üstyapı=din, aile, milliyet) ve iktisadi nizam (altyapı) diye ikiye ayırarak ele alır. Marksizm üstyapısı olmayan bir toplumculuk (sosyalizm) anlayışı ileri sürmektedir. Bu nedenle de kalıcı olması düşünülemez. Buna karşılık, islami sosyalizm, milliyetçi sosyalizm vb. adlarla üstyapıya sahip sosyalizm arayışları da söz konusudur. "İşte bu hareketler ve üst yapılı sosyalizm arzularıdır ki, neticede NASYONAL-SOSYALİZMİ (MİLLİYETÇİ-TOPLUMCULUĞU) doğuracak ve onu kudretli bir doktrin olarak ortaya çıkaracaktı... Artık devir MİLLİYETÇİ-TOPLUMCULUĞUN olacaktır." 243

Kitabın yazarları, kamuoyunun nasyonal-sosyalizm (milliyetçi-toplumculuk) isminden rahatsız olabileceğini düşünerek bir açıklama getiriyorlar. Kendi doktrinlerinin Hitler'in doktrininden farklı olduğunu; Hitler'in, milliyetçi-toplumculuk anlayışının ırkçı-müstemlekeci (emperyalist) olduğunu; Hitler'in, bu teoriyi dejenere etmiş olduğunu söyledikten sonra, doktrinin adının Türkçeleştirilmesinin bile aslında mahzurlu olduğunu anlatarak şöyle devam ederler: "Fakat biz Milliyetçi-Sosyalizm veya Milliyetçi-Toplumculuk tabirlerini kullanırsak bu ekonomik doktrini, yani NASYONAL-SOSYALİZMİ tam manasıyle ifade edeceğimiz şüphelidir. Zira bu doktrin, iktisadî doktrinler tarihine ve iktisat literatürüne NASYONAL-SOSYALİZM ismi ile geçmiştir. Ama Hitler bu doktrini dejenere etmiş olabilir. Hitler bu doktrinin hakkını veremedi ve yanlış tatbik etti diye bu NASYONAL-SOSYALİZM tabirini kullanmamak iktisat ilmine ihanet olabilir. NASYONAL-SOSYALİZM (doktrin olarak) başka şeydir, onu Hitler'in tatbikatı başka şeydir. Hitler yanlış tatbik etti diye doktrin olarak objektifliğine bir eksiklik gelemez."

Hitler ırkçılığına karşı olduğunu bildiren Altaylı'nın toplumsal düzenlemelere ilişkin önerilerinin bazıları şunlardır:

DİN: Dini eğitime hız verilmesi ve panislamizm yönünde çalışmalar yapılması; din ve mezhep birliğinin sağlanması için her türlü tedbirin alınması.

AİLE: Ailede son sözün erkekte olması ve nikah ve boşanmada islâmi kuralların geçerli olması sağlanmalıdır.

MİLLİYET VE DİL: Irkçılık yerine kültür milliyetçiliğininin savunulması; Panturanizm doğrultusunda çalışmalar yapılması; dış Türklere ilgi gösterilmesi ve bunlara yönelik propagandanın artırılması; "Derhal insanî ve modern bir asimilâsyon yoluyla Türkiye'nin tamamen Türkleştirilmesi"; "ideal Türk tipinin inşaası"; "Yahudi, Rum ve Ermenilerin yurt harici edilmesi"; milli Türk kıyafetinin düzenlenmesi.

ÖRF VE ADETLER: "Okullarda şiddetli cezalarla disiplinin sağlanması."

HUKUK NİZAMI: "Kökünü Türk örf ve an'aneleri ile İslâmi esaslar ve garbın hukuk tekniğinden alan yeni bir hukuk nizamının tesisi"; "Ceza hukuku sahasında İslâmın ukûbat [244] hükümleri ile Alman Milliyetçi-Toplumcu ceza kanunları tekniğinden faydalanmak"; "infaz sisteminin ağırlaştırılması."

MİLLİ SAVUNMA NİZAMI: Bütün okullarda askeri eğitim derslerinin zorunlu olarak konulması ve öğrencilerin, tatil olan yaz aylarında askeri eğitime alınması.

DAS, üstyapı kurumlarını yukarıda örneklediğimiz yöntemlerle düzenlerken, altyapı kurumlarına yönelik de öneriler getirir:

HAYVANCILIK: "Damızlık probleminin halli"; "Dejenere türlerin ortadan kaldırılması."

ORMANCILIK; Gerçekleştirilmesi önerilen birçok önlemin içinde "Keçilerin Türkiye'den kaldırılması" ve "Türkiye çapında cebri ormanlaştırmaya gidilmesi" gibi ilginç önerilere rastlıyoruz.

EĞİTİM SİYASETİ: Milliyetçi-toplumcu öğretmenler yetiştirilmeli; üniversite özerkliğinin kaldırılması.

MİLLİ SAVUNMA: "Harp sanayiinin panturanizme göre kurulması"; "palabıyık bırakılması"

İSKAN İŞLERİ SİYASETİ: "Türkleştirme ve asimilâsyon siyaseti."

Altaylı, organizmacı toplum anlayışına denk düşen bir yaklaşımla; toplumlar hastalandığında da (insanlarda olduğu gibi) doktora gereksinim olduğunu ve toplumu sağaltacak olan doktorun

iktisatçılar (-kendisi de iktisatçıdır-), sosyologlar ve teologlar olduğunu söyler.

Türkiye'nin kalkınabilmesi ve Avrupa-Amerika düzeyine çıkabilmesi için gerekli olan sermaye birikiminin dış krediler yoluyla gerçekleştirilebilmesinin olanaklı olmadığını söyleyen Altaylı, en etkili ve tek çözümün *zorunlu tasarruf* yöntemi olduğunu; ancak, halk kendiliğinden tasarufa yönelmeyeceği için, tasarrufun devlet eliyle gerçekleştirilmesinin kaçınılmaz olduğunu savlamaktadır. Elbette oy kaygısına dayalı partilerle yönetilen ülkelerde böylesi bir zorunluluk gerçekleştirilemez. "İşte bunun içindirki, iktisaden geri kalmış milletlerin demokratik nizamda kalkınması ilmen imkânsızdır... Yine bu sebepledirki kapital stokunu tamamlamak isteyen milletler demokratik nizamdan uzaklaşmak ve kapital stokunu tek partili sistemlerle tamamlamak mecburiyetindedirler... Dış krediler yolu; Türkiye için yukarıdaki sebepler dolayısıyla olanaklı değildir. O halde Türk Milleti cebrî tasarruf yolu ile ve tek partili bir dikta idaresinde kapital stokunu tamamlayabilecektir."

Böyle bir dikta sisteminde, vergilerin artırılması, üretimin kısıtlanması ("Bu sistemde her şey vesikaya bağlanır" ve "İstihlak maddelerine çok yüksek fiyatlar konarak istihlâk kısıtlanır") ve ihracatın geliştirilmesi yoluyla sermaye birikimi gerçekleştirilmiş olur. Ayrıca, ziraatın geliştirilmesi; ithalatın kısıtlanması; zorunlu çalışma yükümlülüğü; enflasyonist politikaların uygulanması; nüfus artışının geçici olarak ve belirli bir zaman dilimi için kısıtlanması gibi yöntemlere başvurularak kalkınmanın koşulları ve olanakları yaratılmış olur.

DAS'ın 2. cildinin ikinci bölümünde yer alan "Türkiye'nin Acilen Müdahale Bekliyen En Zaruri Problemleri" başlığı altında sıralanan 20 maddelik listenin birinci ve sonuncu maddeleri de aynen alıntılanmaya değer ilginçlikte:

"1- YAHUDİLERin, Müslüman olmayan ekalliyetin, yahudi DÖNMELERİnin ve MASONların derhal Türkiye'den ihracı.

20- Derhal bir asimilâsyon plânının tatbiki."

Panturanizm ideali, DAS'da, ülkenin gelişkinlik düzeyine ve diğer koşullara bağlı olarak, iki aşama olarak ele alınmaktadır: Kıbrıs, Kerkük, İran Azerbeycanı ve Batı Trakya Türkleri'nin kurtarılacağı ilk aşama, Turanizmin küçük ölçekli bir uygulaması olacaktır. Altaylı, buna Mikro Turanizm der. Hemen anlaşılacağı gibi Makro Turanizm de Asya Türklerinin bütününün kurtarılarak dünya Türklerinin tek bayrak altında toplanacağı aşama olacaktır. Panturanizm ile birlikte panislamizm hareketi de geliştirilerek, değişik aşamalardan sonra dünya İslam federasyonuna ulaşılacaktır. Ve nihayet sonuncu aşama yeşil enternasyonalizm aşaması. Yani; "Kur'anı Kerim esaslarının ve doktrininin Dünya ölçüsünde tatbiki ile, kurtla kuzunun yan yana yaşıyabileceği hür ve mesut bir dünyanın kurulmasıdır." İslâmiyet, başlangıçta propaganda ile kendini beş kıtada kabul ettirmeye çalışacaktır. Fakat, yeterli bir kuvvete ulaştıktan sonra, kendisini "fetih yoluyla, henüz müslüman olmayan taraflara da götürecektir."

Bekleneceği gibi, böyle bir dünyada Yahudilere yaşam hakkı yoktur. "Yahudilerin böyle bir nizamı yıkmak için yeniden fitne hareketine girişmeleri çok muhtemel olduğundan bunlara karşı gayet uyanık davranılacaktır. Böyle bir tehlike zuhur ettiği takdirde beşeriyetin başına asırlardan beri belâ kesilen bu kavmin fenni metotlarla ve top yekûn kısırlaştırılarak imhasına gidilecektir." Altaylı, dünyanın fethiyle de yetinmez ve devam ederek "Üniversal fetihlere" kadar gelecek projesini geliştirir.

Alman nasyonal-sosyalizmi ile Türk milliyetçi-toplumculuk ideali arasındaki farkın belirlenmesinde, kitap ve yazarı, bir şeyler söylüyor gibi yapıp hiç bir şey söylememe sanatının güzel bir örneğini veriyor. Bir yandan Alman NAZİ'leri ile temelde ırkçılık anlayışından kaynaklanan bir farklılığa sahip olduğu söylenilirken, öte yandan yeşil enternasyonal dışında kalanlar "yeryüzünün en şirret ve en mel'un, haya ve namus hissinden uzak kalmış insanlarıdır." Oysa Yeşil Enternasyonal'in insanları "mütevazi, gani, gafûr, müşfik, mültefit ve mümin... birer salih kul olarak dünyayı tavarüz[245] etmek durumundadırlar." Üstelik, Türkler için sözü edilen değerler, "Türk Milletine Allah tarafından verilmiş birer şe-

ref ve nimettir." NAZİ'ler ile fark anlatılırken, birden ırkçılığın reddi yerine "koyu ırkçılığın" reddedildiğini öğreniyoruz. Sık sık, "Türkçe konuşan, kendini Türk hisseden, Türk kültürü ile yetişmiş ve müslüman olan herkesi" içeren bir "Türk" tanımı yapılmaktadır. Fakat, bir yandan; "nimet üstünlüğünün" (yani dünya nimetlerinden yararlanmada var olduğu kabul edilen öncelik hakkının) Türk milliyetçi-toplumculuğu tarafından reddinin, NAZİ ırkçılığından ikinci farklılık olduğu söylenirken, öte yandan; "Ancak, idare mekanizmasında birinci derecede söz sahibi olmayı" Türklere bırakır. Yani, Tanrı tarafından kendilerine doğuştan üstün yetenekler ve değerler verilmiş olan Türkler, diğer halkların yönetimini üstlenmeyi (lütfen) kabul etmek durumundadırlar.

Alparslan Türkeş

Irkçı-faşist parti Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) Genel Başkanı ve bu partinin militan gençlik hareketi olan ülkücü hareketin 'Başbuğ'udur

Türkeş, ırkçı hareketin örgütleyici ve önderlerinden biri olmakla birlikte, bu düşüncenin kendine özgü üreticilerinden biri değildir. Daha çok başkalarının ürettiği düşüncelerin kötü bir tekrarcısıdır, denilebilir. Üstelik, dünyada ve Türkiye'de görülen birçok örneğinden farklı olarak; bir ırkçı-milliyetçi parti liderinden beklenmeyecek düzeyde kötü tarih bilgisine sahiptir. Tarih bilimi üzerinde zaman zaman amaçlı olarak gerçekleştirdiği tahrifatların dışında[246], bilgisizlik apaçık sırıtmaktadır. Düşünceleri eklektik olarak biçimlenmiş olduğu için büyük iç tutarsızlıklara sahiptir. Fakat yine de faşist-ırkçı partinin kaşarlanmış önderi ve başbuğu olarak düşüncelerinin Türkiye toplumu üzerindeki etkisinin öneminden dolayı, burada ondan söz etmek gerekmektedir.

MHP (örgüt ve hareket olarak) düşüncelerini Dokuz Işık Doktrini adıyla formüle ettiği ilkelerde yansıtır. Dokuz Işık[247], bir anlamda bu hareketin politik programıdır da. Dokuz Işık, şu ilkelerden oluşur[248]:

1, Milliyetçilik; 2, Ülkücülük; 3, Ahlâkçılık; 4, Toplumculuk; 5, İlimcilik; 6, Hürriyetçilik ve halkçılık; 7, Köycülük; 8, Gelişmecilik; 9, Endüstricilik ve teknikçilik. Aynı adı taşıyan yapıtında yukarıdaki gibi sıralanan ilkeler Türkiye'nin Meseleleri isimli yapıtında bazı küçük farklılıklara uğrayarak tekrarlanmıştır. İlk beş madde ve köycülük aynen kalırken, "hürriyetçilik ve halkçılık" ilkesi "Hürriyetçilik ve Şahsiyetçilik" olarak, "gelişmecilik" ilkesi "gelişmecilik ve halkçılık" olarak değiştirilmiştir. Böylece, ilk yayınlanışında sözü edilmeyen "şahsiyetçilik" ilkesi de dokuz ışık ilkeleri arasına sokulmuş olmaktadır.

Türkeş'in düşünceleri, esas olarak Mürşit Altaylı'nın DAS isimli yapıtında ortaya konulan milliyetçi-toplumcu doktrine bağlı kalmakla birlikte, yürürlükteki resmi yasaları ve toplumsal gerçeklikleri de gözeten bir uzlaştırmayla, Altaylı'dan biçimsel farklılıklar da göstermektedir. Örneğin, ırkçı-milliyetçi hareketin adı konusunda Altaylı'nın önerdiği isme (milliyetçi-toplumculuk) itiraz eder, hatta bu ismin kullanılmasını yasaklar.[249] Demokrasi konusunu Altaylı'nın açık reddi Türkeş'te yoktur. O, demokrasi ve özgürlüklerden sık sık sözetmekle birlikte, bu konuda söylediği sözler birbiriyle çelişen, birbirini dışlayan, hatta çatışan bir iç tutarsızlığa sahiptir.

Tarihin, milletlerarası çatışmalar tarihi olduğunu söyleyen Türkeş; (sınıflı toplumların) toplumların iç dinamiğinin ve tarihin belirleyici öğesinin sınıflararası çatışma olduğu tezinin, özgür ülkelerin iç çatışmalar içine sürüklenerek batırılması için komünistler tarafından ortaya atılmış kasıtlı ve tehlikeli bir düşünce olduğunu savunur. "Yeryüzünde devamlı olarak milletler arasında bir savaş, bir mücadele vardır. Her millet kendi toplumunu daha refahlı, daha güçlü ve daha üstün duruma getirmek için, diğer milletlerle yarışmaktadır. Milletler arasındaki bu mücadele çok amansız ve merhametsiz bir mücadeledir. Uyanık olmayan, gerekli çalışma ve kalkınma kabiliyetini gösteremeyen milletlerin ayaklar altında kalarak ezilmesi tehlikesi vardır."

Bütün eşitsizlikçi-ırkçı toplum anlayışlarının ortak biçimi olan "organizmacı toplum anlayışı", Altaylı'da olduğu gibi, Türkeş'te

de açık olarak adlandırılarık savunulmaktadır. "Millet canlı bir organizma ve yaşayan bir varlıktır. Bu organ ve varlıkta her ferdin belirli bir yeri ve bir görevi vardır. Her fert bu organizmanın bir uzvu, bir hücresidir." Gelişkin canlılarda olduğu gibi toplumlarda da beyin, kollar, ayaklar farklı fonksiyonlar üstlenmiş olan organlardır. Elbette bu organlar içinde en önemli olanı beyin'dir. Beyin, diğer bütün organların yöneticisidir. En seçkin organdır. Diğer gelişkin hayvanlarda, insanınkinden çok daha güçlü organlar, yetenekler söz konusu olmasına karşın, beyin üstünlüğünü koruyan insan, bütün hayvanların da efendisidir.

Elbette, milletlerarası çatışmalar (savaşlar) içinde geçen bir tarihte, canlı organizmalar gibi gelişen toplumlar için, tarihin belirlenmesinde seçkin, yetenekli, üstün değerlere sahip liderlerin önemi olağanüstü boyutlarda yüksektir. Osmanlı İmparatorluğu gibi koca bir imparatorluğun yıkılmasında, aydınlar ile halkın birbirinden kopmuş olması en önemli nedendir. Bu hata tekrar edilmemelidir. "Toplumları aydın kişiler yönetmektedir... Türk milleti menfaatçi ve korkak aydınlar yüzünden perişan olmuş ve perişan kalmaya devam etmektedir. Onun için cesur ve fedakâr insanlara her zamandan daha çok ihtiyaç vardır." Sık sık "milletimizin üstün vasıfları" dile getirilirken, üstün vasıflı olan bu milletin kendini yönetmesine dayalı yönetim biçimi özde saptırılarak; idealist tarih anlayışının çoban-sürü ya da lider-halk anlayışı özenle savunulmaktadır. "Bizler bir milletin, bir devletin hayâtının idâresinde, cemiyet faaliyetlerinin düzenlenmesinde ilim ve kültür sâhibi, milliyetçi aydın kişilerin asıl söz sâhibi olması ve önderlik etmeleri gerektiği iddiasındayız."

Farkedileceği gibi, hemen yukarıdaki iki alıntıdan; *1944 Milliyetçilik Davası*'ndan aktarılan birincisinde cesaret, fedakarlık gibi kavramlar öne çıkarılırken, daha sonra yazdığı *Türkiye'nin Meseleleri* isimli yapıtında istenen aydın tipinin "milliyetçi" olması zorunluluğu da belirlenmiştir. Hemen ileride göreceğimiz gibi, liderlerde ya da yöneticilerde aranan 'milliyetçilik' niteliği Türkeş'in özgürlük anlayışında da temel öğe olacak ve özgürlükleri

kullanmanın temel şartı milliyetçiliğe uygunluk olarak belirlenecektir.

Türkeş'in toplum kalkınmasına yönelik bütün düşünceleri, Altaylı'nın DAS'ta formüle ettiği düşüncelere dayanır. O da kalkınma modelleri olarak marksist, liberal ve milliyetçi-toplumcu modellerin varlığından sözederek, bunlar arasından seçim yapmak zorunda olduğumuzu söyler. Marksist ve liberal (kapitalist) modeller "sınıf egemenliği" savunan modellerdir. "Sadist islâv marksizmini kopya etmeye veya soğuk Anglo-Sakson kapitalizmine sarılmaya lüzum yoktur. Bize başka bir yol, bir üçüncü yol gerekmektedir. Bu üçüncü yol, tüm olarak Türk Milletinin güçlendirilmesini amaç edinen bir milli ülkü olmalıdır... Bu doktrinin rûhu 'Her şey Türk Milleti için, Türke doğru ve Türke göre' prensipleri olmalıdır." Oysa *milliyetçi-toplumcu model* bütünün (milletin) kalkınmasını hedef alır. Bu nedenle tutulacak yol bellidir: Milliyetçi-toplumcu kalkınma modeli. Ve Türkeş de bu isimle modele sahip çıkar: "Bu hareketi gerçekleştirmek için modelimiz *Milliyetçi ve Toplumcu* ekonomik modeldir." [250]

Altaylı'nın, DAS'da uzun uzun anlattığı gibi, bu modelde kalkınmanın iki aracı vardır. Önce milletçe büyük bir tasarruf kampanyasına girmek gerekiyor. "Sonra da bu tasarruflarımızı, yatırım malları sanayiine, fabrika yapan fabrikalara yatıracağız." Fakat, böylesi bir gelişme modelinde, gereksinim duyulan sermaye birikiminin temel kaynağını oluşturacak olan bu ulusal tasarruf kampanyasının, gönüllülük esasına göre ve özgürlük ortamında uygulanmaya kalkılması, başarısızlığın da daveti anlamına gelecektir. Böylesi bir tasarruf eğilimi, toplumsal boyutta, ancak zorla gerçekleştirilebilir. Zorunlu tasarruf da denilen bu birikimin demokrasi koşullarında gerçekleştirilmesi zorluğu vurgulanmakla beraber, Türkeş, Altaylı kadar cesaretle dikta yönetimlerini savunamaz. O, adını söylemeden, tanımlamayı yeğliyor. Fakat, fıkradaki kadar açık olarak; "Miyav miyav der. Damda gezer, kuyruğu vardır, dört ayaklıdır. Nedir bu?" Elbette "timsah" yanıtını vermek için kasıtlı olmak gerekir.

Türkeş'in düşünce sisteminde belirleyici olarak ortaya çıkan millet kavramı daha yakından açılmalıdır. Böylece, onun sisteminin nasıl bir milliyetçilik tanımına oturduğunu görebiliriz.

"Dokuz Işıkçı sistemin millet anlayışını belirtmek isterim -diyor Türkeş ve devam ediyor:- Bize göre, Türk Milleti, ortak dil, soy, ülkü, kültür ve tarih birliği gibi ayırıcı vasıfları haiz, bağımsız olarak birlikte yaşama bilincine varmış insan topluluğudur. Görülüyor ki, millet anlayışımız tabii ve manevi faktörlere dayanmaktadır...

"Tabii faktörlerin başında dil ve soy birliği gelmektedir... "

Millet kavramının; ülkü, kültür ve tarih birliği gibi "içtimaî" faktörler ya da dil, soy gibi "tabiî" faktörlere dayandığını söyleyen Türkeş'in kavramının çimentosunu ise "bağımsız olarak birlikte yaşama bilinci" oluşturmaktadır.

Milleti oluşturan ögelerden birisi soy birliğidir. Biyolojik sınıflandırmada soy kavramı, ırk'ın kavramdaşı olan alttür kavramının altında yer almaktadır. Alttürde olduğundan daha belirsiz olmakla birlikte, benzer fizyolojik özelliklere sahip insan grubudur. O halde, soyla ifade edilen şey, ırk ya da altırk'tır: Türk ırkı'dır.

Tamamen doğal, genetiksel bir kavram olan soy kavramını Türkeş farklı bir içerikle tanımlama çabası içerisine girer. Irk kavramının tanımlanmasında, klasik ırk tanımlarından bir farklılaşma görülür. Programatik söylemlerinde de vurgulanarak ve sık sık dillendirilen bu tanım farklılığı, büyük kitlelerin, Türkeş ve MHP ırkçılığını açıkca görebilmeleri, kavrayabilmeleri konusunda zorluklar yaratmakta-dır.

"Soyculuk anlayışımız antropolojik ırkçılıkla, diğer milletleri küçük gören saldırgan ırkçı anlayışla hiç bir benzerlik göstermez. Dokuz Işıkçı sistem, soy birliğini, antropolojik (lâboratuvar) ırkçılık yerine, ruhî bir prensip, psikolojik bir olay olarak görür. Aslolan aynı soydan gelme, aynı millete mensup olma inancıdır. Kalbinde başka bir ırkın gururunu taşımayan, kendisini samimi olarak Türk hisseden ve Türklüğe adayan herkes Türktür. Türk soy ve milletindendir." Laboratuar ırkçılığı vb. tanımların ne demek oldu-

ğu gibi sorulara takılıp kalmasak; soy birliği kavramının, genetiksel olarak değil psikolojik-sosyal bir kavram olarak içeriklendirildiğini görürüz. Bir inanç olarak; bir hissetme olayı olarak ele alınmaktadır. Üstelik bu düşünce biçimiyle, birçok Türk ırkçısında karşılaşmaktayız.

Burada, Türk ırkçılığını böylesi bir tutuma iten nedenleri görmek gerekir.

Öncelikle; ümmetçi bir toplum olup, ırk ve millet gibi kavramları yüzyıllarca reddetmiş olan, halifeliğin (yani İslam liderliğinin) ülkesi Osmanlı'dan türeyen Türkiye toplumu, eski düşünce biçiminin etkilerini değişik biçimlerde (ve elbette farklılaşmış olarak) sürdürmektedir. Yöneticilerinin sık sık tekrar ettiği gibi, Türkiye bir İslam toplumudur. Farklı ırk ya da halktan insanları İslam ortak paydası altında toplamayı amaçlamaktadır. Türkiye'de politika yapmak isteyen herhangi bir sağ düşünce sisteminin, kendi düşünce sistemiyle mantıksal bir çatışmayı yaşasa da bunu dikkate almaması olanaksızdır. Örneğin, pantürkist ya da panturanist olan Türk ırkçı hareketlerinin, aynı zamanda panislamist olması böylesi bir içsel çatışmanın da ifadesidir. Zira Türkün sınırları ile İslamın sınırları birbiriyle her zaman çakışmamaktadır.

İkincisi, Cumhuriyet'in Osmanlı'dan devraldığı sömürge Kürdistan ve diğer azınlıklar sorununun üniter devlet anlayışı içinde çözümlenmesi olanaksızdır. Bu nedenle, özellikle Gökalp'in de etkisiyle, yurttaşlık kavramından yola çıkan bir millet anlayışının ideolojik biçimleri yaratılmak istenmiştir. İleride göreceğimiz gibi, asimilasyon açıkça savunulur. Köken unutturulmaya çalışılır.

Üçüncüsü, Hitler uygulaması nedeniyle bütün dünya halklarının lanetini üzerine çekmiş olan klasik ırk ve ırkçılık kavramlarının yaratacağı tepkilerin törpülenmesine yönelik bir girişim olarak da düşünülebilir. Zira, II.Dünya Savaşı sonrasında, ırkçılık öylesine lanetlenen bir politik düşünce oldu ki, ırkçılar bu kavramın açık kullanımından ürkerken, ırkçılığa karşı olanlar ise, "ırk" kavramının dilden (ve anılardan) silinebilmesi için, kavramın kullanılmamasına yönelik öneriler geliştirmekteydiler.

Ve bir *dördüncü* neden olarak da Türk yasalarının, 1945'lerden sonra ırkçılıkla ilgili tanımlarda dikkatli davranarak, biçimsel de olsa, kavramı yasaklamasını gösterebiliriz. II. Dünya Savaşı'nın gerçek galibi komşu Sovyetler Birliği'nden çekinilmesi nedeniyle ve savaştaki güven vermeyen tutumuyla tepkisini çektiği anti-ırkçı dünya cephesinin kendisine karşı ihtiyatlı davrandığının bilinciyle Türkiye Cumhuriyeti, yasalarında ırkçılık ve faşizmi (komünizmle birlikte) yasaklamıştı. Ve bilindiği gibi Türkeş, esas olarak Sovyetler'e güven vermek amacıyla, 1944 yılında Nihal Atsız ile birlikte, Turancılık Davası adıyla bilinen davada yargılanmıştı.

Bütün bunlara karşın, soy kavramıyla verilmek istenen anlamın "tabiî", genetiksel ve ırkçı olduğu yazıların bütününde bütün çıplaklığıyla görülmektedir. Örneğin Dokuz Işık isimli yapıtta, soy birliği tanımı açıklanırken, soy'un tabii (doğal) ve organik bir nitelik olduğu söylenir: "Soy birliği, Türk Milletinin en itici, en önemli faktörüdür. Soyumuz Türk soyudur. *Soy, tabii ve organik bir unsur olduğu için insanların fikrî ve fizikî özellikleri, yetenekleri birbirinden farklıdır." Türk soyunun kendine özgü özellikleri vardır."* Türk soyunun değerli bir soy olduğu büyük bilginler tarafından kabul edilmektedir. Türk soyu tarihte büyük dünya imparatorlukları kurmakta, esasen bu değerini ispat etmiştir." Üstelik bu organik nitelik doğuştan "değerli"dir. Gobineau'nun ya da Chamberlain'ın yaptığı mantık yürütmenin bir benzerini de birkaç ismi değiştirerek Türkeş yapar. Daha önce gördüğümüz gibi, ırkçı ideologların bütününde var olan anlayış, "üstün ırkların üstün uygarlıklar yaratacağı" inancına dayanmaktadır. O, diğerlerinden farklı olarak, "aryan" yerine "Türk soyu"; Roma vb. uygarlıklar yerine de Türk imparatorlukları isimlerini koyar. Bütün fark bu kadardır. "Milletimizin seciyesinde saklı bulunan yaratıcı kudretin lûtfu olan meziyetler Türk Milletini her engeli aşmaya, her zorluğu yenmeye yeterli kılmaktadır." Türk kadınının ya da Türk erkeğinin doğadan aldıkları, kanla, ırkla taşıdıkları birtakım özellikleri vardır. Örneğin, sadakat ve vefa, Türk kadınının en önemli iki özelliğidir. Kadında olması gereken "sadakat ve vefa kölelik değildir. Bunlar Türklüğün çok yüksek vasıflarındandır. Türk, ancak kendi

milletinden başka olanlara karşı sadık ve muti olamaz, fakat kendi *ırkdaşlarına* karşı daima vefalı ve sadıktır." [251]

Irkta (soyda) var olduğuna inanılan yetenekler, karakter (seciye), esas olarak kan ile bağlantılı olarak sunulmaktadır. Her şeyden önce Türk, yukarıdaki alıntıda da gördüğümüz gibi, değerli bir soydur. Büyük uygarlıkların yaratıcısıdır. "Ülküsünü, asil kanıyla anlamış, inançlı.." bir soydur. O, mücadelede yenilmez, çünkü, "tanrı Türk'ü yenilmek için değil, *yenmek için yaratmıştır*." Bu nedenle; "Türk Milleti içine kapanık, cihan ve insanlık bütünlüğünden tecrit edilmiş bir hayata hiç bir zaman iltifat etmemiş, cihanşûmül bir hayatı kıt'alar üzerinde 'Cihan Devletleri' kurarak yüzyıllar boyu sürdüregelmiştir." Yani, Türk soyunun yayılmacı bir politikaya doğuştan eğilimi vardır. Çünkü, "Türk Milletinin insanlık tarihinde ve medeniyet hayatında daima üstün bir yeri ve vazifesi olmuştur... "Türklük beşeriyet için müsbet ve ilâhi bir misyona sahiptir."

Bu anlayışın doğal hedefi Turandır ve politik tutumu Turancılıktır. 1944 yılında yargılandığı Turancılık davasının sorgu aşamasında Türkeş Turancılığı bir şeref olarak kabul eder. "Turan, yani Türk birliği, yalnız Asyadakiler değil bütün Türklerdir, bütün Türklerin birliğidir... Yani benim anlayışıma göre Turan Yunanistan ve Bulgaristan'da ve diğer yerlerdeki bütün Türkleri de kapsayan bir mefhumdur" diyerek Turan politikasını ve sınırlarını bir kez daha belirlemektedir.[252] *Türkiye'nin Meseleleri* isimli yapıtta ise, "Dünyanın neresinde Türk varsa, Türk milliyetçilerinin ilgileri içindedir. Dış Türkler için elden ne gelirse yapmayı Türk milliyetçilerinin boynuna borç sayarız" dedikten sonra, böylesi bir dış politikanın emperyalizmden farkını anlatmaya çalışır: "Dış Türkleri *kurtarmak* (abç.) istemek bazılarının savunduğu gibi emperyalizm değildir. Emperyalizm, yabancı devletleri işgal etmektir. Dış Türklerin kurtuluşunu, hür olmalarını istemek bizim meşru hakkımızdır." 'Yabancı' ülkeleri işgal etmek emperyalizmdir, fakat dış Türkler bizim yabancımız olmadığı için, kendi kendimize görev edindiğimiz onları kurtarmak göreviyle, "Nerede bir Türk varsa" orayı kurtarmak emperyalizm değildir.

Türkeş, millet ve soy kavramlarını genellikle aynı anlamda kullanır. "Türk Milleti bağımlı yaşayamaz. Bağımlılık, Türk soyuna, Türk misyon ve kaderine uymaz... Yaşasın Büyük Türk Milletinin, Büyük Türk Soyunun bağımsızlığı." Bu nedenle, onun milliyetçilik anlayışı, asimilasyoncu, emperyalist, ırkçı bir anlayıştır. "Ebedî Türk milleti mesut ve şerefli günlere kavuşacak, bütün Türkler bir devlet halinde bir bayrak altında toplanacaklardır." (4.4.1944 tarihli mektubundan.)

"Milliyetçilik, Türk Milletine karşı beslenen derin sevginin ifadesidir. Kalbinde başka bir ırkın gururunu taşımayan ve kendisini samimi olarak Türk hisseden ve Türklüğe adayan herkes Türk'tür." Farklı kökenlerden gelindiğinde de Türklüğün benimsenmesi Türk sayılmak için tek başına yeterli değildir. "Türküm" diyenlerin Türk olarak kabul edildiği bir millet ve milliyetçilik tanımıyla karşı karşıya olduğumuzu düşündürecek bir yaklaşım, yine de söz konusu değildir. Zira hemen arkasından Türkeş, sözlerine şunu ekler: "Evet, aka Türklüğü kendilerine tamamiyle sindirmiş, temasül etmiş olanları.. Yoksa yalnız ben Türküm demekle bu iş olup bitmez. Meselâ bugün bir Yahudi gelir Türk olduğunu iddia eder. Fakat dili Türkçe değildir, gelenekleri Türk gelenekleri değildir, her şeyi başkadır. Böylelerine Türk denmez, denemez." Bu sözlerde, Türkiye'de yaşayan bir Yahudi'nin dilinin Türkçe olmayacağını kabul etmek olanaklı ve olasılık içinde olmadığına göre, geriye, belirlenmiş ciddi bir kriter olarak "geleneklerde Türk olmak" kriteri kalmaktadır ki, bu da özellikle bu iki halk söz konusu olduğunda, (dinsel inançlarının gereği olan uygulamalar dışında) ölçümü olanaksız bir kriterdir.

Turancılık Davası'nda; devlet idaresinde yer alacakların nitelikleri üzerine sorulan bir soruyu da şöyle yanıtlar: "Bütün işlerimizi görecek şahsiyetlerin tamamı ile Türk olan, yani temsil olunmuş ve kendisini Türkten başka bir şey sanmayan veyahut *Türk kanından gelen insanlar* (abç) tarafından idare edilmesini doğru bulurum."

Türkeş, demokrasiye ilişkin düşüncelerini açık açık ifade edemez. Yasalar içerisinde hareket etmek zorunda olan bir 'yasal'

partinin genel başkanı olarak, üstelik de her şeye karşın 44'ün (işi trajediye dönüştürerek anlattığı) hâlâ sıcak olan anıları, onu Mürşit Altaylı'dan geride bir söylemde tutacaktır. Bu nedenle Türkeş, bütün eşitsizlikçi doktrinlerin ortak özelliği olan demokrasi düşmanlığı ve demokrasi karşıtı politik sistem önerilerini, (satır aralarında sıkça görülmekle birlikte), açık ifadelere başvurarak ileri sürmekten kaçınmaktadır. Bu konuda yasal önlemler içinde kalmaya özen göstermektedir. "Türk Milleti için uygun gördüğümüz yönetim sistemi de hürriyetçi Demokrasi sistemidir. Bu bakımdan Demokratik Nizamın korunması, geliştirilmesi ve Demokratik Nizam içinde halkın desteğinin sağlanması Dokuz Işık görüşü için başlıca esastır" der.

Türkeş'in düşünceleri yayılmacı-saldırganlığı da içerir. Örneğin; "Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan ve Türklüğü benimseyen, aynı tarihe mensup, aynı tarih şuurunu taşıyan ve aynı kültürle yoğrulmuş, aynı dine mensup insan topluluğu bugünkü milletimizi meydana getirmektedir" derken, tümcenin hemen devamında Türk ırkçılığının ilgi alanının sınırlarının nerelere kadar uzandığını hatırlatır. Türk milleti tanımı, Türkiye vatandaşlarının oluşturduğu içerikten farklıdır: "Türk milleti tarifi bu çizilen çizgilerin dışına ayrıca taşmaktadır... Bugünkü Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kalan Türkler de Türk Milletindendir... Türk Milliyetçiliği, dünya üzerinde nerede Türk varsa onlarla ilgilidir." Bildiğimiz gibi, böyle bir politikanın adı doğrudan Turancılık idi. Turancılığın yasalar karşısında suç olması nedeniyle, Türkeş, Turancı olduğunu doğrudan söylemek yerine farklı biçimler bulur.Örneğin, Turancılığa karşı olumsuz düşünceleri tersine çevirmeye çalışır: "Turancılık fikri kötü, zararlı bir düşünce olarak Türk Milletine tanıtılma yoluna gidilmiştir. Yunanlılar için Enosis neyse, Ruslar için panislavizm neyse, Türkler için de Turancılık odur." Turancı ideoloji, yayılmacı politikasına en yakın ve küçük lokmalarla başlamayı düşler. Kıbrıs, Yunan adaları ve Selanik'e kadar Batı Trakya ilk hedeftir.

Irkçı Türkeş'in lideri (Başbuğ) olduğu Milliyetçi Hareket Partisi, kendisine bağlı olan militan Ülkü Ocakları aracılığıyla 12 Eylül

1980 öncesinde, komünist, sosyal-demokrat ya da liberal politik yapılardan binlerce kişiyi öldürerek sokağı ele geçirme mücadelesi içine girmiştir. Bu mücadelede Türkeş, mücadeleyi terkeden yandaşları için ölüm fermanı çıkarmaktan da kaçınmamaktaydı. Ve ülkücü hareket içinden yüzlerce insan da sürdürülen mücadeleye güvensizliklerini bildirdikleri için, bu emre bağlı olarak ölümle cezalandırılmışlardır.

"Emanet olan davayı kucakladım. Hiç arkaya bakmadan, tereddütsüz, hiç bir şeye aldırmadan yürüyorum. İleriye doğru yürüyorum. Hızlanıp koşmak gayreti içindeyiz. Koşacağız. İleriye gittikçe geride kalmayıp beni takip edin... Bu mücadelede herhangi bir sebeple ben düşersem bayrağı kapın, daha ileriye gidin. Geriye dönersem vurun! Dâvaya katılıp geriye dönen herkesi vurun!" [253]

C - TÜRKİYE'DE MİLLİYETÇİLİK VE SOL HAREKETLERE YANSIMASI ÜZERİNE TEZLER[254]

Günümüzde ulus (millet) ve ulusçuluğu (milliyetçiliği) araştıran her bilim dalının vardığı sonuç: ulusları ulus yapan, onların ortak özellikleri değil; ulus olduklarına dair inanç ve bilinçleridir. Bu inanç ve bilinç yönünde mücadeleye hazır olmalarıdır. Ulusun birliği, siyasal, kültürel, organik ve ekonomik benzerlikler sonucu değil, insan ve gruplar tarafından birbirine yakıştırılan imgesel (düşsel) varsayımlardır.[255]

TARTIŞILACAK TEZLER:

1) Ulusu oluşturan ögeler, şimdiye dek klasik "bilimde" anlatılmaya çalışıldığı gibi birbirine benzer ortak olgular değil; kafalarda yaratılan imgesel varsayımlar ve ulusal birliğe inançtır. Bu anlamda ulusallığa inanç, imparatorluklar yıkıldıktan sonra "sultan ve krallar tanrının yeryüzündeki temsilcileri" inancının yerini almıştır, denilebilir. Ulusal inanç, bir bakıma toplumlar için yeni bir inanç merkezi oluşturur.

Bir ulusun oluşmasında öne çıkan faktörler ister İngiltere'de olduğu gibi, kapitalist üretim tarzının ortaya çıkmasıyla ekonominin gelişmesini ulusal sınırlar içinde mümkün görerek, ulusçuluğun öncelikle ekonomik eksene oturtulması şeklinde olsun; isterse Fransa'da olduğu gibi "eşitlik, hürriyet, ve bağımsızlık" gibi ideallerin ancak ulusal devlet içerisinde ve siyasal devrimle gerçekleşeceğine inanmak şeklinde olsun; çıkışın odağında iki değişmez olgu vardır.

Birincisi: Bir toplumun ulus olduğuna dair sınıflar, çıkarlar ve cinslerüstü imgesel birliğe ve homojenliğe inanma bilinci ile bu yolda mücadeleye hazır olma tutkusudur.

İkincisi: Devlet mekanizmasını bütün altyapılarıyla oluşturmuş olmasıdır. Bu ise tarihte hep şiddet kullanarak ve bir savaş sonucunda kurulmuştur.

2) Ulusçuluk, diğer "izm"lerle karşılaştırıldığında, teorik temelden yoksun ve varsayımlardan oluşan tek dogmadır. Başta Marx ve Engels olmak üzere diğer marxistler de ulusçuluğu çok kısa bir fenomen olarak görmüşlerdir. Buna karşın, insan topluluklarının günümüze dek, uğrunda en kolay bir araya gelerek savaştıkları bir dogmadır. Üstelik, aktüelliğini de hâlâ korumaktadır.

"Biz ulusuz" bilinci, imgesel homojenlik olgularından çıkarak kafalarda oluştuktan sonra, bu görüşü destekleyecek kültürel öğeler aramıştır. Bu kültürel birlik realitede var olmasa da, varmış gibi kabul edilerek yola çıkılmıştır. Çünkü, niyet kafadaki imgesel birliği hayata geçirmektir. Bunun için, sanki ulusun ortak kültürel birliği, bir ulusal devlet oluşmadan önce varmış gibi tarih içinde aranır. Tarihsel kolektif geçmiş, hep şimdiki zamandan yola çıkarak ulusallık bilinci imgesel kabul edildikten sonra geriye doğru aranmıştır. Özellikle devlet yanlısı tarihçiler tarafından da bu ortak tarih yazılmıştır.

Klasik "bilimciler" ve özellikle Stalin'den sonrakiler, kültürel öğelerin birliğini, ortak tarihi, toprağı, ekonomik pazarı, kültürü ve ruhi bütünlüğü olan bir topluluk olarak tanımlar ve ulusun oluşmasında ön şart olarak, varlığından yola çıkar.

Lenin, ulusal ekonomik pazarın ve ticaretin gelişmesi için ortak dilin geliştirilmesinin önemini özellikle vurgular. Bu da, pratikte Sovyet cumhuriyetlerde Rusçanın ortak resmi dil olarak geliştirilmesini dayatmıştır.

Halbuki dil, din ve genel bir kavram olan kültürden, hele "ortak kültürle gelişen ruhi" birlikten bahsetmek, bugün bile (bunca asimile ve uluslaşma sürecine karşın) hiçbir ulusal devlet sınırları içinde homojen öğelere rastlamak olanaklı değildir. Biribirlerini anlayamamayacak kadar farklı diyalektler, farklı diller, din ve mezhep farklılıkları, her ulusal devlet sınırları içinde bulmak olanaklıdır.

3) Çıkış noktasında imgesel ulusal birliğe inandıktan sonra, bu inanç için savaşmak kaçınılmazdır. Uluslar hep kendi bağımsızlıklarını, ancak kendi çizdikleri ve üzerinde yaşadıkları ulusal devlet içinde koruyacaklarına inanırlar.

Bizlerin yakınen tanıdığı İsviçre ve Belçika dışındaki hiçbir devlet biçiminde uluslar, yaşamın her alanında ve devlet aygıtları içinde, eşit hak ve özgürlüklere sahip değillerdir.

Ulusal bilinç, halkların kendi devletini kurup, sınırlarını çizdikten sonra kendi kendini tamamlayan; birbirlerinin çıkarlarını koruyan; hatta daha da ileri giderek, birbirleriyle kan bağları olan topluluklar olarak görülürler. Bu yüzden ulusçuluk, faşizme açılan ilk kapıdır da aynı zamanda...

Ulusal devlet kurulduktan sonra, başlangıçta imgesel olarak varsayılan olgu ve bilinç artık yerini toplumsal realiteye bırakmaya başlar. Çünkü devletin tüm kurum ve kuruluşları ulusal bir toplum olmak için, vatandaşını aile içinden başlamak üzere, özellikle ilk ve ortaöğretimde, ulusal birlik olgusundan çıkarak eğitmeye ve bilinçlendirmeye başlar. Hangi ulusal topluluğu örnek alırsak alalım, tarih kitaplarında, öncelikle en yakın komşusu ile arasındaki farklılıkları, hatta düşmanlıklar sınırını koymakla meşguldür. Örneğin: Almanya, Fransa'ya karşı; Türkiye, Yunanistan'a karşı vb.

Yazılı tarihi devlet yazdırdığı için, içindekileri yeniden ve çok dikkatlice gözden geçirmek gerekir. Bu durum, gerek bilimin oldukça bağımsız geliştiği topluluklarda olsun; gerekse devlet-bilim ve idarenin açıkça içiçe girdiği toplumlarda olsun, hemen hemen aynıdır. Çünkü, "objektif" bilim diye bir somutluk yoktur. Her yazar kendi çıkış noktasını, kimden para aldığını, hangi verileri neden öne çıkarttığını, kendi özel çıkış noktalarını sergilediği sürece, objektiflikten söz etmek güçtür. Bu, yeni bilimciler tarafından tartışılan en aktüel konulardan birisidir.

Her bilimci bir taraf tutar. Bunun, kendisi tarafından çalışması içinde açılması, tartışmayı kolaylaştırır. Görece somutluklar ve sözde objektif metotlarla yazılmış her araştırma, tarafsızlık adına bir kargaşayı beraberinde getirmektedir.

4) Ulusal devlet, eğitimi hep kendisi ile dışındaki topluluklar arasındaki (olsun ya da olmasın) sınırları çizmekle meşguldür. Bu, öncelikle aradaki farklılıkları birer uzlaşmaz özellikler olarak öne çıkartmak ve kendi "üstün" veya "özgün" özelliklerini korumak için diğerine karşı kendini savunma, koruma temelinde yapılır. Üstelik bu farklılıklar devamlı olarak karşısındakinin aleyhine canlı tutulur.

Ulusal eğitim, tarihsel bilgiler ve medya, bir ulusun kendi dışındakine karşı görece farklılıkları canlı tutmada direkt araç olarak kullanılırlar.

Ulusal devletini gecikmeli olarak kuran Türkler, tarih içinde orijinal örneklerden birini oluşturuyorlar. Bu yüzden batıdaki ulusların oluşumunda merkezi olan ve Türk ulusçuları tarafından olduğu gibi alınan bazı ana terimleri öncelikle irdelemekte yarar var.

Kemalist sistemi nasıl değerlendirirsek değerlendirelim (Türk ulusçuların "bir devrimler sistemi"; bazı solcuların "içte burjuva devrimcisi, dışta anti-emperyalist"; bazılarının ise "Bonapartlık sistemi" vb.) şu olgu hep gözden kaçmıştır: Kemalist sistem, Türk ulusal devletini kurmuştur. Yüzyıllardır farklı dili, dini ve yaşam biçimi olan insan gruplarında oluşan Anadolu insanından "Türk"

ulusunu yaratmak ve tüm farklılıkları ya yok saymak, ya da "Türklerindir" diye sahip çıkarak homojenleştirmek, tekliğe indirgemektir.

Devletin programı olan anayasal prensipler, kabul edilen, doğruluğuna inanılan ve uğrunda savaşılan Türk ulusunun oluşturulmasında çıkış noktasını ve amacı oluşturur. Bu uluslaştırma pratiği günümüze dek uzanan bir süreçtir. Türkler 1923'de ulusal devletlerini kurduktan sonra en büyük atılımlarını 1961 Anayasası'yla yapmışlardır. Böylece ilk defa devlet-ulus-insan ve sınır bütünlüğünden yola çıkılır. Ve modern dönemde ulusallık dışında farklılıkların olamayacağı tabusu ve yasağını anayasada bir kez daha belirtir.

Cumhuriyet kurulduktan sonra hazırlanan ilk kapsamlı anayasada (1924) öne çıkartılan altı prensipten üçünün "ulusçuluk", "halkçılık" ve "laiklik"in çıkış noktasında ve pratikte ne anlama geldiğine bakalım:

"Ulusçuluk", milli sınırlar içinde oturan tüm insanları "Türk" olarak belirler. Böylece, toplumda var olan farklılıkları yok sayar. "Türk" ulusunu belirleyen özellikler Ziya Gökalp'in "Türkçülüğün Esasları" kitabında belirttiği gibi, ulusu ulus yapmada ne sadece kan bağı; ne aynı kavimden gelme gerçekliği; ne coğrafi sınır birliği; ne din birliği ve ne de bir kişinin kendisini bir millete ait hissetme özelliği önemli değil. Önemli olan "aynı terbiyeyi almış kişilerden oluşan birliktir". Dolayısıyla, Türkiye'de okul içi ve okul dışı eğitimin ulusallaşma sürecindeki yeri merkezidir.

"Halkçılık", Ziya Gökalp'in Durkheim'dan esinlenerek tarif ettiği "halk" kavramından yola çıkar. Buna göre toplum, farklı, zıt çıkarları olan sosyal sınıflar yerine, kendi içinde her bir grubun, diğer birinin çıkarlarını tamamlayan, çeşitli meslek ve işkollarından oluşmaktadır. Dolayısıyla sınıfların çıkarları için savaşmaları yerine, ancak birbirini tamamlayıcı çalışmaları toplumu ileri götürecektir. Bu yüzden "halkçılık" sosyal sınıflar zıtlığını inkar eder ve bu yönde örgütlenmeyi yasaklar. Anayasa prensipleri ile özdeşleşen idare partisi CHP 'nin programında, meslek dallarının

geliştirilmesinin önemi vurgulanır. Orijinal bir yapı olarak, "Köy Enstitüleri" bu anlayıştan çıkarak kurulmuştur.

Çoğu yerde halk terimi ile ulus terimi eş anlamda kullanılır. Başlangıçta "millet" teriminin geniş anlamı olan "ümmet" terimi yerini, Türkleştirme sürecinde "ulus" (nation) yerine bırakmıştır.

"Laiklik" anlayışı da Türkiye'de orijinallik taşır. Kişilerin din ile, tanrı ile ilişkilerini bir vicdani akt olarak bırakmak yerine; devlet içinde örgütlendirilmiş din memurları, dini konuları belirleme ve yönlendirmede yetkili kılınmışlardır. Bu ise 71 yıllık pratik sonucu inançta serbestliğin sadece İslam dininin en ortodoks mezheplerinin (Hanefilik ve Şafilik gibi) egemenliği şekline dönüşmüştür.

5) T.C. Devleti Anayasası'nda kabul edilen prensip ve bu yolda yürütülen politikalar, Türkiye topraklarında yaşayan insan gruplarının dil, din, yaşama biçimleri ile ortak istek ve çıkarlarını temel olarak almamıştır. Gerek ulusallıkta, gerek halkçılıkta, gerekse laiklikte somut toplumsal realiteler yerine varsayımlardan (fiktif) yola çıkılmıştır.

Başlangıçta imgesel olan "birlik", 71 yıllık cumhuriyet uygulaması sonucu bir anlamda toplum realitesi olmuştur. Bugün, devlet-ulus ve toprak bütünlüğüne ve birbirinden ayrılmışlığına inananlar sadece ordu, bürokrasi ve idareciler değil; özellikle kendini Türk olarak hissedenler çoğunluktadırlar.

Sınıf çelişkilerinden yola çıkan solcu anlayışların tümü Anadolu insanının kendi sosyal farklılık ve realitesi yanında, sözde kültürler ve uluslarüstü bir varsayımdan yola çıkarak sınıfları, proletaryanın ve köylülüğün ortak veya birinin öncülüğünde gerçekleştirecek değişiklikle var olan baskılara son verileceğine inanırlar. Önemli olan sınıfın çıkarı ve birliğidir. Ulusların çıkarı bir bütünün parçası anlamında görülür. Dolayısıyla ideal savaşma biçimi, proletarya partisi içinde ortak örgütlenmedir. 1975 yıllarına kadar (Kıvılcımlı gibi birkaç istisna hariç) Anadolu insanına önerilen kurtuluş biçimi budur.

Sosyalistlerin bu anlayışını doğru irdeleyebilmek için Marx, Engels ve Lenin'den yola çıkmakta yarar vardır.

Engels 1882'de Kautsky'ye yazdığı mektubunda, proletaryanın, örneğin Polonya'nın ulusal bağımsızlığını desteklemesini önerir.

Marx ve Engels büyük halk gruplarının ulusal bağımsızlıklarına kavuşmaları gereğine inanırlar. Ama bu ulusallık mücadelesinin geçici bir fenomen olduğunu da vurgularlar. Çünkü ulusal mücadele, burjuva sınıfının verdiği sınıfsal savaştır. Oysa o, tarihi görevini yerine getirmiştir. Proletarya ise, sınıflar zıtlığından yola çıkar ve görevi, sınıf farkını ortadan kaldırmaktır.

Lenin 1917'den önce, ulusların bağımsızlık hakkını gene Polonya örneğinde Luxemburg'a karşı savunmasına karşın; devrimden sonra proletaryanın genel çıkarlarını, sürekli olarak ulusların kendi bağımsızlıkları üstünde görmüştür. Yetmiş yılın üstünde uygulanan real sosyalist politikalarda da, ulusal kurtuluş hareketleri hep, Sovyetler'in çıkarları doğrultusunda desteklenmiştir. Kısaca: bir ulusun ezilmişlik gerçeği hiçbir zaman politikaların merkezi olmamıştır.

Lenin'in ulusal bağımsızlık konusunda yazdığı en kapsamlı yazı Luxemburg'un 1908-1909 yıllarında yazdığı bir makaleyi eleştirmesidir. Bunun yanında parti kongrelerinde alınan kararların formülasyonu vardır.

6) Proletarya partisindeki birlik anlayışını "ulusun birliği" anlayışı ile değiştirdiğimizde, ezilen ulus için pek büyük bir değişiklik getirmiyor. Her iki anlayışta da farklılıklar bilinçli bir şekilde gözardı ediliyor. Bilinçli farklılıkları homojenliğe indirgeme eylemi ve çokluk yerine birbirinin çıkarlarını gözetleyen bir bütünlük anlayışı, her iki görüşte de hakim. Oysa, bizim içinden çıktığımız o çok farklı yaşam biçim ve çözüm örnekleri sosyalizm adına görülmemiş ve politikaya temel çıkış noktası olarak sosyalistler tarafından alınmamıştır. Değilse, sosyalist hareketin, Türkiye'de gelişmeye başladığı günden itibaren içindeki azınlıklar için de politika yürütürdü. Ta 1975'lere dek beklenmezdi.

Sol hareketlerin, Türkiye'nin Kürtlere karşı yürüttüğü politikaların karakteri üzerinde tartışma açması; "ulusların kendi

kaderlerini tayin hakkına saygı" istenmesi, sözde kalmıştır denilebilir.

5. BÖLÜM NOTLARI

197 Devrimini yeni gerçekleştirmiş ve henüz iç savaştan kurtulmuş olan Lenin'in önderliğindeki Sovyet Sosyalist devlet, Mustafa Kemal'in Anadolu'da başlattığı açık işgale karşı girişime maddi ve manevi desteği veren ilk ülke oldu. Birinci İzmir İktisat Kongresi'nde, yeni devletin ekonomik politikası "batı sermayesine dayalı, batı kapitalizmi" olarak belirlenip ilân edilene kadar başta M. Kemal olmak üzere Cumhuriyet'in bütün önderleri Sovyetler Birliği'ni övme konusunda adeta bir yarış içindeydiler. 1923 İktisat Kongresi'nden sonra ise, batının güvenini çekebilmek için dış politikada bu tutum bütünüyle terkedilir. Elbette bu tutum iç politikada da aynen yansır.

198 "Birinci Türk Tarih Kongresi'nde ele alınan ve kabul edilen başlıca önermeler şu üç başlık altında toplanmıştır:

1)Türk milletinin bu güne kadarki tarihi, sadece Osmanlı tarihinden ibaret değildir. Türk tarihi çok daha eskiye dayanır ve bütün milletlere kültür taşımış olan millet Türk milletidir.

2) Türkler, sarı ırka mensup değillerdir. Türkler beyaz ırktan ve brakosefaldirler. Bugün ana yurdumuzun efendisi ve en eski kültürün kurucuları olan bizler, onların aynı adı taşıyan devamlarıyız.

3) Yerleştikleri heryere uygarlık taşımış ve dolayısıyla Mezopotamya, Anadolu, Mısır ve Ege uygarlıklarının ilk kurucuları olmuş olan Türkler, Orta Asya kökenlidirler. Biz bugünün Türkleri, Orta Asyalıların devamı olan nesilleriz." Yörük, Zafer F., *Türk Kimliği*. Sosyalizmin Sorunları Kitap Dizisi:2 *Irkçılık Ve Milliyetçilik*. s.61.

199 Engin, Arın *Uranus*. Atatürkçülük Kültür Yay. İstanbul, 1971, s.6.

200 Arın Engin eskiden beri savunduğu bu görüşleri, 12 Eylül sonrasında yeniden canlı bir tartışmaya sunar. 12 Martçı generallerden, sunduğu programın asker gücüyle uygulanmasını ister. Burada sözü edilen öneriler bunlardır.

201 Engin, Arın. age.

202 Peker, Recep. *İnkılab Dersleri Notları.* Ankara, Ulus Basımevi. 1936, s.78.

203 "... İslâmiyet ve Osmanlı gelenekleriyle de köktenci bir kopuş sürecine giren Kemalistler, kendilerini bir anlamda boşlukta bulmuşlardı. Kemalist milliyetçilik, eldeki gelenek ve söylemleri... modern Türk kimliği için başlangıç noktaları ya da yapıtaşları olarak kullanma olanağından yoksundu; aksine bu gelenekler kendi meşrulaşma teşebbüslerinin önünde birer engel haline gelmişlerdi.

Bu gelenek ve söylemler, ondokuzuncu yüzyılın sonlarında açıldığına işaret ettiğimiz mitsel alan içinde yaşanan üst-belirleme sürecinde bastırılmış olan arzulara -Osmanlı İmparatorluğu'nu, farklı etnik kimliklerin uyumlu bir toplamı halinde, veya dünya müslümanlarının önder gücü olarak, veya geniş topraklar üzerinde Türk ulusunu oluşturduğu varsayılan unsurların hakimiyeti altında çokuluslu bir imparatorluk olarak korumak- tekabül ediyordu. Mitsel alanın bu orijinal içeriklerine göre ölçüldüğünde 'Milli Mücadele'nin sonucu bir başarısızlıktır. İşte Kemalist söylemde yaratılan üstün ırk miti, bilinçaltında bastırılmış bu başarısızlığın sembolik düzene yansıyan bir semptomu olarak okunmalıdır." Yörük, Zafer F., *Türk Kimliği.* Sosyalizmin Sorunları Kitap Dizisi: 2 *Irkçılık Ve Milliyetçilik*, s.73-74.

204 TC. Maarif Vekâleti. *Birinci Türk Tarih Kongresi. Konferanslar, Müzakere zabıtları.* Okuyuculara. s. V. 1932.

205 Adolf Hitler, bildiğimiz gibi bir Mustafa Kemal hayranıdır. Bunu birkaç kez konuşmalarında dile getirmiştir. "Türkiye'de doğmuş ve parlamakta olan yıldız bize izleyeceğimiz yolu gösteriyor. Atatürk öyle büyük bir karakter ki daima çağımızın en büyük adamından daha ileri olacaktır." Bu övgünün hak edilmemiş olduğunu söylemek mümkün değildir.

206 Bu altbölümdeki bütün alıntılar Muharrem Ergin'in Boğaziçi Yayınları'ndan yayınlanan *Üniversiteler İçin Türk Dili* isimli kitabından alınmıştır. (s.455-460).

207 Ne yazık ki Kemalist Türk aydınları gibi, Türk solu da Mustafa Kemal'e tapınma geleneğini bir biçimde sürdürmüş ve "Kuvayı Milliyecilik Ruhu" ya da "tam bağımsız Türkiye" (elbette, Misak-ı Millî ile belirlenmiş) gibi sloganlarla "devrimci" bir Mustafa Kemal yaratma çabaları Türk solunun tarihinden hiç eksik olmamıştır. Mustafa Kemal'in kalpaklı resimlerini göğsünde taşıyan sol radikaller (ve bu kitabın yazarı), onun sivil-yakası kürklü paltolu resimlerini burjuva olarak değerlendirip yadsımaktaydı. Yasal sosyalist hareketlerden devrim anlayışlarında farklılaşan radikal sosyalist hareketler, Kemalist milliyetçilik platformundan kopamamışlardır. Örneğin, Türk sıkıyönetim askeri mahkemeleri önünde yapılan THKP-C ya da THKO savunmaları, Kemalizm savunmalarına ağırlıklı yer vermişlerdir. Ve bu gerçek saptanabildiğinde, 1984 sonrasında gelişen

Kürt Ulusal Hareketi'ne karşı sosyalist solun tutum alışındaki milliyetçilik anlaşılabilir. Salt söylemde kalan birkaç çekingen destek dışında, denebilir ki; -orta yolcusundan kutuplusuna- Türk solunda, Kürt sorunu karşısında milliyetçi tutum alış içerisine girmemiş tek bir siyasal hareket ya da parti kalmamıştır. Bu tutum alışlarda, kemalistlerin çifte standartlı metotları da sosyalist sol tarafından büyük bir coşkuyla benimsenmiştir.

208 Engin, Arın. *Uranüs.* s.7-8. Alparslan Türkeş, Arın Engin'e gönderdiği bir mesajda düşüncelerinden dolayı onu kutlar: "Pek değerli fikir adamımız Sayın Arın Engin, Kutsal Kıbrıs davamızla ilgili olarak yayınladığınız *Kıbrıs Sorununun Gerçeği* adlı güzel broşürünüzü alarak dikkatle okudum. İçindekileri, meselelerimizin sunuluş tarzını çok beğendim. Böyle küçük bir yerde veciz bir şekilde dâvamızın anaçizgileri belirtilmiştir. Sizi tebrik eder, teşekkürlerimi ve en iyi dileklerimi sunarım... *Soyculuk ve Turancılık fikirleri üzerindeki gayet doğru ve Türk milleti için yararlı olan görüşlerinizi büyük sevinçle karşıladım.* Türklüğe hizmet yolundaki çalışmalarınızdan ötürü sizleri tebrik ederek teşekkürlerimi sunarım. MHP Genel Başkanı. Alparslan Türkeş." (abç.) age. s.VIII.

209 Aktaran: Beşikçi, İsmail. *Türk Tarih Tezi, Güneş-Dil Teorisi ve Kürt Sorunu.* Komal Yay. 1977, s.23. Kaynak: Türk Tarihinin Ana Hatları. XVIII. Türk Ocağı Türk Tarihi Tetkik Heyeti Neşriyatı. Devlet Matbaası, İstanbul, 1930 Bu kitaptan yapılan aktarmaların tamamı Beşikçi'nin sözü geçen kitabından alınmıştır.

210 Hitler, Adolf. *Komünistler Ve Beynelmilel Yahudi,* Abdullah Işıklar Kitabevi. İstanbul. 1963, s.158-159.

211 Bozkurt, Mahmut Esat. *Atatürk İhtilâli,* İ.Ü. Yay. 1940, Önsöz.

212 Bozkurt, Mahmut Esat. age, s. 228.

213 Bozkurt, Mahmut Esat. age, s. 372.

214 Bozkurt, Mahmut Esat. Milliyet gazetesi. 19 Eylül 1930.

215 Adalet Bakanı Bozkurt'un bu açık ırkçılığı konusunda, yakın tarihin ünlü ırkçı-faşisti Alparslan Türkeş, şöyle söylemektedir: "Üniversitede okutulan 'İnkılâp' tarihi dersleri ve Atatürk ihtilâli adıyle yayınlanmış olan Mahmut Esat Bozkurt'un kitabı da ırkçılığa ait pek çok açık ifadeler taşımaktadır." Türkeş, Alparslan. *1944 Milliyetçilik Olayı,* s.23.

216 Bozkurt, Mahmut Esat. age. s. 423.

217 Bozkurt, Mahmut Esat. age. s. 371.

218 Bozkurt, Mahmut Esat. age. s. 446.

219 Saraçoğlu, Şükrü. Başbakan. 5 Ağustos 1942 tarihindeki Meclis konuşmasından.

220 Türkeş, Alparslan. *1944 Milliyetçilik Olayı,* s.23.

221 Birinci Türk Tarihi Kongresi, s.7.

222 Birinci Türk Tarihi Kongresi, s.8.

223 Birinci Türk Tarihi Kongresi, s.40-41.

224 Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti. *Tarih -I Tarihtenevvelki Zamanlar Ve Eski Zamanlar,* Devlet Matbaası, 3. baskı. İstanbul, 1932. Kitabın ilk baskısı sanırım 1930 tarihli. *Tarih,* toplam dört ciltlik bir yapıt.

225 Tarih-I, s. 20.

226 Peker, Recep. *İnkılab Dersleri Notları.* Ankara, Ulus Basımevi, 1936.

227 İkinci Türk Tarih Kongresi, TTK Yay. 1943, s.1013.

228 İkinci Türk Tarih Kongresi, TTK Yay. 1943, s.1014 ve devamı.

229 Günaltay, Şemseddin. Zulmetten Nura. Belgelerle Türk Tarih Araştırma Grubu'nun Çalışması, Hürriyet gazetesi, 27 Ekim 1971, aktaran: Bozkurt Güvenç, *İnsan Ve Kültür.* Remzi Kitabevi Yay. 4. basım,1984, s. 28-29.

230 Güvenç, Bozkurt. *İnsan Ve Kültür,* s. 29, Dipnot.

231 Darwin'in aydınlar tarafından eleştirilmemesinin önemli nedenlerinden belki de birincisinin Güvenç'in de katıldığı bu ayırım olduğunu düşünmekteyim. Salt bu nedenle, birçok aydın, Darwin'i "iyiniyetli, hümanist" gibi kavramlarla tanımlamışlar; sosyaldarwinizmin, Darwin'in görüşlerini bütünüyle çarpıttığını ileri sürmüşlerdir. Bu yanlış bir bakıştır. sosyaldarwinizmin temelleri elbette doğrudan doğruya Darwin'dedir.

232 Baltacıoğlu, İsmayıl Hakkı. *Türke Doğru,* Türkiye İş Bankası Kültür Yay. 1972. Alıntılar bu kitabın değişik sayfalarındandır.

233 Bu bölümde yer alan alıntılar aşağıdaki yapıtlardan alınmıştır:

Suver, Aktan. *Nihal Atsız,* Su Yay. 1976.

Öner, Sâkin. *Nihal Atsız,* Toker Yay. 1977.

Güngör, Hacıeminoğlu, Kafalı, Sertkaya. *Atsız Armağanı,* Ötüken Yay. 1976.

234 Nihal Atsız'da bütün çıplaklığıyla tanımlanan ve savunulan savaş tutkusu, ırkçı-Turancı hareketin mantıksal zorunluluğu idi. Eğer eski topraklarımız tekrar alınacaksa, elbette, bunun için hemen hazırlanmak gerekirdi. 1970 sonrasında da, MHP ve Ülkücü Hareket bu tutkuyu diri tuttu. Daha sonra birkaç örneğini göstereceğimiz gibi, hep ikili konuşan; kendisini yasalar karşısında zora sokabilecek açıklamalardan kaçınan, ikili tutum alan Alparslan Türkeş, bu konuda da ikili bir tutum izlemiştir. Pratikte savaşçı yetiştirmeye yönelik hızla, illegal (!) "Komando Kamp-

ları" açılırken, öte yandan söylemde, bu türden eylemler reddediliyor ya da en azından açık savunulmuyordu. Savaşa tapınma, Nihal Atsız taklitçisi Necdet Sevinç tarafından açık açık savunulmaktaydı: "Türk dış politikası artık... 'Yurtta sulh, cihanda sulh' prensibi gibi pısırıklık, miskinlik, korkaklık, uyuşukluk telkin eden bir sloganın tesirinden kurtarılmalı ve iddialarımıza uygun bir hedefe dönüştürülmelidir. Ve mesela denmelidir ki:

"Dünyanın neresinde bir Türk varsa bizim tabii hudutlarımız oradan başlar!

"Biz Türksüz bir dünyanın mevcudiyetini düşünmektense, o dünyanın bizim yüzümüzden infilâk etmesini daha uygun buluyor ve böyle bir düşünceye sahip olmakla da gurur duyuyoruz.

"Yeryüzünde tek devlet olmak Türk genci için ülkülerin en soylusudur.

"Savaş, yaşamanın ve millî hayatı idame ettirmenin tek şartıdır. Barış anlaşmaları ise, yorgun savaşçıların dinlenmesi amacıyla imzalanan vakit kazanma sözleşmeleridir.

"İnsanda egoizm, toplumlarda din, milliyet, vatan ve aile şuurunu söküp atmak mümkün olamayacağına, üstelik her fert ve her millet devamlı bir üstünlük için sistemli bir mücadelenin içinde bulunduğuna göre barış dünyası ütopyadır.

"Bir Türk milliyetçisi, barışı yeni savaşların aracı olduğu için sevebilir, aksi halde asla...

"Millî devlet fetih ruhunun millî benliğe yeniden hakim olmasını muhakkak gerçekleştirecektir." Sevinç, Necdet. *Ülkücüye Notlar*, s. 58-62

235 Nihal Atsız, böylesi bir eğitimin içeriği konusunda ne düşündüğünü, bir buçuk yaşındaki oğluna yazdığı Vasiyetname'de açık seçik dile getirir. Resmi ideoloji de oluşumundan bu yıla kadar, "yurtta sulh, cihanda sulh" demesine rağmen, bu Vasiyetname'yi gerçekleştirmiştir. Resmi ideolojinin "yurtta sulh" sözünün azınlıklara yönelik bir tehdit, "cihanda sulh" sözünün ise sonucu belli olmayan maceralara girmek yerine yenebileceğin düşmanla tutuşmak anlamına geldiği her fırsatta ortaya çıkmıştır.Bu ideolojinin en özlü belgesi olduğu için Atsız'ın Vasiyetnamesi'ni burada vermek istiyorum:

"Yağmur Oğlum,

Bugün tam bir buçuk yaşındasın. Vasiyetnameyi bitirdim, kapatıyorum. Sana bir resmimi yadigâr olarak bırakıyorum. Öğütlerimi tut, iyi bir Türk ol.

Komünizm bize düşman bir meslektir. Bunu iyi belle. Yahudiler bütün milletlerin gizli düşmanıdır. Ruslar, Çinliler, Acemler, Yunanlılar tarihi düşmanlarımızdır.

Bulgarlar, Almanlar, İtalyanlar, İngilizler, Fransızlar, Araplar, Sırplar, Hırvatlar, İspanyollar, Portekizler, Romenler yeni düşmanlarımızdır.

Japonlar, Afganlılar ve Amerikalılar yarınki düşmanlarımızdır.

Ermeniler, Kürtler, Çerkesler, Abazalar, Boşnaklar, Arnavutlar, Pomaklar, Lazlar, Lezgiler, Gürcüler, Çeçenler içer(de)ki düşmanlarımızdır.

Bu kadar çok düşmanla çarpışmak için iyi hazırlanmalı.

Tanrı yardımcın olsun. (4 Mayıs 1941)"

Aktaran, Güvenç, Bozkurt. *Türk Kimliği. Kültür Tarihinin Kaynakları*, Kültür Bakanlığı Yay.1994, s.363.

236 Hitler'in şu sözleriyle aynıdır: "İnsan hiç bir zaman Kâinatın hâkimi olmak gayesine gerçekten eriştiğine inanmak gibi bir hataya düşmemelidir... Aksine, âlemin hükümranlığının esaslı lüzum ve zaruretini idrak eylemeli, ve kendi hayatını yükseltmek için lüzumlu olan o *ebedî mücadele ve ebedî gayret kanunlarına* ne kadar karşıt kaldığını anlamalıdır."

237 Hitler'in şu sözleri de aynı anlamda kullanılmaktadır: "Kin hoşlanmaktan daha devamlıdır."

238 Bu gelenek elbette Nihal Atsız'a takılıp kalmaz. 1970 sonrasının militan ırkçı-faşist hareketinin ideologlarından olan ve Ülkücüye Notlar isimli kitabı faşist Ülkücü Hareket'in kutsal kitabı olarak kabul edilen Necdet Sevinç de bilim karşısında aynı tavrı sürdürür. Şöyle der: "Nihaî hedefleri bakımından dünyanın yarısına meydan okuyan Millî Devlet Milliyetçi Türkiye, Türk Birliği ideolojisini anlattığınızda dudak büken, burun kıvıran, sizi 'çocukca düşüncelerin sahibi olmak' veya pembe bir hayal peşinde koşmakla itham eden klasik burjuva aydınlarıyla, *akılcılığı kendine rehber edinmiş ilim adamlarının mantıksal izahlarına bakmayınız siz.* Onlar ya... Sefillerdir. Ya da ilim namına aklın kulu, mantığın metresi olan zavallılar.

"... bizim hareketimizin temelinde ilmin de, aklın da, mantığın da, zekânın da işgal ettiği yer, inancımızın işgal ettiği yerin milyarda biri kadar bile değildir.

"Neden mi diyorsunuz?

"Çünkü akıl, tembelliğin, miskinliğin, uyuşukluğun karşısında apışıp kalmıştır. Fert, cemiyet veya millet, akılla, mantıkla, zekâ ile değil, inançla ayağa kaldırılmış, akıllı, mantıklı, zekâlı, bilgili olduğu müddetçe değil, inandığı sürece yaşayabilmiştir.

"Çünkü ilim, inancın çırağıdır ve öyle kalmaya da mahkûm edilmiştir.

"Çünkü inancın yanında aklın, mantığın, zekâ ve ilmi gerçeklerin beş paralık önemi yoktur." (abç.) Sevinç, Necdet. *Ülkücüye Notlar*, Dedekorkut Yay. 3. baskı, s. 44-45.

239 Atsız, bir şairden aldığı şu dizeleri anımsatıp, değiştirerek yeniden söylüyor: "Bu toprak için / Bu bayrak için / Ölelim... / Fakat bilelim..."

240 Atsız, Nihal. *Ötüken*, Makaleler-3, s.131 Aktaran Tanıl Bora, Birikim Dergisi, sayı 71-72, Mart-Nisan 1995, s. 41.

241 yagy.

242 Altaylı, Mürşit. *Türk Milliyetçi-Toplumcu Doktrinin Umumi Esasları, Dinamik Ana Stratejiler (DAS)*, Balkan Yayınevi damgasını taşıyan kitap, *Türk Milliyetçi-Toplumcuları* adıyla yayınlanmış. İstanbul, 1969.

243 Bu bölümde yer alan alıntılar Altaylı tarafından kaleme alınan DAS isimli kitaptan alınmıştır. Aktarmalar yazının orijinalindeki gibi verilmiştir.

244 Ukubet: "Allah yahut iktidar sahibi bir kimse tarafından yapılan 'işkence, ezâ ve cefâ' demek olup, bu, yalnız kuvvetin icrası değil, aynı zamanda adâlet arzusu da mündemiç olduğundan, 'ceza, ukûbet' mânasına da gelir. Yalnız şahıslar değil, aynı zamanda bütün bir kavim de, gerek dünyada ve gerek ahrette, Kur'an'da sık sık bahsedilen ilâhî ukûbetlere uğrayabilirler." *İslam Ansiklopedisi. Ukûbe*, cilt 13; azâb, cilt 2; hadd, cilt 5/I.

245 Büyük Osmanlıca Sözlük'te , bu kelimeye rastlayamadım. Doğrusu, tevârüs ise, anlamı: "1, mirasa konma; 2, birinden, diğerine irsen geçme." Develioğlu, Ferit. Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat.

246 Türkeş, *Dokuz Işık* İsimli yapıtında Türk tarihi üzerine uzunca bilgiler verir. Asil Türk toplumunun, Orta Asya'dan getirdiği ve Osmanlı'ya kattığı yeteneklerden olduğunu iddia ettiği adalet, özgürlük gibi kavramlara verdikleri önemi kanıtlamak için de şu örneği verir: "Avrupa'da Protestanlığın kurucusu olan Luter dahi Türkleri bir kurtarıcı olarak görmüş ve Türklerin Almanya'yı işgal ederek orada da vicdan hürriyetini sağlamalarını, lekesiz bir adalet nizamı getirmelerini beklediğini ifade etmiştir." Oysa, Luther'in bu ve benzeri sözlerinin tamamı, tam da Türkeş'in görüşlerinin aksine, Türklere yönelik bir aşağılamanın sonucuydu. Tanrının, isyankâr toplumları bir biçimde cezalandırdığı, bunun teolojik tarihte bir çok öyküyle dillendirildiği bilinmektedir. Adem ve Havva'nın cennetten kovularak cezalandırılmasıyla yetinmeyen tanrının, ek olarak Havva'ya doğum ağrılarını vermesi; Nuh Tufanı öyküsü ya da Musa'nın kavminin altın buzağıya tapınması olayında tanrının verdiği lanet gibi. İşte, Luther, yoldan çıkmış Alman toplumlarını "doğru yola çekebilmek için" vahşi, saldırgan, acımasız, barbar bir toplum diye değerlendirdiği

Türklerle tehdit etmektedir. Tanrı, Türk toplumunu, toplumlara yönelik acımasız cezalandırma işlemlerini, katliamlarını gerçekleştireceği bir terör toplumu olarak değerlendirmektedir. Övgü bunun neresindedir, anlaşı-lamaz.

247 Dokuz rakamı, eski Türk törelerinde ve inanışlarında kutsal bir sayıdır.

248 Aşağıda yer alan alıntıların bütünü şu kaynaklardan alınmıştır:

Türkeş, Alparslan, *1944 Milliyetçilik Olayı*, Yaylacık Matbaası. İstanbul, 1968.

Türkeş, Alparslan. *Türkiye'nin Meseleleri*, Kutluğ Yay. 3. Baskı. 1973.

Türkeş, Alparslan. *Dokuz Işık Ve Türkiye*, Kervan Yay. İstanbul, 1976.

249 Türkeş, Altaylı'nın önerdiği isme esastan itiraz etmez. Özellikle demokrat aydınların ve sosyalistlerin sürdürdüğü propagandanın sonucunda, halkta, MHP'yi NAZİ Partisi ile özdeşleştirme eğilimi ortaya çıkmaktaydı. Tam da 5 Haziran 1977 seçimleri öncesinde, halkın bu isme yönelik tepkilerinin yaratacağı oy kaybını önceden gören Türkeş, sırf bu nedenden dolayı milliyetçi-toplumculuk isminin reddedilmesini "emreder". "Bizim doktrinimizin adı dokuz ışıktır. Dokuz ana esasa dayanır. Bunları hepiniz bilirsiniz... Bir zaman bazı kimseler çıktı ve 'Milliyetçi toplumculuk' diye ortaya çıktılar, 'toplumcu düşünce şöyledir...' falan diye... Bunu da fırsat bilen düşmanlarımız: komünistler vs., 'Tamam' dediler, 'bunlar, nazidirler, bunlar nasyonal sosyalistler. Milliyetçi demek nasyonalist demektir. O halde bunlar nasyonal sosyalisttirler...'

"Biz nasyonal sosyalist değiliz... Biz nazi değiliz... Biz faşist değiliz... Düşmanlarımızın bu istismarı üzerine bir genelge yayınladık ve Milliyetçi-Toplumcu deyimini yasakladık... 'biz milliyetçi toplumcuyuz' diye ortaya çıkmak olmaz ve aynı zamanda bizi, haksız ve düşmanlarımızın iftiralarla, hücumlarla yıpratmasına yaralamasına sebep olacak birtakım ithamlara maruz bırakır. Binaenaleyh bunu yasakladık. 'Milliyetçi-Toplumcu' sözcüğü kullanılmayacak.

... 'Milliyetçi toplumculuğa göre şu şöyledir... bu böyledir... vs...' demek yok! Çünkü bu sözleri yasakladım. 'Dokuz Işıka göre' diyeceksiniz. Bizim doktrinimiz dokuz ışıktır diyeceksiniz... Milliyetçi-toplumcu deyimi aynı zamanda düşmanlarımızın elinde bir silâhtır." Türkeş, Alparslan. Devlet Dergisi, Sayı: 405, s.2 (Cümle bozuklukları ve imlâ yanlışlarını okuyucu yadırgamamalıdır. Daha önceden okuyucuyu uyarmıştım. Büyük Türkçü Türkeş, gerek Türk Tarihi bilgisi, gerekse Türkçe bilgisi bakımından oldukça yoksuldur.)

250 Türk Tarih Kongrelerinden başlayarak, bütün ırkçı-milliyetçi ideologların, Türk milletinin güçlenmesi için ileri sürdükleri ortak bir öneri de: Türk nüfusun hızla artırılması için her türlü çareye başvurulması,

önerisidir. Sonuncu büyük Başbuğ olduğu için, bu konuda Türkeş'in görüşlerini yansıtmakla yetineceğiz. Türkeş'in 1939'da yazdığı *Nüfus Ve Aile* isimli makalesi, 1975'de yayınlanan *Temel Görüşler* isimli kitapda yeniden yayınlanarak aynen savunuldu. Aktarmaları bu kitaptan yapacağız:

"Bir milletin hayatiyeti ve kudreti nüfus ile ölçülür. Son hadiseler göstermiştir ki, yalnız medeni ve müterakki olmak bir millete müstakil bir hayat için kafi kudret veremez. Milletlerin en büyük kuvvetleri nüfuslarıdır.

"Bugünkü içtimaî hayatımızın her safhasında görülen birçok buhranların düğüm noktası ailedir. Nüfus işimizin halli de yine aile müessesesinin ıslahı ve sağlamlaştırılmasına bağlıdır. Nüfusumuzun çoğalması için evlenmeyi çoğaltmalıyız. Daha doğrusu Türk cemiyetinden bekârlığı kaldırmalıyız. Türkiye'de bekârların yeri yoktur... Erkekleri 25 yaşından ve kızları da 20 yaşından sonra kanun kuvvetiyle evlenmeye mecbur etmeliyiz...

"Kadının en mühim vazifesi çocuktur. Kadın ve erkek evlenirken kendi şahsi namlarını ve milletin şanını, şerefini, varlığını kendilerinden sonra ebediyete kadar uzatacak yavrular meydana getirmeyi *meşru dahi olsa hiçbir mazeretle* ihmal etmemelidirler. Her aile, en az üç çocuk yapmak lâzım geldiğini bilmelidir. Ve bunu mükellefiyet şekline sokarak kanunla tesbit etmeliyiz... Beş ve daha çocuklu namuslu bir Türk kadını millî bir ilâhedir, böylelerine taparım. Çocuksuz bir kadın tahsili, zekâsı ne olursa olsun, hangi memuriyette bulunursa bulunsun tufeyli bir mahlûktur, değersizdir, bir hiçtir. Beşten az çocuğu olanlar da vazifelerini tam yapmamış sayılırlar. Çocukları üçten az olanlar millî vazifelerini hiç yapmamış sayılırlar. Evlenmeyenlerin veya çocuksuz evlilerin ne sayılmasının icap ettiğinin takdirini okuyuculara bırakıyorum...

" [Kadın hakları savunan ve kadın-erkek eşitliğinin oluşturulabileceğini sanan Komünistler,] Bu kuş beyinliler, müsavat denen şeyin objektif bir şey olduğunu, asla subjektif olamayacağını düşünemiyorlar. Müsavat, doğuş itibarıyla, iklim ve muhit icabı olarak farklı bulunan fertlerin kendi tabiatlarına, ruhlarına, millî ve sosyal kuruluşlara ve taşıdıkları vazifelere uygun bir yaşayış ve temellüke sahip olmalarıdır. Kadın, ruhen ve bedenen erkekten çok başka ve erkeğe pek zıd vazifeler taşır. Bunun için erkeğin üzerine aldığı vazifeleri yapamaz. Yapabilirse bile bu onu o hayattan ve çocuk yapmak vazifesinden uzaklaştırır. Halbuki kadının cemiyete en mühim işi çocuktur. *Tabiat bunu böyle icap ettiriyor...* Bunlar gösteriyorki kadını evden erkeğin iş hayatına fırlatmak müsavat değil, müsavatsızlığın koyusudur... Bu bir kanundur. Onbinlerce seneden beri bu kanun değişmemiştir. Değişemez ve değiştirilemez...

"O halde kadın, tabiat kanunlarına uygun olarak ailede kalmalı ve mecbur olmadıkça aile dışında iş almamalıdır.

"Çoğalalım ve o kadar çoğalalım ki, medeniyetlere hakim olalım. Böylece Türk bayrağı, Türk adaleti, Türk Medeniyeti altında şu ihtiyar dünyayı Türkün yüksek insanlığı ile ebedi bir saadete kavuşturalım.

"Türk çocuğu, işte sana kızıl elma! "

251 Türkeş'in *Nüfus Ve Aile* isimli makalesinden.

252 Bu tanımın yeni olmadığını, saldırgan ırkçılığın bütün tarihindeki sayısız örnekleriyle görmekteyiz. Örneğin, Alman sömürgeleştirme hareketini gerçekleştirecek olan Brandenburg Elektörü Friedrich Wilhelm, 1600'lü yılların sonlarına doğru: "*Alman olduğunuzu hatırlayın! Nerede bir Alman varsa Almanya orasıdır!*" sloganını haykırmakta ve devletin resmi politikasının temel ilkesi haline getirmekteydi.

253 1944 Irkçılık Davası ile ilgili anılarını 1968'de kitap halinde yayınlayan Alparslan Türkeş, davanın savcısı Kâzım Alöç hakkında atıp tuttuktan sonra, uzun uzadıya "davasına nasıl bağlı olduğunu, nasıl hiçbir şeyden korkmadan ve yılmadan davasını savunduğunu" uzun uzadıya anlatır. 1970'li yıllarda "davadan döneni vurun" diyen Türkeş'in, bu komutunun, geçmişiyle ilgili bir ezikliğin ifadesi olduğunu düşünmemize neden olacak ciddi bilgiler vardır.

Atsız ile ilgili bölümde söylediğimiz gibi; Atsız, gerçekten de, davasını savunmada hiçbir zaman ödün vermemiş bir Turancıdır. Oysa Türkeş, yaşamının her döneminde, zorda kaldığında inançlarını savunmak konusunda tereddütler göstermiştir. 12 Eylül darbesi sonrasında MHP Davası'nda yargılanırken, mahkemeye söylediği "biz içerdeyiz fakat düşüncelerimiz iktidar olmuştur" anlamındaki sözleri ve bu uzlaşma yaklaşımı, önceden kendisiyle birlikte olan birçok ülkücü kadronun kızgınlığına neden olmuştur. Oysa Türkeş'in geçmişinde, zorda kaldığında ya da mahkeme önünde, uzlaşmanın ötesinde davasından dönme olayının örneği de az değildir.

Konu, kitabımızın konusuyla doğrudan bağlantılı olmamakla birlikte, önemli bulduğum bir nedenden dolayı bu ikili tutuma ilişkin bir örnek vermek istiyorum. Binlerce demokratın ve "davadan dönen" yüzlerce ülkücünün ölümüne neden olan bu ırkçı liderin, yansıtmak istediği karakter ile yaşadığı karakter arasındaki fark, faşist demagojinin ne derece gerçek dışı olduğunu göstermek bakımından ilginç ve yararlı olabilir. Bu, bütün faşist liderlerin de ortak özelliğidir. Örneğin Mussolini, çevresine, "erkek tip" görünümü vermek için hiçbir gösteriyi kaçırmamıştır. Davasına sıkı sıkıya bağlı lider imajı vermeye çalışan Türkeş de zora gelişlerde davadan dönmeye hazır bir tiptir.

Türkeş'in, tutuklu bulunduğu 12 Temmuz 1944 tarihinde savcı Kâzım Alöç'e gönderdiği mektubu aşağıda aynen veriyorum. Mektup, Türkeş tarafından eski harflerle yazılmıştır ve 1 Mayıs 1967'de, Yeni Gazete'de, Kâzım Alöç'ün anılarında yayınlanmıştır:

" Çok Sayın Yüzbaşım,

"Taşıdığım milli duyguların verdiği heyacanlarla, hiç düşünmediğim ve hatırımdan geçirmediğim manaları da ifade edebilecek olan şeyleri yazdığımı sorguya çekildikten sonra anlamış bulunuyorum.

Fakat lütfen emin olmanızı isterim ki, ben bunları kat'iyen bir maksatla yazmış değilim. Edebi ve parlak cümleler yazmış olmak için millete şamil umumi bir mana kastederek yazdım.

Otuzsekiz günden beri anlatılmaz bir elem ve ızdırap içindeyim. Vatanımı, milletimi, cumhuriyetimi çok severim...

Şimdi sizlerin beni affetmenizi, bir an evvel tahliye etmenizi istirham ediyorum. Bundan sonra kendi vazifemle meşgul olacağıma sözveriyorum.

Otuzsekiz günden beri maddi ve manevi büyük bir ızdırap ve elemler içindeyim. Bu kadarı artık bana kâfi görmenizi istirham ederim. Cezadan maksat, insanları ıslah etmek olduğuna göre, bu mevkufiyetimin bana büyük bir ibret teşkil edeceğine inanmanızı da istirham ederim. Beni bir an evvel tahliye etmenizi arzeyleyerek, saygılarımı sunarım.

İmza

Üsteğmen Alpaslan Türkeş

254 Bu yazı, 11-12 Aralık 1994'te, sayın S. Türkoğlu ile birlikte vermek üzere hazırlandığımız, Kürt -Türk Dostluk Girişimi (Köln) ve F. Ebert Stiftung'un birlikte planladıkları; "Irkçılık, milliyetçilik ve Türkiye'de sola yansıması" genel içerikli hafta sonu semineri için tezlerdir. Seminerde tartışılması amacıyla ortak tebliğ olarak sunulması düşünülmekteydi. Fakat ne yazık ki seminer, organizasyonda ortaya çıkan aksamalar nedeniyle gerçekleştirilemedi. Milliyetçilik gibi ırkçılığın da bir mitos olduğu, bir yanılsama olduğu; ve milliyetçilik ile ırkçılık arasındaki çizginin soğan zarı kadar bile kalın olmadığı günümüz dünyasında, ırkçılığa yönelen dikkatlerin öncelikle milliyetçiliği irdelemek, didelemek zorunda oldukları bilinciyle yazıyı bir belge olarak tartışmaya sunuyorum.

255 Bkz: Benedict Anderson; Ernest Gelner; Eric Hobsbawm;Georg Elwert

Anderson, Benedict, *Hayali Cemaatler*, Çev: İ. Savaşır, Metis Yay. 1993

Hobsbawm, E.J. *Milletler Ve Milliyetçilik*, Çev: Osman Akınhay, Ayrıntı Yay. 1993.

KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ

abç: "altını ben çizdim" ya da "italikler bana aittir" sözü için kısaltma.

age: "adı geçen eser" cümlesi için kısaltma.

altèritè: bir başkası olma, başkasılık.

anti-semitizm: Yahudi karşıtlığı, Yahudi düşmanlığı.

antropoloji: insanbilim; insanlık tarihinin değişik alanlarını inceleyen genç bir bilim dalı.

antropometri: fizik antropolojinin bir kolu. İnsanda, canlı ya da iskelet üzerinde belirli kurallara bağlı kalarak yapılan ölçü alma işlemiyle ilgili araştırma dalı.

apartheid: Güney Afrika Cumhuriyeti'nde siyah-beyaz ırk ayırımcılığı. Güncel dilde (yanlış olarak) genel anlamda siyah-beyaz ayırımcılığı için de kullanılmaktadır.

brakisefal: yuvarlak kafa; kafa endeksi 81-85.9 arası olanlar.

cins: canlıların sınıflandırılmasında başvurulan kategorilerden biri olup, bir tür ya da ortak filojenetik kökene sahip birkaç türü kapsamına alır.

discrimination: ayırımcılık.

dolikosefal: uzun kafa; kafa endeksi 71-75.9 arası olanlar.

eugènique: döl arıtma; ırk ıslahı.

èugeniste: döl arıtıcı.

èugenizm: yararsız sayılan genlerin üremesini engelleyip, yararlı sayılan genlerin üremesini destekleyerek canlıların genetik mirasını ıslah etmeyi amaçlayan yöntemlerin tümü: Güdümlü çiftleşmeler ya da ırklar arası evliliklerin yasaklanması yoluyla ırkın özelliklerinin korunması, ıslah edilmesi düşüncesi. Nazi Almanyası'nda bu politikanın klasik örneği "İnsan Harası" diye adlandırılan, aynı ırktan kişileri "çiftleştirme çiftlikleri"dir.

filojeni: herhangi bir canlı grubundaki evrim sürecinin tarihi; üst taksonların kökeni ve evrimi.

fizik antropoloji: insan toplumları arasında görülen biyolojik farklılıkların nedenini, evrimini ve bunların bir kuşaktan ötekine geçiş biçimini inceleyen bilim dalı.

frenoloji: canlı yaratıkların, özellikle insanın davranışlarını, doğuştan olan yetenekleri ve bunların beyin kabuğundaki yerleri açısından ele alarak inceleyen bilim disiplini.

gen: kromozomlar üzerinde bulunan gametler sayesinde bir kuşaktan ötekine iletilen ve bireyin özelliklerini ve gelişimini kontrol eden kalıtım birimi

genetik: biyolojinin, canlılarda kalıtsal özelliklerin bir kuşaktan ötekine geçiş biçimini inceleyen kolu.

genotip: bireyin genetik yapısını oluşturan kalıtsal özelliklerin tümü.

geosantrizm: dünyanın, evrenin merkezi olduğu ve diğer bütün gezegen, güneş ve yıldızların dünyanın çevresinde döndüğünü savlayan düşünce.

Habsburg prognatizması: Altçenenin öne doğru uzantılı hali.

heliosantrizm: güneşin, gezegen sistemimizin merkezi olduğunu savlayan düşünce.

hèrèditè: soyaçekim; herhangi bir canlının, genetiksel olarak özelliklerini kendi atalarından alması.

heterofobi: insanın, kendini bağlı hissettiği grubun dışında kalanlara karşı duyduğu, genellikle saldırgan eğilimlere yol açabilen korku ve düşmanlık eğilimi.

hiperdolikosefal: çok uzun kafa, kafa endeksi 70.9'dan küçük olan kafa.

hiperplatiriniyen: çok geniş burunlu.

homosantrizm: insanı canlıların efendisi ve en yetkin canlı olarak savlayan düşünce.

kraniyoloji: kafatası bilimi; kafatası ölçümlerinden yola çıkarak insan davranışları ve yeteneklerine ilişkin sonuçlar elde etmeyi hesaplayan bir araştırma alanı. Bilim olarak önerildi, fakat bu öneri rağbet görmedi.

ksanthoderm: sarı derili

ksenefobi: yabancı korkusu.

lebensraum: "yaşam alanı"; Hitler ve genel olarak emperyalist teorinin savı. Bir ulusun kendini yaşatabilmek için gereksinim duyduğu sömürgeleri kapsayan alan. Üstün ırkın yaşaması için sömürge halklarının köleliğine gereksinim vardır. Sömürgeler, bu nedenle üstün ırkın yaşam alanlarıdır.

leptoriniyen: dar burunlu.

leukoderm: beyaz derili.

melonederm: siyah derili.

mestizo: beyaz-kızılderili melezi.

Mezopotamya: Sümer, Babil ve Asur gibi en eski ve büyük uygarlıkların doğduğu bölgedir. İki ırmağın arasındaki bölge anlamındadır. Fırat ve Dicle nehirlerinin arasında kalan verimli topraklardır. Mezopotam-

ya'nın batısında Suriye ve Arabistan çölü, kuzeyinde Anadolu ve doğusunda İran vardır. Mezopotamya'nın kuzeyinde çok eski uygarlıklara ilişkin gömütler bulunmuştur. Buradaki uygarlıkların MÖ. 400 yıllarında çanak çömlek ve kumaş üretip ticaret yaptıkları saptanmıştır.

mezoriniyen: orta genişlikte burunlu

mezosefal: orta yuvarlaklıkta kafa; kafa endeksi 76-85.9 arası olanlar.

Mongoloid lekesi: bkz: sağrı lekesi.

mulatto: Siyah-Beyaz melezi.

pangermanizm: Bütün Almanların tek ulus olarak, tek devlet altında toplanmasını savlayan emperyalist politik düşünce.

pantürkizm: bütün Türklerin tek bir ulus olarak tek bir devlet altında toplanmasını isteyen emperyalist (yayılmacı) politik düşünce.

platirini: yassı burun.

platiriniyen: geniş burunlu.

prognatizma: yüzün öne doğru çıkıntısı.

sağrı lekesi: Mongoloid lekesi; derinin derin tabakalarında iri pigment hücrelerinin yığılmaları sonucu ortaya çıkan maviden griye değişik renklerde görülen, 2 mm ile 50 mm arasında değişen uzunluğa sahip, ileri yaşlarda kendiliğinden kaybolan bir leke. İnsan topluluklarının bazılarında çok sık (Javalılarda yüzde 99, Çinlilerde yüzde 98), bazılarında ise çok seyrek (Anadolu Türklerinde yüzde 3,7; Almanlarda yüzde 2) görülür. Mongoloid ırk grubuna giren toplumlarda sıkça görüldüğü için bu adı alır.

sefalometre: pergele benzeyen bir ölçüm aleti.

sexismus: cinsiyet ayırımcılığı.

soy: aralarında kan bağı bulunan, tekyandanlık ilkesini izleyen akrabalık grupları.

takson: canlıların sınıflandırma şemasında kullanılan kategori; bir birim olarak kabul edilen organizma grubu.

taksonomi: canlıları kuramsal açıdan sınıflandırma bilimi.

Töton [örneğin Chamberleain'a göre: Cermen, Kelt, Slav, Lâtin ve Kuzey Avrupa ülke halkları]

y.a.g.e: metinde kendisiyle bağ kurulan sözkonusu yazara ilişkin "yukarıda adı geçen" eser.

y.a.g.y.: yukarıda adı geçen yerde.

İSİMLER SÖZLÜĞÜ

AHMED NAİM, (Babanzâde): Bağdat mektupçularından Mustafa Zihni Paşa'nın oğludur. 1872'de Bağdat'da doğdu. Bağdat'ta rüştiye mektebini bitirdikten sonra İstanbul'a gelerek Galatasaray Sultanisi ve Mektebi Mülkiye'yi bitirdi. Değişik alanlarda devlet memurluğu yaptı. Dârülfunun Edebiyat Fakültesi'nde felsefe, psikoloji, ahlâk, mantık, metafizik dersleri öğretim üyeliği yaptı. Bir dönem Darülfünun rektörlüğü de yapan Ahmed Naîm, üniversite reformu sonrasında yeni kurulan İstanbul Üniversitesi bünyesine alınmadı. 13 Ağustos 1934'te öldü. Önemli yapıtları: İslâmda davayı kavmiyet (1914); Hikmet Dersleri (1919); İlm-i mantık (1919); Tevfik Fikret'e dair (1920); Ahlâk-ı İslâmiye esasları (1924). Bunların dışında çok sayıda yazı ve çevirisi söz konusudur.

AMMON, Alfred Otto (1842-1916): Alman düşünürü. Irkçılık düşüncesinin kurucularındandır. Antropometrik okul adıyla tanımlanan toplumbilim dalında çalışmalar yapmıştır. Garnizonları gezip binlerce askerin kafatası ölçümlerini alarak ırk tanımlamalarına gitmiştir. Darwinci evrim teorisini ırkçılığın bilimsel zemini haline getirebilmek için yorumlamıştır. Başlıca yapıtı: Toplumsal Düzen ve Onun Doğal Temelleri (1895).

ANTİPHON (MÖ.V. yy'ın ikinci yarısı): Atinalı, sofist düşünür. Aslında MÖ. V. ve VI.yy'larda Yunanistan'da yaşayan Antiphon isimli birçok düşünür ve önemli şahıs var. Fakat, burada söz konusu ettiğimiz Antiphon, Ksenophanes ve Aristoteles'in eserlerinde adı ve düşünceleri geçen ve Hakikat isimli yapıtın yazarı olan kişidir. Bu yapıt günümüze ulaşmamıştır. Biz de kendisine ilişkin bilgileri özellikle Aristoteles'ten almaktayız. Yaşamı hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Matematik, evrenbilim ve ruhbilim dersleri verdi. Eşitlikçi bir anlayışa sahiptir. İnsanlar arasında doğadan gelen hiçbir farkın olmadığını savunur.

ANTİSTHENES (Atina, MÖ. 444-MÖ.365): Yunan filozof. Kynikler okulunun kurucusu. Georgias'ın derslerini dinledi, sonra Sokrates'in öğrencisi oldu. Yapıtlarından, birkaç küçük parçadan başka günümüze ulaşabileni yoktur. Diogenes'in öğretmenidir. İnsanın koyduğu (Nomos) her şeyin, doğanın koyduğu (Physis) her şeye aykırı olduğunu savunur.

ARİSTOTELES (MÖ. 384-322): Yunan filozofu. Genç yaşta Atina'ya gelerek Platon'un Akademia'sına girdi. Burada yirmi yıl boyunca eğitim gördü, öğrencilik yaptı. Platon öldükten sonra Akademia'nın başına geçmeyi ummaktaydı, fakat bu gerçekleşmedi. Platon'un yeğeni okulun başına geçirilince, "adam kayırmacılık yapıldığı" iddiasıyla olaya kızdı, küstü ve Atina'yı terkedip Anadolu'ya geçti. Makedonya kralı II. Philippos (Filip)'in daveti üzerine, veliaht İskender'in (o zamanlar 13 yaşında olan Büyük İskender) eğitmenliğini yaptı. İskender iktidara geldikten sonra ise tekrar Atina'ya dönerek Lykeion'u (Lise) kurdu. Burada derslerini gezinerek vermekteydi. Bu nedenle okul "gezinimciler" olarak da adlandırılır. İskender'in ölümünden sonra, Aristoteles'in düşmanları, ondan öç almak için "dinsizlik" suçlamasıyla hakkında kampanya yürüttüler ve yargılanmasını istediler. Başına gelecekleri (Sokrates'e oynanan oyunun benzeri) tahmin ettiği için yeniden ama bu kez ("Atinalıları felsefeye karşı ikinci bir günah daha işlemekten kurtarmak için") kaçarak Atina'dan ayrıldı. Aristoteles'in unutulan (bir mahzende kapalı kalan) yapıtları Çiçero Roma'sı döneminde, Rodoslu Andronikos tarafından keşfedilip yayınlanarak insanlığın düşünce tarihi arşivlerine katılabilmiştir. *Organon, Ethika, Politika, Athinalıların Devleti, Physika ve Metafizik* önemli eserleri arasındadır. Kurduğu okul Lykeion, Justinianos tarafından MS.529 yılında kapatılıncaya kadar varlığını sürdürdü. Düşünceleri daha sonra Hıristiyanlığın resmi görüşleri olarak kabul edildi.

ATSIZ, Hüseyin Nihal (İstanbul, 1905-İstanbul, 1975): Türk yazar ve tarihçisi. Irkçı-faşist hareketin ideolog ve önderlerindendir. 1931'de ırkçı-turancı görüşleri savunan *Atsız Mecmua*; 1933-43 arası *Orhun*, 1952'de *Orkun*, 1964'de *Ötüken* dergilerini çıkarttı. Başlıca yapıtları: *Yolların Sonu* (Şiir, 1946); *Bozkurtların Ölümü* (1946), *Bozkurtlar Diriliyor* (1949), *Deli Kurt* (1958) vb.. isimli romanlar; *Edirneli Nazmi* (1934), *Türk Tarihi Üzerine Toplamalar* (1935), *Osmanlı Tarihine Ait Takvimler* gibi tarih araştırmaları vardır. Düşünceleri belirgin bir ırkçılık ve Turancılık idealine dayanır.

BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı (İstanbul, 1886-Ankara, 1978): Türk eğitimci ve yazar. 1908'den 1933'e (1933'de yapılan üniversite reformu ile kadrodışı bırakılana kadar) öğretim üyeliği; 1942-50 arası milletvekilliği; 1942-57 arasında TDK Terim Kolu Başkanlığı yaptı. Roman, öykü ve eğitim konulu 100 civarında yapıtı vardır.

BERNHARDI, FRIEDRICH Von (1849-1930): General, Alman yazar. 1898-1901 yılları arasında Alman genelkurmayının tarih bölümünün yöneticiliğini yaptı. Pangermenizmin askerî kuramcısıdır. *Deutschland und der nächste Krieg* (Almanya ve Gelecek Savaş) ve *Unsere Zukunft* (Geleceğimiz) isimli kitapları savaş ve Alman politikaları konusundaki görüşlerini içerir.

BERNIER, François (1620-1688): Fransız düşünürü ve bilimadamı.

BLUMENBACH, Johann Friedrich (Gotha, 1752-Göttingen,1840): Alman doğabilimcisi. Antropolojinin kurucularından sayılır. *De generis humani varietate nativa* (İnsan Irklarının Doğuşu) ve *Specimen physiologiae comparatae* (Karşılaştırmalı Fizyoloji Örnekleri) isimli yapıtlarıyla tanınmıştır.

BİNET, Alfred (Nice, 1857-Paris 1911): Fransız ruhbilimci ve fizyolog. Fizyolojik ruhbilim laboratuvarının gelişiminde önemli katkısı oldu. Fransız deneysel ruhbiliminin kurucusu olarak tanımlanabilir. Zeka gelişkinliğinin ölçülebilmesi için çalışmalar yaptı. Kendi adıyla da adlandırılmış olan metrik-zeka ölçeğinin iki yaratıcısından biridir. Yapıtları: *La Psychologie du raisonnement* (Usavurmanın Psikolojisi-1886); *Magnétisme animal* (Hayvansal Magnetik-1887); *Les Altérations de la personnalité.* (Kişilik Bozuklukları-1892); *Introduction à la psychologie expérimentale* (Deneysel Ruhbilime Giriş-1894); *L'Âme et la Corps* (Ruh ve Beden-1905); 1903'de yayınladığı *Etude expérimentale de l'intelligence* (Zekanın Deneysel İncelemesi) isimli araştırmasını yayınlayınca, Fransız eğitim bakanlığı tarafından, geri zekalı çocukların saptanabilmesinde yararlanılabilecek bir metot bulmakla görevlendirildi. Theodore Simon ile birlikte, bu görevi yerine getirmek için yaptığı çalışmalar sonucunda, zeka testleri olarak bilinen ilk metrik zeka ölçeğinin yaratıcılarından birisi oldu.

BRUNO, Giordano (Nola-Napoli, 1548-Roma, 1600): İtalyan filozof. Soylu bir ailenin üyesidir. Küçük yaşlardan başlayarak iyi bir eğitim gördü. 1576'da Roma'da, dine karşı söylemleri nedeniyle, egemenler tarafından "din sapkınlığı"yla suçlandı. Böylesi bir suçun cezası ölüm olduğu için Cenevre'ye kaçtı. Fakat, düşüncelerini savunmaya amansızca devam etti. Cenevre'de de Calvinciler ile çatışmaya başladı. Bu kez Toulouse'a ve oradan Paris'e gitti. 1582'de Sorbonne Üniversitesi'nde bir kürsü sahibi oldu. Avrupa'da dolaşarak, çağının çok ilerisinde olan (materyalist ve özgürlükçü) görüşlerini savundu. Venedik soylularından Mocenigo'nun çağrısı üzerine ve onun himayesinde Venedik'e gitti. Fakat, düşüncelerinden ödün vermediği için kısa bir süre sonra Mocenigo ile de zıtlığa düştü. Ve Mocenigo onu papalığa teslim etti. Bruno, kendisine yöneltilen din sapkınlığı suçunun cezası ölüm olmasına karşın, yargılanması sırasında da düşüncelerinden hiç ödün vermedi ve sonuna kadar savundu. Ölüme mahkum edildi. Roma'da, 1600 yılında, *Campo dei Fiori* meydanında diri diri yakılarak öldürüldü. Kitapları yakıldı. Bruno'nun, çağına göre oldukça ileri gelişkinlikte olan düşüncelerini, hümanist ve özgürlükçü bir etik ile yoğrulmuş materyalist bir dünya anlayışı olarak özetleyebiliriz. Galileo'nun çağdaşı olan (Venedik'te Galileo ile de tanışır) Bruno, ondan farklı olarak, yargı önünde de tavizsizliğiyle özgür düşüncenin savu-

nuculuğunun en yiğit örneğini teşkil eder. Başlıca yapıtları: *İl Candelaio* (Şamdancı); *La cena de le ceneri*, 1584; *Della causa principio et uno* (Neden, İlke ve Birlik Üzerine, 1584); *Spaccio de la bestia trionfante*, 1584; *De l'infinito universo et mundi.* (Sonsuz evren ve dünyalar üzerine, 1585); *De gl'heroici furori* (Yiğitçe Öfkeler Üzerine, 1585).

BOZKURT, Mahmut Esat (Kuşadası, 1892-İstanbul, 1943): Türk siyasetçisi. Hukukçu. İstanbul'da Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra İsviçre'de Lozan ve Freiburg üniversitelerinde öğrenimini devam ettirdi. Kurtuluş Savaşı'na katılmak için Anadolu'ya geçti. TBMM'nin birinci döneminden başlayarak, yaşamının sonuna kadar İzmir milletvekili olarak görev yaptı. 1922-23 yıllarında İktisat Bakanlığı, 1924-30 yılları arasında Adalet Bakanlığı yaptı. Ankara Hukuk Fakültesi'nin kuruluş çalışmalarında yer aldı. Ankara Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde anayasa ve devletler hukuku dersleri verdi. *Türk İhtilâlinde Vatan Müdafaası* (1934); *Atatürk İhtilâli* (1940) gibi yapıtları vardır.

BUFFON, Georges Louis Leclerc. Comte de Buffon; (Montbard, 1707-Paris, 1788): Fransız doğabilimci ve yazar. 1733'te Fransa Bilimler Akademisi'ne girdi. 1739'da kraliyet bahçesinin yönetimiyle görevlendirildi. 1749'dan 1804 yılına kadar, *Histoire Naturelle* (Doğa Tarihi) üzerine çalıştı ve *Histoire de la Terre* (Yerkürenin Tarihi) isimli 34 ciltlik yapıtını gerçekleştirdi. Linné'nin sınıflandırmasına fazla sistematik olduğu için karşı çıktı. Evrenin yavaş bir değişimle oluştuğunu ve canlı türlerinin de bugünkü durumlarıyla var olmadıklarını ileri sürdü. Böylece, evrimci kuramın öncülüğünü yapmış oldu. Bilimin bağımsızlığı düşüncesini savunurdu.

CAMPER, Petrus; (Leiden, 1722 - Lahey, 1789): Hollandalı anatomist ve doğabilimci. İnsanın zeka gelişkinliği ile yüz açısının büyüklüğü arasında bir ilişkinin varlığına dayanan ırkçı düşünceyi ilk ortaya atanlardandır.

CHAMBERLAIN, Houston Stewart; (Portsmouth yakınında Southsea, 1855 - Bayreuth, 1927): Tarihçi-felsefeci Okul'un ünlü isimlerindendir. Britanyalı bir generalin oğludur. Önce Dresden'e, daha sonra Viyana'ya yerleşti. Richard Wagner'in kızı Eva ile evlendi. Kan ve ırk bağına bağlı bir anlayışla, pangermenizm hareketinin önde gelen kuramcılarındandır. 1899'da yazdığı *Die Grundlagen des 19 Jarrhunderts* (19. yüzyılın Temelleri) ve 1925'de yayınladığı *Rasse und Persönlichkeit* (Irk ve Kişilik) isimli yapıtları ırkçı düşüncenin başyapıtları olarak sayılır.

DARWIN, Charles (Shrewsbury, 1809-Down, 1882): İngiliz doğabilimcisi. 1831'de Üniversiteyi bitirdikten sonra, botanikçi Henslow'un desteğiyle doğabilimci olarak Beagle Gemisi ile beş yıl süren bir yolculuğa

çıktı (1831-1836). Bu geziye ilişkin yolculuk notları 1840-43 arasında *Zoology of the Voyage of the Beagle* (Beagle Gezisi Zooloji Notları) adıyla yayınlandı. 1859'da ünlü temel yapıtını yayınladı; *On the Origin of Species* (Türlerin Kökeni). Bu yapıtıyla evrimci düşünceyi kanıtlamaktaydı. 1871'de yayınladığı *The Descent of Man and Selection in Relation to Sex* (İnsan Soyunun Türemesi Ve Cinsiyete Bağlı Ayıklanma) adlı yapıtı da birincisi kadar büyük tartışma yarattı. Bütün canlı türlerinin bir evrim sonucu ve doğal ayıklanmaya bağlı kalarak değişim gösterdiğini ve insanın da bu evrimin bir noktası olduğunu savunan tezleri, teolojik "yaradılış" iddialarını sağlam kanıtlarla çürütüyordu. Başlangıçta kilise çevrelerinden büyük tepki gördüyse de sonradan kilise Darwinci görüşlerle uzlaşma eğilimi içine girdi.

DARWIN, Erasmus (Elston, 1731-Derby, 1802): İngiliz botanikçi ve şair. *The Botanic Garden* (Botanik Bahçesi-1795), *Zoonomia or the Laws of Organic Life* (Zoonomia ya da Organik Yaşamın Yasaları -1796), ve *The Temple of Nature or the Origin of Society* (Doğa Tapınağı ya da Toplumun Kökeni-1803) isimli yapıtlarıyla evrimci görüşlerin ilk haberciliğini yapmaktaydı.

DİOGENES (Sinop, MÖ. 404-MÖ. 323): Yunanlı filozof. Antisthenes'in öğrencisidir. Kynikler'in en tanınmış ismidir. Günümüze kadar kalabilmiş bir eseri yoktur. Onun yaşamını ve düşüncelerini diğer düşünürlerin eserlerinden öğreniyoruz. Köledir. Daha sonra efendisinin çocuklarının eğitimcisi olur. Platon'a göre, her mevsim yalınayak dolaşan, bir fıçı içerisinde yaşayan biridir. Onunla ilgili olarak anlatılan şu öykü çok tanınmıştır: Makedonya İmparatoru Büyük İskender gezinirken, bir kumsalda, güneş altında dinlenmekte olan Diogenes'e rastlar. Büyük düşünüre bir isteğinin olup olmadığını sorar. Diogenes'in yanıtı Kynik felsefenin en özlü ifadesidir: "Gölge etme, başka ihsan istemem." Yine bir gün, elinde bir fener ile güpegündüz Atina sokaklarında dolaşırken, ne aradığını soranlara yanıt olarak verdiği "insan arıyorum" sözü de ünlüdür.

FİCHTE, Johann Gottlieb (Rammenau-Saksonya, 1762-Berlin, 1814): Alman filozofu. Dinbilim okudu. Birçok yerde dersler verdi. Başlıca yapıtları: *Über den Begriff der Wissenschaftslehre* (Bilimsel kavramı üzerine, 1794); *Grundlage der gesamten Wissenschaftslehre* (Tüm bilimsel öğretinin temeli, 1794); *Grundlage des Naturrechts und Prinzipien der Wissenschaftslehre* (Bilim kuramının ilkelerine göre doğal hukukun temeli, 1796); *System der Sittenlehre nach den Prinzipien der Wissenschaftslehre* (Bilim ilkeleri açısından ahlâk dizgesi, 1798); *Reden an die Deutsche Nation* (Alman ulusuna söylevler, 1808).

GALTON, sir Français (1822-1911): İngiliz bilim insanı. Evrimci bilim insanı Charles Darwin'in yeğeni. Evrim kuramı, antropoloji, soyarıtım, ruhbilim, istatistik alanlarında çalışmalar yaptı. Temel yapıtları: 1869'da

yayınlanan *Hereditary Genius* (Kalıtsal Yetenekler), 1883'de yayınlanan *İnquiries into Human Faculty and its Development* (İnsan Yeteneği Ve Gelişimi Üzerine Araştırmalar) ve 1889'da yayınlanan *Natural İnheritance* (Doğal Kalıtım).

GALİLEO (Pisa, 1564-Arcetri, 1642): İtalyan gökbilimci ve fizikçi. Fizik ve gökbilim alanlarında birçok yasanın ortaya çıkarılmasını gerçekleştirdi. 1609'da gerçekleştirdiği bir dürbün ile gökcisimlerini incelemeye başladı. Kopernik sistemini doğrulayan çalışmalarını sunmaya başladı. O zamana kadar Kopernik'in ileri sürdüğü tezler sadece bir varsayım olarak kabul edildiği için kilise çevrelerinin fazla tepkisini çekmemişti. Fakat Galilei (Galileo) sadece bir fizikçi ya da matematikçi gibi davranmakla yetinmedi, gerçeğin dile getirilmesi için filozofça konuşmanın da gereğini dile getirdi. "Yer'in devinimsizliğinin yadsınması, o günlerde neredeyse bütünüyle kiliseye bağımlı olan resmi öğretimin temellerinde yer alan aristotelesçi dünya görüşleriyle çelişmekle kalmamakta, aynı zamanda İncil'in dünyanın başlangıcı konusunda sözcük anlamında yorumlanan bölümlerine de ters düşmekteydi." (B. Larousse.) 1632'de yayınlanan Dialogo (Kardinal Bellarmin'in önerisine karşın), sadece bir varsayım olarak kendini sınırlamadı. Bunun üzerine Engizisyon tarafından yargılandı. Galileo, mahkemede, düşüncelerini fazla savunmadı. Diz çökerek, iddialarının doğru olmadığını söylemek zorunda kaldı. (Onun, ayağa kalkarken "Eppur, si muove! Ama gene de Dünya dönüyor" diye haykırdığına ilişkin iddialar kanıtlanamamış söylenceden başka bir şey değildir.) Mahkeme onu mahkum etti. Engizisyon'un gözetiminde villasında yaşamasını izin verildi. 1642'de öldü. Temel yapıtları: *Dialogo,* 1632; *Saggiatore,* 1632; *Sidereus Nuncius,* 1610 ve pek çok sayıda küçük kitap.

GOBINEAU, Joseph Arthur de (1816-1882): Fransız diplomat, yazar. Tarihçi-felsefeci okul (L'ecole historico-philosophique)'un ünlü temsilcilerindendir. Gazetecilik ve roman yazarlığından sonra, 1853-1855 arasında yayınladığı dört ciltlik *Essai sur l'inégalité des races humaines* (Irklararası Eşitsizlik Üzerine Deneme) isimli yapıtlarıyla sergilediği ırkçı düşünceler ile ünlendi. Irklar arasında hiyerarşik bir sıralanmanın varlığını; Ari ırkın (ve, diğer dallarından farklı olarak, bu ırkın en saf temsilcisi durumunda olan Germenler ve İngilizlerin) en soylu ırk olduğunu savunmaktadır.

GORGİAS (Leontium-Sicilya, MÖ. 483 - Larisse-Teselya, MÖ. 380): Yunanlı filozof ve retorikçi. Bir dönem Atina'da retorik dersleri verdi. Bu sanatın öğretiminden çok para kazandığı için Delphoi tapınağına altından bir heykelini koydurtmuş. Empodekles'in öğrencisiymiş. Çok uzun yaşamak istermiş ve bunun nedenini soranlara şu yanıtı vermiş: "İhtiyarlığı suçlamak için hiçbir neden bulamadım." "Uyku" ile "ölüm"ü kardeş olarak tanımlar. Ünlü üç ilkesi şöyledir: 1) Hiçbir şey yoktur,

2) Varsa bile insan için kavranılamaz, 3) Kavranılsa bile dilegetirilemezdir (başkalarına anlatılamaz). Temel yapıtı, *Peri Physeos e per Tu Me Ontos* (Doğa ve Yokluk Üzerine) isimli yapıtıdır. Fakat bu yapıtı günümüze ulaşamamıştır. Varlığın görüntüden ibaret olduğunu savunur. Daha sonraları, Platon, ünlü eserlerinden birini *Gorgias* ya da *Retorik Üzerine* adıyla yazacaktır. Gorgias'ın kişiliği ve düşünceleri üzerine bilgilerimizin pek çoğunu bu yapıttan alırız.

GOTTFRİED FEDER (27-01-1883, Würzburg, 24-09-1941, Murnau): Alman politikacı. Ekonomist. 1924-33 yılları arasında Alman ırkçı faşist parti olan, Hitler önderliğindeki NŞDAP'nın teorisyenlerindendir. Parti programı Feder tarafından kaleme alınmıştır. Hitler'in özel emriyle, parti ileri gelenleri arasında da NSDAP Programı'nın Hitler'in dışında tek yorumcusu olarak kaldı. Özel sermayenin bütünüyle devletleştirilmesi görüşünü savunmaktaydı. Yahudi düşmanlığı sorunu onun düşüncelerinde ağırlıklı olarak ortaya çıkar. Daha önceki ırkçı kuramcıların bazılarının Yahudilere yönelik düşüncelerindeki ikirciklikleri ortadan kaldıran tezler ortaya attı. Hitler, NSDAP Programına bütünüyle egemen olan Feder'in düşüncelerini bir süre savundu. Fakat iktidara gelir gelmez özel sermaye ile bağ kurup bu sektörün haracını almaya başlayınca özel mülkiyeti yeniden ve hararetle savunmaya başladı. Özel sermayenin önemini kavramıştı. Bu doğrultudaki politik eğilimi değişmeye başlayınca Feder'de gözden düşmeye başladı.Birçok yazar Feder'in fazla abartılmaması gerektiğini savunur. Oysa Feder güçlü bir pratikçi olmamasına rağmen etkili bir ırkçı kuramcıdır. Hitler üzerinde büyük bir saygınlık, güven ve etki gücü kazanmıştır.

HAMMURABİ: Mezopotamya'nın büyük küçük şehir devletlerini birer birer zaptederek Sumer ve Akkad ülkelerini bir imparatorluk halinde birleştirip merkezi bir devlet kuran kıraldır. Eski Babil soyunun onbir kıralının altıncısıdır. MÖ. 1728 ile MÖ. 1686 yılları arasında, 43 yıl hükümdarlık yaptığı sanılıyor.Onun zamanında Babil şehri en parlak devrini yaşamıştır. Hammurabi'nin tarihteki önemi, sadece hükümdar olarak değil, ama daha önemlisi; yazılı hukukun ilk bütünlüklü örneklerinden en önemlisi olan ve adıyla andığımız, 282 maddelik *Hammurabi Kanunları*'nın yaratıcısı olmasındandır.

HEINE, Heinrich (Düsseldorf, 1797-Paris, 1856): Büyük Alman romantiklerinin sonuncusu olan Alman yazar. Bir Yahudi ailenin çocuğu. Hukuk okudu. Başlangıçta, romantizm akımına ilgi duydu ve Hegel'in felsefi görüşlerinin etkisindeydi. Devrimci mirasın devamı olarak değerlendirdiği Napoléon'un hayranıydı. Liberal düşüncelerinden dolayı Almanya'nın birçok şehirlerinde yapıtları sansür edildi. 1830 Devrimi sonrası Fransa'ya geçti ve ömrünün sonuna kadar burada yaşadı. Almanya ile Fransa arasındaki dostluğun gelişimi için yoğun çaba gösterdi. Başlıca yapıtları: ***Lirik intermezzo, Almansor, Ratcliff,*** (1823);

Die Heimkehr (Dönüş) (1823-24); *Die Nordsee* (Kuzey Denizi) (1825-26); *Buch der Lieder* (Şarkılar Kitabı) (1827); *Reisebilder* (Seyahat Tabloları); *Atta Troll* (1843); *Deutschland, ein Wintermärchen* (Almanya, Bir Kış Masalı) (1844); *Romanzero* (1851). Yapıtlarının içinde özellikle Reisebilder içinde yer alan *Das Buch Le Grand ..* (Büyük Trampet) ve ünlü şiirleri *Lorelei* ve *Die schlesischen Weber* ile tanınır.

HERAKLEİTOS, Efesli (MÖ.550 - MÖ.480): Yunanlı filozof. Krallık ailesindendir. Antidemokratik düşünceleriyle bilinir. Hareket kavramı felsefesinin temelini oluşturur. Hareket, karşıtlıklardan oluşur, karşıtları birleştiren akıl ise logos'dur. Felsefesinin ve metinlerinin anlaşılmasının zorluğundan dolayı *Karanlık Herakleitos* olarak adlandırılır.

HİTLER, Adolf (Yukarı Avusturya-Branau, 1889 - Berlin, 1945): Alman devlet adamı, NAZİ Partisi lideri, diktatör. 1914'te Bavyera ordusuna katıldı. 1919'da Drexler tarafından kurulan Alman İşçi Partisi'ne (Deutsche Arbeiterpartei) girdi.1921'de, Drexler'i safdışı bırakarak partinin adını Alman Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei-NSDAP) olarak değiştirdi ve partinin lideri oldu. 1923 Kasım'ında Münih'te giriştiği darbe başarısızlıkla sonuçlandı ve tutuklandı. Beş yıl hapis cezası aldı. Dokuz ay tutuklu kaldı ve bu arada cezaevinde *Mein Kampf* (Kavgam) isimli eserini yazdı. 30 Ocak 1933'te Hindenburg tarafından şansölyeliğe (başbakanlık) atandı. İlk iş olarak parlamentoyu feshetti. 5 Mart seçimlerinde oyların yüzde 46'sını aldı. 23 Mart'ta şansölye olarak dört yıllığına tam yetki aldı. 2 Ağustos 1934'te Hindenburg'un ölümü üzerine Hitler Reichführer ünvanıyla devlet başkanlığı ve şansölyelik görevlerini birlikte üstlendi. Yapılan referandumda halkın yüzde 88'i bu durumu onayladı. 1938'de silâhlı kuvvetler başkomutanlığını da kendisi üstlendi. 13 Mart 1938'de Avusturya'yı Almanya'ya kattı. II. Dünya Savaşı başlamış, 1941'de bütün Avrupa'yı Almanya'ya katmıştı. SSCB'ye saldırdı fakat başarısız oldu. 2 Şubat 1943'te Stalingrad'dan ve 6 Haziran 1944'te Normandiya'dan ikinci cephenin açılması üzerine yenilgi başladı. 30 Nisan 1945'te tabancayla, Berlin'deki karargâhında intihar etti. Cesedi karargâhta yakıldı.

HOMEROS (MÖ. IX. yy): İonyalı büyük Yunan şairi. Yaşamı üzerine kesin bir şey bilinmiyor. İlyada ve Odysseia destanlarını onun yazdığı sanılmaktadır. Sözlü olarak, yaklaşık 300 yıl dilden dile aktarılan destanlar MÖ.VI. yüzyılın sonunda Atinalı tiran Peisistratos ve oğlu Hipparkhos'un çabalarıyla yazıya aktarıldı.

HUTTON, James (Edinburgh, 1726-1797): İskoçyalı kimyacı ve yerbilimci. Theory of the Earth (Yer Kuramı-1785) adlı yapıtıyla, kayaların oluşumunu yanardağlara bağlayan volkan tezini ortaya attı. Bu düşünce,

elbette doğanın evrimci yorumlanışının ilk bilimsel öncüllerinden biriydi.

HUXLEY, Thomas Henry (Ealing, 1825-Londra, 1895): İngiliz fizyolog. Darwin'in dostlarındandı. Doğanın evrimi kuramını bütün gücüyle destekledi. The Oceanic Hydrozoa (Okyanus Hidraları-1858), Evidence as to Man's Place in Nature (İnsanın Doğadaki Yeriyle İlgili Kanıtlar-1891) vb. Bu sonuncu eserde, insan ile antropoid maymunlar arasındaki benzerliği ortaya çıkarmaya çalışmaktadır.

İbn HALDUN (Veliyettin Ebu Zeyd Abdurrahman bin Muhammet et-Tunusi) (Tunus, 1332 - Kahire, 1406): Arap bilgini. İslâm tarihinin yetiştirdiği en büyük tarihçi, toplumbilimci, filozof olarak kabul edilir. İçinde sürgün ve hapis yatmak da olan hareketli bir yaşamı vardır. İleri sürdüğü tarih ve toplumbilim felsefesi, kendinden sonraki birçok düşünürü ve özellikle son dönem Osmanlı aydınlarını fazlasıyla etkilemiştir. "İnsan, yardımlaşma gücünü sağlayan ve asabiye'ye yol açan enerjiyi yitirir (asabiye, bireyi kendi toplumsal grubuna bağlayan gücü dile getiren terimdir). Asabiye'nin her azalışı, toplumsal birlik ve direncin güçten düşmesi anlamına gelir; ortadan kalkması ise büyük imparatorlukların çöküş nedenidir. Ama, asabiye kendi yıkımı için çalışır, çünkü fetih yoluyla imparatorluklar kurma olanağını sağlayan da odur." (B. Larousse.) Temel yapıtları, Kitâb ül-iber ve divan ül-mübteda ve'l-haber fi eyyam il-arabi ve l'ecemi ve'l-berber ile Mukaddime'dir.

KALLİKLES (MÖ. V. yy.): Yunanlı sofist filozof. Platon'un yazdığı Gorgias isimli eserden tanımaktayız. Yaşamı üzerine başka bir bilgiye sahip değiliz. Düşünceleri olağanüstü boyutta Hitler'in düşüncesine benzer. Düşünceleri özetle şöyledir: Kuvvet erdemdir, kuvvet tek başına yetenektir, kuvvetsize karşı üstünlüktür. Üstün olanın yaşama hakkı olması gerekir. Bu anlamda, kuvvet'in zayıfı ezmesi, bağımlı kılması, yok etmesi bu üstünlüğünün hakkıdır ve haktır. Bu doğaya uygunluktur. Doğada eşitlik yoktur. Hak, kuvvetli olanındır.

KANT, Immanuel (Königsberg, 1724-1804): Alman filozof. Matematik, fizik ve felsefe okudu. Yapıtları: De igne (doktora tezi-1755), Dissertatio (mantık ve metafizik profesörlüğüne atanmasını sağlayan tez-1770). Daha önceki bütün yazılarını kapsayan Kritik der reinen Vernunft (Mutlak Aklın Eleştirisi) 1781'de yayınlandı. Kitap pek anlaşılamadı. Bunun üzerine, biraz da Vernunft'un anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla 1783'te, Prolegomena zu einer jeden künftigen Metaphysik, die als Wissenschaft wird auftreten können (Gelecekte Bilim Olarak Ortaya Çıkabilecek Her Türlü Metafizik İçin Hazırlayıcı Bilgiler) isimli yapıtını yayınladı.1785'te Grundlegung zur Metaphysik der Sitten (Töreler Metafiziğini Temellendirme) isimli etik kitabını yazdı.

1788'de en önemli yapıtlarından biri olan Kritik der praktischen Vernunft (Pratik Aklın Eleştirisi) yayınlandı. Die religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft (Basit Aklın Sınırları İçinde Din) isimli yapıtı birtakım baskılara karşın yayınlandığında olağanüstü başarı elde etti. Der Streit der Fakultäten (Yetilerin Çatışması) adlı eserini yayınlayabilmek için, kendisine destek olmayan sansürcü imparator Friedrich Wilhelm II'nin yerine Friedrich Wilhelm III'ün çıkmasını beklemek zorunda kaldı ve ancak 1798'de yayınlayabildi. Metaphysik der Sitten (Töreler Metafiziği) Bunların dışında çok fazla sayıda kitabı ve yayınlanmış yazısı vardır.

KONFÜÇYÜS (Şandong, MÖ. 552-MÖ. 479): Çinli filozof. Yaşamı üzerine, ikinci kuşaktan takipçilerinin yazdığı Lunyü (Seçmeler) isimli yapıttan bilgi almaktayız. Öğretisi, aslında toplumsal bir ahlâk (etik) öğretisi olmasına karşın, yarattığı öğreti Konfüçyüsçülük adıyla dinsel bir nitelik kazanmıştır. O da ünlü Yunan düşünürleri gibi, yaşamının büyük bir bölümünü, öğrencilerine kendi öğretisini öğretmekle geçirdi. Çağında, Lu yönetimi tarafından önemli görevlere getirildiği fakat öğretisini uygulamaya yeterli yetkilerle donatılmadığı için ilkelerini uygulamada başarılı olamadığı söylenmektedir. Bunun üzerine istifa edip yeniden kendi yaşamına dönmüştür. Devletin bütün yönetimini kendisine bırakacak bir senyör (bey) bulmak amacıyla 13 yıl boyunca dolaşıp durmuştur. Böylesi bir girişimin de başarısız kalması sonucunda tekrar Lu eyaletine dönerek yaşamının sonuna kadar burada ders vermeye devam etmiştir. Konfüçyüsçülük, yaklaşık iki bin yıldan fazla zaman Çin felsefesini ve toplumsal yaşamını doğrudan etkiledi. Kore, Japonya, Vietnam gibi Çin'e yakın ülkelerde de büyük ilgi gördü.

KSENOPHANES (MÖ. VI-V. yy): Yunanlı filozof. Elea Okulu'nun kurucusu. Felsefesi, öğrencisi Parmenides tarafından geliştirildi. Yapıtlarından günümüze çok küçük birkaç parça kalmıştır.

LAMARC, Jean-Babtiste (Bazentin-Picardie, 1744-Paris, 1829): Fransız doğabilimcisi. Dönüşümcülüğü savunan bir bilimcidir. Aslında botanikçi olmasına karşın, Musèum'a, omurgasız hayvanlar kürsüsüne atandı. Ömrünün sonuna kadar bu kürsüde çalıştı. 1795'te Bilimler Akademisi'ne seçildi. Dönüşümcülüğün babası olarak kabul edilir. Canlıların evrimini açıklayan bir kuramı ortaya attı. Yaşamında pek tanınmadı, yoksulluk içindeki yaşamının son yıllarını kör olarak geçirerek öldü. Önemli yapıtları: Poire ile birlikte Encyclopèdie botanique (Botanik Ansiklopedisi), Recherches sur les causes des principaux phènoménes physiques (Temel Fizik Olaylarının Nedenleri Üstüne Araştırmalar-1793.), Recherches sur l'organisation des êtres vivants (Canlı Varlıkların Düzenlenmesi Üstüne Araştırmalar-1802), Hydrogéologie (Hidrojeoloji-1802), Philosophie zoologique (Zooloji Felsefesi-1809), Système analytique des connaissances de l'homme (İnsan Bilgilerinin

Analitik Sistemi-1820) ve nihayet omurgasız hayvanların doğal tarihi üzerine olan en büyük yapıtını yayınladı.

LAPOUGE, Vacher de (1854-1936): Fransız düşünürü. L'école antropométrique=İnsanölçer Okulu'nun kurucusu. Antropolog, biyolog ve sosyologdur. Çağdaş ırkçılık öğretilerinin kurucularındandır. Kafatasçılık diye de bilinen ırkçı akımın (Otto Ammon ile birlikte) kurucusudur. Başlıca yapıtları: 1896'da yayınlanan Les Sélection Sociales (Toplumsal Ayıklanmalar), 1899'da yayınlanan L'Aryen son Rôle Social (Arya, Toplumsal Rolü) ve 1909'da yayınlanan Race et Milieu Social (Irk ve Toplumsal Çevre).

LINNAEUS: bkz; Linné, Carl von.

LINN..., Carl von (Råsthult, 1707-Uppsala, 1778): İsveçli doğabilimci ve hekim. Cins ve tür adı vererek çift adlandırma sistemine göre çok sayıda bitki ve hayvanın sınıflamasını (taksometri) gerçekleştirdi. Taksometrinin ilk bilimsel oluşturucusudur. Bu sistem onun adıyla anılır. Genera plantarum (1737) ve Species plantarum (1753) temel yapıtlarıdır. Systema Naturea isimli yapıtı insan ırklarının sınıflamasını içerir.

LYELL, sir Charles (Kinnordy, 1797-Londra, 1875): İskoç yerbilimci. 1832'de, Londra Krallık Koleji'nde yerbilim dersleri vermekle görevlendirildi. 1833'te, ders notlarından oluşan yapıtı Principles of Geology (Yerbiliminin İlkeleri) yayınlanır yayınlanmaz bilim çevrelerinde büyük bir etki uyandırdı. Döneminde, Darwin de bu yapıttan çok fazla etkilenmişti. Lyell, doğanın Kutsal Kitap'a uygun yorumunun sakıncaları üzerinde duruyordu. Evrimci düşüncenin ilklerindendir.

MALTHUS, Thomas Robert (Surrey, 1776 - Claverton, 1834): İngiliz iktisatçı. 1788'de Anglikan rahibi oldu ve Albury (Surrey) bölgesi rahipliğine getirildi. An Essay of the Principle of Population as it Affects the Future İmprovement of Society (Nüfus İlkesinin Toplumun Gelecekteki Gelişmesi Üstündeki Etkileri Konusunda Bir Deneme) isimli yapıtını 1798'de imzasız olarak yayınladı. Bu yapıtla hemen ünlendi. 1805'te Haileybury'de, Hindistan Şirketi'ne bağlı Haileybury Koleji'nde tarih ve ekonomi politik profesörü oldu. 1815'te An İnquiry into the Nature and Prrogress of Rent (Rantın Niteliği Ve Gelişimi Üzerine Bir Araştırma), 1820'de Principles of Political Economy (Ekonomi Politiğin İlkeleri), 1827'de Definitions in Political Economy (Ekonomi Politikte Tanımlar) isimli yapıtlarını yayınladı. Aritmetik olarak artan üretime karşılık geometrik olarak artan nüfus varsayımından yola çıkarak, savaşlar, doğal afetler, salgın hastalıklar gibi ortaya çıkan toplu ölümlerin doğada gıda-nüfus dengesinin sağlanmasına hizmet ettiğini söylemektedir. Barışçı insan iradesinin bu dengenin sağlanmasını engellediğini düşünür. Savaşları kutsar.

MEMMI, Albert: Temel yapıtları: L'homme dominé (1968); Racisme, Encyclopaédia Universalis (1972)

MİLTON, John (Londra, 1608-1674): İngiliz şair, siyasetçi ve tanrıbilimci. Hümanist ve her türlü inanç özgürlüğünden yanadır. 1641'de Cromwell Devrimi'nin en ünlü sözcüsüdür. Fakat, daha sonra devrimin burjuvaziye yakınlaşmasından hoşlanmayarak uzaklaşmaya başladı. Giderek Levellers Hareketine ve halkçı radikal akıma katıldı. Of Reformation Touching Church Discipline in England (İngiltere'de Kilise Reformunda Disiplin) ve The Reason of Churc-government Urg'd against Prelaty (Kilise Yönetiminin Papaz Sınıfına Karşı Oluşunun Nedeni); 1644'te Of Education (Eğitim Üstüne); 1644'te, basın özgürlüğünün mutlaklığını savunan Areopagitica; 1649'ta, kralın idamını savunan Eikonoklastas (İkona Kırıcı); 1667'de baş yapıtı sayılan Paradise Lost'u yazdı. 1671'de Paradise Regained'i ve Samson Agonistes'i yayınladı. Kendisinin yayınlanmasından çekindiği ve uzun yıllarda hazırlanmış olan yapıtı De doctrina christiana ise Hıristiyanlığa devrimci bir bakış getiriyordu.

NIETZSCHE, Friedrich (Röcken, 1844 - Weimar, 1900): Alman filozof. 1869'da Basel Üniversitesi klasik felsefe profesörlüğüne atandı. İlk yapıtı Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste Musik (Kısaca, Trajedyanın Doğumu diye bilinen) ilk yapıtıyla birlikte büyük tartışmaların odağı haline geldi (Ocak, 1872). 1874'te, iki yıl için fakültesinin dekanlığına atandı. 1879'da sağlık nedenleriyle görevinden ayrıldı. Menschliches, Allzumenschliches (İnsanca, Çok İnsanca) isimli yapıtın ilk iki ciltinden sonra Unzeitgemässe betrachtungen (Zamana Aykırı Düşünceler) isimli dört ciltlik yapıtını tamamladı. (1873-76). Daha sonra, 1881'de Morgenröte (Gün-doğuşu), 1882'de Die fröhliche Wissenschaft (Neşeli Bilgi), 1883-85'te Also Sprach Zarathustra (Böyle Buyurdu Zerdüşt), 1886'da Jenseits von Gut und Böse /İyiliğin ve Kötülüğün Öte Tarafı) 1887'de Zur Genaologie der Moral'i yayınladı. Götzendämmerung (Putların Çöküşü), Der Fall Wagner, Der Antichrist (Deccal), 1908'de Ecco Homo isimli yapıtını yazdı. 1889'da Torino'da bir sokakta yığılıp kaldı ve yaşamının sonuna kadar artık hiç konuşmadı.

POLIAKOV, L.: Temel yapıtları: Hommes et bêtes. Entretiens sur le racisme (1975); Le racisme (1976); Bréviaire de la haine (1951); Le III. Reich et les Juifs (1959. J. Wulf ile birlikte.)

PEARSON, Karl (Londra, 1857-1936): Büyük Britanyalı bilim insanı. Matematikçi, istatistikçi, genetikçi. İstatistik biliminin kurucularındandır. Üniversitede uygulamalı matematik ve mekanik okuttu. Daha sonra genetik okuttu ve bu bilim dalını teorik temellerine oturttu. 1902'de Biometrika adlı dergiyi kurdu. sosyaldarwinizmin kurucusudur.

PLATON (Atina, MÖ. 427- Atina, MÖ. 348-47): Yunanlı filozof. Soylu bir ailenin çocuğudur. Sokrates'in ölümüne kadar öğrencisi oldu. Sonra Güney İtalya'dan Mısır'a uzun bir geziye çıktı. Pythagorasçılarla tanıştı. MÖ. 387'ye doğru Atina'ya dönerek, düşüncelerini öğrettiği Akademia isimli okulu kurdu. Dostu Dionysios'un tiran olması üzerine Siracusa'ya gitti ve orada "tiranı, adil bir yönetime döndürme" çabasında bulundu. Fakat bu girişiminde başarılı olamadı. MÖ. 361'de benzeri bir girişimde daha bulunmasına karşın bu çabasında da başarılı olamadı. Ölümünden sonra Akademia'nın başına yeğeni Speusippos geçince, en parlak öğrencilerinden biri olan ve Akademia'nın başına geçme umutlarını taşıyan Aristoteles küserek Akademia'dan ayrıldı. Platon'un yazılı yapıtlarının bütünü günümüze kadar ulaşabilmiştir. Ayrıca Aristoteles de hocası Platon'un derslerinde sözlü olarak aktardığı birçok bilgiyi kendi yapıtlarına aktarmış ve bu sayede bunlar da günümüze kadar ulaşabilmiştir. Platon, yapıtlarını Sokrates ile konuşmalar biçiminde yazmıştır. Çok fazla sayıda yapıt sahibidir. Sokrates'in Savunması, Kriton, Küçük Hippias, Gorgias, Devlet, Devlet Adamı en çok tanınan eserlerindendir. Kritias ve Yasalar (Nomoi) isimli diyalogları ise, sağlığında tamamlanamamış ama ölümünden sonra düzenlenerek yayınlanmıştır. Platon, bilgelerin (filozofların) devleti yönetmesi düşüncesini savunduğu için yıllarca kendisinin bir gün yönetici olacağını düşlemiş ama bu hiçbir zaman gerçekleşmemiştir. Platon, gelmiş geçmiş bütün filozoflar arasında, etkisi en uzun süreli olarak devam etmiş en büyük iki filozoftan (diğeri de Aristoteles olmak üzere) biridir, denilebilir. Kurduğu okul (Akademia) yaklaşık 900 yıl varlığını sürdürmüş, Justinianos tarafından MS. 529 yılında (Aristoteles'in kurduğu okul Lykeon ile birlikte) kapatılmıştır. Fakat düşünceleri daha sonra da üstelik daha güçlü olarak etkisi devam ettirmiştir. Hıristiyanlık ve müslümanlık, büyük oranda Platon'un düşünceleri üzerine oturtulmuştur.

PROTAGORAS (MÖ. 486-MÖ. 410): Yunanlı sofist filozof. Atina'da uzun süre kaldı. Sokrates ve Perikles ile tanıştı. Sicilya ve güney İtalya'yı dolaştı. Yeniden Atina'ya geldi fakat düşüncelerinden dolayı dinsizlikle suçlanınca oradan kaçmak zorunda kaldı. Sicilya'ya giderken bir deniz kazasında öldü. Günümüze yapıtlarından sadece bazı parçalar kalmıştır. Hareket kavramına verdiği önemle Herakleitosçu'dur. Bilgilerimizin tek kaynağının duyumlar olduğunu savunan bir düşünce sistemi vardır. Duyumlar insandan insana değişeceğine göre "insan her şeyin ölçüsüdür" der. Konuşma sanatına da önem veren Protagoras, konuşmada içeriğin doğru ya da yanlışlığına önem vermediği için Sokrates'in düşmanlığını kazanır.

PYTHAGORAS (Sisam, MÖ. 570 - Metapontion, 480): Yunanlı matematikçi, filozof. Limnili bir ailenin çocuğu. Polykrates'in tiranlığı döneminde Kroton'a göç etmek zorunda kaldı. Güney İtalya'da ve daha sonra Yu-

nanistan'da çok etki yaratan ve kendi adıyla anılan ekolün kurucusu. Bilim ve felsefeyle bütünleşmiş bir dinî bir topluluk oluşturdular. Teokratik ve aristokratik muhafazakâr bir yönetim yanlısı idi. Bu nedenle, demokratların baskısı sonucunda Kroton'dan da ayrılıp Metapontion'a yerleşti. Düşünceleri, daha sonra pythagorasçılar tarafından geliştirildi. Fakat, daha sonraki takipçileri gerçekte ona ait olup olmadığı belli olmayan birçok düşünceyi de ona yamadılar.

RIZA NUR, Dr. (Sinop, 1878 - İstanbul, 1942): Türk siyaset adamı. Askerî tıbbıyeyi bitirip doktor oldu. Bir süre askerî doktorluk yaptıktan sonra siyasete atıldı. II. Meşrutiyet'in ilânından sonra Sinop mebusu seçildi. İttihat ve Terakki Cemiyeti'ndeki grüplaşmalarda, ilericilerin oluşturduğu Hizbi terakki grubu içinde yer aldı. İttihatçılarla görüş ayrılığına düştü ve onlardan ayrılarak Ahrar Fırkası'na geçti. Bundan sonraki yaşamında İttihatçılarla olan siyasal çekişmeleri nedeniyle birkaç kez tutuklandı. 31 Mart olayından sonra yurtdışına çıktı. Daha sonra, İttihatçılara muhalif olarak oluşturulan Hürriyet ve İtilâf Fırkası'nın kurucuları arasında yer aldı. Bir yandan da Halaskâr Zabitan grubunu desteklemekteydi. İttihatçıların iktidarı döneminde birkaç kez hapis ve sürgün cezasına çarptırıldı. 1920'de yeniden mebus seçildi. Meclis-i Mebusan, işgal kuvvetleri tarafından 18 Mart 1920'de basılınca, Anadolu'ya geçerek TBMM'ne katıldı. Ankara'da kurulan ilk hükümette Milli Eğitim Bakanı oldu. Sonra, uzun süre Sağlık ve Sosyal Bakanlığı görevini üstlendi. Lozan'da ikinci delege idi. Sonra Mustafa Kemal'e muhalefetinden dolayı Türkiye'yi terketmek zorunda kaldı. Ancak Atatürk'ün ölümünden sonra yeniden dönebildi. Birçok yapıtı vardır. 12 ciltlik Türk Tarihi önemli yapıtlarından biridir. Hayat ve Hatıratım isimli dört ciltlik eseri ise, yaşadığı döneme ışık tutan önemli bir belgeseldir. Yapıtları, Türkiye'de ancak 1960'lı yıllardan sonra serbestçe yayınlanabilmiştir.

ROSENBERG, Alfred (1893-1946): Estonya kökenli, Rus tabiyetiyle doğan Alman ırkçı-faşist düşünürü. Sonradan Alman vatandaşı olmuştur. Hitler ile birlikte 1923 Birahane Baskını'na katılmıştır. 1930'da milletvekili olarak Reichstag'a girdi. 1941 yılında, işgal altındaki Doğu ülkelerinden sorumlu Reich bakanlığına atandı. Hitler iktidarı döneminde Ukrayna'nın Germenleştirilmesi için katliamlar ve sürgünler düzenlemiştir. Hitler'in yenilmesinden sonra Nürnberg Mahkemeleri tarafından yargılanarak ölüm cezasına çarptırıldı ve 16 Ekim 1946'da Nürnberg'de idam edildi.1930'da yazdığı Der Mythos des 20. Jahrhunderts (XX. yy Efsanesi) isimli yapıtla ortaya sürdüğü düşüncelerle Nazizm'in teorik kurucusu olmuştur. Hitler'in belli başlı akıl hocalarından biridir.

SCHOPENHAUER, Arthur (Dantzig, 1788 - Frankfurt am Main, 1860): Alman filozof. 1820'den itibaren Berlin'de profesör. Dünyanın (ve yaşa-

mın) bir görüntüden ibaret olduğunu savunan bir anlayışıa sahipti. 1818'de yayınlanan Die Welt als Wille und Vorstellung (İrade Ve Tasarım Olarak Dünya) isimli yapıtında sunduğu düşünceler, Alman idealizminin mantıksal sonuçlarının trajik bir biçimde ifadelendirilişinden başka bir şey değildir. Gerek bireye gerekse dünya ve yaşama ilişkin düşünceleri oldukça kötümserdir. Birey bencildir. Ahlâk da bu bencillik üzerine oturmuştur. Die beiden Grund probleme der Ethik (Ahlâkın İki Temel Sorunu - 1840) ve Parerga und Paralipomena (Dermeçatma Yazılar-1851) isimli yapıtlarında böylesi bencil bir ahlâk anlayışının temellerini ortaya atar.

SOKRATES (Alopeke-Attike, MÖ. 470-Atina MÖ. 399): Yunanlı filozof. Sokrates'in kimliği ve yapıtları konusu başlıbaşına bir araştırma konusudur. Çünkü, yazılı eseri olmayan bu ünlü düşünürün düşüncelerini başta Platon olmak üzere birçok filozoftan ve birbirine zıt yorumlarla öğrenebilmekteyiz. Sürekli olarak Atina'da yaşadığı bilinmektedir. Kısa süreli Atina dışı yolculuklarından birini Apollon tapınağınındaki "Kendini tanı" yazısını görmek ve tapınak kâhinine (biliciye) danışmak amacıyla Delphoi'ye gitmek için yapmıştır. Apollon kâhininin "dünyanın en bilge kişisi Sokrates'tir" demesi üzerine, "nasıl olur, benim bildiğim tek şey hiçbir şey bilmediğimdir" sözünü söyleyerek itiraz etmiştir. Daha sonra Atina'ya dönüp, her sınıf ve meslekten kişiye "ne bildiklerini" sormuş ve aldığı yanıt üzerine geliştirdiği tartışmalarla onların "hiçbir şey bilmediklerini" kanıtlamaya başlamıştır. Sonuçta, insanların, "hem bir şey bilmediklerini; hem de bir şey bilmediklerini bilmediklerini" söyleyerek, kendisinin onlardan farkının hiç olmazsa "bir şey bilmediğini bildiği" olduğunu söyleyerek Apollon kâhininin yargısının doğruluğuna karar vermiştir. Geleneklere karşı olan tutumu ve tanrılara yönelik ironik söylemleri nedeniyle, gençliği ayartarak yoldan çıkarmak; Atina tanrılarıyla alay etmek ve yeni tanrılar uydurmak; mevcut gelenekleri sarsmak gibi suçlamalarla yargılanarak ölüm cezasına çarptırılmıştır. Kendisine, bir zehir olan Baldıran otu şerbeti içirilerek cezanın infazı istenmiştir. Ölümünden önce kendisini kaçırarak kurtarmak isteyen dostlarına, "Atina'nın yasaları yararıma iken onlardan yararlandım, zararıma olduğu zaman onlara uymaktan kaçınmam vatandaşlığa sığmaz; hem ben ölmüyorum, ruhum yeni bir yaşama başlıyor" diyerek zehiri içmiştir.

SPENCER, Herbert (Derby, 1820 - Brighton, 1903): İngiliz filozof. Toplumların da doğal evrime bağlı olarak geliştikleri tezini savunur. The Principles of Psychology (Ruhbilimin İlkeleri-1855), First Principles (İlk İlkeler -1862), The Principles of Biology (Biyolojinin İlkeleri-1864) ve The Principles of Sociology (Toplumbilimin İlkeleri -1877-1896) başlıca önemli yapıtlarıdır. Irkçı, sosyaldarwinist akımının öncülerindendir.

SPENGLER, Oswald (Blankenburg, 1880 - Münih, 1936): Alman filozof. Der Untergang des Abendlandes (Batı'nın Gerilemesi-1914, yayınlanışı 1918) isimli yapıtıyla tanındı. Alman nasyonal-sosyalistler tarafından bazı düşünceleri tutulmakla birlikte Hitler'i de eleştiren bir tutuma girdi. Toplumların da biyoloji yasalarına bağlı olarak yaşadıkları tezini savunur. Irkçı biologizm akımının öncüsüdür. Der Mensch und die Technik (İnsan Ve Teknik -1931) ve Jahre der Entscheidung (Karar Yılları-1933) diğer önemli yapıtlarıdır.

STERN, William (Berlin 1871; Kuzey Karalina, 1938): Alman filozof ve ruhbilimci. I.Q. (zekâ katsayısı) formülünün yapıcısıdır. Almanya'da Breslau ve Hamburg'da profesörlük yaptı. Hitler döneminde ABD'ye göç etti ve Duka University'de dersler verdi. Özellikle çocuk psikolojisi ve kişilik üzerine çalışmalar yaptı. Önemli yapıtları: Person und Sache (Birey ve Eşya-1906-1924); Die Differentielle Psychologie in ihren metodischen Grundlagen (Yöntemsel İlkeleri Açısından Farklar Psikolojisi-1911); Die Intelligenz der Kinder und Jugendlichen (Çocuklarda ve Gençlerde Zekâ-1916); Allgemeine Psychologie auf personalisticher Grundlage (Kişisel İlkeleri Açısından Genel Psikoloji-1935).

THEOGNİS (Magaralı)(MÖ. VIII. yy.): Yunanlı şair. Evrendeki Kaos'tan başlayarak dünyanın yaratılışını ve eski Yunan tanrılarının (Uranos, Khronos ve Zeus) ortaya çıkışını anlatan bin dizelik bir mitolojik şiiri vardır. Tanrıların soykütükleri de yapıtında yer almaktadır.

THORNDİKE, Edward Lee (Williamsburg, Massachusetts 1874-Montrose, New York, 1949): Amerikalı ruhbilimci. Davranış alanı ve öğrenme konusundaki çalışmalarıyla, deneysel ruhbilimin gelişmesinde büyük pay sahibi oldu. Amerika'da, pedagoji alanında büyük etki sahibi oldu. Zekâ farklılıklarının ırksal farklılıklara denk düştüğünü savunur. Önemli yapıtları: Animal Intelligence (Hayvan Zekâsı. 1898-1901); An Introduction to the Theory of Mental and Social Measurement. (Zihinsel ve Toplumsal Ölçüm Kuramına Giriş. 1904); Educational Psychology (Eğitimsel Ruhbilim. 1913-14); Psychology of Wants, Interest and Attitudes (İstek, İlgi ve Davranış Ruhbilimi. 1935).

THRASYMAKHOS (Korintos-Kadıköylü) (MÖ. V. yy.): Antik çağda, Atina'da yaşamış Yunan sofisti. Yapıtlarından günümüze ulaşabileni olmamış, hepsi kaybolmuştur. Onun düşüncelerine ilişkin bilgileri başka filozofların yapıtlarından öğrenmekteyiz.

TOGAN, Ahmet Zeki Velidî (Başkırdıstan-Sterlitamak, 1890-İstanbul, 1970): Türk tarihçisi ve siyaset adamı. Kazan üniversitesinde okudu. Sonra birçok okulda Arap edebiyatı ve Türk tarihi dersleri okuttu. Çarlık Rusyası döneminde (1916), Ufa müslümanlarının temsilcisi olarak

Duma'ya (meclis) seçildi. Ekim devriminden sonra (1920) Başkırdıstan Devlet başkanı oldu. Sonra Sovyet yönetimiyle anlaşmazlığa düştü ve Türkistan'da Sovyetlere karşı mücadeleye girişti. Bu mücadele başarısızlıkla sonuçlandı. Bunun üzerine ülkesini terkederek Avrupa'ya ve sonra Türkiye'ye geldi. İstanbul Üniversitesi'nde "Umumi Türk Tarihi" dersleri öğretmenliğine başladı. (1927). 1932'de resmî ideoloji ile karşıtlığa düşünce görevinden uzaklaştırıldı. Bunun üzerine Viyana'ya gitti ve doktorasını yaptı. 1935-39 yılları arasında Bonn ve Götingen üniversitelerinde İslam bilimleri dersleri okuttu. Tekrar İstanbul Üniversitesi'ne döndü, ama kısa bir süre sonra Irkçılık-Turancılık Davası'nda yargılandı. Başlıca yapıtlarından örnekler: Bugünkü Türkili (Türkistan) ve Yakın Tarihi (1942); Umumi Türk Tarihine Giriş (1946); Tarihte Usûl (1950); Türklüğün Mukadderatı Üzerine (1970).

TREITSCHKE, Heinrich von (1834-1896): Alman düşünürü. Tarih felsefecisidir. Berlin Üniversitesi'nde tarih profesörlüğü yaptı. Milliyetçi bir tarih anlayışı geliştirmişti. Prusya'nın resmî tarihinin yazıcısıdır. Liberal Parti'den milletvekili oldu. Başyapıtı: 1879-94 tarihleri arasında yayınlanan beş ciltlik Deutsche Geschichte im 19. Jahrhundert. (XIX. yy. Almanya Tarihi)

TÜRKEŞ, Alpaslan (Hüseyin Feyzullah) (Lefkoşa-Kıbrıs, 1917): Türk ırkçı-faşist hareketinin önderlerinden. 1938'de Harp Okulu'nu bitirdi. Yüzbaşı rütbesindeyken Irkçılık-Turancılık Davası'nda yargılandı. Kurmay albayken, 27 Mayıs 1960 askerî darbesinde aktif görev aldı. Ülke yönetimine el koyan Milli Birlik Komitesi'nde yer aldı. Sivil yönetime dönülmesine karşı çıkan ve 14'ler diye tanımlanan grup içinde yer aldı ve önce tutuklandı, sonra emekliye sevkedildi. Sivil politikaya, 1965'de, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) saflarında katıldı. Kısa zamanda parti genel başkanlığına getirildi ve Ankara'dan milletvekili seçildi. Parti'nin adı Şubat 1969'da Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) olarak değiştirildi. Parti, faşist parti anlayışına göre askerî bir disiplinle örgütlenmeye başladı. Türkeş, görüşlerini Dokuz Işık Doktrini adını verdiği ilkelerle özetliyordu: "Milliyetçilik, ülkücülük, ahlâkçılık, ilimcilik, toplumculuk, köycülük, hürriyetçilik ve şahsiyetçilik, gelişmecilik ve halkçılık". Daha sonra milletvekilliği ve parti genel başkanlığı devam eden Türkeş, Demirel'in kurduğu çeşitli kabinelerde başbakan yardımcılığı görevlerinde de bulundu. 12 Eylül askerî darbesinde tutuklanan ve yargılanan Türkeş, sonradan yine hakların iade edilmesine ilişkin bir yasadan yararlanarak Meclis'e girmeyi başardı. Başlıca yapıtları: 1944 Milliyetçilik Olayı (1968); Türkiye'nin Meseleleri (1969); Yeni Ufuklara Doğru (1972); Dokuz Işık (1977).

KAYNAKÇA

ANSİKLOPEDİ-SÖZLÜK-ANONİM

Büyük Larousse. Milliyet Yay.

Felsefe Ansiklopedisi. Hançerlioğlu, Orhan. Remzi Kitabevi.

İslâm Ansiklopedisi. Milli Eğitim Basımevi.

Kitabı Mukaddes. Eski ve Yeni Ahit. (Tevrat ve İncil.) Birleşmiş Kitabı Mukaddes Cemiyetleri Yay.

Kur'ân-ı Kerîm, Aydın, Osman. Aydın Yay.

Kur'ân-ı Kerîm. Diyanet İşleri Başkanlığı Yay. 1987.

Kur'an Ansiklopedisi, Dursun, Turan. Kaynak Yay.

Kur'ân-ı Kerîm Tefsîri. Ateş, Süleyman. Milliyet Yay.

Temel Britannica.

Temel Toplumbilim Terimleri Sözlüğü. Ozankaya, Özer. Savaş Yay. 3. baskı. 1984.

Toplumbilim Sözlüğü. Hançerlioğlu Orhan. Remzi Kitabevi, 1986.

Türk (İnönü) Ansiklopedisi. Milli Eğitim Basımevi.

TEMEL BAŞVURU KAYNAKLARI

Anderson, Benedict. ***Hayali Cemaatler,*** Çev: İ. Savaşır, Metis Yay. 1993.

Başoğlu, Muzaffer Şerif. ***Irk Psikolojisi,*** Üniversite Kitabevi, 1943.

de Fontette, François. ***Irkçılık,*** Çev: Haldun Karyol, İletişim Yay. 1991.

Hobsbawm, E.J. ***Milletler ve Milliyetçilik,*** Çev: Osman Akınhay, Ayrıntı Yay. 1993.

Lévi-Strauss, Claude. ***Irk ve Tarih,*** Metis Yay. 1985.

Özbek, Metin. ***İnsan ve Irk,*** Remzi Kitabevi, 1979.

Şenel, Alâeddin. ***Irk ve Irkçılık Düşüncesi,*** Bilim ve Sanat Yay. 1984.

Vallois, Henri V.. ***İnsan Irkları,*** Çev: Seniha Tunakan, A.Ü. DTCF Yay. 1965.

Wallerstein, E. Balibar. ***Irk, Ulus, Sınıf.*** Çev: Nazlı Ökten, Metis Yay. 1993.

GENEL KAYNAKÇA

A.B.D Ulusal Bilimler Akademisi, ***Bilim ve Yaratılışçılık,*** Çev: Engin U. Akkaya, Sosyal Yay. 1985.

Alp, Tekin. ***Kemalizm,*** Cumhuriyet Gazete ve Matbaası, 1936.

Altaylı, Mürşit. ***Türk Milliyetçi-Toplumcu Doktrininin Umumi Esasları, Dinamik Ana Stratejiler (DAS),*** Balkan Yay. İstanbul, 1969.

Amin, Samir. ***Avrupa Merkezcilik,*** Çev: Mehmet Sert, Ayrıntı Yay. 1993.

Anderson, Benedict. ***Hayali Cemaatler,*** Çev: İ. Savaşır, Metis Yay. 1993.

Arsebük, Güven. ***İnsan ve Evrim,*** TTK Yay. 1990.

Arsel, İlhan. ***Arap Milliyetçiliği ve Türkler,*** A.Ü. Huk. Fak. Yay.

Arvasî, S. Ahmed. ***Türk-İslâm Ülküsü,*** üç cilt, Burak Yay.

Ataöv, Türkkaya (Çev.) ***Siyonizm ve Irkçılık,*** (Siyonizm ve Irkçılık Üzerine Uluslararası Sempozyum-1976), Birey ve Toplum Yay. 1985.

Aulard, A. ***Fransız İnkilâbının Siyasî Tarihi,*** Çev: Nazım Poroy, TTK Yay. (üç cilt), 1944-45.

Baltacıoğlu, İsmayıl Hakkı. ***Türke Doğru,*** Türkiye İş Bankası Kültür Yay. 1972.

Başoğlu, Muzaffer Şerif. ***Irk Psikolojisi,*** Üniversite Kitabevi, 1943.

Ben-Amittay, Jacob. ***Siyasal Düşünceler Tarihi,*** Savaş Yay. 1983.

Berkes, Niyazi. ***İslâmlık, Ulusçuluk, Sosyalizm.*** Bilgi Yay. 1975.

Beyerchen, Alan D. ***NAZİ Döneminde Bilim,*** Çev: Haluk Tosun, Alan Yay. 1985.

Beşikçi, İsmail. ***Türk Tarih Tezi, Güneş-Dil Teorisi ve Kürt Sorunu,*** Komal Yay. 1977.

Bozkurt, Mahmut Esat. ***Atatürk İhtilâli,*** Türk İnkılâbı Tarihi Enstitüsü Derslerinden, İ.Ü. Yay. 1940.

Burns, Edward McNall. ***Çağdaş Siyasal Düşünceler,*** 1850-1950 Çev: Alâeddin Şenel, Birey ve Toplum Yay. 1984.

Cassirer, Ernst. ***Devlet Efsanesi,*** Çev. Necla Arat, Remzi Kitabevi, 1984.

Cassirer, Ernst. ***İnsan Üstüne Bir Deneme,*** Çev: Necla Arat, Remzi Kitabevi, 1980.

Çelebi, Ahmet. ***Mukayeseli Dinler Açısından Yahudilik,*** Kalem Yay. 1978.

Çobanoğlu, Abdurrahman. ***İslâmın Anlaşılmasının Önündeki Engeller,*** İhtar Yay. 1992.

Darwin, Charles. ***Türlerin Kökeni,*** Onur Yay. 1984.

Darwin, Charles. ***İnsanın Türeyişi,*** Sol Yay. 1968.

de Fontette, François. ***Irkçılık,*** Çev: Haldun Karyol, İletişim Yay. 1991.

Duralı, Teoman. ***Canlılar Sorununa Giriş,*** Remzi Kitabevi, 1987.

E.A.F.O.R.D. Yürütme Kurulu, ***Siyonizm ve Irkçılık,*** Çev: Türkkaya Ataöv, Birey ve Toplum Yay. 2. baskı, 1985.

Earle, Edward Mead. ***Bağdat Demiryolu Savaşı,*** Çev: K. Yargıcı, Milliyet Yay.

el Müderrisi, M. Taki. ***İslâm ve Devrim,*** Bengisu Yay. 1991.

Engin, Arın. ***Uranus.*** Atatürkçülük Kültür Yay. İstanbul, 1971.

Erbakan, Necmettin. ***Milli Görüş,*** Dergâh Yay. 1975.

Ertop, Kıvanç/Yetkin, Çetin. ***Siyasal Düşünceler Tarihi,*** Say Yay. 1985.

Farrington, Benjamin. ***Darwin Gerçeği,*** Çev: Bozkurt Güvenç, Yalçın İzbul, Cep Kitapları Yay. 1985.

Feder, Gottfried. ***Program (NAZİ Partisi Programı).*** Milli Hareket Yay. 1971.

Frolov, I. T. ***Biyolojide Diyalektik Yöntem,*** BDS Yay. 1986.

Galeano, Eduardo. ***Latin Amerika'nın Kesik Damarları,*** Alan Yay. 1983.

Gaxotte, Pierre. ***Fransız İhtilâli Tarihi,*** Varlık Yay. 1969.

George, Wilma. ***Darwin,*** AFA Yay. 1986.

Glasneck, Johannes. ***Türkiye'de Faşist Alman Propagandası,*** Çev: Arif Gelen, Onur Yay.

Gökberk, Macit. ***Felsefe Tarihi,*** Bilgi Yay. 3. basım, 1974.

Günbulut, Şükrü. ***Küçük Felsefe Tarihi,*** Maya Yay. 1983.

Güngör, Hacıeminoğlu/Kafalı, Sertkaya. ***Atsız Armağanı,*** Ötüken Yay. 1976.

Güvenç, Bozkurt. ***İnsan ve Kültür,*** Remzi Kitabevi, 4. baskı, 1984.

Güvenç, Bozkurt. ***Türk Kimliği. Kültür Tarihinin Kaynakları,*** Kültür Bakanlığı Yay. 2. baskı. 1994.

Gıyaseddin, M. ***İslâm Dünyası ve Milliyetçilik,*** Pınar Yay. 1991.

Halil, İmadüddin. ***İslâmın Tarih Yorumu,*** Risale Yay. 1988.

Hançerlioğlu, Orhan. ***Düşünce Tarihi,*** Remzi Kitabevi, 1987, 5. baskı.

Hitler, Adolf. ***Kavgam,*** Çev. A. Nejad, Toker Yay. 9. baskı.

Hitler, Adolf. ***Komünistler ve Beynelmilel Yahudi,*** Abdullah Işıklar Kitabevi, İstanbul, 1963.

Hobsbawm, E. J. ***Milletler ve Milliyetçilik,*** Çev: Osman Akınhay, Ayrıntı Yay. 1993.

Hocaoğlu (Kaplan), Cemaleddin. ***Yeni Neslin Görevi,*** Tebliğ Yay.

Hocaoğlu (Kaplan), Cemaleddin. ***İslâm'dan Taviz Vermenin Hükmü,*** Hilafet Devleti Yay. 1994.

Hüseyin, Asaf/Vd., ***Oryantalistler Ve İslâmiyatçılar,*** İnsan Yay. 1989.

Hüseyin, Asaf. ***İslâm Dünyasına Siyasî Bakışlar,*** İz Yay. 1991.

İbn Haldun. ***Mukaddime-1,*** Çev: Turan Dursun, Onur Yay. 1977.

İbn Haldun. ***Mukaddime-1,*** Çev: Zakir Kadirî Ugan, MEB Yay. İstanbul, 1989.

Karol, Sevinç. ***Modern Biyoloji***-Birinci Kitap, MEB Yay.

Kayaoğlu, İsmet. ***İslâm Kurumları Tarihi,*** AÜ. İlahiyat Fak. Yay. 1985.

Kranz, Walther. ***Antik Felsefe,*** Sosyal Yay. Çev. Suad Y. Baydur, 1984.

Kula, Onur Bilge. ***Alman Kültüründe Türk İmgesi,*** Gündoğan Yay. 1993.

Lévi-Strauss, Claude. ***Irk ve Tarih,*** Metis Yay. 1985.

Malay, Hasan. ***Çağlar Boyu Kölelik,*** Gündoğan Yay. 1990.

Marcuse / Wollf /Vd. ***Görünmeyen Diktatör,*** Ararat Yay. 1969.

Mathiez, A. ***Fransız İhtilâli,*** Çev: Şükrü Kaya, Kanaat Kitabevi, 1940.

Mengüşoğlu, Takiyettin. ***İnsan Felsefesi,*** Remzi Kitabevi,1988.

Mevdudi. ***İslâm Vahdeti ve Irkçılık,*** Şura Yay. 1990.

Michelet. ***Fransız İhtilâli Tarihi,*** Çev: Hamdi Varoğlu, MEB Yay. 1950.

Mihotulî, Selâhaddin. ***Arya Uygarlıklarından Kürtlere,*** Koral Yay. 1992.

Morin, Edgar. ***Kaybolmuş Paradigma,*** Çev. M. Ali Kılıçbay, Birey ve Toplum Yay. 1985.

Mutlu, İsmail. ***İslam ve Milliyetçilik,*** Mutlu Yay. 1993.

Naim, Ahmet. ***İslâm Irkçılığı Menetmiştir,*** Abdullah Işıklar Kitabevi, İstanbul.

Oğuz, Burhan. ***Alman Gerçeği ve Türkler,*** Can Matb. İstanbul, 1983.

Öner, M. Yılmaz. ***Canlıların Diyalektiği ve Yeni Evrim Teorisi.***

Öner, Sâkin. ***Nihal Atsız,*** Toker Yay. 1977.

Ortaylı, İlber. ***Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu,*** Kaynak Yay. 1983.

Özbek, Metin. ***İnsan ve Irk,*** Remzi Kitabevi, 1979.

Özyüksel, Murat. ***Anadolu ve Bağdat Demiryolları,*** Arba Yay. 1988.

Parkinson, C. Northcote. ***Siyasal Düşüncenin Evrimi,*** Çev: Mehmet Harmancı, Remzi Kitabevi, 2. basım. 1984.

Peker, Recep. ***İnkılab Dersleri Notları,*** Ankara, Ulus Basımevi, 1936.

Platon (Eflatun). ***Devlet,*** Çev: Sabahattin Eyüboğlu, M. Ali Cimcoz, Remzi Kitabevi, 6. baskı, 1988.

Popper, Karl Raimund. ***Açık Toplum ve Düşmanları,*** 1. cilt. Platon, TSİD Yay. 1967

Rathmann, Lothar. ***Berlin-Bağdat. Alman Emperyalizminin Türkiye'ye Girişi,*** Çev: Ragıp Zarakolu, Belge Yay. 1982.

Russell, Bertrand. ***Batı Felsefesi Tarihi,*** Çev: Muammer Sencer, Say Yay. 3. basım, 1983.

Sabine, George. ***Siyasal Düşünceler Tarihi,*** Türk Siyasi İlimler Derneği Yay. 1969, üç cilt.

Sahakian, William S. ***Felsefe Tarihi,*** Çev: A. Yardımlı, İDEA Yay. 1990.

Sarıca, Murat. ***Siyasi Düşünce Tarihi,*** Gerçek Yay. 100 Soruda Dizisi.

Shirer, William. L. ***NAZİ İmparatorluğu,*** Çev: Rasih Güran, Ağaoğlu Yay. 1970.

Smith, Anthony. ***İnsan Beyni ve Yaşamı,*** Çev: Nejat Ebcioğlu, İnkılâp Kitabevi, 1986.

Smith, Anthony. ***İnsan, Yapısı ve Yaşamı,*** Çev: Erzen Onur, Nida Tektaş, Remzi Kitabevi, 1979.

Sorel, Albert. ***Avrupa ve Fransız İhtilâli,*** Çev: Nahit Sırrı Örik, MEB Yay.

SSCB Dışişleri Bakanlığı, ***Türkiye'deki Alman Politikası (1941-1943),*** Havass Yay. 1977.

Sümbül, Mehmet. ***Milliyetçi miyiz, Müslüman mıyız?*** Objektif Yay. 1991.

Suver, Akkan. ***Nihal Atsız,*** Su Yay. 1976.

Şaylan, Gencay. ***Türkiye'de İslâmcı Siyaset,*** V Yay. 1992.

Şenel, Adam (Alâeddin). ***Sağcı Düşünüşün Kritik Tarihi,*** Doğan Kitabevi, 1968.

Şenel, Alâeddin. ***Irk ve Irkçılık Düşüncesi,*** Bilim ve Sanat Yay. 1984.

Şenel, Alâeddin. ***Siyasal Düşünceler Tarihi,*** Ank. Üniv. SBF Yay. 1982.

Şirvani, Harun Han. ***İslâmda Siyasî Düşünce ve İdare,*** Nur Yay. 1985.

TC. Maarif Vekâleti, ***Birinci Türk Tarih Kongresi,*** Konferanslar, Müzakere Zabıtları, 1932.

Teber, Serol. ***Doğanın İnsanlaşması,*** Öncü Kitabevi, 1982.

Teber, Serol. ***Davranışlarımızın Kökeni,*** Say Yay. 1989.

Thommson, George. ***İlk Filozoflar,*** Çev: M. H. Doğan, Payel Yay. 1988.

Timuçin, Afşar. ***Düşünce Tarihi,*** BDS Yay. 1992.

Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti. ***Tarih,*** Devlet Matbaası, İstanbul, 1930-32, (dört cilt).

Türkeş, Alparslan, ***1944 Milliyetçilik Olayı,*** Yaylacık Matbaası, İstanbul, 1968.

Türkeş, Alparslan. ***Dokuz Işık ve Türkiye,*** Kervan Yay. İstanbul, 1976.

Türkeş, Alparslan. ***Türkiye'nin Meseleleri,*** Kutluğ Yay. 3. Baskı, 1973.

Vallois, Henri V. ***İnsan Irkları,*** Çev: Seniha Tunakan, A.Ü. DTCF Yay. 1965.

Wallerstein, E. Balibar. ***Irk, Ulus, Sınıf,*** Çev: Nazlı Ökten, Metis Yay. 1993.

Wells, Calvin. ***İnsan ve Dünyası,*** Çev: Bozkurt Güvenç, Remzi Kitabevi, 2. Baskı, 1984.

Yetkin, Çetin. ***Kaba Kuvvet Felsefesi,*** Toplum Yay.1969.